

Controversiarvm praecipvarvm in comitiis Ratisponensibus tractatarum, et quibus nunc potissimum exagitur Christi fides & religio, diligens & luculenta explicatio

<https://hdl.handle.net/1874/399865>

2

CONTROVERSIA- RVM PRAECIPVARVM IN COMITIIS

Ratisponensibus tractataz, & quibus nunc potissimum ex-
agitatur Christi fides & religio, diligens & luculenta
explicatio per Albertum Pighium Campensem,
D. Ioannis Vltraiecten. Præpositum, ab ipso
autore summa diligentia sub mortem
recognita.

Accessit nunc primum eodem autore succincta componen-
dorum diffidiorz, & sarcindæ in religione concordia ratio.

*Singularum controuersiarum capita
uersa pagella indicabit.*

Coloniae ex officina Melchioris Nouesst-
ni. Anno M. D. XLV.

EXPLICATAE HOC LIBRO
Controuersiae.

- I. De peccato originis.
- II. De iustificatione hominis, fide & operibus.
- III. De Ecclesia.
- IIII. De Eucharistia, an in ea maneant panis vini
que substantiae.
- V. De Missae sacrificio, atq; eius vtilitate ac va-
lore.
- VI. De Missis priuatis.
- VII. De communione sub vtraq; aut altera spe-
cie.
- VIII. De Adoratione Christi in Eucharistia.
- IX. De Poenitentia, & vniuersis, que ad eandem
pertinent: Contritione, Confessione, Sa-
tisfactionibus.
- X. De veritate septenarij sacramentorum, deq;
vfu eorundem in vniuersum.
- XI. De ordine ecclesiastico.
- XII. De humanis atq; ecclesiasticis traditionibus.
- XIII. De cultu atq; inuocatione sanctorum.
- XIIII. De votis monasticis.
- XV. De coelibatu aut coniugio monachorum, sa-
cerdotum, & altaris ministrorum.
- XVI. De potestate ecclesiastica.

Ad hæc pertractata est questio de diuortiatorum con-
iugijs & vxorum pluralitate sub lege euangelica.

Adiuncta est præterea succincta componendor; dis-
sidior; & sarciendæ in religione concordiae ratio.

BEA.

BEATISS. INCHRI

STO PATRI PAVLO, RO-

manæ & catholicæ ecclesiæ antistiti Pon-

tifici Maximo, eius nominis tertio,

ALBERTVS Pighius

S. D.

CONTROVERSIAS, quibus nostra hac tempestate misere exagitat Christi ecclesia, quas dum earundem componendarum gratia tuo mandato, Pontifex beatissime, interessemus conuentibus nuper celebratis in Germania, qua potuimus diligentia libellis duobus, diuersis etiam locis, ita tunc cogente rerum & itinerum, profectionumque nostrarum necessitate, procinctu & instantia, impressis atque ædi-

tis ita explicauimus, ut euident faceremus, ex qua parte in singulis staret orthodoxa catholicæque veritas, vix dum reuersi in patriam, in vnum nunc corpus redactas, elegantioribus typis, cum expeterentur ab omnibus, & prius impressæ non sufficerent, iterum excudi curauimus, & tuæ sanctitati dicandas censuimus: ut cuius auctoritatem in his omnibus, quæ circa fidem & religionem, quæstionibus, pugnis & concertationibus oriuntur in domo ecclesiastica, ubique asseruimus conseruandæ in eadem paci & fidei vnitati prorsus necessariam, re quoque ipsa & facto religiose agnosceremus. Nam in illis, tametsi ad pietatis regulam, quam didicimus in catholica ecclesia, perpetuo collimantes, ab eadem in nullo nos deflexisse confidimus. Ut tamē homines omnes sumus, & erroribus multis obnoxij, hoc vnum mihi probabitur perpetuo in omnibus, quod tuæ sanctitatis, & apostolicæ sedis vestræ iudicio comprobatum fuerit, ut quod diuina in his assistentiæ pro totius Christi ecclesiæ necessitate singulari prerogatiua nititur. Nec moror, ut nostrum hoc factum calumniaturi sint religionis hostes & aduersarij. Nam dedi operam, & spero effecisse me, ut omnes possint intelligere, suscepisse me labores istos, nullius demerendi, quam vnius Christi, vniuscunque orthodoxæ & catholicæ veritatis asserendæ, fardandæque vnitatis & concordie studio in ecclesia. In qua cum ad

* ij extre

EPISTOLA NVNCVPATORIA.

extremam iam necessitatem v̄tū sit, in tuam sanctitatem piorum omnium post deum respiciunt oculi, & expectant, vt illi se totam impendant pro suo officio, nec quicquam int̄tatum relinquat, quin potius extrema quoque extremis morbis remedia adhibeat, & deo hominibusq; praesentibus posterisque re ipsa contestatum faciat, per ipsam non sterisse, si quo minus, peccatorum nostrorum demerito, ab ecclesia sublata fuerint haec perniciosissima dissidia. Quam vt suae ecclesiae Christus diu seruet, dirigat, prosperet, & eidem suggerat reparandae constituendaeq; in eadem vn̄tatis, dignitatis, & disciplinae ecclesiasticae consilia efficaciam, eundem pijs votis cum pijs omnibus orare non cessabimus.

Datum Coloniae No-

nis Ianuarij.

Anno a nato saluatore M. D. XLII.

ALBER

ALBERTVS PI.

GHIVS CAMPENSIS CAN.

dido & Christiano Lecto.

ri in Christo

S.

TEXTRA OMNEM est contro-
uersiam, nullam esse tam barbaram natio-
nem, nullam gentem tam efferatā, cui non
diuinitatis quidam ac numinis sensus in-
stinctu naturali infederit: nullam proinde
ab ipso mundi initio regionem, nullam vr-
bem, nullam domum reperiri, quæ religio-
ne prorsus caruerit, atq; ea, velut tacita cō-
fessione, diuinitatis non vllum sensum pro-
diderit. Quem & in ipsa idololatria prodī-

derunt homines, qui etiam ligno & lapidi colendo se maluerunt demit-
tere, quam nullum deū videri habere. Vt etiā & hoc extra controuersiam
est, nulla re, quam efficaci religione, atque eius vnitāte, quamuis fal-
sa, in vnius corporis societatem conciliari, continerique liberos homi-
nes: nihil eos magis separare, & contra se diuidere, quam in religione dis-
sidium, pugnam & discordiam. Ita & hoc extra controuersiam sit oportet,
nihil esse posse vtilius humano generi, nihil magis necessarium, in eius
sinceritate concordia: qua non solum paratur & conseruatur pax inter
homines, sed etiam hominum erga deum pax constat, & ad vitam illam
beatam, immortalemque nobis est aditus. Quæ cum præcipue pendeat
ex vnitāte sinceræ atque orthodoxæ fidei, nihil egit ab initio hostis ille
humani generis diligentius, ac maiori studio, quam vt eam quoquo mo-
do corrumpere: in eam introduceret quæstiones & controuersias: & v-
num hac, alterum illac quaqua persuasione illiceret, & abduceret ab vni-
tate orthodoxæ & catholicæ fidei, ab illo corpore, ad quod congregan-
tur illæ aquilæ, in quo solo est Christus, via ad salutem, vita & veritas, in
desertum, in aliquos angulos, in singularitatem & nouitatem aliquam.
Aduersus cuius insidias, tametsi suos, & cautos, & saluari antidoto sa-
tis præmunitos Christus reddiderit, nempe vt obturemus aures, ve-
lut ad vocem incantantium, nouæ alicuius doctrinæ professoribus: illis
non credamus, etiamsi respondere nō possimus eorum argumentis & ra-
tionibus:

EPISTOLA

tionibus: non exeamus extra septa ouilis fui, non separemur ab illo corpore, sed firmiter in eo nos contineamus, etiam qualiscunque nobis diuersa, quæ ingeritur, ostentatur & docetur, doctrina appareat. Inuenit tamen ille semper aliquos, salutaris illius præmonitionis & doctrinæ Christi parum memores, quos seduceret, varijs ad hoc instrumentis abusus & artibus. Nunc pseudoprophetarum suorum vitæ seueritate, & simulata sanctimonia, quæ facile perstringit imperitorum & simplicium animos, sibiq; apud illos auctoritatem facit & ipsidem insinuat: nunc etiam singularem eruditione, eloquentia, & scripturarum peritia, ex quibus magna probabilitate aduersus catholicæ fidei veritatem ac simplicitatem inducebāt testimonia: & venena sua, magno artificio tecta, & celata sub aromate eloquiorum cœlestium, propinabant incautis. At nunquam ab initio, ne scio qua fatali animorum ad nouitates propensione, qua pastorum sollicitordia ac negligentia, quam nunc, messem fecit tam vberem: nunquam simplicius, minore cum negotio & artificio. Neq; enim sunt admodum artificiosi impostores, per quos tantum negocium aggressus, tanto successu perfecit, siue vitam eorum, siue eruditionem & literarum peritiam spectes. Neque enim in illa, neq; in hac, quicquam admiratione dignum est cernere, quicquam, quod ulli merito possit imponere: ut mihi mirum videatur, tam multos viros principes, optimates, prudentes alioqui, graues & cordatos, tam multas insignes ciuitates & respublicas, abduci ab illis potuisse. Ne tamen hic ignem, quod dicitur, fodiamus gladio, sed contra potius, Christiana nobis mutuo occurramus charitate & modestia, quomodocunque demum, & quocunque malo ingenio hæc pugnæ, hæc dissidia, in fide ac religione in ecclesiam introierunt, per viscera redemptoris nostri Christi Iesu, atque eius preciosum sanguinem, obsecro & obtestor omnes, ne salutem suam tam vitalem habeant, ut eam permittant quibuslibet, qui suum forte in his turbis agunt negocium. Neque enim de re parua aut negligenda, non de fortunis, non de ditionibus, non de vita corporali, sed de æterna salute aut damnatione agitur. Ipsi per se controuersias vniuersas, quæ inter illos & nos sunt, expendant diligentius, & curent intelligere: neque ita simpliciter credant, quæ ipsis dicuntur a suis illis mystis & doctoribus. Res enim longe habet aliter, & dedimus operam, ut quiuis orthodoxam veritatem per singulas facile posset intelligere. Ad quod nos animauit, primum piissimorum ac religiosissimorum principum nostrorum, Imperatoris Caroli & Ferdinandi Cæsaris pro reparanda vnitæ fidei, religionis synceritate, & Christiana pace in ecclesia, singulare studium. Deinde etiam spes, quam non exiguam diuersæ quoq; a nobis fidei principes, optimates,

AD LECTOREM.

mates, statusq; de se præbuerunt, expetentes indici Christianum collo-
 quium, in quo vtrinque docti aliquot colloquuturi inter se (si forte red-
 dita acceptaq; mutuo ratione suæ sententiæ, conuenire possent in catho-
 licam Christianamq; fidei concordiam) conuenirent Vvormatiam: eo
 ipso satis contestantes, se pertæsos iamdudum istarum controuersiarum
 (quæ magna rerum atque ordinum omnium confusione vigent in
 ecclesia, & quas in publicam pernitiem Christianæ Reipublicæ palam
 vergere nemo non intelligit) Christianæ adhuc pacis & concordiæ
 se esse percupidos, & orthodoxam veritatem intelligere & sequi. Acces-
 sit his, quod & ego Vvormatiæ existens inter conuocatos cæteros, ad-
 uersariæ doctrinæ præconum & antistitum vocibus aliquot iactari per-
 sentiscerem, se iamdudum reddidisse orbi rationem suæ fidei, quam cer-
 to veram crederent: a qua, nisi certiori ratione accepta, nec possent, nec
 vellent recedere, id quod & scriptis suis palam contestari videntur, atq;
 eam etiam rationem a nobis orbem exigere ob plerosq; multos toto or-
 be terrarum, quibus hæc publica, tanto tempore perdurans, de fide puga-
 na & cōcertatio, saltem dubitationes & scrupulos in fide iniicit. Quibus
 ego rationibus permotus, & quoniam non magnum illius colloquij fru-
 ctum perspiciebam fore ob pleraq; , quæ non est necesse ascribere, ne
 qua parte meum in ecclesiam cessaret officium, hanc ipse mihi desumpsi
 prouinciam, vt summam singula pertractarem controuersiarum, quæ
 inter nos sunt, capita, iuxta ordinem confessionis fidei illorum, quam an-
 te annos aliquot Augustæ exhibuerunt Imperatori & Imperij proceri-
 bus: inde sperans certiolem fructum, quam ex omni colloquio, peruentu-
 rum non solum ad absentes toto orbe scandalizatos, & nō nihil hæsitantes,
 ex his publicis de fide cōcertationibus, sed etiam apud posteros. Qua
 tamen in re, non tam eruditioni, quam causæ nostræ confusus sum, atque
 illius adiutorio, cuius causa agitur. Hoc tamen, quo æquiores nobis te
 præbeas Lector, oro te, vt perpetuo memineris, procul domo, libris re-
 busq; familiaribus, peregre in apparatu procinctuq; viatico, tempore exi-
 guo, quo seruiremus tēpori, hæc lucubrata a nobis: imo priores duas, nē
 pe de peccato originis, & de fide, operibus & iustificatione hominis
 controuersias, inter imprimendum elaborauimus, vt nō po-
 tuerimus antequam iam prodijissent, earundem conferre
 cum fine principium. Spero tamen in Chrsto,
 quod laboris tui non pœnitebis, si
 vno has veritatis studio lege-
 ris. Datum Coloniae No-
 nis Ianuarij. Anno
 M. D. XLII.

ALBERTI PIGHII

CAMPENSIS DE PECCA

to originis, Controuersia I.

NON EST LEVIS MOMEN-

ti, nec in paucis aut exiguis pugnās, vt quibusdā forte videtur, de peccato originis inter aduersarios & catholicos controuersia, a qua explicanda diligentius, post habitum de eadem Vuormatiæ colloquiū, vt multa me deterruerūt. Primum, quod fortassis ægre laturos quosdā hoc suspicabar: & aduersariorū, qui suæ doctrinæ mysteria illic satis artificiose & studiosè ce-

lata, inuulgari ac traduci ægre laturi essent, & luculētius redargui: & nostrorū, qui nostram diligentiam (vt sumus fere omnes hoīes) ad suam rapturi iniuriam. Deinde, quod difficillimam eius explicationem cerne-rem, vt quam hactenus a nemine oīm, nec ab omnibus in vnum, quos mihi videre cōtiguit, satis explicatā inuenissem. Quā nobis difficiliorem fecit vita viatoria, & a libris familiaribus absentia. Postremo, quod verēbar etiam hinc inuenturos aliquos ansam aduersum nos alicuius calumniæ, quasi inuulgaremus secretum Vuormatiē. colloqui: Ita aduersum hæc omnia nos armauit zelus religionis & fidei. Qui vt aduersus oēm illam difficultatem nos animauit, ac niti coegit, et Christi gloriam, quam hominum æstimationem pluris facere, atq; hoc potius cauere, ne recta ac dissimulata impietas, videretur a nobis tulisse approbationis calculū. Ita aduersus calumniam ex indicto secreto Vuormatiē. colloqui, hoc nobis succurrebat. Quod nullum nobis verbum dicendum foret in explicanda hac controuersia, quod dictum esset in Vuormatiē. colloquio, sed plane diuersissima omnia: & proinde non fore illi aduersum nos locum calūniæ: vt quam res ipsa facile redargueret. In hunc modum perpenſis vtrinq; omnibus. Et quia putabam, reparationis, iustificationisq; nostræ mysterium rite explicari non posse (quod proxima controuersia faciendum est) nisi ante intelligeretur lapsus noster in origine, induxi in aīm exordiri ab hac prima, ne sine capite (quod aiunt) prodiret fabula. Tu proinde, lector Christiane, nostros hos labores boni consule.

De peccato originis ante D. Augustini tempora, nulla vnq; concertatio aut controuersia inuenitur fuisse in ecclesia, imo, mira apud scriptores omnes sermonis parcitas, & sobrietas. Hoc tamen simpliciter, & vnum de illo credebant omnes, neminem inde liberari, nisi per vnā mediatrix Christi gratiam, cuius morte, illud mortis ab Adam in nos oēs introducta, & in vniuersos propagatione transmissa, dānationisq; ru-

De peccato originis qd certum habeat orthodoxa fides & definitio ecclesiastica.

A ptum

DE PECCATO ORIGINIS,

ptum sit deletumq; chirographum: quo nemo vsque ad illam baptismi sacramento, aut æquiualehti aliquo perceptam regenerationis gratiam, nō teneatur obnoxius. Hoc (inquam) vnum & certum est, quod hac de re ab initio orthodoxi crediderunt omnes: In quo vno etiam quæuit et stetit definitio sedis apostolicæ, & catholicorū Episcoporum omnium, aduersus Pelagium & Coelestium, qui primi negarunt nos reatum originalis delicti nascendo contrahere. Quæadmodum clarissime constat ex varijs librorum Augustini locis, & præcipue ex eius ad Optatum, de origine animarum, epistola, quæ numero est, clviij. Quo vno saluo, cætera omnia, quæ de hoc varia dicuntur, atq; intelliguntur a varijs, ipse cuiusq; ingenio permittenda censeat, modo Deum autorem peccati non faciant.

Peccati originalis in nobis effectus.

Itaq; cum catholicæ ecclesiæ definitio de peccato originis, nihil plus habeat, q̃ quod sit, & quod propagatione ab Adam, ei ipsi subdimur, & qui eius in nobis effectus sint, nēpe moriendi necessitas, & omnium, quæ naturam nostram corpoream & mortalem de se consequuntur, miseria rum & incommodorū, catena quædam perpetua, quæ nos constrictos ab ipso conceptu, & materno vtero in mortem rapit, a quibus, nisi peccasset nostri generis origo, nos liberasset Dei gratia. Ad hæc, intestinum in nobis dissidium, & assidua pugna carnis aduersus spiritum. Voluntatis infirmitas quædam, & naturalis pronitas ad carnis sui hospitis desideria, rationis a sensibus dependentis, ad comprehendenda illa vere bona inuisibilia, pigritia, ac tarditas, atq; adeo cæcitas. Quæ partim plane sustulisset, partim mitiora reddidisset iustitia illa, quam originalem dicimus. Postremo (quod est complementum malorum omnium) quod ob id ipsum nascimur iræ filij, extorres a Dei regno, & dānationi obnoxij. Hæc, inquam, de peccato originis cum certa tantum habeat ecclesiastica definitio, etiam extra controuersiam sunt in præsentī controuersia: sed vniuersa ea nobiscum affirmant aduersarij: & recte nobiscum damnant contra sentientes Pelagianos, & alios.

Quid sit peccatum originis ecclesiastica definitione certum nō esse, et proinde varias de eo orthodoxorū esse sententias.

Quid vero sit ipsum peccatum originis, & in quo consistat eius propria ratio ecclesiastica definitione certum non est: & proinde variæ de hoc ante nos fuerunt, atq; etiam nunc sunt, orthodoxorum sententiæ: & adhuc sub iudice lis est. Augustino fere visum est, concupiscentiam carnalem in concupiscibiliter genitis, & lege nascēdi communi propagatis ab Adam, vere rationem peccati habere: per baptismū tolli eius reatum, & vniuersam culpæ, et peccati quam habuit rationem, ipsam vero in nobis relinqui ad agonem. Alijs non probatur ea ipsa Augustini sententia, nec videtur concupiscentiam illam, qualis esse potest in paruulis, veram peccati rationem habere posse, vt in qua, diligenter expendentes omnia, nihil inueniunt, quod Dei ipsius opificiū non sit, & propterea ad veram peccati rationem vicinius collimantes, peccatum originale definiunt carentiā iustitiæ originalis debitæ inesse. Cuius opiniois D. Anselmus lib. de para

CONTROVERSIA I.

de partu virgineo autor fuisse videtur. Et quamuis inter duas has de peccato originali definitiones & sententias fere scholæ hæreant, nisi quod quidam, velut media via quærentes incedere, ex duabus vnam faciant, & vtranque in vnum confundant: nulla tamen earum omnium ex ecclesiæ definitione certa est: imo, omnes mihi certo atque euidenter falsæ videntur, cuius meæ sententiæ rationem mox explicaturus sum. Non tamen damno eos, qui aliquam sequuntur ex prædictis sententijs: nec deum, si quis afferret nouam aliquam, quamdiu certa nulla de hoc ipso est catholicæ ecclesiæ definitio, ac sententia. Aduersarios vero non dammare non possum, quod ipsi sibi hanc autoritatem arrogent, statuendi, definiendique nobis id, de quo hætenus inter orthodoxos libere disputatum est: & tanquam certum id proferant in articulo suæ fidei, quod non solum incertum, sed etiam certo falsum, imo, plane impium est. Quæquidem in re, eo intolerabiliore sunt, quod D. Augustini sequi se professentes sententiam, bis fere per omnia ab eodem dissentiant: pro eius quamuis non certa, sed (vt mihi videtur) parum probabili sententia, aliam introducentes plenam in Deum conditorem nostrum blasphemiam, quemadmodum post euidentem faciemus.

In aduersarijs quid damnet in hac controuersia.

Diui Augustini hac de re sententia quæ fuerit, ex plerisque librorum eius locis clarissime colligitur. Siquidem cap. VIII. lib. I. de pecc. me. ac remissi. peccatum originale affirmat carnalem concupiscentiam in concupiscibiliter genitis ab Adam, qui peccato suo ea, velut tabe quadam, infecerit omnes e stirpe sua, vt prædictum est, genitos. Et cap. XXXVIII. eiusdem. Per baptismum autem euacuari illud ipsum peccatum, quod in carne nostra est, non vt concupiscentia conspersa & innata, repente absumatur & non sit, sed ne obsit renato, quæ inerat nato, sitque illi post regenerationem exercitium ad virtutem, si dei gratiam non recepit in vacuum. Et rursus: Non extinguitur, inquit, lex peccati, quæ in membris nostris est, repugnans legi mentis nostræ, sed ignoscitur quicquid ab homine factum est, cum eidem concupiscentiæ subiecta mente seruiuerat. Ipsa vero soluto reatus vinculo, quo per illam, diabolus animam captiuam retinebat, & interclusione destructa, quæ hominem a suo creatore separabat, maneat in certamine, quo corpus nostrum castigamus, & seruituti subiicimus.

D. Augustini sententia de peccato originali.

In eandem sententiam habet ibidem lib. II. cap. IIII. Concupiscentia, inquit, tanq̃ lex peccati manens in membris corporis mortis huius, cum paruulis nascitur: in paruulis baptizatis a reatu soluitur: ad agonem relinquitur: ante agonem mortuos, nulla damnatione prosequitur: paruulos non baptizatos, reos innectit: & tanquam iræ filios, etiam si paruuli moriantur, ad damnationem trahit. In grandibus autem baptizatis (in quibus iam ratione vrentibus, quicquid eidem concupiscentiæ, mens ad peccandum consentit, propriæ voluntatis est) delectis peccatis omnibus,

DE PECCATO ORIGINIS,

soluto etiam reatu, quo vinctos originaliter detinebat, ad agonem interim manere: sibi ad illicita non consentientibus nihil omnino nocitura, donec absorbeatur mors in victoria, & pace perfecta, nihil quod vincatur existat. Consentientes autem sibi ad illicita, reos tenet. Et hoc esse malum vult a quo ut liberemur, orare nos docuit dominus, quod perficietur in fine. Quod malum maneat in carne nostra, non natura in qua diuinitus creatus est homo, sed vitio, quo voluntate prolapsus est. Hoc malum habitare in carne sua, sciuit, inquit, & Apostolus, & precepit, ne regnet in nobis. Haecenus ille loco memorato. Et lib. I. de nuptiis & concupiscentia, cap. XVIII. Concupiscentiam carnis, non esse ex naturali connubio veniens bonum, sed ex antiquo peccato accidens malum: propter eam fieri, ut de iustis, & legitimis nuptiis filiorum Dei, generentur filii non Dei, sed saeculi. Ex concupiscentia carnis, quod nascitur, mundo, non Deo nascitur: cuius reatum, sola regeneratio dimittit, quem generatio trahit, &c. Haec concupiscentia, quae solo sacramento regenerationis expiatur, peccati vinculum, generatione transiit in posteros: tamen ipsa in parentibus regeneratis, peccatum non sit, nisi quodam modo loquendi, quia a peccato facta est: ut lingua, locutio: manus, scriptura: aut etiam, quia sollicitas ad peccatum, sicut dicimus frigus pigrum. Haec atque eiusmodi nunc citato loco. Quae ideo aliquanto prolixius adscripsimus, quod clare pateat Augustini hac de re sententia. Quam sequi se dum profitentur aduersarii suam (quod mox euidentem faciemus) pro eadem nobis intrudunt sententiam, ab illa Augustini diuersissimam: & velut articulum fidei certum nobis statuunt. Cum nec illa, ut dixi, Augustini, certa sit.

Epilogus
sententiae
Augustini
de peccato
originis &
concupiscentia.

Tradit ille, ut audisti, peccato Adae, carnalis concupiscentiae occulta tabe ac contagione, infectam vniuersam posteritatem eius, ut quae sit in carne nostra, non natura in qua diuinitus creatus est homo, sed vitio quo prolapsus est. Deinde, ut haec ipsa concupiscentia, nostro corpori inspersa, atque innata (quae & ipsa lex dicatur ab Apostolo, quae in membris nostris est, legi mentis nostrae repugnans) in nondum baptizatis, vere, et proprie peccatum sit, quae ignoscatur quidem, sed non tollatur in baptismo. Ignoscatur, inquam, non, ut non sit, sed ne in regeneratis amplius peccatum sit: ipsa in se manente ad certamen, & exercitationem nostram. Notabis autem Augustinum perpetuo loqui, de concupiscentia carnis, non rationis, non voluntatis, non spiritus: de ea, inquam, quae in carne nostra est, aut conspersa, aut innata carni: quam, & illam legem membrorum dicit, repugnantem legi mentis nostrae, & manere in membris corporis mortis huius, habitare in carne nostra, & nasci cum paruulis. Notabis secundo, affirmari ab eodem, concupiscentiam hanc manere in baptizatis, sed non habere rationem peccati. Quae duo, cur memoriae notanter mandari cupiam, post intelliges.

Quod autem non solum incerta, sed & falsa sit dicta Augustini sententia

CONTROVERSIA I.

tentia, & primum, qua parte dicit, Adam, peccato suo, carnalis concupiscentiæ tabe infecisse posteritatem suam vniuersam, maxime quomodo hoc communiter intelligitur, (nam vt sane id ipsum possit intelligi, post intelliges) vt peccatum illud corrupisset naturam Adæ, eatenus sanam, & integram, & fecisset morbidam quandam in carne qualitatem, per quã, effrenato impetu deinceps ferreretur in vetita, & rebellaret ratio nisi ac spiritui, quæ corruptio, seminis ex eadem infecti propagatione derivaretur in filios, ita mihi demonstrari posse videtur.

Falsa ostenditur dicta Augustini sententia.

Si peccati illius elus de interdicto fructu, is effectus fuit in carne Adæ, necesse est, vt illud eius causa naturalis fuerit. Neque enim peccans, volebat sibi & posteris illam carnis corruptionem accire, nec in eam ferebatur, vt in suæ volitionis obiectum. Si autem peccatum illud, vi quadam suæ naturæ eum in modum corripit naturam, necesse est, vt vis illa corruptrix illi competierit, vel quia peccatum, vel quia hoc peccatum. Singularis illius peccati, nihil eiusmodi, præ alijs peccatis, naturaliter comperisse inueniens. Proinde si corripit naturam, quia peccatum, corripit. Ergo vis eadem, inerat peccatis omnibus, & singulis: & tanto perniciosior, quanto grauiora sunt. Quanto igitur erit nostra natura, quam eorum qui priores nati sunt, corruptior: vt quæ, per tot, tam grauium peccatorum a primo parente nostro, ad nouissimum commissorum Chyliades, continuo facta sit deprauatio.

Quod peccatum Adæ humanam naturam corrumpere non potuerit in sua substantia.

Sed ratio ipsa, per se plane intelligit, commentum hoc esse, vt dicatur corporea natura, corrupta in substantia, & aliqua essentialis corruptio in ea facta per peccatum primi hominis: siue actum voluntatis eius illicitum spectes, quo, neglecto creatoris mandato, mulieri acquieuit: siue culpæ, aut deformitatis rationem, quæ erat in actu eiusmodi. Huic, vt meræ priuationi, nulla adscribi potest actio corruptiua substantiæ. Vt autem actus ille voluntatis, quo ille nihil minus voluit, vi suæ naturæ corruperit substantiam, euidenti veritati aduersatur. Nihil enim in vniuersa rerum natura tam malignum est, quod primo intendat, aut non esse, aut corruptionem alicuius: sed tantum generatio, prima in intentione est: ad quã concomitanter sequitur corruptio contrarij, atque impossibilis ei quod intenditur per generans. Quid igitur generare intendens actus ille voluntarius Adæ, quo diuinum mandatum præuaricatus est, corripit integritatem humanæ naturæ, & substantiæ, præsertim corporeæ?

Deinde etiam hoc mihi euidenter falsum videtur, quod dicit concupiscentiam illam carnalem, quæ in carne nostra est, repugnantem legi mentis nostræ, proprie, & vere esse peccatum in his qui baptizati non sunt, quod ignoscatur quidem in baptismo, ne amplius peccatum sit, attamen maneat, reatu eius sublato quo per illam diabolus animam captiuam detinuerat, quo paruulos absque baptismo hinc discedentes, velut iræ filios, reos nexosque ad damnationem pertrahat.

Quod concupiscentia carnalis in paruulis nondum baptisatis vere & proprie peccatum non sit.

DE PECCATO ORIGINIS,

Augustini
necessario
loqui de vi
concupiscibi-
li inasper-
sa innataque
carni.

Hoc ante omnia admonendus es lector, Augustinum (quod supra au-
disti) de vi illa concupiscibili innata inasperaque corpori, & non de eius
motibus, hoc est, carnis concupiscentiis, legi mentis nostrae aduersantia-
bus, loqui, quæ in paruulis recens editis, aut in materno utero adhuc exis-
tentibus nullæ sunt, nec esse possunt, ut, non solum omni adhuc usu ra-
tionis destitutis, sed omnis quoque rei discretionem carentibus. Quos, si qua
concupiscentia, reos, nexosque ad damnationem pertrahit, vim esse illam
concupiscibilem necesse est, ut nondum explicantem actus suos, sed ad-
huc plane sepultam, neque dum ullam rerum concupiscibilem discre-
tionem habentem, qua sine illa ferri non potest in obiecta sua prorsus in-
cognita. Ut autem hæc ipsa vis illa concupiscibilis, proprie peccatum sit,
culpa, iniquitas, de se Deo odiosa, & execrabilis, & nos in eius ira, indigna-
tione, aut offensa constitutus, mihi absurdissime dici videtur: Nec minus
absurde, quod eadem ipsa manere possit, & non esse Deo & abominabi-
lis, si talis aliquando fuerit.

Augustini
nusq̃ pro-
bare illam
concupiscen-
tiam in par-
uulis esse
peccatum.

Lutherum
inefficaci-
ter proba-
re.

Cuius meæ sententiæ, priusquam rationem explicem, hoc ante mihi
præfandum videtur. Augustinum, quantum equidem meminisse pos-
sum, nec tentare quidem usquam, seu autoritate scripturæ, seu vlla vi ar-
gumentationis, suam illam de concupiscentia & peccato originali senten-
tiam asserere, sed solum simpliciter affirmare. Lutherus vero, cui ea ipsa
placuit Augustini sententia, in eadem asserenda verbosus, et prolixus est,
sed parum efficax, ut cuius præcipua ratio, ex ultimo Decalogi præce-
pto ducitur. Quo, cum concupiscere prohibeamur, vult concupiscentia-
m omnem, etiam illam quæ in carne est, velut huic præcepto contrariā,
esse peccatum, & legis transgressionem.

Sed ipsa præcepti verba, hanc illius sententiam mox euidenter redar-
guunt. Nam illo præcepto prohibetur actus, aut motus concupiscentiæ,
seu carnis, seu voluntatis illam intellexeris, non vero, vis ipsa concupiscibi-
lis inaspera, innataque carni, unde hi motus prodire dicerentur: dicitur
enim. Non concupisces domum proximi tui, nec desiderabis uxorem eius,
non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia quæ illius
sunt. At nostra quæstio est, de concupiscentia illa carnis, qualis ante reus
omnium discretionem est in paruulis, quos per eam ipsam diabolus, se-
cundum animam captiuos, ante baptismum retinere ille affirmat, et hinc
discedentes, velut iræ filios, reos, nexosque ad damnationem pertrahere. (Ne-
que enim illi, adhuc concupiscunt, aut concupiscere possunt domum pro-
ximi, nec desiderant uxorem eius, non seruum, non ancillam, non bouem,
non asinum, nec quicquam omnium, quæ illius sunt) hoc est, de vi illa
concupiscibili, quæ carni inaspera, atque innata est, quam, & fomitem di-
cunt. Hæc fingi omnino non potest prohiberi illo interdicto Decalogi,
primo, palam resistentibus interdicti ipsius verbis, ut iam demonstratum est,
deinde, ipsa rei de qua agitur, natura, quæ insit, non insit, in nostra potestate
non

CONTROVERSIA 1.

non est, nec interdici potest, non magis, ne nascamur cum capite, oculis, naribus, ore, ventre, aut quam, ne nobis insit vis tangibilis, gustatoria, olfactoria, auditoria, & cætera, quæ Deus, & natura nobis indidit. Nam, & vim illam concupiscibilem sibi amicorum, & suauium, quæ in carne est, qua etiam refugit ab horum contrarijs, Dei ipsius, & naturæ opificium esse mox demonstrabimus.

Itaque quo clarius pateat istam carnis concupiscentiam in nondum baptizatis, proprie peccatum non esse, quo etiã ante omnem eius motum, vel in materno utero, sub ira, et offensa Dei constituuntur paruuli, & mortis, damnationisq; reatu inuoluuntur, ante omnia, ut methodo agamus, nobis constet oportet, propria peccati ratio, alioqui absq; scopo ferretur oratio, & aliam nos, aliam aduersarij, peccati rationem intelligentes, nihil aliud quam verba profunderemus, in ventum, & ridicula euaderet omnis disputationis. Cuius methodi, dum obliuiscuntur pleriq; nihil mirum est, si post prolixã disceptationem, omnia æque incerta maneant, ut ab initio.

Inuestigatur propria peccati ratio.

Nec est, quod imaginentur quidam, aliam esse rationem peccati, secundum quam peccatum originis, aliam item secundum quam, peccatum actuale peccatum dicatur. Sunt enim hæc, primæ peccati species, originale, inquam, & actuale, & secundum vnicam, veram, propriamq; peccati rationem, originale peccatum, qualecunq; demum illud dixerimus, æque, ut actuale, peccatum, & dicitur. Nam æquiuoce etiam Christus, etiã hostia oblata pro peccato, etiam concupiscentia carnis, aut fomes post baptismum, peccata dicuntur in diuinis scripturis, quemadmodum paulo post explicabimus.

Peccatum originale, et actuale, ut æquiuoce peccatum dici.

Propriam autem veramq; peccati rationem, Iohannes prima sua epistola mihi explicare videtur: Omnis, inquit, qui facit peccatum, iniquitatem facit, quandoquidem peccatum est iniquitas. Et rursus: Omnis iniquitas peccatum est. Conuertuntur ergo inter se, peccatum, & iniquitas: & hæc, illius, propriam rationem explicat. Nam, quod iniquitatis, quam peccati, sit nobis notior ratio, ex eo est, quod illius mox se offert positiuum contrarium, ex cuius notione, ignota esse non poterit iniquitatis ratio: quod in peccato, perinde non est. Recte itaque notionem peccati nobis explicauit arcanorum ille diuinorum conscius Euangelista, & Apostolus, cum dixit, peccatum esse iniquitatem. Nec definiuit ignotum per ignotius, sed per id quod cuiq; facile patet, & notum est. Iniquitas siquidem, æquitati est contraria. Aequitas autem est iustitia, aut rectitudo, quã Deus a nobis exigit, ad suæ legis regulam. Est ergo iniquitas, obliquatio a rectitudine, quæ nobis lege præscribitur, aut legis transgressio, ut in eo etiam verissima comprobetur illa Pauli sententia, qua affirmat, præuaricationem non esse, ubi lex non est.

Peccatum proprie iniquitas, hoc est, legis transgressio.

Sicut autem infinitæ iustitiæ, & æquitati, non aduersari, neq; displicere non potest iniquitas, atque iniustitia, atque iniquum, iniustumque eidem non odibile reddere, ita, ut quid modo tale sit, modo idem in se im-

DE PECCATO ORIGINIS,

Fieri non
posse, ut ea
de manen-
te rectitudi-
nis regula,
idē aliquid
in se perma-
nens, nunc
peccatum
sit, nunc nō
sit.

mutatumq; permanens, tale nō sit, necesse est circa rectitudinis regulam, aut legem, mutatum esse aliquid, ut noua lege vetetur, quod antea interd-
ctum non fuerat. Ut vero vna eademq; manente æquiritatis & iustitiæ rea-
gula, idem aliquid in se manens, nūc proprie, primo, vereq; peccatum sit,
nunc non sit, fieri prorsus non potest.

Quapropter, qui vim illam quæ in carne nostra est, concupiscibilem,
quem fomitem dicūt, ante baptismum proprie peccatum faciunt, quod
nos in Dei offensa, atq; ira constituat, & æternæ damnationis reos faciat,
post baptismum vero eandem ipsam, ab omni culpa peccati, & iniquitatis
ratione absoluunt, intelligunt, quam præter rationem faciunt, cum va-
na eademq; maneat æquiritatis, et rectitudinis, qua diuinæ iustitiæ confor-
memur, regula, a qua, quicquid ante baptismum dissidet, etiam post bap-
tismum dissidet, & quicquid dissidet, peccati, iniquitatis, & iniustitiæ ra-
tionem habet, atq; oculis diuinæ maiestatis odiosum est.

Nec legis,
nec pecca-
ti rationē
constare his
qui tollunt
liberum ar-
bitrium ex
hominib.

Sed ne ab instituto longius degredietur oratio. Est, ut diximus, pecca-
tum secundum propriam suam rationem, legis præuaricatio. Obliqua-
tio nempe, aut error, a regula, cui conformari teneamur. Vnde constat,
nec legis, nec peccati rationem constare his, qui liberum voluntatis arbi-
trium tollunt ex hominibus. Debet enim adesse illi cui lex fertur, rationis
iudicium, quo possit vim legis apprehendere. Debet quoq; & obsequi-
um legi debitum habere in sua potestate. Ut ligno, & lapidi stulte quis
legē præscriberet, ut mouerentur sursum, atq; ne deorsum caderent: ho-
mini, ut auium instar volaret per aera: cæco, ut videat: surdo, ut audiat:
claudo, loripediq; ut recte, expediteq; ambulet. Nec impossibile aliquid,
inquit Augustinus, potuit Deus imperare, quia iustus est: nec damnatus
est hominem pro eo quod vitare non potest, quia pius est.

Acceptio-
nes uariæ
peccati in
scripturis,
secundum
quandā a-
nalogiā ad
eius ratio-
nem pro-
priam.

Hostia pro
peccato, ut
peccatum
dicatur.

Ad hanc autem quam nunc diximus, rationem propriam peccati, a-
nalogia quadam facta, sunt & aliæ quædam peccati acceptiones in scri-
pturis. De quo, ne quis dubitare possit, vnus Pauli locus abunde convin-
cit. Eum, inquit, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut
nos efficere iustitia Dei in ipso. Eum, inquam, nempe Christum les-
sum, qui non nouerat peccatum, agnus quippe innocens, & sine macula,
qui abstulit peccata mundi, patri factus obediens vsq; ad mortem, mor-
tem autem crucis, idem ipse pater, pro nobis peccatum fecit, ut nos effice-
remur iustitia dei in ipso. Peccatum fecit, ea locutiōis ratione, qua scriptu-
ra vtitur, cum dicit: sacerdotes comedere peccata populi. Et in Levitico,
& imponet, inquit, manum suam, super caput peccati sui, hoc est, hostiæ
pro peccato, in quam quodammodo transferri videtur peccati maledi-
ctio, & offensa a peccatore, ut patiaturs ipsa quod ille commeruerat. Sic in
Christum peccata nostra, dum ipse pro illis satisfecit, quodāmodo trās-
lata sunt. Peccata enim nostra ipse pertulit, in corpore suo, super lignum.

Ad hanc monetā pertinet, quod idem dicit Apostolus: misisse deū fi-
lium

CONTROVERSIA L

litum suum, in similitudinem carnis peccati, & de peccato, inquit, damnauit peccatum in carne, vel (vt admonet Origenes verius legi in quibusdam Græcis codicibus) & pro peccato damnauit peccatum in carne. Certe, ipsa demonstrat locutionis formam, in tribus his verbis varie peccatum accipi. Est itaq; quod dicit eodem Origene interprete: Per hostiam carnis suæ (quam, peccatum ab eodem dici ex more diuinarum scripturarum iam palam fecimus) damnasse illum, et destruxisse peccatum, pro quo expiando in ara crucis se obtulit. Damnasse ergo Deum patrem peccatum totius mundi, pro illo peccato, illa carnis sui filij hostia, velut pro nostræ redemptionis precio.

Ita quoq; quia ex peccato est, quod vis illa concupiscibilis quæ in carne nostra est, aduersetur spiritui, atque etiam, quia ea, velut instrumentum quodam ad sibi subiiciendum iugo peccati hominem, aduersarius noster, ille serpens antiquus vtitur, eandem ipsam, etiam peccatum, sicut illam carnem peccati, & corpus mortis appellat Apostolus, vt cum dicit: Peccatum occasione accepta per mandatum seduxit me, & per illud occidit. Hic certe non accipere illum in propria sua significatione, peccatum, pro iniquitate, aut legis iustitiæ transgressione, indubitatum est: vt ea velut per occasionem ex mandato acceptam seduxerit nos, sed cogimur velut autorem quendam peccati hic intelligere, seu illum de quo Eua: Serpens seduxit me, aut certe, concupiscentiam propriam, de qua Iacobus: Vnusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus & illectus, deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem. Vides itaq; quod sit illud peccatum, quod nos tentat, & seducit ad peccatum, quo consummato, per illud ipsum, mortis nos reos facit: nempe concupiscentia, quæ occasionem ad nos seducendum ex mandato accepit, irritata videlicet, lege sibi contraria, & facta efferacior. Quam eandem, idem Paulus intelligit, cum dicit: Nunc autem, non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum, scio enim quia non habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum. Loquitur autem de motibus veteris hominis, & carnis peccati, quos aduersantes legi mentis nostræ, & spiritus, in se adhuc vehementes, atq; efferos sentiunt, qui nouitati vitæ studere incipiunt: quos dicit, a se aut a nobis non fieri, sed a peccato quod in nobis, hoc est, in carne nostra habitat, concupiscentia, inquam, aut fomite a nobis, vt huiusmodi, proprie non sit, quod simpliciter nolumus, et quod nobis inuitis in nobis sit. Illa enim dicimur facere, quæ voluntarie facimus, & in potestate nostra habemus non facere. Si quis alius per nos inuitos, repugnantisque quid faceret, non nos, sed ille, id ipsum verius, ac proprie diceretur facere. Vt si quis alterius, sui impotentis, articulis scriberet falsam syngrapham, aut falsum testimonium, huic, non illi, imputaretur hæc falsitas. Vere proinde Apostolus: Si autem quod nolo, illud facio, iam non ego

Vis concupiscibilis carnis nobis congenita, ut peccatum dicatur ab Apostolo.

A nobis non fieri motus carnis, qui nobis inuitis in nobis aduersantur spiritui.

DE PECCATO ORIGINIS,

Quod apostolus concupiscentiam carni nostrae inhabitantem peccatum appellans, non secundum propriam suam rationem peccatum accipiat, ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Si concupisco secundum carnem aduersus spiritum, nolens, & inuitus, iam non ego proprie dicendus sum concupiscere, aut illius concupiscentiae autor, sed habitans in me peccatum, hoc est, vis illa concupiscibilis, quae & fomes peccati, inspersa, innataque carni. Nam quod non proprie hic loquatur de peccato, hoc est, iniquitate, aut obliuatione a rectitudine, quam regula diuinae iustitiae a nobis exigit, per se est notum atque euidentius: Cum illam Deus necessario odio habeat, neque eam solam, sed & illum, in quocunque ea ipsa reperta fuerit. Similiter enim odio sunt Deo, impius, & impietas eius. At peccatum illud, de quo hoc loco Apostolus loquitur, etiam in iustificatione est, ac Deo placentibus, etiam his qui primitias spiritus acceperunt, atque adeo in illo ipso Apostolo. Deinde, peccati sedes, non caro, res in qua bruta, nec legis, nec iustitiae, aut iniustitiae capax, sed voluntas est. De eadem quoque carnis concupiscentia, idem loquitur Apostolus cum iterum dicit: Non ergo regnet peccatum, in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis eius. Quam ea locutionis figura (ut etiam ipse Augustinus cap. XVIII. lib. I. de nup. & concup. docet) fere perpetuo peccatum appellat, quomodo scripturam, manum, loquelam, linguam, & frigus pigrum dicimus, quia & ex peccato est, & nos repugnans legi iustitiae, ad peccatum inclinat, et sollicitat, si ea neglecta, illi potius auscultauerimus. Iubet proinde Apostolus, non, ne in nobis sit, quod nostrae potestatis non est, sed ne regnum illi concedamus, ne obediamus concupiscentiis eius, quod in nostra potestate est, cum diuinae gratiae paratae omnibus, eam fideliter expetentibus, adiutorio.

Hanc itaque tam variam & multiplicem acceptionem peccati, qui non ante distinguunt in scripturis, dum inquirunt, non, quid proprie peccatum sit, & dici debeat, neque in eo, quam explicauimus, analogiam attendunt, & principalem, propriamque eius significationem non discriminant a ceteris, absque methodo inquirunt, & velut Andabatarum more in tenebris dimicant, nec recte secant verbum veritatis, iuxta praeceptum Apostoli, nihil proinde mirum est, si in crassissimis haereant, atque implicentur erroribus, & multum disputando, non multum profecerint, sed post omnem disputationem aequae incerta permaneant omnia.

Ex ratione peccati explicata euidenter consequi, concupiscentiam illam carnis nec ante, nec post baptismum proprie peccatum esse, Nobis vero, ea ipsa distincta accuratius, & explicata luculentius per se demonstrata continuo, id, ad quod demonstrandum inducta est, vim nempe illam concupiscibilem, quae in carne nostra est, tametsi fomes peccati sit, & ad peccandum nos illiciens, non tamen proprie peccatum esse, nec dici posse, siue ante, siue post baptismum eandem intellexerimus, hoc est, iniquitatem, & obliuationem a rectitudine, quae lege a nobis exigitur, quae nihil est aliud, quam legis transgressio: sed tantum, qua diximus, analogia peccatum dici, quomodo dicimus scripturam, manum, aut frigus pigrum. Quod qui negat, necesse est, ut legem, cuius sit transgressio, proferat. Quae

CONTROVERSIA I.

Quæ cum nulla sit, nec esse possit, primum, quoniam hi, quibus nec liberi arbitrii, nec rationis usus ullus est, lege obligari non possunt, nempe paruuli, quemadmodum non solum diuinæ philosophiæ professorum, sed totius humani generis concordî sententiâ alibi euidentissime demonstrauimus, deinde (quod eadem euidentia, eodem totius humani generis consensu constat) quoniam lege interdici non potest, quod prorsus vitare non possumus, imo, quod necessario, atque inuitabiliter nobis inest: nec a nobis inest, sed ab alio, etsi quæ, in re eiusmodi, imaginari posset culpa, & iniquitas, non habenti, sed auctori eius merito imputari deberet, sicut si peccatum esset, cæcum, claudum, & mancum esse, non cæco, claudò, aut manco, qui contra voluntatem suam ista pateretur, sed illi qui alteri cecitatem suâ uoluntate intulisset, aut membro mutilasset, merito hoc imputandum foret, & hic, non ille peccare merito diceretur. Euidenter hinc sequitur, concupiscentiam illam, quam diximus, carnis, nec in paruulo, nec in adulto, nec ante, nec post baptismum, propriè, & uere esse peccatum. In paruulo, utraq; ratione iam dicta. Et quia rationis usu destitutus, nondum sub lege est. Et quia inest necessario, atque inuitabiliter: neque a nobis, sed a natura, atque eius opifice, resultat enim, æque ut mortalitas, ex compositione, ac temperatura partium corporis, quas ita miscet ac temperat natura, aut uis illa naturæ quæ uiget in semine, cooperante ipso naturæ auctore. Et absque ulla culpa: fuit in corpore organizato, & iam apto ad receptionem rationalis animæ, priusquam eandem recipiat, quemadmodum, & in animantibus cæteris. Etsi Deus crearet corpus simile, quod ad substantiam pertinet, ei quod ex semine factum est, sed præter communem generationis legem, in alicuius mulieris utero, atque illi animam infunderet, similiter nasceretur ille, & prodiret, ut nos, cum uis illa concupiscibili, quæ in carne est, quæ eadem, ut res omnis, appetere sibi salutaria, amica, ac deletabilia, & refugeret, abhorreretque ab horum contrarijs, nullo respectu legis iustitiæ, cuius, uelut res bruta, capax non est. Sed ad rationis hoc officium pertinet, eandem, & cohibere, & dirigere, & in obsequium suum cogere, & assuefacere. Nasceretur quoque idem ille, æque ut nos in rerum omnium ignorantia, & in eadem permaneret, donec ætate exiccatus factum cerebrum, uiribus animæ per id ipsum explicandis instrumentum aptum fieret. Nasceretur paruulus, & continuo incremento ad statum perueniens, & omnibus interim, quibus & nos, subiectus calamitatibus, & miserijs, deinceps, & in corruptionem tenderet. Hæc enim omnia naturales conditiones sunt, eius quam circumferimus naturæ corporeæ, quam inhabitat anima. A quibus tamen, si iustitiam, quam accepimus, etiam conseruassemus in origine, nos uendicasset diuina gratia.

Et hæc tamen, de August. sententiâ, quæ concupiscentiam illam inspersam, innatamque carni nostræ, in nondum regeneratis, affirmat peccatum originis, & per eandem in Dei offensam, atque ira eisdem constitui, & æternæ dam-

Epilogus
de August.
senti. senten-
tia.

næ dam-

DE PECCATO ORIGINIS,

næ damnationis reos fieri, quæ per baptismum, eadem nihilominus in se manens, omni reatu, omni quoque culpæ, peccati, & iniquitatis ratione absoluitur, non solum, quod certa non sit, ut a quibusvis, velut inter articulos fidei nobis obtrudi debeat, imo, quod certo falsa sit, mihi satis demonstratum videtur.

Quod peccatum originale non sit carentia iustitiæ originalis debitæ.

Nihilo his veriora, aut probabiliora mihi afferre videntur, qui peccatum originale, carentiam iustitiæ originalis debitæ faciunt, cuius (ut supra indicauimus) opinionis: Anselmus lib. I. de partu virgineo, autor fuisse videtur. Nam ante hunc neminem inuenio, qui illam ipsam iustitiæ originalis carentiam peccatum originale fecerit, nec in Augustino, quantum ego equidē meminisse possum, vllum verbum est, quo illam ipsam carentiam, nobis peccato deputauerit.

Et quanquam ad veram ipsam peccati rationem, hæc magis collimare videatur opinio, quæ est iniquitas, aut iniustitia, opposita iustitiæ, aut rectitudini, quæ a nobis lege exigitur, quam prædicta Augustini, quæ vim illam concupiscibilem peccatum facit, propter quod, & Scoto, & alijs plerisque probabilior videtur, æque tamen sibi non constat, sed multa includit euidenti veritati pugnantia.

Supponunt ex communi catholicorum sententia, quod Adam acceperit illam originalem iustitiam, non solum pro se, sed pro vniuersa posteritate sua, aut humana natura, quæ tunc in ipso erat, ut in origine, ea tamen conditione, & lege, si creatori suo adhærens, perstitisset in eius obedientia, qui cum peccauit, & diuinum mandatum transgressus est, non solum sibi, sed & nobis, eam iustitiam perdidit. Hactenus cum eisdem non pergramus. Et fatemur nos, & accepisse, & perdidisse iustitiam illam in origine. Sed vnde carentiam eius iustitiæ, aut adultis nobis, aut paruulis proprie peccatum demonstrent, & nos esse debitores illius iustitiæ, nihil habent, imo, id ipsum euidenti veritati aduersatur.

Carentiam iustitiæ originalis non posse nobis imputari ad peccatum.

Quod dicunt ideo nos esse debitores eius, quia eandem, in Adam, velut communi omnium parente, & accepimus, & perdidimus. Dicunt tantum, at sine ratione, imo, contra euidentem rationem dicunt.

Primum, Quia non quicquid accepimus, etiam si nostra ipsorum culpa id ipsum perdiderimus, ad peccatū nobis imputatur eius carentia, nisi legem proferrent, qua obligaremur illud habere continuo, & perpetuo. Accepimus plerique nostrum, sanitatem corporis, & nostra, seu ignorantia, seu negligentia, seu intemperantia, eandem perdidimus, et pro ea morbum contraximus. Qua in re, peccauimus quidem, quod sanitatem negleximus, nec tutati sumus, ut potuimus, attamen, morbus ipse, aut sanitatis contracta ex nostro peccato carentia, proprium peccatum non est, nisi legem protuleris, per quam obligemur sani esse perpetuo: ita, ut carere sanitate, aut contrarium illi morbum habere, peccatū sit. Itaque cum nulla lex proferatur, per quam obligentur omnes, & adulti, & paruuli, habere origina-

CONTROVERSIA I.

ginalem illam, quam dicimus, iustitiam, datam Adæ, per quā & immortales essemus, & pacatis nobis vteremur, absq; vlla pugna carnis aduersus spiritum, non est consequens, carentiam eiusmodi, proprium peccatum esse, ex hoc, quod eandem, etiam quomodocunque accepissemus.

Deinde, vt daremus vniuscuiusq; , quod a Deo accepimus, doni, ita nos debitores esse, vt deputaretur nobis peccato eius carentia, hoc sane intelligendum foret in ijs, qui propria sua ipsum culpa perdidissent. Vt si omnes nascerentur membris integris, et præceptum esset integritatem illam membrorum, & seruare, & habere perpetuo, si quis sua malitia inuitum mutilaret alium, non posset mutilatio hæc, aut integritatis carentia ipsi mutilato imputari ad culpam, sed illi tantum, qui sua culpa, illius causa extitit. Itaq; non potest carentia eius, quod etiam ipsi proprie accepimus, etiam quacunque lege posita, deseruando, & perpetuo habendo eo ipso quod accepimus, cuiquam imputari ad culpam, nisi qui propria ipsum, & non aliena culpa perdidit. Nec quicquam refert, pater ille sit, per quem ipsum perdidimus, an extraneus, sed hoc vnum refert, quam sibi, suæque voluntati, & propriæ culpæ imputari possit, aut non possit, quod mancus sit, vt dicam verbi gratia. Aequè enim, in nunc proposito casu extra culpam foret, si quis inuitus mutilaretur a malo patre, quam si ab extraneo?

Quanto ergo minus imputari nobis potest ad culpam, iustitiæ illius originalis carentia, quam nec ipsi proprie accepimus? quam vt omnes habeamus, nulla lex exigit, nec potest exigere, quam nulla nostra culpa perdidimus. Quam vt habeamus, in nostra potestate non est, sed ex alieno, diuinę nempe voluntatis, pendet arbitrio. De qua quod ipsam in carne mortali nemini dare velit, certi sumus.

Accepit eam Adam, non nos, sed accepturi eandem fuissetus & nos, si ille in suo perstitisset officio. Sua illam culpa perdidit: In quo, etsi peccauerit grauissime, nec tamen illi ipsi ad propriam culpam imputata fuit amissæ carentia, nisi legem protulerint, qua exacta in ipso fuisset perpetua eius existentia.

Certe, vt esset lex aliqua quæ exigeret ab omnibus eius posteris, tã paruulis, q̃ adultis, vt eam haberent iustitiam, ipsa rerum natura nō patitur.

Fieri enim non posse, vt lege obligetur quis, cui aut deest rationis vtendæ facultas, qua posset vim legis apprehendere, aut liberi arbitrij ea potestas, qua eandem, faciens quicquid posset, implere, & debitum legi obsequium in sua potestate haberet, alibi a nobis euidentissime demonstratum est, & ita per se notum est, vt eius demonstrationi necesse non sit hic diligentius insistere. Quæ ratio, etiam quicquid demum esset illud, quod præciperetur, vt nulla lege finit obligari paruulos, qui sub lege nondum sunt, ita nec adultos ad faciendum, aut vitandum, quod factum, aut vitatum ipsis esset prorsus impossibile, sed debet legis obsequium esse

Nulla lege obligari posse paruulos.

DE PECCATO ORIGINIS,

Ad impos-
sibile obli-
gari nemi-
nem posse.

Soluuntur
argumēta
aduersario-
rum in con-
trarium.

Ut perpe-
ram intelli-
gant præce-
ptū de non
concupis-
cendo.

De primo
mandato.

in eius potestate, quem lex obligat, nisi quis voluerit, nobis præcipi pos-
se, coelum digito contingere, aut auium instar sublimes ferri in aera. Nec
immerito orthodoxi sanctissimique patres nostri, execrati sunt eorum
sententiam (quæ nunc placet aduersarijs) qui ausi sunt affirmare contra-
rium. Nec pro iisdem faciunt, quæ aduersus euidentem, & communi et
am mortalium ab initio omnium consensu probatam (quod alibi claris-
sime demonstrauiamus) sententiam inducunt, primum et vltimum præ-
cepta decalogi, nempe de diligendo deo ex toto corde nostro, in tota ani-
ma nostra, & in tota mente nostra, & de non concupiscendo, quorū neu-
trum impleri a nobis posse pro huius vitæ statu contendunt. Sed ut in
primo ob id errant, quod contemnunt veram scripturarum intelligenti-
am in ecclesia querere, sed suo sensu metiuntur, et intelligi volunt omnia,
ita in hoc vltimo, se reddunt plane ridiculos. Ut quo omnem concupis-
centiam, non solum eius actus, ac motiones, sed vim quoque illam con-
cupiscibilem, quæ in membris nostris est, prohiberi intelligunt, adeo, ut
eandem, etiam in paruulis baptizatis vere peccatum affirmant, & præce-
pto legis contrariā. Sed paulo ante demonstrauiamus, non vim illam con-
cupiscibilem, sed eius motus, non qualescunque, nec de quibuscunque, sed
qui ex nobis, hoc est, corde & voluntate nostra prodeunt, vetari hac lege
decalogi. Nobis enim, non carni brutæ dicitur: Non concupisces. Quæ
autem nos libera voluntate facimus, ea demum facimus. Quæ inuiti in
nobis patimur, ea a nobis fieri negat Apostolus, sed a peccato .i. a fomite
peccati, qui in nobis est. Nec quidlibet concupiscere, est prohibitum. Nec
que enim pauper vetatur concupiscere necessarias, aut honestas diuitias:
æger sanitatem, & robur corporis: esuriens cibum, & potum sitiens. Sed
quid? Non concupisces, inquit, domum proximi tui, nec desiderabis vxor-
em eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, nec omnia
quæ illius sunt. Et hæc lex nobis impletu est impossibilis?

In illo primo mandato, ut dixi, errant ideo, quia penes se, & non in ca-
tholica ecclesia quærent scripturarum intelligentiā. An forte ipsum non
legerat diligentissimus ille diuinarum scripturarum excussor, & studio-
sissimus diuinorum mandatorum obseruator Hieronymus? an ignorauit
fieri non posse, ut quamdiu mortale hoc corpus circūferimus quod ag-
grauat animā, quod nos in multa necessario secat, ac distrahit, ut ex toto
corde, in tota anima, tota mente nostra, deum diligamus, ita ut nihil sit in
nobis eius amore vacuum? nulli locus amori rei alterius? Hæc, inquam,
an ignorauit ille, cum aduersariorum execraretur velut in Deū blasphema-
mam sententiam, & anathema in eosdem pronunciaret, qui dicunt Deū
præcepisse nobis quicquam impossibile? Nunquid eadem nesciuit Augu-
stinus, cum diceret deum non potuisse, nec posse, impossibile aliquid
nobis imperare, quia iustus est? Minime omnium. Sed intellexit vterque
sicut hoc ipsum intellexerunt orthodoxi omnes, summam illam plenitu-
dinem,

CONTROVERSIA I.

dinem, & perfectionem charitatis proponi quidem nobis, primo illo, & maximo omnium mandato, velut scopum præceptorum omnium, in quem perpetuo collimaret nostræ in eis obedientiæ studium, semper conaretur proximius accedere, non tamen sub necessitate exigere, et in obligationem venire, velut impossibilem pro huius incolatus tempore, quo ad illam ipsam perfectionem, tendimus quidem, sed non peruenimus: conamur, sed non assequimur: quamdiu has domos inhabitamus luteas, quamdiu hic videmus per speculum in ænigmate, quamdiu peregrinamur a domino. Sed tunc locus illi perfectioni erit, quando euacuabitur quod ex parte est, & omnis absorbebitur imperfectio, quando ambulemus, non per fidem, sed per speciem, & ipsum quem diligimus intuebimur. Cuius, ut tunc plena erit cognitio, ita & perfecta dilectio. Interim a nobis hic nihil exigitur, quod nostræ mortalitatis, conantis quicquid potest, & adiutæ diuina gratia, qualis in hac vita exhiberi solet mortalibus, vires superat. Ille Deum diligit, quod hic satis est, qui cætera mandata eius studiose obseruat, qui diligenter exequitur, quæ faciunt ad nominis eius honorem, & reuerentiam, atque odio prosequitur, & execratur contraria: qui fratrem propter Deum diligit, atque illi opera dilectionis synce re impendit, qui se in omnibus, diuinæ voluntati subiicit. Qui, inquit, habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui me diligit, & rursus: Qui diligit me, sermones meos seruat. Hæc est itaque illa meta amoris Dei, qui hic a nobis exigitur, mandatorum eius obseruatio. Quod ipsum apertissimis verbis confirmat Iohannes, dicens:

Summā illam charitatis plenitudinē proponi quidē nobis primo illo & maximo mādato, at non exigī.

Meta amoris Dei quæ hic a nobis exigitur.

Hæc est charitas Dei, ut mandata eius custodiamus, & mandata eius grauiā non sunt. Attende quid dicat: Mandata eius grauiā non sunt, ne dum, non impossibilia. Sed iugum, inquit ille, meum suaue, & onus meum leue. Is ergo mandatum illud primum, & maximum, quantum hic a nobis exigitur, satis obseruat, qui cætera mandata Dei obseruat omnia. Itaque tametsi Christus tentanti se legis doctore, & interroganti quod maximum mandatum esset in lege, maximum & primum illud esse, quod diximus, recte respondit: altero tamen interrogante, quid faciendo, vitam consequeretur æternam, mandatorum quidem Dei obseruationem exegit, sed illius maximi mandati impletionem non exegit, ut ad assequendam salutem necessariam. Respondit itaque illi, ut seruaret mandata, si vellet ad vitam ingredi. De quibus autem mandatis diceret, iterum interrogatus, cætera quidem enumerat, at illud maximum, eisdem non connumerat: ut quod nostræ mortalitatis infirmitatem, in sua illa, qua proponitur perfectione, ac plenitudine excedit: significans etiam illud ipsum, satis seruari a nobis, quantum est ad assequendam salutem necessariū, si nihil cæterorum omiserimus. Ad cuius tamen perfectionem, velut ad scopum quemdam, perpetuo nobis studio collimandum, conandumque sit, sagittariorum instar, inter quos, ad sagittam se exercentes, certamen est, non, quis

Apta similitudo.

DE PECCATO ORIGINIS,

eorum scopum attigit, sed quis accessit vicinius, & minus ab eo declinauit. Ita, & inter nos optimus est, qui ad perfectionem maximi illius præcepti accessit vicinius, qui minus in se, aliaque diuisus, magis in Deum vnitur, vt illi toto corde, tota anima, tota mente adhæreat.

Concluditur ex præmissis, carentiam iustitiæ originalis, non esse peccatum, nec adultis nec paruulis.

Sed vt reuertamur ad id, vnde non nihil digressi sumus. Iterum dicimus, non solum, nullam legem proferri posse, quæ exigat ab omnibus Adæ filiis, vt adultis ita paruulis, vt originalem illam, quam dicimus iustitiam habeant, sed prorsus fieri non posse, vt qua sit lex eiusmodi. Quoniam fieri prorsus non potest, vt vlla lege obligetur quis, cui non est, aut rationis vtendæ facultas, qua posset vim legis apprehendere, aut liberi arbitrii ea potestas, qua eandem, faciens quicquid posset, adimplere valeret, & legi debitum obsequium in sua potestate haberet. Vtraque ratio, ab omni lege absoluti paruulos: Secunda, nec adultos ad hanc iustitiam originalem habendam, vlla lege obligari posse demonstrat. Cum id prorsus in eorum potestate non sit, non magis quam vt immortales nascantur, et cum rerum omnium scientia, vt equorum, & canum velocitatem habeant, aliorum robur, ad ferenda onera.

Ex quibus euidenter patet, originale peccatum non esse in nobis carentiam iustitiæ originalis debitæ. Ad quam habendam, cum nulla lege obligemur, aut obligari possimus, nec paruulis, nec adultis nobis, peccato vlla ratione deputari posse eius carentiam, manifestum est.

Quod peccatum originale non sit complexum ex concupiscentia, & carentia iustitiæ.

Quod, si nec est concupiscentia illa carni nostræ inspersa, innataque, quæ hominem ad sua desyderia pertrahens, legi mentis nostræ repugnat, nec debitæ originalis iustitiæ carentia, eadem euidentia constat, nec ex his duobus complexum esse, vt opinantur, qui conciliare volunt Augustini, & Anselmi, quamuis discrepantissimas sententias, aut inter easdem, media quadam via incedere.

Aduersariorum in de finiendo temeritas.

Itaque, quorsum a nobis hæc paulo prolixius pertractata sunt, intelligunt opinor ex his aduersarij, quæ faciant temere, dum sibi hanc autoritatem arrogat statuendi, definiendiq; nobis id, de quo hætenus, ob immensam sui obscuritatem, parum admodum diuinarum scripturarum luce, nisi quousq; supra diximus, illustratâ: inter orthodoxos libere disceptatû est & forte, a nullo certa inuenta veritas. Pro qua, illi, sua nobis somnia proferentes, non solû incerta, sed euidenter falsa, in articulo suæ fidei, velut certâ veritatem statuunt, & inculcât credulo ipsis populo. Qua equidem in re eo (vt diximus) intolerabiliore sunt, quod D. Augustini, quâuis parua certam, ac firmam (quod nunc demonstrauimus) sententiam, sequi se profitentur, ab eadem tamen dissentiant bis per omnia, sed pro ea, aliam introducunt, plenâ in Deum, cõditorem nostrum, blasphemiam. Quâ in editis plerisque suis libellis clarius explicâtes, in confessione sua Augustana, atq; eius apologia obscuris verbis inuoluunt, & innuunt magis, quam explicant, vt nisi quis ex alijs libris eorum (ad quos apologia lectorem remittit)

it) eandem iam ante intellexerit, non possit ex his certam intelligere.

D. Augustini sententiam, ex ipsius verbis, supra clarissime astruximus, qui sentiens in se molestam hanc pugnam, rebellionemque carnis, aduersus spiritum, quam ex peccato originis, in nos emanasse apud orthodoxos omnes certum est, dum quærit in singulis singulare, & proprium peccatum originis, nihil inuenit aliud, præter illam concupiscentiam inspersam innatamque carni, quam Apostolus, legem membrorum repugnantem legi mentis nostræ, & suis desyderijs inclinantem hominem, captiuantemque in legem peccati & mortis, imo, & peccatum, in carne sua habitans dicit, quod operatur, quas inuiti sentimus in nobis, concupiscentias carnis, aduersantes legi iustitiæ, atque ipsi etiam rationis præscripto, & voluntatis remurmurantes imperio, ut non possit, vitæ nouæ studium aggressus ante crucifixam, mortificatam, rationique subiectam hanc carnem peccati, sine magna difficultate, bonum perficere: ubique diserte, ac diligenter exprimens, hanc, de qua loquitur concupiscentiam, hoc malum, hoc peccatum in carne nostra habitare: illi inspersam, innatamque esse: carnis hanc esse concupiscentiam, non rationis, non mentis, aut spiritus, imo, per illam, carnem concupiscere aduersus spiritum, ut dicit Apostolus: illam repugnare legi mentis nostræ.

Quantum
dissentiant
aduersarij
ab Augu-
stini senten-
tia, quā ta-
men sequi
proficetur.

Contra aduersarij totius veteris hominis, hanc concupiscentiam intelligunt, voluntatis, rationis, mentis, spiritus, breuiter, omnium quæ ante regenerationem in homine sunt, quanquam nihil spiritus ante regenerationem opinentur esse in homine. Augustinus concupiscentiam illam, quam ante regenerationem peccatum affirmat, post regenerationem, non solum ab omni reatu, sed etiam ab omni culpa absoluit, sed solum nobis ad exercitationem, & agonem relinqui, neque aliter peccatum dici, nisi quemadmodum scripturam manum, loquelam linguam, frigus pigrum dicimus, clarissimis verbis affirmat.

Contra aduersarij, hanc, etiam post baptismum, in nobis vere, & proprie peccatum esse contendunt, quorum, quo clarius hac de re intelligatur sententia, & euidentior omnibus fiat eius falsitas, ex alijs libris eorum, quibus ea apertius explicata est, ad quos remittit nos apologia, eadem nobis paulo diligentius aperienda, excutiendaque est: plus enim in recessu includit mysterij, quam ex articulo confessionis suæ Augustinæ, atque eius apologia facile possit intelligi. Et quando inter omnes eius doctrinæ professores, vnus mihi Iohannes Calvinus, minus callide, magisque aperte, & candidè, atque etiam diligentius omnium, eam ipsam conari videtur astruere, & explicare eius mysteria, ex illo, velut communis sententiæ eorum diligenti interprete, ea ipsa ad clarissimæ veritatis lucem expendere, & clare conspicienda, qualia sunt, sub oculos ponere, conabimur.

Is itaque, capite secundo institutionis, quam inscribit Christianæ religionis, hominem bifariam considerandum docet, primum, in ea integritate,

Explicatur
aduersario
nri de peccato

DE PECCATO ORIGINIS,

originali
sententia.

in qua, in ipsa sua origine conditus extitit: deinde, in miseria, in quā, eiusdē originis culpa, & peccato, delapsus est. Constare siquidem creatū Adam, ad Dei similitudinem & imaginem: quam, in conformitate nostri spiritus cū Deo, hoc est, diuinæ sapientiæ, iustitiæ, virtutis, integritatis, veritatēque participatione, imaginantur consistere. His dotibus præditū ipsum, ea lege, vt non solus ipse, sed et filij eius oēs, in iisdem victuri fuerant, si modo ipse perstitisset in ea integritate, quam acceperat: non tamen perstitisse diu, sed sua potius ingratitude, se reddidisse indignum, atque excidisse illis omnibus. Et in locum eorundem, cessasse teterrimas pestes, ignorantiam, impotentiam, impuritatem, vanitatem, iniustitiam: quibus miseris immersum, & obuolutum, suam quoque eisdem implicauisse progeniem.

Definitio
peccati ori-
ginalis se-
cundū ad-
uersariorū
sententiā.

Hanc esse hæreditariam naturā, antea bonæ, corruptionem, & prauitatem, quæ contracta in Adam, ab eo, propagatione in nos omnes transferit, qui ab impuro semine descendentes, ista peccati contagione infecti nascimur: hanc nos in ira Dei constituere, & damnationi merito obnoxios: hanc nos ita omnibus naturæ nostræ partibus vitiatos, peruersosque reddere, vt vniuersa hæc quam nascendo accepimus natura, non sit nisi peccati scaturigo, & semen quoddam, cuius fructus sint illa, quæ carnis opera scriptura appellat, quæ incessanter producat, non secus atque fornax incensa flammam ac scintillas efflat, aut scaturigo aquam sine fine egerit. Ita vt spiritus sanctus per scripturam clare pronunciet, omne figmentū humani cordis, hoc est, quicquid ingenium nostrum concipit, agit, instituit, ac molitur, tantummodo, semper & necessario malum esse.

Non esse tamen, vt in Deum naturæ autorem, mali huius nostri causam referamus, sed naturæ nostræ deprauationi ruinam hanc nostrā imputandam potius: a carnis nostræ culpa, nostram perditionem esse. Hæc rere quidem exitiale vulnus in natura nostra, permultum autem referre, accesserit ne illud aliunde, an ab origine infederit. Constare per peccatum inflictum fuisse, non esse ergo, cur nisi de nobis ipsis queramus, Deum ab initio condidisse hominem rectum, ipsum autem infinitis se immiscuisse se questionibus. Et hoc pacto sibi pulchre tueri videntur conditoris causam, aduersus eos, qui his suis vitijs Deum autorem audent inscribere.

Vt vniuer-
sum homi-
nem, ante
regenerati-
onem car-
nē faciant.

Vniuersum hominem his Christi verbis depingi volūt: Quod natū est ex carne, caro est. Quod si in hominis natura nihil sit nisi caro (nihil enim spiritus nisi per regenerationem habere nos affirmant) atque ea sit carnis peruersitas, vt toto suo affectu similitatem cum Deo exerceat, vt cum legis diuinæ iustitia consentire nequeat, vt nihil denique nisi mortis materiam parere, cum affectus carnis, mors sit, teste Apostolo, hinc palam consequi, hominis naturam nihil posse quam necessario repugnare Deo.

Vt homi-
nis naturā
nihil posse
q̄ necessa-
rio repu-
gnare deo.

Id significari illo Hieremiæ. Cor hoīs fraudulentū, & peruersum præ omni re: clarissime vero verbis illis Apostoli ad Rom. Quod non est iustus quisquam, non est intelligens, aut requirēs Deum, omnes declinauerunt,

CONTROVERSIA I.

runt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, ne vnus quidem: sepulchrum patens est guttur eorū, linguis suis dolose agunt, venenum aspidum sub labijs eorū, quorū os, maledictione, & amaritudine plenum est, quorum pedes veloces ad effundendum sanguinem: In quorum vjs contritio, & infelicitas, quibus præ oculis timor Dei non est.

Quibus quidem fulminibus, non in certos hoīes, sed in vniuersam filiorū Adam nationē volunt inuehi Apostolum, nec in vnus, aut alterius sæculi deprauatos mores, sed accusare naturę corruptionem perpetuam. Neq; em̄ aliter constare suam argumentationem Apostolo, qua docere conatur, ineluctabili calamitate oppressos oēs homines, ex illo peccato originis, a qua emergere nō possint nisi vna dei misericordia, nisi de clade, & exitio naturę illa proferat testimonia, ex quibus, naturę prauitate, non consuetudinis vitio, tales esse constet oēs homines quales hic describuntur ab eodem. Omnibus enim eiusmodi portentis obnoxiam pronunciarī volunt ab Apostolo, oēm animam. Quæ vniuersa, etsi nō vnaquælibet exerat, coercita nōnulla Dei gratia, vnumquēlibet tamen hominem, hydram istam inclusam, habere in pectore. Quam si dñs libere pro sua inclinatione vagari sineret, & non iniectis frenis, quatenus ad conseruandam rerū vniuersitatem expedire prouidet, coerceret, nullam esse tam rabiosam beluam, quæ tam præcipitanter feratur, nullum quamlibet rapidum, ac violentum flumen, cuius adeo impetuosa sit inundatio.

Diligenter
attēde quā
prodigio-
sam faciant
naturā ho-
minis.

Sed hæc frena, specialia Dei dona esse, non communes dotes naturæ. Quam vniuersam, omni bene agendi facultate, ita destitui volunt, (tametsi in rebus indifferentibus, ac ciuilibus, & actionibus quæ nec iustæ perse, nec vitiosæ sunt, liberam illi agendi facultatem nunc concedāt) vt nec diuina gratia opitulante suas, & ipsa partes possit habere, in bono opere, imo, etiā sub ipsa gratia necessario repugnare Deo, atq; eius gratiæ, vniuersamque aboleri oportere in nouo homine, non medicari, aut corrigi.

Vt omnem
facultatem
liberi arbi-
trij tollant
in bono o-
pere.

Proinde fidelem a regeneratione animā, in duas partes diuisam attri- mant, quarū sit inter se perpetuum dissidiū. Nam qua parte a spiritu Dei possidetur, & regitur, immortalitatis amore, & coelestis regni desiderio, ad iustitiæ, puritatis, sanctitatisq; studium, tota intentione intentam esse, qua vero parte naturalem adhuc affectum retinet, mundi amore implici- tam, prauisq; cupiditatibus immerfam, & peccati luto defixam, quid pul- chrum, & beatum sit, nec videre posse, nec Deum, iustitiamq; non auersa- ri: atq; inde conflictum nasci in nobis, palestramq; durissimā, quæ pium hoīem, per totam vitam non leuiter exerceat, vt dum spiritu sursum eri- gitur, a carne deorsum retrahatur: dum spiritu ad immortalitatem festi- nat, carne ad mortalitatem deprimatur: dum spiritu iustitiam cogitat, in Deum dirigitur, mundumq; contemnit, carne contra sollicitetur ad ini- quitatem, a Deo auertatur: & ad mundi alliciatur illecebras. Atqui duos hos athletas, etsi suo certamine piam animā distrahant, dispari tñ condi-

Vt fidelem
animā a re-
generatiōe
in duas par-
tes diuisam
intelligent.

DE PECCATO ORIGINIS,

tione inter se congregari, superiores semper in hac pugna, tenente spiritus, cuius impetum remoretur quidem caro, suis illis obstaculis, dum quærit abrumperet: & ardorem minuat, dum molitur extinguere.

Inter homi-
nem anima-
lem & rege-
neratū qd
discrimen
intelligant.

Hinc constare, inter hominem animale, & regeneratum quantum sit discriminis. Illum, etsi pungatur, lancineturq; sua conscientia, ne solido torpore in vitis suis acquiescat, illis tamen delectari toto cordis desiderio, sibi in illis placere, illis libenter obsequi, nec quicq; in illis, nisi poenam horrere. Hunc vero, præcipua voluntatis parte legi iustitiæ adhærere, odissere, atq; execrari peccatum, quod per imbecillitatem committit, sibi ipsi displicere, consensione alio potius ferri, in dulcedine legis magis oblectari quam voluptatum blanditijs, nec unquam scienter peccare, nisi repugnante non solum conscientie testimonio, sed etiam cordis affectu.

Cur diligē-
tius explica-
uerit aduer-
sarium
de peccato
originali
sententiā.

Hæc est communis Lutheri, & suorum omnium de peccato originali sententia, diligenter quidem, ac dilucide (quantum res ipsa ferebat) explicata a Caluino (quod negare non possunt aduersarij) & magnificis verbis ornata, a nobis autem (quod idem ille non inficiabitur) fideliter, & absq; fraude, absq; eo ut rationibus, argumentisq; in enarrando, probabilitatis, aut efficacitæ detraxerimus aliquid, in luculentum contracta compendium. Quam adeo fecundam, ac tot scatentem, tam admirandis, nouis, prodigiosisq; mysterijs, cum in Vuormatiensi colloquio (in quo tamen de unica hac controuersia, a deputatis utrinq; colloquutoribus, multis ultro citroque, etiā triduo actum est) plane dissimulatam, atq; intactam cernerem, & ab aduersarijs in capta cōclusionē diligenter cautum, ut vniuersa hæc sicut manserunt intacta, ita & ipsis manerent integra, ne forte nonnullorum, aut oscitatione, aut præuicatione, aut calliditate, causæ religionis præiudicium fieret, aut Ariminensis concilij, in celeberrimo hoc conuentu, renouaretur exemplum, religioni sane quam perniciosissimum, non est visum mihi, hanc ita dissimulanter præterire, sed ad viuum attingere, aperire Silenum, & sub claram lucē, oculis oīm conspiciēda proponere oīa eius mysteria, pressiusq; excutere, quid veri falsiq; intus contineant. Id quod nemo, in cuiusquam detractionem, aut contumeliam factum interpretabitur, sed vnius religionis zelo, qui me coegit, quamuis in itinere, a Vuormatia Ratisonam properantē, ne deessem occasione, atq; oportunitati, tumultuaria, & vix sex, aut septem dierum opera, utcunq; explicare hanc controuersiam. Quam vnam omnium, ob sui difficultatem & quia, nisi coarguendo receptas iam dudum, saltem in scholis, etiam sanctorum nonnullorum sententias (quod per se statim inuidiosum est) plane explicari non posse intellexeram, intactam reliqueram: alteri loco, vbi minori cum inuidia id potuissim, eius explicationem reseruans. Sed coegit me zelus ille, mutare consilium & vel supra vires, tam breui, tam incommodo, studijs, & lucubrationibus, tempore, rem tam arduam, tam omnium tractatorum confessione obscuram, aggredi: inuidiam omnem contemnere, negligere

CONTROVERSIA I.

re existimationem propriam (quam aliquam fortassis comparare potu-
issem, per otium, & tempus, rem a nemine satis explicatam, explicando lu-
culentius, ac diligentius) quo publicæ utilitati seruirem, cui condonabit
pius lector, si forte tanto argumento non satisfecerim. Neque enim de re
parua, aut negligenda hic agitur, sed de nostri vera cognitione, unde ma-
xima sui parte, doctrinæ, religionis nostræ pendet cognitio: & de qua, si
falsis, pestiferisq; opinionibus eiusmodi, semel imbuti fuerimus, velut er-
ror principij, in quam plurima se extendit alia. Proinde ad rem.

Audisti lector, aduersariorum de peccato originali sententiam, quam
quo propius, & diligentius intueor, & excutio, eo minus credo, recte in-
telligi a suis illis assertoribus, non solum, propter euidentem eius in se fal-
sitate, sed ob multimodam, atq; inexplicabilem, quam in eadem video
pugnantiam. Et dabo operam, ut et ipsis aperiantur oculi, nisi eos studio
clauferint, & tu etiam vna mecum hæc ipsa intellecturus sis.

Epilogus
sententiæ ad
uersariorū
de peccato
originis.

Audisti quid peccatum originale definiant, nempe, naturæ corruptio-
nem, & prauitatem hæreditariam, quæ contracta in Adam, ab ipso, pro-
pagatione in nos omnes transierit. Corruptionem autem, & prauitatem
eiusmodi, quæ ipsa Deo odibilis, nos quoq; in eius odio constituat, ac re-
os iræ, damnationisq; faciat. Et vitiatas, peruersisq; naturæ nostræ parti-
bus omnibus, omnis iniquitatis fructus necessario, atq; incessanter par-
turiat, ita, ut nihil sit natura nostra, quam natiuitate accepimus, quam pec-
cati quoddam seminarium: sit tota, & vniuersa, caro, cuius affectus mors,
& quæ cum Deo necessario pugnet: a qua, quicquid alicunde prodit, ne-
cessario malum sit: sit ipsa naturaliter, & non accedente integræ naturæ
vitio, mala: et proinde immedicabiliter mala: & quam non sanari, sed ab-
oleri, tolliq; oporteat per gratiā, ut cui, velut fera quædam indomita, nec
cicurabilis, necessario repugnet, etiam sub ipsa gratia. In quibus, ut præte-
reā ea, quibus nobis tollunt omnem liberi facultatem arbitrij ad bonum,
tantum eam concedentes in rebus ciuilibus, externis, & indifferentibus,
quam suam sententiam, callide tegunt, nō recantant, decimo octauo suæ
confessionis articulo (Nam argumentum hoc de libero arbitrio, gratia,
& modo operationis eius in nobis, vniuersisq; quæ ad hoc ipsum perti-
nent, nempe, diuina præscientia, prædestinatione, reprobatione, prouidē-
tia, qua mundus gubernatur, proprio libro, diligenter, & copiose expli-
care decreui) quæ ad præsentem proprie controuersiam pertinent, ea
tantum hic nobis excutienda sunt.

Vt omnem
nobis ad
bonum tol-
lant facul-
tatem libe-
ri arbitrij.

Si est itaq; originale peccatum, ea nostræ naturæ prauitas, quæ omnes
eius partes ita peruaferit, ut alia totius natura, quam nascendo accepimus
non sit, quam eiusmodi prauitatis natura, hoc mihi velim respondeant,
an quid aliud naturam humanam, quam ex rationali anima, & corpore
eius vsibus apto, ac disposito, quod informat, resultans quoddam com-
positum intelligant. Puto, quod aliud nihil inuenturi sunt.

Demonstra-
tur falsitas
sententiæ
aduersario-
rum de pec-
cato origi-
nis.

Huius

DE PECCATO ORIGINIS,

Non esse eā
naturæ no-
stræ corru-
ptionem,
quam pec-
catum ori-
ginale faci-
unt.

Hanc ratio-
nē diligen-
ter pōdera-

Huius itaque naturæ, primæ partes sunt, rationalis anima, & corpus naturale organicum, aptum rationalis animæ, motioni, & actionibus. Corpus, actione causarum naturalium, cooperante illis Deo, fit ex semine in materno utero: quod, cum animæ rationali suscipiendæ iam est idoneum, ea, creata a Deo, eidem infunditur. Præuitas illa, quam affirmant, naturæ, si qua est, ex præuitate, & corruptione partium eiusdem, necessario pendet. Nam si integro, perfecto, omnibusque numeris consummato corpori, creata a Deo pura, & ab omni præuitate, corruptioneque aliena infunditur rationalis anima, non potest praua, corruptaque ex his resultans natura intelligi: sed quales partes sunt, talem, & naturam ex eis prædicere necesse est: nisi in ipsa earum compositione, peccatū intelligas. Quomodo, ex bono frumento, malus panis potest confici. Sed, ut hoc est artificis, aut pistoris, ita illud foret creatoris peccatum, qui animam infundens corpori, illius compositionis vnicus, solusque autor est.

Corpus, quale est, ex ipsis, quibus componitur principijs, & compositionis ratione, ac temperatura, tale est: hoc est, corruptibile, mortale, & ut feratur in ea, quæ sibi sunt amica, suauius, & salutaria, etiam si aduersentur iustitiæ, cuius, per se, capax non est. Et qualecunque est, nulla in eo, aut præuitas, aut corruptio imaginari potest Deo odibilis, ac displicens, priusquam illi infundatur anima. Deo enim nihil displicet, quam peccatum, & iniquitas, cuius, corpus sine rationali anima, capax non est.

Anima creatur a solo Deo, & prius creatur, quam infundatur corpori: prius dico, natura, si non tempore. Prius enim, ut sit anima, quā ut corpus informet, necesse est. Quemadmodum, prius sol est, quam luceat, aut quam sit lumen, quod ab illo producit, causa nempe suo prior effectus. In hoc priori considerata anima, talis est, qualis a Deo creata est, nec quicquam habet, quod a Deo non habeat. Pura proinde, munda, & omnis corruptionis, omnis præuitatis expers sit, oportet.

Natura ergo, quæ ex horum duorum coniunctione, ac compositione resultat, non potest esse tam naturaliter praua, ac peruersa, quam aduersarij eam faciunt. Vnde enim hanc præuitatem contraheret? Non ex suæ compositionis partibus, quæ antequam componerentur, nullā eiusmodi præuitatem habebant, imo, utraq; talis erat, qualis a Deo creata erat. Non ex ipsa compositionis ratione, cuius solus Deus temperator, & autor est, qui mali autor non est. Vnde igitur?

Cavilli ad-
uersarij
remotio,

Si peccato corruptam naturam seminare dicant, & semen illud, naturæ vitium, corruptionemque referre, & similem, hoc est, corruptam naturam producere, ut leprosos, & morbosos, fere generare eisdem videmus subiectos vitij. Vere quidem, aut certe probabiliter ista dicerentur, si natura seminans, in naturalibus suis secundum corpus, vnde semen descenditur, corrupta esset, ut eam corruptionem, etiam semen ipsum referat, & quod generatur ex illo semine, nempe corpus organicum, susceptibile animæ.

CONTROVERSIA I.

le animæ, atq[ue] eius aptum motionibus, & actionibus. Sed corruptio eiusmodi, peccatum non est, nec in ipso semine, nec in eo, quod inde progeneratum est, corpore, qualecunque demum illud vitij finxeris, non magis, quam alius quiuvis morbus, lepra, epilepsia, cæcitas, & quæ sunt huius generis. Ipsa enim rerum natura non patitur, non admittit ratio, vt peccatum, hoc est, iniquitas, diuinæ legis transgressio, atque inobediētia, (quæ sola est propria, veraq[ue] peccati ratio, quemadmodum supra demonstrauimus) primo sit in corpore, & non in anima, quæ sua inobediētia Deum offendit. At solum corpus a parentibus trahimus, non animam, quæ munda creatur a Deo, & infunditur corpori. Vnde ergo, & quo pacto illa, tam damnabilem, tam Deo odibilem corruptionem & prauitatem a parentibus contrahit? Si autem in anima, illa corruptio, illa prauitas Deo odibilis, non est, sed tantum manet in corpore, non damnabitur ergo hinc decedentis absque baptismo anima. Si est, vnde, vbi & quo pacto ipsam contrahit?

Dicis, in carne peccati, & a carne peccati. Quæ est illa tam pernitiōsa, tam efficax, tam contagiosa corporis, aut carnis pestis, quæ animam tam repente inficit? Vis illa concupiscendi, inspersa, innataque corpori, qua naturaliter appetit quæ sibi amica, & delectabilia sunt, & fugit a sibi aduersantibus, nociuis, ac tristibus. Vnde hoc probas? Cum sit illa, Dei, & naturæ opificium, consurgens ex ipsa naturali crasi, & temperatura corporis, & secundum eius diuersitatem, etiam in diuersis euarians. Quæ, & in cæteris quoque animantium cernitur. Et hæc, vt suo consortio, tam repente inficere, corrumpere, & peruersam damnabilemq[ue] reddere potest immortalem animam?

Hoc certum est, & per se euidens, quod materiale, & corporale est, per se agere non posse, in materialem, indiuisibilem, immortalemque substantiam. Cum corporalia hæc non agant, nisi per contactum, aut saltem per medium, per quod contingunt id in quod agunt: qualis habitudo corporei ad incorporale, indiuisibile, inextensumque esse non potest. Non potest ergo corpus vitiosum, etiam quicquid illud vitij finxeris, aliquid agere in rationalem animam, quæ ipsi infunditur: eius bonam, quam a Deo accepit, naturam aliam facere, corrumpere, deprauare, atque illa ipsa eius corruptione Deo odibilem reddere. Minime vero omnium, illo ipso momento, ac instanti, quo sibi infunditur: cum etiam hoc repugnet omni virtuti corporeæ, subito, atque instantanee agere.

Non est, q[uod] hic quisquam dicat, nos hic patrocinari Pelagio & Coelestio, qui his rationibus permoti, negabant in paruulis peccatum originis nascendo contrahi. Nos enim hoc non negamus, sed affirmamus & certo credimus, secundum definitionem ecclesiasticam. Tamen, quid sit, cum certo definitum non sit, post alios diligenter inquirentes, quamuis forte

Non posse
carnem aut
quicquid
in ea est,
corrumpere
naturam
rationalis
animæ.

DE PECCATO ORIGINIS,

forte etiam inuenerimus, non libenter tamen nostram sententiam profes-
rimus: sed malle, quid non sit, demonstrasse: atque alijs, quid sit, dili-
gentius inuestigandi ansam præbuisse, contenti subsistere. Tamen etiam
post, ne quis calumniatur nullum nos credere, quid ipsum esse intelliga-
mus, nostram indicabimus sententiam, non ut certam, sed quæ una mi-
hi occurrit probabilis. Qua tamen certiore, & probabiliorem si quis
protulerit, utraq; manu amplexaturus sum. Ut autem nunc inductæ per
nos rationes, nihil patrocinentur impietati Pelagij, & Coelestij, etiam tunc
reddemus illustrius. Hoc certe non esse, quale aduersarij fingunt, pecca-
tum originis, mihi euidenter demonstrare videntur, nisi responderine
quarum vim ut strictim repetam.

Epilogus
rationis præ-
dictæ.

Recta, pura, & incorrupta est, animæ cuiuslibet natura, ut a Deo crea-
ta est, antequam infundatur corpori: ante dico, illo ordine naturæ, si non
temporis: nec quicquam in se habet, quod Dei opificium non sit. Eadem
manet eius natura infusa corpori. Cum nec corpus, nec quicquam in vni-
uersa rerum natura existens, virtutem habeat, aut habere possit, cor-
rumpendi illam, quam a conditore accepit naturam immortalis animæ,
& faciendi in ea naturam nouam, prauam, & aliam quam a Deo accepe-
rit: falsum ergo sit oportet, ex carnis nostræ culpa, nostram perditionem,
atq; illam Deo odibilem corruptionem, prauitatemque animæ nostræ
esse. Falso autem falsius, illius originalis peccati prauitatem, omnes natu-
ræ nostræ partes ita peruasisse, ut alia earundem natura, quam eiusmodi
prauitatis natura non sit: ut vniuersa sit quoddam peccati semen, fructus
illos suos mortis incessanter parturiens, omnibus flagitijs, & criminibus
fecunda, ac scatens: nihil aliud quam repugnare Deo, & legi eius potes.
Insana hæc sunt, & in Deum blasphemia, vanorum hominum somnia,
in quibus, nec illi ipsi quid velint, aut intelligant, intelligunt. Qualiscunq;
est natura rationalis animæ recēs nati paruuli, ea vnum Deum autorem
habet, nec quisquam præter illum ipsum, potestatem habet, ut eandem
corrumpat, destruat, aut aliam faciat: Nihil in illa est, quod a Deo non
est, in quem intoleranda blasphemia est, quod ea ipsa natura nihil possit,
quam suum creatorem odio persequi.

Ut aduer-
sarij ad sua
ipsorum prin-
cipia parū
attenti sint,
sed secum
multis mo-
dis pugnent.

Quod si aduersarij, ad sua ipsorum principia, unde suam istam dedu-
cunt sententiam, vel paulisper respicerent, atque inde attenti essent ad
consequentiam, eius ipsius suæ sententiæ falsitatem, absurditatem, &
multimodam pugnantiam nobiscum clarissime intelligerent.

Confitemur & nos, Adam fuisse creatum ad Dei similitudinem, &
imaginem: at rationē huius similitudinis, ac imaginis, magnam partem
orthodoxorum patrum, in ipsa rationalis animæ essentia, atque viribus
essentialibus, mente, ratione, ac libero voluntatis arbitrio, intellexisse vi-
deo: non vero in illis dotibus gratuitis, virtutibus, atque ornamentis, etia-
dem superadditis: sapientiæ, inquam, iustitiæ, virtutis, integritatis, verita-
tisq;

CONTROVERSIA I.

tisq; quibus eius spiritus Deo cōformis facturus fuerit. Nec est vero ad modum simile, si tantis ille, tamq; multis instructus, ornatus, armatusque fuisset virtutibus, vt tam leuiculæ tētationi, ita succubuisset facile. In hoc autem omnes consentiunt, accepisse illum, donum originalis, quam dicimus, iustitiæ, cuius vim, & energiam omnes consentienter intelligunt, qd mortalem ex sui conditione naturam præseruasset a morte, & sustulisset hanc, quæ in nobis est, pugnam carnis aduersus spiritum, imperfectiōnem naturæ absorbente efficacia, ea in re, gratiæ.

Sed acceperit ille, ea quæ volunt, dona ornamentaque omnia, acceperit omnes quascunque nominare, aut cogitare possent, virtutes, & ea etiam lege acceperit, vt ipso persistente in accepta illa integritate, eadem vniuersa accepissemus & nos eius filij, (quæ tamen nunquam demonstrare possent, nisi vltro darentur illis.) Quid denique? Ille peccauit, & diuini mandati, præuicatione, inobedientia, & sua erga Deum conditorem ingratitudine, illis dotibus omnibus, se indignum reddidit, atque etiam priuatus est. Recte hætenus.

Demonstratur Adæ naturam, nec mutatam, nec aliā factam, nec corruptam ex suo peccato.

Sed hoc nunc nobiscum perpendant, an illius quas dicunt dotes, illas virtutes, illa ornamenta, ad ipsam animæ eius essentiam, ac naturam pertinuisse intelligant, vt quam, ista omnia, naturali sua illa, essentialique, quam acceperat, perfectione, aut eminenter, aut formaliter, in se continuisse existiment (nihil em̄ hoc refert ad propositum) an vero dotes (quod vocabula quibus vtuntur, sonant) animæ naturæ superadditas, nec necessario contentas, in ipsa eius essentia, nec ab eadem necessario profluentes, & quæ possent salua, integra, manenteque eius substantia, ab eadem auferri.

Si primo modo intelligant, non potuit ille perdidisse, illas dotes, virtutes, ornamenta, nisi perdidisset, & illam suam tam nobilē animam. Cum non possit auferri, a substantia, vis illa, quæ in eadem essentialiter, atque eminenter continetur, aut ab eadem naturaliter profluit, quemadmodum non potest esse sol, nisi & virtutem habeat illustratoriam diaphoni, nec potest esse ignis, nisi sit calidus, & vim calificandi habeat. Quis ergo illi abstulit, nobilissimæ illius animæ substantiam? Non ipse sibi, neque em̄ voluit, neque potuit. Deinde, corrupta ne est, cum eam perdidit, illa nobilissimæ animæ natura? at corrumpi non potest incorruptibilis animæ substantia. Seruata ergo quodam loco a Deo? Quid igitur de ea actum est? an damnata? an saluata? an ipsi post reddita? Et interim ille Adam quid? Permansit ne miser sine anima, postquam perdidit illam suam nobilissimam, & perfectissimā animam? an in locum eius intrusa illi est, alia corrupta, & peruersa? a quo? nunquid a se? An forte, rationalis illa eius anima, in partes erat partibilis, aut duas habebat, bonam vnā, & suis illis dotibus, Dei exprimentem formam, & imaginem: prauam vero, & cum illa naturaliter pugnantē alteram (quale Manichæorum commentum

Cum

DE PECCATO ORIGINIS,

tum est,) quarum illam perdiderit, hanc vero retinuerit. Et quem vniuersae istius ficticiae, aut imaginariae metamorphosis, alium nobis, quam Deum autorem dabunt. Ipsum ergo, non Adam, causam veram illius tantae tam horrendae, quam praedicant, corruptionis naturae nostrae facient, tamen hic, eius fuisset causa demeritoria.

Forte, non ipsam animae suae essentiam, aut naturam, sed integritatem, sanitatemque eius, peccato suo perdidisse, Adam dicent, sed nihil dicent, nec effugere poterunt, quin simpliciter dicant eorum, quae proposuimus alterum.

Est integritas quaedam, rei essentialis, quando nihil deest rei, quod ad eius essentiam, & substantiam pertinet. Est & aduentitia quaedam virtus & perfectio, quae, ut integrae essentiae, naturae, aut substantiae superadditur, ita potest etiam auferri ab eadem in se manente integra.

Si ergo de integritate illa essentiali, substantialique animae rationalis Adae loquantur, & intelligant, non potuit ille eam perdere, salua animae suae substantia. Si de secunda dicant, iam fatentur illam animae eius integritatem, quam suo peccato perdidit Adam, non pertinuisse ad ipsam animae eius essentiam, sed illi, ut fuit aduentitia, & superaddita, ita ablatam fuisse, salua naturali, essentialique integritate eiusdem. Nec tamen ablatam illam fuisse ab Adam, sed a Deo ipso, a quo dante, & conseruante ea ipsa dependebat, quamuis ita demerenti Adam. Nec per illam ablationem rectitudinis, integritatisque illius superadditae a Deo, & naturae eius aduenticiae, corrumpi, deprauarique potuit ipsa animae eius in se natura, substantia, aut essentia, cui, ut integre superaduenit, ita integre ablata est. Et si ablatione superadditae perfectionis, & iustitiae eiusmodi, necessario consequuta fuisset corruptio illa, quam hi dicunt, plus quam feralis, & prauitas naturae animae ipsius Adae, Deum utique, qui illa sua dona gratuita abstulit, eius causam, & autorem faciunt, & proinde, causam, autoremque peccati, quando eam ipsam peccatum faciunt.

Excutitur
cōmentum
aduersario
rum, de pe-
stibus illis
tetrerrimis,
quas cecidit
se imaginā
tur in locū
donorum,
quibus pec-
cans Adam
spoliatus
est.

Forte, non sola ablatione illorum donorum supernaturalium, illarum virtutum, quibus creatoris largissima, ac indulgentissima erga hominem beneficentia animam eius ornauerat, eius naturam ita corruptam, deprauatamque dicent, sed quia cesserunt in locum earundem, tetrerrimarum pestes, ignorantia, impotentia, impuritas, vanitas, iniustitia. Atque his miseris immersum, suam quoque eisdem implicuisse progeniem. Huiusmodi enim verba plus quam tragica personant, & suis instillant, quibus illud autem ipse satis est. Quae, si ipsi huius sententiae autores intelligant, meam ego tarditatem agnoscam ingenue.

Hoc mihi hic velim explicent, an per illas tetrerrimas pestes, ignorantiam, impotentiam, impuritatem, vanitatem, iniustitiam, priuationes tantum, earum virtutum, donorumque supernaturalium, quae auferente ea Deo, perdidit Adam ob suam erga ipsum inobedientiam, & ingrati-
dinem, intelligant; an vero res aliquas positiuas, aliquos habitus prauos,
aliqua

CONTROVERSIA I.

aliqua vitia, quæ animam eius, ignorantia, impotentia, impuritate, vanitate, atque iniustitia repleuerint.

Si primo modo, hoc est, solas priuationes donorum, & ornamentorum, quæ ille perdidit, pestes illas teterrimas, intelligant, iam & ego quid dicant, intelligo, sed eos nihil, quam iactare terrificæ nomina intelligo. Nam vniuersæ hæ teterrimæ pestes, nihil essent, quam illorum donorum gratuitorum, & supernaturalium carentia, ipsius vero in se naturæ solitudo, ac nuditas. Nec alium hæ tam tetra, ac ferales pestes, quam Deum, habuissent autorem, qui sua illa dona, ab ingrato abstulit, & nudam illi naturam reliquit. Cum priuatio, non aliam causam habeat, quam eā, quæ aufert habitum, cuius est priuatio: vt cæcitatæ causa est, qui visum aufert, surditatis, qui auditum.

Si vero secundo modo has pestes intelligant, hoc est, res quasdam positiuas, aliquos habitus prauos, aliqua vitia, quæ velut impetu facto, animam Adæ inuasent, obsederint, & ignorantia, impotentia, impuritate, vanitate, atque iniustitia repleuerint. Vnde obsecro, & quo immitte, hæc tam multa, tam prodigiosa vitiorum portenta irruperunt, in miserum illius animam? Nam si res quædam positiuæ hæc fuerint, & sint, si vitio si quidam, prauique habitus deprauantes animam, quales sunt morbi in corpore, febres, pleuritis, peripneumonia, ophthalmia, spasmus, delirium, coma, elephas, cancer, polypus, & id genus innumeri, necesse est, vt causam positiuam habuerint. Non Deum, quem causam vitiorum, & pestium harum teterrimarum, inscribere, blasphemum est: nō diabolum, qui in animam Adæ immediate agere non potuit, & in ea hæc vitiorum portenta producere: non Adam, præsertim vno illo momento, quādo mandati præuaricatione, se peccato subdidit: nec enim fingere est, quid facies, eo momento, seu volens, seu nolens, in se produxerit, hos vitiosos habitus: neque etiam postea, quia continuo post peccatum, admonente, corripienteque ipsum domino, ad cor reuersus peccasse se doluit, & egit salutarem poenitentiam.

Sit tamen quod volunt, vniuersa vitiorum, quæcunq; voluerint monstrum agmine facto, irruerint in animam, iam peccatricem Adæ, attamen nihil potuerunt illa lædere, corrumpere, aut vulnerare eius animæ substantiam, cuius corrumpendi, vulnerandi, & in se lædendi, nulla vis creata potestatem habet: multo minus, vitiosa aliqua qualitas, vitiosus habitus, quæ hic, illi, explicandis proprijs actionibus impedimento foret.

Sed læserint illa animam eius, corruperint, deprauauerint, vtcunq; volueris, quomodo hæc corruptio ille potuit implicare suam progeniem? per quos canales illam tam tetram prauitatem, instillare in animam recens nati sui filij? Cuius si corpus respicias, priusquam illi infunderetur anima, tale erat, quale a Deo, & natura formatum erat, in materno utero: nec quicquam in se habebat, quod Dei non esset opificium: si animam ea

Etia vt Adæ natura peccato eius substantialiter corrupta fuisset, nihil eā corruptionem pertinere potuisset, ad eius filios.

DE PECCATO ORIGINIS,

pura, & munda a solo Deo creata est, priusquam infunderetur suo corpori: qui & ipse solus, eandem infudit corpori, & cū eo, admirabili quodam vinculo, artificio, & temperatura composuit. Quis hoc, in ipsis (vt sic dicam) Dei plastis, & fictoris manibus, in ipso compositionis suæ momento, ita corripit, ita deprauauit diuinæ plasmationis opificium, vt suo ipsum auctori exosum redderet?

Confitemur nihilominus cum orthodoxis omnibus, propagatione, in omnes transisse, & transire peccatum originis. Quia propagatio, obnoxios, & reos mortis, a gratia, & regno Dei extorres, omnes lege cōmuni, ex illa origine natos facit (quod quo pacto fiat, & iustissime fiat, post explicabimus.) Originis peccatum, facit nos iræ filios: & nō naturæ ipsius nostræ seu vitium, seu corruptio, nos odio Dei subijcit: quæ in recens editis nihil in se habet, quod Deum autorem non habet, quæadmodum supra demonstraui. Carent quidem illi donis illis gratuitis, quibus exornatus erat Adam, quæ & nos in eodem, vt nostri generis origine, accepimus, & eiusdem originis peccato perdidimus: cuius, etiam hoc est in nobis contagium. Non tamen hæc ipsa illorum donorum carentia, nos odio Dei subijcit, vt supra euidenter factum est. Manet proinde, etiam postquam per baptismum eidem reconciliati incorporatiq; sumus, & restituti hæreditati, regnoq; cœlesti. Non est ergo illa donorum eorum carentia, quæ, nec amicis, & filiis factis restituit, quæ nos ante baptismum, eius iræ, damnationiq; obnoxios fecerat. Cætera autem vniuersa, quæcunq; in natura recens nati paruuli conspiciuntur, seu secundum corpus ipsum, seu secundum animam expendis, quæ hi corruptionem hanc tam tetram naturæ a Deo conditæ vociferantur, ipsius naturæ qualis a Deo in vnoquoq; nostrum creata est, naturales conditiones sunt.

Quod quo clarius intelligas. Repete exemplum quod prius induxi mus, & cogita Deum, vt posset, præter communem generationis legem, absq; virili semine creare hominem, in alicuius mulieris vtero, qui in eodem, deinceps incrementum suscipiat (vt solent alij) ex eiusdem sanguine, & ad iustum modum iam aucto perfectoque corpore, partu edatur. Hūc editum, vniuersum, tam corpore, quam animo, soli suæ naturæ permittat, absq; vllis eidem donis superadditis, vlla etiam supernaturalis beatitudinis promissione, aut ad illam ordinatiōe, sed ad eum tantum finem, quem per se, suamq; naturam, cū generali illo Dei adiutorio posset assequi. His adde. Eundem illum, nullo vnq; proprio, aut actuali peccato se contaminasse, sed vel, ante acceptum rationis vsum, hinc sublatum in illo statu suæ innocentiae, vel accepto vso rationis, & liberi arbitrij, secundum naturæ legem, cordi suo inscriptam, viuere. Hunc confer ad eū, qui lege communi propagationis ab Adam nascitur. In primis: Hoc certum est, naturarum in his nullam inueniri posse differentiam, imo, quicquid, aduersarij, naturæ, tam pestilentem, et noxiā corruptionem vociferantur

Esse naturales conditiones naturæ qualis a Deo condita est quas aduersarij corruptiones naturæ imaginantur.

Collatio naturæ sub reatu peccati originis paruuli ad aliquē, qui in puris naturalibus a Deo creatus nascitur.

CONTROVERSIA I.

tur innatis ab Adam, & peccato originali obnoxiijs, idem vniuersum inuenietur in hoc altero, naturæ innocentis, vt a Deo pura incontaminataque condita est, conditio: fames, inquam, sitis, dormiendi, vigilandiq; vicissitudo, & necessitas, carnis ad sibi cōmoda, amica, & suauia pronitas, nec libera, aut omnimoda eius ad rationem subiectio, in ipsa eius natiuitate, et annis infantilibus, rerum omnium profunda ignorantia, & ligatū rationis iudicium, q̄diu iuuenili illo humore mergitur cerebrum, cuius moderatam crasim, temperiemque, ex ipsa nostræ compositionis admirabili temperatura, atque artificio, quo sua in nobis opera explicet, necessario requirit ratio. Eiusdem quoq; rationis, ex eadem compositionis lege, cum sensibus colligantia, atque inde sumpta suæ noticiæ, & scientiæ, quam assequuturus esset, initia: ad hæc, mors ipsa, resolutio per naturalem calorem radicali humido, vbi nō inferretur vi extrinseca, aut etiam morbo, a quibus ille eiusmodi, nihilo quam nos, foret tutior aut liberior.

Quod si eadem hæc vniuersa, istiusmodi nobiscum forent cōmunia, vt forent indubie, certum est, ea ipsa, naturæ nostræ conditiones naturales esse, & Deum autorem habere. Non sunt ergo, quæ idem ipse odio in nobis prosequitur, qui nihil odisse potest eorum, quæ fecit omnium.

Hoc tamen verum est, quod nos careamus supernaturalibus illis, & gratuitis donis, quibus Deus Adam vestiuerat, & quibus naturam eius exornauerat, culpa ac demerito peccati eiusdem, velut nostræ originis. Si enim non peccasset ille, vniuersa eadem accepissemus, & nos: & eorum beneficio liberi essemus, ab his nostræ naturæ miserijs. Proinde, inter illū quem cogitatione nō impossibili finximus, et nos, hoc interesset, quod ille, nullius culpa, sed solius naturæ conditione, eisdem per omnia nobiscum calamitatibus foret obnoxius: nos, originis culpa, propriæ naturæ conditionibus, & miserijs derelicti sumus, vt qui in origine, multa, & præclarissima supra naturam dona assequuti fuimus, quæ vniuersa, in eodem, & eiusdem peccato, perdidimus.

Blasphemia est ergo aduersariorū in Deum creatorem vox ista. Quod tota recens naturæ natura, quoddam peccati semen sit, & ideo non odiosam, & abominabilem Deo esse non posse. Nam tota eorū natura, quāta, quanta est, a Deo est, qui solus, secundum corpus, & animā eius autor est.

Nec quicquam faciunt, dum opus Dei, in integra illa adhuc, incorruptaq; Adæ, non in nostra natura, contemplari nos iubent. Nam ego viciſſim vtrobique illos Dei opificium cōtemplari iubebo. In Adam, præter naturam, etiam originalem dictam iustitiam, & cætera pleraque supernaturalia, & eximia Dei dona nobiscum inuenient. In nobis vero primum natis, naturam solam, illorum autem donorum, carentiam inuenient. Naturæ, solus Deus autor est. Carentia vero eorū supra additorum illi donorum, in nobis autorem non habet, causam demeritoriam habet, ipsum nempe peccatum originis.

Conclusio de aduersariorum sententia. Argumentorum eorundem solutio. Deum non solius Adæ sed etiā nostræ, quam nascendo accepimus naturæ, autorem esse.

DE PECCATO ORIGINIS,

Proinde, præter rationem mihi dicere videntur, quod dicunt: Non Deo, sed naturæ nostræ prauitati, ruïnā nostrā imputari oportere. Harere quidem exitiale vulnus in natura, sed plurimum referre, accesserit ne aliunde, an insederit ab origine. At cum constet per peccatum infusum non esse, cur nisi de nobis ipsis queramur?

Naturam siquidem eandem, & ante, & post peccatum mansisse in origine, a nobis demonstratum est, & mirabor sane, si quam in eadem, ex peccato mutationem factam proferre poterunt, seu corpus, seu animam, seu totum ex illis contemplemur hominem. Vt cuncq; tamen de origine fuerit, hoc plane certum est, qualiscuncq; est, quæ nobis nascentibus natura obigit, vniuersam a Deo conditore esse: cui merito imputandum foret, si qua eius esset naturalis prauitas. Ad animæ creationem, nec parētes quicq; conferunt. Corpori formando, semen subiiciunt: quod tamen eiusdem rationis est, seu a sanctis, iustisq; atque ab illo originis peccato solutis, seu a peccatoribus decidatur: cum naturæ, non vero, seu peccati, seu iustitiæ, hoc opus sit: & ex natura quam a conditore, quamuis per secundas causas accepit, suo defungatur officio. Proinde, si qua naturæ, in qua nascimur, culpa est, si quid est in ea, quod Deo odiosum est, & abominabile, hoc Dei conditoris est, non Adæ, qui non est, sed secundum animā, cum Deo regnat: non parentum nostrorum, quorum pleriq; generatōni operam dantes, culpa caruerunt, & quamuis alioqui peccatores, naturam filiorum non potuerunt coram Deo culpabilē facere, sed anima, quæ peccauerit, si Deo credimus, ipsa est quæ morietur. Hæc autē anima, quæ creata a Deo infunditur sibi præparato ab eodem Deo, & natura, corpori, non peccauit: nec anteq̃ infunderetur corpori, nec in ipsa infusione. Neque hoc, eidem ad peccatum imputari potest, quod non perfectiori, nobiliori, immortalī, sed eiusmodi, tali, hoc est, mortali, & quod ad sibi amica, & commoda, etiam contra rationis iudiciū propensum est, corpori infunditur. Non peccauit etiam illud ipsum corpus, quod eiusmodi, non vero nobilius, & perfectius, in materno utero, ex parentum semine, maternocq; sanguine concretum, formatum, alitumq; sit: sed peccauit Adam, humani generis origo, cuius culpa, & peccato, etiam hic, nascitur iræ filius, a Dei gratia, regnocq; extorris, damnationiq; obnoxius. Quod dicentes, & recte intelligentes, nec a catholica quicquam fide, dicemus alienum, nec in Deum, naturæ, æque huius nostræ, vt illius in Adam, conditorem, iniuri, blasphemiciq; erimus.

Quam par
cōsona af-
ferant ad-
uersarij.

Quod aiunt, permultum referre, vulnus illud, quod fingunt, exitiale naturæ, accesserit ne aliunde, an ab origine insederit, non intelligo, quare ratione, aut probabilitate dicitur. Quid em̃ refert obsecro, vnde cuncq; accesserit, si sine propria nascentis culpa accesserit? Quam autem ille culpam propriam habere potest, qui culpari nondum potest? qui nullius adhuc legis transgressor argui potest, vt qui sub lege nondum est?

Nec

Nec illud demum, qua ratione dicatur intelligi. Constare inflictum vulnus illud lethale per peccatum: non esse proinde, cur queramur, nisi de nobis ipsis. Quid igitur? nūquid per peccatum nostrum ipsorum, an vero per peccatum originis nostræ, nempe Adam, hoc vulnus inflictum est? Originis peccatum dicturos existimo: cum nec fingi possit quicquā ante commisisse paruulos, cuius demerito, lethale illud, quod dicunt, vulnus infligi potuerit. Quid est ergo, quod hoc vulnus lethale, nostræ naturæ inflictum, nulli, quam nobis, imputari possit, ac debeat: nec de vlllo, quā de nobis ipsis valeamus cōqueri? Nunquid ipsi nobis, hoc est, vnusquislibet nostrum sibi, lethalis huius vulneris causa est?

Neque huc pertinet, quod ex Ecclesiaste afferunt. Hoc scio, quod Deus ab initio fecerit hominem rectum, sed ipse infinitis se immiscuit questionibus. De protoplaste etenim, & origine nostra, Adam, hoc verum est, quod cum diuina benignitate, naturæ felicitatem, coelestium donorum diuitijs ornatam, assequutus teneret, sua ipse dementia, in vanitatem prolapsus sit: vt ipsi, merito suum ipsius exitium attribuendum fuerit. Sed ad vnumquemlibet nostrum, præsertim, recens natorum, & quamdiu boni, malique ignoramus differentiam, quo pacto illud pertinet? nunquid ipsi se paruuli immiscuerunt infinitis questionibus, cum ante recti a Deo essent conditi?

Nec est verum, quod dicunt a spiritu sancto per scripturam pronūciari. Omne figmentum humani cordis, hoc est, quicquid ingenium nostræ concipit, instituit, agit, molitur, tantum modo, semper & necessario malum esse. In Genesi quidem, de corruptissimis eius sæculi moribus, qui in omnes inundauerant, ob quos vno Noe cum suis excepto, aquis diluuij deleuit Deus vniuersum genus hominum, ita legitur: Vidēs autē Deus, quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis ad malum intenta esset omni tempore, poenituit eum, quod hominem fecisset in terra. Sed hæc de illius sæculi hominibus, quos vniuersos, ob innumerabiliū, et nefandissimorum scelerum portenta (quæ apud Berosum, magis speciatim explicata inuenies) aq̃s diluuij inuoluit, & abstulit.

Quod vero refert Moyses, dixisse dominum, de pronitate humani sensus ad malum, ab ipsis incunabilis, generatim quidē ad omnes pertinet: sed non hoc habet, quod affirmant aduersarij. Non hoc dicit, quod illi affingunt, spiritui sancto. Omne figmentū humani cordis, & qcquid ingenium nostrum concipit, agit, instituit, molitur, tantum modo, semper et necessario malū esse, imo, hoc in spiritum sanctum, et in conditorē hominis, Deum, impium blasphemumq̃ figmentum est. Sed hoc est quod dicit: Nequaquā vltra maledicam terræ propter hominem. Sensus em̃, & cogitatio humani cordis, ad malum prona sunt, ab adolescentia sua. Pronitatem, inquā, sensus & cogitationis humani cordis ab ineūte ipsa etate, ad malum affirmat: eamq̃ affert, velut rationem mitigandæ poenæ, quasi ea

Impertinens ex Ecclesiaste quam inducunt, sententia.

Quæ spiritui sancto affingant aduersarij.

DE PECCATO ORIGINIS,

clementiam potius, & misericordiā, q̄ iudicij seueritatem, & distractionē mereatur, aut nos in ira, aut odio Dei cōstituatur. Nec dicit, illam pronitatē sensus, & cogitationis humani cordis ad malum, esse malum & peccatū, vt quæ velut antagonistes quidam, sui exercendi causa, homini data est.

*Vt imper-
tinenter in
ducant hęc
Christi sen-
tentiam:
Quod na-
tum est ex
carne, caro
est.*

Quod insuper addunt, vniuersum hominem his Christi verbis de-
pingi. Quod natum est ex carne, caro est. Affectus siquidem carnis, esse
mortem, & inimicari Deo, neq; enim posse eius legi subdi. Vniuersum
ergo hominem, ita esse natura peruersum, vt toto suo affectu simulta-
tem aduersus Deum exerceat, vt cum legis diuinę iustitia consentire ne-
queat, nec parere queat, nisi mortis materiam. Hęc, inquam, male conne-
ctunt, male colligunt, & scripturas, non ad suam illam amussim, & ortho-
doxæ veritatis regulam, sed ad suum ipsorum sensum intelligunt.

*Caro, vt
multiplici-
ter dicatur
in scriptu-
ris.*

Carnis vocabulo, nonnunquam sensibilem, ac visibilem hominē, nul-
lam autem corruptionem in scripturis intelligi, idem ille Euangelista tes-
tatur, qui inducta ab aduersarijs Christi verba refert. Verbum carnem
factum, hoc est, hominem corporeum, & ex carne cōpositum affirmans.

Aliter, carnis vocabulo, carnales, aut animales homines significantur,
qui terrenis, et carnalibus adhuc ducuntur affectibus, sicut contra, q̄ Deo
adhærent, & eius spiritu viuificati gubernantur, vnus cum eo spiritus di-
cuntur et sunt. Ita Christus: Quod natum est ex carne, caro est. Quod na-
tum est ex spiritu, spiritus est. Carnalis natiuitas, carnales homines morti
generat, in quibus ad regenerationem vsq; fere regnant carnis desyderia,
& affectus. At regenerati ex spiritu, mortificatis desyderijs carnis, agun-
tur iam, viuificanturq; spiritu Dei, & generantur in spiritum viuifican-
tem. Sed his non dicit Christus, vniuersum hominem ita corruptum, &
deprauatū omnibus suis partibus, vt nihil possit anima, nihil ratio, nihil
voluntas, nihil spiritus, mens, aut conscientia hominis, quam simultatem
cum Deo exercere, nihil quā legis diuinę iustitię aduersari, & necessario
peccare: presertim, cum rationalis anima, cum suis illis energijs, et viribus,
non nascatur ex carne, sed a Deo creata carni infundatur.

*Propria
primaque
carnis acce-
ptio.*

Prima aut, & propria carnis ratio, ad quam nunc dictæ eius acceptio-
nes secundum analogiam quandam, dicuntur: est, qua exteriorem, sensibi-
lem, & corporeā nostræ cōpositionis partem, proprie carnem dicimus:
Quæ, cum ex natura suæ cōpositionis, & propria temperatura, afficiatur
his, quæ sibi sunt amica, suauia, salutaria, & refugiat a contrarijs, duris, la-
boriosis, tristibus, nullo respectu habito diuinę legis iustitię, a qua, & exi-
guntur hęc, & illa subinde verantur, cui, velut bruta, auscultare, obtēpera-
re, & se subdere non potest, & quasi hospitij iure, sibi suisq; affectibus, na-
turaliter inclinet, in se habitantem animam: hinc illa pugna, illud bellum
intestinum, & irreconciliabile in homine, inter carnem, sibi attrahentē vo-
luntatem, & spm̄, mentem, aut consciētiā, quæ eandem sui officij admo-
uens, inclinantem se carnis desyderijs arguit, et ab eisdē, ad iustitię legem,
&

& obsequium retrahit.

De hac illæ loquuntur apostolicæ sententiæ. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Inde, & leges illæ, de quibus Apostolus, in nobis, inter se pugnantes, & cōtrariæ. Video, inquit, aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et captiuantē me in lege peccati, quæ est in membris meis. Legem mentis, diuinam legem, digito Dei mentibus nostris inscriptam. Legem vero peccati, quæ est in membris nostris, illi repugnātem concupiscentiam carnis intelligit, quæ imperat legi Dei contraria, & captiuum sub iugo peccati hominem, qui iam dudum vltro se mancipauit carnis desyderijs, vi quadam tyrannica impellit, & sibi seruire cogit, quousq; ad Deum se miser conuertens, eius gratia, & spiritu adiuuetur roboreturq; eius spiritus, et ab illis peccati vinctulis, ab illa carnis, cui se addixit, seruitute executiat animam, et sibi afferat, a carne retrahat, ad eius monita, ac desyderia surdam faciat.

Vnde in nobis pugna carnis aduersus spiritum.

Hæc caro, in se, mala non est, vt Valentinus cum suis blasphemabat, a quibus non admodum dissentire mihi videntur nostri aduersarij, qui et hanc, et vniuersam hominis naturam, etiam secundum animam (in quo Valentinianorum impietatem vincunt, & Manichæi eidem blasphemiam copulant) nihil esse quam prauitatis quandam naturam, & peccati semen quoddam affirmant, naturaliter Deo odiosam, inimicam, & contrariam. Imo, est hæc caro, qualem cūq; ex matris utero nascendo producimur, ipsius Dei, & naturæ bonæ opificium. In qua nihil est, quod nō admirabili diuinæ sapientiæ, atque omnipotentia, stupendoque artificio, ita constructum, ordinatumq; est: nihil, quod non conditoris sui sapientiam, potentiam, & beneficentiam, clarissimis vocibus predicet, et loquatur. Quemadmodum nostrorū Lactantius, & alij plerique demonstrare conati sunt, omnium autem clarissime, & luculentissime, doctissimus ille Galenus, demonstrauit libris illis vere diuinis (in quibus etiam se ipsum superauit, qui in alijs omnibus superauit omnes) quos de vsu partium humani corporis inscripsit. Quos etiam in laudem conditoris, & demonstrationem sapientiæ, potentia, & bonitatis eius scripsisse se prædicat, & hymnos creatoris appellat.

Carnis nostre naturæ de se malā non esse.

Valentinus. Manichæi.

Quod autem ad malum nos caro attrahat, præter eius intentionē est: neq; em, vt diximus, velut pars bruta quædam, capax est, seu iustitiæ, seu iniustitiæ: sed, vt res quæq; alia, vi suæ naturæ afficitur sibi amicis, suauibus, & salutaribus: & abhorret a cōtrarijs. Quod dum facit, nihil illa mali facit: hoc enim facit quod vnū accepit a cōditore, vt faceret. Sed male facit illi inhabitās anima, quæ Dei seruitute abiecta, carnis se desyderijs manicipat, & relicto creatore, vili creaturæ sibi in mancipium tradita, se indignissime subdit. Vniuersa itaq; hæc culpa, non carnis, sed illi se submittentis, & mancipantis est animæ. Quia tñ ex peccato originis, quæadmodum mox aperiemus, est illa carnis aduersus spiritum pugna, et rebellio,

Præter carnis intentionē esse, qd nos ad malum attrahat.

Carnem nihil peccare, dum concupiscit contraria spiritui.

&

DE PECCATO ORIGINIS,

Cur caro
peccati, &
eius concu-
piscencia
p^{er} car-
nem dica-
tur ab A-
postolo.

Etiā lite-
ralē legis
intelligen-
tiam carnē
vocari.

Sensus car-
nis.

Lex spiri-
tus vitæ.

Prudentia
carnis ut
mors sit: cō-
tra vero,
prudentia
spūs, vita
& pax.

Sapientia
carnis, ut
inimica
Deo, legi
eius nō pos-
sit subijci.

& quia ea, velut instrumento quodam, aduersarius noster diabolus utitur ad subiiciendum iugo peccati hominem, carnem peccati, & corpus mortis illam appellat Apostolus: quomodo, & concupiscenciam eius, hoc est, vim illam concupiscibilem eidem innatam, peccatum: quod dicit in carne sua habitare, quemadmodum supra prolixius explicauimus.

Præterea, ut familiare est Apostolo, spiritui carnem opponere, in lege autem distinguat, spiritum viuificantem, a litera occidente, hanc ipsam, secundum analogiam quandam, carnis vocabulo significari, & a Christo, & ab Apostolo insolens non est. Itaque ille, cum ex carnali verborum suorum de manducando suo corpore, & bibendo sanguine intelligentia, scandalizarentur auditorum eius plerique. Spiritus, inquit, est qui viuificat, caro non prodest quicquam. Itaque et Apostolus: legem Moysei, velut hominem quendam, in duas partes diuidens, aliud in ea, carnem, aliud spiritum nominat, & illam quidem exteriorē eius faciem, et obseruantiam quæ secundum literam geritur, sensum carnis appellat: quemadmodum dicit de Iudæis, apud quos literalis illa adhuc obseruantia vigeat, frustra inflatos sensu carnis suæ. Illam vero spiritalem eius intelligentiā, quæ latebat sub exteriori ea, literalique facie, spiritum nominat, sicut & alibi dicit: Litera occidit, spiritus viuificat. Quem in modum, eandem legem secundum carnem, nunc impossibilem, nunc infirmam, ad auferenda peccata affirmat: ut propterea missus sit Dei filius, qui suæ carnis pro peccato oblata hostia, damnauit peccatum in carne: hoc est, fugauit, & abstulit, & peccata nostra, ipse in se suscepit, ipse tulit, ipse portauit, quo sic non iustificatio legis, sed spiritus vitæ, impleretur in nobis, qui secundum spiritum eam custodimus, & non secundum carnem, qua parte, & infirma est, & nunc impossibile. Qui enim, inquit, secundum carnem sunt, quæ carnis sunt, sapiunt. Carnalis Israel, legem secundum carnem intelligit. At qui sunt Iudæi, spiritu, non litera, eandem quoque secundum spiritum intelligunt.

Ad eandem quoque monetam haud improbabilius plerisque, & inter eos Origeni, etiā hoc pertinere videtur, quod his continuo subiungit Apostolus: Prudentia enim carnis mors est, prudentia autem spiritus, vita, & pax: ut sit hoc idē cum eo quod dixit alibi: Litera occidit, spiritus viuificat. Prudentia carnis mors est. Nam qui legem secundum carnem intelligēs obseruat, ad Christum qui vita est, non venit. Prudentia vero spiritus, vita, et pax: vitam namque & pacem, hoc est, Christum habet, qui spiritualiter legem intelligens, obseruat: ipse enim est, & vita, & pax nostra apud patrem. Ad eandem quoque intelligentiam pertinere videtur, quod continuo sequitur. Quoniam sapientia carnis, inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta, nec enim potest. An Deo inimicum non est, quod a Christo euacuat. Si circumcidimini, inquit ille, Christus vobis nihil proderit. Sapientia ergo carnis, Christo est aduersaria, nec recipit illum quem misit Deus, unde & illa vox est: Nos legem habemus, & secundum legem.

CONTROVERSIA I.

legem debet mori, quia filium Dei se fecit. Et legi Dei quæ secundum spiritum est, subiecta non est, nec subiici potest, ut illi aduersaria & contraria, postquam umbras fugauit coruscans, de crucis patibulo, rutilantis corporis veritas, & vela veteris illius templi disrupta sunt.

Quamquam, qui in nouissimis his locis, Apostolum (quod ei familiare est) occultum, latentemque transitum fecisse intelligeret, a lege carnali, aut secundum literam, ad illam legem carnis, quæ in membris nostris est, repugnantem legi mentis nostræ, de qua supra, haud improbabili-ter intelligeret:

Intelligis autem, & tu, ex his, lector Christiane, quam aliena, quam nihil secum coherencia, in vnum confundant, & contra suam naturam connectant aduersarij. Dum in æquiuioco sese inuoluentes, non distinctis ante eius significationibus, quicquid de vno significatorum dicitur, absque villo delectu accommodant alteri, quando suæ id sententiæ, quoquo modo commodat.

Sed hoc velim, ut per se paulisper expenderet improbabilitatem eius sententiæ, ad quam, inductam Christi male detorquent sententiam.

Vniuersum hominem esse carnem, & nihil nos spiritus, nisi per regenerationem habere, qua obsecro probabilitate dicitur? Nihil ne totus homo nisi caro est: nihil ne habet spiritus, nisi quem per regenerationem accipit: an non est aliqua nostri pars, spiritus, quem creatione accepimus? an non alius, & distinctus in nobis, nosterque spiritus, ab illo Dei sanctificatione nos spiritus? In homine tria hæc esse, & velut partes quasdam eius, carnem seu corpus, animam, & spiritum, an non clarissimis verbis testatur Apostolus, cum optando dicit: Vt integer spiritus vester, & anima, & corpus in die domini nostri Iesu Christi seruetur? An, de Christi, ac Dei sanctificatione nos, per quem regenerationem accepimus, spiritu, hæc dicit Apostolus, ut illum optet seruari integrum, in die dñi nostri Iesu Christi: imo, audi eundem aperte distinguentem, Dei spiritum, quem per regenerationem accepimus, a nostro spiritu. Ipse enim spiritus, inquit, testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei. Ipse Dei spiritus, qui in cordibus nostris diffusus est, ipse, inquã, adoptionis spiritus, in quo clamamus, abba pater, testimonium reddit spiritui nostro. Alius est ergo Dei ille in nos diffusus spiritus, qui testimonium perhibet: alius noster spiritus, a quo illud distinguit Apostolus, & cui ille testimonium perhibet. Habemus ergo etiam nostrum, et proprium spiritum, quem per creationem accepimus, distinctum ab illo Dei sanctificante nos spiritu, quem per regenerationem accepimus. Quod ipsum, etiam Daniel attestatur, in illo trium puerorum hymno. Benedicite, inquit, spiritus, & animæ iustorum domino. Spiritus dicit, pluraliter, & animæ iustorum: at ille Dei, nos per regenerationem sanctificans, vnicus, & simplex est spiritus. Quid igitur? Sui ne dogmatis euidentem falsitatem adhuc non intelligunt? Adhuc vniuersus illis

*Aduersarij
ut pene v-
bique in a-
liquo æq-
uioco se in-
uoluant, et
sua captet
laticula.*

*Per se de-
monstratur
absurditas
eius senten-
tiæ, quæ v-
niuersam
hominis
naturam, car-
nem faciunt
& nihil spi-
ritus, nisi
per regene-
rationem ha-
bere affir-
mant.*

*Alium esse
nostrum spi-
ritum, aliud
Dei in nos
diffusum
spiritum.*

DE PECCATO ORIGINIS,

illis homo ante regenerationem caro est: & nihil spiritus habemus, nisi quod per regenerationem accepimus?

Hominis propriū, & nō Dei illū esse spiritū inter quē, & carnem in nobis irreconciliabile bellum est.

Quin, & hoc nobiscum paulo perpendant diligentius, quis sit ille spiritus, inter quem, et carnem, irreconciliabile bellum geri, in nobis affirmat Apostolus, dicens: spiritum aduersus carnem concupiscere, & carnem aduersus spiritum. Nunquid ille est Dei spiritus? nunquid eius est concupiscere? eius pugnare aduersus carnem? Et quæ foret pugna istiusmodi, ubi cum infinita potentia committeretur, & congregaretur res per se infirmissima? Dei spiritui infinito illi, & omnipotenti, cuius imperio vniversa creata sunt, concupiscenti aduersus carnem, an posset caro contra stare? contra concupiscere? contra hiscere?

Et nunquid in non regeneratis omnibus, atq; his, qui Dei carent illo sanctificante ipsos spiritu, omnia intus pacata, omnia quieta sunt? nulla pugna carnis aduersus spiritum? nulla conscientiae, cum male agunt reprehensio? nulla difficultas, nec carnis contradictio, cum ea neglecta, sibi ipsis, vel sapientiae, vel virtutis, vel etiam gloriae studio, dura, aspera, laboriosa, & desyderijs carnis aduersantia imperant, atq; a se exigunt? dum vigilijs, laboribus, fame, siti, aestus, algorisq; patientia, excubant pro salute patriæ? cædi, vulnerari, cruciari, etiam interfici sustinēt, vt ea salua sit? an qui sibi, illorum, indixit, honeste, et secundum leges continenter viuere, ex forte conspecta, imo, se amplexibus eius ingerente in suo cubili muliere nuda, ac formosa, nullam in se pugnam sentit carnis, aduersus mentem, & spiritum, qui illum admonet persistere in honesto proposito? An forte dicuntur sunt, non posse istiusmodi, desyderijs carnis resistere, aut non obsecro qui in omnibus?

Eundē spiritum inter quem, & carnem, in nobis pugna est, etiam mentē uocari ab Apostolo.

Sed, & hoc considerent, eundem illum spiritum, inter quē & carnem, ea in nobis pugna est, etiam mentem vocari ab Apostolo, cuius legi, admonitionibus, & imperijs repugnet lex membrorum, & carnis quæ in nobis est. Condelector, inquit, legi Dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Quod alibi dixit: Carnem concupiscere aduersus spiritum, hic dicit, legem, quæ in membris nostris est, repugnare legi mentis nostræ: hoc est, legem carnis, legi mentis, aut spiritus. An igitur, nec mentem inesse dicent his, qui nondum regenerati sunt, sed nihil mentis, nisi per regenerationē nos habere? An lege illa spiritus & mentis, hoc est, dei: inscripta eorū mentibus, non regeneratos oēs destitui? Et quid de illis Apostolus? Cum enim gentes, inquit, quæ legē non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddēte illis conscientia ipsorum, & cogitationibus intra se accusantibus, aut etiam excusantibus. Vides, etiam gentium cordibus inscriptam legem illam mētis, et Dei. Vides, vt etiam eadem

CONTROVERSIA I.

eidem obsequi possint, neglecta lege carnis, quæ nos trahit, & sollicitat in contrarium. Vides, quoque conscientie testimonium obsequentibus: accusationem, ac reprehensionem his, qui ea neglecta, desiderijs carnis se mancipauerunt.

Sed hæc de improbabilitate, absurditate, & pugnantia eius sententiæ, qua vniuersum hominem, ante regenerationem, carnem faciūt, mihi sufficere videntur.

Nunc paucis expendendum est quantum ponderis, ac momenti ea ratio habeat, quam ex illis verbis Apostoli ad Romanos inferunt: Non est iustus quisquam, non est intelligens, non est requirēs Deum. Omnes declinauerunt, & quæ sequuntur. Quibus non in vnius, aut alterius sæculi deprauatos mores declamare, sed accusare perpetuā naturæ corruptionem voluit Apostolum, vt cui propositum fuerit, non simpliciter, quo resipiscerent, obiurgare homines, sed docere potius, ineluctabili calamitate oppressos omnes: a qua, nisi Dei misericordia eruantur, non possint emergere. Quod, quia probari non poterat, nisi constitisset de naturæ clade, & exitio, protulisse scripturarum testimonia, quibus plus quam perditam, esse naturam nostram, conuinceretur.

Sed hæc falsa esse & alienissima, tam ab Apostoli, quam a scripturarum quæ ab eodem inducuntur sententia, indubitatum est: vt quæ in mores, non in naturam dici palam est. Cum vitio deputari non possit, quicquid vi quadam naturæ, inuitabiliter nobis inest: seu agamus, seu patiamur id, quemadmodum alibi a nobis euidenter demonstratum est: et publicus habet consensus mortalium, ab initio omnium. Neque aliud illis intendit comprobare Apostolus, quam omnes, tam Iudæos, quam Græcos, peccato esse, & fuisse obnoxios, quousque inde eripiantur Dei gratia, & misericordia.

Siquidem, in ea epistola, velut arbiter quidam inter eos, qui ex circumcisione crediderant, & eos, qui ex gentibus, ita sermonem suum semper librat, ac temperat Apostolus, vt nunc hos, nunc illos, in quibusdam videatur arguere, & rursus partes singulas, certa spe promissionis animare, æquare, & in vnitatem componere. Quia ergo in superioribus, ad deprimendos Iudæos dixerat: Quoniam si præputium, iustitias legis custodiat, iudicabit eum, qui ex circumcisione, legis preuaricator est: vt rursus eos quos humiliauerat, eleuaret addidit. Quid ergo amplius est Iudæo, aut quæ utilitas circumcisionis? Multum per oēm modum, primum, quia credata sunt illis eloquia dei. Post quæ consequenter, de iisdem, quædam in eandem sententiam proloquutus, iterum ad æqualitatem eos reuocans. Quid ergo, inquit, præcellimus eos? nequaquam. Causati enim sumus, & Iudæos, & Græcos, omnes sub peccato esse. Quod, si omnes sub peccato sunt, ergo non erit elationis causa vni aduersus alterum: cum vtrique, non suo merito, sua iustitia, sed ex Dei misericordia ad salutē veniant. Proba-

D uerat

Ad rationem, quā inducunt ex verbis Apostoli. Nō est iustus quisquam, &c.

DE PECCATO ORIGINIS,

uerat ante Græcos, hoc est, gentiles sub peccato esse, cum dixerat: Dicentes enim, se esse sapientes, stulti facti sunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinē imaginis corruptibilis hominis, &c. Propter quod, tradidit illos Deus in reprobum sensum, et quæ sequuntur. Iudæos quoque sub peccato esse, causatus est, cum dixit: Si autē tu Iudæus cognominaris, & requiescis in lege, &c. Qui ergo doces alium, temetipsum non doces: qui prædicas, non furandum, furaris, &c. & per legis præuocationem, Deum inhonoras, &c. Quæ quo maioris autoritatis apud illos Iudæos forent, scripturarum autoritate confirmat, sicut scriptum est, inquit: Quia non est iustus quisquam, & cætera, quæ subiicit ex Psalmo XIII. Etiam hoc adiiciens, ea ad ipsos proprie pertinere. Scimus enim, inquit, quoniam, quæcunque lex loquitur, ijs qui in lege sunt, loquitur.

Quomodo
intelligen-
da inducta
per aduer-
sarios ver-
ba Aposto-
li.

Multas
scripturæ
vniuersa-
les locutio-
nes, non ta-
men ita v-
niuersali-
ter, vt so-
nent posse
intelligi.

Quæ tamen, non ita accipienda sunt, vt in singulis eorum, omnia hæc fuisse, & esse intelligantur, sed aliud in alio: ita tamen, vt in omnibus collectim impleta intelligatur ista vitiorum vniuersitas. Et e diuerso, constitutum est ob oculos, eiusmodi loquendi formas vniuersales, sæpe in scripturis, recurrere: in quibus tamen cogimur quærere accommodā aliquā sententiam, vt est illud: Ecce dies venient dicit dñs, &c. et dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorū scribam eam, & ero eis in Deus, & ipsi erunt mihi in populum: & non docebit ultra vir proximum suū, & vir fratrem suum, dicens: Cognosce dominum. Omnes enim cognoscent me, a minimo vsque ad maximum, ait dñs, quia propiciabor iniquitati eorum, & non memorabor amplius. Et iterum per Esaïam: In memetipso iuravi, &c. quia mihi flectetur omne genu, & confitebitur omnis lingua Deo. Et per os Dauid: Omnes gentes quæcunque fecisti, veniēt, & adorabunt coram te dñe, & inuocabunt nomen tuum. Cum autē scriptura etiam dicat, fore, vt omnis quicumque inuocauerit nomē domini, saluus erit. Hinc utique inferret quisquam, nimis literalis Theologus, omnes gentes, quæcunque factæ sunt a Deo, saluas fore. Sic & Apostolus: Vetera transierunt, ecce facta sunt omnia noua, & rursus. Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per ipsum reconciliari omnia in ipso, et quod Christus: Si exaltatus fuero, a terra, omnia traham ad me, & illud: Veniet omnis caro in conspectu meo, vt adorēt in Hierusalem, item: Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Illud quoque: Alleuat dñs, omnes qui corruunt, & erigit omnes elisos. Oculi omnium in te sperant domine, & alia plæraque eius generis, quæ passim in scripturis recurrunt, & sunt obuia. In quibus omnibus, quæ simpliciter enunciantur de omnibus, vides tamen non simpliciter conuenire omnibus: & proinde, si vera ea, vt enunciata, a veritatis spiritu, nihil dubitamus, certam in illis locutionis figuram, et rationem, secundum quam sane intelligantur, quærere cogimur. Quam, quisquis in illis inuenerit, non magnopere mouebitur, vniuersalitate illa scripturarum inductarum, per Apostolum. Sed non

finis

finis huius instituti ratio, his explicandis, hic immorari diutius.

Vnum adhuc restat paradoxum, in aduersariorum sententia, quo videlicet, fidelem animam a regeneratione in duas partes diuisam, affirmant, quarum sit inter se perpetuum dissidium, quemadmodum audisti superius. Quod mihi sane eiusmodi videtur, ut quo propius, ac diligentius intueor, eo minus intelligam. Quod, an nostrae tarditatis, an vero, rei ipsius vitio, absurditate, & multimoda pugnancia fiat, danda opera est, ut tu lector intelligas. Nam mihi ita videtur, nec ipsos quidem aduersarios satis intelligere, quid in suis ipsorum verbis, intelligant. Fidelis anima, a regeneratione in duas partes, ut diuidatur, non intelligo. Animam, puto, rationalem intelligunt. Ea certe sola fidelis, aut infidelis dicitur: non vero illa animalis anima, quae vi sensifica, & motrici corpus impartit: neque illa vitalis, cui accepta referuntur nutritionis, & quae ad hoc genus pertinet, munia. Rationalis autem animae partes quibus constituatur, nullas intelligo, cum sit inextensa, indiuisibilis, simplexque substantia: sed energias quasdam, & virtutes in ea distinctas intelligo, quae ab ipsa eius essentia dependent, ac profluunt: perinde, ut vis illustratoria, a solis substantia, vis calefactoria, ab ipsa ignis natura.

Vires proinde rationalis animae, rationem & voluntatem intelligo. Et quia, quamdiu in hoc corporis ergastulo inclusa degit anima, sensum adminiculo, in suis ratiocinationibus utitur ratio, & quadam ex parte, illis colligata est, non nihil etiam ab eisdem afficitur, & suffunditur caligine, quae ex carnis affectibus oritur: Quatenus vero ad suam originem tendit & se erigit, adiuta seminibus, quae nobis indidit creatoris benignitas, quae assiduo cultu, studio, inuestigationeque excitantur, & fructificant, ab illis carnis affectibus est semotior, liberior, spiritualior, & suae naturae propriae, atque ipsam in se veritatem, syncerius contemplatur, & iudicat. Secundum quam sane rationem, diuinæ philosophiae doctores, in duas velut partes, aut portiones, significantiae causa, secant, & vocabulis disternunt, rem in se indiuisibilem: sub priori illa ratione, inferiorē portionem rationis, sub hac vero posteriore, superiorem portionem rationis, eandem rationem appellantes, inferiorem nempe, cum ad se inferiora, superiorem vero, cum ad superiora, conuertitur. Quam eandem, ut sic, & mentem, & conscientiam, appellari in scripturis frequens est, quae semper deprecatur, & nos sollicitat, ad optima. Quae legem Dei in se descriptam habens, suo testimonio comprobatur, quod secundum eandem bene agimus, & malefacientes nos, & legem Dei praeuariantes, reprehendit nec reprehenditur: iudicat nos, & non iudicatur. Si conscientia, inquit Iohannes, non reprehendit nos, habemus fiduciam in Deum. Et Paulus: Quia gloriatio nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae. Eandem hanc, etiam spiritus nomine designari, a sacris literis, paulo ante, euidenter fecimus.

Voluntatem, illam rationalis animae virtutē affectuosam, & liberam

Paradoxū aduersario-
rū, de fide-
li anima,
quam a re-
generatione
in duas par-
tes diuisam
affirmant,
excutitur.

De rationa-
li anima il-
los necessa-
rio loqui.

Animā ra-
tionale, nō
partes, sed
vires distin-
ctas habe-
re, rationē,
& volunta-
tem.

Rationis
ut portio-
nes duae, su-
perior quae-
dā, et quae-
dā inferior
dicantur.

Superior
rationis por-
tio, eadem
& mens, et
conscientia
& spiritus.

Voluntas,
dñā in re-

D ij

qua

DE PECCATO ORIGINIS,

gno homi-
nis, vt &
animæ, &
cordis vo-
cabulo, in
scripturis si-
gnificetur.

Etiam vo-
luntatem,
in duas il-
las portio-
nes, superi-
orem & in-
feriorem di-
uidi.

Voluntas
inter men-
tem spiri-
tumque, et
carnem, cō-
trarios con-
siliarios
ceu medio
loco, posi-
ta.
Quis ho-
mo interi-
or, quis ex-
terior.

Animæ fi-
delis sectio
secundū ad
uersariorū
sententiam,
quæ in se
includat
absurda, et
pugnātia.

qua volumus, nolumus, amamus, odimus, prosequimur, fugimus, omnes intelligunt. Penes quam, vt est absolutum imperium in regno hominis, ita totius, hoc est, animæ nomine, ipsam sæpe designant sacræ literæ, nonnunquam etiam figurate, cordis vocabulo, sicut rationem, oculi nomine.

Hanc, & ipsam, eadem, qua rationem, ratione, quamuis in se indiuisibilem, in duas velut portiones secant, superiorem, et inferiorem. Superior est, cum ad superiora se conuertit. Inferior, cum ad inferiora, ad carnem, atque eius desyderia se inclinat, formam enim fere suam sortitur ab his, quibus sese applicat, & amore immergitur.

Eandem hanc, velut pædagogus quidam, aut certe consiliarius, adiuncta illi mens, aut conscientia de melioribus admonet, de culpis castigat, & arguit: inde vero ad se caro attrahit, sollicitat, et suis desyderijs inclinat, cui etiam hospitij, & coniunctionis quodam iure naturaliter afficitur. Inter hos duos, velut in diuersa trahentes, pugnantescq; consiliarios, carnem, inquam, seu corpus, & spiritum, mentem, conscientiam, ceu medio loco, posita est anima, hoc est, voluntas: sui iuris, & libera, in potestate habens, cui velit accedere.

Quin, & interiorem hominem, scripturæ appellant, eam hominis partem, quæ sensibus non patet, & ad illa se superiora, inuisibilia, ac coelestia erigit. Exteriorem hoc carneum, & corporeū, quod in nobis est: in quod etiam degenerant, eidem se inclinantes, & submittentes, voluntas, et ratio. Quemadmodum cum Deo adhærent, vnus cum eo effici dicuntur spiritus. Interior ille homo, cōdelectatur legi Dei, at exterior eidem repugnat, & carnis desyderijs captiuare, & subiicere quærit hominem. Proinde Paulus: Cōdelector, inquit, legi Dei, secundum interiorem hominem, vi deo autem aliam legem, in membris meis, repugnantem legi mētis meæ, & captiuantem me in legem peccati, quæ est in membris meis.

Hæc sunt illa, in quæ distingui fidelem hominem, et fidelem animam, & post, & ante regenerationem, intelligere potui, ex sacris literis, & Christianæ philosophiæ doctoribus.

Nunc ipsa, quam aduersarij nobis proferunt, fidelis animæ a regeneratione diuisio, paulo pressius excutienda est. Videntur autem mihi in primis significare, ipsam nostram rationalem animam, ad regenerationem vsq; nostri, in se vnitam, ac indiuisam permanere: a regeneratione autē, in duas partes contrarias diuidi: proinde dicunt, fidelem animā, a regeneratione, in duas partes diuisam esse, quibus perpetuum inter se sit dissidiū. Hoc ergo vellem, ante omnia nobis explicarent, quomodo per regenerationem, in duas, pugnantescq; partes, diuidatur eatenus vna, indiuisa, atq; adeo indiuisibilis anima. Et quænam illæ partes sint, quas de nouo acquirat, nec ante habuerat, aut si habuit, vnitas habuerat, quas diuiserit regeneratio. Nā hæc mihi incomprehensibilia sunt, nisi clarius ab illis explicentur.

CONTROVERSIA I.

tur. An forte, non ipsas substantiales, vt sic dicam, animæ partes, sed quas supra diximus, eius energias, virtutesq; hoc est, mentem, spiritumque, & voluntatem, aut alias quasdam intelligunt?

Si alias, vt eas nobis explicent, necesse est. Quandoquidem nos, præter eas, quas paulo ante explicauimus, nullas nouimus. Si easdem, quomodo in eas, a regeneratione diuisa sit fidelis anima, hoc quoque, vt nobis explicent oportet. An forte ante regenerationem, hæ virtutes in anima distinctæ non fuerunt? An nec fuerunt quidem, sed per regenerationem datæ sunt? An fuerunt, sed indistinctæ, atq; vna & eadem, & per regenerationem distinctæ, atq; ex vna duæ factæ sunt?

Deinde, & hoc nobis explicent, si duas has partes, in quas, a regeneratione diuisatur fidelis anima, duas has vires intelligunt, quomodo eadē ita sibi aduersentur, vt affirmant? Inter spiritum & carnem perpetuam esse rixam, & bellum irreconciliabile, & Paulus affirmat, & ipsa in nobis testatur rei euidentia. Spiritum autem, cum eodem, vt paulo ante explicauimus, mentem, conscientiamq; aut superiorem illam rationis portionē spiritualiorem, & ad spiritualia se conuertentem, intelligimus. Si quid autem aliud illi hic spiritum intelligant, & id quoq; vt nobis explicent, necesse est: nec enim nos aliud, quod intelligamus, hic inuenire possumus. At spiritus iste, non aduersatur voluntati, sed eam ad se studet attrahere, & a carnis desyderijs auertere.

An forte hæ inter se pugnantes partes, in quas a regeneratione diuisa est fidelis anima, illis sunt caro, & spiritus? Inter hæc sane, est dissidiū perpetuum: sed quomodo hæ partes sunt fidelis animæ, hoc est quod nō intelligo. Carnem intelligo, velut domicilium, atq; instrumentum animæ, quam societatis illius iure, & commercio naturaliter inclinatur, & attrahit ad sua desyderia, ad sibi amica ac delectabilia: & contra, ille spiritus, ad iustitiæ obsequium retrahit: Sed vt caro sit pars animæ, hoc, inquam, est, quod non intelligo. Nunquid rationalis anima composita est ex carne, et spiritus: dedentem se carni, & desyderijs eius mancipatē, vt carnalis fieri, atq; adeo caro esse, quemadmodum, ad spiritualia, & coelestia se conuertentem, & Deo fideliter adherentem, vnum cum eo spiritum fieri, vt dicatur, ex vsu scripturarum, intelligo. At in vna, eademq; simul anima, carnem, & spiritum, velut partes sui quasdam, ex quibus componatur, non intelligo.

An forte totum hominem, per fidelem animam intelligunt? eius certe partes sunt, caro & spiritus: sed quomodo in eas, a regeneratione diuisus sit fidelis homo, nec hoc intelligo. An ante regenerationem hæ partes distinctæ, diuisæq; in homine sunt? non caro? non spiritus? an ante, vtræq; suæ naturæ obliuiscitur, nec caro concupiscit aduersus spiritum, nec spiritus aduersus carnem? Esse in non regenerato partes has, & distinctas partes, & sibi aduersari inuicem, paulo superius demonstraui.

DE PECCATO ORIGINIS,

Nota le-
ctor hec æ-
nigmata,
aut porten-
ta potius,
nam mira
sunt omnia.

Iam, & hæc q̄s nobis Oedipus explicabit ænigmata: fidelis, inquit, anima a regeneratione, in duas partes pugnantes, diuisa est. Nam qua parte a spū Dei possidetur, & regitur ad immortalitatis amorē, studiūq; eue-
cta in iustitiā, puritatē, sanctitatemq; tota intenta est. Qua vero parte, na-
turalem adhuc affectum retinet, in terræ corruptiōe volutatur: prauis cu-
piditatibus immersa, quid pulchrū, & beatum sit non videt. In peccati lu-
to defixa, Deum, iustitiamq; eius auersatur. Quis, inquā, Oedipus ista no-
bis explicabit ænigmata? Neq; enim vnum mihi sufficere posse videtur.

Anima fidelis, a regeneratione possidetur, a Dei spū, non tota, si verum
dicunt, sed parte quadam sui: parte altera, naturalem affectum suum retin-
ente. Quæ, nisi quomodo fieri possint, & quæ sit pars illa animæ posses-
sa a Dei spiritu, quæ pars altera non possessa a Dei spiritu, sed suum affec-
tum naturalem retinēs, hæc, inquā, nisi nobis clarius explicauerint, ne-
mo sane intellecturus est, quod dicitur: etiam, vt maxime illis credere cu-
piat. Quid enim causæ est, quod Dei spiritus, animam quam possidet, to-
tam non possidet? imo, quomodo possit non totam possidere quā possi-
det? vt quæ tota est, quicquid est, nec in quas secari possit, partes habet.

Si hic, ad virtutes eius distinctas confugiant, rationem nempe, & vo-
luntatem, hic illos interrogabo, quam harum virtutum possideri, & quā
non possideri, a Dei spiritu intelligant? An rationem possidet, voluntatē
non possidet? Certe, voluntatis munia sunt, quæ parti a Dei spiritu pos-
sessæ tribuunt, nempe immortalitatis amore, studiūq; teneri, ad Dei socie-
tatem aspirare. Hæc enim, partis illius, non contemplatricis, sed affectuosæ
sunt: aspirare, amare, odisse, fugere, voluntatis, inquā, non rationis.
Aequæ voluntatis, non rationis, sunt ea, quæ parti alteri nō possessæ, a Dei
spiritu attribuūt, cupiditatibus immersam esse, peccati luto infigi, Deum,
& iustitiam eius auersari. Hæc enim prauæ voluntatis, non rationis sunt.
Illa cupiditatibus afficitur, & impegitur: illa est, quæ seruituti peccati se
submittit. Illius est, & amare, & auersari Deum, & iustitiam eius. Quid
igitur? Duæ ne sunt voluntates, in vna rationali anima, inter se tam pu-
gnantes, & contrariæ? quarum alteram, Dei spiritus possidet, alteram nō
possidet: altera naturæ suæ affectum retinens, hæc pessima operetur, alte-
ra exuta naturæ suæ affectu, per spiritum possessa operetur illi contrariæ.
An has duas voluntates, tam pugnantes, inuenit regeneratio, & alteram,
dimissa reliqua, exutam naturali suo affectu, possidet Dei spiritus? An se-
cit alteram, & quā inuenit, in suo illo naturali affectu dimisit? Quot Oe-
dipi sufficerent, ad hæc nobis explicanda ænigmata?

Naturales
cuiusque
rei affectus
non posse,
nisi bonos
esse.

Iam quis est hic voluntatis naturalis affectus, tam ferus, & pestilens?
Naturales cuiusq; rei affectus, naturaliter oriuntur, ex ipsa rei substantia
quæ non potest, nisi bona esse, vtpote creata a Deo. Non possunt ergo es-
sæ naturales illi affectus, nisi boni esse.

An vero est vnica in rationali anima voluntas, partes tamē habēs tam
pugnantes

CONTROVERSIA

pugnantes, & contrarias. Id quod significare videntur, discrimen ponentes, inter animale hominem, & regeneratum, & de hoc loquentes, affirmant hunc præcipua voluntatis parte, legi iustitiæ adhærentem, peccatū, quod per imbecillitatem committit, odisse. Videntur, inquam, in duas hic partes, voluntatem partiri: quarum altera, naturali affectu exuta, possideatur a Dei spiritu, & in Dei amorem, iustitiæ, sanctitatis, puritatisque studium, tota intenta sit: altera, naturalem affectum retineat, & in odium Dei, velut suapte natura, feratur. Et has partes, an fecit, an inuenit regeneratio: nunquid vnius naturæ, substantiæ, aut essentiæ sunt, quarum tam pugnantis naturalis affectus est: nunquid ex tam pugnantibus partibus, vna componi voluntas potuit?

Iam quid hoc est, quod partem non possessæ a Dei spiritu, etiam videre, & non videre tribuunt, quod nequaquam voluntatis, sed rationis est officium. Qua parte, inquit, naturalem affectum retinet, prauis cupiditatibus immersa, quid pulchrum, & beatum sit, non videt. Si quis diceret nos non videre, pedibus, ventre, brachijs, morbo aliquo laborantibus, inepte sane, & ridicule loqueretur: sed oculorum morbo imputandum est, quod quis non videat. Ita in his, quæ mentis oculis cernenda sunt, si quis cæcitate laborat, rationis, & mentis ille, non voluntatis proprius morbus est.

Hæc, inquam, si aduersarij confusa, inuoluta, obscura, in ipsorum quam exposuimus, & hætenus excussimus, doctrina latentia, atque implicata, explicare, si ænigmata soluere, impossibilia, & pugnantia tueri, componere, & asserere potuerint, credam ipsos seipsos intellexisse, & intelligere, quid velint, doceant, & intelligant. Interim securus pronuntiabo, quod ad hanc controuersiam pertinet, vniuersam eorum, de peccato originali sententiam, esse falsam, impiam, in Deum naturæ nostræ conditorem blasphemam, impossibilem, seipsam infinitis modis evertentem, & secum pugnantem in omnibus.

Vellem mihi liceret hic subsistere. Nam quod ad præsentem controuersiam attinet, vel ipsis aduersarijs nostris iudicibus (modo sepositis tantisper affectibus, rationem, in consilium adhibere, & sequi vellēt) satis me fecisse confido, atque ita demonstrasse falsitatem, vniuersæ assertionis eorundem, & sententiæ, de peccato originis, ipsum quid sit (quam tamen Christi, Apostolorum, orthodoxorum patrū, & catholicæ ab initio ecclesiæ sententiam, certo se scire non dubitant affirmare, ac dicere) ut etiā, ab ipsis, vel confessionem erroris sui, hac in re, maximi sane momenti, & grauissimi (quæ illis tamen verecunda esse non debet, nam errare humanū est, diabolicæ vero malitiæ, intellectum iam satis errorem suum, tueri vel le, & certæ, euidentiq; veritati nolle acquiescere) aut certe taciturnitatem, quæ confessionis nobis instar erit, extorsisse me nihil dubitem.

Quia tamen, quæ est iudicij multorum temeritas, ne dicam malignitas,

D iij nisi

Conclusio
de aduersa-
riorum sen-
tentia de
peccato ori-
ginis.

Quid sit
peccatum
originis de-
monstrare
aggredietur

DE PECCATO ORIGINIS,

Præfatio au-
toris & cur
inuitus ad
hanc demõ-
strationem
hoc loco ac-
cesserit.

nisi ipse, quod hætenus dissimulaui, quodnam originis peccatum intel-
ligam, clare explicauero, suspicatos video nōnullos, nos Pelagij, & Cœ-
lestij impietatem, clam & callide resuscitare voluisse, nec vllum credere,
vt qui omnium de eo, non solum aduersariorum, sed etiam catholicorū
(sine quo, illud satis luculenter, & efficaciter, fieri non potuit) receptas in
scholis coarguimus sententias, nec aliam vllam, certam protulimus, vt, de
quo, Ecclesiastica definitione adhuc certa nulla est. Cogor de eo ipso
quamuis inuitus, etiam meam hic explicare sententiam. Quā tamen, non
vt certam, sed vt illis (quod mihi equidem videtur) probabiliorem pro-
ferri, a me lector accipiet: suo nihilominus cuiq; de ea, saluo iudicio. Qua,
si quis probabiliorem, veriore, certioreq; attulerit aliam, ego primus,
hac mea abiecta, illam sequuturus, atque amplexaturus sum. Quod vero
inuitus, ad illud ipsum, hoc loco, accedo, ea causa est, quod in explicandis
his, quibus nunc ecclesia concutitur, turbaturque controuersijs, nihil nisi
certa definitaque afferre apud me constitueram, id quod in sequentibus
obseruaturus tenore perpetuo, in hac vna tātis per cogor negligere, dum
non solum aduersariorum, sed nostrorum quorundam temerarijs iudi-
cijs, et suspicionibus de nobis, occurro, & satisfacio. Nā ita de nobis iam
dudum suspicari nonnullos etiam nostrorum, animaduerti, cum nulla
mihi, hætenus receptarum, quidnam sit illud peccatum originis, senten-
tiarum probaretur, & non sine causa recusarem meam, ita nudam de eo
proferre, explicareque sententiam. Quam tamen, velut inquirēdi studio,
non definiendi temeritate, a nobis prolata, pius lector accipiet. Sed
nunc ad rem,

Hypothe-
ses tres:
I.

Vt autem velut ex certis, certa etiam methodo, hæc nostra procedat
inuestigatio, hoc ante omnia, ex Apostolo, & totius ab initio ecclesiæ, in-
dubitata sententia, atque ecclesiastica, etiam apostolicæ sedis, & orthodo-
xorum Episcoporum, aduersus Pelagij, ac Cœlestij impietatem, definitio-
ne certum atque indubitatum præsupponimus, neminem lege cōmu-
ni nasci ex Adam, nisi vinculo illius peccati originis, iræ filium, mortis re-
um, damnationiq; obnoxium, quousque inde liberetur, per mediatoris
nostri Iesu Christi gratiam. Per damnationem autem hic intelligimus,
exclusionem a regno cœlestis Hierusalem, cuius in origine nostri generis
Adam, data erat etiam nobis omnibus eius filijs, velut hæreditario quo-
dam iure, ciuitas: a qua, eius inobedientia, & præuaricatione excidimus.
Quam, & ipsam, etiam intelligimus illam iram Dei, offensam, indignati-
onemque aduersus omnes Adæ filios, de qua, ad Ephesios Apostolus:
Et eramus natura filij iræ, sicut & cæteri. Natura dicit, hoc est, natiuitate,
& nascendi sorte (quod quo pacto fiat nunc explicabimus) non vero na-
tura, vt essentiam, substantiamque nostram, quam natiuitate accepimus,
significat: quomodo natura seruos dicimus, qui nascendi sorte, & ex nati-
uitate tales sunt (neq; em̃ creaturæ sue oīm nobilissimæ, infensus esse pos-
test

test Deus, cui vniuersa sua placent opera.) Ab hac ira, mortis, inquam, damnationisq; vinculo, & obligatione, neminem liberari, atque illi hæreditati, regnoq; restitui, nisi vnius mediatoris nostri Iesu Christi Dei & hominis gratia.

Secundo, et hoc velut certum supponimus, quod supra demonstrauimus. Peccatum secundum propriam suam, veramq; rationem, qua de eo, diuinæ scripturæ loquuntur, esse iniquitatem, aut iniustitiam, hoc est, obligationem a rectitudine, quæ a nobis exigitur, secundum diuinæ legis præscriptam nobis regulam. Ad quam, secundum analogiam quandam, & alias quoq; peccati æquiuocas acceptiones in scripturis occurrere, etiā indicauimus.

Tertio, & hoc quoque velut certum, supponendum est. Cum peccati vocabulo addimus has, velut specificationes, aut differentias, actuale, cui e regione proprie opponi, non actuale, & quod sola omissione, & actus carentia committitur, originale, cui e regione proprie opponi personale, & cuiq; proprium, ipsam vocabulorum rationem sequentes, ac distinguentes intelligimus (tu tamen, quocumq; volueris, modo hæc intelligas, nihil enim hoc refert ad propositum) non addere nos illi determinationes aliquas, distrahentes ipsum, a sua significatione propria: sicut cum hominem mortuum, pictum, aut sculptum dicimus: sed velut quasdam specificationes, in ratione generis inclusas, aut certe, quomodocumq; ipsum contrahentes differentias. Quomodo animal, rationale, & irrationale, bipes, & quadrupes, natile, reptile, gressibile, & aligerum dicimus. In quibus omnibus, saluatur ipsa propria animalis ratio, & de omnibus, simpliciter, vere, & vniuoce dicitur. Proinde, quicquid sit illud, quod peccatum originale dicimus, vere illud, & proprie peccatum erit: et secundum eandem suam propriam rationem vniuoce dicetur peccatum, secundum quam, etiam personale, & cuiusque proprium, sed quæ actuale, seu commissionis, & omissionis, veniale, mortale, & quæcunque proferri possunt peccati, seu specificationes, seu differentiae, peccata dicuntur.

Primum ergo, quod ex his inquirendum sese offert, hoc est, an vnicum tantum sit peccatum originis, illius nempe nostri generis, hoc est, Adæ (quod importat ratio ipsa vocabuli, quo ab initio vsi sunt orthodoxi omnes) cuius reatus constringat omnes eius filios, & nasci faciat diuinæ iræ subiectos, morti, damnationisq; obnoxios: an vero, tot sint peccata originis, quot nascuntur homines, ut quisque suum proprium habeat, quod trahat ab ipso conceptu, ac materno utero: cuius demerito sit, & nascatur, iræ diuinæ subiectus, & morti, damnationique obnoxius, quod eatenus, originis, aut originale dicatur, quia ipsum propagatione contrahit ab origine.

Quæ quæstio, si certa sunt, ea quæ posuimus, & assumpsimus, ut mihi certa videntur, nisi quis demonstrauerit contrarium, ex hisdem certo, euidenterq; explicari poterit. Nam, si peccatum originis, qualecunq; demum id esse si dixeremus, vere, proprie, & vniuoce peccatum sit, & secundum eandem rationem

II.

III.

Ex præmissis hypothesibus inquiratur. An vnicum tantum sit peccatum originis, an vero tot quot nascuntur homines.

DE PECCATO ORIGINIS,

rationem dicatur, secundum quam, peccatum quodcunque aliud, quod in tertia hypothese ponitur, & omnino certum est: (Cum alioqui vana foret, & plane nugatoria, de peccato originali contentio: quando etiam Christus, quando & quicquid pro peccato, a nobis Deo oblatum est, quando etiam ipsa vis concupiscibilis, innata carni nostrae, etiam in ijs, qui regenerationis lauacro abluti, ab omni peccato mundati sunt, in scripturis, peccatum dicitur) praesertim, cum id ipsum, qualecunque id sit, in offensa Dei nos constituat, & morti, damnationique facit obnoxios, sicut ponit prima hypothese quod sola facit iniquitas, & iniustitia: quae una, est Deo, ut summae aequitati, bonitati, & iustitiae, odibilis. Si una ea, vera, & propria peccati est ratio, iniquitas nempe, & obliquatio a rectitudine, quam diuinae legis regula a nobis exigit: sequitur euidenter, proprium peccatum nullum reperiri in paruulo: ut qui sub lege nondum est, nec usum rationis habet, qua posset vim legis apprehendere, nec arbitrii liberi facultatem, qua obsequium legi debitum haberet in sua potestate. Quoadmodum supra, nec concupiscentiam, nec carentiam originalis iustitiae, peccato deputari posse paruulis, demonstrauimus.

Euidenter
consequi ex
praemissis,
non esse in
vnoquoque
bet nascenti
tium, proprium
suum
peccatum
originis.
Esse ergo
vnicum illud
originis nostrae,
Adam,

Relinquitur ergo, vnicum illud esse peccatum, ipsius nempe originis nostrae, hoc est, Adae, quod sonat vocabulum: & non suum vniuscuiusque proprium. Quanquam etiam vnum illud, nostrum quoque vniuscuiusque sit: ut, in quo vno, etiam nos omnes, etiam prius, quam essemus, qui peccare possemus, suo quodam modo peccauimus tamen, & peccati illius vinculo, & reatu constringimur, quemadmodum mox explicaturi sumus.

Idem confirmari,
ex
verbis Apostoli,

Quod ipsum, mihi clarissime confirmari videtur, ex verbis Apostoli, qui vnus omnium, clarissime de hoc ipso loquutus, atque eius vim, energiamque nobis exprimens, docere mihi videtur, huic mortis, damnationisque reatui, & omnibus humanae naturae miseris, ob ipsum peccatum nostrae originis, Adae, subijci omnes eius filios: & non, propter suum quencumque proprium, priusquam ad discretionis aetatem perueniens, possit sub lege esse, & contrahere proprium. Ita semper vni peccato originis, Adae, imputat mortem, & damnationem, quae in omnes grassata est. Per vnum, inquit, hominem, peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Sed non sicut delictum, ita & donum. Si enim vnus delicto, multi mortui sunt, multo magis, gratia Dei, & donum, in gratia vnus hominis Iesu Christi, in plures abundauit. Iterum: Et non, sicut per vnum peccatum, ita & donum: iam iudicium, ex vno, in condemnationem: gratia autem, ex multis delictis in iustificationem. Item: Si enim vnus delicto mors regnavit per vnum, multo magis abundantiam gratiae, & donationis, & iustitiae accipientes, in vitam regnabunt per Iesum Christum. Rursus igitur, sicut per vnus delictum in omnes homines, in condemnationem, sic & per vnus iustitiam, in omnes homines, in iustificationem vitae. Sicut enim per vnus inobedientiam,

am,

CONTROVERSIA I.

am, peccatores constituti sunt multi, ita, & per vnius obeditionem, iusti constituentur multi.

Vides, vt Apostolus perpetuo, & constantissime vni peccato vnius Adæ, acceptum referat mortis regnum, & damnationis, sub quo omnes conclusi sumus, iudicium: vnum, & vnius peccatum dicit, cuius demerito, omnes mortui sumus. Ex vno illo vnius peccato, latam in omnes, damnationis sententiam. In illo, non in nobis, peccasse omnes. In illo ergo, non in nobis fuit illud peccatum, quo peccauimus omnes. Vnius illius inobedientia, non sua propria, peccatores constitutos multos, qui per ætatem, sub lege nondum existentes, sua inobedientia potuerunt peccatores fieri. Frustra ergo peccatum illud vnum vnius hominis, partiuntur in peccata infinita, & singulorum hominum.

Nec his repugnat, quod in præmissis verbis Apostolus dicit, per vnius inobedientiam, peccatores constitutos multos. Neque enim hoc negamus, imo confitemur, vnumquemque nasci peccatorem, non tamen suo peccato proprio, sed originis. Nam peccatorem, quidem denominat reatus peccati, quod iam dudum transiit, & non est. Qui quamdiu remissus non est, ille peccator est, & dicitur: tametsi commissum peccatum, iam non sit. Proinde, quasi interrogares, ob cuius peccatum paruulus, reus, & peccator sit, tibi diserte respondet Apostolus, non ob suum, sed ob Adæ peccatum, illum reatu constringi, & peccatorem constitui, per illius vnius inobedientiam, non suam singulorum propriam, quos nulla adhuc lex obligare potest, quam transgrediendo potuissent contrahere propriam, peccatores, inquit, constituti sunt multi. Ob vnius delictum, multi mortui sunt, non singuli ob suum proprium. Quod, qui contra tam claram Apostoli sententiam, frustra quærunt in singulis, nihil mirum est, si in inueniendo laborent, in his præsertim, in quibus, vt sit, rerum natura non patitur.

Quod si quisquam hic nobis Pelagius obstrepet, & interroget, quæ admittat iustitia, vt Deus, qui est tam pius, & misericors, vt tam promp-
te, tam multa nobis remittat peccata propria, vnum alienum imputet? (Quæ eius interrogatio D. Augustinum coegit, cū ante, vt mox demonstrabimus, nobiscum intellexerat vnicum illud, peccatum originis, cuius reatus nos omnes constringit, quærere in singulis suum, & proprium.) Illi respondebo, iustitiæ rationem se facile hic exhibere. Tametsi, vt eam inuenire non possemus, satis nobis foret ea in re, credere illi veritatis Apostolo, qui tam sæpe, tam constanter, tam aperte, hoc ipsum asserit: & nihil dubitare, diuina iudicia, tametsi in plerisque nobis sint incomprehensibilia, esse tamen æquissima. Cuius nihilominus æquitatis rationem, etiam in hoc ipso intelligere, non est difficile.

In primis, hoc tibi exemplum ob oculos propone. Sit aut Rex, aut liber-
beralis, & benignus dominus quispiam, qui seruum suum, multis maximisque beneficijs liberalissime ornatum, insuper adoptet in filium, & hæ-
redem

Expensio
verborum
Apostoli.

Cauilli re-
torio.
Nasci pec-
catores om-
nes, non
tamen quæ
proprio,
sed omnes
vno origi-
nis pecca-
to.

Obiectio
Pelagij, q̃
Augustinū
coegit, vñ
illud pecca-
tum origi-
nis, in infini-
ta partiri, et
in singulis
suum quæ-
rere.

Notandum
exemplum.

DE PECCATO ORIGINIS,

redem scribat, cum posteritate eius vniuersa, ea tamen lege, & conditione, vt mandatum sibi quippiam a domino (id quod æque absq; vllō præsilio teneretur) fideliter, diligenterq; perficiat. Quod si ille neglexerit, & mandatum contempserit, nunquid habent, quod de æquitate domini querantur huius filij, quod non sua, sed paterna culpa priuentur libertate, hæreditate, in quam, in patre iam dudum adscripti fuerant, adoptionisq; filialis gratia: & in propriam suæ seruitutis conditionem reciderint. Nihil habent sane quod conquerantur, de domini erga se iniustitia: imo habent, quod de eius in se tam liberali, atq; obuia benignitate, gratias agant maximas: quod ipsos tam liberaliter, vinculo, ac iugo illi seruitutis exemptos, non solum liberos, sed & hæredes, & filios scripserat, nisi paterna culpa rescidisset illius tantæ in se liberalitatis syngrapham. Aduersus quem habent fortassis quod indignentur: at erga dominum nihil sane habent, ob quod non maximo ipsum prosequi amore debeant, etiam vt in sua illa seruili conditione permanerent perpetuo, vnde se ipsos nulla possent ratione eximere.

Ad hæc cogita, qua tum ratione, eosdē, erga liberalissimum, ac benignissimum regem, et piissimum dominum suum affectos esse oporteret, si nec hic se contineat, aut quiescat eius ergo ipsos, tam effusa benignitas: imo, adhuc eadem illa omnia offerre pergat, & illi seruo inobedienti, modo poeniteat offensæ, atq; omnibus eius filiis sincero corde ad se confugientibus, ac reuertentibus & præceptis suis humiliter, fideliterque obsequentibus, & ad hoc ipsum, proprium, & vnigenitum suum filium, regem, illis mediatorem destinet, quem suæ illius dignitatis oblitum seruorum illorum, quamuis nequam & incontumacium amore, seruili formæ, inter illos suos seruos (quo se eis insinuet familiaris) mittat, qui hoc ipsum illis, annunciet, doceat, & persuadeat, vt salutem suam velint querere: tam immensa, tam liberaliter ab optimo domino oblata ipsis bonam nolint perdere, sed acceptare studeant: quamuis nō ignorans, qua ingratitude, qua contumelia, qua iniuria plerique illorum, illum ipsum vnigenitum suum, & charissimum filium excepturi forent: imo, interempturi morte ignominiosissima, ac turpissima. Hoc, inquam, cogita, quis animus, quis affectus illorum ex eis, qui sanæ mentis sunt, & domini sui filio, tantæ salutis, tot bonorum nuncio, mediatori, & auctori se crediderunt, ac tradiderunt, quis, inquam, erga tam inauditam domini in hos illos benignitatem, eorundem animus esse debeat? Dederat illis eadem ante in patre, sed sua illa inobedientia rescidit tantæ donationis syngrapham. Magna ea fuerat, etiam si hic substitisset, in illos omnes domini immensaque liberalitas, & benignitas. Addidit etiam secundo illis dare eadem, imo, multo auctiora, in proprio filio, quem a sua illa dignitate exinanitū, pro reuocandis ad suam ipsorum tantam salutem seruis illis nequam, & contumacibus, etiam in mortem tradidit. Fac primā illam donationem, suum

suum sortitam fuisse effectum, nempe præstante illorum patre, quod exegerat dominus, ita quidem minori cum labore, ac facilius illi, nexu seruitutis liberati, peruenissent ad libertatis, hæreditatis herilis, & filialis adoptionis gratiam: sed non, ad tam excellentem, tamq; eximiam, nec ita cumulatam, tam multis, tam inauditis, tam stupendis dominicæ in se benignitatis testimonijs & beneficijs: adeo, ut ipsi multo fuerit expetibilius, paterna culpa, atque ingratitude rescissam donationem ipsis factam, in illo ipso suo patre, quo eandem multo cumulationem, & cum tam immensæ erga se benignitatis dominicæ beneficijs, & indicijs acciperent in herili filio: ab eo ipso fraterno & amore, & loco habiti, & cohæredes paterni sui regni adscripti.

Ad hoc exemplum, si expendas conditionem humani generis, inuenies esse, de quo, Deo etiam in hac ipsa lapsus originis nostræ, ad nostram longe maiorem, & utilitatem, & dignitatem, & immensissimæ suæ erga nos charitatis commendationem, dispensatione teneamur maximas, & perpetuas gratias agere: non esse, de quo quisquam cum eodem iniustitiæ expostulet.

Ad exemplum prædictum clare explicatur & lapsus humani generis in origine, & reparationis in Christo forma, & mysteriū.

Vnius diuinæ bonitatis fuerat, quod ab æterno constituerit Deus, humanum genus cōdere, quo suæ beatissimæ bonitatis, eidem adhærendo fieret particeps. Creatura itaq; eius generis origine, ac stipite, corpore quidem terreno, & quod ex suæ naturæ ratione, infirmitatibus, corruptioni, & morti esset obnoxium, & suis naturalibus scateret affectibus, nec minus oneri cuidam, impedimentoq; foret, sibi conglutinatæ animæ, & ea conditione, societatisque fœdere illi colligatæ, & compositæ, ut nisi per ipsum, velut attributa sibi instrumenta, & organa, vires suas, & actiones explicare non posset in hoīe. Istiusmodi quidem corpore, ex limo corruptibilis terræ, cui animam inspirauit, vitæ spiraculum, creauit natura quidem corruptibilem & mortalem hoīem, sed quem, donis supernaturalibus copiose exornauerat, & superuestiuerat, per quæ, nec infirmitati, nec corruptioni, nec morti, quæ natura corruptibilis & mortalis, fuisset obnoxius, non laborasset, in implendis iustitiæ operibus, ob carnis cōtrapugnantis, & naturaliter appetentis sibi amica, suauia, ac delectabilia, affectus & desyderia: sed dono supernaturalis gratiæ, absorpta fuisset infirmitas naturæ istiusmodi. Et qui nunc secundum naturæ rationem, in oīum rerum profundissima ignoratione in lucem editi, a sensuum adminiculo necessario inchoantes, ad nostri ipsorum, aliorumq; cognitionē vix obsecuram, præsertim illorum inuisibilem, immortalium, ac cœlestium, ad quæ sola perfruenta, conditi sumus, tarde, difficulter, & magno cum labore peruenimus, ille nostri generis origo, supra naturæ suæ rationem diuinitus illuminatus, citra omnem laborem accepit: & hæc vniuersa, tam diuinitis, exuberantisque suæ liberalitatis, & gratia supernaturalia dona, illi contulit, & filijs eius vniuersis in illo: insuper, & sui regni, destinauit con-

E sorti

DE PECCATO ORIGINIS,

Lapsus,

sortium, si ante exiguae tentationis certamine probatus (in quo, nullo labore, in tanta gratiae diuinæ opulentia, tanta domesticæ, atq; intestinae pacis securitate, nullo naturali affectu inclinatus, aut tractus, nulla rei specie, oblectamento, aut illecebra, illectus in id, quod erat vetitum, sed tantum malecredulae vxoris amore impulsus, potuisset victor euadere) obedientiam suam demonstrasset: vt saltem, qualicumq; illo merito, & victoria, tam eximia illa dona, sibi confirmari obtinuisset, & posteris. In quo tam leui certamine, cum Dei conditoris sui, cuius tantam in se beneuolentiam senserat, tam opima, tam praesentia beneficia acceperat, tam repente oblitus, vxoris illi amorem praeferebat, se ita gessisset ignauiter, ita turpiter victus, & a Dei seruitute atque obedientia recedens, se submisisset diabolo, iam illius tam eximiae in ipsum, et nos donationis, non confirmata, sed rescissa est syngrapha, atq; eius loco scriptum illud, nobis contrarium (quod post Christus cruci affixit, & suo sanguine deleuit) mortis, damnationisq; chirographum. Et ille quidem continuo post praeparationem, miserum se, & nudum, donis illis supernaturalibus, tam eximijs (quibus naturae eius calamitas, atq; infirmitas superuestita fuerat) spoliatum, vna cum misera vxore inuenit: omnibus naturae suae subiectum incommodis, infirmitatibus, & miserijs: domi, forisque sentiens infesta omnia, morti in se aperuisse regnum, & a vitae beatæ regno se fecisse extorrem, & exulem. In quæ mala vniuersa nos, ille vna secum inuoluit.

Reparatio
in Christo,

At non quieuit, hic diuina erga nos benignitas, & misericordia, sed quæ semel donauerat nobis omnibus, in nostri generis origine, infirmata ac rescissa illius culpa, atq; inobedientia, eadem, sed multo auctiora, proposuit, & donauit nobis in suo filio. Quem tandem huius tam obuiæ, tam inaudita liberalitatis, misit & autorem, & mediatorem, & nuncium, seruili forma, ac habitu: quo ita velut conseruis, se offerret, atque insinuarer familiaris, & persuaderet efficacius, reuerti ad piissimum, & misericordissimum dominum: oblatam ab eo tantam, tam gratuitam salutem, tot, tantorumq; bonorum cumulum gratanter accipere, & obuijs vlnis amplexari, tametsi non ignoraret, quæ indignitate ipsum excepturi forent serui illi omnium sceleratissimi, atq; ingratiissimi, in quos præ alijs singulartiter, plura, maioraq; beneficia contulerat. Quæ in re, ille patri obediens ad mortem crucis extitit. Quam, & eidem pro nostra reconciliatione, sui in nos amoris affectum, nobis contestatum faciens, obtulit: & ille benignissime, ac gratissime acceptauit.

Tu igitur, quisquis es, cogita, & expende ad exemplum propositum, num maiores debeamus Deo gratias, quod salutem nobis datam in origine, atq; eius culpa rescissam, eandem, sed auctiorem, secundo addiderit offerre in proprio filio, atq; eo modo offerre, quo dictum est, vt nihil ad suam charitatem erga nos commendandam potuisset addi, quam, si eadem effectum suum etiam in nobis sortita fuisset, in persistente origine. Et an non multo ex-

CONTROVERSIA 1.

to expetibilius nobis merito esse debeat, eam non accepisse, quamuis data in origine, quo iterum & secundo, maioris cum diuinæ erga nos beneuolentiæ significatione, & multo cumulatius donatam eandem, quis maiori cū labore nostro, & difficiliori certamine (in quo suam labor mercedem, & victoria coronam accipiet) acciperemus in Christo?

Conclusio
de peccato
originis,
quid sit.

Ut itaq; reuertamur ad institutum. Peccatum originale, est peccatum originis humani generis, Adæ videlicet, quo & se, & nos regno cœlestis illius Hierusalem (in quod, in ipso, & cum ipso certa lege, & conditione adscripti eramus) extorres fecit, & mortis regno subiectos, æternæq; damnationi obnoxios reddidit: atq; omnibus humanæ naturæ calamitatibus & miserijs, a quibus superabundantia donorum diuinæ gratiæ nos vindicauerat, & immunes præstiterat, vna secum inuoluit. Cuius vnus reatu constricti omnes, peccatores nascimur: a quo nos liberat, & absoluit regenerationis in Christo gratia. De quo, vt nullus locus sit illi Pelagianæ percunctationi (quæ D. Augustino adeo grauis, & difficilis visa est) ex inducto nunc exemplo, & nostræ ad ipsum conditionis, ruinæ in origine, & reparationis in Christo explicata forma, & elucidato mysterio, clarissime intelligitur. Nec item, illis q̄stionibus perplexis, et plane inexplicabilibus. Quæ culpa, quod peccatum possit esse animæ adhuc innocentis, ac recens nati paruuli, qui ob nōdum acceptum rationis vsum, & liberi facultatis arbitrij, sub lege necdum est, nec vlla lege obligari potest, cuius possit transgressor fieri? Quomodo a parentibus, præsertim mundatis, & absolutis ab hoc peccato originis, illud ipsum transfundi possit in filios? per quos in eosdem canales immittatur, & præsertim in recens nati, quæ munda, & pura, a Deo creata est, animā? Et quæ sunt huius generis, de quibus quicquid dicitur, cum intelligimus, vniuscuiusq; nascentium, peccatum originale proprium, nihil quod, aut dicēti, aut interroganti ingenioso satisfaciat dicitur: imo, cum exacte excutitur, claræ veritati contradicere inuenitur, quicquid dicitur.

Consenties
veteres, etiā
Augustini,
priusquam
prodiret Pe-
lagius sen-
tentia, cum
iam expli-
cata senten-
tia.

Et hæc mihi fuisse videtur, veterum omnium ante Pelagium, atque adeo Augustini, in vniuersis, quæ ante illum eundem scripsit, & frequenter etiam in posterioribus, quando ad difficultates, per eiusdem rationes ingestas, non respiciebat (quæ tamen nobis prorsus nullæ sunt, ad propositum exemplum respicientibus) certa & indubitata sententia.

Itaq; cum libro de duabus animabus Manichæum fingentem, duas animarum naturas cōtrarias, bonam vnā, & malam alteram, quodam loco hac quæstione cōclusisset, vtrum illud malum animarum genus, an re quam bono misceretur, habuerit aliquam voluntatē? sine qua, nec peccatum habere, nec mala esse poterit: sentiens idem a Pelagianis aduersus originale peccatū induci, lib. I. retract. hoc pacto inducit, & soluit obiectiōnem istiusmodi. Cur ergo, inquiūt, peccatum dicitis paruulorum, cum voluntatem non teneatis reum? Quia, inquit, nō proprietate voluntatis,

E ij sed

DE PECCATO ORIGINIS,

sed origine, eos teneri reos dicimus. Porro autem, Adam utique voluntatem habebat, qua cum peccasset, peccatum intrauit per eum in mundum. Vides ut dicat paruulos reos teneri, non proprio, sed originis, hoc est, Adæ peccato, quod libera ille voluntate commisit.

Ita quoque, quod alibi dixerat, peccati reum teneri quenquam, qui hoc non fecit, quod facere non potuit, summæ iniquitatis esse, & insaniam, cum intelligeret etiam hoc, a Pelagianis induci aduersus catholicam, de originali peccato sententiam, ita nos interrogantibus. Cur ergo paruuli, rei teneantur: ita respondet eodem libro retractationum: Quia eius, nempe, originis peccato rei tenentur, qui non fecit, quod facere potuit, diuinum scilicet mandatum seruare.

Similiter subiungens eodem loco, hanc suam de malis Manichæi animabus, a se dictam alicubi sententiam (Illæ animæ, quicquid faciunt, si natura, non voluntate faciunt, id est, si libero ad faciendum, & non faciendum, motu animi carent, si denique ipsæ, abstinendi ab opere suo potestas nulla conceditur, peccato earum teneri non possumus) Propterea, inquit, non perturbat de paruulis quæstio, quia ex illius peccato rei tenentur, qui voluntate peccauit, quoniam libero, & ad faciendum, & ad non faciendum, motu animi non carebat, eique ab opere malo abstinendi summa potestas erat.

Vides in his omnibus, quod illud originis peccatum dicat. Non equidem vim illam concupiscibilem carnis, quam naturaliter secum trahit unusquisque nascentium, sed illud vnum peccatum vnius Adæ, quod ille libera voluntate commisit: & cuius reatu, constringuntur omnes eius filij.

Ita quoque in epist. ad Hilarium, aduersus Pelagianos probans omnes Adæ filios, etiam paruulos, mortis, damnationisque reos teneri, prolixè inducit, quem, & nos paulo ante induximus, ad Romanos locum Apostoli, diligenter in eo annotans, ut perpetuo, vnum, cum vno, idem ille componat, & ex vno, vnius Adæ delicto, non ex cuiusque proprio, prolatum in omnes damnationis iudicium affirmet. Quid enim est, inquit, ex vno in condemnationem, nisi illo delicto quo deliquit Adam? Quod vnum, omnibus ad condemnationem docet sufficere, ut cui, damnationisque eius, vniuersa carnalis pro-pago, & generatio, quæ ab illo primo ducit originem, existat obnoxia: & tota epistola, secundum clarissima verba Apostoli, vnum vnius delictum dicit, quod singulis remittatur in baptismo, peccata siquidem, quæ iam dudum transierunt in præteritum, nec sunt amplius, tunc tamen primum dici remitti a Deo, cum remittitur damnationis reatus, & obligatio, quæ per ea incurrimus: contestante hoc per os David spiritu sancto, qui beatos pronuncians eos quorum remissæ sunt iniquitates & tecta peccata, cuius demum peccata tecta, & iniquitates remissas habere debemus, consequenter explicans. Beatus vir, inquit, cui non imputauit dominus peccatum. Aboleri itaque peccatum commissum, non, sui non existentia, (ita enim omne commissionis peccatum, cum actu transit) sed cum

Ut vnius
Adæ pecca-
tum, singu-
lis nobis re-
mittatur in
baptismo.

cum non amplius imputatur ad damnationem, cui, per ipsum, nos obnoxios fecimus. Sic illud vnum vnius Adæ peccatum, vnde mortis regno, & dānationis iudicio, ac reatui subditi omnes sumus, continuo vt commissum est, in se transisse, deinde, etiā ipsi Adæ, per misericordissimum dñm remissum fuisse, vnicuique nihilominus nostrum, in baptismo remitti. In eandem sententiam sæpe scribit & alibi, vt libri primi de peccato, & re. cap. IX. Certum, inquit, manifestumq; est, alia esse propria cuiusq; peccata, in quibus hi tñ peccant, quorum peccata sunt: aliud hoc vnum, in quo omnes peccauerunt, quando oēs, ille vnus homo fuerunt.

Et in Enchiridio, cap. XXXVI. Illud tamen vnum peccatum, quod tam magnum, in loco, & habitu tantæ felicitatis admissum est, vt in vno homine originaliter, atque, vt ita dixerim, radicaliter, totum genus humanum damnaretur, non soluitur, ac diluitur, nisi per vnum mediatorem Dei, & hominum Iesum Christum, qui solus potuit ita nasci, vt ei opus non esset renasci.

In eandem quoq; sententiam multa scribit cap. XX. libri III. de libero arbitrio, iuxta quadruplicem (quas prolixè introducit) opinionem de animarū origine, respondens quærentibus de iustitia, qua puniamur, ob peccatum originis. Sed breuitatis studio, lectorem illuc remitto.

In summa (quod ex his demonstratum voluimus) etiam ipse Augustinus nostræ subscripsit sententiæ, quoties non vrgetur, ac premitur difficultatibus sibi ingestis per rationes Pelagij.

De ipso vero damnationis modo, cui, hinc decedentiū sub solo vnius illius peccati originalis reatu, paruulorū animæ sint obnoxie, si quis me percunctari pergat. Respondebo, nihil de eo plane certi, compertiq; me habere, nec reperisse in diuinis scripturis, aut ecclesiasticis definitionibus, & dogmatibus, nisi vnum hoc, quod ad Christi societatem, & regnum non pertinet. Qualis aut status earundem sit, & post iudicium erit, ad abscondita nobis Dei iudicia pertinere, & proinde nihil de eo temere a nobis definiendum existimo. Nec mihi placet Augustini, ea de re definitio, & sententia, qua, libro de fide ad Petrum (si tamen is ille, eius germanus sit) dicit hinc discedentium animas, priusquam ab obligatione illius peccati soluantur, necessario vna cum corpore in quo illud cōtraxerunt, interminabilia gehennæ supplicia sustinere, vbi diabolus cum angelis suis in æternum arsurus est, &c. vbi cum eo fornicarij, idolis seruientes, adulteri, molles, masculorum concubitores, fures, auari, ebriosi, maledici, rapaces, & omnes qui carnis opera agunt, si ante huius vitæ terminum, a vijs suis malis conuersi non fuerint, æternis ignibus exurentur.

Hæc, inquam, mihi non placet tam dura, ne dicam crudelis sententia, vt quis æternis ignibus cruciandus, damnetur, ac tradatur a misericordissimo, pijsimo, & iustissimo Deo, qui ipse nihil commeruit, nec vlla in re dñi sui mandatū præuaricatus est. Neque inuenio cōnumeratos paru-

Conclusio de Augustini sententia.

De modo damnationis, cui sub solo originali peccati reatu, hinc decedentes animæ sunt obnoxie.

Augustini dura nec admodum probabilis sententia, de paruulorū damnatione.

DE PECCATO ORIGINIS,

los, inter eos quos horribilis illa sententia, in die iudicii, perstrictura est. Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo, et angelis eius. Nam quos ea tenebit, Christus non tacuit, sed clarissime nobis in Euangelio expressit: eos nempe, qui charitatem non habuerunt, erga Deum, et proximum, atque eam necessarijs operibus, non comprobauerunt. Quibus & dicturus est, non, quia de corrupta illa, & peccato vestræ originis obnoxia damnationi massa prodistis, sed quia esuriui, & non dedistis mihi manducare, sitiui, & non dedistis mihi bibere, & quæ sequuntur cætera, quæ voluntate nostra propria, commissa sunt: nec in eos competunt, qui ad discretionis ætatem, nondum peruenerunt, nec liberi arbitrii vsum adepti, charitatis lege adhuc obligari potuerunt.

Non habituros poenam sentis aut corpoream.

Nec vlla ratio iustitiæ videtur admittere, vt damnati pro solo reatu peccati originis, vlla poena sensus, aut corporea afficiantur in corpore, qui nihil peccauerunt in corpore, nec membra sua exhibuerunt, arma iniustitiæ peccato, nec vlla inordinata delectatione, vllis illicitis se corruperunt carnis desyderijs: quibus ordinandis, iusta poena respondere videtur, corporeæ poenæ, atque ignis affligentis acerbitas.

Præsertim, cum nec ab adultis, ad baptismum venientibus, vlla pro peccato originali abolendo exigatur contritio, dolor, aut poenitentia, seu interior, seu exterior: qualis exigitur pro his, quæ illi, propriæ voluntatis malitia, propria peccata superaddidimus. Quis enim exhortetur alium, vt de eo quod non commisit, nec vt committeretur vllam causam dedit, poeniteat? Vt se doleat natum ab Adam: Ita enim se doleat natum hominem, qui, nisi ab illo, nasci homo non potuisset.

Nec habitu ros poenam damni, aut tristitiam de suo statu.

Nec etiam hoc mihi videtur, habituros illos vllam poenam internam, rationis, & animi: hoc est, tristitiam de suo statu, & illius beatitudinis supernaturalis carentia, quam poenam damni vocant, in damnatis omnium grauissimam. Nam si illa damni poena afficerentur, & tristarentur de statu suo, cui iustissimo diuinæ ordinationis iudicio addicti sunt, inde sequeretur, quod inuiti sustinerent diuini de se iudicii sententiam: atque illi velut obmurmurarent, atque inordinatam voluntatem a diuina dissentientem haberent. Cum contra videatur constitutum diuina sententia, vt vbicumque ceciderit lignum, ibi & permaneat. Proinde, cum in hac vita, nullam inordinatam voluntatem habuerint, videtur nec habituros in statu vitæ alterius: sed quod de diuino circa se iudicio contenti erunt, atque illum laudabunt & benedicent in omnibus.

Qualē eorundem statum intelligat.

De quorum statu, qualis futurus sit, vt nihil compertum habeo, ita & hinc nonnullam coniecturam facio, cogitans a Deo factum, quod indubie posset facere, nempe, creatos aliquos nostri per omnia similes, præter communem nascendi legem, in puris naturalibus, & proinde, reatui peccati originis non obnoxios: hos, & sic relinqui, absque vllis donis supernaturalibus, vlla etiam promissione supernaturalis beatitudinis, ad eum tantum

CONTROVERSIA I.

tantum finem ordinatos, ad quem, natura ipsis data, posset pertingere. Eosdem nullo peccato suo coinquinatos, hinc decessisse.

Horum animas, supernaturalem illam beatitudinem, non assequuturas, ex suppositione, certum accipimus, ut quæ, intra suæ naturæ limites quieturæ ponuntur. Illa autem supernaturalis est. Sed in naturali hominis beatitudine (quæ in optima habitudine intellectus, & voluntatis eandem, secundum modum naturæ suæ consisteret) acquiescerent iucunde, & feliciter: absque vlla tristitia, de eo, quod supernaturali illa beatitudine carerent: imo, Deum ex toto corde, anima, & mente amarent, laudaret, benedicerent, & de eius erga se benignitate, ac beneficijs, gratias agerent. Nam eiusmodi statum aliquem, ego imaginor hinc decedentium, in statu innocentiae, per regenerationis gratiam, nondum adscriptorum illi regno Christi, & supernaturalis beatitudinis. In quo, quantum per humanam naturam, etiam liberatam a corporis huius mortalis sarcina, fieri potest, velut in paradiso quodam terrestri, feliciter victuri sint, de sorte sua bene contenti. Ut status eiusmodi, non usque adeo illis poenitendus, etiam ad vniuersi perfectionem videri possit pertinere. Quanquam hac in re, ut dixi, nihil definiti habeam, nec pugnaturus sum, si quis, aut certius, aut verisimilius aliquid protulerit.

Augustini vero, cur non multum me moueat diuersa sententia, inde est. Primo, quod nulla scripturæ, nulla quoque ecclesiasticæ definitionis, autoritate subnixam video. Deinde, quia difficultate, quæ sibi videbatur, rationum quarundam Pelagij adactus fuit, etiam ad plane absurda quædam & pene euidenter falsa descendere, unde dicta eius necessario consequebatur sententia.

Siquidem explicaturus, ut propagatione omnes contrahamus peccatum ex origine, quia in eo peccante nos omnes fuimus, cum ex aduerso eidem obijceretur, eodem sane modo, quo in Adam fuimus, fuisse etiam nos, in vniuersis, & singulis parentibus nostris, ab illo primo ad nos usque continua successionis serie. Eadem ergo ratione, etiam in peccantibus illis peccasse & nos, atque omnia æque omnium illorum peccata, nobis imputari debere, ut vnum illud vnius Adæ. Hac ratione coactus Augustinus, illud ipsum, quamuis absurdissimum, & falsissimum, alicubi videtur admittere, quanquam cum restrictione aliqua, non admodum probabili.

Itaque cap. XLV. sui Enchiridij, parentum peccatis obligari paruulos, non solum primorum, sed etiam suorum, de quibus nati sunt, haud improbabiliiter dici posse affirmat. Illa siquidem sententia. Reddam iniquitates patrum in filios, teneri eos utique, antequam per regenerationem, ad nouum testamentum pertinere incipiant. Hoc autem prophetari, cum diceret per Ezechielem, non portaturos filios peccata patrum suorum, nec ulterius futuram in Israel parabolam illam. Patres manducasse vnam acerbam, & dentes filiorum obstupescere. Ideo renasci quoniam, ut solvatur in eo quic-

Augustini
sententia,
cur hac in
re, non mul-
tum tribu-
endum sit.

Augustini
sententia om-
nium pa-
rum suo-
rum, pecca-
tis omnibus.
& non solum
vno illo v-
nius Adæ,
obligari
paruulos.

E iij quid

DE PECCATO ORIGINIS,

quid peccati est, cum quo nascitur, nec ob aliud institutam regenerationem esse, nisi quia vitiosa est generatio. Dicit proinde a David: Ecce in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis mater mea in utero me aluit. Non dixit, inquit, iniquitate, vel peccato, sed iniquitates & peccata maluit dicere. Quia præter unum illud, quod in omnes homines pertransiit, atque tam magnum est, ut in eo mutaretur, et in necessitate mortis converteretur humana natura, reperiuntur & alia parentum peccata, quæ etsi non possint mutare naturam, reatu tamen filios obligant, nisi gratuita gratia, & misericordia diuina subueniat. Hæc ibi Augustinus. Quæ si vera sunt, miserrima sane erit paruulorum, absque regenerationis gratia, hinc decedentium conditio, quos necesse erit, tam multorum, atque adeo innumerabilium, tam grauium peccatorum, tot parentum suorum supplicia luere. Et tanto quisque deterior erit, quanto posterior nascitur. Quanquam dubitet, an singulorum parentum ab Adam, ad nos usque, malis actibus, & multiplicatis delictis originalibus, implicentur filij: an vero, propterea Deus in tertiam & quartam generationem, de peccatis parentum, eorum posteris comminetur, quia iram suam, quantum ad progenitorum suorum culpas, moderatione misericordiae suæ, non extendat ulterius: ne illi, quibus regenerationis gratia non confertur, nimia sarcina, in ipsa sua æterna damnatione premerentur, si cogerentur ab initio humani generis, omnium præcedentium suorum parentum, originaliter peccata contrahere.

Vides lector in quam absurda, dicta Pelagij, aduersus originale peccatum, ratiuncula Augustinum descendere coegerit, quamuis aduersus clarissimam Dei assertionem, qua per Ezechielem, etiam cum iureiurando affirmat, æquissimum se omnibus iudicem præbere. Omnes animas suas esse, ut animam patris, ita & animam filij. Neminem coram se portare iniquitatem alterius, aut pro alia, quam una sua iniquitate luiturum supplicium, sed anima quæ peccauerit, inquit, ipsa morietur: filium non portaturum iniquitatem patris, quam æmulatus non est: nec patrem iniquitatem filij, cui causam non dedit: iustitiam iusti super eum fore, & iniquitatem impij super eum fore. Et redarguit hac in re, prauam Iudæorum, de diuinis iudicijs sententiam contrariam. Proinde, qui credere potuit, innocentes paruulos, non solum vnus Adæ, sed & omnium, ab initio, ad nos usque præcedentium parentum suorum originaliter, omnia peccata contrahere, & poenas pro eis debitas luere, ac perdere debere, nihil mirum est, si etiam dixit, eosdem interminabilia laturos gehennæ supplicia. Sed multa idem ille alicubi dixit, ut disputationis coactus, quod alibi negat, ubi libere suam sententiam explicat: cuiusmodi quæ plurima, in hoc ipse, quod nunc tractamus argumento, proferre possem: sed breuitati consulendum est. Certe huius generis esse, hæc ipsam suam, de illa tali paruulorum damnatione, sententiam, cap. XXIII. lib. III. de lib. arbit. satis demonstrat, ubi respondens quærentibus, inter quos, in iudicio deputabuntur, & suum locum sortientur paruuli istiusmodi:

CONTROVERSIA I.

modi iustos ne, & bonos qui nihil fecerunt boni: an inter malos, qui nihil ipsi peccauerunt? Respondet, non esse metuendum, quin sententia iudicis, media esse possit inter præmium, & supplicium, vbi vita quædam media esse potuit, inter recte factum & peccatum.

Conclusio
Controuersie.

Et hæc de proposita Controuersia, mihi plusquam sufficere posse videntur. Quæ inter aduersarios, & nos mansit integra, etiam post omne de eo colloquium Vuormatiæ habitum, omnem conclusionem in ea acceptam: quæ nos non componit, sed controuersiam dissimulat. Proinde, vt nobiscum vere consentiant, necesse est, vt agnoscant falsitatem, & absurditatem, suæ de tam ferali prauitate naturæ nostræ, quam nascendo accepimus, sententiæ: quæ etiam in Deum creatorem nostrum blasphemia est, & eius creaturam naturaliter malam, & peccatum facit. Ab illo siquidem est vniuersa nostra, qualicunque est, & secundum corpus, & secundum animam, natura, quam in lucem editi proferimus: nec quicquā in se habet, quod Deum autorem non habeat. Cui, non nato, imputanda esset, si qua esset, eius naturæ, tam detestanda prauitas. Qua sua tam improbabili, tam absurda sententia, etiam omnem bene agendi facultatem, conatum, & possibilitatem nostræ naturæ auferunt, quamuis adiutæ diuina gratia, vt quam imaginantur & docent totam carnem esse, & velut feram quandam indomitā, etiam sub ipsa gratia, & in sanctis, toto conatu suo repugnare Deo, & diuinæ gratiæ: & velut naturaliter malā, nulla gratiæ medicina curari, persanarique posse. Hæc, inquam, nisi nobiscum execrantur, & anathematizent velut pestilentiora, quam ipsa Valentini et Manichæi de duabus in nobis naturis, & animabus, dogmata, nobiscū, vnius conscientisq; catholicæ, & orthodoxæ fidei, esse non possunt. Neq; enim sunt hæc eius modi, ad quæ, aut conuiuere, aut dissimulare, nos liceat.

DE

DE FIDE, OPERI BVS, ET IUSTIFICATIONE HO-

minis, Controversia secunda.

Voniamquidem, in hoc velut cardine vertitur, & ex hoc principio pendet vniuersa pene, quæ inter aduersarios, & nos est, in religione, & fide controversia, in hoc, inquam, dogmate, quod de fide quadam speciali, nos iustificante introducunt, quo vniuersa pene nostræ religionis dogmata inficiunt, & contaminant: id ipsum quale sit, ordinem articulorum confessionis eorundem sequentes, nunc excutiendum est. Qua tamen in re (quod in sequentibus, etiam omnibus obseruare conabor) summam tantum scientiæ illorum, quanta poterō breuitate, fide, & luculentia persequar, verborum, quibus eam, in confessione sua, & apologia eius explicant tenorem, & seriem, interim neglecturus, ut in quibus illum ordinem, illum orationis filum, ac lineam, ad suum scopum perpetuo tenore, & cursu tendentem, & apte currentem, illam rationem, luculentiam, ac vim dialecticam, ubique desideres: multa vero conuulsa, distracta, contorta, decies repetita, horsum, illorūq; recurrentia, & aculeis, non nusquam etiam, apertis plena in nos conuictis, & velut parargis quibusdam distincta, & exornata inuenies. Quod ideo mihi hic magis placuit consilium. Primum, quo ad multa pudenda eorundem, quorum excussio, & pertractatio, haud multum momēti, ad re summam afferret, conuiuere liceret. Deinde, quo libere ipsa in se dogmata, clarius, luculentius, atq; ordinatius, more nostro possemus ita proponere, ut statim intelligeretur ab omnibus, quid in quoque inter nos controuersum sit, & quis in vnaquaque controuersia status sit, ita excutere, ut quisque ex qua parte stet veritas, possit, & facile, & certo, & euidenter intelligere. Ubique tamen, eam daturus operam, ne in explicandis aduersariorum, aut sensis, aut argumentis rationibusque, seu vim, & industriam, seu luculentiam, seu fidem desideraturi sint: aut merito possint quicquam callide a nobis circumscriptum, inuersumq; conqueri. Ad propositam rem igitur.

Summa doctrinæ aduersariorum, de iustificatione fidei.

Docent per solam fidem, a Deo, in Christo saluatore, redemptoreque nostro, omnem iustitiam, & salutem mere gratis, expectare nos oportere, & certo accipere.

Quas ob causas hæc doctrina sit ad perniciem efficacior:

Hæc summa doctrinæ est, brevis quidem, si verba numeres, at multis magnisq; fecunda mysterijs, præsertim, ut illi ipsi eam intelligunt, atq; explicant, tanto equidem perniciosior, ac pestilentior, quanto ipsam assensu salutis nostræ medicinā, suo toxico penitus inficit: & nihilominus speciosis, religiosisque verbis proposita, magna se probabilitate insinuat: idq; eo facilius, quod nostræ subscribat pigritiæ & ignauiæ, ut q omnes

nes facile, & libenter, a labore, ac difficultate bonorum operum, si nihil, ut hi docent, ad salutem momenti habeant, absolui nos acquiescimus, si in vna fide minime operosa, securissimam eiusdem salutis, quam hi inculcant, certitudinem tenere possimus. Quæ hæcenus incerta omnibus, & magna cum sollicitudine, ac timore quærenda, nobis proposita est. Quis enim istiusmodi doctrinam, tam facilem, & tam certam assequendæ salutis viam nobis demonstrantem, non libenter, & vtriusque manibus amplexaretur, si modo vera sit?

Quã tñ quo penitius et certius intelligas, sub quatuor fere verbis, vniuersa pene eius (q̃ multa & ingentia sunt) mysteria signata, cõclusaq; notabis. Quorū primum, est ipsum (fidei) vocabulum. Neq; em̃, ut communiter loquentes, fidem catholicam, sed fidẽ quandam specialẽ intelligunt, quæ solam promissionem Dei, iustificationis, & salutis nostræ in Christo, proprie respiciat: cuius characterem post excutiemus diligentius.

Sub quatuor fere verbis, vniuersa pene eius cõclusa signataque mysteria. Fide.

Alterum est (sola) exclusiua particula, quam addunt illi suæ fidei. Cui vni, ita iustificationis gratiam acceptam referunt, ut opera, etiam quantumuis bona, nihil velint, ad eandem momenti habere: nullum eorundẽ hac in re respectum esse apud Deum. Quæ tametsi cum mandata a Deo sunt, propter voluntatem eiusdem facere oporteat, nõ tamen, diuinæ gratiæ, per ea impetrandæ, obtinendæq; gratia.

Sola.

Tertium est, in ipso (gratis) aduerbio. Quod ipsum tamen & nos recipimus, sed non similiter, atq; illi, intelligimus. Illi enim ita, gratis a Deo per Christum iustificationem, & salutem expectari a nobis oportere affirmant, ut si quid ipsi, ea in re, aut eius rei gratia, nostri operis, nostræ præparatiõis, nostri studij, aut conatus adiunxerimus, hoc ipsum, ad diuinæ gratiæ iniuriam pertinere intelligant. Sic sola fide illa sua, gratis nos iustificari affirmant, ut opera nostra, quæcunq; ea demum, & qualiacunque sint, quocunq; pertineant, ad nostri iustificationem, nihil promouere contendant, nec propter illa, eorum ve respectu, vitam beatam nobis a Deo tribui: nec a nobis ea spe, aut fiducia oportere fieri: imo, non posse a nobis, sine impietatis nota, ita fieri.

Gratis.

Quartum est (certo) hoc est, in securissima certitudine salutis, quam promittunt suæ fidei professoribus. Ita enim docent: Omnem fidelẽ certo statuere oportere, quod propter fidem illam suam Deo placeat, atque eundem, patrem propitium habeat.

Certo.

Iam & in modo generationis suæ fidei, non parum noui continetur mysterij. Neq; enim volunt quicquam eius ex nobis pendere: nihil sitũ in nostra potestate, & arbitrio: nihil ad eandem assequendam conferre nostras præparationes, nostra opera: imo, nec aspirare quidem ad eam nos posse, sed vniuersam simpliciter, ex vna Dei voluntate pendere, ut eã conferat, quibus, vbi & quando sibi visum fuerit.

Modus generationis suæ fidei.

Et hic crassissimã nobis ignorantiam affingunt nostræ iustificatiõis mysterij,

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

Quæ catholicis as-
fingant in
hac contro-
uersia.

mysterij, vt in eo proscribamus Christum, nec quicquã doceamus, quã vel pharisaicam, vel ethnicam, nudæ rationis, nostrorumq; operum, aut legis iustitiam, Dei autem iustitiam ignoremus. Hic velut phariseos, carnalesque iudæos, nos producunt, spiritales scilicet homines, & qui intendamus in legem, velut in velatam faciẽ Moyse. Et hinc, in hypocritis præsumptionem excitemus, inde vero, ad desperationẽ adigamus pauidas conscientias, quod illam non doceamus, tam securam salutis certitudinem. Affirmant autem a nobis imprudentissime doceri, quod homines, rei iræ æternæ, mereantur remissionem peccatorum, per actum dilectionis Dei. Integras quoque humanæ naturæ vires, a nobis attribui, ad diligendum Deum super omnia, vniuersaque eius mandata implendum, absque spiritus sancti gratia. Breuiter, a nobis doceri, ne Christo mediator, ac propitiator vtantur homines; & per ipsum, gratis se accipere remissionem peccatorum intelligant.

Explicatio
doctrinæ
orthodoxæ
& catholi-
cæ de pro-
posita con-
trouersia.

Quæ, quo candore in nos congerant, & his traducant, apud simplicẽ, & harum rerum ignarũ, sibiq; plus satis credulum populum, quo oēs intelligant, & ipsi, & cæteri, doctrinæ, hac de re, nostræ summa, quantum fieri potest, & paucis, & luculenter exponenda est. Quod, quo certiori methodo fiat, quandoquidem hæc nunc inter aduersarios, & nos quæstio, præcipue controuertitur, an sola nos fides iustificet, ante omnia recte intelligere oportet, vniuersa quæ in se complectitur quæstio, quæ, quoniam de fide q̄rit, & iustificatione hominis, duo hæc in primis explicanda sunt, & quid fidẽ audientes, aut loquentes intelligamus: & quid iustificationẽ hominis: quo ve modo, quibusq; medijs, ea ipsa in nobis peragitur. Et quia fidei vocabulum, nequaquã simplex, sed multijugum, & varium, in diuinis scripturis (ad quarum normam & rationem, hic nobis loquendum est) inuenimus, ante nobis ea explicanda diligenter est, & distinguenda multiplicitas: ne qd vni significatorẽ eius a scripturis vere tribuitur, nos ipsa æquiuocatione decepti (quam aduersarij, in multis nouitiorum suorum dogmatum, erroris causam inuenio) male attribuamus alteri: aut de alio significatorum eius illi, de alio loquentes nos: Andabatarum more dimicemus in tenebris, et nihil aliud, quam verba profundamus in ventũ, absq; villo scopo aberrante disputatione nostra vniuersa. Proinde ad rem.

Fides conscientia.

Et nonnunquam fides in scripturis, ipsa conscientia, intus dijudicans, quid verum aut falsum sit, in his, quæ aguntur: quid simulatum, fucatumque, quid syncerum, ac simplex. Quo sensu Paulus: Quicquid, inquit, ex fide non est, peccatum est. Ex fide, idem, quod ex veritate, & synceritate conscientiaẽ intelligens.

Fides, in p̄stando promisso constantia.

Est & fides, constantia in præstando quod quis promiserit, quasi fiat, quod dictum est, quæ est etymologia vocabuli, vt idem Paulus: Quid enim, si quidam eorum non crediderunt, nunquid infidelitas eorum fidẽ Dei euacuauit? Hoc est: Si non steterunt illi in his, quæ Deo promiserant,

CONTROVERSIA II.

rant, num item suis promissis non stabit Deus? Et rursus: Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest.

Ad propositum vero propius. Est & fides vñtatori scripturæ, & ecclesiasticis scriptoribus, vñuersæque Christi ecclesiæ more, secundum quam Christi fideles dicimur, nempe is habitus animi, quo certo, et absq; vlla hæsitacione assentimur ijs quæ a Deo, salutis nostræ causa, ecclesiæ suæ reuelata sunt; seu scripto illa, seu viuæ vocis oraculo, viuæq; traditione, aut Christi, aut Apostolica, eadem acceperit: & velut per manus a patribus in filios, magno ad nos consensu perduxit. Cui, & de scriptis, & de non scriptis, ea in re credimus.

Fides qua credimus reuelatis a Deo omnibus.

Hanc nos fidem, more orthodoxorum patrum, appellamus catholicam. Est enim omni adscripto Christi familiæ prorsus necessaria, & sine qua, nemo vllam cum eo familiaritatem, aut cognationem prætere po- terit. (De his loquor, qui vsum rationis adepti, etiam huius fidei assequenda facultatem assequuti sunt.) Ea nempe, de qua Apostolus, quod sine fide impossibile est placere Deo. Impossibile, inquam, illi, cui quæ credenda sunt, sufficienter promulgata sunt. De qua etiam Christus, cum certâ damnationem, non credentibus denunciat. Que, de habitu illo, non actu fidei, certum est intelligi, cū sine actu fidei, Deo placere nos posse, seu dormientes, seu aliud agentes, indubitatum sit.

Hec, circa tholica.

Est autem huius generis fides quædam, quæ ex nobis est, & a nobis exigitur. Est & altera quædam, quæ illi a Deo superfunditur: Acquisitam, & Infusam, scholæ vocant. Vtrinq; idem distinguit, atq; explicat Apostolus. Siquidem ad Romanos docens singulos quoscq; fidelium, mēbra esse vñius Christi corporis, nec omnes vñum, sed singuli proprium, habentes donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes: secundum quas, vt hic oculus, ille auris, lingua, manus, aut cæterorū, quæ nobiliora, & honestiora sunt, ita alter ex his q̄ inhonestiora esse videntur, toti nihilominus corpori necessaria, sit membræ aliquod, & vñumquodque suum opus exerceat. Suborienti hinc tacitæ quæstioni occurrēs, qua merito interrogare quis posset, num membrorum quodq; vt hoc sit, an illud, ex nobilioribus, inquam, an ignobilioribus illis, aliquid causæ præstiterit: an vero ex sola Dei voluntate id vñuersum pendeat, addidit Apostolus, donationes illas differentes, prophetiam, ministerium, & reliqua illa gratiarum dona, cuiq; donari secundum analogiam, hoc est, rationem, aut mensuram fidei, qui tamen alibi, ipsam etiam fidem, inter eadē illa dona gratuita numerat, dicens: Alij datur fides, in eodem spiritu. De qua et Apostoli, cum orarunt dominum, dicentes: Auge in nobis fidem. Alia est autem fides, quæ a nobis requiritur, & secundum cuius mensuram, Deus ipsa nobis elargitur dona gratiarum. Alia vero, quæ inter illa ipsa computatur dona gratuita, quam nobis largitur ille, ad mensuram illius prioris fidei, pro vtilitate ecclesiæ, & suæ voluntatis beneplacito. Ne-

Acquisita. Infusa.

F que

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

que est hæc, ea catholica, omnibus membris Christi corporis necessaria, sed alij, inquit, membrorum datur, non membris vniuersis & singulis, quemadmodum & prophetia, & cætera, quæ enumerat dona gratuita, ministerium, doctrinam, exhortationem, et quæ sequuntur. Quæ nostræ potestatis non sunt, quatenus gratuita, & desuper donata sunt.

Varia differ-
entia fidei
catholice.

Infirma.

Sana.

Modica.

Magna.

Mortua.

Viuæ.

Ad idem hoc genus fidei, nempe catholice, variæ illæ fidei differentiæ pertinet, quæ in scripturis occurrunt, secundum quas quædam infirma, quædam sana, quædam modica, quædam magna, quædam perfecta, quædam mortua, quædam viuæ fides dicitur. Infirnam quandam esse fidem Apostolus ostendit, cum dicit: Infirmitatem autem in fide, assumite, non in disceptationibus cogitationum. Quod si est infirmitas, est sine dubio, & sanitas fidei: sicut & in alijs, idem ostendit Apostolus, cum dicit: Increpa illos acriter, ut sint sani in fide. Sana itaque fides dicitur, quæ perfecta, potest capere omnia, nec in vlllo Dei verbo scandalizatur. Modicæ fidei sæpe arguuntur, & accusantur a Christo Apostoli, & singulariter Petrus: cum eius mandato super vndas ambulans, dubitare cœpisset, & ipsa cum dubitatione mergi. Magna fides prædicatur, duorum hominum gentiliū, viri nempe, & mulieris. Vt illius Centurionis, de quo miratus Christus, ita dixit sequentibus se turbis: Amen dico vobis, nec in Israel tantam fidem inueni. Illius quoque Chananeæ mulieris, quam ut gentilem, tentandi gratia, connumerabat canibus: cui constantis, & perfectæ fidei testimonium perhibens, o mulier, inquit, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Mortuam fidem Iacobus pronunciat frigidam, torpentem, & quæ charitatis fructibus destituta est. Vnde e contrario constat, viuam eam fidem dici oportere, quæ per dilectionem operatur.

Hæc, inquam, vniuersa, seu differentiæ, seu qualitates, conditiones, modique eius sunt fidei, quam catholicam diximus, eius nempe habitus animi, quo firmiter assentimur Deo, & ijs vniuersis, quæcunque de inuisibilibus illis, ac cœlestibus bonis, medijsque perueniendi ad eadem, a Deo, per patriarchas, prophetas, Christum denique & apostolos, successoresque eorum, nobis reuelata, annunciataque sunt.

Fides catholica, ut
non solum rationis,
sed etiam voluntatis,
vir-
tus sit.
Rationis fides,
humilitatis ger-
men.

Et hæc, etsi rationis, proprie virtus videatur, eam nempe dirigens in finem proprium, & regula illi existens, qua verum a falso discernat, nihilominus tamen, magna ex parte, a libera nostra voluntate dependet.

Primum, quia humilitatis germen est, qua suæ quis rationis, ad inueniendam, & comprehendendam, ea quæ ad vitam illam beatam sunt necessaria, imbecillitatem intelligens, intellectum suum Deo prorsus subiicit, sibi derogat, illi vero attribuit honorem veritatis infallibilis, nihil dubitans, ab illo hæc petenda esse, & firmissime tenens verum, quicquid ab ipso reuelatum fuerit, etiam quaecunque id, seu sensibus, seu rationi suæ videretur, captiuans videlicet eandem, in obsequium fidei.

Animi fir-
ma in Dei

Deinde, quia huic fidei & rationis, mentisque assensui, quæ perfecta fides dici

CONTROVERSIA II.

dici possit, adiuncta esse debet etiam animi, certa quædam, firmaque fiducia, qua Dei verbo, veritati que ita innititur, ita fidit fidelis anima, ut absque ulla hæsitatione, quicquid illud sit, velut si manibus teneret, certum haberet. Quæ nihil dubitaret, si Deus diceret, vel super vndas & maris fluctus currere. Quæ non est æqualis in omnibus, etiam ijs, quibus illa rationis fides, æqualis est.

veritatē, si
ducia, præ-
cipuam es-
se partē fi-
dei catholi-
cæ, & fidē
maxime di-
ci in scri-
pturis.

Cuius exiguitatem reprehēdit Christus in Petro, super vndas ambulanti, cum illi diceret: Modicę fidei, cur dubitasti? Cui opponitur proprię fluctuatio quædam, seu timiditas aut diffidētia animi: proinde etiam ad discipulos laborantes, & submergi timentes, in maris tempestate, nunc nempe, continuo antequam modicę fidei audiret Petrus: Habete, inquit, fiduciam, ego sum, nolite timere: nunc vero loco alio. Quid timidi estis modicę fidei?

Huic fidei
opponi ti-
miditatem
& diffiden-
tiā animi.

Hæc est ea fides, non ille rationis assensus, illa credulitas, quam ubique requirebat dominus, ab ijs, quos gratia sanitatis impartijt. De hac idem loquebatur, cum diceret: Confide filia, fides tua saluam te fecit. Eadem hæc est quæ efficacem orationem facit, & quam Christus & Iacobus, in oraturis exigunt. Ille cum dixit: Omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis. Hic vero: Si quis vestrum indiget sapientiā, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non impropere, & dabitur ei, postulet autem in fide nihil hæsitans. Eadem quoque est, cui virtus miraculorum & a Christo, & a paulo tribuitur, ab illo cum apostolis de ficulnea, ad Christi verbum continuo arefacta admirantibus, etiam cum affirmationis singularis emphasi diceret: Amen dico vobis, si habueritis fidem et non hæsitaueritis, non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis: Tollere, & iacta te in mare, fiet. Et omnia quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis. Paulus vero, cum etiam hanc fidem, sine charitate nobis inutilem, ad salutem, in prima epistola ad Corinthios affirmat. Etsi habuero, inquit, omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.

Eam ubique
exactam a
dño, ab his
quos gra-
tia sanita-
tum impar-
tijt.
Eandem ef-
ficacem o-
rationem
facere.
Eidem vir-
tutem mi-
raculorum
propriē tri-
bul.

Et quanquam ista fides, hoc est, illa certa animi in Dei verbum, ac veritatem fiducia, toto genere, diuersa res sit, ab illo assensu mentis & rationis in veritatem credibilium, vtramque tamen, velut partes sui quædam, in se complectitur fides catholica, qua vniuersa anima, non sola ratio, diuina veritati firmiter innititur, & vtraque pars totius, hoc est, fidei, simplici ter nomenclaturam obtinet. Tamen si hæc eius pars, quæ animum, hoc est, voluntatem, aut partem illam nostri imperiosam et dominantem, sed magis fluxam, & instabilem, in eandem firmat, fiducia, inquam, ista, in plebisque non ita fortis sit, sed infirma & modica: in alijs autem perfecta. Nam hac maxime sui parte, incrementa, profectusque, fides suscipit, cum altera illa, quæ rationis est, fere sit æqualis in omnibus, ut per quam, vniuersis a Deo reuelatis, fideles omnes credimus, & æqualiter credimus, ga-

Fidem ca-
tholicā, v-
trāque illā,
velut par-
tes sui com-
prehende-
re, ut perfe-
cta sit.

Qua parte
fides maxi-
me incremē-
ta profec-
tusque sus-
cipiat.

F. ij certo,

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

certo, & firmiter credimus.

Fidem catholicā, etiam vtracque sui parte perfectā, a spe & charitate distinguimus.

De perfecta autem, vtraque hac sui parte, Apostolus se loqui significans: Si habuero, inquit, omnem fidem. Omnem dicit, hoc est, vtracque sui parte perfectam, & non solum, illum rationis assensum credibilium, sed etiam hanc animi fiduciam, aut confidentiam in Dei veritatem, cui maxime virtus miraculorum tribuitur: proinde & hanc illi, maioris etiam significationis causa, adiungit et copulat, ita ut montes, inquit, transferam. Hanc fidem catholicam, etiam vtracque sui parte perfectam, atque omnem, a spe, & charitate, distinguimus, ut proprie earundem rationes per se euidenter loquuntur, ita ubique distinguunt sacrae literae. Nam fide, veritati Dei firmiter assentitur, & innititur vniuersa anima. Spe, ob consideratam, perpetuamque ex fide eius bonitatem & misericordiam, sperat etiam sibi, quamuis peccatori, fore propitium. At charitate, illum iam prosequitur amore debito, atque in eo proximos. Itaque Petrus, ut fides, inquit, vestra, & spes esset in Deo, animas vestras sanctificantes in obedientia charitatis. Fides primum est, quam sequitur spes, quae & alteram quandam fiduciam nobis dat, ab illa quam fidei partem diximus, nempe reuertendi ad piissimum dominum, etiam post offensam grauissimam. Cui demum nos coniungit charitatis obedientia, qua nostras animas sanctificamus Deo, illi dedicamus, atque addicimus, gratumque habitaculum facimus. Quod non facit ipsa per se fides, non spes, nata ex fide bonitatis Dei, & erga nos misericordia, qua reuerti audemus ad eum, quem tam grauiter offendisse nobis sumus conscij: sed charitas, & quae ex ea nascitur, humilis, & sollicita erga Deum obedientia, ut Petrus his verbis clarissime significat.

Sed, & Paulus Timotheo scribens: Iuuenilia, inquit, desideria fuge, scilicet carere iustitiam, fidem, spem, & charitatem. Iustitiae vocabulo, vniuersam vitae sanctimoniam, secundum diuinas leges intelligens, quae ex his tribus, fide, inquam, spe, & charitate dependet. Et rursus ad Corinthios: Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria haec, maior autem horum charitas. Triam audis, distincta proinde ut sint, necesse est. Et paulo superius, fidem a charitate non solum distinctam, sed plane separabilem demonstrat, etiam illam, quam exposuimus, perfectam, et constantem omnibus suis partibus. Si habuero, inquit, omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum, nihil mihi ad salutem prodest. Nam quod in ea, non solum rationes, sed etiam illum animi in veritatem Dei, firmitimum assensum, ac fiduciam complectatur, primum ex totalitatis, ut sic dicam, nota (quam illi addidit, deinde ex hoc, quod eidem miraculorum virtutem attribuit, ut diximus, indubitatum est.)

Nonnusque scripturas de ea catholica fide loqui non simpliciter, sed viuam.

Nihilo tamen minus, de hac ipsa fide, nonnusque loquuntur scripturae, non ut nuda in se, secundum vnam illam suam rationem propriam, sed ut charitatis fervore viuente, actiuosa, ac fructificante, ea, inquam, quae (ut alibi dicit Apostolus) per dilectionem operatur, atque ita quaedam illi tribuuntur, quae soli in se,

CONTRVERSIA II.

in se, non conueniunt, quemadmodum paulo post explicabimus, quando nostrae iustificationis rationem explicabimus.

Recurrit praeterea, & altera quaedam huius fidei, quae a fidendo deducitur, hoc est, fiducia, aut confidentiae singularis acceptio, pro ea, quae ex sincero, ardenti & familiari, mutuoque Dei amore nascitur. Quam in eo collocamus, quem sincere diligentes, nihil dubitamus nos vicissim ab ipso amari, illi nos esse curgetiam quomodocumque hic agatur nobiscum. Nam ex familiari, sincero, mutuoque amore erga aliquem, eiusmodi in illum fidem, confidentiam & fiduciam nasci, ipsa rei euidentia testis est.

*Fides quae
da aut con
fidentia, q
ex sincero
& familia
ri Dei amo
re nascitur.*

Est autem haec fiducia, toto genere diuersa ab ea, quam includit, & in se etiam complectitur illa fides catholica, & cui praecipue miraculorum virtus adiuncta erat, ubi & quamdiu ea potestas, pro assertionem veritatis doctrinae Evangelicae, necessario data erat eiusdem praconibus, apud infideles, quibus ea argumenti loco erat, quod Deum autorem haberet. Nam illa Dei veritatem proprie, pro obiecto respicit: haec Dei bonitatem magis, ut iam per mutuum amorem, quodammodo nostra facta est. Illa praecedit Dei amorem, & ab eo sperabilis est: adeo, ut affirmet Apostolus, omnem se eius generis fidem habere posse, etsi charitatem non habeat, haec sequitur charitatem, atque eius germen est. Illa esse potest, etiam in operariis iniquitatis, et qui in die iudicii, a Christo audituri sunt, quia non quod noui vos: discedite a me, de quibus idem ita pronunciat: Multi, inquit, dicent mihi in die illa: Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo daemonia eiecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? (argumenta sane haec sunt, omnis, hoc est, perfectae eius generis fidei.) Quid tamen denique? Et ego, inquit, tunc confitebor illis, quia nunquam cognoui vos: Discedite a me omnes operarii iniquitatis. Potest ergo illa fides, etiam omnis, ac perfecta, in operariis iniquitatis esse. At ista, iustorum tantum & sanctorum est, qui animas suas, per obedientiam charitatis, iam dudum sanctificauerunt Deo, iuxta supra inductam Petri sententiam. De qua, etiam Paulus ad Romanos colligit, & certos nos reddit, quod nos non confundet, nec frustrabitur, ut quae, suae illius securitatis, certum, ac fidelem sponso rem habeat, nempe amorem Dei, diffusum in cordibus nostris, per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Est ergo haec, Dei amore, nempe sua causa posterior: unde etiam manifestum est, ut sit haec fides, diuersa ab ea, quae spei coniungitur, & ex ea proxime nascitur, qua de diuina misericordia sperantes, certo confidimus, poenitentibus nobis peccatorum, quibus tantam maiestatem offendimus, & ad eandem suppliciter, fideliterque reuerentibus, fore propitium. Nam illa necessario praecedit, sicut ea, quam exposuimus, necessario sequitur iustificationem nostram.

*Ut haec dif
ferat ab ea,
quam inclu
dit perfe
cta illa fi
des catholi
ca.*

*Ut eadem
ab ea etiam
fiducia dif
ferat, quae
ex spe na
scitur.*

Et haec fere sunt acceptiones fidei diuersae, quas in scripturis obseruare potuimus, haecenus a nobis explicatae diligenter.

Nunc de nostrae redemptionis, iustificationisque mysterio, ut omnium

De nostrae

F iij maxima

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

redemptio-
nis, iustifi-
cationis, &
salutis in
Christo
mysterio.

Secundo no-
bis reddita
in Christo,
sed præcla-
riora, quæ
ante acce-
peramus,
& perdidie-
ramus in
origine.
Christus re-
demptor, re-
conciliator,
& salua-
tor, et quo-
modo.

maxime omnibus cognitu necessario, aliquanto diligentius pertractan-
dum est. In quo explicando, si paulo prolixiores erimus, tantæ rei, tam ne-
cessariæ, & vnde totius salutis nostræ pendet cognitio, cuius crassissimâ
ignorantiam, ubiq; nobis impingunt aduersarij, & vereor, ne multis vere
nimis impingatur, pius lector, imputabit libet, nec lectionis poenitebit.

Repetito itaq; ad memoriam, ex præcedenti controuersia, lapsu hu-
mani generis in sua origine, in qua salutem acceperat, & regno illi coele-
stis Hierusalem, in eadē, vniuersum adscriptum fuerat, cum nullis nō mi-
serijs, & calamitatibus implicitum, & morti, damnationiq; obnoxium,
nullis suis viribus, nulla ratione inde se posset eximere, inde se eripere, in-
de emergere, inuenit tamen misericordissimum dominum, qui non lon-
ge continuit in ira sua misericordias suas: sed vnigeniti filij sui gratia (quæ
naturam humanam assumere, atq; in ea regnare, super rationalem creatu-
ram, ab æterno, atq; ante omnia constituerat) misero iam homini misere-
ri voluit, ne regno illi sui filij, ea ipsa natura deesset, quam assumpturus fu-
erat. Addidit proinde in illo, secundo nobis omnibus offerre eadem, sed
auctiora, & meliora etiam, quæ ante dederat in origine. Eadem dico, quæ
ad supercoeleste illud beatitudinis regnum pertinet: tametsi vtilitatis no-
stræ causa, & quo ad illud aspiremus ardentius, subiectos dimiserit, præ-
sentis huius vitæ miserijs & calamitatibus.

Illud itaq; ipsum, prolapsæ iam naturæ nostræ, redemptorem, recon-
ciliatorem, saluatoremq; ordinat, atq; eius ipsius, in demonstranda homi-
nibus iam perditis, sui ipsorum, & creatoris etiam sui oblitis, & in omnia
vitiis præcipitia prolapsis, veritate, ac salutis doctrina, obedientiam,
ad cōtumelias vsq; ad effusionem preciosissimi sanguinis, ignominiosissi-
mam denique mortem, in crucis patibulo, maximopere sibi gratam, &
placitam, in expiationem nostræ, & parentum nostrorum inobedientiæ,
ac præuaricationis acceptauit, velut nostræ redemptionis quoddam pre-
cium: atq; eius respectu, ac intuitu, impotenti iam sui, adiutricem manum
porrexit: prostratum subleuare paratus, eum tamen, qui subleuari deside-
raret, nec deesset oblata sibi gratia, sed eam apprehenderet, atq; eius adiu-
torio reuerti conaretur, ad misericordissimum dominum, & ab eodem
saluari sincere cuperet, & confidenter speraret: illius sui redemptoris, sala-
uatorisq; gratia, non sua dignitate & merito. Quod facientibus, clemen-
tissimus dominus, offensam, & æternæ mortis debitum, misericorditer
remisit, & spem certam salutis, & vitæ illius beatæ, vnde excideramus, fe-
cit. Quam tum demum adipisceremur, quando ille ipse vnigenitus eius,
Deus homo illud ipsum persoluisset nostræ redemptionis premium: quā-
do ille agnus immaculatus suo sanguine diluisset nostras maculas, abstu-
lisset peccata mundi, & deleuisset scriptum illud contra nos decreti chi-
rographum, mortis reatum, damnationemq; continens, & sua morte,
deuicta iam morte, immortalis nos vitæ restituisset.

Hæc

Hæc ita se habere, vt vniuersa, vtriusq; testamenti scriptura, testis est, ita nec primos illos parentes nostros latuisse, hoc ipsum, recuperandæ salutis nostræ, in verbo incarnando, et post incarnato, mysterium, siue illud ipsum, ex Dei verbis, ad serpentem diabolum (cui prædixit fore, vt illa mulier, cuius mysterium Iohânes in Apocalypsi nobis apertius explicat, cum eo gestura esset bellum perpetuum, cuius & semen, verbum caro factum, contritum esset caput eius, hoc est, illud venenum, quod serpens, præcipue gestat in capite, reliquo fere corpore innoxius, peccatū, inquā, quo suo afflatu, ac suggestionem, velut quodam toxico, humanum genus infecit) siue ex apertiori aliqua reuelatione, quæ in scripturis nō est, hoc ipsum intellexerint, intellexisse certe, prorsus certum, atq; indubitatum est.

Non latuisse primos illos parentes nostros, nec eorū filios, etiam ante legem traditam hoc nostræ redemptionis, salutis, que in Deo homine, mysteriū.

Quemadmodum, & a pijs parentibus in filios continua successione, velut per manus traditum, receptumque, etiam ante scriptam legem, ante Moysen, etiam extra nationem populi Israelitici, Iob ille ex filijs Edom tertia generatione ab Esau, euidenti argumento est.

Ex Iob euidenter conuincit.

Scio, inquit is, quod redemptor meus viuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursus circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & non alius: & oculi mei conspecturi sunt. Reposita est hæc spes in sinu meo. Audis quid dixerit ille. Scire se, hoc est, pro certo, indubitatoq; habere, & credere, quod suus redemptor viueret. Crediderit proinde, per illum ipsum se redemptum, a captiuitate, damnationeq; quā ob peccatū inciderat, necesse est, vtq; illi salutem suam acceptā retulerit. Quod aut eundem illum ipsum redemptorem suum, crediderit Deum hominem, eiusdem illa verba euidenter demonstrāt, quæ subiungit. Et in carne mea videbo Deū, quē visurus sum ego ipse, ego, inquā ille, qui nunc sum, & non alius, & oculi mei conspecturi sunt. Diuinitatem, corporalibus oculis, vt quis videat, prorsus impossibile est, nec rerū natura patitur. At Deum ipsum, redemptorem suū ille affirmat, non solum se visurum in carne, (quod nihilominus de mentali visione posset quisq; interpretari, ac intelligere) sed suis etiā ipsius oculis conspecturum. Quod, nisi de Deo homine intelligas, euidenter est impossibile. Illum autem ipsum, suis oculis, post resurrectionem generalem (de qua idem ille loquitur) omnes iudicem conspecturi sunt: & qui regno illo coelesti digni inuenientur, eius etiam corporalis visionis iucunditate se oblectabunt perpetuo. Hac spe, iusti, non solum, ante Christi in carnē, aduentum, sed etiam ante scriptam legem, aut prophetarum oracula vivebant. Vt mirum non sit, de hoc ipso mysterio plenam esse legem, plena prophetarum oracula.

Vniuersus nempe ritus veteris illius tabernaculi, illud ipsum, velut clarissimis signis exprimebat, nempe remissionem peccatorum non fieri, nisi in sanguine illius, quem Iohannes post digito demonstrabat, dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, itaq; postquam veteri illi po-

Vniuersū ritum veteris tabernaculi, hoc mysterium clarissime exprimere.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

pulo enarrasset Moyſes, vniuerſa quæ a Deo acceperat, præcepta, iudicia, cæremonias, in obſequentes eiſdem, benedictionum promiſſiones, & cõminationes maledictionũ in tranſgreſſores, ædificato altari, & in vnam quanq; tribum oblata hoſtia, dimidiam eiſ ſanguinis partem ſuper altare effudit: & reſidua parte miſſa in cratera, ex eo primum ſparſit in populum, dicens: Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit dñs vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus ſuis. Quin, & ipſum quoq; legis librũ & tabernaculum, & omnia vaſa miniſterij, ex eodem ſanguine ſimiliter aſperſit, & omnia pene (inquit Apoſtolus) in ſanguine ſecundum legem mundaſantur, & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Hoc ipſum per hæc omnia ſignificãte ſpiritu ſ. niſi in virtute ſanguinis Chriſti, remiſſionem peccatorũ non fieri. Eum autem ipſum, copioſe, & abunde operari in nobis, & in altari, eiſq; ſacramento: & in aſperſione, quæ fit in populũ, hoc eſt, baptiſmo regenerationiſq; lauacro: & in vniuerſo diuini cultus miniſterio, qui in tabernaculo, atque eiſ vaſis exprimitur: & in obſeruatiõne deniq; mandatorũ Dei, quæ legis libro continentur. Quæ vniuerſa, ille nobis vult ad ſalutẽ valere, non tamen per ſe, nec ſine aſperſione illius ſanguinis. Cuius myſterium, ab ipſo operatum mundi initio, in iugi illo ſacrificio maxime expreſſum eſt, quod cultu, rituq; perpetuo, per ſingulos dies, mane, & veſperi, offerebatur ad oſtium tabernaculi. Qua clariffima, atq; euidenti figura ſignificabatur, verum illum agnum, quem demonſtrauit Iohannes, omnium ſacrificiorum noſtrorum caput, initium, finẽ, & conſummationem exiſtere.

De hoc ipſo noſtræ redemptionis, iuſtificationis, ſalutiſque per Chriſtum myſterio, omnes libri Prophetarum pleni ſunt.

Apud Eſaiam, hæc vox Dei patris eſt ad ſuum filium hominem. Ego dñs dedi te in fœdus populi, in lucem gentiũ, vt aperires oculos cæcorũ, & educeres de conclufione vinctum, de domo carceris ſedentes in tenebris. Rurſus apud eundem, in eiſdẽ filij persona. Spiritus dñi ſuper me, eo quod vnixerit me, ad annuncian- dum manſuetis miſit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiã, & clauſis apertionem. De quo, & idem ille Propheta diuino ſpiritu afflatus, in hæc verba erupit. Ipſe vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra, diſciplina pacis noſtræ ſuper eum, & liuore eiſ ſanati ſumus. Omnes nos quali oues errauimus. Vnuſquiſq; in viã ſuã declinauit, & poſuit dñs in eo iniquitates oĩm noſtrum. Oblatus eſt, quia ipſe voluit. Sicut ouis ad occiſionem ducetur, et non aperuit os ſuũ. Vides quid illis ante Chriſtum, de Chriſto notũ fuerit, & noſtræ redemptionis, ſalutiſq; in eodẽ myſterio. Vt ipſum vulnerandũ intellexerint propter iniquitates noſtras, ipſum atterẽdũ propter ſcelera noſtra, vt diſciplinã, hoc eſt, virgã, aut correptionẽ, qua nos recõciliati Deo ſumus, quæ nobis pacem cũ eo peperit, ipſe perferre debuerit, vt eiſ liuore, noſtra ſit reparata, &

Niſi in virtute ſanguinis Chriſti remiſſionẽ peccatorũ non fieri. Per quæ velut mediã, præcipue operetur vis illa ſanguinis in nobis.

Iuge ſacrificium.

Clariffima oracula prophetarũ, de hoc ipſo myſterio.

Nota, quæ de Chriſto ante Chriſtum intellexerint veteres.

CONTROVERSIA II.

constet sanitas. Vt omnium nostrum iniquitates, in eo posuerit Deus, atque ipse dependerit pro omnibus. Ipse sit datus in foedus inter Deum, et homines, in lucem gentium, in illuminationem cæcorum, vt educeret vinctos de conclusionem, & sedentes in tenebris de domo carceris, vt per illum captiuus, ab initio sit annunciata remissio, & clausis apertio.

Apud Zachariam, Deus pater, fidelem animam, de rege nostro, suo filio homine, ita alloquitur. Exulta, inquit, satis, filia Sion, iubila filia Hierusalem. Ecce rex tuus veniet tibi iustus, & saluator, & ipse pauper, sedens super asinam, & super pullum filium asinae, &c. Et loquetur pacem gentibus, & potestas eius, a mari, vsq; ad mare, & a fluminibus, vsq; ad fines terræ. Deinde conuerso sermone ad eundem regem nostrum, suum filium. Tu quoq; inquit, in sanguine testamēti tui, emisisti vinctos de lacu, in quo non est aqua. Audis Christiane regem tuum, audis iustitiam, veniet, inquit, tibi iustus: audis deniq; saluatorem tuū, sine quo, nulla tibi salutis spes est: audis postremo, vt idem ille, in sanguine testamenti sui soluerit vinctos nos, & funibus peccatorum nostrorum, & æternæ damnationis reatu, nexuq; cōstrictos, atq; emiserit e domo carceris, de lacu in quo non est refrigerij aqua, ac liberauerit a damnatione perpetua.

Proinde, eruisse nos Christum, de potestate tenebrarū, ac transtulisse in regnum suum, & reconciliasse nos Deo per suum sanguinem, quo velut precio magno, non vero corruptibili auro, vel argento nos emerit, si biq; conquisierit, & tradidisse semetipsum pro nobis, oblationem, & hostiam Deo viuenti, in odorem suauitatis, vniuersa docet, & prædicat doctrina apostolica: quin, & eodem eius ipsius sanguine, emaculari conscientias nostras. Sanguis Christi (inquit ille) qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundat conscientiam nostram, ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti.

Hic est ille sanguis, noui, & æterni testamenti, quem idem ipse saluator noster effundendum affirmavit, in remissionem peccatorum nostrorum. Aeternum hoc testamentum est, quo Deus pater, nostri misertus, in filio, rege illius cœlestis Hierusalē, prolapsæ inde sua culpa humanæ naturæ, eiusdem regni hæreditatem restituit. Sed illud ipsum testamentum sui filij sanguine confirmari oportuit. Ante quem effusum, nullus ad eam hæreditatem admissus est. Recte proinde, sanguis ille, noui, & æterni testamenti dictus est, ante quem effusum, illud ipsum testamentum, plenas suas, & integras vires non habuit. Cuius, in Dei oculis gratia, acceptatio, & virtus, velut iam effusi, tametsi, quantum ad iustificationis gratiam, operaretur in electis omnibus, ab ipso mundi initio, nulli tamen ad regnum illud cœleste patuit aditus, priusquā idem ille, persoluto nostræ redemptionis precio, caput ecclesiæ suæ, primus ipse triumphans, cœlum ingrederetur, secum ducens captiuam eatenus captiuitatem.

Proinde, salutaris illius in carnem aduentū, eo vsq; expectabant, veteris il-

De eodem doctrina apostolica.

Sanguis Christi, noui, & æterni testamenti confirmatio.

Et quod testamentum illud.

Christi sanguinem, etiam ab initio operatum in electis iustificationis gratiam, at nō hæreditatis affectu, nem, antequam effusus sit.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

ris illius ecclesiae sancti patres, gementes, & anxij, & has plenas suspirij, & ardentis desyderij voces, orationesq; emittebant.

Veterum
ardens sal-
uatoris ex-
pectatio.

Vtinam dirumperes coelos, & descenderes domine. Rorate coeli de super, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet saluatorem, et iustitia oriatur simul. Qui sedes super Cherubin, manifestare coram Esraim, Benjamin, & Manasse: manifestare, inquam, hoc est, manifestus in carne appareas. Et iterum: Defecerunt oculi mei in eloquium tuum, dicens quando consolaberis me? Defecit in salutare tuo anima mea, velut desyderij impotentiam explicans, quo ardebat illius salutaris, eloquij, inquam, aut verbi diuini in carnem aduentum. Orationum eiusmodi, vniuersa scriptura plena est.

Zacharias autem, iam incarnato, quis nondum nato saluatore nostro, de hoc ipso illuminatus prophetico spiritu, gratias egit Deo Israel, quod iam visitasset plebem suam, atq; eius redemptionem faceret, erexissetque nobis cornu salutis, in domo David, secundum praedictionem, qui a saeculo fuerunt, prophetarum eius: ad faciendam, implendamq; misericordiam cum patribus, inquit, nostris, quae eatenus completa non fuerat, ut quorum animae, nondum assequuta illa salute (quam merito misericordiam vocat, ut plane gratuitam) adhuc detinebantur in tenebris, in loco ad hoc ordinato a Deo, priuatae illo beatificae visionis lumine. Quae etiam

Cur ante
natum pas-
sumq; Chri-
stum, iusto
rum homi-
num mors
tristis fue-
rit, nec cum
desyderio
(ut post)
excepisse
mortem le-
gantur.

causa est, quod ante natum Christum, iustorum hominum mors, non ut nunc, laeta, festiuisque gaudijs celebrata, sed anxia semper, ac tristis fuerit, nec ita leguntur leti excepisse, desiderasseq; mortem, adhuc descensuri ad tenebras, & cariturae (ut diximus) expectato illo coelestis gloriae lumine.

Ezechias rex iustus, & sanctus, cum vocem dñi per os prophetae eius audiret. Dispone domui tuae, quia morieris, & non viues, ad parietem se conuertens, & effusus in amarissimas lachrymas. In medio, inquit, dierum meorum vadam ad portas inferi, nec videbo dñm Deum in terra viventium, donec veniat illud tempus, in quo recorderis mei. At nostri temporis sanctorum haec vox est. Cupio dissolui, & esse cum Christo. Senex ille Simeon, iam portans Christum in brachijs, quod proxima adesset salus, in hoc laetitiae canticum erupit. Nunc dimittis, inquit, dñe seruum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum, quod paraisti ante faciem omnium populorum. Nunc, inquit, libens, laetusq; moriar, nunc non inuitus descendo, ad societatem patrum sedentium in tenebris, & solem iustitiae expectantium, quando illum iam exortum conspicio. Quia viderunt oculi mei salutare tuum, saluatorem, redemptoremq; nostrum.

In Christo ergo, iustificationis gratiam, salutem, & coelestis regni haereditatem nobis redditam, quam in origine, & accepimus, & perdidimus, intellexisse etiam veteres illos patres ante Christum, non solum eos, qui legis, & prophetarum oraculis, de hoc ipso clarius edocti fuerant, sed etiam ante legem pios omnes, etiam extra nationem Israeliticam, traditione velut

per mae

CONTROVERSIA II.

per manus continua, a primis illis nostris parentibus in filios, ex his satis demonstratum existimo. Et quod nobis dicit Apostolus, non aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, quam illud nomen Dei admirabile, inexplicabile, ineffabile, eius ipsius substantiam, viua, atque efficacissima significatione exprimens, non latuisse, nec illos veteres. Quod nunc verbum, eloquium, sermonem, nunc virtutem, nunc sapientiam Dei appellabant. De quo, & ille Euangelistarum co-
Etiam veteribus notū fuisse, non aliud nomē datum hominibus, in quo salutē acciperent, quam illud factū caro.

In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum: quod ipsum carnem factum affirmat. Et alter, sermonem omnī-
In eo nomī ne vt salutem suam semper precarentur, et sperarent illi veteres.

potentem Dei, illud ipsum appellat: alter vero, omnium artificem sapien-
Orationes veterum.

tiam, attingentem a fine ad finem potenter, & suauiter disponentem oīa, emanationem quandam synceram claritatis Dei, & speculum sine macula maiestatis illius, atque imaginem bonitatis eiusdem, quæ vna, amicos Dei constituerit, & co-stituat. Nam per sapientiam, inquit, tuam sanati sunt, quicunque tibi placuerunt domine ab initio. In hoc nomine, vt salutem semper precabantur, & sperabant illi veteres, etiam antequam nuda de cruce choruscaret mysterij eius latens veritas, antequam velis diruptis, & scissis, quibus obtectus erat Moyses, sacrosancta illa ingererentur conspicienda quorumuis oculis, ita turpissimum sane foret, si & nobis similiter faciendum, & multo magis faciendum ignoraremus, in clarissima luce doctrinæ Euangelicæ. Illorū hæc fuit, & oratio, & confessio perpetua. Deus in nomine tuo saluum me fac, & in virtute tua viuifica me. Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine domini Dei nostri inuocabimus. Beatus vir, cuius est nomen domini spes eius. Et rursus: Exaudiat te dominus, & in die tribulationis, protegat te nomen Dei la-cob. Item: Lætabimur in salutarī tuo. Quis autem ille sit salutaris, explicans subiungit: Et in nomine Dei nostri magnificabimur. De quo iterum: Propter nomen tuum dñe, propitiaberis peccato meo. Et alibi bis centies, nunc nomini, nunc eloquio, nunc verbo Dei, salutem suam acceptam referebant: & repositam in eo contestabantur suam spem, & fiduciam. Aeq; & nos quæcunq; a Deo patre postulamus, in eodem illo nomine postulamus: quod vnum, in salutem nobis datum intelligimus: vnum, in quo Dei patris erga nos beneuolentia inclinet, & reclinet, per dominū, inquam, nostrum Iesum Christum eius filium.

Verbi illius ineffabilis, & nominis inexplicabilis, non satis intellectū, adorabat Hebræorum vulgus, in diuinis scripturis, sub quatuor literis, nec ipsis quidem rabbinis, ac legisperitis eorum effabilibus, mysterium. Quod tamen spiritu sancto afflati, Septuaginta illi presbyteri interpretes, in Hieremia, quodam loco, nobis dilucide satis expresserunt. Qui de illius nominis, verbi, aut sapientiæ diuinæ, in carnē aduentu ex semine David prænuncians, Ecce, inquit, dies veniēt dicit dñs, et suscitabo David ger-
Vt illius nominis ineffabilis, a lxx. sit explicatū mysterium.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

men iustum: & regnabit rex, & sapiens erit. Et hoc est nomen, quod vocabunt eum, subiectis in Hebraico illis quatuor literis, quibus, quod significatur, nomen Dei tetragrammaton illi appellant, tametsi eius ignorent, & non intellectum, ut diximus, adorabundi venerentur mysterium. Id quod Septuaginta illi, diuinitus inspirati, hoc loco, ita nobis expresserunt. Dominus, iustitia nostra. Quem Christum affirmat Apostolus, ipsum nempe esse iustitiam nostram. Quod, quo pacto intelligamus, ut explicemus paulo clarius (ita enim hoc ipsum nostrae iustificationis mysterium illustrius erit, si plane intelligatur, quænam sit ipsa iustitia, qua coram Deo iustificamur, & iusti sumus) de ipsa iustitiæ ratione aliquanto altius exordium est.

Dñs iustitia nostra.

Vt nemo sua iustitia coram Deo iustus sit. Iustitia in creaturis. In Deo.

In hominibus considerabilis iustitia duplex. Coram hominibus.

Coram Deo. Iustitiā hominum coram deo trifariam posse intelligi. Per contentionem.

Per correspondentiam ad suam regulam.

Vel illā absolutam, & perfectissimam.

In primis, hoc iustum dicimus in creaturis, quod exacte respondet suæ regulæ: & iustitiam, exactam ad suam regulam correspondentiam. In Deo autem est iustitia, non hæc relatiua (neque enim aliam extra se regulam habet, cui conformari debeat) sed per essentiam.

Ad hæc, in hominibus, duplex considerari potest iustitia, sicut duplex inuenitur regula, cui conformari debeant: Altera, qua iusti sunt coram hominibus, aut inter homines, nempe respondentes legibus, quibus constat iustum inter homines: ut neminem afficientes iniuria, imo beneuolentia, humanitatis, charitatisque officiis prosequentes proximos, omnibus in omni ordine reddentes quod suum est. Altera est iustitia, qua iusti sunt coram Deo.

Quod tamen trifariam fere intelligere possumus. Vel quod nostra iustitia, cum diuina conferatur, & velut in contentionem reuocetur iustitia. Sic non iustificatur in conspectu eius vlla creatura: ut cuius puritate, merito inquinantur omnia. Cuius iustitiæ ferendæ nec angeli pares sunt: cuius fulgore etiam sol ipse obtenebratur. Ut meritissimo dixerit ille. Nunquid homo, Dei comparatione iustificabitur? Hoc sane pacto, in conspectu Dei, solus inuentus est iustus, agnus ille sine macula, de quo in Apocalypsi Iohannis: Solus in conspectu patris iustificatur saluator noster, & dominus Iesus, qui nihil fecit, nihil facit, nisi quod pater similiter facit.

Vel intelligitur homo iustificari coram Deo, hoc est, coram tribunali diuini iudicii, dum regulæ diuinæ iustitiæ, qua parte ipsum respicit, exacte respondet. Regulam autem illam, diuinam esse legem, indubitatum est. Porro, & illam dupliciter intelligere possumus, vel in sua illa absoluta perfectione, secundum quam, hoc mortis corpus adhuc conferentibus nobis, velut scopus quidam, in quem perpetuo collimare debeamus, ad quem semper conari, & nos exercere quo accedamus vicini, magis proponitur quam sub obligatione exigitur, tunc consummanda cum euacuabitur, quod ex parte est, præsertim in illo primo omnium, & maximo mandato, quo Deus nobis diligendus, ex toto corde, tota anima, tota mente, totis viribus proponitur. Ipse enim nouit figmentum nostrum, nec ignorat quoniam puluis sumus, & proinde, nostræ fragilitati prorsus impossibilia, a nobis non

non exigit. Pius pater est, & misericors dominus, nō immitis, ac rigidus exactor eorum, quæ vires nostras, quas ab ipso accepimus, plane superat. Vel, prout illa ipsa diuinæ iustitiæ lex, & regula nos respiciens, nostræ infirmitati aptata condescendit, & conuenit.

Primo modo, in conspectu Dei non iustificatur omnis viuēs, & mortale adhuc corpus, quod aggrauat animam, circumferens: imo, & iustitię nostræ hoc pacto iniquitates inuenientur, & velut pannus menstruatae omnes: plurimumq; deficere ab exacta illa absolutaque iustitiā: non solū illa diuina in se, quæ nos non respicit (neque enim ille tam, aut stultus, aut iniquus est, vt infinitæ iustitiæ suæ puritatem, in corruptibili, & infinitis infirmitatibus obnoxia sua creatura exigit) sed etiam ea parte, qua nos respicit: atque inuenitur multo minus habere.

Sed, & secundo modo, si regulam illam diuinæ iustitiæ, etiam quatenus nostræ infirmitati attemperata est, intelligas: ex voluntatis humanæ inconstantia, & inclinatione quadam ad carnis sui hospitis amica, & desyderia, quæ ab illa lege diuinæ iustitiæ nos deflectere, & ad se attrahere, ac sollicitare nunquam cessat, adhuc inuenire non est iustum quenquam coram Deo inter Adæ filios, sed verum reperiatur etiam de hac ipsa, quæ uis imperfecta iustitia, quod non iustificabitur in conspectu Dei omnis viuens. Siquidem iustitia hæc, est ad suam regulam, etiam nostræ infirmitati attemperatam exacta correspondentia, & cōmensuratio, in actionibus nostris omnibus. Totum enim vniuersumque hominem denominans iustitia hæc, secundum omnes eius partes, & omnes singularum partium actiones, vt illi regulæ suæ respondeat, & in officio suo constet necesse est, cuiusq; hæc iustitia conuenit. Neq; em̃, qui partem vnā aliquā legis seruauerit, præuaricator in cæteris, hic iustus est. Imo: Quicumque (inquit Iacobus) totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus. Qui em̃ dixit: Non moechaberis, dixit & non occides. Quod si non moechaberis, occides autem, factus es transgressor legis. Proinde scriptum est: Maledictus omnis, qui non permanferit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, vt faciat ea. Significante hoc diuino spiritu. Iustitiam esse exactam, & secundum omnes suas partes, ad regulam diuinæ iustitiæ nobis præscriptam, correspondentiam. Iniustitiam vero, quæ maledictionem, & iram, quod ex se est, mereatur, quacunque parte ab eadem exorbitantiam, etiam si in multis illi partibus respondeat.

Quod si verum est, & falsum esse non possit, quod affirmat ille veritatis Apostolus: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Si Christus omnes nos, neminem quantumuis iustum excipiens, quotidiana oratione non frustra precari voluit, dimitti nobis debita nostra. Aeq; constat esse verissimum, quod diuinus spiritus per scripturam affirmat. Nō esse hominē iustum in ter-

G ra, qui

Vel ad illā quatenus nostræ infirmitati attemperata est.

Nullo horum modorum inueniri suā iustitiā iustum quenquam corā Deo inter Adæ filios.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

ra, qui faciat bonum, & non peccet.

Omnes proinde homines, si ex propria iustitia æstimetur, maledicto, & damnationi merito obnoxios.

Itaque cum suam nemo mortalium proferre possit iustitiam, qua re ætitudini diuinæ legis exacte respondeat, sed iniustitiæ potius, ab ea ipsa conuincatur, & proinde, maledicto, atq; iræ diuinæ (cui subiecti sunt legis transgressores) inueniatur obnoxios. Auerfatur em̃ ille omnem iniustitiam, & verissima, certissimaq; est illa Apostoli sententia, quod iniusti, aut iniqui, regnum Dei non possidebunt, cum iniustitia sit mortis acquisitio, & iniustos internitioni obnoxios spiritus sanctus, p̃ os David prænunciet: Constat plane, quæ de nobis omnibus foret sententia, si Deus voluisset districto nobiscū iudicio agere: si non misericordissime nobis succurrisset in filio: & nostra iustitia vacuos, eius inuoluisset iustitia. Quod verissime intellexit ille, qui ait. Si iniquitates obseruaueris dñe, domine q̃s sustinebit? Ne intres proinde in iudiciū cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Nec minus ille beatus Iob: Vere, inquit, scio quod ita sit, quod non iustificetur homo compositus Deo. Si voluerit iudicio contendere cum eo, non poterit ei respondere vnum pro mille. Si iustificare me voluero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendere, prauum me comprobabit.

Verissima Augustini sententia. Væ hominum vitæ, quantumcūq; laudabili, si remota misericordia iudicetur.

Quid igitur? Hoc nempe, quod D. Augustinus, vt libera, ita verissima voce pronunciat. Væ, inquit, hominum vitæ, quantumcūq; laudabili, si remota misericordia iudicetur. Nam, cum nemo sit, quem, si ad regulam diuinæ iustitiæ exigas, etiam illam quam diximus, imperfectiorem, & nostræ fragilitati attemperatam, ad quam exigimur merito, non iniquus, & iniustus comprobetur, nemo sit cui sua constet iustitia, imo, qui non iniustitiæ conuincatur, quamuis iustissimus inter homines: Iniustitiæ vero, iusta sit merces, exterminum, sit mors stipendium: actū sane de nobis omnibus fuerat, nisi diuina nobis misericordia succurreret, ignoscens quotidie, quod ex parte nostra minus est, quod deficit, quod exorbitat, & subsultat, a diuinæ iustitiæ regula, vt fere nunq̃ nihil eiusmodi in nobis est, nisi ipse sua nos impartiretur iustitia, qui nostra plane destitutimur, quæ nostram iniquitatem, & iniustitiam tegeret.

Nostrā iustitiam coram Deo, & salutis spem, in vna esse gratia agnosce te per Christū nostras iniquitates Dei misericordia.

Nam quod non in operibus nostris, non in iustitia nostra, sed in vna ignoscente iniquitates nostras misericordia, beneuolentiæ erga nos diuinæ, & salutis a Deo assequendæ, nobis spes sit, Dauidis testimonio Apostolus ad Romanos comprobans, non alia iustitia niti nos posse, nisi quā imputat nobis, absq; nostris operibus affirmat. Beati, inquit, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Beatus vir, cui non imputauit dominus peccatum. Non dicit: Beati, qui ex operibus suis iusti coram Deo sunt. Beatus uir, qui non commisit peccatum, nec fecit iniustitiam: sed beati, quorum a deo misericorditer remissæ sunt iniquitates, quorū ipse sua iustitia tegit, & abscondit peccata. Beatus vir, cui dñs iam peccatum, quo vix carere potest, certe nunquam caret, non imputat.

Hanc

CONTROVERSIA II.

Hanc, ille præcursoris pater, cognitionem salutis prædicat: non in nostra ipsorum iustitia, quæ nulla est: sed potius in nostræ iniustitiæ, aut peccatorum nostrorum remissione positam. Quam ipsam, etiam Paulus in ea, quam apud Antiochenos concione, de salutis summa habuit, sic connectit cum iustitia, ut idem prorsus ostendat. Notum, inquit, vobis sit viri fratres, quod per hunc vobis remissio peccatorum annuntiatur ab omnibus, a quibus non potuistis in lege Moyse iustificari. Hoc ergo nobis iustificari est, peccata nobis misericorditer a Deo remitti in Christo.

Quoniam quidem, inquit, Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non imputans hominibus sua delicta. Et deposuit apud nos, verbum reconciliationis. In illo ergo iustificamur coram Deo, non in nobis: non nostra, sed illius iustitia, quæ nobis cum illo iam communicantibus imputatur. Propriæ iustitiæ inopes, extra nos, in illo docemur iustitiâ quærere. Eum, inquit, qui peccatum non nouerat, pro nobis peccatum fecit, hoc est, hostiam peccati expiatricæ, ut nos efficeremur iustitia dei in ipso. Non nostra, sed Dei iustitia iusti efficimur in Christo. Quo iure? amicitia, quæ cõunionem omnium inter amicos facit, iuxta vetus, & celeberrimum prouerbum: Christo insertis, cõglutinat, & vnitis, etiam sua, nostra facit: suas diuitias, nobis communicat: suam iustitiam, inter patris iudicium, & nostram iniustitiam interponit, & sub ea, velut sub vmbone ac clypeo, a diuina, quam commeruimus, ira, nos abscondit, tuetur, ac protegit: imo, eandem nobis impartit, et nostram facit, qua tecti ornatique, audacter & secure iam diuino nos sistamus tribunali & iudicio, iustique non solum appareamus, sed etiam simus. Quemadmodum enim, vnus delicto peccatores etiam nos factos affirmat Apostolus, ita vnus Christi iustitiam, iustificandis nobis omnibus efficacem esse. Et sicut per inobedientiam vnus hominis, peccatores constituti sunt multi, sic per obedientiam vnus, iusti, inquit, constituentur multi. Hæc est Christi iustitia, eius obedientia, qua voluntatem patris sui perfecit in omnibus. Sicut contra, nostra iniustitia, est nostra inobedientia, & mandatorum Dei præuaricatio. In Christi autem obedientia, quod nostra collocatur iustitia, inde est, quod nobis illi incorporatis, ac si nostra esset, accepta ea fertur: ita ut ea ipsa, etiam nos iusti habeamur. Et velut ille quondam Iacob, quum natiuitate primogenitus non esset, sub habitu fratris occultatus, atque eius veste indutus quæ odorem optimum spirabat, seipsum insinuauit patri, ut sub aliena persona benedictionem primogenituræ acciperet. Ita & nos, sub Christi primogeniti fratris nostri, preciosa puritate delitescere, bono eius odore fragrare, eius perfectione, vitia nostra sepeliri, & obtegi, atque ita nos piissimo patri ingerere, ut iustitiæ benedictionem, ab eodem assequamur necesse est.

Quod si quis, intentus in diuinorum ista consiliorum, tam salutaria nobis, tamque amplexanda mysteria oculis, admirabundus rationem quærat,

Vt non in nobis, aut nostra, sed in Christo, & eius iustitia iustificemur coram Deo.

In Christi obedientia nostra iustitia. Simile.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

Quid medi-
atore Chri-
sto opus fue-
rit, quo no-
bis Deus
amissam sa-
lutem red-
deret,

cur Deus, nobis salutem, quam, & in origine, & nostra propria iniquitate perdidimus, restituere volens, & peccata remittere, illo medio, & circuitu usus sit, ut in Christo, atque eius nobis impartita, communicataque iustitia, id facere voluerit. Eam nobis rationem Apostolus aperit, videlicet, ut iustitiam ipse suam demonstraret. Nam cum nostri misertus, nollet nos deserre perditos, & iustitiæ suæ ratio non admitteret, iniustos admittere, ac recipere in intimam illam suæ beatissimæ bonitatis, familiaremque societatem, & amicitiam, beatitudinisque consortium. Et in nobis, post expensa omnia, nullam inueniret iustitiam, sed contra potius, reos omnes peccati, & iniustitiæ. (Omnes enim peccauerunt, & destituuntur gloria Dei, hoc est, iustitia, quæ vnius Dei propria est gloria) quo, & iustitiæ suæ sibi constaret ratio, & misericordia erga nos locum haberet, hoc inuenit infinita sapientia consilium, ut gratis nos sua iustitia impartiretur in Christo, quem dedit nobis: quo, salva iustitia sua, posset nos ex iniustis factos iustos, & beatitudinis suæ consortes facere.

Proinde, præmissis verbis, quibus peccatores nos omnes pronunciauit, & destitutos iustitia, subiungit Apostolus, gratis nos iustificari a Deo per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quæ proposuit, inquit, Deus propitiatorum per fidem, hoc est, fiduciam, aut confidentiam, in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, & quo constet ipsum esse iustum, & iustificare eum, qui Christo insertus est.

Exigebat sanæ diuinæ iustitiæ, atque etiam bonitatis ratio, ut nostra tam grauis, erga creatorem nostrum inobedientia, contumacia, rebellio, ac læsæ maiestatis tantæ offensa, non sine condigna aliqua satisfactione remitteretur: ne non magnopere displicere sibi crederetur a nobis, iniquitas & malitia, si inulta remitteretur ita facile. Sed cum ad satisfactionem eius modi, nostra infirmaretur imbecillitas, nec vniuersa nostra possibilitas, aut facultas sufficeret, succurrit miseris nobis, diuinæ bonitatis, & misericordiae illa sapientia: quæ nostras omnium offensas in se trāstulit, causam nostram misericorditer suscepit, & quod nobis erat impossibile, ipsa pro nobis diuinæ iustitiæ, sua obedientia ad amarissimam usque, & ignominiosissimam mortem, satisfacturam, velut sacramento recepit. Quod cum perfecisset, & oblata se Deo hostia pro nobis, eidem nos in se reconciliasset, iam tunc sine lege, ut dicit Apostolus, hoc est, sine legis operibus, ex quibus nostra iustitia constaret, ipsius Dei iustitia manifestata est, & orbi conrursauit de cruce. Quæ nihilominus, & a lege, & a prophetis accepit testimonium. Iustitia est, inquam, non nostra, qua destituimur plane, sed Dei, qua ille gratis, ex iniustis iustos facit, nobis remittens nostram iniustitiam, in Christo, non in nobis. Cuius participes fiunt omnes sine distinctione, seu Iudæorum, seu gentium, qui eam quærunt in Christo, & in illum credunt, illi se curandos, sanandosque fideliter tradunt: quo opus habent omnes, eo, quod peccauerunt omnes, & egent gloria, ac iustitia Dei,

Vt Dei iustitia sine lege manifestata sit,

CONTROVERSIA II.

Dei, propria iustitia vacui. Iustificatis nobis gratis, per eius liberalitatem, & gratiam, sed ita tamen, vt suae interim iustitiae, sine nobis satisfactum sit, per redemptionem, quae est in Christo Iesu. Qui innocens, & sine peccato, nostra peccata tulit, virgam, & disciplinam quam nos commeruimus, ipse suscepit, ipse vulneratus propter iniquitates nostras, & attritus propter scelera nostra, vt liuore suo sanaret nos. Ipse, inquam, suo sanguine & morte, pro ea quam commeruimus morte, diuinæ iustitiae satisfecit, & semetipsum pro nobis redemptionem dedit, cuius & Petrus nos admonet. Quia, inquit, non incorruptilibus, auro, vel argento redempti estis, sed precioso sanguine suo, quasi agni immaculati Christi. Dicitur siquidem redemptio, quod pro captiuis, & morti destinatis persoluitur, vitae ac libertatis premium. Proinde eundem ipsum proposuit nobis Deus propitiationem, ipse enim est reconciliatio nostra per fiduciam non in nostro merito, nostra iustitia, nostris operibus, sed in sanguine eius, qui est nostrae redemptionis, reconciliationis, vitae, & salutis premium. Cur hæc ita fecit? Ad ostensionem, inquit, iustitiae suae, propter remissionem præcedentium delictorum in sustentatione Dei. Vt, inquam, per hæc ostenderet Deus iustitiam suam, & quod etiam, eidem satisfactum sit, & in remissione quoque præcedentium delictorum, quæ diabolo, mundo, & carni, tyrannis pessimis vltro seruiendo, & a Deo apostatando, contraxerant homines, eo tempore, quo sustinebat, & patiebatur Deus hæc fieri: sed ad hoc patiebatur, vt post hæc idem ostenderet iustitiam suam, in nouissimo hoc tempore, & sæculi consummatione, quando suae sapientiae inscrutabili consilio redemptionem eum dedit, quem propitiatores proposuerat. Vt sit ipse iustus, qui impium, & iniustum non iustificat, nisi interueniente, ea satisfactione, eo precio: iustificenturque homines per fidem, aut fiduciam in illum ipsum, qui nihil in se habent, nullam iustitiam propriam, cui possint confidere.

Iustificat ergo nos Deus pater bonitate sua gratuita, qua nos in Christo complectitur, dum eidem insertos, innocentia, & iustitia Christi nos induit: quæ vna, vt vera, & perfecta est, quæ Dei sustinere conspectum potest, ita vnam pro nobis sisti oportet tribunali diuini iudicii, & velut causæ nostræ intercessorem eidem repræsentari. Qua subnixi, etiam hic obtinemus remissionem peccatorum nostrorum assiduam. Cuius puritate velatae non imputantur nobis sordes nostrae, imperfectionum immun-ditiae, sed velut consepultae conteguntur, ne in iudicium Dei veniant, donec confecto in nobis, & plane extincto veteri homine, diuina bonitas nos in beatam pacem, cum nouo Adam recipiat: ubi diem dñi expectemus, quo, receptis etiam incorruptis corporibus, toti transferamur in regni coelestis gloriam. Interim hic nos soluens, a maledicto legis: maledicto, inquam, & damnationis reatu, cui omnes legis transgressores (quales sumus vniuersi) merito subiacent: qualem in districto iudicio mere-

Vt Christus pro peccatis nostris satisfecerit.

Vt nostra redemptio & propitiatio.

Vt Christi iustitia pro nobis stet coram tribunali diuini iudicii.

Vt hic nos soluat a maledicto legis, & in libertatem quandam, & conscientie securitatem transferat.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

tur omnis iniquitas, iniustitia, & legis præuaricatio. Ab hoc, inquam, maledicto nos soluēs ipse, quod in se suscepit, factus pro nobis maledictum, ab hac seruitute, & conscientiae carnificina, qua vinctam lex, & constructam premebat, in libertatem quandam spiritualem, & conscientiae securitatem nos transtulit: qua de peccatorum remissione, quorum nos lex pungebat & mordebat sensu, quamdiu ipsi inserti adhæremus vt membra viua suo capiti, pacatos, securosque nos reddidit, & imperfectum operum nostrorum ipse supplet, & perficit. In quo, pius pater, & misericors dñs, auerso interim, ab imperfectiōe eorundem intuitu, paterna indulgentia & benignitate eadem grate complectitur, & huc honoris attollit vt alicuius precij habeat, vt iustitiarum nomine dignetur & censeat, & ad iustitiam misericorditer imputet.

Vt vnicum nostrae salutis fundamentum Christus.

Hoc vnicum nobis salutis nostrae, & solidum fundamentū est, quod ille velut sapiēs architectus, in doctrina Christiana se iecisse affirmat, nempe, Christus Iesus, in quo, & electi sumus ab aeternitate, ante mundi constitutionem, cuius sanguine & morte (vt iam explicatum est) a mortis damnatione redempti, Deo reconciliati sumus: in quo, adoptati in hæredes, & filios: cui inserti, iam vitae aeternae quodāmodo sumus participes, & in regnum Dei iam ingressi, per spem non ambiguam: qui sua, nostra, cōmunicatione fecit: Vt cunq; hic subiiciamur erroribus, & stultitiæ, ipse nobis coram Deo sapientia est: vtcunq; peccatores simus, & multis partibus a iustitia, quæ diuina a nobis lege exigitur, deficiamus, ipse nobis est iustitia: vtcunque immundi de immundo concepti semine, & habitantes domos immundas ac luteas, ipse nobis puritas: vtcunque infirmi, inermes, expositi satanae, ipse nostra virtus est: vt cui data est, & in coelo, & in terra omnis potestas, qua pro nobis satanam conterat: vtcunq; mortis istud adhuc corpus circumferamus, ipse nobis vita est: breuiter, cum illo, & in illo donata nobis possidemus omnia.

Epilogus de mysterio nostrae redemptionis, & salutis quatenus ex Deo & Christo.

Et haecenus, de redemptionis & salutis nostrae, in Christo nobis reditae mysterio, vt per illum a diaboli captiuitate, & aeterna morte redempti, Deoq; reconciliati simus. Vt destituti oēs innocentia, & iustitia propria, in ipso, atq; eius etiā iustitia, iustificemur coram Deo: imo, vt ipse sit iustitia, & sanctificatio nostra coram Deo: & cur in opere reparationis nostrae, mediatore illo nobis opus fuerit, secundum regulam catholicae fidei, & diuinarum scripturarum sententiam, vt existimo, satis explicatū est. In quo, quod paulo prolixiores fuimus, tam aduersariorum, quam etiā nostrorum causa factū est. Illorum siquidem, quoniam crassissimam eius ignorantiam nobis impropere videntur quidē aliquid de eo ipso videre atq; intelligere, sed velut per somnium, quod sane explicare non possint, nisi plurima errorum pestilentium portenta cōmisceant. Quo intelligere verius & clarius q̃ a se suisq; hæc doceri in catholica ecclesia, & a nobis intelligi. Nostrorum vero, qm̃ dissimulare non possumus, hanc vel primam doctrinam

CONTROVERSIA II.

doctrinae Christianae partem, obscuratam, quam illustratam magis, a scholasticis, spinosis plerisque quaestionibus & definitionibus, secundum quas nonnulli, magno supercilio primam in omnibus auctoritatem sibi arrogantes, et de omnibus facile pronunciantes, fortassis etiam nostram hanc damarent sententiam, qua propriam, & quae ex suis operibus esset coram Deo iustitiam, derogamus omnibus Ade filiis, & docuimus vna Dei in Christo niti nos posse iustitia, vna illa, iustos esse coram Deo, destitutos propria, nisi hoc ipsum adstruxissemus aliquanto diligentius.

Nunc de eodem quatenus ex nobis pendet, hoc est, in quibus & quo pacto dispositis, quidve facientibus aut parantibus, operetur virtus passionis Christi, & sanguinis, & operatae per illum nostrae salutis, & redemptionis mysterium, quibus in Christo peccata remittat, et iustificationis gratiam impartiat, aliquanto diligentius pertractandum est. Quandoquidem hinc, maxima sui parte pendet, praesens quae inter aduersarios est Controversia.

De nostrae iustificationis, & salutis mysterio, quatenus ex nobis pendet.

Ex Deo non deesse quo minus omnes efficiantur huius gratiae participes.

Hoc in primis ex apostolica, eaque clarissima definitione certum est, ex Deo non deesse, quo minus omnes efficiantur huius gratiae participes, qua ad Timotheum ille scribens, & praecipiens orationes fieri pro omnibus hominibus, affirmat hoc ipsum esse bonum, & acceptum coram saluatore nostro Deo, qui, inquit, omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. Audis, nec ex Deo, nec ex mediatore Christo Iesu cuiquam deesse, quo minus assequatur salutis gratiam. De illo affirmat, quod velit omnes saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, quantum equidem ex ipso est. De hoc vero, quod dederit semetipsum redemptorem pro omnibus. Ergo neque ex ipso cuiquam deest, quo minus omnes huius sint suae redemptionis participes. Sed huic hypothese diligentius asserenda, hic insistendum non est, vt de qua alio loco fusius pertractare decreui, vbi de libero arbitrio, & gratia, atque omnibus, quae ad hoc argumentum pertinent, diligenter & copiose acturus sum, vt in quo, omnium priorum studium, & diligentia, locum nostrae non praeripuit diligentiae. Interim, tanquam certum, vt re vera est, hic assumpsisse liceat, quando ex eo non pendet, huius status Controversiae, sed tantum ad luculentiam faciat.

Ex nobis ergo deesse.

Oportet ergo ex hominibus deesse, quod non omnes efficiantur iustitiae, & salutis in Christo participes (Neque enim omnes eius gratiae participes fieri, aequae indubitatum est) & proinde eam ipsam iustificationis, & salutis gratiam, quadam parte ex nobis pendere est necessarium.

In quibus praeter ceteris operetur virtus passionis Christi & sanguinis. In parum.

Hoc est ergo, quod hic nunc inquirendum proponitur. In quibusnam praeter ceteris, & quo pacto dispositis, quidve facientibus, operetur virtus passionis Christi, & sanguinis, atque operatae per illum nostrae salutis, redemptionisque mysterium.

De paruulis, qui nihil adhuc culpae contraxerunt propriae, sed tantum

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

lis per rege-
nerationis
lauacrum.

adoptionis filialis gratia, & regno coelestis Hierusalem exciderunt, per illud peccatum originis, atque eius reatu constricti, damnationi sunt obnoxij, hoc habet certissima fides catholicae, ab initio, per orbem ecclesiae, quod in ipsis remissionem illius peccati & salutem, operetur vis illa passionis Christi, & sanguinis per regenerationis lauacrum, ipsdem ministratum in fide ecclesiae.

Absurda
aduersario-
rum senten-
tia, qua in
paruulis
baptizatis
requiritur fi-
dem actua-
lem, & pro-
priam.

Nec de hoc inter nos, aduersariosque controuertitur, nisi qua parte, etiam in illis, suam illam fidem exigunt, quo suum ipsis dogma, de iustificatione quae per unam fidem est, constet ex integro. De quo, etsi nihil dicant in sua de hoc Augustanae confessionis articulo, neque etiam in apologia eius, in alijs tamen editis scriptis suis, & in primis corypheus illorum Lutherus, in enarratione Euangeliorum dominicalium, & alij in alijs, aperte docent paruulos baptizatos habere fidem, qua vere credant, propriam: imo, tanto synceriores, quanto minus in eis viget ratio: ut quae, fidei semper impedimento sit. In quo, ut accurate illos refellamus, operae precium mihi non videtur. Nec enim puto, adeo desperandum esse de humanis sensibus, ut metuendum sit, ne hoc, tam ab omni sensu alienum, cuiquam persuadeant. An non credere, est credendo mente atque animo firmiter assentiri? An mentis assensus, absque vlla apprehensione est? nunquid credenda apprehendunt paruuli? nunquid ratione utuntur? nonne tanta infirmitas animi & corporis, tam profunda rerum omnium ignorantia, tam nulla boni, malique discretio, nullius rei cognitio, & apprehensio, breuiter, nullus in vllam partem rationis usus, hoc multo testatior silentio, quam nostra oratio proclamat, atque indicat? Et hi Deum iam cognoscunt: Diuinas promissiones apprehendunt: ipsdem firmissime assentiuntur: Illas ad se pertinere credunt: Se per Christum factos Dei filios intelligunt: Valeat obsecro aliquid, ad seipsam persuadendam ipsa rei euidentia, in qua vna persuadenda, maxime sua paupertatem agnoscit oratio, ubi res ipsa, de qua dicitur, per se manifestior est, quam omne quod dicitur.

Augustini
sententia,
etiam paru-
ulos hac
Christi sen-
tentia con-
stringi:
Qui non cre-
diderit, con-
demnabi-
tur.

Et quamuis alicubi ita videatur D. Augustino, hanc Christi sententiam: Qui non crediderit condemnabitur, utpote vniuersaliter dictam, pertinere etiam ad paruulos, & proinde eosdem baptizatos, affirmet credere, hoc est, sacramento fidei initiatos esse: non baptizatos, non credere, atque ideo damnari, ut incredulos filio. Ipsa tamen hoc non permittit loquendi ratio, ut credere, intelligamus baptizatum esse: praesertim, cum Christus ea ut diuersa, distinguat diuersitatis copula. Qui crediderit, inquit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Nec hoc recte videtur dici, paruulum non baptizatum, esse incredulum filio: nisi & caninos catulos, ante praefixum illis a natura videndi tempus, caecos recte dici volueris, quod nondum videant. Sed si sermonis proprietatem spectes, is est incredulus filio, qui cum docentem & affirmantem aliquid audiuit filium, illi recusat credere, quod paruulorum non est. Nec nudam credendi negationem, sed paruulum incredulitatis habi-

CONTROVERSIA II.

tum, importat incredulitas. Nemo enim recte dicitur incredulus alteri, nisi cui affirmanti non credit, aut cuius quam intelligit, affirmationi non credit. Proinde quod dicitur: Qui non crediderit, condemnabitur: de his intelligendum est, quibus vsum rationis assequeutis, sufficienter annunciatum est quod crederent. Et hæc quidem de paruulis, qui nihil adhuc contraxerunt peccati proprii.

Nunc de adultis pertractandum est, qui rationis vsum assequeuti, etiam propria iniustitia elongarunt se a Deo, & damnationi reddiderunt obnoxios, in quibus horum operetur virtus passionis Christi & redemptionis, salutisque nostræ peractum ab eo mysterium, in quibus minime.

In primis, & ante omnia necesse est, quo quis eius fiat particeps, ut fidem habeat. Nam non credentibus, certam damnationem Christus denunciavit. Et affirmat Apostolus impossibile esse, ut sine fide quis Deo placeat, nec posse quemquam ad Deum accedere, si fidem non habeat.

Porro fidem, hic intelligimus, eum habitum mentis et animi, quo Dei veritati firmiter assentimur, & innitimur, ut a spe, & charitate ipsam distinguimus, ex proprijs rationibus earundem & diuinarum, apostolicarumque scripturarum irrefragabili autoritate supra demonstrauiamus. Quamquam sæpe etiam pro spe, aut confidentia in Dei bonitatem, in scripturis accipi, etiam ibi palam fecimus. Quam & ipsam duplicem ostendimus: alteram, mox ex fide ortam, & quæ nos ad Dei, quauis multipliciter per nos offensi misericordiam & bonitatem, a desperatione reuocat, & ad illum confugere persuadet, defixis oculis, in eius benignitatem & clementiam: & proinde præcedit iustificationis gratiam: alteram vero, quæ ex sincero Dei amore nascitur, & non tam sperat commissorum veniam (quam iam dudum assequeutam se non dubitat), quam coronam & præmium, velut secunda, expectat: suæ illius securitatis sponsores fidelem habens, charitatem Dei in cordibus nostris diffusam, per spiritum sanctum, qui datus est nobis: qui iam testimonium perhibet spiritui nostro, quod Dei filij, & Christo coheredes simus. Quæ spes & confidentia, etiam apud Tobias, vno eodemque loco nunc spes, nunc fides dicitur. Siquidem sanctus ille, in aduersitate, ac teneratione sua insulantibus sibi notis, ac familiaribus, & dicentibus, ubi est spes tua, pro qua elemosynas faciebas? Nolite, inquit, ira loqui, quoniam filij sanctorum sumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo: fidem, inquit, suam, quam illi spem dixerunt, hoc est, confidentiam & fiduciam quam in eo collocarunt, quem sincere diligunt, nec dubitant vicissim ab ipso se amari, etiam vtrunque hic agatur cum ipsis. Horum distinctio nem quæ in re ipsa clarissime cernitur, propterea ad memoriam lectori reuocamus, ne res ipsas in se distinctas, in vnum confundat, ob confusam, æquiuecamque vocabulorum acceptionem, quæ ut plerisque alijs, ita etiam aduersarijs nostris, est omnis pene erroris sui occasio.

Adultis quod sit necessarium, ut in ipsis opere tur, peractum a Christo nostræ redemptionis mysterium. In primis, fidem illis necessariam. Quæ fides.

Repetitio distinctio nis, de varijs fidei acceptionibus, quæ supra explicata est, quæ magis in res ipsas in se distinctas, intendat lector, quæ in confusa vocabula.

Quin,

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

Quin, & hoc fac memineris. Quod quamuis toto genere differant, fides illa, in sua acceptione, & ratione propria, ut est assensus, innixusque firmus, in Dei veritatem, mentis, & animi, & charitas, qua Deum velut summum bonum, etiam nostrum, sincere, summe, & super omnia diligimus: quemadmodum etiam clarissime in diuinis ea scripturis distingui, eius dens fecimus, & ex his, quae deinceps dicentur adhuc erit illustrius: attamen saepe etiam ita fidem in scripturis accipi, ut utramque includat, & fidem, inquam, & charitatem. Sed distinctionis gratia, viuam fidem appellamus eiusmodi, ut intelligatur charitas velut vita quaedam fidei, & sine qua, a Iacobo Apostolo pronuntiatur mortua. De quo lectorem suis locis oportune admonebimus in sequentibus. Hic vero in vniuersum horum omnium, memorem illum cupimus, ut res ipsas, in se natura distinctas, perpetuo etiam velut distincte apprehendat: nec confundat in vnum, ob confusa, ut diximus, indistinctaque earundem vocabula. Quibus necessario praemissis, ut ad institutum recurat oratio.

Diximus ante omnia necessarium, ijs qui rationis usum assequuti, atque etiam proprijs peccatis coram Deo rei, constrictique tenentur, quo virtus passionis Christi, & sanguinis, peractumque ab illo, nostrae redemptionis, salutarisque mysterium, etiam in ipsis suum effectum habeat, opereturque iustificationis gratiam, ut fidem habeant, quod & ex Christi, & ex Pauli certa affirmatione indubitatum fecimus. Fidem autem nos hic intelligere, secundum illam suam acceptionem, & rationem propriam, secundum quam a spe, et charitate distinguitur, ut quae Dei veritatem proprie, & adaequate respicit, & per quam, illi & mente, & animo firmiter assentimur, et innitimur.

Fidem ad iustificationem non sufficere. Fidem etiam perfectam in peccatoribus existere,

Sed fidem hanc solam, non sufficere nobis, etiam quantumcumque in suo genere perfecta sit, etiam dicimus. Cum eam etiam tam firmam & perfectam, ut miracula quis per ipsam faciat (quod esse omnis & perfectissimae eius generis fidei indicium supra demonstrauimus) esse posse in peccatoribus, iniquitatis operarijs, & qui in iudicio a Christo audituri sunt: Discedite a me, nunquam noui vos, idem ipse nobis certissimus autor est. Multi, inquit, dicent mihi in die illa, domine, domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo daemonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et ego tunc confitebor illis, quia nunquam cognoui uos: discedite a me operarii iniquitatis. Proinde, nec fecit Christus omnes Dei filios, credentes sibi, & qui ipsum per fidem receperant, si Iohanni credimus, sed potestatem illis dedit, ut possint filij Dei fieri. In propria, inquit, venit, et sui eum non receperunt: hoc est, illi non crediderunt, quod idem Euangelista toties admirabundus inculcat, praesertim post tanta, & tam multa, quae viderant miracula. Receperunt tamen illum pauci aliqui, de quibus subdens: Quotquot autem, inquit, receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. Credentibus ergo in nomine eius, & Christum per fidem recipientibus, potestas facta

Per fidem potestatem nobis fieri ut possimus Dei filij fieri,

CONTROVERSIA II.

ēta est, vt possint filij Dei fieri: attamen per fidem solam nondū facti sunt Dei filij. Cum eius rationi non repugnet, quo minus sit in peccatoribus, & his qui adhuc magis diligūt huius mundi, quam Dei, gloriam. Id qđ idem ille Euangelista etiam clarissimis verbis affirmat. Et cum tanta, inquit, signa fecisset coram eis, nō credebant in eum, vt sermo Esaie impleatur, &c. Veruntamen, & ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter pharisæos, non confitebantur, vt e synagoga non eijcerentur.

Non ergo facit fides sola Dei filios, quando nihil repugnat, fidē habētes, etiam omnem & perfectam, charitate destitui, sine qua, inquit ille, nihil sum, & non solum, nō Dei filius, sed vt diximus, potestatem facit, qua esse possint Dei filij, siquidem in se fundamentū iam continent spiritalis ædificij, sicut Paulus ad Hebræos, eandem fundamentum appellat. Porro vbi solum fundamentū iecerimus, adhuc lōge absumus a cōplemento domus, aut ædificij: & quāuis illud primū sit, & ante omnia necessariū, vt sine quo non subsistunt cætera, haud tñ propterea est totius ædificij præcipuum, operosissimum, ac perfectissimū: sed cæteræ ædificij partes, iacto fundamento longe præponderant. Proinde idē Paulus, tres has præcipuas virtutes, ex quibus constituitur illud in nobis spirituale ædificium, fidem, inquam, spem, et charitatem cōparans, tamen si fidem, tanquā fundamenti rationem obtinentem in nostræ salutis negotio, primo loco constituat, illi tamen præfert cæteras, omnium primas charitati tribuēs.

Prima ergo, & ante oīa necessaria, vera, synceraq; fides est, sine qua, nihil subsistere sequentium potest: ex qua, velut radice quadam, quicqđ nō procedit, quātumuis alioqui per se bonum videatur, adeo nihil ad salutē valere certum est, vt gloriosus ille Christi athleta, & Pontifex Cyprianus aduersus Nouatianum affirmare non dubitet, etiam mortem ab hæretico libenter susceptam pro confessione Christi nominis, desperationis interitum, & pœnam perfidiæ. Cum Deo, inquit, manere non possunt, qui esse in ecclesia Dei, vnanimis noluerunt. Vnanimis dicit, hoc est, vnus si dei cum orthodoxis, et catholicis, proinde ita subiungit. Ardeant licet, flāmis, & ignibus traditi, vel obiecti bestijs, animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed pœna perfidiæ, nec religiosę virtutis gloriosus exitus, sed desperationis interitus. Quam eandem sententiam D. Augustinus cap. V. lib. III. aduersus Pelagianorum epistolas, aduersus eosdem, vt certissimam profert, affirmans in moribus etiam inculpatis, damnandū tamen, vnumquemlibet ex hac vita discedere, nisi in Deum fidē rectā, & catholicam teneat, vbi alter, inquit, qui vita, & moribus multo est inferior, habēs tamen fidem rectam, quæ per charitatem operatur, secundum quam, in omnibus delictis suis se accusat, in omnibus bonis operibus suis Deum laudat, sibi tribuens ignominiam, illi gloriam, &c. de hac vita liberandus, & in consortium cum Christo regnaturorum recipiendus emigrat, propter fidē, videlicet orthodoxā & catholicā. Quæ licet sine charitatis

Fides fundamentum spiritalis ædificij.

Ex recta fide, quicqđ non procedit, quācumq; alioqui sit, nihil valere ad salutē. Hæc diligenter perpendant, qui fidem suam tam facile addicunt his nouæ fidei doctoribus.

ope

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

operibus, neminem saluet, æque tamen sine ipsa, quæ videntur opera bona, in peccata conuertuntur. Quæ utinam maturiori & salubriori cōsilio adhuc secum perpenderent, & iam dudum perpendissent multi, graues alioqui, & cordati viri, & non tam facile suam fidem, & salutem, his inuandorum omnium magistris addicerent, hominibus indignis, quibus vel de quocunq; quis fidem habeat, sed permanerent in ea quam a parentibus multa retro sæculorum serie, velut per manus traditam, acceperunt. Quam vnā catholicam, & orthodoxam inuenient.

Habet itaq; qui fidem orthodoxam, & catholicam habet, id, sine quo, Deo nemo placere potest, nemo ab ipso elongatus, & viam perditionis ingressus, ad eundem reuerti, & regredi. Ex quo etiam ipso clarissime intelligitur, quod vna hæc, non statim nos coniungat Deo, vt quæ omnem in nobis regressum ad Deum, ad eius implorandam misericordiam, commissorum veniam, iustificationis, & salutis gratiam præcedat oportet. Quod clarius intelliget, quisquis motus illius formā, gressus, & progressus in se paulo expenderit diligentius.

*Fides vt sit
initium re-
gressus no-
stri ad deū.*

Propone elongantem se a Deo aliquem, ex ijs, de quibus ille: Omnes qui se elongant a te, peribunt. Elongant se autem ab eo, non spacijs, sed affectu, huius, inquam, mundi, domini illi contrarij, amore, studio, seruitute & qui parietem illum septi, medium inter Deum et nos, ædificant, obliniunt, fouent, sustinent: hoc est, inimicitiam vigentem in carne nostra cum Deo, vt loquitur Apostolus, cuius qui concupiscentijs obediunt, se se elongant a Deo. Hunc, inquam, talem tibi propone, velut iubatum leonem aliquem extento collo, tantum indomitum, elatis contra Deum cornibus incedentem in suis desyderijs, & cogita, quid huic, vt ab ea, quā ad perditionem decurrit via, reuertatur ad vitam & salutem, regrediaturq; ad saluatorem suum Deum, opus sit.

*Forma re-
ditus pec-
catoris ad
Deum.*

Impetu vadit talis in suam perniciem, donec prona secundaq; sunt omnia, at vbi incidit in perplexitatem aliquam, sibi inextricabilem, in abrupta aspera, ac difficilia, sentit in super se iaculis ex aduerso confici, flagellis cædi, & super hæc, eleuatis paulisper fidei oculis, ignem, tormentaq; sibi præparata videt, & appropinquare se precipitio in eadem, incipit gressum sistere, incipit reuerti ad se, incipit intelligere, quo se, & quam misere, miser ibat perditum: incipit agnoscere suam miseriam, incipit cogitare vnde, & quorsum ea flagella sibi inflicta fuerint, incipit recordari Dei sui, a quo recesserat, incipit meditari regredi, vnde demens abierat.

*Ex fide vt
orientur.
Odium vi-
tæ veteris.*

Quæ tamen, vt faciat, fidem ante omnia habeat necesse est, quia Deum credat esse, Deum, inquam, hoc est, omnipotentem, omnium creatorem, factorem, moderatorem, omniscium, deniq; inspectatorem omnium, & iustissimum iudicem, qui iuste puniturus sit nostram erga se ingratitude, atq; inobedientiam: æque tamen libenter, misericorditerq; suscepturus ad se reuertentes toto corde & animo, & se inquirentes remuneraturus

CONTROVERSIA II.

rus liberaliter, vt hinc timor incutiatur, inde & spes ex eadem fide concipiatur.

Timor, q nos ambulantes in via iniquitatis, & perditionis cogat gressum sistere, & partim gehennæ metu, quam fidei oculis a longe videre incipimus, partim vero ex consideratione nostræ ipsius miseriæ, vtilitatis, indignitatisq, cui nos vltro ipsos mancipauimus, deniq; malorum, quibus ob peccata inuoluimur (vt solet misericordissimus Deus, & sui, & nostri oblitos, flagellis nos admonere, & vel inuitos ad resipiscentiam cogere, atq; aperire nobis oculos pœna, quos culpa clauferat) detestari, & odio prosequi vitam illam vere infelicem, & veterem.

Timor gehennæ.

Spes vero, ex Dei misericordia, atq; obuia liberalitate concepta, etiam in diuersum reuocet, faciatq; vt audiamus ad Deum, quamuis tam multipliciter per nos offensum, non solum respicere, sed etiam nos conuertere: & ex medijs tribulationum angustijs, clamare ad misericordissimum dominum, eius auxilium, gratiam, et misericordiam, non solum implorare, sed etiam cōfidenter expectare: vt hæc, miseros iam perductos ad odium sui, & vitæ suæ veteris sustentent, & velut porrecta manu erigāt, ne ille merito nobis incussus timor, despondere nos animum faciat, & præcipitet in desperationis barathrum, vna cum illis, quorum hæc vox est apud prophetā: Desperauimus, post cogitationes nostras ibimus, vnusquisq; prauitatem cordis sui faciemus: sed potius defixis in infinitā Dei misericordiam mentis nostræ oculis (quam eam ob rem, nusquam nobis cessat commendare, atq; inculcare scriptura) atq; inde concepta, erga eundem fiducia, & spe veniæ, regredi ad illum festinet, illi se humiliter prosternere, illi se dedere, credere, & curandum tradere, paratus iam facere, quicquid intelligit ab ipso exigere: paratus illi deinceps obedire, & obsequi in omnibus. In quo actu, iam gustare, & videre incipit, quam suauis est dominus: atq; ipsum sibi obuium inuenit, se erigentem, subleuantem & coniungentem sibi, ad quod etiam omni illo conatu, omnibus suis viribus, etiam quantumuis adiutis fide, quantumuis diuina gratia, non potuisset miser pertingere, sed est hoc totum, vnius Dei benignitatis, liberalitatis, & misericordiæ, non ex debito nostri operis, nostriq; conatus, sed ex mera eius, liberaliq; gratia, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quemadmodum supra a nobis explicatum est.

Spes.

Itaq; quorsum hæc paulo fufius dicta, & inducta sunt, ex iisdem qui liber clarissime intelligit, vt vnuerfi huius motus nostri, & reditus a via perditionis ad salutem, sit fides initium: & quam immenso interuallo ipsa per se absit ab eius motus termino.

Quid igitur illud est, quod a nobis exigitur, & quod velut dispositio proxima, efficax, & inseparabilis ab eo ad quod disponit, nos coniungit Deo, & virtutē Christi passionis & sanguinis, nos iustificantem, sanctificantemque ad nos deuocat, atque illicit? misericordiam illam Dei super

Conclusio de fide, quāto interuallo absit a iustificationis gratia. Amorē dei esse in nobis ad iustificationis gratiam dispositionē

H nos

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

proximā,
et insepara-
bilem.

nos residere facit.

Ipse est Dei amor, sed syncerus, & dominatum in corde nostro obtinens. Neque enim patitur, quid sibi aut præferri, aut æquari: tametsi pro huius incolatus tempore, quamdiu corruptibile hoc corpus circumferamus, & in multa necessario distrahimur, ac diuidimur, non exigit plane solitudinem, sed secum patitur, tamen sub se, amorem etiam rei alterius a se, usque dum in beatam illam pacem, unitatemque translati, ipse nobis erit in omnibus omnia, nec quicquam eius amore vacuū: sed toto ipsum corde, tota anima, tota mente nostra dilecturi sumus. Nam interim, a nobis illam solitudinem non exigit, ut in hac vita nobis impossibilem, sed tamē velut scopum quendam proponit, in quem collinemus semper, & quē conemur vicinius semper accedere.

Ut ille amor, timorem filialem necessario coniunctū habeat. Et quā multa hic includat.

Paucis verbis dicitur: Amor Dei, ille syncerus, & in corde nostro dominatum obtinens, sed ingens, atque operosa res est. Habet enim secum coniunctum, ubicunque est, illum timorem filialem, ne quicquam committamus quod oculis patris displiceat, ne quid omittamus, quod illum a nobis exigere intelligimus, ut odio prosequamur, quicquid ad amore eius abducit, atque est illi contrarium, ut conemur nos transformare in illum: eius puritatē æmulari, eius in nobis faciem exprimere, ut decet filios charissimos. Vniuersa hæc necessario includit Dei amor syncerus, & dominatum in nobis obtinens, in timore illo filiali, quem necessario coniunctū habet. Quicquid horum defecit, mentiri nos Dei istiusmodi amorem, ac simulare, & non vere amare nos coarguit. Qui seruat (inquit Iohannes) verbum Dei, vere in hoc charitas Dei perfecta est. In hoc scimus, quoniam in ipso sumus. Et rursus: Qui seruat mandata eius, in illo manet, et ipse in eo. Sic quoque & ipsa veritas. Qui diligit me, sermones meos seruat. Et iterum: Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui me diligit. Ex quibus intelligis, fidele illud mandatis Dei per omnia obsequendi, atque ei placendi studium, in amore Dei, qualis a nobis exigitur, includi necessario.

Quod autem verissima sit illa Augustini sententia, qua sine illo amore Dei, nec veniam quenquam peccatorum suorum, nec gratiam vnquam inuenisse affirmat, æque nos docet idem ille veritatis Euangelista Iohannes: Qui enim non diligit, inquit, manet in morte. Dilectio ergo vitæ præcedat oportet, si ad eam usque mors permanet. Adhæc, iustificationis gratia in Christo, ab adoptionis filialis gratia in eodem est inseparabilis. Sed hanc, sine dilectione esse non posse, Christus clarissimis verbis affirmat, cum Iudæos iactantes se Deum patrem habere mendacii coarguit. Si Deus, inquit, pater vester esset, diligeretis utique me. Dilectio ergo demonstrat filios, nec potest quis esse Dei filius, nisi qui Christum, & in Christo patrem diligit.

Ut sit conditio necessaria.

Est ergo dilectio Dei, conditio in nobis necessario requisita ad assequendam a Deo iustificationis in Christo, & adoptionis filialis gratiam.

Quod

Quod autem eadem ad eadem sit dispositio proxima, efficax, atq; inseparabilis, ut nusquam hæc desit, ubicunque illa adsit diuina sapientia, & per Salomonem, & per seipsam palam loquitur. Per illum: Ego, inquit, diligentes me diligo. Per seipsam vero apud Iohannem: Qui diligit me, diligitur a patre meo, & ego diligam eum. Et rursus: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, et pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. In omnes ergo, & solos illos, qui eo usq; peruenerunt, ut deum sincero illo amore diligant, iustificationis & filialis adoptionis gratiam operatur vis passionis Christi & sanguinis. Qui cum etiam in timore illo Dei filiali intelligatur, et comprehendatur, & illi quoq; diuinæ hoc ipsum scripturæ attribuunt. De quo spiritus sanctus per os David ita pronunciat.

Ut inseparabilis.

Quomodo, inquit, miseretur pater filiorum, misertus est dominus timentibus se, quoniam ipse cognouit figmentum nostræ, recordatus quoniam puluis sumus, homo, sicut fœnum dies eius, tanquã flos agri. Et iterum: Misericordia autem domini ab æterno, et usq; in æternum super timentes eum, & iustitia illius, in filios filiorum, his qui seruant testamentum eius, & memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea. In quibus verbis, nota verba & signa mysteria.

Misericordia dñi fixa super timentes se, utq; eos solos filiorum loco habeat, et digne tur iustificationis gratia.

Testamentum.

Testamentum, esse voluntatem testatoris, qua hæreditatem alicui defert, atq; adeo ipsam hæreditatis donationem, ipsa indicat vocabuli ratio. Sed quo pacto, nostrum id sit, & a nobis exigatur testamentum seruare, merito dubitabit aliquis. Cum hoc magis ad testatorem, & datem hæreditatem, quam ad nominatum hæredem pertineat, testamentum aut seruare, aut mutare, aut infringere. Sed huius suæ dubitationis solutionem mox inueniet, si duplex (qd ad propositum attinet) genus testamentorum distinguat: alterum, absolutum, & simplex, conditionale alterum. In illo, nihil exigitur ab eo cui defertur hæreditas: proinde eius non est testamentum seruare, aut infringere. In hoc exigitur appositæ conditio, quam nisi seruauerit, testamentum non seruat, sed irritum reddit. Itaq; cum a nobis exigatur, ut Dei testamentum, illud æternum, quod in Christi sanguine confirmatum est, hoc est, hæreditatis coelestis regni facta nobis donationem in Christo, obseruemus, utiq; intelligimus testamentum illud Dei, conditionale esse, non absolutum et simplex. Testator siquidem, ipse Deus, ratum vult esse testamentum suum æternum & perpetuum, a nobis tantum exigit, ut impleamus conditionem in hæreditatis delatione in testamento appositam. Forte quæris ea quæ sit? Grauis sane non est, nedum non impossibilis, & quam idem ille diuinus spiritus in præmissis verbis nobis expressit. Itaq; cum affirmauit iustitiam Dei in illos residere, qui seruant testamentum eius, ne dubitare posses quosnam illos intelligeret, continuo subiunxit. Et memores sunt mandatorum eius ad faciendum ea (&) coniunctio hic expositiua est: perinde ac si dixisset. Illi seruant testa-

Quomodo ad nos pertineat testamentum Dei seruare.

Testamentum Dei conditionale. Et quæ illa quam includit conditio.

Timor fi-

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

lialis, & amor.

mentū eius, qui in illo filiali, de quo præmisit, timore se continentes, solliciti sunt mandata eius implere. Non dicit: Qui omnia mandata eius implent, & faciunt. Nam illam distractionem misericorditer remittit, ut pius pater nostræ fragilitatis non ignarus, ut in multis omnes delinquimus, sed qui memores, inquit, sunt mandatorum eius, & conantur ea adimplere pro suæ infirmitatis modulo, ex qua, si labantur interim, & alicubi, aut dormitent, aut deficient, salvo tamen illo filiali timore, & absque hoc quod mandata eius negligant, & post tergum projiciant, nihilominus super illos manet confirmata eius misericordia, quotidie ignoscens quod peccat infirmitas, & hi servant testamentum eius, & hæreditatis in quam transcripti sunt, efficiuntur participes, atque ipsis pius pater, quod per se longe deficiebat a perfectione iustitiæ, ad iustitiam imputat: imo, sua ipsum iustitia vestit, & iustum facit. Iustitia illius, inquit, non horum ipsorum, super hos est, quæ per se nullius meriti erant, horum pia opera, acceptat ad præmium, & ingenti mercede remunerare dignatur. Beneplacitum est, inquit, domino super timentes eum, & in eis qui sperant in misericordia eius. Propriæ iustitiæ his nullus respectus, nulla fiducia est, sed super una sperant misericordia eius, probe intelligentes uniuersum hoc, repositum in solo eius beneplacito, liberalitate & gratia.

Ut suæ innocentia integritatisque memoria subinde se consolatur & confirmet sancti.

Cum quo non pugnat, quod innocentia integritatisque suæ memoria subinde se consolantur, & confirmant sancti, neque ab ea etiam prædicanda interdum abstineant. Neque enim cum hoc faciunt, in operibus suis, in iustitia sua gloriari, & confidere intelligendi sunt, sed magis in unâ Dei bonitatem, & misericordiam intendere oculos, suam æque iustitiam nescire, sed unâ Dei in se iustitiam agnoscere & prædicare, neque ignorare dicendum sibi cum illo fideli David: Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit? & illud: Non intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Quid igitur? Quoniam non ignorant misericordiam domini, ut piissimi patris erga suos filios, fixam ab æterno usque in æternum super timentes se, & iustitia illius iustificari eos qui servant testamentum eius, hoc est, qui in timore illius se continentes, memores sunt mandatorum eius, & conantur ea implere pro suæ infirmitatis modulo, seruati eiusmodi testamenti conscientia, certa fiducia etiam hæreditatem testamento misericordissimi domini delatam expectant, scriptos se filios gloriantur, & in piissimi patris erga se beneuolentia, magna conscientia securitate & consolatione confidenter acquiescunt. Nam qui timet Deum, & mandata eius non negligit, sed implere conatur pro suo modulo, quomodo non firmam fiduciam habebit, Deum paterno erga se esse animo? Quomodo non securus expectabit delatam testamento hæreditatem celestis gloriæ, qui impletum a se illud ipsum testamentum, hoc est, conditionem quæ in eodem apposita, non difficilis a nobis exigitur, certo sibi est conscius? Nunquid de fide testatoris dubitabit?

Non

CONTROVERSIA II.

Non itaq; in sua iustitia, sed in diuina erga se sancti confidunt benignitate et misericordia: in domino, non in se gloriantur: non suam, sed diuinam in se iustitiam respiciunt: nec se iactant impleuisse Dei mandata (quod ratio iustitiae, si quam propriam se habere considerent, requireret) sed quod ea ipsa ante oculos habuerint, nec a se repulerint, sed memores fuerint eorum ad faciendum ea.

Itaq; ille Dauid in contentionem cum inimicis, a quorum iniqua persecutione, Dei benignitate ereptus fuerat, eundem iustitiae, & innocentiae suae patrocinatorum gloriatur, quod vias domini custodierit, nec impie defecerit a Deo suo. Sed quomodo vias domini custodisse se intelligat, etiam ad nostram eruditionem explicans, subiungit. Quoniam omnia iudicia eius in conspectu meo, & iustitias eius non repuli a me. Hoc enim benigno domino, & piissimo patri ex nobis sufficit, etiam si in implendis illis deficiamus in multis, quae est humana infirmitas. Hoc ille imputat nobis ad mundiciem & iustitiam. Hoc ipsum, idem vt diximus, etiam beneficijs, retributione, & mercede prosequitur. Proinde ille subiungit: Et ero immaculatus cum eo, hic, quia conuiuet, nec imputat maculas, his, quos sua iustitia iustificare dignatus est, illic, quando plene coniunctis eidem, euacuabitur quicquid ex parte est: quando expolita erit omnis ruga, deterfa omnis macula. Interim obseruabo, inquit, me ab iniquitate mea. Non dicit: Carebo omni iniquitate mea: sed, obseruabo me ab iniquitate mea: cauebo ne impingam: si forte impegero, ignoscet ille, & sua iustitia nostram iniquitatem teget, remitter, absumet, nec imputabit, sed suam, quam & nobis impartit, ac nostram facit iustitiam in nobis remunerat. Proinde ille pergens: Et retribuuet, inquit, mihi dominus secundum iustitiam meam. Suam dicit quae Dei, in se est: non quae ex suis sibi constet operibus, ad quam respiciens, dicit: Nō intres in iudicium cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.

Quamquam & hoc pacto sancti, innocentiae, integritatisque suae recordatione, subinde se consolari, confirmareque intelligendi sunt, vt ijs velut signis, quibus diuinæ in se benignitatis, fiduciam in illum suam, magis, magisque confirmant & fulciant, dum memoria repetunt, quaecunque in ipsos dona Deus contulit. Quae nobis quodammodo sunt instar radiorum vultus domini, quibus ad summam illam bonitatis lucem contemplandam illuminemur, & multo maxime, bonorum operum gratia, quae spiritum adoptionis nobis datum, quodammodo certos nos potest facere tanquam ex vocationis fructibus, in filiorum se locum a domino cooptatos gloriantes, cum a conscientiae suae innocentia, illam suam in Deo fiduciam confirmant, atque inde sumunt exultandi, & in domino glorandi materiam.

Quod vero etiam hanc obtestationem, quo exaudiantur in eo quod petunt a dño, interdum vsurpasse & vsurpare inueniuntur. Se ambulasse in

Quo etiam
sub obte-
statione suae

H iij inte-

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

integritas,
et innocentia non
nunquam
orant do-
minum,

integritate, & cordis simplicitate coram facie eius, eo respectu fecisse, & facere intelligendi sunt, quo suam fiduciam in deum confirmant, ad impetrandum ab eodem auxilium in necessitate quod postulant. In quo, non ad operum suorum dignitatem, non ad uitæ suæ, quatenus ipsorum est, puritatem & innocentiam (cui damnatio potius deberetur, quàm premium, uel potius, & maledictio, quàm benedictio, si reuocaretur ad districtum & examen & iudicium) sed ad diuinam potius erga se beneuolentiam, & paternum amorem respiciunt, a quo omnia expectare audeant. Perinde ac si dicerent: Tu domine nosti quod filiali amore, timore, ac reuerentia me erga te gesserim, & proinde, certum habeo tuæ bonitati, atque etiam promissioni fidens, quod tibi cure sim, & uicissim paterno me affectu complecteris. Quare nec dubito, quod in hoc etiam me necessitate non destitues.

Ut suam
etiam iustitiā
dei iudicio
examinan-
dam sepe
obtulisse
legantur.

Quod postremo, plerique recurrunt in scripturis loci, quibus iustitiā suam dei iudicio examinandam, fideles obtulisse inueniuntur, & exegisse, secundum eam de se statui. (In quo ille Dauid, cuius magna erat in deum confidentia, omnium est frequentissimus) neque hoc pugnare cum explicata a nobis sententia, is clarissime intelliget, qui eos ipsos locos, ad rem de qua loquuntur, secundum eius circumstantiam accommodat. Neque enim in istis uniuersis, ullum inueniet, in quo quisquam, de totius uitæ suæ tenore, quæstionem haberi uoluit, & secundum eum, uel damnari, uel absolui experiri: sed specialem semper causam aliquam afferri disceptandam in iudicium, eamque, non in se nudam, nec ad illam diuinæ legis rectitudinem, districto, exactoque iudicio, sed diuina uestitam iustitia, & illo misericordi ad multas nostras infirmitates conuiente, paternoque, uelut de filiis, affectu & iudicio. Ad hæc, ad impiorum, scelestorumque comparationem, quorum respectu, sancti dum sibi iustitiā arrogant, & ad suam innocentiam comprobendam diuinum implorant iudicium, nequaquam se ipsos, uelut omni noxa solutos, omni ex parte inculpato, & puros offerunt, sed in solam dei bonitatem & misericordiam, salutis suæ defigentes fiduciam, ut prædictum est, confisi eundem fore uindictæ pauperum, præteritis, & æquitatem oppressorum, causam, in qua innocentes opprimuntur, illi commendant: nec se dubitant una cum aduersariis ad tribunal delistere, causæ suæ confidentes innocentia, & iustitia: sed quo dictum est, modo & contentione facta cum aduersariis, quæ quorum malitia, astutia, nequitia, suam synceritatem, simplicitatem, puritatemque cordis, deo comparatam, gratamque non dubitant, nec reformidant ipsum inter se, & illos inuocare iudicem. Quanquam ubi cum solo deo istud est negotium, ubi ad rectitudinem illam diuinæ legis, districto iudicio exigenda foret eorum innocentia, omnes cum eodem illo Dauid, qui toties, tam fidenter ad diuinum iudicium aduersus aduersarios prouocat, uno ore sibi merito clamandum intelligunt. Ne ingrediaris in iudicium cum seruis tuis, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens.

Ut

CONTRORSIA II.

Ut itaq; ad institutum recurrat, unde nonnihil deflexit, oratio, ad hoc nempe, quod sincerus amor ille Dei, eiusdem filialem illum timorem in se continens, necessario requiratur in adultis omnibus, quo uirtus passionis Christi & sanguinis, in ipsis opereatur iustificationis, & adoptionis filialis gratiam: præterea, quibus hoc ipsum diuinarum scripturarum eloquiis clare demonstratum est, uniuersa testatur, & confirmat doctrina euangelica, & Apostolica.

Amorē illum, ut ne cessariū ad salutē, ab adultis omnibus exigi, uniuersa demonstari doctrina euangelica.

Deus, inquit, ille lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ. Si dixerimus quoniam societatem habemus cum Deo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & ueritatem non facimus. Si autem in luce ambulamus, sicut ipse in luce est, societatem habemus ad inuicem, & sanguis Iesu Christi filii eius emundat nos ab omni peccato. Audis tonitruum filium, audis secretorum coelestium, & diuinorum consciū, eructantem fluentia doctrinæ salutariū, & euangelicæ: quæ & hausit ex Christi, dei sapientiæ, pectore. Audis, inquam, affirmantem, societatem nos cum Deo habere non posse, nec emundari sanguine filii eius, nisi in luce ambulauerimus. Sed quid est ambulare in luce, nunquid tantum credere? Præceptum domini, lucidum esse affirmat ille, & illuminans oculos. Et iterum Sapiens, legem, lucem dicit. Quod sequentes, lucem intelligimus, in primis, legem Dei: deinde, iuxta eius præscriptum, uitæ puritatem, & sanctimoniam: & ipsos sanctos deniq; quibus dixit Christus. Vos estis lux mundi. At cum in ipso maxime Deo, uelut in exemplari, ac fontali quadam plenitudine, illa emittenter reluceat puritas, & sanctimonia, ipse principalis illa lux est, quam etiam ad nos demisit in Christo, ut in illo, uelut lucidissimo suæ claritatis speculo, eius lucem oculis nostris magis attemperatam contuentes, in eadem ambulemus. In qua, qui ambulant, & dei, uelut charissimi patris sui sanctimoniam æmulantes, tanquam legitimi filii, eius in se exprimere, referre, & circumferre conantur imaginem, qui Christi subsequuntur uestigia: illi demum, non in tenebris, sed in luce ambulant: illis est uere cum deo societas: illos emundat sanguis Iesu Christi filii eius, ab omni peccato. Qui facit, inquit, uoluntatem patris mei, qui est in coelis, ipse intrabit in regnum coelorum, & hæreditatem illam ex testamento accipiet: Ea est autem uoluntas patris, ut audiamus filium, obtemperemus illi, & seruemus doctrinam eius. Factus est autem, inquit ille Apostolus, omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Quibus solis, idem ipse Christus, liberationem a morte æterna promittit, atq; eos solos inter suos agnoscit. Si quis, inquit, sermonem meum seruauerit, non uidebit mortem in æternum, & iterum: Si uos manseritis in sermone meo, uere discipuli mei eritis. Qui hoc non faciunt, sed contraria potius ingrediuntur uia, quicquid credant, aut non credant, si emundari se sanguine eiusdem sibi persuadēt & aliis, cum Deo se societatem habere, atq; eundem sibi esse patrem proprium: se, aliosque decipiunt, & ueritas in eis non est. Alio sane, ut audisti

Non emundari Christi sanguine, nisi qui in luce ambulant.

Quid sit ambulare in luce.

Hæc notet quibus salutis suæ cura est.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

quam credere, opus est: ambulare in luce oportet. Christum sequi, & ingredi per eius vestigia, illi obsequi. Quod etiam ubique nobis inculcat Apostolus. Estote, inquit, imitatores Dei sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, oblationem, et hostiam Deo, in odorem suauitatis. Hoc est, in luce ambulare, imitari Deum pro nostro modulo, atque eius imaginem, vitæ sanctorum in nobis exprimere, sicut decet filios charissimos: & ambulare in dilectione, ad Christi exemplum, qui prior, quamuis inimicos, & dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis. Quem qui sequitur, viuunt iam, non sibi, sed Deo, & proximo: nec amicis tantum, sed & inimicis studet benefacere, Dei patris sui, & Christi erga nos charitatis æmulator factus. Quandoquidem, & ille, solem suum oriri facit super bonos, & malos: & hic, etiam pro se crucifigentibus orauit.

Vna ad vitam via Christus.

Qui per Christum ambulant.

In via illa, unam nos Dei charitatem continere.

Hac una via omnes oportet ad vitam ingredi, quæ, vniuersus, totusque Christus est. Ego, inquit, sum via, veritas, & vita: & nemo venit ad patrem nisi per me. Per Christum ambulant, & ad patrem perueniunt, quibus eius vita, actio & doctrina, sui ingressus meta est. Illi, lucem mundi, sequuntur lucis filij, lucis fructus operantes, qui sunt in omni bonitate, iustitia, & veritate: & probantes quæ sunt beneplacita Deo, alieni ab infructuosis operibus tenebrarum, imo, ea ipsa redarguentes. Ab hac via si declinauerimus, & carnis desiderijs obsequuti, abeuntes retro, impleuerimus eius opera, etiam quicquid demum crediderimus, etiam si haberemus fidem qua mores transferre possemus, non habituros nos partem in regno Dei, & Christi, idem affirmat Apostolus. In illa via, una nos illa Dei charitas continet, perpetuo coniunctum habens sollicitum illum filialem timorem, illi placere, & mandatis eius obsequi, per omnia fideliter studentem. Quæ una, digne conuersari nos Euangelio, & doctrinæ Christi facit, & contemptis, conculcatisque his terrenis, & caducis, toto pectore anhelare ad illa cœlestia. Una præstat, quod Christus exigit ab his pro quibus est mortuus, ut ipsis fructus passionis, & mortis suæ valeat. Christus vnus, inquit Apostolus, pro omnibus mortuus est, ut qui viuunt, non amplius sibi viuunt, sed illi qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.

Conclusio de iustificatione nostri, quatenus a nobis pendet.

Itaque ut hic aliquando concludamus de nostri iustificatione, quatenus a nobis dependet, & quo pacto dispositis, nobis iam adultis, & qui propria peccata illi originali superaddidimus, operetur in nobis virtus passionis Christi, & sanguinis, nosque ab peccato emundet, & quæ sit illa in nobis ad iustificationis gratiam dispositio proxima, necessaria, atque inseparabilis. Iam demonstratum est pleraque requiri in nobis, & in primis fidem, ex fide poenitentiam, & detestationem vitæ veteris: deinde, & spem veram, ac fiduciam in Dei bonitate, ac misericordia, sed omnium horum consummatio, est ille Dei amor syncerus, dominium in corde nostro iam obtinens: secum inseparabiliter coniunctum habens illum sanctum, & sollicitum

citum timorem, et fidele studium, voluntate eius obsequendi per omnia: ad cuius aduentum vsq; mors in nobis permanet: etiam cum illis ipsum præcedentibus omnibus: fide, inquam, illa, & vitæ veteris detestatione, ac poenitudine, spe veniæ in Dei bonitatem, ac misericordiam. Per quæ omnia, quousq; eo perductus peccator fuerit, vt Deum sincero corde, vt prædictum est, diligat, adhuc in morte permanet: nihil se esse affirmat. Apostolus cum prioribus illis om̃ibus, quamdiu abest charitas. Cum quæ primum incipimus esse aliquid: cum ea primum nos induit, & super nos recumbit illa Dei iustitia, & Christi sanguis ab omni peccato nos emaculat: Id quod mihi ex euidentissimis, quas induximus diuinarum scripturarum sententijs, & doctrina Christi, & apostolica, irrefragabiliter demonstratum videtur.

Videbor forte plæriscq; arctiorem quam sit, salutis viam facere. Christum siquidem promississe salutem credentibus & baptizatis omnibus. Quicumq; inquit, crediderit, & baptizatus fuerit, hic saluus erit. Solam proinde fidem, vna cum baptismo, ad salutem exigit. Quam nos hactenus demonstrauimus, sine operosa illa dilectione nulli cōtingere. Quod si verum est, verendum admodum, ne pauci ad salutē perueniant. Cum sinceram illam, dominantemq; charitatem in paucis reperire sit.

Sed ij videant, ne in dictis Christi verbis paralogizent semetipsos, & alios. Non enim hic de re parua, sed de summa salutis nostræ agitur. Ipse certe Christus testis est, arctam esse viam quæ ducit ad vitam: & non solum nō ambulari, sed nec inueniri quidem, nisi a paucis, affirmat. Proinde, & nobis, ne in ea aberremus, & quod dicitur, impingamus in ostio, magnopere & metuendum, & cauendum est. Ego certe, qualem a Christo, & Apostolis doceri video, talem & explicare conatus sum pro viribus: nihil de meo addens, nihil detrahens.

Quod autem Christus credentibus, & baptizatis salutem promiserit, confitemur, & agnoscimus: sed nobiscum videant, & diligenter perpendāt, ne forte, de alia, quam Christus, fide, eum ipsum, & hoc loco, & alijs plærisque loquutum intelligant.

Supra fidei varias, quæ in scripturis recurrunt, acceptiones explicantes, & distinguentes, principaliorem, atq; vsitatiorem in sermone ecclesiastico eam ostendimus, quæ veritatem Dei proprie respicit: & qua mente & animo, illi firmiter assentimur, atque innitimur: qua, & Christi fideles dicimur: & distingui eam a spe, & charitate, tam ex rationibus earūdem proprijs, quam ex diuinarum scripturarum autoritate euident fecimus.

Admonuimus nihilominus lectorem, de eadem, non semper simpliciter loqui scripturas, Christum, & Apostolos, sed nonnunquam, de ea, vt viuua, & charitatis calore foras & accensa fructificante, producenteq; fructus iustitiæ. (Nam vita omnium quæ in nobis sunt charitatem esse, & ad eā vsque nos permanere in morte, atque adeo fidem ipsam sine ea dici mortuam,

Obiectio ex verbis Christi, quæ ad salutem nihil, quam fidem & baptismum exigit.

De qua fide loquatur Christus.

De fide nō simpliciter, sed vt viuua sæpe loquitur scripturas.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

Charitas vi
ta omnium
quæ in no-
bis sunt.

Locus Apo-
stoli, qui de
fide viua
necessario
intelligen-
dus conuin-
citur.

Nota, qua-
le existetis
in nobis fi-
dei argu-
mentū re-
quirat Apo-
stolus.

Existetis in
nobis Chri-
sti argumē-
tum, si cor-
pus sit mor-
tuū pecca-
to, & spiri-
tus viuat iu-
stitiæ.

Corpus.
Anima.
Spiritus.

Viuerē.
Emortuum
esse.

tuā, ex supra inductis, & clarissima Iacobi sententia indubitatum est.) Quod alicubi Apostolus distinctionis causa etiam explicat, de eiusmodi nempe viua fide se loqui, vt cum dicit. Fides quæ dilectionem operatur: alicubi non explicat, quasi satis indicatum & apertum ex circumstantijs, præcedentibus, & sequentibus. Quod cum plurimis locis faciat, vnum hic ex omnibus produxisse suffecerit, qui propositæ, ingestæq; difficultati explicandæ magis accommodus, & cognatus mihi videtur.

Itaq; cum dicit: Vos ipsos tentate, si estis in fide: ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Iesus in vobis est? nisi forte reprobi sitis. Hoc, inquam, loco, de fide, non illa nuda, solaq; secundum rationem suam propriam (de qua, cū dicit, fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum charitas. Item cum dicit: Si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero) sed de viua illa (vt diximus) quæ per charitatem fructificat, & producit fructus iustitiæ, loqui illum indubitatum est. Quandoquidem argumentum huius fidei, ad quam, eam ipsam explorare nos iubet, an in nobis sit, hoc profert, vt inquiramus, & noscamus, an Christus in nobis sit. At Christus in nobis non est, adhuc in morte manentibus, neq; in alijs, quam qui in charitate permanēt. Quibus mortificato corpore peccati, viuit spiritus iustitiæ. Siquidē, an Christus in nobis sit, quo pacto internoscere debeamus, idem Apostolus hūc Lydium lapidem profert. Si Christus, inquit, in nobis est, corpus quidem mortuū est, propter peccatū, spiritus vero viuit propter iustificationem. Hoc est, quod alijs verbis alibi dicit: Si mortificationem dñi nostri Iesu, in corpore nostro circumtulimus, quo & vita Iesu manifesta sit, & vigeat in nobis, tum demum sperandum nobis esse, quod Christus in nobis sit. Qui em̃ Christum, aut spm̃ eius in se habent, hi soli Christi sunt: qui aut Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum cupiditatibus, & concupiscentijs suis. Quibus caro concrucifixa est Christo, etiam spiritus viget, & viuit cū Christo. In ijs aut solis Christus est. Si em̃ Christus in vobis sit, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero viuit propter iustificationem.

Quæ tamen, quo paulo clarius intelligant, memoria repetenda sunt, quæ de corpore, anima, & spiritu, superiori controuersia, a nobis sunt exposita. Vtq; in corpore, aut carne nostra, viuat, vigeat, & regnū suum habeat peccatū: velut instrumentis sibi cōmodis vtens, concupiscentijs, ac desiderijs eius, illectantibus, & ad peccati cōsensum attrahentibus, in medio positam animam. Cui ex altera parte, velut pædagogus quidam diuinæ irradiationis capax, adiunctus sit spiritus: quem & mentem, & conscientiam vocari in scripturis ostendimus, quo eandem animam sursum retrahat, de melioribus admoneat, de culpis castiget & arguat. Esse proinde bellum hoc in nobis irreconciliabile, inter carnem & spiritum.

Deinde, & hoc ex communi ysu loquendi, memoriter tenendum

CONTROVERSIA II.

dum est, tunc vivere vnumquodque dici, cum viget, ac valet, & suas operationes expedite valideque exequitur: contra vero, languidum, imbecille, atque adeo mortuum dici, quod velut consopitum, prostratumque iacet, nec potest, quæ sui sunt iuris, functionis, aut operis, expedite perficere: sed impedit, aut sua ipsius imbecillitate, aut a fortiori aliqua causa contraria.

Certum est autem, in his contra se pugnantibus in nobis athleticis, carne, inquam, & spiritu, quantum deprimitur infirmaturque vnum, tantum erigi roborarique suum aduersarium. Robusta, ac dominante carne, & concupiscentijs desiderijsque eius vniuersum imperium obtinentibus in regno hominis, oppressus, & in angustum coarctatus, peccatorum, cupiditatumque, velut vinculis catenatus, deiectus, prostratusque, & infirmus iacet spiritus: ita, vt vix sentiat conatus eius inualidus. Qui si contra viuatur, vigeat, ac valeat, & velut vim igneam coelitus nactus, abruptis, atque adeo liquefactis, & in nihilum reductis suæ captiuitatis vinculis, non in libertatem sese modo vendicat, sed etiam imperium obtineat, vniuersaque in regno hominis sui iuris faciat, suum aduersarium, illam carnem peccati, conterit, subiugat, opprimit, atque adeo mortificat. Quod, quo facit diligentius, vehementius, atque instantius, tanto ipse euadit potentior: & absolutius imperium assequitur, vt cuius virtus, in sui aduersarij infirmitate, perficitur.

Cum hic mortificationem, aut mortem audis, non illam communem intelliges, hoc est, separationem animæ a corpore: nec illam etiam secundam, animæ mortem, separationem, inquam, eius a Deo, quæ per peccatum venit, atque eius est stipendium, & de qua toties scriptura. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur: sed eam, quam diximus, mortem laudabilem, qua mortificatur caro peccati, & spiritui subiecta redditur, qua quis moritur peccato, & consepelitur Christo, per quam viuificatur spiritus, & vita æterna acquiritur.

Quin, & hoc animaduertendum est, pro clariori intelligentia locutionis, quam hic tractamus, apostolice, quod ex vsu Latini sermonis, illi quis vivere dicitur, cui velut addictus seruit, quo suæ vitæ scopum dirigit, a quo affectu pendet, & quod præcipuum in vita ducit. Vt quidam sibi, quidam alijs, quidam ventri, auaritiæ, gloriæ, mundo, quidam etiam virtuti, & sapientiæ studio, Deo denique, dicuntur vivere. Et sicut vitæ mors terminat, ita rursus mori dicuntur ipsi, quibus vixerunt, cum ab eisdem, cogitatione, studio, & affectu separantur.

Ita, qui vixerunt peccato, per mortem Christi rursus moriuntur peccato, vt viuant Deo. Moriuntur, inquam, peccato, per odium, detestationem, ac poenitentiam vitæ veteris, ad eam ipsam prouocati Christi doctrina, exemplo, & erga nos amore, & studio, atque ad Dei se voluntatem iam componunt: illi se prorsus ex amore illo sincero subiiciunt: ab eo pendent, Christum imitari conantur, & vita, morbusque exprimere, quod est, non iam sibi,

Quantum deprimitur infirmaturque vnum in nobis contra pugnantium, tantum erigi, roborarique suum aduersarium.

Mortificationem, aut mortem, quod hic intelligere oporteat.

Alicui vivere, aut mori, quid sit.

Quomodo qui vixerunt peccato per Christi mortem moriuntur peccato, vt viuant Deo in Christo.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

sibi, sed Deo, in Christo vivere. Quod qui faciunt, ij demum Christum induerunt, Christum, atq; eius spiritum in se habent: ijs mortua est caro peccato, & spiritus viuit iustitiæ. Opera proinde illa sua, non potest in ijsdem caro perficere, quamuis vt non plene mortua (quod hic non asseruimus) suggerere ea non desinat, sed opera, fructusque viuentis spiritus in eisdem est cernere. Quæ vniuersa (quorsum hæc prolixius inducta sunt) requirit illa fides, de qua memorato loco loquitur Apostolus, vt cuius indicem, ad quem ipsam explorare nos iubet, an in nobis sit, hunc profert, vt internoscamus an Christus in nobis sit: qui esse in nobis non potest sine his omnibus. Loquitur ergo de fide illa, quæ per charitatem viuit, & nostrum spiritum, quo dictum est modo, viuificat, & operatur fructus iustitiæ. Quod ideo adstruximus aliquanto diligentius, quoniam non parum hinc lucis pendere ad statum præsentis controuersiæ, post intelliges.

Obiectio-
nis inductæ
ex prædi-
ctis solu-
tio,

Itaque, quod videretur forte quibusdam, Christum illum, quem nos supra asseruimus Dei amorem, non exigere ab adultis omnibus, vt ad salutem necessarium. Ego contra existimo. Nec aduersari nobis, quod promittit salutem credentibus, & baptizatis omnibus. Primum, quoniam de fide, nihil dubito ipsum hic loqui eodem modo, quo eius Apostolum inducto per nos loco, vt & alibi sæpe, loqui, nunc demonstrauimus: viua, inquam, illa, quæ per charitatem operatur fructus spiritus, mortificata carne peccati. Deinde, quoniam etiam in baptismo, vt nobis ad salutem valeat, conspeliari nos Christo oportet, vt peccato mortui in nouitate vitæ ambulemus.

Etiā ba-
ptismū re-
quirere, di-
gnam pœ-
nitentiā vi-
tæ veteris,
quæ nisi ex
amore Dei
digne non
peragitur.

An ignoratis, inquit ille, quia quicumq; baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus? Consепulti enim sumus ei per baptismum in mortem. Vides, vt quisquis legitime in Christo baptizatus est, ei ipsi quoque per baptismum consепultus est. Quod fieri non potest, nisi prius sit mortuus peccato. Mortuo enim, non viuo, sepultura debetur. Quid autem sit mori peccato, paulo ante a nobis explicatum est: nempe, detestari, atque execrari peccatum, & ab eo auerti, affectu & animo, & dignam pœnitentiā agere vitæ veteris. Quæ, nisi ex amore illo Dei procedat, non digne peragitur. Quemadmodum post, in Controuersia de pœnitentiā, demonstrabimus. Pœnitentiā autem hanc prærequiri baptismō, in his de quibus loquimur adultis, qui commiserunt de quo merito pœniteant, non solum hoc loco Apostolus, sed vniuersa habet doctrina Christi, & apostolica. Sed in sequentibus Controuersiis proprius de hoc locus incidet.

Et hætenus quidem, de mysterio redemptionis, iustificationis, salutisque nostræ, & quatenus a Deo, & Christo, & quatenus a nobis pender, secundum diuinarum scripturarum auctoritatem, euangelicam, apostolicamque doctrinam, & catholicæ fidei regulam, quanta potui luculentia, & fide

CONTROVERSIA II.

& fide a nobis explicatum est. In quo, quod aliquanto prolixiores fuimus res ipsa requirebat: cui accommodari, & seruire debet oratio: præsertim cum ex hoc clare demonstrato, totius istius grauissimæ sane & maximi momenti Controversiæ, status præcipue pendeat.

Et quanquam in eo, magna ex parte, non uideantur admodum pugnari nobiscum nostri aduersarij, ut quos uideo eiusmodi quid, quale a nobis explicatum est, imaginari de eodem, & uidere, sed quasi, a longe, & per densam falsarum opinionum suarum caliginem, & tanquam per somnium, nec possint clare explicare, quid uidere se uideant, quemadmodum scripta eorum testantur omnium, consideremq; fore, ab initio, si ita inuenissent, ut a nobis est, explicatum ab aliquo, priusquam suo illud Marte, suo ingenio, & sensu explicare aggressi sunt, ut acquieuisent in eodem abstinuissentq; a comminiscendis portentis illis, nouæ eius suæ commentitiæq; fidei, quæ ad Lutherum usq; est inaudita ecclesiæ: atq; utinam ipsæ dem reiectis, claræ catholicæ ueritatis luci, nobiscum acquiescerent: tamen quando hæctenus uentum est, ad eam ipsam clarissimæ ueritatis lucem, uersa eorundem hac de re doctrina diligenter excutienda est, & quo clare, qualis sit, ab omnibus possit conspici, constituenda sub oculos.

In primis, non admodum, puto, pugnabunt, nobiscum in iustificationis (ut a nobis explicatum est) salutisq; mysterio, quatenus ex Deo, & Christo est. Sed in hoc uertitur uniuersa hæc nostra controversia, in quibus ex nobis, & quo pacto dispositis operetur. Nos demonstrauius, & fidem illam proprie dictam, qua Dei ueritati, mente, & animo firmiter assentimur, atq; innitimur, requiri: & præter eam, etiam syncerum illum, & uincentem omnia in corde nostro, Dei amorem, qui & filialem illum timorem in se complectitur, sollicitumq; mandatis eius in omnibus obsequendi studium. Illi charitate nos iustificari negant, (quam sententiam, & in locis, & in commen. suis in epist. ad Rom. sæpe repetit Philippus) sed solam fidem quandam exigunt, uelut dispositionem proximam, quæ a nobis iustificandis exigitur, & qua posita, nunquam desit iustificationis gratia. Neque enim adeo crassos existimo, ut illam ipsam fidem suam, gratiam iustificationis existiment, quippe quæ, etiam ipsis autoribus, sit peccatorum nostrorum remissio: sed necessarium, & proximum medium in nobis, ad assequendam illam iustificationis gratiam. Proinde Lutherus in epist. ad Galat. solam fidem docet necessariam, cætera omnia liberrima, nec præcepta nec prohibita.

Itaque quod illi sola fide, non charitate iustificari nos affirmant: Nos contra dicimus, nec fide, nec charitate nostra nos iustificari coram Deo, si formaliter, & proprie loquamur: sed una Dei in Christo iustitia: una Christi nobis communicata iustitia: una ignoscente nobis peccata nostra Dei misericordia: quod supra euidenter fecimus. Vt uero intelligamus nos iustificari, seu fide, seu charitate, uelut dispositionibus, aut medijs quibus-

Quid inter
aduersari-
os, & ca-
tholicos
hic præci-
pue contro-
uertatur.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

Charitate, quam fide magis iustificari nos, tametsi a neutra proprie, dam, in nobis, ad iustificationis gratiam a Deo obtinendam necessarijs, nos utranq; & fidem, & charitatem necessario requirimus, sed hanc, non illam, esse dispositionem proximam & inseparabilem, a iustificationis gratia, etiã a nobis demonstratum est; ut hoc locutionis modo, charitate, quam fide iustificari, nos uerius dixerimus.

Quomodo
Apostolus
intelligat
per fidem
in Christo,
& eius san-
guine iusti-
ficari nos,

Quod autem in Apostolo passim recurrit, iustificari nos fide, aut per fidem in Christo, atque eius sanguine, eiusmodi est, ut nobis semper inculcet, non in nobis, aut operibus nostris, sed in Christo iustitiam nostram quæreretur: quo pharisaicam illam, impiamq; opinionem iustitiæ propriæ, quæ ex nostris operibus est, (quæ carnales Iudæos, quibus cum ipsi perpetuum erat negotium, fere occupauerat, qui suam quærentes iustitiam statuere, iustitiam Dei assequuti non sunt) eliminaret e mentibus fidelium, doceretq; in uno Christo nostram iustificationem esse. In eius sanguine, non in operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, fidere nos oportere: proinde, fidem, illic confidentiam intelligit. Iustificamur ergo nos fiducia illa in Christo, & eius sanguine. Sed ille demum, non uane confidit, in Christo iustificari se, qui illum corde sincero diligit, & sollicitè studet obsequi ei dem in omnibus. Qui solis sibi obsequentibus factus est causa salutis æternæ. Illos emundat sanguis eius, qui in luce, hoc est, in ipso Christo ambulant, quemadmodum supra demonstraui. Proinde, si de fidei ratione, & acceptione inter nos conueniret, iam causa sufficienter peracta foret, & satis demonstrata aduersariæ opinionis falsitas.

Aduersari-
os, non ex
usu scriptu-
rarum, sed
nouo mo-
re loqui de
fide,

Quia tamen de fide, non ex usu diuinarum scripturarum, (secundum quas omnes eius acceptiones supra diligenter explicauimus, & distinximus) sed nouo more, hætenus a nemine ante ipsos intellecto loquuntur, quo congregareremur certius, necessarium nobis fuit in explicanda eius ratione, incumbere aliquanto diligentius; & eam ipsam, ab iisdem ipsis eius autoribus requirere. Cum in scripturis, ut dixi, nullam fidei formam aut characterem, qualem ipsi imaginantur, inueniam. Quod dum facere conatus sum, & eorum scripta, hac de re pene pererrauimus omnia, mihi ipsi persuasum non potui, ut adhuc intelligant, de qua fide loquantur, & intelligant: tam uarie, tam prodigiose, illos ipsos de eadem loqui, & docere inuenio, & efficiam, ut etiam tu lector una hoc mecum intelligas.

Quam va-
rie, quã in
constanter,
quam con-
trarie.

Luthero
ut nihil se-
cũ de fide
cõueniat.

Vt autem a Luthero incipiamus, qui primus nouitiam hanc fidem, de fide commentus est, eandem illam definiens, nunc hoc, nunc illud dicit. Alicubi enim credulitatem eam affirmat, eorum quæ diuinitus reuelata, & promissa sunt. Ita sane in actis suis, haud multum differenter ab ea, quam communiter loquentes intelligunt, fide catholica. Alicubi uero, non illam, sed singularem quandam, respicientem certum aliquid particulare quod agitur. Vt in assertio. affirmat nihil oportere eos qui ad Eucharisti-
am accedunt, orationes, aut alia pia opera præparatoria præmittere, sed satis esse, si credant se gratiam ibi consequuturos. Eam siquidem fidem so-
lam,

CONTROVERSIA II.

lam, eos dignos, & puros facere. Similiter & in sacramento poenitentiae, aut absolutione, exigit vt firmiter qs credat, se a sacerdote absolui: quod quisquis fecerit, quicquid sit de contritione, & caeteris omnibus, is illi vere absolutus est. Alicubi negat fidem esse rerum praeteritarum, sed solum futurarum, quod facit libello de votis. Ad haec libello de fide, & operibus: Fides, inquit, nullo modo esse potest, nisi sit viuax quaedam & indubitata opinio, qua homo super oem certitudinem certus est sese placere deo, se deum habere propitium, & ignoscentem in omnibus quae fecerit, aut gesserit: propitium in bonis, & ignoscentem in malis. Rursus libello de libertate Christiana, docet eum, qui habet fidem, per eandem liberum esse ab omni lege, & ex mera libertate, omnia quaecumque facit gratuito facere, nullo prorsus respectu sui, nihil quaerere, nec sui comodi, nec salutis: cum iam satur sit, ac saluus Dei gratia, ex fide sua: sed solum, vnumque beneplacitum Dei. Vide lector, quam hic, doctrinae istius noue autor primus, de sua illa fide tantopere a se praedicata, & cui initium, & finem, atque adeo totum in salutis nostrae negotio tribuit, loquatur inconstanter, quam infideliter, quam varie, quam contrarie: ita, vt nescias, etiam si maxime velis in eius te dare sententiam, quamnam fidem sequi deberes. In quibus tamen omnibus, nihil ex scripturis, nihil ex promo, condoque ecclesiasticorum dogmatum, sed nuda, meraque affert sui capitis somnia.

In primis, quam immenso interuallo distant, fides, quam in actis praedicat esse credulitatem eorum, quae diuinitus reuelata & promissa sunt, & ea, quam describit libello, de libertate Christiana, nulli obscurum est. Illam, nempe catholicam, necessario requiri in omni accessuro ad Deum & immenso interuallo, per se, abesse a iustificationis gratia, & esse etiam in peccatoribus, qui mundi, quam Dei gloriam plus diligunt, & in iudicio damnationis sententiam accepturi sunt, supra, irrefragabili diuinarum scripturarum autoritate euident fecimus. At fides, quam memorato libello, de li. Christ. describit (de qua eadem, libello de fide, & op. loqui videtur) infallibilem certitudinem salutis praestat: et adeo catholica non est, vt mihi non persuadeam, vllum omnium, etiam huius ipsius fidei assertorum sibi persuadere, se talem esse, qualē haec fides exigit, vt videlicet, per fidem iam liber a lege, plus praestet, quam exigatur a lege: nec iam vltra, sui vllum respectum habeat: nihil de sua vtilitate, sed nec de salute quidem sollicitus amplius: velut eius iam securus, & satur omnium, mera libertate, planeque gratuito, ob vnum Dei beneplacitum faciens, quaecumque facit omnia. Certe, electus ille Apostolus, etiam postquam in coelum raptus interfuit arcanis coelestibus, eam fidei perfectionem nec ipse praestitit, nec a nobis exegit. Imo, quo damnationem effugeret, & salutem assequeretur, castigasse se corpus suum, & in seruitutem redegissee ingenue praedicat: & quo etiam nos idem faciamus, exhortatur omnes. Nescitis, inquit, quod ij, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, vnus autem accipit braui-

Ue Luthe
ri fide Pau
lus non ha
buerit.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

um: Sic currite, vt cōprehendatis. Omnis aut qui in agone cōtendit, ab omnibus se abstinēt. Et illi quidē, vt corruptibilē coronā accipiant: nos aut vt incorruptā. Ego igitur sic curro, nō quasi incertū: sic pugno, non quasi aerē verberans: sed castigo corpus meum, et in seruitutem redigo, ne cum alijs prādicauero, ipse reprobus efficiar. Audis quēadmodum, & cuius respectu, nobis currendum ille doceat: audis vt se quoq; cucurrisset, & depugnasse gloriatur? Vult nos currere, vt comprehendamus. Quam viam? nunquid aliam, quā & ille se cucurrisset gloriatus est? qui ait: Viam mandatorū tuorū cucurri, cū dilatasti cor meū. Ad hunc cursum nos charitas instruit, & fortes facit, proinde non semper cucurrisset se hanc viā ille prādicat, nā subinde torpuit, imo recurrit retro, & graui ter lapsus est: sed tunc, cū dilatasti, inq̃t, cor meū. Dilatatur nobis cor, rei iucundæ, & amatae præsentiæ: proinde, illa velut metaphora, diuinū amorē, q̃ nos Deo cōiungit, nobis exprimit, quē sollicitū illū, sc̃tmq; timorem, & studiū, dilecti voluntati obsequendi per oīa, includere, & necessarium comitē habere, supra demonstraui. Hic qñ adest, nos currere facit: vbi deest, torpentes, negligentescq; sumus. Ad hunc cursum nos Apostolus prouocat: nunquid nullo nostri, nullo salutis per hunc assequendæ respectu? imo sic currite, inquit, vt cōprehendatis. Quid? coronam, non corruptibilē, sed incorruptam. Et tu, qui currebas, qui pugnas bas Paule, cur castigabas corpus tuū, & in seruitutē redigebas? Ne forte, inq̃t, cū alijs prādicauero, ipse reprobus efficiar. Vides itaq; nec Paulum ipsum prāstitisse, multo minus exegisse a nobis eam perfectionē, quā fides prādicata a Luthero omni prorsus, si illi credimus, ad salutem necessaria, requirit, & exigit: quinimo et ipsum, hinc dānationis timore, inde salutis spe ac desiderio, suam ipsius salutē operatum fuisse, non sola fide assequutum. Vtq; & nos cum timore, ac tremore salutem nostram operari doceat, & in remunerationē aspicere. Quæ vniuersa, fide Lutheri, meræ nuge sunt, imo in Dei misericordiam, & Christi sanguinē blasphemia, quicquid facimus ipsi, iustificationis, & salutis assequendæ gratia: adeo Zelotypa est illa eius fides, & socij impatiens, in hoc iustificationis negocio. Intelliges proinde, q̃ diuersa sit Lutheri hæc salutaris fides ab Apostolica. Illa, vbicunq; est, certum hominem, super oēm certitudinem facit se placere Deo, atq; ipsum se patrem in omnibus ignoscendum habere, ac propitium. Ista timorem, ac tremorem, non solum admittit, sed etiam exigit. Ista dicit, ne forte damner, & reprobus efficiar. Illa, prorsus gratis, atq; ita gratis, a Deo salutem accipit, vt in ea, aut ad eā, nihil cooperari nos illi sinat: ne non totum Dei sit, aut eius in hoc benig nitati, liberalitati, & misericordiæ detrahatur aliquid. Hæc etiam iubet, atq; exigit, vt ipsi quoq; nostram ipsorū salutem operemur. Illa nō per mittit, vt quicq; nostra ipsorum causa faciamus, seu damnationis vitandæ, seu salutis assequendæ gratia. Hæc requirit, & docet ista omnia.

Euis

Anthitesia
fidei Lu-
theranæ, &
apostolicæ.

CONTROVERSIA II.

Euidens proinde hinc factum existimo, Lutheri nec secum consentire de fide, nec cū Apostolo, quamcūq; tandē illā suam fidē intelligat.

Apud Bugenhagium Pomeranum nihil fere inuenies explicatius, distinctius, aut constantius. Nam cum vniuerso suo libello ordinationis nouellæ ecclesiæ suæ Danicæ, nihil præter fidē Christianam crepet: & opera, quæ iustificationis & salutis nostræ peraguntur gratia, fortiter explodat, exhibet, expugnet, maledictisq; & conuicijs insectetur eos, qui ea, aut requirant, aut doceant, aut faciant, salutis iustificationisque assequendæ gratia: si tamen peruestiges, atq; intelligere quæras, quam illam fidem Christianam intelligat, cui acceptam referēdam iustificationem, & salutem nostram existimet, etiam si velis illi credere, quid tandem crediturus sis, non intelliges.

Nam frequenter eam definit, qua certo credimus Christum, coram Deo patre esse iustitiam nostram, sanctificationem, redemptionem, & vitam æternam, & qui nos liberet a lege, peccato & morte, constituatq; sub gratia, & faciat, vt agnoscamus, inuocemusque patrem. Aut (quod mutatis paulisper verbis in idem recidit) qua credimus remissionem peccatorum per Christū pro nobis conceptum, natum, passum, glorificatum (vtracq; em̄ sæpe vtitur.) Ex quibus quidem finitionibus cum certi aliquid tibi intellexisse videris, quid fidem illam suam, quam euangeliscam dicit, intelligat: eandem rursus obscuriorū verborum inuolucro ita inuoluit & implicat, quasi studio hoc egerit, ne possit a quoquam intelligi. Nec miri, cum nec semetipsum intelligat. Nam fidē, qua credimus remissionem peccatorum propter Christum pro nobis mortuum, facile quiuis intelligit. Nec minus, quod idem ipse sit nostra iustitia coram patre, cum hæc ipsa credat (vt exposuimus) & crediderit ab initio vniuersa toto orbe catholica ecclesia. Itaq; cum ex dictis eius verbis, quam fidem intelligat, probe tibi intellexisse videris: alteram mox eius finitionē affert, quā ita nō intelligas, vt merito dubites nec ex prioribus illis certo te intellexisse, quid intelligat. Siquidē eandem definit, fiduciam, qua Christum apprehendimus in conscientia coram Deo, & in Christo patrem. Cuius definitionis verba quanto magis expēdo & ad se inuicem confero, tanto minus intelligo, nec puto multos Oedipos sufficere explicandis ænigmatibus, q̄ sub ijs latent. Imo nec quenq; etiam si hoc ipsum magno studio quærat, facile inuenturum, quæ connectere posset, verba minus coherentia (Fiducia qua Christum apprehendimus in conscientia coram Deo, et in Christo patre) quæ si qs recte nobis explicare potuerit, is mihi erit magnus Apollo. Conscientiā quid intelligere debeamus, ex vsu diuinarū scripturarū, supra non semel a nobis explicatum est, superiorē nempe eam rationis partem, quæ semper deprecatur ad optima. Cuius hoc sit officiū proprium, vt nos moneat, extimulet, & ad meliora prouocet: obsequentibus, & legi Dei obtemperantibus, testimoniū perhibeat,

Conclusio de Lutheri, qd nec secum consentiat de fide, nec cū Apostolo. Bugenhagius vt in eadem perplexitate laboret.

Nota portentosam definitionē fidei.

Conscientia & eius officium.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

beat, & congaudeat: praeuaricantes vero, & ab honesto, & a diuina lege in cordibus nostris, seu Dei digitis descripta, seu doctrina, traditiōe, aut fide recepta declinantes, reprehendere, iudicare, condēnare. Neque eius est fidere, aut fiducia, sed voluntatis, & per eam hominis, quae ex testimonio conscientiae oritur, quando illa non reprehendit nos, sed impletae legis Dei testimonium perhibet. Quemadmodum clarissimis verbis Ioānes nos docet: Si, inquit, conscientia non reprehēdat nos, fiduciam habemus ad Deum. Quam ipsam, Paulus gloriationem nostram appellat dicēs: Gloratio nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae. Inepte proinde haec definitio fiduciam conscientiae tribuit.

*Fiducia vt
cōscientiae
non sit.*

Deinde, nec consequentia, quae in eadem subiunguntur, & conscientiae tribuuntur, eidem conuenire possunt: non magis, quā oculis vt audiant, naribus vt videant.

Dicit fidem illam suam Euangelicam esse fiduciam, qua in conscientia apprehendimus Christum coram Deo, & in Christo patrē, quid est hoc? in conscientia apprehēdi Christū coram Deo, & in Christo patrē? Dispeream, si vllum hic verbū, quid velit, intelligā, aut diuinare possim, etiā si maxime cuperē eius discipulus fieri, atque illi credere in omnibus.

*Bisariam
apprehēdi
a nobis ali
quid.*

Noticia.

Affectu.

Duobus sane modis apprehēdi ego a nobis aliquid intelligo, vt huic instituto possit quoquo pacto congruere. Nam corporalem apprehensionem, qua aliquid manibus tenemus, ante omnia a proposito reijcio. Tu vide lector, si quid amplius intelligas. Dicimur autē (quomodo huc quaquā ratione pertinere potest) apprehēdere aliquid, cū eius noticiam percipimus: seu vi illa imaginaria, quae ad sensum interiōrē pertinet: seu rationali, quae vi illi imaginatiuae coniuncta est, quam inferiorem rationis portionē dicimus. Dicimur praeterea affectu velut manibus quibusdam, apprehendere, quod ardentē amamus, cui amore cōglutinamur, & quod velut vlnis quibusdā amplectimur. Illud, vt dixi, imaginaria, aut illi coniunctae in nobis rationalis virtutis est: hoc autē voluntatis propriū. Neutrum vero conscientiae conuenit. Nec diuinare possum, quod horum modorū intelligat, apprehendi a nobis in cōscientia Christum, & in Christo patrē, cum neutro horū modorū ita possit in conscientia apprehendi. Primū certe per fidē fit, & illius, quam dixi, rationis munus est: nempe Christum cogitatione, fideque apprehendere, & in Christo patrem, eo sane pacto, quō idē dixit Christus: Ego in patre, & pater in me est. Alterum, voluntatis, affectus, et amoris est propriū. Quo pacto, spon si sui amore vulnerata, atque adeo ebria iam felix anima, in mystico illo epithalamio: Inueni, inquit, quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam. Et rursus suum sponsum alloquens: Quis mihi det te fratrem meum, sugentem vbera matris meae, vt inueniam te solum foris, ac deosculer, & iam nemo me despiciat? apprehendam te, & ducam in domum matris meae. Vniuersus hic sermo metaphoricus est. Tenuisse se dicit eum,

eum, nec dimissuram, & iterum apprehensuram, sed amoris hæ vlnæ, hæ manus sunt, quibus dilectum tenet, apprehendit, complectitur. Si priorem illam apprehensionem hic intelligat, nemo Christi fidem professus, non ita apprehendit Christum, & in Christo patrem. Sed nec fiduciæ, nec conscientia est apprehensio eiusmodi, sed catholicæ fidei, & apprehensuæ illius rationalis virtutis propria. Illa enim ad voluntatem pertinet. Conscientia vero vis illa apprehensiva non tribuitur. Si vero posteriorem hanc, quæ amore & affectu fit, apprehensionem intelligat, hoc dicit (vt proprijs, clarisq; verbis pro metaphoricis vtamur) fidem esse fiduciam, qua Christum amamus in conscientia, & in Christo patrem, atq; ita etiam noua hic adducetur absurditas, vt Christum amemus fiducia. Quod ex ipsa terminorum ratione euidenter falsum est. Nam amore amamus: fiducia confidimus: nec est amor fiducia, sed causa fiducia, vt quæ ex amore nascitur. Quem enim sincere amamus, in illum etiam confidimus, quemadmodum supra a nobis plenius est expositum. Et quid hic amor, quid hæc fiducia ad conscientiam?

Perpende lector, quã nihil in definitione fidei Bugen hagi cohæreat.

Deinde & hoc quis nobis ænigma explicaturus est, quid intelligat Christum apprehendere coram Deo, patre videlicet, & in Christo patrem? Nam ego quomodocunq; demum apprehensionem in conscientia intelligat, quid sit Christum apprehendi coram Deo, non intelligo. An apprehenditur aliquando Christus, hoc est, Dei patris verbum & filius, sed non coram Deo patre: aliquando vero non apprehenditur solum, sed etiam coram Deo patre apprehenditur, vt sit hoc Christianæ illius tam salutaris fidei, illud minime? & quid est illud ipsum? coram Deo. Num quid sit a nobis, nõ coram, sed clam & absente Deo? Haud sane Davidi ita visum est: Quo ibo, inquit is, a spiritu tuo, aut quo a facie tua fugiam? Si ascendero in coelum, tu illic es: si descendero in infernum, ades.

Nunc tuã lector conscientia appello, q̃ istiusmodi verbis, tam obscuris, tam male cohererentibus, tam nihil significantibus, inuoluunt atq; implicant rem omniũ maxime explicatu necessariã, & in qua vna (si ipsis fides habenda sit) vniuersa salutis nostræ summa consistit, an tibi videtur intelligere, quã ipsam fidem, de qua tam magnifica prædicant, loquantur & intelligant? Sane, si intelligunt, studio nolunt intelligi, nec agunt candidè, nec Christiane, sed suã alijs salutẽ inuidet. Qua in re, quid aut agant, aut moliantur, nõ intelligo. Tam diligẽter a bonis, quæ hactenus prædicata sunt, operibus, homines ad vnã solamq; fidem suam reuocant, opera ipsa eleuant, extenuant, nihili pene fieri, curariq; persuadent, in vna illa fide accipere, possidereq; nos docet omnia. Atq; illã ipsam fidem quãnam intelligant, cum requiris, nihil certi intelligis: sed nunc hoc, nunc illud ingerunt, vt post omnem inquisitionem, q̃ ante, discedas incertior. Nam eandem, quam in his duobus, velut exempli causa, demonstraui, varietatem, inconstantiam, obscuritatem, in omnibus illorum libris inuenies.

Cõuincuntur semet ipsos non intelligere, quã illam suam fidem intelligant.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

Sed forte expectas, in ipsa eorū confessione Augustana inuenire hāc ipsorum fidem explicatam certius ac definitius, et merito sane, vt in qua, communi omnium nomine, Imperatori & sacri Imperij statibus publice exhibita, communi quoq; studio, omnium laborarunt ingenia.

Demon-
strantur ni-
hilo certius,
aut definitius,
desinere suam
fidem in sua
confessione
Augustana.

Attamen, etiam illam ipsam excutiens diligētius, frustra te expectas se inuenies, imo minus consonum, minusq; cohærens inuenies. Tribus sane articulis hanc suæ fidei fidem in eadem executi sunt. Quorum primo, qui numero quartus est, ipsam in se fidei illius naturam, vim & energiam explicare conantur. Secundo, quo pacto ea acquiratur, in genere turq; nobis. Tertio, quænam ipsam consequantur in nobis, & ab ea, velut fructus quidam ab arbore, prodeant.

Ar. iij. con-
fess. Aug.

Habet itaq; primus ille in hæc verba: Item docent, quod homines nō possint iustificari coram Deo proprijs viribus, merito & operibus, sed gratis iustificentur propter Christum per fidem, cum credunt se in gratiam recipi, & peccata remitti propter Christum, qui sua morte pro peccatis nostris satisfecit. Hanc fidem imputat Deus pro iustitia corā ipso. Hactenus verba articuli.

In quibus audis, gratis nos iustificari propter Christum per fidem, sed quam fidem intelligāt, nondū intelligis: nisi quod interim sperare possis, loqui eos de fide, vt loquentes cōmuniter, nempe catholica, quæ Dei veritatem adæquate respicit, quemadmodum supra a nobis explicatū est.

Omnia v-
ba aduersa-
riorū de fi-
de, ambi-
guicatis
plena.

Quæ sequuntur in articulo: Cum credunt se in gratiam recipi, & sibi peccata remitti propter Christum, &c. nihilo certiorē lectorem reddūt, de qua fide loquantur, sed tantum dubitare faciunt, an intelligant de fide catholica, quod ea iustificemur quidē, sed non oēs, nec semper, sed illi, & tum demum (quod ipsa verba importare videntur) qui, & quādo se credunt in gratiā recipi, & sibi ob Christum remitti peccata: (neq; enim omnes hoc credere, qui habent fidem catholicam, supra euidentē fecimus) an vero nō illi fidei catholicæ, sed vni huic speciali, qua quisq; de se credit, quod Deo placeat, & in Christo iam iustificatus sit, iustificationis gratiā acceptam referant (quod se intelligere innuunt, sed non cōstanter in articulis sequētib; vt mox intelliges.) Istiusmodi enim persuasionem, qua quisq; ita forte de se credit, nihil habere cum catholica illa fide commercij, plane indubitatum est, cum hāc manere etiam in peccatoribus, & damnationi obnoxij, & qui nihil dubitant in morte se adhuc permanere, supra euidentissimum fecerimus, et eiusmodi particularem de se persuasionem, nec diuinæ scripturæ (quæ mei, tuicq; speciatim nō meminit, sed generaliter loquitur) nec ecclesiasticæ traditionis auctoritati inniti per se notum est, sed necessario (nisi vana sit, & temeraria præsumptio) ex interno diuini spiritus diffusi in cordibus nostris testimonio, aut ex speciali aliqua, forte alicui facta, diuina reuelatione oritur. Reuelationem hanc extra sortem relinquo. Testimonium autem eiusmodi diuini in nobis spiri-

CONTROVERSIA II.

spiritus, fides non est: necesse est enim, ut sequatur praesentiam eiusdem in nobis spiritus, qui tamen non datur, nisi iam credentibus, imo & Deum sincero corde amantibus, non vero infidelibus, nec potest inesse aliis quibus, nisi in quibus Christus est. Quod autem argumentum habeamus inhabitantis nos Christi, non dubium, sed clarissimum ex verbis Apostoli supra demonstraui: nempe, si corpus nobis est mortuum peccato, & spiritus uiuat iustitiae. Quod ut sit, alio sane, quam fide nobis opus esse, ex eisdem, quisquis ille, clarissime intelligit.

Magis te adhuc dubium & incertum reddent, si diligenter expendas sequentia. Siquidem articulo V. suae confessionis, quo modum generationis suae in nobis fidei explicant, habent in haec verba:

Ar. v. confes.
Aug.

Ut autem hanc fidem consequamur, institutum est ministerium docendi Euangelij & porrigendi sacramenta. Nam per verbum & sacramenta, tanquam per instrumenta, donatur spiritus sanctus, qui fidem efficit, ubi & quando visum est Deo, in ijs, qui audiunt Euangelium: scilicet, quod non propter nostra merita, sed propter Christum iustificet hos, qui se credunt propter Christum in gratiam recipi. Damnant proinde Anabaptistas, & alios, qui sentiunt spiritum sanctum contingere sine verbo externo hominibus, per ipsorum preparationes et opera. Haec tenus illi articulo memorato. Quem ipsum cum mecum diligenter expendo, nescio quid mihi videre videor, imo non lucem, sed plusquam Cimmerias tenebras, in doctrina noui huius Euangelij mihi videre videor.

Institutum docendi Euangelij ministerium, ut homines assequantur fidem orthodoxam & catholicam, qua credimus, non credentibus tantum, sed fideli ac sollicito studio obtemperantibus doctrinae Christi, per illum, & in illo, ut in mundi luce ambulantes, illum ipsum per vestigia eius sequentibus, vitam & salutem expectandam esse intelligimus. Hanc enim unam fidem doceri a Christo & Apostolis, supra euidentissimum fecimus. Sed quam ipsi demonstrant, hanc suam aliquam specialem, quae sola securitatem vitae, et salutis praestet, a Christo, Apostolis, aut Euangelistis doceri, nusquam sane inuenimus, imo contra plane e diametro, etiam cum omni fide nihil nos esse, nisi adsit charitas, quemadmodum supra a nobis satis demonstratum est.

Ut vero etiam porrigendorum sacramentorum sit institutum ministerium, quo per ea fidem assequantur homines, haud sane intelligo. Neque enim Christi Euangelio hoc consonat, non doctrinae Apostolicae, et catholicae ecclesiae, quae adultis, nisi iam fidelibus & credentibus, sacramenta non porrigit.

At quod probandi illius causa subiiciunt, multo mihi videtur prodigiosius. Nam per verbum (inquiunt) & sacramenta donatur spiritus sanctus, qui fidem efficit, ubi & quando visum est Deo, in ijs, qui audiunt Euangelium.

Nota le-
ctor porre-
ta erroru,
quibus sca-
tet articul.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

Vt cū Lutheri doctrina articulus pugnet e diametro.

In primis, cum Lutheri doctrina hoc non consonat, qui in assertione docet hæreticam esse, quamvis vsitatā sententiam, qua dicitur, sacramenta nouæ legis dare gratiam his, qui obicem non ponunt. E diametro enim sibi constituuntur ista, hæreticam sententiam esse, quod sacramenta dant gratiam. Et per eadem donari spiritum sanctum, qui sine gratia non est. Sed nostra nihil referat, vt pugnet secum, pergamus proinde in eo quod coepimus.

Spiritum, nullis dari nisi iam fidelibus.

Spiritum sanctum per verbum, & sacramenta, velut per instrumenta donari hominibus, qui fidem efficiat, vbi & quando hoc Deo videtur, in his qui audiunt Euangelium, mihi sane nouum, & incredibile videtur, vt qui nusquā in diuinis scripturis inueniam spiritum sanctum datum, non credentibus, aut infidelibus, quo in eis fidem efficeret, imo nullis nisi iam credentibus. Dedit Christus Apostolis spiritum sanctum, sed iam fidem habentibus. Apostolorum Petri, & Ioannis ministerio Samaritanas iam dudum, & credentes, & baptizatos in nomine Iesu, spiritum sanctum accepisse, Lucas testis est. Aequè & Ephesi nonnullos, post acceptam fidem, & regenerationis sacramentum a Paulo Apost. Ita quoque Iudæis ex Petri concione ad Christi fidem conuersis, & corde compuncto interrogantibus, quo ipsis ad salutem opus esset, idem respondit, vt poenitentiam agerent & baptizarentur in remissionem peccatorum, ita demum promittebat fore, vt spiritum sanctum acciperent. Vt autem quisquam infidelis adhuc, spiritum sanctum acceperit, scio quod nullū ex scripturis exemplum proferent, imo scio, quod palam contradicat Apostolus: Vt cui idem est, Christum in se habere, & spiritum Christi, & spm Dei in se habere. Id quod vno eodē loco clarissime explicat, ad Rom. scribens: Si quis aut spiritum, inquit, Christi nō habet, hic non est eius. Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spūs vero viuī propter iustificationē. Quod si spiritus eius qui suscitauit Iesum a mortuis, habitat in vobis, qui suscitauit Iesum a mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra. Ita hic de inhabitante nobis Christi spiritu, ad inhabitantē nobis Christum, & Dei patris qui ipsum suscitauit a mortuis, spm, transitum facit, vt plane demonstrat, in idem semper concidere. Vt autem Christus in nobis sit, nō solum fidem iam dudum habere oportet, sed etiā mortificatum corpus peccato, et viuētem spiritum iustitiæ, quod nec sine Dei amore dominatum in corde nostro obtinente fieri posse, nedum sine fide, supra clarissime demonstraui.

Sed ita sit, vt volunt aduersarij, detur spiritus sanctus per verbum, & sacramenta infidelibus, qui in eis fidem efficiat. An datur omnibus? aut quibus tandem? Respōdent dari audientibus Euāgelium, etiamsi nō credant Euangelio, hoc enim necessarium est, vt cōfiteantur. Nam si crederent, iam fides præueniret dationē, acceptionemque spiritus, et non esset effectus dati nobis spiritus. Oībus auditoribus Euāgelij dari hūc spiritum,

CONTROVERSIA II.

tum, his uerbis non affirmant, nec, ut puto, existimant. Quos si percontari pergās, an datus in hunc modum spiritus, non credentibus, suum continuo effectum in illis secum afferat, & fidem operetur in omnibus quibus datus est, respondent, non ita habere, sed in quibus, ubi & quando deo hoc uisum est. Potestne quicquam, aut dici, aut cogitari absurdius? Datus in fidelibus diuinus ille spiritus, non tamen in ijs omnibus, nec semper fidem efficit, sed nutum adhuc Dei cuiusdam expectat, quo accepto, tum demum operatur fidem, & interim quid miser homo, qui nullas in his omnibus suæ potestatis, & arbitrij partes audit, aut intelligit, ut spiritum accepisse se scire poterit? & ut hoc sciat, quonam pacto diuinabit miser ex eorum se esse numero, quibus ille impartiri uelit fidei gratiam? an hoc loco? hoc tempore? Quis enim diuinorum hunc consiliorum fecit participem? Nihil ne conabitur interim, nec ut accipiat spiritum, nec ut per illum consequatur fidei gratiam? Nihil sane secundum horum euangelium, quod damnat omnes, qui existimant, ut spiritum sanctum accipiamus, quicquam conferre, aut promouere nostras præparationes & opera. Quid igitur? Quid enim aliud? quam ut commissa uniuersa suæ salutis cura deo, a cuius unius beneplacito intelligit pendere uniuersum, ipse interim uiuat moliter ac suauiter, & genio indulgeat. Cur enim frustra se fatigaret quisquam? frustra conaretur ad id, quo intelligit uniuersum conatum suum nihil proficere?

Perpende hæc lector obsecro, mira enim stupendaque sunt omnia

Quod si adhuc pergās inquirere, quodnam illud Euangelium intelligant, ex cuius auditoribus sibi deligat deus, in quibus, ubi, & quando sibi uisum est, operatur fidem, per suum illum quem eisdem distribuit, spiritum, satis diligenter, ac dilucide, ab eisdem hoc explicatum inuenis, de suo se Euangelio loqui, hoc nempe: Quod deus propter Christum gratis iustificet hos, qui se credunt ob ipsum in gratiam recipi, præter quod, aliud nullum Euangelium uidentur agnoscere, sed in uno hoc, breui sane, ac facili, summam se salutis tenere, cum tamen nostrum, & Christi Euangelium multo sit operosius, & prolixius.

Quod Euāgelium ad uersarij, de Euangelio loquentes intelligāt.

Damnāt proinde Anabaptistas, & alios, q̄ sentiunt spiritū sc̄m contingere sine uerbo externo hominibus, p̄ ipsorum p̄parationes, & opera.

Digni certe Anabaptistæ, qui damnentur ab omnibus, at indigni fortassis qui damnentur ab istis, quibus errores suos, merito acceptos referāt, ut a quibus didicerunt neglecta autoritate traditionis ecclesiasticæ, uni scripturæ credi oportere. In cuius tamen sano germanoque intellectu, nemo aliterius hominis sit subiectus iudicio, sed quisq̄ sequi secure possit, quod ex scripturis intelligit. Ex quo uno, fœcundo ad omnes hæreses principio & illorum, & Sacramentariorum, & aliarum noui huius Euāgelij sectarum, crassissimi & prodigiosi errores prodierunt.

Aduersariorum in Anabaptistas censura qualis.

Deinde & hanc ob causam damnātur immerito, quod sentiant spiritum sanctum sine uerbo externo nonnunquam dari hominibus, per ipsorum præparationes

Sine uerbo externo spiritum s.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

sæpe dari
hominibus.

paratiões & opera, cum certum sit, intus nobis loqui posse dominum, pro uocare ad poenitentiam uitæ ueteris, & ad sui amorem nos excitare, & eo usq; promouere, ut nos dignetur sui consolatione spiritus, ne in re certa, atq; euidenti asserenda hic hæreamus diutius.

Spiritum s.
nobis dari
per nostras
preparationes
& opera.

Nec hoc recte damnant in Anabaptistis, & in alijs, quod sentiant spiritum sanctum nobis dari, per nostras preparationes & opera. Quod quicumq; sentiunt, non hoc sentiunt, nostras præparationes, & opera, causam effectiuam, sed solum dispositiuam esse, quod spiritum sanctum accipiamus, & quibus positus, ille nunquam desit, & quibus deficientibus, non adsit. Eiusmodi enim dispositionem, esse amorem illum dei synceræ, cum omnibus sine quibus ille esse non potest, supra, diuinarum scripturarum irrefragabili autoritate, Prophetarum, Christi, Apostolorum, & Euangelistarum testimonio, euidenter demonstrauius, quos uniuersos, hi simul inuoluunt sua hac damnationis sententia, sed quæ nullis quam damnatoribus nocuisse potest. Quid enim aliud in uniuersa scriptura deus exigit a nobis, quam poenitentiam uitæ ueteris, atq; eius innouandæ studium, utq; sincero corde ad ipsum conuertamur: hoc autem facientibus, & non alijs, remissionem peccatorum, uitam & salutem promittit, ad illos, non ad alios, se respecturum illo misericordiæ suæ oculo, seq; uicissim conuersurum per amoris affectum affirmat. Si impius, inquit, poenitentiam egerit ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, uita uiuet, & non morietur, omnium iniquitatum eius non recordabor. In iustitia sua quam operatus est, uiuet. Audis quibus promittatur peccatorum remissio, & uita, nempe peccatorum digne poenitentibus, & quibus iam adest, mandatis dei per oia obsequendi sollicitum, & fidele studium, quod ab illo dei amore, & filiali timore est inseparabile. Vides ut operibus istis, iustificationem & salutem nostram, quatenus ex nobis pēdere potest, deus imputet. In iustitia, inquit, sua, quam operatus est, non quam credendo solum accepit, uiuet. Nullis quam auersis iam a uia ueteri, iam humiliatis, iam contritis corde, iam cum sollicito timore mandatis eius obsequentibus promittit medelam & sanitatem, ad solos illos, respecturum se affirmat. Ad quem, inquit, respiciam nisi ad pauperulum, & contritum spiritu, & tementem sermones meos? Vides ut neget se respecturum ad alios. Prærequirit ergo illa in nobis opera, quibus tales reddimur, non quod his ipsis assequuti iam simus iustificationis gratiam, quæ in uno illo misericordi ad nos respectu consistit: sed uelut præparationes quasdam ad eandem, in nobis prærequirit & exigit. Nam quod contriti corde, hoc ipso sanati aut uiuificati nondum sint, sed adhuc, ut sanentur indigeant, idem propheta, etiam alio loco affirmat. Quia hæc, inquit, dicit excelsus & sublimis, habitans æternitatem &c. ut uiuificet spiritum humilium, & uiuificet spiritum contritorum. Et rursus in persona saluatoris: Spiritus domini super me, eo quod unxerit me dominus

Amore aut
contritione
nos non sanari,
sed dei gratia.

minus, ad annunciandum mansuetis misit me, ut mederer contritos corde. Vides cor contritum exigi in nobis, priusquam illud sanare, aut viuificare dignetur dominus, priusquam illo misericordiae suae oculo ad nos respicere. Quamuis ea ipsa nostra sanitas, vita, aut iustificationis gratia, non ex nobis, aut nostra contritione sit, sed illi a Deo superueniat. Et hoc est, quod clarissimis verbis Dauid praedicat: Qui sanat, inquit, contritos corde, & alligat contritiones eorum. Ita Christus, promittit laborantibus, & iugo peccatorum oneratis, refectorem, si tamen prius ad se veniant. Venite, inquit, ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Ad se venientibus, promittit suam gratiam. Et venire ad Christum, nunquid est dormire, aut cōsertis sub alas manibus ociosum quiescere? an non conuerti, & moueri ad Christum, affectus cordis, & amoris, non pedum gressibus? Opera ergo ille nostra praequirat, quibus positus, promittit non de se suam gratiam.

Et haec tenus quidem, priorum duorum articulorum, cōfessionis aduersariorum de fide & iustificatione hominis, mysteria, satis excussimus, & euident fecimus, non solum prodigiosis, & absurdissimis erroribus plena esse verba singula, sed etiā, ut ex his nihil certi ac definiti quicquam possit intelligere, quā fidem in vniuersa hac controuersia, & quatienscunq; de fide iustificante loquuntur, intelligant. Quod tamen ante omnia, clarissime explicatum, ac definitum oportuit, ut in quo vno, totius salutis nostrae summam volunt cōsistere. Nec puto tam a methodos, quin fecissent, si modo ipsi certo intellexissent, & intelligerent, de qua fide se ipsos loquentes intelligant.

Tertij vero articuli eorundem de hac ipsa sua fide, quo vim eius viam, operantemque efficaciam explicant, discussionem tantisper differemus, dum hanc de notione eiusdem inquisitionem absoluerimus, ad quam reuertentes.

Haud immerito sperabam fore, ut in Apologia eiusdem cōfessionis suae, quae forte ob breuitatem, in eadem dicta videri possent obscurius, explicata inuenirem certius, distinctius, & luculentius. Quam vniuersam (verbosam sane & prolixā, vnde & breuiter hic subiiciemus, quaecunq; ad characterem, finitionemq; quā hic inuestigamus, fidei illius pertinet) non paruo tædio iterum, iterumq; perlegi, & singula pene verba diligenter excussi, sed nihil magis inueni consonum, nihil cohaerentius, certius, definitius, imo vniuersa haec Apologia, maxime autē, quatenus cōcernit praesentem controuersiam, magis errantes, velut in tenebris, aliquos quā certa via, recto cursu, orationis luculentia, in certum scopum apte tēdentes, videtur exprimere, nec ex ea vniuersa mihi persuadere possum, ipsos certo, & clare intelligere, quid fidem loquentes intelligant. Tu vide lector & diligenter aduerte animū, an forte idem tibi mecum videbitur.

Definientes itaq; in Apologia fidem illam suā, cui iustificationis gratiam

K

Excussio
eius q̄ Apo-
logia con-
tinet, ad fi-
dei suae cha-
racterē per-
tinentia.

Qualis A-
pologia in
vniuer-
sum.

Quam va-
rias fidei

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

*suæ defini-
tiones Apo-
logia cōti-
neat.*

I.

tiam, & salutem, bonorumque omnium cumulum acceptum referant.
Hæc igitur fides, inquit, specialis, qua credit unusquisque sibi remitti peccata, & deum placatum nobis esse propter Christum, consequitur remissionem peccatorum, & iustificat nos. Et quia in poenitentia, hoc est, in terroribus, cōsolatur, & erigit corda nostra, regenerat nos, & affert spiritum sanctum, ut deinde legem Dei facere, videlicet vere diligere Deum, atque eum timere, illique obedire possimus. Et paucis interpositis:

II.

Et hæc fides est noticia Christi. Et rursus post aliquanta:

III.

Est autem ea fides iustificans, non tantum historiae noticia, sed assentiri diuinæ promissioni, in qua gratis propter Christum offertur remissio peccatorum, & iustificatio.

III.

Et ne quis, inquit, eam suspicetur tantum esse noticiam historiae, addemus amplius: Est velle, & accipere oblatam promissionem, remissionem peccatorum, & iustificationem, nec sufficit ad fidem iustificantem, credere sibi peccata dimitti, & propter Christum se in gratiam recipi, hoc item velle, sed oportere quoque hanc recipere.

Hæc sunt, quæ immensa illa, & confusa Apologia, ad characterem, finitionemque eius, quam docet fidei pertinētia, continet. In quibus quatuor diuersissimas, imo secum pugnantes definitiones unius illius suæ fidei intelligo. Quæ nunc paulo pressius excutiendæ sunt, ut & tu lector intelligas, an temerarium, aut falsum sit meum de eisdem, quod indicauimus, iudicium.

*Ipsos loqui
de fide non
catholica,
sed quadam
speciali.
Prime defini-
tionis ex-
cussio, cre-
dere se pla-
cere deo p-
Christum.*

In primis hoc prouidenter & recte faciunt, quod nos admonent, de fide de se loqui, non ut omnes communiter, nempe catholica, sed de fide quadam speciali, ea videlicet persuasione, qua quis de se credit sibi remitti peccata propter Christum, & quod Deum placatum habeat. Ut hætenus Apologia pertinere possit ad elucidationem quarti suæ confessionis articuli, cuius verbis, ut ostendimus, lectori de hoc ipso ingesserunt dubium. Nam hic clare explicant, de speciali persuasione hac se loqui: hanc fidem remissionem peccatorum consequi, & iustificare nos, non illam catholicam. Et hætenus existimas inuenisse te aliquid certi quod intelligant. Sed quæ illi huic finitioni suæ adiungunt continuo, faciunt, ut de alia fide in Apologia, de alia vero in illa ipsa sua confessione loqui ipsos merito credas & existimes.

*Vt eunden-
ter pugnet
Apologia
et confessio.*

Nam quinto, quem audisti, eius articulo, dicunt spiritum sanctum per verbum & sacramenta dari hominibus, qui fidem efficiat in Evangelij auditoribus, ipsi tamen, quibus & quando Deo visum est. In Apologia dicunt plane contra. Ipsam nempe fidem spiritum sanctum in nobis præcedere, imo per eam conferri nobis eundem. Aut ergo euidenter secum pugnant, Apologia & cui eadem patrocinator, confessio: aut de alia in illa, de alia in hac fide, ut loquantur necesse est.

*Secundæ de
finitionis
excussio.*

Quod addunt deinceps, & secundo loco subiungunt, fidem hæc esse cognitionem Christi definientes, ea nec prioribus, nec sequentibus consonant, ita

ita vt cogaris, adhuc nouam aliquam fidem, quam hic definientes intelligant, inuestigare, & quærere.

Cognitio in nobis est, aut ex sensibus, aut superiori aliquo, quod ratio innotuit principio, aut desuper infusa diuinitus. Sē suum beneficio proprie cognoscimus, quæ sub sensuum experientiam veniūt, quamuis nō sine adhibita illis rationis regula. Aequē ratio, in cognoscēdis his, quæ ad se proprie pertinent, vtitur nihilominus, quam diu corpori cōiuncta est, adiutorio & beneficio sensuum, quibus doctrinationem, aut viua voce, aut scriptura, loquentibus nobis instructoribus, accipimus, qui nos, vel ordine quodam, & rerum consequentia, deducant ex notis nobis in noticiam eorum, quæ ignota fuerāt (quomodo ingenerātur nobis disciplinæ omnes inuentæ humanitus) vel ex fide veritatis, quā apud nos habēt indubiam eorum, quæ certo sibi explorata affirmant, nobis quoq; certā fidem faciūt. Qualis fere noticiā historica, quæ perscripta ab his, qui vel rebus gestis interfuerunt, vel certam earundem noticiā habuerunt, antiquitatis, & præcedentium nos seculorum consensu ad nos perlata, sui fidem apud nos facit. Quomodo etiam de Asia, Africa, cæterisq; quas ipsi non vidimus regionibus, & incolarum moribus, referentibus alijs dignis fide, qui ipsi easdem lustrauerunt, credimus.

Ad hoc genus Christi fidem pertinere, nec desuper diuinitus infundi (quemadmodum quæ prophetico spiritu, aut aliter illuminati sancti Dei, pleriq; acceperunt homines) ipse nos docet Apostolus: Qui non esse personarum acceptionem apud Deum Romanis approbans, primū ex Esaia dicente: Omnis qui credit in illum, non cōfundetur: deinde ex Iohēle, qui futurum prædixit, vt: Omnis quicūq; inuocauerit nomē domini, saluus fieret, ita subiungit: Quomodo ergo inuocabunt eum, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? & adhuc ex Esaia dicente: Domine, quis credit auditui nostro? concludit tādē: Ergo fides ex auditu est, auditus autem per verbum Christi, hoc est, Euangeliū, aut doctrinam Christi. Affirmat, quod vides, fieri non posse, vt credat quis his, quæ non audierit, & edoctus fuerit. Audire autem edoceriq; neminem posse, nisi doctorem, & Christi doctrinæ præconem habeat.

Cum ergo dicunt hic aduersarij, fidem de qua loquuntur, esse cognitionem Christi, eam necessario cognitionem debent intelligere, si modo quid intelligant, qualem de Christo facit fides catholica, quæ diuinis scripturis, & ecclesiasticæ traditionis auctoritati, imo diuinæ ipsi veritati adæquate innititur, quam hi suo more appellant historicam, nec dignātur suæ fidei nomine. Pugnant proinde etiam hic secum, fidem definientes cognitionem Christi, & tamen specialem, et diuersam facientes a catholica, qualem ex scripturis habemus de Christo, & alijs, quæ salutis nostræ grātia in eisdem nobis sunt tradita.

Fides Christi cognitio.

Quibus modis in nobis generetur cognitio.

Scientifica.

Historica.

Fidei noticiā nō infundi desuper, vt prophetica, sed ex auditu, & traditione esse.

Vt etiā in hac definitione pugnet secū, nec cū prior ea consonet.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

Tertia de
finitionis
excussio.
Fides noti-
cia histo-
riae, & prae-
terea assen-
tiri diuinæ
promissio-
ni.

Iam vide & in sequentibus, num quid magis explicent, aut secum cō-
stent, & conueniant. Ita autem habet tertia, quam proferunt, definitio.

Est, inquiunt, ea fides iustificans, non tantum historiae noticia, sed as-
sentiri diuinæ promissioni, in qua gratis propter Christum offertur res-
missio peccatorum, & iustificatio.

Vt fides
non sit no-
ticia aut hi-
storiae, aut
alterius cu-
iusque rei.

Hoc primum aduerte lector, illos hic confiteri, suam fidem esse notici-
am historiae, sed non solam noticiam eiusmodi, imo insuper aliquid, ne-
pe assentiri diuinæ promissioni, de gratuita nostra iustificatiōe in Chris-
to. Per historiam autem nisi vniuersam diuinam scripturam intelligāt,
diuinare non possum, quid intelligant. Neque enim puto, quod aut Tro-
ianam Iliadem, aut Romanam historiam intelligāt: sed quæ diuinis scri-
pturis sunt prodita, tametsi ea ipsa haud proprie historiae designentur
nomine, vt quæ gestæ rei seriem narrationemque cōtinet, qualia non sunt
vniuersa quæ in scripturis continentur, cum tamen ea vniuersa indistin-
cte respiciat fides catholica, & eis credat vt diuinis oraculis. Quam cum
noticiam illi appellant, æque loquuntur inepte, & improprie. Neque enim
fides, est noticia omnium quæ scripturis sunt prodita, quæ exercitatiōe,
meditatione, et assiduo studio acquiritur, sed firmus assensus animi, quo
nihil dubitamus vera ea esse omnia: siue omnium eorum noticiam ha-
beamus (quales quæ paucissimi reperiuntur) siue non habeamus, siue
intelligamus, siue non intelligamus omnia. Sed ita mihi illi loqui videntur
perpetuo, quasi studio hoc agant, ne a quoquam possint intelligi.

Interim tamen fatentur suam illam fidem esse noticiam historiae, siue
illam fidem, siue exercitatione et studio partam noticiam scripturarum,
aut in vniuersum, aut qua parte proprie historiam continent, intelligāt:
quamuis præter illam (quamcunque demum intelligant) noticiam histo-
riae, etiam hoc illi tribuant, quod diuinis assentiatur promissionibus.

Promissio-
nes diuinæ
factæ: Per
scripturas.
Extra scri-
pturas.
Vniuersa-
les.
Speciales.

Hoc itaque mihi velim respōdeant, de quibus hic loquatur diuinis pro-
missionibus. An de his quæ in scripturis continentur: an vero de alijs quæ
busdam, quæ extra scripturam sunt? Quales duplici genere imaginari pos-
sumus: nempe vniuersales, pertinentesque ad omnes, aut speciales, quæ certā
personam respiciunt. Vniuersalis erat, quæ Noe facta est, quod deleturus
deinceps non esset Deus vniuersam carnem aquis diluuij. Specialis ve-
ro, quæ fiebat Abrahamæ, cum ipsi præciperet Deus, exire de terra et cognatione
sua, peregrinarique in terra aliena: hæc nempe, faciāque te, inquit, in gentem
magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomē tuum, erisque benedi-
ctus. Vtriusque vero generis notā præferebat, qua eidem promissum est
in semine ipsius benedictionem accepturas omnes gentes, specialis equi-
dem, ea parte qua in ipsius semine, vniuersalis vero, quod omnibus gēti-
bus ea promittebatur impartienda benedictio. Has vero promissiones,
illi, non ex scripturis, sed ex factis specialiter ad se diuinis acceperunt ora-
culis, tametsi diuinus ille spūs per Moysen, ad nostram quoque instructio-
nem,

CONTROVERSIA II.

nem, in publicas scripturas, eas ipsas retulerit.

Hoc ergo nunc mihi respondeat aduersarij, cum fidei suæ præter noticiam historiæ tribuunt, quod in super diuinæ promissioni assentiatur, an loquantur de diuina promissione quæ in scripturis, & vt in scripturis, an vero, de aliqua quæ extra scripturas diuino oraculo vni aut alteri facta est, eaq; aut vniuersali, concernente omnes, aut speciali, quæ vnam tantum personam concernit aut alteram.

Ex his pende lector, an se ipsos intelligent aduersarij.

Si de vna aliqua, quæ in scripturis continetur, iam bis ineptiunt, & se ridiculos faciunt, primum in eo, quod fides illa specialis, tantopere ab ipsis prædicata, non solum nihil hoc pacto, præ nostra catholica, speciale & insigne haberet, imo in ea ipsa includeretur, & esset eius quædam exigua particula, cum nō solum vni illi diuinæ promissioni, qua nobis gratis offertur remissio peccatorum, & iustificationis gratia in Christo, sed promissionibus omnibus, nec ijs tantum, sed & cōminationibus, breuiter oībus quæcunq; in diuinis scripturis continentur, & eo sensu quem in illis ipsis intendit sacer spiritus (in quo tamen, nō suo sensui, sed catholice ecclesiæ, fidelis credit: eum esse verum germanumq; scripturarū sensum nihil dubitans, quem eadem ipsa sequitur, & sequuta est catholica Christi ecclesia) firmissime credat fides catholica. Deinde, etiam in eo, qd vnam hanc promissionem distinguāt, & separent a reliquis omnibus q diuinis scripturis cōtinentur, eamq; distincta specialiq; fide credi velint a cæteris omnibus. Quæ vniuersa, nos indiscriminatim, & indistincte credimus vna fide catholica, vt quæ Dei veritatē in vniuersum respicit: illi adæquate innititur: quicquid ab ea prodit, illi certissimo assentitur.

Quod si nō de promissione diuina, quæ in scripturis est, aut vt in scripturis est, sed de altera quadam extra scripturas loquantur, ante omnia docere nos debuissent, cuiusmodi verborum forma, & tenore ea sit, ad quem, aut quos facta, quod eius certum & infallibile argumentum habeant, & vnde certo sciant tam gratum Deo, eiusmodi promissioni credere, præ vniuersis quæ per diuinas scripturas idem nobis ingerit & loquitur: vt illi specialiter fidei cōdonet peccata, & iustificationis gratia eādem remuneret: illam autem catholicā nullius faciat. De quibus vniuersis, nisi certissimam ante nobis rationem reddiderint, vtique intelligunt quam sunt inepti, quam ridiculi, qui vt sibi credamus, sua somnia, nec satis explicata ingentibus, a nobis exigunt. Tu vero ex his lector æstimationem fac, an in hunc, quem hactenus audisti modum, suam nobis fidē explicantes, eam ipsam, quæ sit de qua loquantur, intelligāt: mihi sane credibile non videtur. Quam meam sententiam, magis adhuc cōfirmat etiam quarta, quam subiungunt, eiusdem finitio.

Et ne quis, inquit, fidem suspicetur tantum esse noticiam historiæ, addemus amplius.

Quartæ de finitionis excussio. Fides, velle & acci-

Est velle, & accipere oblatam a Deo promissionē, remissionem peccatorum

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

pere oblatam a Deo promissionem.

torum & iustificationem. Nec sufficit ad fidem iustificantem, credere sibi peccata dimitti, & propter Christum se in gratiā recipi, hoc item velle, sed oportere quoque hanc recipere.

Perpende obsecro lector hæc verba diligēter, & vide, num ipsi adhuc nouam quandam, etiam alterius, nescio cuius nouæ fidei, qualem in prioribus omnibus non audisti, nec intellexisti, faciem exprimant.

Ut hæc definitio cuiusdenter pugnet, cum primo, & iij. confessionis art.

In quarto suæ confessionis articulo, & prima definitione Apologiæ, hæc erat ipsis fides iustificans, qua credit quis se in gratiam recipi, & peccata sibi remitti propter Christum, qui morte sua pro peccatis nostris satisfecit. Hanc vnam fidem illic affirmant ad salutem sufficere, & nobis pro iustitia imputari coram Deo. Cum his iam confer, quæ hoc loco de sua illa fide dicunt, & vide an in eandem conueniant. Est, inquiunt, velle & accipere oblatam a Deo promissionem, remissionem peccatorum, & iustificationem. Illic ipsis erat fides iustificans, credere ob Christum se in gratiā recipi, sibi que peccata remitti. Hic ipsi eadē illa fides est, velle et accipere oblatam a Deo promissionem. Ut autem toto genere hæc a se differant: Credere se iustificari propter Christum, & velle atque accipere oblatam a Deo promissionem, nemo non intelligit, qui Latini sermonis non ignarus, vocabulorum & rerum rationes intelligit.

Deinde, quo pacto non euidenter ista inter se pugnant: fidem, qua credimus nos iustificari a Deo, & in gratiam recipi propter Christum, nobis imputari pro iustitia coram Deo, nosque iustificare (quod quarto confessionis art. & prima definitione Apologiæ affirmant.) Et non sufficere (quod hic dicunt) ad fidem iustificantem, credere sibi peccata dimitti, & propter Christum se in gratiam recipi, sed oportere in super eandem et velle, atque etiam accipere. Quo, inquam, modo hæc non pugnant e diametro? Si fides, qua credimus nos iustificari et propter Christum in gratiam recipi, nobis imputatur a Deo ad iustitiam, et nos iustificat, quomodo ea ad iustificationem non sufficit? Si non sufficit, non iustificat. Si sufficit, quomodo præter illam requiritur, ut iustificeris, non solum velle illam ipsam iustificationis gratiam, sed etiam ut eam re ipsa recipias. Hæc ne tibi verba videntur hominum intelligentium, quid loquantur, aut intelligant?

Diuinas promissiones.

Velle.

Dicunt iustificantem fidem, ne quis eam suspicetur noticiā historiarum, esse velle, & accipere oblatam a Deo promissionem. Quid est hoc? Quid, inquam, oblatam a Deo promissionem velle & accipere? Diuinas promissiones volumus quidē omnes, hoc est, optamus, & desideramus ea, quæ eisdem promittuntur (neque enim aliud nobis erga eas velle est) sed non accipimus omnes, quia non omnes illis nos dignos reddimus, nec eiusmodi, quibus, qualibusque promissa sunt. Velle proinde oblatam nobis a Deo promissionem, quid sit, quiuis intelligit. Sed nec hoc, intellectu difficile, aut obscurum est, quid sit, oblatam a Deo promissionem accipere, nempe rem promissam assequi, atque eius compotem fieri, sed nisi explicuerint, quid

CONTROVERSIA II.

quid faciens, aut quo pacto, illam ipsam promissionem assequar, quid obsecro his verbis explicant? Affirmant non sufficere ad assequendam promissam in Christo iustificationis gratiā, credere, quod propter Christum illam assequutus sis: necq; etiam, si illi credulitati adiungas eius obtinendæ voluntatem & desyderium, sed oportere insuper, vt eandem re ipsa accipias. Hoc ergo nobis explicent, vt intelligamus, quo nobis præter illam ipsam fidē, quam alibi prædicant solam sufficere, præter salutis (quod eidem hic adiunxerunt) desyderium, nec tamen cum illa sufficere affirmant: quo, inquam, nobis præter hæc ad iustificationis gratiam re ipsa accipiendam, accipiendamque opus sit.

Vides lector, quantum hi, & q̄ infelicitè laborent in explicanda nobis fide illa sua, cui vni summam salutis nostræ tribuunt. De qua si quid certi intelligerent, & iam apud se constituisent, idem aliquid certumq; etiam perpetuo loquerentur. Quisq; em̄, de quo certi aliquid concipit, etsi non ipsam rei veram rationem assequutus est, saltē suæ illius cogitationis imaginem facile explicat. Secus his accidit, qui de re quapiam videntur quidem sibi videre aliquid, sed indistincte, confuse, & proinde quid videant, explicare nesciunt.

Hæc perplexitatem in omnibus istiusce fidei professoribus animaduertens ac perpendens Ioannes Caluinus, libro illo suo de institutione religionis Christianæ, cap. iiii. vnus omnium in hunc nodū explicandū incumbit quidē diligentius & accuratius, sed res ipsa inexplicabilis explicari non patitur: eo minus, quod nec de illa ipsa, vt diximus, certi, q̄uis falsi aliquid, certo illi omnes intelligant, nec sciunt, quid se videre videant. Quod vt etiam in illo ipso intelligas, quo nihil verum dubites in omnibus (tamen quæ omnium nomine ab ipsis exhibita sunt, suæ fidei confessio & eius Apologia hoc satis demonstrent de omnibus) non tamen grauabimur etiam huius sententiam explicare & excutere, præsertim ne querantur iniquiores nos fuisse in explicanda eorū sententia. De finit quidem confidenter satis, fidem illam suam Christianam, quam dicunt, quod sit diuinæ erga nos beneuolentiæ firma, certa q; cognitio, quæ gratuita in Christo promissionis veritate per spiritum sanctum reuelatur mentibus nostris, & cordibus obsignatur.

Sed quando hæc ipsa definitio pressius excutitur, nihil ea inuenitur indefinitius, nihil confusius. Quod tamen priusquam facio, quo pacto hanc suam definitionem explicet, colore, & probabilem facere conetur, præmittendum est, ne & ipse queratur circumscriptam a nobis, & concisus productam eius sententiam.

In primis, non vult esse posse fidem, per quam Deo grati, & accepti non simus: Proinde a sophistis, quos dicit, scholasticis, non paruo ecclesiæ malo, profectam affirmat nugatoriam distinctionem fidei formatæ & informis, reclamante scriptura vniuersa: quos & dicit de fide imperis

Costare ex præmissis, aduersarios nihil certi de fide intelligere.

Io. Caluini definitio.

Finitionis per eundem explicatio.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

te, & insulse stridere magis q̄ loqui (Istiusmodi modestia statim perfundit, atq; imbuunt omnes professores suos, hæc noua doctrina Evangelica, quamuis alioqui, & natura, modestissimos) Cui tamen, vt pro his sophistis verbo obiter respondeam (neq; enim hic immorari decretum est) habent hi magnos suæ illius distinctionis autores, Christum, Evangelistas, & Apostolos, ex quibus supra clarissime demonstrauimus, non omnem fidem gratos nos Deo facere. Imo, inquit, ille: Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, nihil sum, nisi præter fidem, etiam charitatem habeam.

Ipsæ vero vnicam tantum piorum fidem agnoscit, cum Paulo, vt dicit, Apostolo. Qua in re, quantum cum Paulo conuenit, ex his, quæ supra de fide ex scripturis demonstrauimus, est euidentissimum.

Fidem, qua deum credimus veracem, æque non posse falli, ac fallere, qua veritati eius firmiter innitentes, diuinas scripturas pro certissimo oraculo habemus, vt nullius momēti affirmat, ita indignam esse vult appellatione fidei, a cuius solida veritate absit longissime. Energiam eam vult esse fidei, vt erga Deum, affectu, corde, & amore afficiatur homo. Nullam proinde mentis assensionem, nisi quæ ad cor ipsum vsq; penetret, atq; in eo defixa resideat, viuasq; radices agat, quibus firmiter, & velut inseparabiliter adhæreamus Deo, dignā veræ Christianæque fidei appellatione existimat. Vt quæ contenta non sit simplici cognitione historię (sic fidem appellant, qua scripturis, vt diuinis oraculis credimus, quam aut proprie, paulo ante explicatum est) nisi & cor hominis, penitus insideat, atq; occupet, q̄ vt euanescat temere.

Esse quidem verbum (ita scripturā appellant) eius obiectum, & scopum, in quem perpetuo collimare debeat: a quo, si vel parum deflectat, iam non fidem, sed incertam credulitatem esse, et mentis vagum errorem. Esse idem & basim, qua sustineatur & fulciatur, vnde si vel paululum declinet, corruat. Ipsam intueri Deum in verbo, vt in quodam speculo, per quod semper se repræsentet ijs, quos ad se vult trahere. Attamen, in illo ipso verbo, præcipue respicere, qua erga nos voluntate sit. Cuius fundamentum sit, præsumpta de Dei veritate persuasio. Nec tñ qualiscunque diuinæ erga nos voluntatis noticiam, fidem intelligit: Non em̄, quæ indignantem, vindicantemq; respicit: sed quæ clementē, benignū, & propitium. Illam siquidem refugere ab eo nos docere, at fidē, quærere oportere Deum, non fugere. Ad ipsum quæredum nos allici, cum ipsum esse bonum nostrum nobis persuasum est. Illud nobis cōfirmari, vbi sibi curæ, studioq; salutem nostram esse declarat. Quod cum vna gratiæ promissione faciat, qua se nobis testificatur patrem esse, ea opus fuisse: vt inquam solam reclinari cor hominis possit. Et quia nō multum habitura esset momēti, diuinæ bonitatis noticia, nisi in ea nos simpliciter acquiescere faceret, excludendam esse dubitatione mixtam intelligentiam, quæ non

non solide sibi constet, sed secum ipsa disceptet: addidisse proinde se in definitione fidei, certam, & infirmam. Quippe plenam & fixam, qualis de rebus compertis esse solet, certitudinem, fidem ipsam requirere.

Hactenus lector rethoricaute audis Caluinum, & suæ fidei definitionem explicantem, non paulo certe (quod ingenue confitendum est) probabilius, verisimilius, & constantius, quàm vniuersa & confessio, & Apologia, quas iam excussimus: imo quàm omnes, quos videre cōtigat, professores huius nouæ fidei. Nam & certam definitionem saltem proponit, cuius & partes certo ordine exequitur & explicat, id quod desideres in alijs omnibus, quos velut cæcos in tenebris errare hac illacque, et in circuitum agi magis, quàm aliqua certa via tendere videas, quoties fidem nobis suam explicat. Qua causa illum mihi tacitum hic præterire visum non est, ne quis forte nouæ huius fidei sectatorum saltem in illo superesse eisdem subsidij aliquid sperare posset, quod a nobis euersum non sit. Nihil enim plus, etiam in illius definitione, si vniuersa diligenter excutiatur, certi & solidi, in quo acquiescere possis, inuenies: nihil certius de fide illorum intelliges, etiam si ita quæras, ut qui sequi cupias.

Eiusdem fidei definitionis excussio pene necessaria.

Audisti in primis, definientem suam illam fidem esse diuinæ erga nos beneuolentiæ cognitionem certam & firmam: beneuolentiæ, inquam, demonstratæ nobis in promissione salutis gratuita, quæ nobis in Christo facta est: qualē ex Dei verbo, aut diuinis scripturis concipimus. Quā cum habeat omnis, qui fidem catholicam habet, qui Christo nomen dedit, & diuinis scripturis credit ut certissimis oraculis, nihil adhuc aliud tibi merito videris intelligere, quàm particulam quandam fidei, quam nos profiteamur, catholicæ: qua in vniuersum credimus ijs omnibus, quæcunque a Deo nostræ salutis gratia nobis reuelata sunt, ut non toti, vniuersæque fidei, sed qua parte illa Dei erga nos beneuolentiā, quo dictum est modo, nobis testificatam respicit, illam quam efferunt energiam suæ illius fidei ipsos attribuere merito existimes.

Sed cum illi noticiæ, quam & assensionem dicit, post seipsum explicantem attribuere videas, ut sincero cordis affectu, et amore afficiamur erga Deum, ut in corde nostro viuas, firmasque radices iaciat: iam merito dubitare incipis, quid velit dicere, cum hæc, neque noticiæ, neque assensionis, (quæ rationis sunt propria) possint competere. Nam cor (quod contra mentē idē ipse distinguit perpetuo) metaphorica illa locutione, ut transfertur ad animum, partem illam animæ affectuosam atque imperiosam, cui proprie cōuenit, amare, odisse, velle, nolle, haud dubie intelligit, si modo aliquid intelligat. Ut autem diuinæ erga nos beneuolentiæ noticiæ, quam concipimus, non solum ex vna illa, cuius ipse meminit, promissione, sed etiam ex vniuersis eius erga nos operibus, nempe quod nos creauit ad suæ beatissimæ bonitatis cōsortium, & tam multis beneficijs, tam benigne, ac liberaliter nos cumularit & cumulat, non immerito ad sui

amo

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

amorem prouocare nos debeat, & pluresq; prouocet, quos idem amor ille (quæ amoris natura & vis est) in amatum transformet, & velut glutino quodam illi vniat, atque vnione eiusmodi familiares faciat, ac fiduciam pariat, & velut securitatem quandam, qualis inter eos est, qui se mutuo & sincero affectu diligunt, etiam nos intelligimus. Sed vt vniuersa hæc illi noticiæ proprie tribuamus, ipsa rerum natura & ratio non patitur. Aliud siquidem est amor, aliud amati noticia. Hæc illam vt præcedat oportet, quando amor prærequirit amati noticiam. Ille tamen hæc est perfectior: neque ex hac, vt integra, totaque sua causa pendet, sed liberæ voluntatis (quam cordis nomine per translationem scriptura significat) germen est.

Multo minus intelligis quid intelligat: imo certius intelligis, quod nihil certi intelligat, quando eandem fidem, & partes definitionis eius explicans, nunc spem, nunc fiduciam ipsam facit, vt de qua intelligit loqui Apostolum, cum his promittit salutem, qui fiduciam, & gloriationem spei ad fidem vsq; firmam retinent. Quid enim spei, quid fiduciæ cum noticia commune est?

Nos cum omnibus recte loquentibus, & qui, quod loquuntur, intelligunt, distincta hæc & diuersa intelligimus: fidem, spem, amorē seu charitatem, & fiduciam illam firmam, quæ ipsa spei gloriatio recte intelligitur dici ab Apostolo: quanq̃ vnum istorum ex altero oriatur & pendeat. In quibus primum omnium fides est: primum dico, nō perfectione, sed tempore. Oportet enim accedentem ad Deum iam credere. Ex fide, quæ nobis proponit Dei erga nos, quamuis peccatores, beneuolentiam, & omnibus sincero corde ad se reuertentibus paratam misericordiam, spes nascitur, qua in eandem bonitatem, & misericordiam confidere incipit, & ad ipsum accedere, affectus cordis, amorisque, non pedum progressibus, per quem cum illum iam attigit, iam assequutus est, tenet, complectitur, ipsique vnitur glutino vnus spiritus, incipit in se eius suauitate perfundi, consolationes sentire, & velut amicus amico tandem familiaris efficitur. Ex familiaritate, illa fiducia, illa gloriatio spei nascitur, non iam remissionis offensæ (quæ secundum in hoc progressu locum obtinebat) sed brauij, & coronæ firma certaue expectatio. Quæ omnia tam diuersa qui in vnum confundunt, & in vnus fidei ratione quærunt concludere, & proinde solam nos fidem iustificare contendunt, quid agunt aliud, q̃ quod ineptissime, & pertinacissime altercantes de vocula, rem ipsam nolint intelligere: imo studio quærant obscurare, ne possit a quoquam intelligi, & inuolutorum, perplexorumq; verborum fumos suffundant in oculos.

Epilogus
de apertis
hactenus
duobus si-

Et hactenus quidē priora duo sigilla noui huius Euāgelij de iustificatione, q̃ per solā fidē est, satis vt puto aperuimus. Quorū primū est in ipsa ratione illius prædicatę a se fidei. De qua nullā apud aduersarios certam ratio-

CONTROVERSIA II.

rationem, aut notionem, adhuc constare in quam perpetuo respicientes constanter de eadem loquantur, sed tanquam ad diuersa respicientes, nunc hoc, nunc illud proferant, sed nihil cohærens, nihil consonum, imo falsa, imo pugnantia omnia, mihi satis demonstratum videtur. Et quanquam omnes imaginari videantur, illam specialem persuasionem, qua quis sibi persuadeat, ad se certo pertinere promissionem iustificationis, & salutis in Christo, se illius iam factum participem: existimantes eiusmodi persuasionem neminem posse fallere: tamen respicientes interim ad rationem fidei catholicæ, qualis hætenus ab orthodoxis patribus nostris tradita est, & ad tam multa, quæ passim recurrunt in scripturis, illi suæ imaginationi aduersantia, nesciunt quo se vertant: sed nunc vnum comminiscuntur, nunc aliud, sed nihil conueniens, imo secum pugnantia omnia, & falsitatem illius suæ stultissimæ, & vanissimæ imaginationis euidenter coarguentia, quemadmodum euidentissimum fecimus.

gillis doctrinæ aduersariorū, de iustificatione fidei.

Secundum vero sigillum eius doctrinæ, sub quo clausa cōduntur illa eius tam multa mysteria, est in eo, quod sola illa sua fide iustificari nos docent. Quod non solum illam eorum fidem (quam adhuc nesciunt quæ sit, & inaudita hætenus fuit omnibus) imo, nullam omnium fidem solam facere, sed multa ad hoc alia, & in summa, Dei illum syncerum, vincentemque in nobis amorem requirere, irrefragabili diuinarum scripturarum autoritate certissimum fecimus.

Restant fere adhuc bina eiusdem doctrinæ aperienda sigilla, sed in quibus nō tantum, vt in prioribus, nobis erit operæ & negocij, tertium nempe, & quartum. Sub quatuor enim velut sigillis concludi præcipua eius mysteria a principio annotauimus. Quorum tertium consequenti loco excutiendum est, de fallacissima certitudine salutis, quam promittunt suæ fidei sectatoribus. Sub quo etiam excutietur sextus confessionis eorum articulus, quo prædicant suam illam fidem esse fecundam, & necessario feracem bonorum operum. Quartum vero & vltimum consistit in modo, quo imaginantur gratuitam iustificationis, & salutis gratiam, quo & meritum omne tollunt, & nullum operum nostrorum hac in re respectum a Deo haberi, nullo eius respectu & gratia, a nobis volunt fieri. Age igitur ad apertionem illius sigilli tertij.

Duorū adhuc explicandorum propositio.

Fidei catholicæ, quam nos profitemur, cum & ipsi tribuamus certitudinem firmam, plenam, fixam, qualis de rebus compertis esse solet, videntes certitudinem eiusmodi in sua illa fide, & noticia diuinæ erga nos beneuolentiæ exigere aduersarios, nondum intelligimus, ea in re inter illos & nos esse differentiam, aut sub illo lapide latere scorpionem. Sed cum explicantes eosdem audis, quam nam illam certitudinem intelligant, tunc se prodit impietas.

Apertio sigilli tertij. De fallacissima securitate salutis, quā promittit suæ fidei sectatoribus.

Christi fidelis, magnam, copiosam, effusamque in multos, omnibus obui-

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

Qualem salutis certitudinem doceat fides catholica,

obuiam ac paratam Dei misericordiam certo credit, nec quicquid dubitat nondum tamen certo apud se constituit, nec certo sibi persuadet, quod ipse eius sit particeps: sed indignitatis suae, & grauissimorum peccatorum quibus tam pium & misericordem dominum, in se tam beneficum, incessanter offendit, merito trepidat, & in se confunditur: in ipso praesertim suae conuersionis initio: non tamen desperat, nec despondet animum: nihil dubitans, maiorem esse eius misericordiam, quam sit, aut esse possit nostra iniquitas: unde & spem veniae concipit, atque illi se humiliter prosternit cum publicano illo euangelico, non audens vel oculos ad coelum attollere. Quo pacto progrediens, quemadmodum praedictum est, & receptus tandem a pietissimo patre, & misericordissimo domino, ex amore consolationem, familiaritatem, & fiduciam paulatim concipit, non tamen salutis suae securitatem omnimodam: suae nimirum mutabilitatis conscius. Unde etiam sollicite, & instanter in timore Dei se continet.

Qualem salutis certitudinem fides aduersariorum exigit.

At longe est diuersa certitudo salutis, quam fides illa specialis aduersariorum exigit: quibus Christi fidelis non est, nisi qui solida persuasione Deum sibi propitium, beneuolumque patrem esse persuasus, de eius benignitate sibi pollicetur omnia, & diuinæ erga se beneuolentiae promissionibus fretus, indubitata salutis expectationem praesumit: imo, non nisi, qui suae salutis securitati innixus, diabolo, & morti confidenter insultet ad illius exemplum, qui dixit, se certum, quod neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque virtutes, neque praesentia, neque futura, breuiter, nulla creatura, ipsum posset a charitate Dei diuellere, qua nos in Christo Iesu complectitur. Spiritum sanctum, hac in re, sigilli vice defungi affirmantes, ad diuinas promissiones, unde constet beneuolentiae eius erga nos cognitio, obsignandas in cordibus nostris: quarum certitudinem idem mentibus nostris impresserat: atque eundem, ad confirmandas, constituendasque easdem, arrae locum tenere. Quod ipsum affirmari volunt ab Apostolo, ad Ephesios dicente: In quo & credentes, aut postquam credidistis, obsignati estis spiritu promissionis sancto, qui est arrabo, aut pignus hereditatis nostrae. Et rursus: Qui vnxit nos deus, qui et signauit nos, & dedit arram spiritus in cordibus nostris. Qui testimonium perhibet spiritui nostro, quod sumus Dei filij. Quod ipsum proprie testimonium, tandem ille Calvinus affirmat esse fidem illam suam salutarem, & euangelicam. Nec temeritati ipsis deputari debere, quod de Christi spiritu, tam secure gloriari audeant, cum Paulus eos demum, qui Christi spiritu aguntur, pronunciet Dei filios. Cuius testimonium, aut profectam ab eodem reuelationem, si vel mendacij, vel incertitudinis, vel ambiguitatis insimulare horrendum est sacris legibus, in asserenda salutis certitudine, quid, inquit, delinquimus?

Eius excusatio.

Sed quanto haec excusseris diligentius, tanto minus cohaerere, minus ipsos quid velint, aut intelligant, intelligere clarissime intelliges. Vt enim illam

illam salutis suæ tantam certitudinem, longa feruentissimæ in Deū charitatis familiaritate, & diuini spiritus diffusi in corde suo testimonio, tandem sit assequutus electus ille Apostolus: certe non dicit omnem Christi fidelem, eiusmodi certitudinem habere: nec eandem fidei, præsertim ut est noticia (quam ipsi suam fidem definiunt) attribuit: sed potius illi perfectiori charitati, quæ ab illa fide toto genere diuersa res est. Nec semper Paulus, ut fidem habuit, eiusmodi illam certitudinem suæ salutis, & indissolubilis vnionis cum Deo habuit. Nunquid enim fidelis nō fuit, cum Corinthios suo exemplo ad sollicitū studium mortificandę carnis prouocans ita scriberet: Sed castigo corpus meum, & in seruitutē redigo, ne forte cum alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar. Et hæc, an tibi super omnem de salute sua certitudinem securi, et non potius nutabundis, certe metuentis, & ex suæ voluntatis lubrico, nutantia atq; inconstantia, & ex carnis sibi nos attrahentis sollicitatione vehementi atq; improba, & proinde sollicito timore sibi instantis, se continentis in procinctu, studio & vigilantia, esse videntur? Ne forte, inquit, cum alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar. Mihi sane, non super omnem certitudinē certitudo salutis suæ, sed cum timore & sollicitudine ad eam contēdentis, & reprobationem fugientis, quamuis iam dudum constituti in magnis profectibus, vox hæc esse videtur. At longe plus assequuti, & in altiore diuinæ charitatis gradum subleuati, illa ex epistola (quæ tempore posterius scripta est) ad Romanos plena confidentiæ vox est. Quis nos separabit a charitate Christi? & cætera. Certus sum enim, quia neque mors, neq; vita, & cætera, q̄ subiungit. In summa, nulla creatura separare nos poterit a charitate Dei.

Quamq; si & præcedentia, & subsequētia huius loci Apostolici conferas, hoc clarissime intelliges, his verbis nobis significare voluisse Apostolum, ut fixos nos, & radicos in charitate Dei, ex hoc, quod beneficiorum eius erga nos magnitudinē digne diligenterq; æstimamus, & cōsideramus ut oportet, nulla tentationis vis, nulla creatura ab illo separare possit, nisi ipsi ultro ignauiter, turpiterq; cesserimus, & ex se impotēti aduersus nos aduersario locū in nos dederimus, & nos submiserimus.

Quod vero de testimonio diuini in nos spiritus proferunt, quod tandem suam illam fidē proprie faciunt, eiusmodi est, ut satis demirari non possim, quis hæc dicentes agitet cæcitatē spiritus, ut, q̄ aliena loquantur, non intelligant. Siquidem spū promissionis sancto obsignari corda nō infidelium, ut credentes fiant, sed iam dudum credentium, & ex fide poenitentium vitæ veteris, & ad Deum per syncerum amorem conuersorum, imo ab eodem in gratiam iam receptorum, quo sentiant cōsolationem, & suauitatem diuini amoris: utq; idem velut arrabo sit promissę & expectatę salutis in illo amore perseverantibus, tam est certum, tam expectatum his, qui in Christiana militia sese exercuerunt, omnibus: tam con-

Vt male ad eā accōmodēt verba Apostoli.

Quam in epte confirmet illam, quam promittunt salutis certitudinē, ex testimonio in nobis diuini spiritus.

L testatum

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

testatū diuinis eloquijs (quod supra clarissime demonstrauius) vt plane rudem vniuersæ rei Christianæ se demonstret, quisquis de hoc dubitare potuerit. Et plane mirandum est, quod non intelligāt Calvinus ille & cæteri, illis ipsis, quæ citant, verbis Apostoli ad Ephesios, suam sententiam plane redargui. In quo, inquit, iam credentes, aut postq̃ credidistis, obsignati estis spiritu promissionis sancto. Præcedit ergo fides signaculum, aut sigillum in nobis spiritus, non sequitur, vt hi aduersus oēm scripturam affirmant. Quod ipsum signaculum in nobis spiritus, velut suā causam effectus, adhuc sequitur testimoniū illud, quod idē ille spiritus nostro spiritui perhibet. Vt intelligas, q̃ diuersa res sit Paulo Apostolo fides Christiana & Euāgelica ab hoc testimonio spūs, quod hi demum fidem faciunt, quantum illis cū eodem Apostolo de fide conueniat.

Demonstratur iactatē ab aduersarijs certitudinis vanissima vanitas.

Diuinis promissis firmiter credētes Christi fideles vniuersi nihil dubitant, Deum se patrem habere propitium, & se illi fore charissimos filios, si in timore illo filiali erga ipsum se continuerint: si mandatis eius obsequi sollicitè studuerint, vt decet bonos & charissimos filios. Certū habent se accepturos salutem in Christo, si eidē charitatis glutino copulati, obsequentes fuerint. Neq̃ em̃ vllis alijs, nisi his demum, hæc, nisi frustra & vane expectari posse, a diuinis scripturis, Christo, Apostolis & Euangelistis, certissimo edocti sunt, quemadmodum supra euidenter fecimus. Neq̃ vllā inueniūt tam absolutam promissionē, aut filialis adoptionis, aut salutaris gratiæ, quæ vsum rationis iam assequutis facta sit, in qua inclusa non sit conditio istiusmodi. Neq̃ em̃ omnes testamenti patris sūt participes, sed qui ipsum seruant: proinde absolutum non est, sed includit aliquid, cuius observatio a nobis exigitur, a quo observato, aut secus, pendet delatæ testamenti hæreditatis assequutio. Quam qui propositā quidem, & delatam oībus assequi voluerint, necesse est vt seruando testamento studeant, vt memores sint mandatorum patris, & in filiali timore, ac reuerentiā erga ipsum se contineant: a nutu ac vultu patris pendant, & dependeāt: illi gratos se filios exhibere conētur, eius imaginem in se exprimere vitæ puritate, sanctimonia, iustitia: in luce Christo ambulare, vt lucis filij, & Christi doctrinæ fideliter obsequi. Nā his demū factum hunc causam salutis æternæ, hos a peccatis suis emūdari eius sanguine, eiusdē ipsius Christi & Apostolorū testimonio, supra euidentissimum fecimus. Ad quæ dum quisq̃ respicit, & a se exigit, an patris, quo modo prædictum est, testamentū seruauerit, merito timet ac trepidat.

Et quamuis ille radicatus, fixus, & iam velut familiaris amor, fiducia illam quandam securam salutis pariat, hæc tamen securitas longissime abest ab ista securitate, quam aduersariorū exigit & promittit fides, vt iam demonstratum est. Deinde, etiam illa ipsa qualiscunq̃ securitas, non est inter ipsa nostræ cōversionis initia, quæ tamen necessario a fide inchoat, sed indignitatis nostræ cōscientia, & erga creatorem, & tam benignum

& misericors

& munificum in nos dñm, tam pium patrem, in gratitudine atq; in obedientia confusi, & nihilominus de infinita bonitate et misericordia eius sperantes, atq; eidē humiliter prostrati, ex dolore offensę eius, pectus tundimus, & synceri doloris testes, fideles lachrymas vbertim effundimus: nec audemus ad cœlum attollere oculos præ dolore, confusione & verecundia: sed humiliati in sacco, cilicio & cinere, pauimento adhaerentes, supplices oramus misericordissimū dñm, vt nobis sit propitiū, & peccata ignoscat. Hic est vere germanus & Christianus, fidelis animi ex vera, Evangelicaq; fide ad Deū se conuertentis habitus: & qui ab eodem iustificationis gratiam impetrat, si Christo et eius Evangelio credimus. In qua qui permanet, & obsequentem deinceps filium illi se exhibet, is demum testamentum patris seruat, & salutis promissionem omnibus propositam, suam facit. Quam si quis credat aliter posse suam facere, vt si tantum nihil hæsitans certo credat, quod ad se pertineat, nō solum incerta, sed etiam vana est credulitas istiusmodi, vt quæ nec Deum, nec Christum, sponsores habet: imo est Deo, Christo, Apostolis et diuinis scripturis omnibus plane contraria, quemadmodum supra clarissime demonstrauius.

Vere germanus fidelis animi ex Evangelica fide ad Deū se conuertēis habitus.

Imo velim hoc mihi respondeant, qui hac salutis securitate miseros lætant se & alios, & in æternæ damnationis barathrū certo præcipitant, quo pacto non fallatur, credens se Dei filium, atq; eundem habere patrē propitiū, cuius si vitam contempleris, nihil minus q̃ Dei est: nihil minus q̃ Deum cogitat: sed mundo, atque eius curis totus immersus est, mammonæ seruit, carnis desiderijs obtemperat?

Notum est, filios quosq; dici eorū, quorum imitantur actus, et opera. Ita Daniel ad vnum ex illis senioribus, quos cæcus atq; impotens adulterandi furor adegit, vt falso suo testimonio, nō solum commacularent castæ sanctęq; mulieris pudicitiam, sed etiam in mortē innocentem traderent: Semen, inquit, Chanaan, non Iuda. Sic quoq; Propheta ad filios Israel: Pater tuus Amorrhæus, mater tua Cethea, quibus vtique non generis necessitudo, sed morum similitudo illos iungebat. Ita deniq; in Euāgelio Christus ad Iudæos iactantes se Abrahamæ filios: Si Abrahamæ filij essetis, opera vtique Abrahamæ faceretis. Atq; iterum, cum se patrē habere Deū dicerent, primum coarguit mendacij, deinde diaboli ipsius conuicit esse filios: Si Deus, inquit, pater vester esset, diligeretis vtique me. Ego em̃ ex Deo processi & veni. Videtis, vnde ineunda nobis sit æstimatio, vnde cōiectandum, an Dei simus filij: num patrē illum propitiū habeamus: nempe si Christū diligamus. Et quis est, qui Christū diligit? Ipsum audi: Qui diligit, inquit, me, sermones meos seruat. Ille ergo vere, fideliter, et non vane sperare potest, Deum se patrē habere propitiū, qui Christi doctrinam seruat: illi se conformare contendit, illum induit, cuius vitam Christi vitā æmulatur: breuiter, cui viuere Christus est. Illos vero iactā-

Qui demū non vane possunt credere se Deum patrem habere propitiū.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

Lydius lapis, ad quē
examinare
te possis,
Deū an dia-
bolum, pa-
trem ha-
beas.

tes, Deū se patrē habere propter eius fidē & noticiam, conuicit esse dia-
boli filios, ex vita ipsorū & operibus: Vos, inquit, ex patre diabolo estis,
& desyderia patris vestri vultis facere. Habemus Lydium lapidem, ad
quē examinare nos debeamus, cuius simus filij: Deū, an diabolum patrē
habeamus: Illum nempe ipsum lapidē angularem, positū in Sion, in rui-
nam, & resurrectionem multorū: Christum, inquam, ipsum. Quē si dili-
gis, si doctrinam eius seruas, si ipsum vita, & moribus exprimis, Deum
patrem habes. Sin minus, diabolu: etiam quicquid credideris de Chri-
sto, etiamsi certissimo persuaseris tibi, propter Christū (cui ob vitā, mor-
umq; dissimilitudinem necessario displices) te placere Deo. Quā sane
nihil esse potest aliud, q̄ temeraria, & pestilentissima præsumptio.

Excuitur
VI. ar. con-
fessionis.
An fides eo-
rum sit ne-
cessario fe-
rax bonorū
operum.

Sed fidem illam suā iactant includere illa omnia, quippe feracem esse
bonorum operum, & vitam nostram ad Christi doctrinam necessario
componere, nec peccatum vllum mortale admittere. Quod quo pacto
fiat, intelligere ego non possum.

Est illis fides, promissæ iustificationis & salutis gratiæ in Christo fir-
mus assensus. Ita enim imaginari eos, sed velut per densam quandā cali-
ginem video, quod proinde nō possint clare exprimere, diuina promissa
sione, velut gratuito & liberaliter, iustificationis & salutis gratiā in Chri-
sto offerri omnibus: a nobis vero vnū hoc requiri, vt acceptemus obla-
tam: quod promissioni firmiter assentiēdo, & nihil dubitando eius nos
iam factos participes, fieri intelligunt, atq; ita per vnā illam fidem nos
fieri, & iustitiæ, & salutis participes.

Docent proinde, fidelem omnem certo statuere debere, se reputari ius-
tum coram Deo, et eius se esse charissimum filium, propter hoc solum,
quod certo credit, hac se gratia impartiri propter Christum pro se pas-
sum & mortuum, & qui pro peccatis nostris abunde depēdit: quæ non
possit illum fides fallere, sed tam certo constet cuiq; q̄ certo credit. Age
igitur & hic paulisper agamus cum aduersarijs.

Demōstra-
tur dicti ar-
ticuli eui-
dēs falsitas.

Accipiamus Christianū aliquem, sed grauibus peccatis implicitum,
qui induxit in animum vestro Euangelio credere. Quo pacto hic secū
non statuere nō poterit (q̄ vere, nihil refert ad præsens) se reputari iustū
coram Deo, atq; illum se habere patrem propitium, illius se esse charissi-
mum filium, q̄a credit hac se gratia impartiri propter Christum pro se
passum & mortuū, qui pro peccatis suis abunde satisfecerit: & assentiē-
do acceptare gratis oblatam in illo iustificationis & salutis gratiam?

Si dixeritis, veram illum eiusmodi fidē vestram nō habere, quam diu
in peccatis est, quam diu mundo seruit, carni & satanæ, quod vestra illa
fides mortale peccatum non compatitur. Hoc est, quod hic inquirimus,
nec intelligere possumus, vnde illi vestræ fidei hæc sit cum peccato pu-
gnantia. Habet istiusmodi, vniuersum id, quod cōtinetur in ratione ves-
træ fidei, quod firmiter assentitur diuinę promissioni, q̄ gratis in Chro
offertur

CONTROVERSIA II.

offertur omnibus iustificationis & salutis gratia: atq; illi assentiendo eam ipsam acceptat, & acceptance suā facit, quando ad hoc ipsum vobis nihil requiritur aliud: & vestro illi Evangelio firmiter credēs, certo statuit ob illam suam fidem iustum se reputari coram Deo, atq; illum se patrē habere propitium, eo quod firmiter credit Christum pro se passum & mortuum. Hec est em̄ vestri doctrina Evangelij. Hoc igitur a vobis explicatum mihi cupio, quid huic desit, quo minus vestram illam fidē habeat, cui ego nihil deesse video, quod in vestræ fidei ratione includitur & comprehensum est. Quod peccator est, nō aduersatur rationi vestræ fidei. Imo Lutherus eius ipsius autor, docet credentis in Christum nulla opera esse tam mala, quæ eum possint accusare aut damnare. Ita sane libello de votis, & sermōe, quo explicat illud Evangelij: Sic Deus dilexit mundum. Imo aduersus Carolstadium affirmat nullū esse peccatum, q̄ incredulitatem: nullam iustitiam, q̄ fidem. Et in capti. Babyl. docet non dubitandum nobis esse de salute, postquam baptizati sumus. Quia promissio ibi facta, non est, inquit, mutabilis vllis peccatis, vnde baptizatus, etiam volens, non potest salutem perdere, nisi nolit credere. Quin & cōmunis est vestrum omnium atque vna sententia, sola fide iustificari hominem, nullo vitæ eius, nullo operum respectu, ad quæ docetis respicere nos non oportere, ne quicq̄ nutet vestræ fidei illa salutis securitas, & certitudo vacillet, aut hesitet: Cum merito, quisquis ad se vitamq; suam respexerit, cristas demittit: sed clausis ad nos ipsos, vitamq; nostram oculis, vultis in vnam Dei misericordiam intentis nos oculis, certo credere, quod ipsi grati simus, & charissimi filij. Quod quisquis facit, is vobis talis est, qualem se firmiter credit.

Is aut, qui a nobis exempli causa propositus est, firmiter credit, vobis credens, quod sit Dei filius, & ipsum placatum habeat: q̄uis in peccatis suis molliter quiescat: satis esse ad salutem credens, vestram illam fidem habere, vestro illi Evangelio credere, nihil hac in re ad suam vitā aut opera, ne non satis firma sit fidei suæ certitudo & firmitas, sed in vnam Dei misericordiam respiciens, quem propter illam ipsam suam fidem, sibi persuadet propitium, etiam quicquid de vita sua fuerit, quantumcunq; alioqui diuina gratia indignus fuerit, quæ dignitatem nostram, præparationes nostras & opera, nihil moratur, nisi falsum sit vestrum Evangelium. An forte dicetis eiusmodi hominē in vita perdita illud ipsum nō posse credere? Certe hoc posse credere etiam grauissimis peccatis irretitos, testimonio est Michæas propheta, qui eiusmodi fidē, aut perfidiam potius, in plerisq; sui temporis coarguit. Testimonio est Ioannes Baptista, qui eandem pestilentissimam credulitatem in turbis, tam Phariseorum, q̄ Sadducæorum, ad suum baptisma venientiū, velut populariter receptam perstrinxit. Testimonio quoq; & alter Ioannes ille Evangelista, qui refert Iudæos ita respondisse Christo: Nos patrē habemus De-

Vt nulla sit pugnantia fidei ad uersariorū cum peccato.

Cauillire a motio. Posse etiā peccatores firmiter credere se Dei filios.

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

um: quos tamen ille contra conuicit, non Deum, sed patrem habere diabolum. Testimonio denique sanctiss. patres nostri, Hieronymus, Augustinus, & cæteri, qui affirmant, ab ipso etiam nascentis ecclesiæ Christiannæ exordio hanc fuisse multorum fidem, quod sola fide in Christum saluaremur: etiam qualiscunque vita nostra foret, qualiacumque opera. Quid est ergo, quod dicitis, eam, quam prædicatis fidem, secum non posse mortale peccatum compatiri?

Sed præsumptuosa, dicetis, & erronea eorum, quos commemorauimus, fides extitit: & vera dicetis. Sed cur non æque vestra falsa est, aut certe esse potest? Hoc enim quisquam nobis respondeat, quo pacto illi, quos commemorauimus, omnes credendo se Dei filios propter vnam finem in Deum, & ob eandem illum se habere patrem indulgentem & propitium, errare potuerunt, atque adeo crassissime errarunt, & misere se decertos nunc inueniunt. Vos autem illud ipsum credendo errare non possitis, sed tam certum vobis hoc sit, quod certo creditis.

Apertio
figilli quarti

Quomodo
imagine-
tur gratui-
tam iustifi-
cationis &
salutis gra-
tiam.

Demōstra-
tur eius sal-
utas.

Ad amorē
nostrum at-
que opera
præcipuū
a Deo, &
maiorē, quā
fidei respec-
tū habere
rī, in donā-
da nobis iu-
stificationis
& salutis
gratia.

Opera no-
stra coram
Deo esse
meritoria.

Adhuc vnum restat aperiendum sigillum doctrinæ aduersariorum, quam hic excutimus, & sub quo recta clauduntur eius mysteria: nempe in modo, quo imaginantur gratuitam iustificationis, & salutis nostræ gratiam: quo & meritum nostrum vniuersum tollunt, & nullum operum nostrorum hac in re respectum a Deo haberi, nulla a nobis eius respectu & gratia patiuntur fieri: & facta eo adeo non promouere, ut inde abducant magis, & ad diuinæ gratiæ iniuriam pertinere contendunt. Quo vni illi suæ fidei sine socio atque æmulo hic regnum asserant.

Sed nos supra diuinarum scripturarum irrefragabili autoritate demonstrauimus, gratuitam quidem a Deo in Christo conferri nobis iustificationis gratiam: non tamen conferri quibuslibet, nec alijs, quam syncerum illorum, operosumque Dei amorem, sollicitum timorem, ac fidele studium voluntati eius obsequendi iam habentibus. Ad quem amorē, timore illo fecundum, obseruationemque mandatorum suorum, quæ ex eodē procedit, præcipuum ipsum hac in re respectum habere, atque eius gratia nobis conferre, & velut retribuere iustificationis & salutis gratiam, idem ipse irrefragabilis testis est. Ad quem, inquit, respiciam, nisi ad pauperum, & contritum spiritum, & tremētem sermones meos? Et Christus in Euangelio affirmat, pios accepturos regnum patris, propter impensa in proximos charitatis opera, quæ velut sibi impensa acceptat, quibus se dicendum in iudicio affirmat: Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis a constitutione mundi regnum. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, & quæ sequuntur cætera. Falsissimum est ergo, quod docent aduersarij, nostrorum operum a Deo in impartienda nobis iustificationis & salutis gratia, respectum nullum haberi: imo plane contra, præcipuum et maiorem, quam fidei, eorundem ab ipso respectum haberi, atque ea ipsa velut illis remunerare, ex eisdem est euidentissimum.

Quin,

CONTROVERSIA II.

Quin, vt hoc credamus, quod ipse inquirētibz se per syncerū amorem, atq; ardens desyderium, remunerator sit, exigere a nobis fidē ipsam orthodoxā & catholicam, sine qua nemo potest ad Deū accedere, apertissimis verbis affirmat Apostolus: Oportet, inquit, accedentem ad Deū credere quia est, & quod inquirētibz se remunerator sit. Aliud est autem munerare, aliud remunerare: illud significat simpliciter donare aliquid, nullius prioris officij aut beneficij accepti compensandi respectu: quod hi faciunt, qui priores aliquē dono aut beneficio sibi demerentur, & obligant. Remunerat autem, qui acceptum beneficium, aut quod velut sibi impensum tulit, tametsi alioqui eius vtilitas ad se nō pertineat, compensat, atq; eius respectu bene merito aliquid retribuit. Itaq; ad præcedens is meritum respicit, quamuis liberale, quale fere est in officijs ac beneficijs: non vero ad illud seruile, & conductitiū, quale ex pacto & conuento pro certa mercede est exhibitum. In quibus hæc est differentia, qd in illo priori genere, in retribuendo, ac remunerando, non commensuramus datū accepto, nec conamur æquale æquali reddere, sed semper studemus bene merentem beneficio vincere, & superiores ea in re partes tenere. In hoc posteriori contra studemus, nempe æquale æquali reddere, & certa mercede certam operam paciscimur. In illo bene merenti nullū ius, nulla actio competit quicquam mutuo petendi ab eo, de quo est bene meritus, sed vniuersum ius liberalitatis vtriusq; est: tametsi homo gratus, ipsa velut gratitudinis lege, acceptum beneficium maiori semper beneficio compenset: nec se satis fecisse existimat, nisi vicerit, & nouo bene merentem beneficio sibi obligauerit. In hoc posteriori, vt cōstituitur verum debitum, competitq; merenti ius petendi mercedem, & aduersus tergiversatorem, aut cessatorem datur actio: ita maligne compensatur et cauetur, quantum potest fieri, ne plus reddatur aut soluatur, q̄ impensa opera valeat. Postremum hoc meriti genus locum non habet inter Deū & homines, cum illum nobis debitorem nulla possimus ratione constituere, vt cuius est vniuersum, & quod sumus, & quod facimus, & quod possumus. Priori vero illi generi vtiq; locus est. Siquidem misericordissimus et pijsimus dominus, etsi bonorum nostrorum non indigeat, etsi nihil ex nobis ipsi possit accedere, tamen sui similes cupit nos euadere, quia bonus est, & ad hoc ipsum propositis præmijs nos inuitat: Velut si liberalis, benignusq; herus aliquis, seruos suos ad id inuitet, propositis cuiq; pro sua gnauitate, diligentia ac labore præmijs aliquot liberalibus, ad quod æque sine vllō præmio obligarentur ex sua conditione & officio. Et vt magis quadret similitudo proposito: Si quis hoc ipsum faciens, vnū illud in eisdem respiciat, vt homines frugi, bonosq; faciat, nō suæ vllius vtilitatis, sed solum illorum ipsorum causa, quia & ipse bonus est, & suos omnes, sui quoq; similes reddere satagit.

Duplex
meriti ge-
nus.
Liberale.
Seruile.
Eorum dif-
ferentia.

Quale sit
meritū in-
ter Deū, &
homines.

Simile.

Aptatio.

L iij cium

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

Merces.

Ad mercedem respicientes in suis operibus, nihil seruiliter facere.

cium acceptat, cum aut proximis, aut nobis ipsis benefacimus: cum illū ipsum, qui et nobis summum bonum nostrum est, toto corde amamus, desideramus, & exquirimus. Cuius ipsius inquisitionis, nostriq; erga se amoris respectu, vitam nobis æternam, & coronam gloriæ immortalis retribuit, & velut mercedem proponit vnicuiq; secundum suum laborem propriam. Merces autem est, quæ pro opera & labore, velut stipendij loco, redditur. Quæ cum operi alicui, aut labori proponitur, eo vtiq; fine, eaque intentione proponitur, vt eius spe & respectu excitentur ad agendum, satagendum, & laborandum alacrius. Nec vult qui mercedē proponit eiusmodi, vt non expectetur: sed cōtra, vt expectetur pro opere, ac labore cui repromittitur. Qui proinde ad eam respiciunt, eius contemplatione, & intuitu suam socordiam excitāt, sese prouocant ad cursum in stadio, ad certamē bonorum operum, brauij et coronæ, quæ persēuerantibus ac vincentibus proponūtur, spe ac respectu, nihil seruile faciunt, vt falso imaginantur aduersarij: imo hoc faciūt, quod idem ille dominus nostræ fragilitatis conscius nos facere docuit: quod fecerunt illi, quos singulari sua gratia præuentos atq; exaltatos, nobis, quos imitaremur, velut duces quosdam constituit. Ita Moyses ille, si Paulo credimus, respiciebat in remunerationem, cum Christi improperiū præferret Aegyptiorum thesauris & diuitijs. Abrahæ pusillanimitatem ac timorem, mercedis magnæ repromissione detrahare conatus est ille, in cuius tamē manu sunt corda filiorum hominum: Noli, inquit, timere Abraham, quia merces tua magna nimis. Ita David inclinasse cor suum ad faciendas iustificationes Dei propter retributionem idem ipse affirmat.

Qui bonis operibus student iustificationis & salutis assequendæ gratia, æque eandē gratuitam agnoscere.

Nec tamē hic quicq; Deo, aut Christo adiungimus in illo suo ordine, in iustificationis nostræ & salutis negotio, qui opera eius ipsius assequendæ gratia facimus, & facienda docemus. Aequē enim vniuersum esse cōfitemur infinitæ Dei bonitatis, & gratuitæ, sine qua plane perieramus, misericordiæ. Aequē vnum Christū propitiatorem, saluatoremq; nostræ, imo propitiationem, redemptionem, iustitiamq; & salutem nostrā: non vero nostra opera, etiā qualiacunq; ea sint. Ipse tamen opera nostra a nobis exigit, vt iustificationē, & salutem gratis operetur in nobis, vt passionis, mortis, & preciosi sanguinis eius vis illa salutaris deriuetur ad nos. Neq; enim ideo pro peccatis nostris ipse depēdit, vt nos nostri, suiq; oblitos, carni seruiētes, & satanæ, confratres, cohæredesq; haberet. (Neque enim ad gloriā, sed potius ad eius ignominiā pertineret habere fratres, et cohæredes eiusmodi) sed ideo, inquit ille, vnus ipse pro omnibus mortuus est, vt qui viuunt, non amplius sibi ipsis viuunt, sed illi, qui pro ipsis mortuus est, et resurrexit, quibus viuere Christus est. His demum (vt supra demonstrauimus) factus est causa salutis æternæ: his venit propitiatio, redemptio & salus: omnibus quidē, quantū ex se fuit, sed his tantum re ipsa, & efficaciter: non quia quicq; ab ipso vlli, sed quia a nobis deest: quia

CONTROVERSIA II.

quia nos ipsi indignos nos præstamus oblatae gratiae.

De merito proinde sanctorum operum, ut pertinacius a nobis dissentiant aduersarij, causam nullam habent, nisi quod nostram sententiam non intelligunt: imo in eandem nobiscum sententiam conueniunt, aut qua parte a nobis dissentiunt, etiam a seipsis dissentiunt, & secum ipsi pugnant, quod non raro faciunt, cuius in his, quæ hæcenus excussimus, euidentis specimen exhibuimus.

Vt sine causa putentur aduersarij cum catholicis de merito sanctorum operum.

Execrantur in primis meriti vocabulum, quod qui primus aptauit operibus hominum comparatis ad Dei iudicium, fidei illius puritati pessime consuluisse affirmant: nempe quantum in se offensionis contineat, magno cum orbis detrimento patere. Interim tamen negare non possunt, imo aperte confitentur, eodem vltos passim omnes vetustos scriptores ecclesiae. Neque hoc negant, sed nobiscum vna confitentur, hoc ipsum euidenter affirmantibus diuinis scripturis, dominum, quæ in nos contulit, aut in nobis operatur bona opera, & nostra appellare, & non tantum ea accepta esse sibi, sed & amplissima remuneratione dignari: sic tamen, ut agnoscamus gratiae Dei esse, quicquid, quod laudem meretur, in operibus nostris est. Quod cum & nos dicamus, & nihil præterea, quod ad hanc rem attinet, immerito nobiscum pugnant, & rixam quaerunt, vbi causa rixae non est.

Distinguitur quidem in scholis haud improbabiler, nec dissonanter ab orthodoxorum patrum sententia, inter opera quæ præcedunt, & quæ subsequuntur in nobis iustificationis gratiam. Quorum illa non sunt alienius, saltem de condigno, a Deo meritoria, & proinde illam ipsam iustificationis gratiam cadere non posse sub merito. Hæc vero, quæ sequuntur iustificationem, utique sic esse meritoria. Non tamen ex ipsis, aut ex nobis, sed ex diuina gratia, ex qua procedunt, æstimata hac ipsa dignitate nostrorum operum, ex Christi, cuius asperguntur sanguine, ex eiusdem, nostri capitis, Dei hominis meritis, quæ nobis, ut membris eiusdem communiantur, quibus nostra inuoluuntur atque induuntur opera: influente ab illo in nos capite, vitali illo spiritu & viuifica: unde iam efficaciam, energiam et dignitatem suam, non ex nobis ea ipsa nostra sortiuntur opera, ut a Christo sit, non a nobis, quamuis per iustificationis gratiam, communicata nobis ea dignitas nostrorum operum, quibus promereamur, & hic magis roborari, ac proficere, in nostræ huius procursu militet: et pro eodem illo nostro profectu coronam, & præmia coelestis gloriæ.

Opera præcedentia iustificationis gratiam, vim meritoriam non habere: Sequentia habere. Unde pendat valor nostrorum operum.

Manete, inquit ille, in me, & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis. Ego sum vitis, vos palmites: Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere. Quod palmes fert fructum, ex vitali, germinatiuaque virtute habet, quæ in vite est, cui insertus, incorporatusque est. Siquidem præcisus ab eo, continuo

A Christo, & quò.

Nota diligenter.

arefcit,

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

arefcit, ac moritur. Attamen palmes viti incorporatus, fructum fert, etiam ex virtute, quæ iam in ipso est, quamuis ea a virtute vitis dependeat, & ab ea influat, communiceturque palmiti. Christus vitis est, et nos palmitēs. Quamdiu illi incorporati manemus, influit ab eodem vitalis ille spiritus, per quem iam operamur et nos, fructumque multum sanctorum, et meritoriorum operum proferimus. Qui tamen sine illo nihil possumus, tamen cum illo, & in illo, & per illum, possumus & nos plurimum. Neque enim vitis tantum, sed & palmes viti incorporatus, fructum profert, non ex se ipso, sed ex virtute, quam a vite accipit. Ita tamen, ut et omnem operum nostrorum illam meritoriam dignitatem, etiam post omnem iustificationis gratiam, æque et ipsum præmium, quod pro illis nobis redditur, nihilominus gratiam in Christo Iesu confiteamur cum Apostolo.

In qua nostra sententia cum nihil sit, quod derogat gloriæ diuinæ, misericordiæ & gratiæ: imo quod non totum tribuat diuinæ misericordiæ & gratiæ: nihil, quod non Christi, & Apostolicæ sententiæ per omnia consonet, quærunt tamen, quod calumnientur aduersarij. Quod non putamus opera nostra omnia ex se damnabilia, tamen si confiteamur, non ex

Aduersari
orum sen-
tentia, om-
nia opa no-
stra esse in-
quinata ac
sordida, &
damnabi-
lia potius,
quàm meri-
toria.
Vt non so-
lum Chri-
sto, sed etiã
sibi ipsis
contrarien-
tur in dicta
sententia.

se, sed ex diuina gratia habere ea valorem suum, quod alicuius precij coram Deo sint. Cum ipsi contra affirmant, nihil in se valere, cuius precij augeri, aut euehi possit a diuina gratia: nullum opus nostrum esse posse, quod in se sordidatum, atque inquinatum non sit: quod non indulgentiæ, & venia indigeat, non solum remunerationem ullam non deponat.

Qua in re non solum euidenter contradicunt Christo, qui clare affirmat insertos sibi palmites, bonos fructus, eosque plurimos proferre, non vero (ut hi volunt) omnes malos & damnabiles: sed etiam (quæ mira vis est, & energia noui huius Euangelij) secum pugnant e diametro. Quando idem ipsi affirmant (quod superiori controuersia intellexisti) vniuersum hominem natura sua, quam a natiuitate corruptam & prauam traxit, carnem esse: nihil spiritus habere, nisi quod per regenerationem accepimus. Eam autem esse carnis naturam, ut non possit legi Dei subijci: imo nihil possit, quod repugnare Deo, atque eius gratiæ, etiam in sanctis, & sub ipsa gratia. Nullas proinde partes libero nostræ voluntatis arbitrio, quod nobis innatum est, relinquunt in bonis operibus: sed ea vniuersa totaliter & efficaciter fieri affirmant a Dei in nobis spiritu & gratia: etiam repugnante naturali nostra, ut praua & carnea, voluntate. Hæc enim mysteria includit illorum de peccato originis supra a nobis explicata & excussa sententia. Quod si est, vnde ergo habent sanctorum bona opera, quod etiam peccata sunt? Ex nobis hoc ipsum habere non possunt, si ex nobis non iunt, si nec cooperantur quidem ad illa liberum nostræ voluntatis arbitrium: imo ut dicunt, illis resistit, ac repugnat potius. Multo minus a spiritu sancto, & diuino

CONTROVERSIA II.

diuina gratia (quam totalem eorundē causam imaginantur) hoc ipsum etiam habere possunt. Vnde igitur? Vides lector Christiane, q̄ sit cæca impietas.

Nō est ergo, quod illi falso affirmant, fastuosum meriti vocabulum, vt nostris accōmodatur operibus: imo contra, plenū Christianæ modestiæ intellectum, quomodo a nobis explicatum est: nec obscurat, sed magis illustrat diuinam erga nos benignitatem, & gratiam: nec vana superbia, sed humili, sanctaq; erga diuinā bonitatem fiducia, & securitate imbuunt homines. Nihil in se offendiculi continet, imo ædificationis ac pietatis plenum est: quod cum tot seculis ante hos absq; offendiculo fuerit in ecclesia, constat per hos ipsos inuectum, quicquid eius inde exortum est. Nihil in se offendiculi habebat (homouision) vocabulum, imo veritatē essentialis vnitatis diuinarū personarum apte exprimebat, sed plurimū offendiculi per hoc ipsum in orbem introduxerunt Arriani hæretici.

Nihil offendiculi in se continere, meriti vocabulum.

Et his quidem catholicæ & nostræ doctrinæ veritas de fide, operibus & iustificatione hominis, aduersariorum vero doctrinæ euidēs falsitas & pugnantia, mihi satis demonstrata videntur.

Peroratio.

Restat adhuc argumentis & rationibus respondere, quibus illam suam fidem & doctrinā asserunt. Qua in re non parua difficultate ac perplexitate distineri me sentio: nō equidem ex ipso argumentorū & rationum pōdere atq; efficacia, sed quia nihil ab eis dialectice, vt decebat, hac in re explicatum est: sed quodam verborum rotatu atq; impetu, velut in gyru multa raptante & circumferente, effuse, prolixè, absq; ordine, absque scopo errantis orationis vi, confusa omnia: adeo vt nullā in vniuersa illa tam prolixa Apologia demonstrationem, aut rationem suis membris constantem, apte propositam, explicatam & prosequutam, sed absque vlla plane cohærentia, abrupta, diuulsa, distracta, bis decies repetita eadem videre sit. Quod clarissime intelligeres, si Apologiam illam vniuersam a capite ad calcē hic excutere liberet. Vix enim vllum in ea verbum est, quod non noui aliquid monstri includat, & singulari reprehensione dignum non sit. Sed quoniam vt hoc foret infinitum, nec operæ precium, ita intactas eorum ratiōes a nobis præteritas, ipsi in erroris sui confirmationem raperent: coactus sum in tantæ confusionis caligine, ordinis aliquid, & lucis quærere, aut inferre potius. Quod faciēs, duo in vniuersum argumentorum genera perspicere mihi videor, quibus vtuntur in hac controuersia: alterum, quod ducitur ex imaginatione, qualem de fide concipiunt: alter ex scripturarum plæriscq; autoritatibus, quæ videntur fidei tribuere iustificationis gratiam, quam negant operibus.

De rationibus & argumentis aduersariorū, quibus suam illā fidē adstruunt.

Primum est eiusmodi: Imaginantur fidem, promissionē illam salutis in Christo proprie, & correlatiue respicere. Iustificationem autem nobis dari aut offerri per promissionem gratuitā. Eandem sola acceptatione aut firmiter assentiendo illi promissioni (q̄d per fidē illam suam speciale fieri

Omnia illorum argumenta reduci in scopos duos. Summa, et vis omnium primi generis. Quæ ex notione, qualem imaginatur, fidei ipsæ deducuntur,

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

fieri intelligunt) nostram fieri. Sola proinde fide sua illa nos iustificari hinc confectum volunt. Hæc summa est rationum omnium, quas deducunt ex notione suæ fidei: imo hæc vnica ratio, quamuis trāsformata ab illis in multas formas ac species, quo copix suæ diuitias ostendent.

Multa euidenter falsa ab iisdem, velut primo vera, accipi,

In qua multis modis hallucinantur, & euidenter falsa multa, tãquam primo vera accipiunt. Primum euidenter falsum est, fidem, vnam aliam quam promissionem diuinam, proprie & adæquate respicere: vt quæ diuinam ipsam veritatē in vniuersum adæquate respicit. Secundo & hoc falsum, quod affirmant, & sumunt tanquam confessum & notoriū, per promissionem gratuitam nobis dari, & contingere iustificationis gratiam. Tertio & hoc æque euidenter falsum est, quod promissiones diuinas absolutas, & non conditionales intelligunt: vt ex parte nostra nullo alio, q̃ vt acceptemus easdem, opus sit, quo nostras eas faciamus. Nam si (vt sunt, & a nobis supra luculentissime demonstratum est) conditionales sunt, alio sane, q̃ vt acceptemus easdem, opus esse, quo fructum aut effectum earundem nostrum faciamus, nempe vt impleamus conditionem in promissionibus appositam, omnes intelligunt.

Fidem, diuinam veritatē vniuersim adæquate respicere, & nō proprie vnam eius promissionē aliquā,

Fidem nostram diuinæ veritati simpliciter & adæquate inniti, illi firmissime inherere, illi velut correlative respondere, et non magis promissionibus, q̃ comminationibus, prædictionibus futurorum, q̃ præteritorum, præsentiumque attestationibus, eorum videlicet, quæ a nostris sensibus, & lumine rationis naturalis semota sunt, sed omnibus simpliciter, quæcunq; a Deo ecclesiæ suæ salutis nostræ gratia reuelata sunt, certissimo credere, plane certum atq; indubitatum est.

Nihilo gratius Deo, vnum credere, quā aliud. Et in fide nostrā quid Deo acceptum sit.

Æque & illud, nihilo plus mereri nos, nihilo gratius Deo facere, credendo vnum illorū q̃ alterum: promissionibus, q̃ comminationibus: futuris, q̃ præteritis: sed vnum hoc est, quod Deo in fide nostra gratū est, quod ipsi rationem nostrā sponte subiicit: illi honorem primæ atq; infalibilis veritatis tribuit: illi simpliciter credit, quāuis contra suam ipsius rationem, aut etiam sensuum apparentiam. Gratum Deo extitit, quod videri Ninivitæ, prophetæ eius, ciuitatis suæ euersionem prædicenti crediderunt, atq; ex ea fide sunt conuersi ad pœnitentiā: spem suam adhuc colantes in infinita Dei misericordia. Tam est gratum Deo, vt ipsi credamus mundum factum ex tempore, q̃ vt credamus futuram resurrectionem & iudicium. Nobis ad iustitiam reputatur credētibus in eum, qui suscitauit Iesum Christum D.N. ex mortuis, quod est exhibitū. Cuius adhuc futuri fides æque ad iustitiā reputata est præcedētibus ipsam patribus: aut etiā eo magis, quo obscurius illis adhuc futuri, quā nobis iam palam sub totius orbis contestatione exhibiti fides innotuit.

Qualis fides sit Noe imputata ad iustitiā.

Noe ad iustitiā reputatū Paulus affirmat, quod Deo prænuntiati futurum diluuium credidit, ex qua fide eidē obtemperans, cētum annis, priusq̃ fieret, arcam sibi in salutem domus suæ cepit construere. Hæc, inquam,

CONTROVERSIA II.

inquam, fides, affirmante Apostolo, illi ad iustitiam imputata est, & per eam iustitiæ, quæ per fidem est, hæres institutus. Fide, inquit, Noe respōso accepto de ijs, quæ adhuc non videbantur, metuens aptauit arcam in salutem domus suæ, per quam damnauit mundum, & iustitiæ, quæ per fidem est, hæres institutus est. Hic videant, & diligenter perpendant aduersarij, quid hæc fides cum illa sua speciali conueniat. Affirmat Apostolus eam fidem fuisse, non equidem promissæ remissionis peccatorum, iustificationis, & salutis in Christo, sed prædicti a Deo diluuij, cum studio fidei obsequendi mandato diuino (quod illi diserte adiungit) de cōstruenda arca in salutem domus suæ, annis centum antequam fore prædicatur diluuium: quo ipso mundum suæ damnationis admonuit. Idem affirmat scriptura Geneseos, nec ullius promissionis, seu remissionis peccatorum, seu iustificationis, seu æternæ salutis, cui ea fides ad iustitiam imputata proprie, et specialiter respondeat, sed tantum præseruationis eius ab aquis diluuij, & in ipso reparationis humani generis meminit.

Hæc diligenter ponderent aduersarij.

Iam & Abraham audi quæ fides sit imputata ad iustitiam. Nam cū senex adhuc esset illiberis, & de hoc quereretur apud Deum, quod uernaculus eius, hæres suus futurus esset, ita illi responsum est diuino oraculo. Nō erit, inquit, hic hæres tuus: sed qui egredietur de utero tuo, ipsum habebis hæredem. Eduxitq; eum foras, & ait illi: Suspice cœlum, & numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum, & subdit scriptura: Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Hic iam vide, cui nam promissioni diuinæ, hæc fides imputata Abraham ad iustitiam, proprie respondeat. Promissionem quidem audis, sed non promissionē iustificationis in Christo, nec æternæ salutis in eodem, quā ea fides eidem assentiendo acceperit, & acceptando suam fecerit: sed tantum promissionem filij, & numerosæ posteritatis in illo. Falsum est ergo, quod sola fides promissæ iustificationis, & salutis in Christo nos iustificet, aut nobis imputetur ad iustitiam. Immo fidem promissionis, etiam rei diuersissimæ a iustificatione et salute, imputatam fuisse a Deo ad iustitiam, nunc audisti affirmari a Moyse & Apostolo: imo diuino per illos spiritu.

Abrahæ q̄ fides, & q̄ diuersa ab illa aduersarij speciali, sit imputata ad iustitiam.

Idem & in Sara demonstrat idem Apostolus. Nam & eam quoq; iustitiæ, quæ per fidem est, hæredem fuisse ostensurus, non fidem eius vllā profert promissæ iustificationis & salutis in Christo, sed fidem, qua credidit Deo sibi sterili promittenti filium: Fide, inquit, & Sara sterilis uirginitatem in conceptione seminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quod niam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat. Idem quoq; deprehēdes in omnibus, quos deinceps eodem loco idem enumerat Apostolus. Quorum fidem prædicans, nusquam proprie fidem promissæ salutis, & iustificationis in Christo profert, sed indistincte fidem, qua Deo simpliciter crediderunt. De quibus tamen omnibus cōcludens, dicit eosdē per fidem vicisse regna, operatos iustitiam, & adeptos repromissionem.

Quæ Saræ quoq;.

M Quam

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

Viua fide
intelligi,
quam scri
ptura dicit
imputata
ad iustitia.

Quamquam non nudam ille fidem intelligat, frigidam, torpentem, atque adeo mortuam: sed quæ charitatis igne tota, atque accensa fructificat, & operatur iustitiam (quemadmodum ipse diligenter explicat) & obedientiæ mandatorum Dei sollicitum & fidele studium secum coniunctum habet.

Solliciti
studij vo-
luntati dei
obsequen-
di, maiore
ab eodem,
q̃ fidei, ra-
tionē habe-
ri.

Cuius in confirmanda super nos amicitia, & misericordia sua, & cum mulandis beneficijs, ac benedictionibus, q̃ fidei, maiorem respectum haberi a Deo, etiā in illo ipso patre nostrum omnium credentiū Abraham, diuinus spiritus per Moysen clarissime nobis significauit. Nā cum illū tentaret Deus in filio suo vnigenito, atque eundē præciperet immolari in loco, quem illi demonstraauerat, nihil cunctatus, aut deliberans, sed mandato domini, quamuis repugnante natura, fideliter obediens, eadem nocte eodem perrexit cum filio: & quo esset tentatio grauior & difficilior, tridui itinere tādē peruenit cum suo illo charissimo pignore: ad quē immolandum, vincente in se Dei illo filiali timore paternum affectum, cū fideliter accingeretur, ab eodem dimissa cœlitus voce audiuit: Nunc cognoui quod timeas dominum, & non pepercisti vnigenito filio tuo propter me. Et rursus: Per memetipsum iuraui dicit dominus, quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito, benedicā tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli, & velut arenam, quæ est in litore maris. Possidebit semen tuum portas inimicorum suorum, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. Audis hic benedictionem promissam Abraham, benedictionem, inquam, salutis, & hæreditatis æternæ: audis & in semine eius eandem benedictionem promissam omnibus gentibus. Quare, aut cuius respectus fidei ne, aut quia simpliciter credidit Deo? Nō hoc dicit scriptura: Sed quia fecisti, inquit, hanc rem: quia obedisti voci meæ. Vides, vt ad fidele obedientiæ studium (sine quo nulla fides Deo nos coniungit, & gratos facit) magis q̃ ad fidem ipsam, vnde idem illud studium processit, in benedictionis istius delatione maiorem Deus respectum habuerit. Et quisquā audeat dicere, nec amoris, nec timoris diuini, nec solliciti studij obsequendi mandatis eius: breuiter nullorum operum nostrorum in salutis, et iustificationis nostræ negocio, a Deo respectum vllum haberi?

Demōstra-
tur falsum,
per promif-
sionē gra-
tuitam nos
iustificari.

Iam & hoc euidenter falsum est, quod vbiq; velut per se notum, & certissimi principij loco assumunt: Per promissionem gratuitam nos iustificari, aut nobis dari iustificationis et salutis gratiam, cum ea ad nostri iustificationem nullius omnino generis causarum omnium rationē habeat. Sed si efficientem eius causam requiras, ea Deus est. Si mouentem atque impulsuam, eius bonitas & misericordia. Si finalē, nostra salus & felicitas, quæ tamen ad eius bonitatem, vt ad finem vltimum recurrit. Si causam mediatricem, ea Christus est. Si disponentem subiectum & materiam, ea in primis fides est, & ex fide a via peccatorum ac perditionis auer-
sio.

CONTROVERSIA II.

sio, & ad benignissimum Deum conuersio. In quibus omnibus nullum prorsus locum promissio sibi vendicat. Quam tamen & ipsam sicubi ille nobis fecit, peccatorum nostrorum poenitentibus, & ad se humiliter, & fideliter reuertentibus, hoc ipsum ad erigendam spem nostram fecit, & ne praecipitemur in desperationis barathrum.

Non tamen sanat, non saluat, non iustificat promissio, sed promissor ipse, pius & misericors dominus: non ob promissionem, sed ob infinitam suam bonitatem et gratiam: ex qua etiam illa ipsa nos ad se reuocans processit promissio. Quare modis omnibus falsum est, iustificationem per promissionem gratuitam contingere hominibus.

Nec semper in scripturis inuenies, vt iustificationem eiusdem praeserit gratuita promissio. Quam enim iustificationis promissionem prius nostris parentibus, postquam se, nosque suo peccato regni illius coelestis haereditate priuauerant, & in mortis damnationem proiecerant, factam quisquam proferet, per quam rursus assequuti sint iustificationis gratiam? Priusquam peccarent, si praeuaricarentur mandatum, quod acceperant, comminatum ipsis mortem legimus: at promissionem remissionis peccatorum, & gratiae iustificationis ipsidem factam nullam legimus. Nihilominus tamen certum est, acceptam Deo fuisse eorum poenitentiam, & ab eodem consequutos iustificationis gratiam. De Enoch ita legitur, quod ambulauerit coram Deo, hoc est, secundum voluntatem Dei, & proinde placuerit Deo, atque ab eodem translatus sit. Et Noe quoque praedicatur fuisse vir iustus, & perfectus in generationibus suis, & quod ambulauerit coram Deo, hoc est, fecerit placita Deo, & propterea illum conseruari reparationi humani generis ab aquis diluuij. Sed in his omnibus nullius prauiarum promissionis, per quam iustificati sunt, facta mentio legitur. Sed nec causa iustificationis eorundem, quatenus a nobis pendet, tacetur: quinimo, clarissime exprimitur, haec videlicet, quia ambulauerunt coram Deo, & velut in oculis cuncta cernentis Dei egerunt omnia, quaecunque illi placere intellexerant.

Leguntur deinceps in scripturis promissiones factae peccatoribus, ne desponderemus animum, non tamen absolute & simpliciter, sed peccatorum suorum poenitentibus, salutem suam anhelantibus, & iustificationes Dei exquirentibus. Si impius egerit, inquit, poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quae operatus est, & custodierit omnia praecepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor. In iustitia sua, quam operatus est, viuet. Vides quibus, & sub qua conditione, cuius ergo & respectu, iustificationis gratiam, & salutem promittat deus.

Falluntur proinde aduersarij etiam in hoc, & fallunt alios, quod diuinas promissiones, praesertim autem illam remissionis peccatorum, iustificationis, & salutis in Christo, absolutam, non conditionalem existimant:

Promissio-
nibus Deū
reuocare
peccatores
ad se.

Non inue-
niri in scri-
pturis, vt
iustificatio-
nem sem-
per praeser-
it gratui-
ta eius pro-
missio.

Promissio-
nes iustitiae
& salutis,
conditiona-
les vniuer-
sa.

Falli pro-
inde aduer-
sarios, qd
promissio-
nem iusti-

M ij ita

DE FIDE ET IUSTIFICATIONE,

tiæ & salu-
tis in Chri-
sto, absolu-
tam intelli-
gunt.

ita vt ex parte nostra nullo alio, q̃ vt fide acceperimus eandem, & firmi-
ter illi assentiamur, opus sit, quo nostram eā faciamus, atq; eius fructum,
effectumque assequamur. Id quod etiam ex superioribus constat esse fal-
sissimum. Non omnis qui credit se saluum fore propter Christum, hic
saluus erit, sed qui facit, inquit idem ille ipse, voluntatem patris mei, qui
in coelis est, ipse intrabit in regnum coelorum. Ea est autem voluntas pa-
tris, quæ in præceptis eius, et Christi doctrina expressa est. In cuius obser-
uantia vt perseueremus, a nobis exigit. Si vos, inquit, māseritis in sermo-
ne meo, vere discipuli mei eritis. Vides quæ sit in salutis promissione va-
bique adiuncta conditio.

Et per hæc mihi satis explicata videtur vis rationū, quas prolixis ver-
borum ambagibus inuoluunt, omnium. Quæ vniuersæ ducuntur ex no-
tione illa suæ fidei, & correspondētia ad promissionem, qua gratis nobis
offerri in Christo iustificationem, & salutem intelligunt.

Vna respō-
sio ad om-
nes scriptu-
rarum locos,
quos pro
se inducūt
aduersarij.
Aduersarij
eorum fidē
illam speci-
alem, scri-
pturis inco-
gnitam.

Scripturarum locos multos inducunt, quibus conātur adsttuere, fidei
acceptam referri oportere iustificationis gratiam. Sed frustra in illis con-
gerendis insumunt operā, quando vno verbo responderi potest ad vni-
uersa, quæcunq; possunt ex scripturis cōgerere, nullam omnino scriptu-
ram loqui de fide illa eorum speciali, qualem ipsi effinxerunt, vt quæ scri-
pturis, prophetis, Christo, Apostolis, & vniuersæ ante Lutherum eccles-
iæ, plane fuit incognita: nisi demonstrauerint contrariū. Id quod hæc
nus, nec tentauerunt quidem, nec vnquam faciēt, vt de qua, quid sit, nec
illi ipsi quidem eius autores & assertores, satis intelligunt, nec inter se, is-
mo nec secum conueniunt, quemadmodum supra luce clarius demon-
strauimus. Interim hæc erit vna illis ad omnes inductas per illos scriptu-
ras responsio, de vna aliqua acceptionum fidei, quas supra ad normā &
rationem earundē explicauimus, eos loqui: vel de fide illa catholica, quæ
Dei veritatē proprie respicit, atq; illi firmiter mente & animo assentitur
ac innititur: idq; vel de ea considerata solitarie, secundum illam suam ra-
tionem propriā, vt a spe & charitate distinguitur: vel de ea, nō ita nuda,
sed viua & charitatis flamma accensa: vel de fiducia illa impetrādæ Dei
gratiæ & misericordiæ, illi spei cognatæ, q̃ primo ex fide oritur, & præce-
dit in nobis iustificationis gratiam: vel de ea fiducia, quæ ex amore illo
syncero & familiari oritur, & lōgo interuallo sequitur iustificationis gra-
tiam, quæ est non assequendæ veniæ, & remissionis peccatorū in Chris-
to, quam se iam dudum assequutā nouit ex testimonio spiritus: sed cor-
ronæ et gloriæ (vniuersa em̃ hæc designari subinde in scripturis fidei ap-
pellatione supra demōstrauimus.) Secundum vnā, inquam, acceptionē
harum omniū, inductas omnes scripturas de fide loqui recte dicemus.
De quacunq; tamē fide loquantur, de fide illa ipsorum speciali nō loqui,
vt quæ est scripturis incognita, et proinde nihil ad ipsos pertinere posse,
quicquid demum ex scripturis induxerint. Quæ vna responsio os claudet

CONTROVERSIA II.

det aduersarijs, quousq; notionem suæ illius fidei in scripturis demonstrauerint. Quod ad Calendas Græcas erit.

Tamen pro intellectu nonnullorum locorum, qui subinde recurrunt in Apostolo, maxime autem in eius epistolis ad Romanos & Galatas, quibus iustificari nos fide in Christo, atq; eius sanguine affirmat, non vero ex nostris operibus, breuiter dicimus: Hoc præcipue in illis epistolis agere Apostolum, vt Iudeis impiam illam propriæ iustitiæ opinionem detraheret, et persuaderet sectari illam, quæ ex vno Deo est, iustitiam: cui subiecti non sunt, nec eam assequuntur, qui propriam statuunt, & suis eam operibus sibi arrogant, nec credunt nos gratis donari eadem in Christo. In quo vno Deus hoc ipsum credentibus, fidei ipsius & spei, charitatisque nostra opera, gratis ad iustitiam imputat: vt quæ ex se digna non sunt, vt ad iustitiam nobis imputari debeant, sed in Christo, vt supra demonstrauimus, atq; eius sanguine, hæc in nos diuina se effundit benignitas & liberalitas. Hoc est ergo, quod ille intelligit, quoties prædicat nos iustificari, non ex nostris operibus, sed gratis, ex fide in Christo & eius sanguine, gratis, inquam, quod ad nos spectat. Quo nostræ iustitiæ, meritum atq; operum nostrorum, quod ad hanc rem pertinet, fiduciam excludens, ipsum nobis propitiatorem proponit, & nostræ redemptionis precium: in quo vno, hac in re, collocata esse debet nostra fiducia (quæ hic per fidem intelligit) non vero in nostris operibus.

Quod tamen hæc ipsa fides, aut fiducia, nos non iustificet, seu effectiue, seu formaliter, seu dispositiue, seu meritorie, seu quocunq; demum modo quis hoc voluerit intelligere, magis quàm alia quæcunq; fides, qua de re qualibet Deo credimus, eodem ipso loco euidenter demonstratur ex Apostolo. Nam iustificati ex fide exemplum nobis Abraham proponens, patrem fidelium omnium, & fidem eius ipsi imputatam ad iustitiam demonstrans, non de fide illa, aut fiducia iustificationis nostræ in Christo atq; eius sanguine, aut ipse, aut inductus ab eo scripturæ locus loquitur, vt paulo ante demonstratum est: sed de ea, qua ille Deo credidit prædicenti et promittenti sibi iam ætatis prouectæ, & eatenus sine liberis, sobolem & posteritatem innumeram: vt fieret, inquit, pater multarum gentium, secundum quod dictum ei, sic erit semen tuum sicut stellæ cœli, &c. Ex quo etiã nobis imputari ad iustitiam concludit, quod credimus in Deum, quod suscitauit Iesum ex mortuis, nostræ iustificationis gratia: traditum in mortem propter delicta nostra. Intelligis proinde, vt in iustificationis nostræ negotio, nihilo plus energię tribuat fidei promissæ iustificationis in Christo, quàm fidei alterius cuiuscunq; rei prædictæ aut promissæ a Deo.

Et hæcenus quidem præsens controuersia satis mihi explicata videtur: vt non solum æqui vniuscuiuslibet iudicis, sed etiam aduersariorum ipsorum pene audeat subire iudicium.

Quid intelligat Apostolus sæpe affirmans. Ex fide in Christo, atque eius sanguine, non ex operibus nostris iustificari nos.

DE ECCLESIA

CONTROVERSA III.

E ecclesia non est leuis, nec parui momenti aduersario-
rum a nobis dissensio, vt de qua vna, si recte cōuenire-
mus, facile tolleretur, quicquid est reliquum inter nos
dissensionis & controuersiae. Intelligeremus enim, ad
cuius id ipsum necessario referri oporteret autoritatē
& iudicium, cuius definitione terminari, quam nobis
necellario sequendam nō ignoraremus, etiā quaecumq; nostrum de eo
ipso foret iudicium. Nunc vero quamdiu de ea ipsa inter nos cotrouer-
titur, tam diu esse inter nos quæstionibus, controuersijs, contentionibus,
atq; irrecōciliabilibus pugnis plena omnia, necesse est: proinde & in hoc
caput explicandum paulo diligentius nobis incumbendum est.

Ecclesia,
vna, sc̃a,
catholica.
In quo ad-
uersarij cō-
sistere do-
ceant ec-
clesiæ, &
vnitatem,
& sanctita-
tem.
Aduersa-
rijs qd sit
ecclesia.
Definitio-
nis consuta-
tio.

Primo, ex confessione & symbolo Nicenæ fidei, inter aduersarios &
nos, voce tenus conuenit, quod ecclesia sit & vna, & sancta, & catholica.
Sed in re ipsa & sententia, inter nos non conuenit, imo discordamus his
per omnia. Vnitatem illi ecclesiæ consistere docent in consensu de doc-
trina Euangelij, & administratione sacramentorum. Sanctitatem intel-
ligunt, qua quodq; membrum ecclesiæ sanctum est & diuini, sanctificā-
tisq; ipsum spiritus habitaculum. Proinde ecclesiam proprie congrega-
tionem sanctorum, & vere credentium definiunt. In qua definitione cū
certum sit de sua illos fide illa speciali diuinarum promissionum loqui,
non catholica, statim conuincitur & ecclesia ipsorum esse specialis, et nō
catholica: imo cum Luthero nata, ante quem fidem illam ipsorum speci-
alem, ignotam & inauditam fuisse ecclesiæ, præcedenti controuersia cuius
dentissimum fecimus.

Ecclesiam
omnibus
facile notā
& conspi-
cuam.

Ecclesiam,
nō esse tan-
tum socie-
tatem san-
ctorum.

Deinde, ecclesiam illā suam nobis inuisibilem faciunt, quā nesciamus,
quæ sit, & vbi debeamus requirere: nempe cœtum, congregationemq;
sanctorum, & qui aguntur Dei ipsos sanctificāte spiritu: cum reuera oc-
cultā non sit aut abdita, q̃ inueniri facile, & adiri non possit, cum ad eam
quotidie nobis recursus habendus sit: imo cum omnibus, qui ab aquis
mystici illius diluuij saluari cupiant, intra eius septa, & familiæ vnitatem
se cōtineant necesse est: proinde nec in angulis, aut penetralibus domo-
rum, nec in deserto mōstrantibus Christum credere, idē ipse nos docuit,
qui ecclesiam suā insigni alicui ciuitati supra montem positæ, omnibus
facile conspicuæ, & quæ abscondi nulli possit, cōparauit. Nec sanctorū
tantum esse societatem, Christi hic in terris adhuc militantem ecclesiam,
sed malos vna & bonos intra se cōplecti, tam indubitatum, tam ex diui-
narum scripturarū autoritate certum est, vt mirum sit esse, q̃ hoc in quæ-
stionē reuocent. Cum idem ipse eius autor, nunc in sagenæ missæ in ma-
re, et ex omni genere pisciū, bonos & malos congregantis, quorū discre-
tionem

CONTR OVERSIA III.

tionem affirmat fore in iudicio: nunc in nuptiarum parabola, in quam boni & mali congregati sint: nunc in decem virginibus, quarum quinque erant fatuæ, eandem nobis expreſſerit. Nec minus illud ipsum demonstrauit, cum peccatē in nos fratrem iussit denunciari ecclesię. Cui si inobediens ac contumax foret, tum demum ecclesię iudicio extra ecclesiam fieri: vt locos plurimos ex Apostolicis epistolis omittamus, quibus idem euidenter comprobatur.

Et quanq̃ suæ illius ecclesię, quibus agnosci possit, has velut notas externas describant, puram doctrinā Euangelij, & administrationem sacramentorum consentaneam Christi Euangelio. Hoc certū est, has notas suam illam ecclesiam nihilo nobis certiorē reddere. Nō dubitamus nos, apud nos puram esse doctrinam Euangelij, quantūuis alioqui vitā nostra impura sit, & administrationē sacramentorū consentaneā Christi Euangelio: eam nempe & eiusmodi, qualem ante annos mille, imo ab initio, apud patres nostros orthodoxos fuisse inuenimus: nec vllum in eis iora additum, detractum, aut mutatum inuenimus. Illis contra videtur, apud se veram esse doctrinam Euangelij, & secundum eam, administrationem sacramentorū sibi persuadent: errare autē oēs, qui ab ipsis dissident. Et cū inter se nō consentiāt, sed aliter plerq; Martinus, aliter Philip pus, aliter Butzerus, aliter Oecolāpadius, aliter Zuinglius, aliter Pomeranus, aliter Pellicanus, cæteriq; definiant, cuiq; tñ eorū suum pulchrum videtur. Quisq; sibi persuadet, apud se esse veram doctrinā Euangelij.

Iam nec in eo consentimus cū aduersarijs, in quo cōsistat vnitas ecclesię, quam illi in vno consensu de doctrina Euangelij, & administratione sacramentorū dicunt consistere. Nam cum tam sit necessaria ecclesię vnitas, vt ab ea diuidi, extra eā esse, certo dānari sit, nisi nota, conspicuaq; omnibus sint, & ecclesia, & id in quo consistat eius vnitas, notum est, in quibus omnes versemur damnationis periculis: ne forte extra ecclesiam reuera existentes, intra eandem esse, & consistere nos arbitremur, aut ab eius vnitate reuera diuisi, eandē tamen tenere nobis persuadeamus.

Non esse notas eas sufficientes, quas ipsi explicarunt, veræ & catholicę ecclesię, puram videlicet doctrinam Euangelij, & administrationē sacramentorum illi consonam, iam demonstrauimus. Quod si ignota adhuc nobis manet ecclesia, non potest esse notum, in quo consistat eius vnitas, cum eam, propriam cuiusquam formam consequatur, & ab eadem dependeat.

Quod autem dicunt vnitatem ecclesię, in vno consensu de doctrina Euangelij, & administratione sacramentorum consistere, plane nugatorium est.

Nam si de qualicūq; consensu hoc intelligant, constituunt veram ecclesiam, etiam apud hæreticos & schismaticos: modo inter se, quis erronee, consentiant. Si vero solum de consensu verę doctrinę Euangelicę

Ignotas etiam aduersarijs esse notas, q̃s describūt, suę ecclesię.

Vnitatē ecclesię in q̃ consistere doceāt aduersarij.

Nisi re nota, nosci nō posse in q̃ consistat eius vnitas.

Cōfutatō sentētię aduersariorū de vnitatē ecclesię.

DE ECCLESIA

loquantur, & administrationis sacramentorum illi consentaneæ, iam opus erit iudice aliquo discernente ac definiente, apud quos sit vera doctrina Evangelij: Cum etiam hæreticorum singulæ sectæ ac familiæ, apud se solas esse veram doctrinam Evangelij contendunt, aberrare vero omnes alios.

Argumentis autem aduersariorum, quibus prædictam suam de ecclesiæ sententiam adstruunt, mox respondebimus, postquam explicauerimus, quæ nos intelligamus ecclesiā. Id quod iam nunc exequendum est.

Quæ, qualisq; sit catholica ecclesiæ catholica.

In primis intelligimus ecclesiā, coetum Christi fidelium, non quidem sanctorum tantum congregationem in spiritu occultam, quam nesciamus quæ sit, aut ubi debeamus requirere: sed Christi fidelium omnium, boni illi sint, aut mali, qui Christo nomen dederunt, atque militiæ eius sacramento initiati sunt. Non tamen informem, confusaneam, aut Babylonicam, sed tali specie ac forma, qualē a suo autore congruentem suo fini sortita est.

Ecclesiæ Autor. Finis.

Autorem ecclesiæ habemus, omnipotentem, & sapientissimum, Deum videlicet: finis ecclesiæ, nostrum omnium salus est, quæ ut nulli extra ecclesiam contingit, ita in eadem, vnitatem ac synceritatem viuæ fidei, & mandatis Dei obsequendi fideli studio eandem assequimur, quæ ad modum

Forma, Ordo.

superiori controuersia explicatum est. Porro multitudinis: nec est imaginari formam ullam, qua in vnitatem aliquam vnius corporis redigatur præter ordinem, quo vno & conciliatur & continetur inter multos vnitatis, pax, & concordia. Quo confuso, nihil manet vsquam consonum, sed confusa omnia, nec quisquam præstat, quod est sui officij.

Solo ordine conciliarum continetur inter multos vnitatem & concordiam. Etiam sine scripturis cuique euidenter posse cognosci, quo ordine a suo autore constituta sit ecclesiæ.

Quare siue autorem æstimemus ecclesiæ, omnipotentem, nempe Deum sapientiam: siue studium eiusdem erga ecclesiā, quæ illi fuit causa operum suorum omnium: siue finem illum supernaturalem, vltimum, atque omnium præstantissimum, nihil dubitandum cuiquam merito videtur, quin perfecto aliquo, absoluto, consummatoque ordine, a suo illo architecto, sub vnius alicuius pastoris rectorisque autoritate & imperio: cura & regimine, varijs officiorum gradibus, magistratibusque constituta ordinataque fuerit, etiamsi verbum nullum de hoc inueniretur in Evangelicis Apostolicisque literis.

Qua specie in scripturis ubique nobis producat ecclesiā. Velut animantis immensum corpus aliquod. In quibus membris ecclesiastici corporis necessario communice.

Præsertim cum ubique eandem, vel sub regni, vel sub nobilissimæ cuiusdam, ac diligenter constitutæ ciuitatis, aut etiam sub domus specie, idem ille eius architectus nobis producat, cōmendat atque ingerat. Et Paulus, velut animantis immensi corpus aliquod, ex multis membris in solidam aliquam vnitatem compositam, quorum ad inuicem sit conspiratio, & in communem totius corporis, & mutuam vtilitatem, ac salutem mutua communicatio in his, quæ ad fidem, religionemque Christi, & finem salutis æternæ, & cœlestis patriæ assequendæ pertinent: quo vniuersa Christiani hominis opera pertinent.

Qualis vnitatis prorsus esse non posset, nisi omnia moderarentur vniuersus

CONTROVERSIA III.

us velut capitis habenis et imperio: quod singula membra, in hac velut cōmunionē continere, singulis sua officia præscribere, eorundem ab eisdem rationem exigere, excessus corrigere, turbas sedare, exortas in ecclesiastica domo quæstiones, & controuersias sua definitione componere, & pacem tranquillitatemq; in eadem seruare, sua illa autoritate efficaciter possit. Vt non sit, inquit ille, schisma in corpore, sed ante omnia, consensus religionis & fidei.

quirere vt
præsint vni-
us autori-
tas.

Quemadmodum em̄ in vno animantis corpore, nisi vnum esset motuum principium membrorum omnium, nunquam in vnum, aut in totius vtilitatem conspirarent omnia, imo vno hac, altero mouente in contrarium, foret schisma in corpore, & mēbra sese impedirent mutuo, nec vllum assequeretur, quod vellet, proprium. Ita in omni societatis humanæ genere, nisi ea ordine certo ad suum finem proprium commodo in vno contineatur, & sit, qui præsint, cuius dicto audiant cæteri, vel ad modicum durare non potest vnitas & concordia: atq; eo minus, quo multitudo numerosior est. Quo em̄ est corpus vastius & membrorum, quæ colligari desiderant, multitudo immensior, eo efficaciore, fortiorq; vinculo, quo contineatur in vnum, indiget.

A simili,
cui ecclesiā
Apostolus
aptissime
comparat.

Itaq; cū ipsa rei euidentia loquatur & nos doceat, multo impossibilius esse, in tam immensa, atq; adeo infinita, in vniuersum orbem diffusa multitudo fidelium, quæ nullo alioqui ciuili vinculo continetur in vnum, vel ad momentum conseruari potuisse aut posse, solidā illam vnitatem vnius corporis, et singulorum membrorum sympathiam, conspirationemq; in mutuam, & totius vtilitatem, consensumq; religionis & fidei, nisi diligentissime constituto ordine, in quo vehemēter vigeat exors quædā, atque efficacissima vnius præsidis autoritas: quam pacē, & cōcordiam, & mutua necessariaque officia in vnaqualibet societate, qualibet domo, aut familia, nisi sit, penes quem sit præcipua autoritas, quis dubitaret, etiam si aliud nullum eius rei argumētum haberet, ita institutū a Christo?

Ab ipsa in
se rei eui-
dentia.

Nunquid credet quisquam, suæ illū defuisse ecclesiæ, vt illi non prouiderit de omnibus ipsi necessarijs: & præsertim de vno hoc, sine quo vel ad momentum non posset subsistere, quam tam preciosam & charam habuit, vt propter eam e sinu patris descendens, & semetipsum exinaniens, suo eam sibi dedicaret sanguine?

Ex eo qd
certum est
Christū nō
defuisse ec-
clesiæ suæ
in necessa-
rijs.

An vero de necessitate istius ordinis in ecclesia, reducti ad vnitatem rectoris & præsidis, quisq; dubitare poterit? Nunquid obscurum est, in tam ampla domo catholicæ Christi ecclesiæ, vt homines oēs sumus, non sæpe incidere, quæ pastoris prouidentiam, atque eius virgam, correctionemque desiderent? Quam si inefficacem feceris, quid aliud, q̄ ex ecclesia Babylonem quandam construis? Nunquid etiam, non sæpe incidere inter pastores ecclesiarum, aut inter membra cætera, quæstiones & controuersias, quæ ad fidem, religionemq; pertinent? Nam incidisse, &

Demōstra-
tur necessi-
tas ordinis
reducti ad
vnitatē p-
sidis in ca-
tholica ec-
clesia.

pluri

DE ECCLESIA,

plurimas, & grauissimas, ipsa rei euidentia testis est. In quibus componendis definiendisq; nisi valeat præsidis autoritas, quid vnquam inter nos erit consonum? An non quisque, velut in dissono aliquo choro, suam cantionem cantabit? Quo enim, in his dubitantes pugnantescq; nisi ad præsidis remittes autoritatem & iudicium?

Quæstiones de religione et fide, non ad scripturas sed ad præsidis necessarium referri oportere iudicium.

Si ad scripturarum hæc referri oportere dixeris iudicium, cōmunis te sensus ignarum comprobas. Sunt em̄ scripturæ, muti iudices. Quare eque foret necessarium pro sarcinda inter pugnantes concordia, vt aliis quis ex scripturis, eiusmodi proferret iudicium, etiam quicquid cuiquā videretur de illo iudicio, si modo vllus inter nos finis, aut modus esse debeat quæstionum & controuersiarū eiusmodi, præsertim quando pars vtracq; pro sua, quam adstruit, sententia, apparentia scripturarū affert testimonia: & partis alterius scripturas apparenti aliqua expositione sibi accommodat. Quis enim hos in suo sensu vtrinq; pertinaces, sibi conciliaret inuicem, nisi in his præsidis subijcerentur autoritati & iudicio?

Si ad scripturas hæc remittitur concertatio, & pars quæq; dicit a se recte, a diuersa vero parte perperam scripturas intelligi, quæ vtrinq; (vt fit) apparentes adducuntur, quid hic nobis sequendum erit? Si quod probabilius videbitur dixeris, cui nam probabilius? Nam contendentium cuique suum probabilius videbitur.

Ad hæc, si hanc inter nos introduxerimus libertatē & licentiam, vt in his, q̄ sunt religionis & fidei, obortiscq; circa eandē quæstionibus & controuersijs, scripturarū tantum subijciamur autoritati & iudicio, cum ille varie intelligantur pro cuiusq; captu & ingenio, nec sit cuiusuis, nec facile, veram earundē intelligentiam assequi (ex quibus, dū quisque suo magis, q̄ ecclesiæ sensu eas intelligere conati sunt, tot pestilentissimas hæreses ortum traxisse videmus) an non tot inter nos introducemus, tanq; pugnantes de fide, religioneque opiniones ac sententias, quot sunt, & q̄ diuersa hominum capita? Sunt em̄ scripturæ, velut cæreus quidam natus, qui sicut horsum illorsumq; facile se trahi permittit, & quo traxeris, haud inuitus sequitur, ita & illæ se flecti, duci, atq; etiā in diuersam sententiam trahi, accommodarique ad quiduis patiuntur, nisi quis veram illam, inflexibilemque earundem amussim, nepe ecclesiasticæ traditionis autoritatem, cōmunemque sententiā isdem adhibeat. Aduersus quam ad scripturas prouocationem, nequaquā concedendam hæreticis, etiam sanctis illis patribus nostræ religionis antesignanis ac ducibus, sapientissime visum est. Quandoquidē nisi illam receperint, nec scripturas ad eosdē pertinere, etiam sine scripturis, facile demonstrari poterit. Quas proferentes si quis interroget: Qui scitis viri boni hæc, quæ citatis, esse Pauli? illa Petri? Matthæi, Lucæ, & aliorum? nunquid vidistis autographa istorum scripta manu, & cum eis contulistis, vt concordare sciatis hos, ex quibus ista nobis profertis, codices? Et vt vidissetis autographa, quis tamē

Scripturarum amussim, ecclesiastica traditiōis autoritas, & cōmunis intelligentia.

Scripturas proferentes posse, qui traditionis ecclesiasticæ autoritatē & cōmunē sententiam negligit,

lingua

CONTRORSIA III.

singulorum charitatē proprium internoscere vos docuit. Qui vt fami-
liari cū eisdem viuentibus vobis consuetudinē probe esset cognitus, q̄s
tamen vos certos reddidit, quod scribentes nusq̄ errauerint, nusquam
dormitauerint vt hoīes. Quod ipsi tm̄ se prābuerint organa dictantis
ea spiritus. Quid, inquā, ad hāc responderet, cui sacrosancta non est ec-
clesiastica traditiōis, & antiq̄tatis autoritas. Qua ille fronte nobis scri-
pturas proferet, quas quisquis profert, earundem autoritatem ex ecclesi-
astica traditiōis autoritate nobis cōstare fateatur necesse est. Quam si
recipimus, omnis facile, etiam sine scripturis, inter nos componetur con-
certatio & controuersia, cum de singulis non fuerit ad modū operosum
inuenire, quid catholica ab initio ecclesia senserit.

Origenes ille cōmentariorum in Matthaeum tomo primo, referente
Eusebio Cæsariē, ecclesiasticae suae hystoriae lib. VI. (nam eorum quos
nos habemus mutilos, tomi decem priores desiderātur) de canone noui
testamenti loquens. Ex traditiōe, inquit, didici de quatuor Euangelijis,
quod hāc sola absq̄ vlla cōtradictiōe suscipi debeāt in oībus, quae sub
coelo sunt, ecclesijs Dei. Ita em̄ tradiderunt patres nostri. Et quod primū
omnium sit Euangelium a Matthaeo scriptum, qui aliq̄n fuerat publica-
nus, Hebraicis literis: & traditū his, qui ex circumcisiōe crediderant. Se-
cundum vero scriptū esse a Marco, iuxta ea quae sibi tradiderat Petrus.
Tertium esse secundū Lucam, quod Paulus Apostolus collaudat, tanq̄
his, qui ex gentibus crediderant, scriptū. Super omnia aut̄ Euangelium
esse Ioannis. Is vero, qui idoneus factus est minister noui testamēti, Pau-
lum dico, qui repleuit Euangelio oīa ab Hierusalem in circuitu, vsq̄ ad
Illyricum, non ad omnes, quas docuerat, ecclesias scripsit, sed quatuor de-
cim solum epistolas, & in eis plures breuissimas. Quamuis nonnulli de
ea, quae ad Hebraeos scripta est, dubitauerint, pro eo, quod non videatur
in ea seruari illa eius sententia, quam de se ipso pronunciat, dicens se im-
peritum esse sermone. Sed ego, inquit, dico, sicut mihi a maioribus tra-
ditum est, quia manifestissime Pauli est: & semper omnes antiqui ma-
iores nostri, ita eam, vt Pauli epistolam, susceperunt. Hāc ille Origenes,
quē audis, quam certitudinē habuerit de scripturis canonicis; audis quo
docente, ac testificante didicerit de quatuor Euangelijis, q̄ ea sola absq̄
vlla contraditiōe suscipi debeant in oībus, quae sub coelo sunt, eccle-
sijs. Ex traditiōe, inquit, hoc didici, nimirum ecclesiastica. Ita em̄ tradi-
derunt patres nostri: audis deniq̄ certo affirmantem, epistolam ad He-
braeos esse Pauli Apostoli, etsi eius nomen nō praeferat, etsi de ea ob cha-
racteris diuersitatem a cæteris Paulinis epistolis dubitarint non pauci.
Sed qua nota, quo tam certo indicio, inter dubitantes plærosq̄, ipse illā,
vt dicit, manifestissime deprehendit Pauli esse: cuius nec praeferit nomē
nec characterē exprimit. Sic mihi, inq̄t, a maioribus est traditū: & semp
oēs antiq̄, maiores nostri, ita eam vt Pauli epistolam susceperunt. Quae
si le-

Origenes
vnde, &
quā certitu-
dinem ha-
buerit de
scripturis
canonicis.

DE ECCLESIA,

si levis tibi coniectura videatur, & ob quam non debuerit ille ita certo definire ac statuere, tu, quisquis es, aliam, si potes, notam, aliud indicium, aliud argumētum profer, quo compertum habeas, quod quas sub Pauli, Petri, aut aliorum nomine legimus epistolas, vere illorum sint. Quod hæc Evangelia, sint Matthæi, Marci, Lucæ, & Ioannis, quodque nihil in se falsi contineant. Et cum te sursum, deorsumque verteris, aliud nihil inuenies.

Nec Evangelio credi
disset Augustinus,
nisi ob auctoritatem
ecclesiæ. Certitudo
auctoritatis
ecclesiasticæ
traditionis
vnde pendeat.

Ne temere ab Augustino dictum existimes, nec Euāgelio quidē ipsi se creditur, nisi ecclesiæ ad hoc ipsum compulisset autoritas: a qua ut vniuersa nobis pendet scripturarum autoritas, ita idem meritissimo affirmat, esse palam, quantum in re dubia, quæ alioqui ex scripturis non satis clare, atq; indubitate elucescit, ad fidem & certitudinem valeat. Quæ, inquit, ab ipsis fundatissimis sedibus Apostolorum, vsque in hodiernum diem, succedentibus sibi Episcopis, secundū seriem continuæ successionis, & tot populorum consensione firmatur. In hac siquidem ecclesiā, factis signis & miraculis, Deus olim demonstrauit se loqui in Apostolis a Christo missis, qui visibili signo acceperunt spiritum Dei & veritatis. Qui & doctrinam eorum sub attestazione signorum, & prodigiorum confirmauit: doctrinam, inquam, viuam, quam acceptam vnctione spiritus, viuæ vocis oraculo, nō scripto, tradiderunt ecclesijs. Cuius non vero scribendi mandatum a Christo acceperant, qui, ut ipse nihil scripsit, sed viuā traditione docuit, ita Apostolos & discipulos in orbem mittēs, salutaris suæ doctrine nuncios: Euntes, inquit, in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Illi autem profecti, prædicauerunt ubiq; domino cooperante sequentibus signis.

Notior fide
libus eccle
siæ, q̄ scrip
turae ver
acitas.

Hac itaq; fide, euidenti, inquam, diuinæ veritatis contestatione, suam ab initio fidem ab ipsis Apostolis accepit ecclesiā: & qua fide accepit, eadē & custodiuit, & transmisit ad posteros: transmittetq; ad consummationem vsq; seculi. Illius siquidem ecclesiæ, magis tunc erat contestata, ac manifesta veracitas, q̄ veritas scripturæ Evangelicæ. Quippe quæ cognoscebatur sacra, & vera ab ea, quæ tunc erat ecclesiā. Cui testimonium Christus ipse, & viuā voce, & signorum, prodigiorumque attestazione perhibuit.

Ecclesiasti
cæ traditio
nis, nō scrip
turae aucto
ritatem,
etiam sub
anathema
tis denun
ciatione, no
bis cōmen
dari ab A
postolo

Huius, non scripturarum auctoritatem, nempe antequam legerentur ab Euangelistis scripta Evangelia, tam serio, sub tā horribili anathematis denunciatione, nobis cōmendauit Apostolus, cum etiam sibi ipsi, & coapostolis omnibus, atq; adeo angelis de cælo, anathema denunciaret, si euangelizet, inquit, vobis, præter id quod euangelizauimus vobis. Non dicit: Si quis, præter id quod nos, quod Matthæus, Marcus, Lucas, Ioannes, cæteriq; Apostoli scripsimus: sed præter id quod accepistis, viuā nimirum nostra, & Apostolica traditione. Neque enim eatenus quicquid scripsisse Galatis inuenitur, ut nisi de viuā traditione loqui non posset sine

CONTROVERSIA III.

fit intelligi. Nec suffecerat illi, sibi & coapostolis derogasse fidē & auctoritatem docentibus diuersum aliquid ab eo, quod primæua illa traditio-
ne acceperat ecclesia: quin & angelis de cœlo anathema dicit, si (quod ta-
men fieri non posset) docerent contrarium. Hoc videlicet significans, vt
nullius auctoritate, nec sua quidē, nec Apostolorum omnium, sed nec an-
gelorum de cœlo, permitteremus nos abduci ab illa antiquitate traditio-
nis Apostolicæ, quam viua traditione acceptam ab Apostolis, cōtinua
successionis serie, velut per manus, transmittit ad nos.

A qua ne vlla canonicarum scripturarū, quæ nobis forte videretur, e-
uidencia aut apparentia nos abduci sinamus, Christiane admodum, &
conformiter doctrinæ, quā nunc audistis, Apostolicæ, ille nos admonet
Origenes: Vtq; meminerimus ea nos tentatione pulsari, quoties eæ in-
ducuntur aduersus cōmunem, consonantemq; ecclesiæ obseruationē,
traditionem & sententiam, de qua nos Christus præmonitos, cautosq;
fecit: nobisq; monstrari Christum, q̄uis contra Christum, in deserto, aut
domorum penetralibus, qui seipso teste, nō est nisi in corpore catholicæ
ecclesiæ. Sed nos credere, inquit, illis non debemus, nec exire a paterna, ec-
clesiasticæq; traditiōe, neq; aliter vnquam credere, nisi quemadmodum
ecclesiæ tradiderunt nobis, hoc est, successio illa ecclesiastica.

Hæc est ipsissima veritatis ac pietatis regula, quam efficaciorē sem-
per scripturas, ab ipso ecclesiæ initio sanctissimi, orthodoxiq; patres
nostri semper experti sunt. Quam Tertullianus ille, libro de hæreticorū
præscriptione, singulariter commēdans, Christum ac Deum eius auto-
rem prædicat: docens non esse permittendū hæreticis, vt aduersus ean-
dem ad scripturas ipsis prouocare liceat, vt quæ nullo iure pertineant,
nisi ad ecclesiam, vnde earum nobis pendet auctoritas: non vero ad deser-
tores atq; impugnatores ecclesiæ. Quam inducit hoc pacto agentē cum
his, qui scripturarū auctoritate oppugnant doctrinā ecclesiæ. Qui estis?
q̄n, aut vnde venistis? Quid agitis in meo, non mei? Quo deniq; Marti-
on iure syluam meam cedis? Qua licentia Valentine fontes meos trans-
uertis? Qua potestate Apelles limites meos cōmoues? Quid hic cæteri
ad voluntatem vestrā seminatis, & pascitis? Mea est possessio. Olim pos-
sideo. Habeo origines firmas ab ipsis autoribus, quorū fuit res. Ego sum
hæres Apostolorū, sicut cauerunt suo testamento, sicut fidei cōmiserunt,
sicut adiurauerunt, ita teneo. Vos certe exhæredarunt semper, & abdicau-
erunt, vt extraneos, vt inimicos. Vnde aut extranei et inimici Aposto-
lis hæretici, nisi ex diuersitate doctrinæ, quam vnusquisq; de suo arbi-
trio aduersus Apostolos, aut protulit, aut recipit? Hæc ille Tertullianus
ante annos circa quater decies centenos, q̄bus demonstrat, permitti non
debere hæreticis prouocationem ad scripturas aduersus communem
doctrinam ecclesiæ. Addens, illis merito deputari scripturarum adulte-
rationem atque intelligentiæ, expositionisq; earundem falsitatem, apud

Nulla scri-
pturarum
apparentia
abduci nos
oportere a
communi
sensu, &
obseruati-
one eccle-
siæ.

Ecclesiasti-
ca traditio,
ipsissima
veritatis
Christianæ
regula ad-
uersus hæ-
reticos ipsi
scripturis
efficacior.
Tertullia-
nus ea Mar-
tionem ex-
pugnat.
Nō permit-
tendam hæ-
reticis pro-
uocationē
ad scriptu-
ras, aduer-
sus cōmu-
nem doctri-
nā ecclesiæ.

N quos

DE ECCLESIA,

quos inuenitur doctrinae singularitas, & diuersitas a cōmuni & catholica. Quibus enim, inquit, aliter docendi fuit propositum, ipsdem aliter instituendi instrumenta doctrinae necessitas institit.

Irenæus ad
uersus Va
lentinum.

Eadem orthodoxae veritatis certissima, & inobliquabili regula, etiā Irenæus ille Lugdunensis Archiepiscopus, & gloriosus Christi martyr, beati Polycarpi, Ioannis Euangelistae discipuli, auditor, ipso quoque Tertulliano vetustior, aduersus Valentinum, ceterosque sui temporis haereticos dimicat.

Apostoli-
ca traditio
vt venerit
ad nos.

Traditionem, inquit, Apostolorum, toto orbe manifestam, in omni ecclesia adest perspicere omnibus, qui vera audire voluerint, eam videlicet, quam primitiua illa ecclesia ab Apostolis acceptam, per successionem continuam patrum & Episcoporum, transmisit ad nos. Sed quoniam per omnes ecclesias discurrere prolixum fuerat, & infiniti operis, ex omnibus maximam, antiquissimā, atque omnibus cognitam, Romae a gloriosiss. duobus Apostolis Petro & Paulo fundatam eligens, eius, inquit, fidei traditionemque, quam habet, ab ipsis annunciatam, & per successionem Episcoporum ad nos peruenientem indicantes, confundimus omnes eos, qui quoquo pacto, vel per sui placentiam, vel vanam gloriam, vel cecitatem, & malam sententiam, fidē, praeterquam oportet, colligunt. Cuius occasione, continuam in eadem Romana ecclesia successionem Episcoporum, a beatiss. Apostolis ad Eleutherium, qui eidem tunc praesidebat, enumerans: Hac, inquit, ordinatione, & successione, ea quae est ab Apostolis traditio in ecclesia, & praekonizatio, peruenit usque ad nos: et est plenissima haec ostensio, demonstrans vnā & eandem fidem esse, quae in ecclesijs ab Apostolis est tradita, & usque nunc conseruata, in veritate permanet. Haec ille Irenæus. Videtis itaque, quo indice, etiam illo seculo sancti patres nostri, doctrinam vere Euangelicam internoscebant, agnoscebantque docebant a falsa, quamuis oblecta sub aromate eloquiorum coelestium. Eos, inquit ille, qui quoquo modo, vel per sui placentiam malā, vel per vanam gloriam, vel per cecitatem, praeterquam oportet, fidem colligunt, confundimus. Sed quid obsecro proferentes? quas tam euidentes rationes, quae tam irrefragabilia argumenta, aduersus quae hereticorum impudentiae, & peruicaciae contradicendi, aut calūniandi locus non sit? Nunquid scripturas? neque enim est difficile illas torquere, & retorquere et quoquo libet vertere. Quid igitur proferentes confundimus peruicaces illos hereticos, qui confundi nesciunt? Indicantes, inquit, fidem, traditionemque maximae & antiquissimae ecclesiae, Romae a gloriosiss. duobus Apostolis, Petro & Paulo fundatae. Quam enim illa fidē, traditionemque ab Apostolis accepit, continuo succedentium sibi Episcoporum serie, sibi mutuo & primitiuae illi ecclesiae perhibentium testimonium, certissima fide integram, synceramque transmisit ad nos.

Ad eandem orthodoxae & catholicae veritatis regulam, inter varias pugnant

Romanae
ecclesiae fi-
de obijcit
haereticis
omnibus.

pugnantium & scripturas diuersimode interpretantium opiniones, & sententias, perpetuo nobis respiciendum collimandumq; , vt eruditissimus ille Origenes vbiq; docet et inculcat, ita eandem in inquisitionibus suis de principijs doctrinæ Christianæ primi principij loco statuit, scribens in hæc verba: Sicut, inquit, multis apud Græcos & Barbaros pollicentibus veritatem, desueuimus apud oēs eam quærere, qui eam falsis opinionibus asserebāt, postq̃ credidimus filium Dei esse Christū, & ab ipso nobis hanc discendam esse persuasimus. Ita cū multi sint, qui se putant scire, quæ Christi sunt, & nōnulli eorū diuersa a prioribus sentiant, seruetur vero ecclesiastica prædicatio per successionis ordinem ab Apostolis tradita, & vsq; ad præsens in ecclesijs permanēs, illa sola credenda est veritas, q̃ in nullo ab ecclesiastica traditione discordat. Hæc ille Adamantius lib. I. de principijs. Audis itaq; , quæ tūc fuerit ante annos mille trecentos quadraginta, imo semper ab ipso ecclesiæ initio, orthodoxis oībus regula certa, ad quā examinanda sit oīs inter nos quæstio, oīs pugnantū opinionū cōcertatio, per quā solā inuenitur veritas. Illa, inquit, sola credenda est veritas, q̃ in nullo ab ecclesiastica traditione discordat. Audis deniq; , vt ecclesiastica illa traditio, doctrina, prædicatio, quam ab Apostolis accepit primitiua illa ecclesia, per successionis ordinē, non per scripturas, ad nos vsq; permaneat. Ad quā si, q̃ inter nos nunc cōtrouertuntur, nobiscū consenserint expendere aduersarij, & hoc ipsum tenere, quod illi consonat, facile & cito terminabitur vniuersa inter nos quæstio & cōtrouersia. Nullo em̃ negotio per singula inuenietur & demonstrabitur, quid ecclesiastica prædicatio & traditio ab initio tenuerit & teneat. Quæ dū ad solas scripturas nunc volunt exigī, hoc volunt, vt cōtrouertamur perpetuo: nō solū q̃ scripturæ plurimū frequēter obscuritatis habeant, & se trahi accōmodariq; in diuersam sententiā, & eludi cauta expositione facile permittant, etiam q̃tumuis claræ, euidentescq; appareant: adeo vt nisi aptentur ad suā illam inflexibilē, certamq; amussim, ecclesiasticę, inquam, illam traditionis cōmunem sententiā, sed ea neglecta, contēpta, reiectaq; legantur, & tractentur pro cuiusq; captu & ingenio, fiant nobis in laqueū, in captionē & scandalum, atq; oīs erroris, oīmque hæresum seminarium: nec vnq̃ inter disceptantes certi aliqd ex his possit constitui: vt non immerito beatiss. Petrum hoc suos perpetuo admonuisse, Clemens ille gloriosus Christi martyr & pontifex, eiusdem in Apostolica cathedra successor et discipulos, lib. X. recognit. affirmet. Hoc quippe diligenter obseruandū esse, vt lex Dei cum legitur, non secundū propriam ingenij cuiusq; intelligentiam accipiat, vel doceatur. Esse em̃ multa in scripturis diuinis, quæ trahi possint ad eum sensum, quē sibi vnusquisq; præsumit, & ideo oportere affirmat, intelligentiam scripturarū ab eo discere, qui eam a maioribus secundum veritatem sibi traditam seruat. Hanc quippe vnicā esse veræ intelligentiæ scripturarū certā

Origeni
quod do-
ctrinæ Chri-
stianæ prin-
cipium.
Hoc solum
esse verum
in doctrina
Christiana
qd in nullo
ab ecclesia
stica tradi-
tione dis-
cordat.

Qui ad so-
las scriptu-
ras exigī
volūt, quæ
cōtrouer-
tuntur in ec-
clesia, hoc
velle, vt cō-
trouerta-
mur perpe-
tuo. Primū
quod ob-
scuræ sint
pleraq; , &
facile accō-
modantur
etiam falsæ
sententiæ.

DE ECCLESIA,

Deinde, quoniam non omnia quae ad fidem, religionemque pertinent, in scripturis expressa sunt.

regulam, nempe ecclesiasticae traditionis veritatem acceptam a maioribus. Non solum, inquam, ob hanc causam, aduersarios, qui ad solas scripturas, quae inter nos controuertantur, nunc volunt exigere, hoc velle diximus, ut controuertamur perpetuo: sed etiam propterea, quod non omnia quae ad fidem nostram, religionemque pertinent, in scripturis Euangelicis, Apostolicisque epistolis clare expressa sunt, sed pars magna ex viuâ illâ doctrinâ Apostolica, ecclesiasticae successionis fidei traditione ad nos peruenit. De quo nemo dubitabit, si nobiscum perpenderit, Christianam doctrinam non scripto, sed partim viuæ vocis oraculo, a Christo, Apostolis & discipulis eius: partim spiritus sancti vntione traditam, quæ etiâ visibili attestante signo (quo & ipsis crederetur accepta tradentibus) acceperunt. A quibus viuâ quoque traditione, & sine scripto, ea ipsa accepit illa primitiua Christi ecclesia, suorum doctrinam miraculis & prodigijs confirmante Deo.

Qua occasione & quæ respicientes Euangelicæ scriptæ sunt sua Euangelia.

Euangelica scripta ab initio subfuisse, non præfuisse, fidei ecclesiæ.

Quorum ministerio cum iam diffusa esset in orbem pene vniuersum, sanctorum quorundam virorum pium studium excitauit sacer ille spiritus, ut pro confirmanda fide, & deuotione fidelium, literis commendarent, & commentarentur redemptionis nostræ a Christo peractam in terris historiam, ab incarnatione, natiuitateque eius auspicantes, ad gloriosam usque triumphalemque eius ascensionem in coelum. Quorum non fuit hoc in scribendo consilium, ut scripta illa sua præessent nostræ religioni ac fidei, sed subessent potius: sicut accesserunt eisdem iam propagatis in orbem, non præcesserunt. Accesserunt, inquam, velut pia quædam commemoratoria, excitandæ recordationis eorum, quæ iam dudum viuâ voce ab Apostolis acceperat ecclesia, non equidem eorum omnium, sed tantum dictorum, actorumque Christi in terris.

Marcus ut scripserit.

Quæ Marco fuerit scribendi Euangelij occasio, & quomodo scripserit, ex antiquitatis testimonio et eorum, qui illis temporibus fuerunt proximi, Papiæ Hieropolite, qui ipse cum Apostolis versatus, eosdem viuos preceptores habuit, & Clementi Alexandrinis presbyteri, qui Apostolorum auditoribus ac discipulis, præceptoribus usus est, Cæsariensis. Eusebius, & D. Hieronymus nobis tradiderunt: nempe Romæ euangelizante Petro, & saluari doctrina, ac prædicatione Romanis aperiente coelestis regni ianuam, cum illi, capti verbi salutaris dulcedine, sola auditione non satiantur, Marcum, Petri a longo tempore familiarè discipulum, conuenisse eosdem, & multis precibus orasse, ut quæ ille verbo prædicabat, ad perpetuam eorum communionem habendam scripturæ traderet, quo domi, forisque in huiusmodi verbi meditationibus permanerent: nec prius ab orando destituisse, quam quæ orabant, impetrarent. Eum itaque, quo pio fidelium desiderio satisfaceret, excepisse passim dicta magistri sui, velut si dum aliquem notarium, eaque retulisse in codicem. Quod factum ut Petrus cognouit, delectatam fide & deuotione fidelium, confirmasse scripturam, & in perpetuum legendam tradidisse ecclesijs.

Ex

CONTROVERSIA III.

Ex quibus utique est evidens, ea, quæ viua voce docuerat Petrus, a subsequentibus Marci scriptis non accepisse autoritatis pondus, aut veritatis testimonium, sed contra magis, hæc ab illis, ut quia eius scripta Apostolicæ prædicationi ac doctrinæ inueniebantur conformia. Itaque oculatus, fidusque eorum omnium testis Petrus, & cuius testimoniū evidentibus signis comprobabat diuina veritas, sua autoritate confirmauit scripturam, & perpetuo legendam Christi ecclesiæ tradidit, tanquam veram, canonicam, & diuinæ illi, infallibilique veritati prorsus innitentem: non tanquam Christi, aut doctrinam, aut etiam vitæ historiam, integre & ex ordine complectentem. Siquidem ab eius baptismo primum exorsus, nec deinceps vniuersa dicta, actaque ipsius executus est: nec denique eo, quo dicta, gesta sunt ordine, sed multa præpostere, quemadmodum eius Euangelium conferenti cum tribus alijs constat ipsa luce clarius.

Nec Lucam alio respexisse, cum Euangelium suum scriberet, quam ut haberet ante oculos perpetuo, suus ille, cui scripsit, Theophilus, veritatem & recordationem eorum verborum, de quibus eruditus iam fuerat, idem ipse testis est: quibus spiritus sanctus in eo ipso respexerit altius. Quin nec ex reuelatione, nec ex visu, sed ex fideli narratione, ac traditione eorum ipsorum, qui ipsi viderant ab initio, & ministri sermonis fuerant, affectum se affirmans omnia, pollicetur se eadem scripturum diligenter & ex ordine. Quod tamen eatenus præstitit, quatenus spiritui sancto visum est, qui illorum calamos pro suo temperauit arbitrio. Nam illum, nec tradidisse omnia, nec ea ipsa, quæ tradidit, eo quo dicta, gesta sunt ordine, conferenti cum suo maxime Matthæi Euangelium, evidens videbitur.

Quem & ipsum, non orbi, sed Iudæis suis in Iudæa, Hebraice scripsisse Christi Euangelium, pro perpetua commonitione eorum, quæ ex Apostolorum prædicatione ac traditione acceperant, post præfatum Clementem Alexandrinum, tomo primo commentariorum in illud ipsum Matthæi Euangelium, affirmat Origenes, & D. Hieronymus in scriptorum ecclesiasticorum catalogo.

Ioannem post hos omnes longissimo interuallo, circa Traiani tempora suum scripsisse Euangelium, cum iam in vniuersum orbem longe lateque diffusa foret doctrina Christi & religio, scriptorum omnium consensu indubitatum est.

Ex quibus ut euidenter constat, ab illorum autoritate, ab initio non dependisse certitudinem nostræ religionis ac fidei, sed contra magis, illorum autoritatem a certitudine fidei, religionisque nostræ: quemadmodum accesserunt doctrinæ Christi, fidei, religionisque nostræ iam diffusæ in orbem, & non præcesserunt eandem: ita nec vnum aliquod eorum, nec omnia in vnum, complecti vniuersa, quæ ad Christianam doctrinam, fidem, religionemque pertinent.

Necque enim conati sunt literis commendare, quæ præcepta primitiuæ illi ecclesiæ dederint Apostoli per dominum Iesum, quo ordine, quibus sacra-

Vt Lucas.

Matthæus.

Ioannes.

Ab Evangelicorum scriptorum autoritate non dependisse ab initio nostræ fidei, doctrinæque certitudinem, sed contra.

DE ECCLESIA,

Magnam
partem eo-
rum, quæ
Apostoli
spū sancto
doctore tra-
diderunt ec-
clesijs, non
esse scriptā
in Euan-
geljs.

mentis & cæremonijs, autore, doctoreq; Christo, & spiritu sancto instituerint eandem: sed Christi tantum conuersationem in terris, dictorūq; actorumq; eius, & gloriosam eiusdem ascensionem in celos, vtcunq; potuerunt, explicare historiam. Quam tamen, nec vnus quilibet, nec oēs in vnum (si Ioanni credimus, qui scripsit p̄uissimus) nobis reddiderunt integram. At quæ ad ecclesiæ institutionem, ordinem, hierarchiam, sacramentaq; pertinent, ad illam historiā non pertinent: sed maxima parte, post sublatum ab illis dñm, vnctione spiritus sancti ea acceperunt Apostoli. Quod ne quis a nobis diuinari calumnietur, idem Ioannes haud obscure indicat. Ita enim scribit Christum proxima iā morte sua dixisse discipulis. Adhuc multa habeo vobis dicere, sed nō potestis portare modo, hoc est, nondum estis illorum capaces. Cum venerit autē ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

Itaq; illa tam multa reseruata vnctioni spiritus post didicerant Apostoli, cum eundem spm̄ sub visibili signo acciperent, eademq; tradiderunt ecclesijs. Quæ velut per manus continue succedentium Episcoporum & patrum, sibi mutuo, atq; illi primæuæ traditioni perhibentium testimonium, peruenerunt ad nos. Quæ qui ex Euangelistarum scriptis sibi comprobare exigeret, æque absurde ac ridicule faceret, ac si, quando a se mutuo diuisi Apostoli orbē terrarum vomere Euāgelicæ prædicationis inter se partiti sunt, quæ inter se constituerint (constituisse em̄ inter se plurima pro ecclesiastica disciplina, ordine, hierarchiaq; cōseruandis, indubitatum est, qñ Apostolicos canones vniuersa ab initio agnouit Christi ecclesia, atq; ipsum adeo Nicenum concilium) quam item prouinciam quisque sortitus, quid in ea egerit, quo exitu glorificauerit Deum. Quid Antiochiæ aut Romæ gesserit Petrus, quo pacto sub Nerone vna cum Paulo gloriosum ibidem martyrium consummauerit, ex eisdem Euangelistarum scriptis sibi demonstrari exigeret, alioqui nihil crediturus eorum omnium.

Apostolicas epistolas scriptas iam fidelibus pro nata occasione & necessitate, et nō vt illis vniuersam religionis nostræ doctrinā explicarent.

Ita quoq; & Apostolicæ illæ Pauli, Petri, cæterorumque epistolæ, ad iam fideles ex viua illa Apostolica doctrina, & prædicatione scriptæ sunt, et pro nata occasione necessitatis vnius, aut alterius ecclesiarum particularium scriptæ sunt: ne dubites & illas accessisse tradito iam eisde viuz vocis oraculo, non scripto consignato Christi Euangelio, traditæ doctrinæ Christianæ religionis ac fidei: aut opineris, si non vna aliqua, saltem vniuersis illis suis epistolis, voluisse comprehendere Paulum & Apostolos, vniuersa nostræ fidei, Christianæq; doctrine mysteria. Neque enim communicato consilio, & partito inter se labore, cuique suum, quod scriberet, cessit, sed vt cuique necessitas vnius aut alterius ecclesiæ scribendi argumentum suggessit.

Nec Paulus, cuius plures leguntur epistolæ, eas ipsas velut cōtinuum quoddam opus contexit, sed tanq̄ sollicitudinē gerens omnium ecclesiarum

CONTROVERSIA III.

fiarum Christi, vt audiuit vspiam aliquid exortum scandali, aut superseminatum zizaniæ aduersus primæuam illam, viuam, germanamq; traditionem Apostolicā, statim occurrit, fideles in fide corroborans, dubios confirmans, errantes, seductosq; reuocans, seductoribus resistens, atq; vnum hoc vniuersis suis illis epistolis agēs perpetuo, ne ab ea, quam semel acceperāt, Apostolica traditione declinarēt latum digitum, sed illi firmiter inhærent. Quam tamen nusq̃ conatur repetere vniuersam, aut exprimere illis suis epistolis: sed frequenter inculcat, vt illius meminerint, vt secundum illam ambulent, quo Deo placeant. Rogamus, inq̃t, vos et obsecramus, vt ita ambuletis, quemadmodum accepistis a nobis, quō oporteat vos ambulare. Scitis em̃, q̃ præcepta dederim vobis per dñm Iesum.

Sic & Corinthiis suis repetens, quod ipsis tradiderat de coena dominica: Ego enim accepi a domino, inquit, quod & tradidi vobis. Quo reposito in sua epistola ad extirpandos super introductos aduersus traditionem illam errores contrarios, indicans nihilominus non vniuersa se scripto explicasse, quæ ad decentiam, modum, formamq; peragendæ eiusmodi a nobis coenæ pertinent, subiungit: Cætera, cum venero, disponam. Hinc satis, inquit D. August. ad Ianuarium, intelligitur, quia multum erat, vt in epistola totum illum agendi ordinem insinuaret, quē vniuersa per orbem seruat ecclesia, ab ipso ordinatum esse, quod nulla morum diuersitate variatur. De quo disputare, quin ita faciendum sit, insolentissimæ insanix est. Haftenus ille.

Ex quibus omnibus cum euident factum sit, non solum illam traditionem ecclesiasticam, illum Christi fidelium, etiam sine scripto in quibusuis ad religionem nostram pertinens, consensum, qui ex primitiua ecclesia, continua successionis serie, a patribus ad nos descendit, esse certissimam veritatis regulam, ad quam, & scripturas, & omnia ex eis nata dubia, nisi errare velimus, expendere oporteat: sed etiam & hoc, quod non omnia, quæ ad religionem nostram pertinent, autore Christo, Apostolorum ministerio consignata ecclesiæ (quæ eadem illa ipsa veritatis regula quocq; ex eisdem apparet, quam inique, quam absurde faciāt aduersarij, in quas nos tenebras conentur inuoluere, qui sublata e medio eadem illa regula traditionis ecclesiasticæ, ad solas, nudasque scripturas nos reuocant. Quæ nisi adhibita ipsis sua illa amussi, etiā ad quiduis demonstrandum inefficaces inuenientur, cum nihil pene tam sit in scripturis expressum, quod nō ingeniosi hominis expositionem aliquam recipiat, quam ex alio aliquo scripture loco etiam colorare possit, & probabilem facere. Sed si hoc in omni quæstione, & ex scripturis cōcertatione pro certa veritate teneatur, sicut est, quicquid illi regulæ consonat: & contra, pro falsitate atque impietate, quicquid ab eadem dissultat, obliquat, aut discrepat, nihil erit difficile omni Christiano, in omni suborta procella cō-

Epilogus
prædicto-
rum, de au-
toritate tra-
ditionis ec-
clesiasticæ.

N iij fusio

IN DE ECCLESIA,

fusionis hæreticæ, securum se conseruare intra arcam catholicæ ecclesiæ: hoc vnum sentiens in omnibus ac de omnibus, quod a patribus acceptum ac traditum, cōmuniter teneri per ecclesiam intelligit. In quo ipso si dubietas incidat, nō est difficile, hoc ipsum ex patrum scriptis certo colligi & intelligi. Vbi enim inueniuntur congregari & consentire illæ æquilæ, ibi corpus est, ibi Christus caput illius corporis, ibi veritas.

Christi ecclesiæ esse necessariā etiam viū quandā auctoritatem, cuius definitione terminandæ sint coortæ inter nos quæstiones, & controuersie.

Et quamuis hæc, vt diximus, regula, cuiq; ad eam diligenter respiciēti, & orthodoxam veritatem sincere inquirenti, ad inueniendam eandē fere sufficiat, nihilominus cuiq; ex se euidens esse non dubitamus, catholicæ Christi ecclesiæ, conseruandæ eius paci, vnitati, ac sinceritati religionis & fidei, viū quādam auctoritatem esse necessariā, qua aduersantium sanæ fidei altercationes reprimi, atq; impia eorūdem doctrina, ad propagandam alioqui impietatem efficax, & velut cancer serpens, obrepensq; incautis ac simplicioribus, efficaciter quoq; cōpesci, coerceriq; valeat. Ad quam, & omnis inter nos, etiam pie concertantes, referēda sit coorta quæstio & controuersia, atq; eiusdem definienda iudicio.

Cum alioqui concertationes et controuersie eiusmodi, necessario exirent in sectas & schismata: vbi quisq; suæ sententiæ assertor permaneret, nec alterius cuiusquam ea in re esset subiectus iudicio.

Autoritatē eiusmodi necessariū dirigi debuisse, diuinæ assistentiæ singulari aliquo priuilegio.

Oportere quoq; auctoritatem eiusmodi, ad quam hæc pertineat, in suis iudicijs ac defensionibus, necessario dirigi diuinæ assistentiæ singulari aliquo priuilegio, sine quo de nullius omnino hominis, sed nec de plurimorum, quantouis numero, sententia, indubitata veritatis certitudine habere possumus, vt de quibus omnibus scriptura pronunciat, quod mendaces sint. Omnis siquidem homo mendax.

Autoritatē eiusmodi esse debuisse certo notq; omnibus loco, & ad quā semper facilis posset haberi recursus ab omnibus. Fuisse eiusmodi auctoritatem cū omnibus prædictis conditionibus ordinatam a Deo in synagoga veteri.

Nec minus & hoc oportere credimus, non solum eiusmodi auctoritatem aliquam esse in catholica ecclesia: sed etiam esse certo, atq; omnibus noto loco: esse quoq; paratā semper omnibus, & ad consulendam, dubiorumq; resolutionem petendam, cuiq; aditu facilē, cum quotidie incidat eius consulendi necessitas, quotidie oriātur in ecclesia quæstiones, & controuersie eiusmodi. Nec aliter Chrs suæ sufficiēter prouidisset ecclesiæ.

In veteri illo populo (in quo diuini spiritus artificio ecclesiam nostrā mirabiliter adumbratam, & clarissime effigiatam, expressamq; cernimus) auctoritatem eiusmodi diuina auctoritate constitutam per Moysen a Deo, cōstitutam certo, atq; omnibus noto loco, paratam semper omnibus, & ad consulendam, dubiorum resolutionem petendam, cuiq; aditu facilem, etiā cum diuinæ assistentiæ singulari illo priuilegio in suis iudicijs ac definitionibus, diuinæ scripturæ irrefragabili auctoritate certum est.

Præceptū namq; a domino illis fuerat, vt subortam omnem grauem quæstionem, quæ ex ambiguis & obscurioribus verbis legis ortū traheret, & omne difficile & ambiguum iudiciū, quod per subalternos in singulis ciuitatibus iudices rite componi non poterat, referretur ad cathedram

CONTROVERSIA III.

thedram Mosaicā: locum nempe, quem inter ipsos elegerat dñs, terminandum præsidis eius, vna & sacerdotum secum in eodem pro tempore vicis suæ ministrantium domino, autoritate & iudicio. Quod idem ille, vt sacrosanctum esse voluit, & sine contradictione, aut discussione sequendum omnibus, etiam mortis pœna in cōtemptores sacrosanctæ autoritatis proposita: Ita & veritatis eiusdem fidem illis fecit indubiam.

Et quoniam res in suo hic cardine præcipue vertitur, eidem pressius, clariusq; demonstrandæ nōnihil insistendū est. Ita præceptum legimus in Deutero. Si difficile & ambiguum apud te iudiciū esse perspexeris, Ex Deuteronomio. inter sanguinem & sanguinem, inter causam & causam, leprā & leprā, & iudicium intra portas tuas videris verba variare, surge, & ascende ad locum, quem elegerit dominus Deus tuus: veniesq; ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit in illo tempore, quæresq; ab eis: qui indicabunt tibi iudicij veritatem, et facies, quodcunq; dixerint, qui præfunt loco, quem elegerit dñs, & docuerint te iuxta legem eius, sequerisq; eorum sententiam, nec declinabis ab ea ad dextram, nec ad sinistram. Qui autem superbierit, nolēs obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille.

Hic audis in primis, in subortis dubijs & controuersijs, quæ per singularem ciuitatum iudices expediri non poterant, vt nō ad scripturas, sed ad viuum iudicium, sacerdotum nempe, qui præerant cathedræ, suos illos altercantes remiserit Moyses. Audis præterea, q̄ præceperit distribute, illorum obedire iudicio, nec de eorum sententia inquiri amplius, sed simpliciter facere, quodcunq; dicerent præsides cathedræ, sequiq; eorū sententiam, nec declinare ab eadem ad dextram, nec ad sinistram. Audis postremo, vt cōtumacia aduersus auctoritatem sacerdotis præsidis, mortis supplicio necessario expianda fuerit.

Et ne ex verbis illis, quæ citata habet nostra lectio (& docuerint te iuxta legem eius) quisquam sibi persuadeat, tum demum intelligenda illa legis verba veritatem habere, quando præsides cathedræ nos docerēt iuxta legem domini, & proinde de iudicio eorum libere a nobis disceptari posse, & licite inquiri, an secundum legem sit, antequam eidem tam districte, quam exigunt, obedientiam debeamus. Is ille, quisquis ita existimat, in primis secum cogitet, an non ridicule fecisse videbitur diuinus ille per Moysen spiritus, qui dubitantes nos, legis scripturarumq; occasione, remittit ad sacerdotale iudicium? Nam si per nos nobis cōstabat, qd esset secundum legem, vnde ergo dubium? Quæ necessitas sacerdotalis iudicij? Si eorum sententia & iudicium, nobis rursus ad nostrum examen, iudiciumq; reuocandum est, quid hoc opus erat circuitu? Quid nō potius contentos nos voluit nostro stare iudicio, si sacerdotale a nobis expectandum iudicium nostro adhuc submittit iudicio?

Sed cauillum eiusmodi magno consensu & clarissime excludunt, primum

Cauilliremonio.

DE ECCLESIA,

num LXX. interpretes. Deinde ipsa Hebraica veritas. Tercio interpretatio Chaldaica Pentateuchi, iuxta translationem, quam Reuerendissimus quondam D. Franciscus Cardinalis Toletanus edendam curauit: ita vt dubitare non possis, dicta verba, quæ ex nostra lectione, eiusmodi cauilli aduersus sacrosanctam præsidis cathedræ auctoritatem occasione subministrant, nō germana esse, nec veram diuinæ legis, quæ in se est clarissima, sententiam exprimere.

Apud LXX. citatus Deuteronomij locus, in quo sunt apud nos dicta verba ambigua, ita pene ad verbum Latine redditur:

Et facies secundum verbum, quod annunciabunt tibi ex loco, quem elegerit dominus Deus tuus. Et custodies valde, vt facias iuxta omnia, quæcuncq; sancita fuerint. Iuxta legem quæ fuerit, & secundum iudiciū, quod dixerint tibi, facies. Non declinabis a verbo, quod annūciauerint tibi, nec ad dexteram, nec ad sinistram.

Iuxta Hebraicam veritatem idem ille locus ita pene ad verbum redditur: Et facies iuxta verbum, quod annunciabunt de loco, quē elegerit dominus. Et custodies, vt facias iuxta omne, quod te docuerint. Iuxta legem, quam docuerint, & iuxta iudiciū, quod dicent tibi, facies. Nō discedes a verbo, quod annūciauerint tibi, nec ad dextram, nec ad sinistram.

Iuxta interpretationem vero Chaldaicā idem locus ita nobis est redditus: Et facies secundum præceptum & verbum, quod annunciauerint tibi de loco, quem elegerit dominus. Et custodies, vt facias iuxta omnia, quæ docuerint te. Iuxta præceptum legis, quod docuerint, & secundum iudiciū, quod dixerint tibi, facies. Non declinabis a verbo, quod annunciauerint tibi, ad dextram, nec ad sinistram.

In quibus sane omnibus videtis clarissima legis verba consonantem eius explicare sententiam, quæ superbis, inobedientibusq; nullam excusationem, nullum subterfugium relinquunt. Et facies, inquit, iuxta verbum, quod annunciabunt de loco, quem elegerit dominus. Et custodies valde, vt facias iuxta omnia, quæ te docuerint. Videtis, quantā a nobis in obedientia sollicitudinem & diligētiam exigit. Nihil excipit, qui dicit omnia. Neq; huius restrictiuum est, sed magis explicatiuum, quod subiungitur. Iuxta legem, inquit, quam docuerint, & iuxta iudiciū, quod dicent tibi, facies. Explicat, quænam dixerit omnia. Quandoquidem de legis præceptis, ceremonijs, aut aliquo, quod ad legem Dei, fidem, religionemque pertinet, est quæstio aut controuersia, tunc iuxta legem, quam docuerint, facies, hoc est, quicquid legis esse docuerint. Cum vero ambiguum, aut difficile est iudiciū cuiusque negocij alterius, quod intra portas tuas rite expediri non potuit, quodcunque tunc ius, aut iudiciū dixerint, aut sanxerint, facies, tuo nihil in his omnibus reuerens iudicio: quod vniuersum tibi in his adimit, dicens: Non declinabis a verbo, quodcuncq; dixerint tibi, ad dextram, nec ad sinistram. Quod si quis

CONTROVERSIA III.

si quis superbierit, nolens obedire imperio sacerdotis præsidis, morte expiabitur ea contumacia, quo auferatur malum de medio Israel. Nam in totius ecclesiæ confusionem & perniciem redundat, si contemnatur præsidis, aut rectoris sacrosancta autoritas. Quæ a quibuscumq; geratur, nihilominus intelligimus, quæ sit eorum autoritas, conseruandæ vnitati totius ecclesiastici corporis prorsus necessaria: & quæ nobis, & quæ arcta obsequendi eisdem, imposita sit necessitas. Non de sanctis loquitur, sed de sacerdotibus, qui domino seruiunt in loco cathedræ, atque eius præsident. Et securos nos facit, inuenturos nos apud eos rei controuersæ veritatem. Et indicabunt, inquit, tibi iudicii veritatem. Hæc est etenim prerogatiua primæ cathedræ, non personali data merito, sed vtilitati, necessitatiq; totius ecclesiæ. Super cathedram, inquit, Moysi sederunt scribæ & Pharisei: quibus tametsi eodem loco toties dicat vā, autoritatem tamen eorum sacrosanctam atq; inuiolabilem nobis commendans, ita subiungit: Omnia ergo quæcumq; dixerint, seruate & facite, sed secundum opera eorum nolite facere. Nam dicunt bene, & non faciunt bene. Præcipit, vt audis, Christus idem, quod per Moysen præceptum fuerat, vt & sequamur, & faciamus, quicquid, seu definiendo, seu præcipiendo, dixerunt præsides cathedræ, vt ad primum referatur sequi, aut seruare: ad secundum facere. Nam præcepta facimus, definitiones & iudicia seruamus & sequimur. Nec contentus fuit hoc ipsum præcepisse simpliciter, sed addidit geminatæ distributionis emphasim. Omnia ergo quæcumque, vt omnem in nobis tergiuersionem, detractionem, exceptionemq; excluderet. Nec tacuit quare tam districtam illis debeamus obedientiam, nempe quia præsident cathedræ. Ergo, inquit, seruate & facite omnia, quæcumque vobis dixerint, quia sedent super cathedram: vt intelligamus, officij, quod in ecclesia obtinent, non vitæ, hanc prerogatiuam esse.

Quod si Mosaicæ cathedræ hæc fuit a Deo data autoritatis prerogatiua, hoc priuilegiū in illo veteri populo, Apostolicæ cathedræ in Christiana ecclesia, in qua multo maior fuit eius necessitas, nulla autoritatis prerogatiua erit: nullum singularis diuinæ assistentiæ in his, vnde totius ecclesiæ salus pender, priuilegium.

Et quanq; quæ ad ordinem ecclesiæ, disciplinam, hierarchiamq; pertinent, inter ea multa fuisse certum est, quorum discipulos adhuc carnales, & carnale quoddam Christi regnum, secundum Iudaicam persuasione hic somniantes in terris, vicina morte incapaces affirmavit Christus, & ob id ipsum, reseruauit vnctioni spiritus.

Nihil tamen egisse eundem diligentius omnium, q̃ vt intelligerent, quem pro se & vice sua hinc sublatus in coelum vellet præesse suo gregi & familiæ, is clare intelliget, qui diligenter expenderit omnia.

Itaq; iam iam ascensurus in coelum, in cæterorū Apostolorū præsen-

In totius ecclesiæ confusionē, & perniciē redundare, si contemnatur a quocumque præsidis, aut rectoris sacrosancta autoritas. Prærogatiua primæ cathedræ, non personali data merito, sed vtilitati, necessitatiq; totius ecclesiæ.

Dictam autoritatis prerogatiuā, etiam nūc esse in cathedra Apostolica, a minori.

Christum.

DE ECCLESIA,

nunc ab eo
tem ad pa-
trem consti-
tuisse Pe-
trum, pa-
storem, re-
ctoremque
sui ouilis
ac familiae.

Ut antea
etiam hoc
ipsum se fa-
cturum pro-
miserat. V-
niuersam-
que auto-
ritatem ne-
cessariam
praesidi hic
archie ec-
clesiasticae,
iamdudum
expresse-
rat, & con-
stituerat.
Non perti-
nere ad v-
nitatem ec-
clesiae, qui
non cohae-
ret Petro,
aut qui ei-
us locum te-
net in eccle-
sia.
Prærogati-
ua eccle-
siae, quæ il-
li Cephæ
velut fun-
damento
innititur.

Quid Chri-
stus intelle-
xerit in cla-
uibus re-
gni cœlo-
rum, quas

tia, vnum Petrum conueniens, imo & comparatione distinguens a cæte-
ris, eidem, etiam tertia repetita commissione, ouilis sui commisit curam
ac regimen, & rectorem, pastoremque eius constituit.

Quod faciendo, ut etiam auctoritatem ad pascendam, regendamque fa-
miliam suam necessariam, eidem necessario impartitum intelligimus: ita
& omnibus, quotquot in ouili Christi contineri se volunt, & ex ipsius el-
se familia, obediendi eidem necessitatem esse impositam, sine qua defun-
gi ille non posset suo officio, pro conseruanda tamen necessaria vnitate
Christi gregis et familiae, eademque in suum finem dirigenda, prorsus necessario.

Ne tamen id ipsum tunc esset insolens, & nouum Apostolis cæteris,
iamdudum, etiam ante suam mortem, nunc clarissimis hoc verbis expre-
serat, nunc facto aliquo sæpe insinuauerat.

Clarissime expressit, cum illum Simonem, Cephā (quo verbo vsum
Christum & Ioannes testatur, & Euangelium Matthæi Hebraice scri-
ptum, ut dudum a Munstero, quamuis aduersarie factionis, est editum)
hoc est, etiam eodem ipso, etiam Ioanne interprete, saxum, aut lapidem
pronunciauit, super quem affirmauit se ædificaturum ecclesiam suā, hoc
nempe significans, tam necessarium ecclesiae, quod illi mandaturus erat
officium, quod sit fundamentum ædificio: & quod, quisquis cum illo com-
munionem & vnitatem non seruaret, non magis pertineret ad vnitatem
suae ecclesiae, quam si quæ ædificij pars, a fundamento suo diuulsa, diuisaque
iaceret.

Subiunxit deinde prærogatiuam, qua illam ipsam suam ecclesiam Pe-
tro cōiunctam, atque eius auctoritati ita innitentem, velut fundamēto suo
ædificium, prosequutus erat: nempe quod portæ inferorū (quas infir-
mitatem et errorem fidei, orthodoxi hoc loco intelligunt) aduersus ean-
dem præualituræ non sint. Quam eandem ob causam, columnam & fir-
mamentum veritatis prædicat Apostolus. Nihilominus illis ipsis verbis
suis Christus innuens, eas ecclesias huius prærogatiuæ non esse partici-
pes, quæ illius Cephæ, illius petrae, aut lapidis necessarium locum, officium
um & auctoritatem non agnoscunt in ecclesia, sed ab eadem diuisæ sunt.
Aduersus quas omnes iamdudum præualuisse illas ipsas inferorū por-
tas, & ob hoc datas a Deo in direptionem, & seruitutem infidelium, ipsa
rei euidentia horrēdo nobis omnibus, si recte rem æstimemus, exemplo
testis est.

Reuersus deinde ad Cephā illum, petram ac lapidem, etiam quam
illi, qualemque auctoritatem daturus esset in ecclesia, audientibus Aposto-
lis omnibus explicat.

Et tibi, inquit, dabo clauēs regni cœlorum. Quod regnum cœlorum
hoc loco intelligat ecclesiam suam, indubitatum est, ut quam bis decies in
Euangelio regnum cœlorum appellat. Porro in clauium traditione ex
more ciuili traditur domus, castrum, aut ciuitatis gubernandæ auctoritas: &

CONTROVERSIA III.

& qui, vel ecclesiae alicuius, vel domus, castrum, ciuitatis, possessione & gubernandi eandem autoritate inuestiuntur, ut hoc cum clauum traditione acceptationeque fiat, etiam in hodiernum diem usus retinet. Hoc est ergo, quod illis verbis Christus sub omnium Apostolorum praesentia significauit, vni Petro se traditurum autoritatem gubernandi suum regnum aut ecclesiam, quam ubique regnum dicens, etiam hoc innuit, varijs officiorum, magistratuumque ordinibus, ad vnum rectorem necessario ordinatam eandem esse oportere, quod perficiendum suis Apostolis reliquit. Has clauus, hanc autoritatem, quam hic promissit, gubernandi regnum suum et ecclesiam, post resurrectionem suam, iam iam ascensurus ad patrem, tunc dedit Petro, cum eidem terna, ut diximus, commissione eiusdem curam mandauit et regimen. Quae autem huius ipsius autoritatis esset energia et efficacia, consequenter explicare pergens: Quodcumque, inquit, in hoc regno meo super terram ligaueris praeeptionum tuarum vinculis, hoc ipsum ita alligatum habebitur a Deo & in coelis: & quodcumque solueris, solutum. Nihil distinguit, nihil excipit omnium, sed quodcumque illud fuerit, quod Petro, aut qui eius inter nos gerit officium & locum tenet, videbitur ligare aut constituere, ad hoc ipsum obligatos nos ille affirmat coram Deo, de quo, cuiusmodi sit, ne in contemptum sacrosanctae autoritatis nos habeamus discutere, ipsi curae erit, ne malum sit aut inutile, cui singulari curae est sua ecclesia: qui simplicem in his omnibus a nobis obedientiam exigit. Quisquis ergo regni Christi vult esse conciuis & particeps, quisquis demum ille fuerit, intelligit, quid sit sui officij.

promissit, deditque vni singulariter Petro ut ecclesiae rectori & pastori.

Ut Christus ipse clauum illam energiam expresserit.

Hanc esse per se claram, & non contortam verborum Christi, germanamque intelligentiam, ut ipsa per se verba plane loquuntur & explicant, ita omnium orthodoxorum patrum, tam Graecorum, quam Latinorum, omnibus ab initio seculis, ex omnibus orbis terrae cardinibus scribentium, consensu eam ipsam comprobari, lib. III. Hierarchiae nostrae ecclesiasticae luculenter demonstratum est, ad quem remittimus aduersarios. Vbi & suis aduersus ista cauillis omnibus copiose satisfactum inuenient.

Ad haec, diuinae assistentiae singularem praerogatiuam, & indefectibilis fidei priuilegium, regni Christi aut ecclesiae pastori prorsus necessarium (ut ad quem vna cum sacerdotali concilio seculi seruientium dominum in loco, quem inter nos elegit dominus, secundum illam formam delineatam, & expressam in umbra illa & figura nostrae ecclesiae, synagoga veteri, necessario referri debuit omnis inter nos etiam de fide & religione, exorta quaestio & cotrouersia) idem ille nobis commendauit, & de eadem securos reddidit, cum de praelatura contenditibus Apostolis, post pleraque multa, quibus carnalem adhuc ambitionem eorum benigne repressit, vni Simoni commune fratrum & totius ecclesiae periculum, ut eius pastor & rectori denunciasset, adiungit se rogasse pro eodem, ne eius fides deficeret, ut cuius esset fratres confirmare in fide: Simon, inquit, ecce

Ut fulcitur oportuit autoritatem Petri in ecclesia singulari assistentiae diuinae, & indefectibilis fidei priuilegio, ipse Christus clarissime explicauit.

O fata

DE ECCLESIA,

satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum. Non dicit te, sed vos, cō fratres eius vniuersamq; ecclesiam vna significās. Quid tum deniq;? Ego autem rogavi, inquit, pro te, vt non deficiat fides tua. Omnes expetitos a satana vni Petro denunciauit singulariter: et illi, et alijs, præsens & posteris, significans, omnium curā ad ipsum precipue pertinere. Proinde, et pro vno ipso, velut omnium pastore, singulariter rogauit, ne eius fides deficeret. Et exauditus pro sua reuerentia, vni ecclesiasticæ hierarchiæ præsidi, ad formam et modum, quem etiam in veteri synagoga expresserat, impetrauit indefectibilis fidei priuilegium. Subiungens proinde, cuius esset in subortis eiusmodi hæretici turbinis fluctibus ac agitationibus, confirmare fluctuantes fratres in fide: Et tu, inquit, aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Omnia hæc in illud tempus retulit, cū post domini sui (quam hic adhuc futuram subinnuebat) abnegationē, post conuersionem rursus ad eundem, ab eodem iam iam ascensuro ad cœlum commissionem accepit pascendi, regendiq; gregis sui: vt in eadem, & inclusa, & data intelligātur vniuersa, quāuis ante explicata, quæcunque ad hoc ipsum erant necessaria.

Conclusio
de catholice
ecclesia.

Hæc est, hæc ab initio fuit, hæc semper erit, nostra & orthodoxa fides de catholica Christi ecclesia, quæ Petrum & successores eius, suos pastores, rectoresq; cum prædicta autoritatis prærogatiua, & singulari illo, quod adstruximus, priuilegio, semper recognouit. In qua idē Petrus & successores eius Romani pontifices, approbantibus orthodoxis omnibus, eandem principalem autoritatem confidentissime exercuerunt. Quemadmodum libro III. nostro de Hierarchia ecclesiastica clarissime demonstratum inueniet, quisquis hac ipsa de re certiora exegerit testimonia. Ad quos necessaria breuitati (qua capita tantum quædam argumentorum quorundam hic perstrinximus) consulentes, eū ipsum remittimus.

Argumenta
aduersa
riorū, pro
sua ecclesia.

Restat igitur, vt argumentis aduersariorum respōdeamus, quibus suam illam ecclesiam adstruūt. Quæ præcipue ducuntur ex verbis Apostoli, qui ecclesiam corpus Christi vbiq; facit, cuius ille caput, & nos membra simus, de carne eius & de ossibus eius. Et ad Ephesios: Veritatem facientes, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totū corpus compactum & cōnexum, per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusq; membri, augmentū corporis facit in ædificationem sui in charitate. Ex quo constat, vt a capite illius mystici corporis per membra eius vniuersa vitalis quidam spiritus discurrat, per quem arcano quodam instinctu sympathiam, conspirationemq; inter se habeant, per quem & operentur quodq; quod est sui officij. Sed peccato, præsertim mortali, obnoxij, vitæ illius spiritualis expertes sunt: nullum proinde influxum recipiūt a capite, aut membris cæteris, nec vllam cum eisdem conspirationem, vllum consensum

CONTROVERSIA III.

sum habere possunt. Quare non videntur pertinere ad illud mysticum Christi corpus, hoc est, ecclesiam, nec eius vlllo pacto mēbra esse, nisi plane mortua ac putrida, quæ reuera membra dici non possunt corporis.

Præterea dicit idem Apostolus, Christū se tradidisse pro ecclesia, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt esset sancta, & immaculata. Ex quo consequens videtur, mortalis peccati maculam esse non posse in membro ecclesiæ.

Ad hæc, ecclesiam esse regnum Christi distinctum a regno diaboli, quemadmodum doceri voluit ab Apostolo ad Ephesios II. cum ait diabolum efficacem esse in incredulis. Et II. ad Timot. II. Quod teneantur captiui a diabolo ad ipsius voluntatem.

Postremo, quod nostra ecclesia pleracq; asserat, quæ evertant fidem orthodoxam & catholicam, cuius hæc exempla subiiciunt: Quod damnamus eorum sententiam de fide illa sua speciali, cui vni remissionem peccatorum, & iustificationis gratiam acceptam referant. In quo nos arguunt erroris perniciosi & manifestarij.

Item quod doceamus, mereri homines remissionem peccatorum dilectione erga Deum, etiam ante gratiam: & proinde tollamus fundamentum Christum. Item, quod sacramenta ex opere operato sine bono motu vtentis iustificent.

His, inquam, vt respondeamus: Si dixerimus, inquit ille, quoniā peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Peccatores pleroscq; etiam mortali peccato obnoxios, esse vera membra ecclesiæ, & per quæ vis illa viuifici spiritus a capite Christo ad totius corporis vtilitatem vere influit, etiam in membra alia, supra a nobis satis demonstratum est.

Quod ergo ex Apostolo inducitur, ecclesiam vnum quoddam esse corpus, cuius caput Christus, & nos membra eius, velut de carne & ossibus eius, libenter amplectimur: æque & illud, vt a capite illius corporis vitalis quidam spiritus influat per membra singula, per quem operetur quodq; quod est sui officij. Sed his, quod subsumitur: Peccatorem prorsus expertem vitæ spiritualis illius mystici corporis, & proinde nullum influxum recipere a capite aut membris cæteris: nullam cum eisdem cōspirationem, consensumq; habere, euidenter falsum coarguit peccatorū in ecclesia ministerium. Qui nisi eiusmodi influxum recipiant a capite, & membris cæteris secundum rationem sui ordinis & officij influant, inutiliter, ineffaciterq; administrarent sacramenta in ecclesia.

Nec enim intelligendum est, vniuersum illud corpus, quatenus eius modi, viuere vita charitatis, aut gratos nos Deo facientis gratiæ, sed alia quædam eius, vt totius, vita intelligenda est, quam ad ædificationem totius influit membris caput Christus per spiritum suum: quo facit totius

Responso.

Ecclesiam corpus esse, cuius caput Christus, et etiā peccatores membra. Peccatorem nō esse plane expertem vitæ spiritualis illius mysticorum, & influxus a capite.

Qualis intelligenda sit vita totius corporis ecclesiæ, vt eius modi.

DE ECCLESIA,

connexionem & compaginem quandam in vnum fidei sacramentum, vnam Christi familiam, vnum gregem, vnum ouile sub pastore vno. Et cuiq; membro propriam, conuenientemque operationem distribuit, ad totius augmentum, in ædificationem cuiusq; membri in charitate, quæ huius cōpositionis finis est. Sicut, inquit Apostolus, in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra: habentes donationes secundum rationem fidei: siue ministerium in ministrando: siue q; docet in doctrina: qui exhortatur in exhortando. Et rursus: Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus: & diuisiones ministracionum sunt, idem autem dominus: & diuisiones operationum sunt, idem autē Deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuiq; autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem totius corporis: alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alteri fides in eodem spiritu: alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur vnus atque idem spiritus: diuidens singulis, prout vult, & efficiens, vt quodq; membrum indigeat opera alterius: ne esset, inquit, schisma in corpore, sed in idipsum pro se inuicem sollicita essent membra, & compaterentur, cōgauderentque inuicem: & quosdam, inquit, posuit Deus in ecclesia, primum Apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarū, interpretationes sermonum.

Audis itaq; corpus ecclesiæ & eius membra: audis eorundem membrorum functiones, quas a capite in ea influit ille Christi vitalis spiritus. Quæ tamen non necessario præsupponunt, nec requirunt in illis ipsis membris, quorum functiones sunt, vitam charitatis & gratiæ. Posuit, inquit, Deus in ecclesia primum Apostolos. Sed nunquid etiam Iudas non erat Apostolus? licet sceleratus & auarus, in hoc electus a domino forte, vt istorum, quā præuiderat, impietatem confunderet. An tu, inquit ille Bernardus, de illius Apostolatu dubitas, quem elegit dominus? Nonne ego, inquit, vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Audis eundem electum esse Apostolum, & extitisse diabolum: et negas qualemcunque membrum esse posse ecclesiæ, quod non viuat vita charitatis & gratiæ? Nunquid Petrus Apostolatu excidit, postquā suū ter abnegauit dñm? Posuit, inquit, Deus primum Apostolos, secundo prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum. Sed nūquid non sunt multi dicturi in die illa: Domine, domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo multas virtutes fecimus? Et tunc, inquit, confitebor illis, quia nunquā noui vos. Discedite a me operarij iniquitatis. Nunqd ergo adhuc dubitas, diuisiones

nes ac donationes illas gratiarum, quas ad totius corporis vtilitatem, ecclesiae membris ille spiritus influit, etiam malae vitae, & operarij iniquitatis distribui, & per eosdem, si non in suam, in aliorum tamen vtilitatem exerceri.

Itaque pontifices & sacerdotes omnes, legitima ordinatione sedentes in cathedra Apostolica, & ab eadem ordinationem habentes, quamdiu suam stationem retinent, & in sua quisque vocatione permanet membrum ecclesiae, nec ab eius vnitate se separat, recipiunt influxum sancti illius spiritus, quo per eorum ministerium in ecclesia remittuntur peccata: tamen si ipsi mali sint, & iniquitatis operarij. Ad omnes enim illos pertinet: Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Accipite, inquit, spiritum sanctum, non quo vos sancti sitis, sed per quem aliorum peccata vestro remittantur ministerio. Vt doceret, non ministri merito, sed per eorum ministerium (quod idem est bonorum & malorum omnium) spiritus sancti operatione, qui & ipse idem est, haec fieri in salutem fidelium, & augmentum ecclesiastici corporis, & in aedificationem vniuscuiusque membri in charitate.

Falsum est ergo, peccatorem, etiam mortali peccato obnoxium, non esse capacem influxus illius spiritus, qui a capite illius mystici corporis diffusus, membris singulis suas functiones tribuit: nullum vitae habere officium, nullam conspirationem, aut sympathiam cum membris reliquis.

Ad id quod secundo loco adducitur ex Apostolo: Confitemur, quod Christus seipsum tradiderit pro ecclesia sua, ut illam sanctificaret, mundando eam lauacro aquae in verbo vitae, & exhiberet ipse sibi gloriosam, non habentem maculam nec rugam. Non quidem in praesenti, quamdiu est in hac militia, quamdiu stat in procinctu, in acie, hac saucia, illuc cicatrificata, obsita sudore et puluere, & a solis aestu decolorata: quamdiu, inquam, hic expurgatur ab illa peccati scoria, & malos vna cum bonis intrasagenam suam permixtim inclusos retinet: neque vltos perpetuo bonos, sed velut in lubrico decertantes, nunc cadentes, nunc resurgentes, nunc ex genu pugnantes. Sed facta tandem separatione in littore maris angelico ministerio, & relictis bonis piscibus in vasa, foras abiectis malis, tum demum eam accipiet vir ille suus Christus gloriosam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid eiusmodi, sed sanctam & immaculatam.

Quod ecclesiam dicunt regnum Christi distinctum a regno diaboli, confitemur & nos. Sed hoc negamus, peccatores omnes mortali peccato obnoxios esse membra regni diaboli. Nam ad regnum diaboli eos tantum pertinere dicimus, qui sunt extra septa ouilis catholicae ecclesiae, in quibus ille plenum dominum obtinet, & quibus totos possidet. Cuiusmodi sunt in primis infideles & increduli, qui ignorant Deum. Sunt haeretici, oppugnatores veritatis, & fidei, & doctrinae catholicae ecclesiae. Sunt schismatici, qui se separarunt ab vnitate regni Christi, & ouile eius deserunt, nolentes communibus nobiscum legibus viuere, nec subesse eius rectori, quem ille

Quomodo Christus se tradiderit pro sua ecclesia, ut illam sanctificaret.

Ecclesia Christi regnum, in qua etiam hic pariter peccatores obtinent. Non omnes peccatores pertinere ad regnum diaboli, & quic

O in nobis

DE ECCLESIA,

nobis constituit. Sunt postremo, quos extra ecclesiam fecit censuræ ecclesiasticæ seueritas, & tradidit satanæ.

Intra septa ouilis Christi manentibus, quibus peccatoribus, mali tamen sui sensus ademptus non est, sed intus accusat, torquet, reuocat misera conscientia, subleuatur adhuc sympathia sanorum membrorum eiusdem corporis: ipsi ad correctionem adhuc valet, & viget ecclesiasticæ disciplinæ seueritas: parata sunt insuper, oblataque peccatorum remedia efficacia. At quos extra arcam illam mysticam, vel offendit, vel quoquo colore, quaque persuasione ad se illexit serpens ille callidus, præcipitatos in perditionis barathrum, hos totos securosque possidet. Nam cum extra ecclesiam nulla sit peccatorum remissio, sed desperatio, non videntur tamen sibi deseruisse, imo tum primum inuenisse ecclesiam, cum deseruerunt ecclesiam: inuenisse Christum in deserto, in angulis, et penetralibus, in quæ seducti sunt. Proinde nullo sui mali sensu tanguntur, & eo iam sunt loco, ut non solum nullum ipsis remedium peccatorum pateat, sed etiam, ut illa ipsa remedia, intus manentibus salutaria, eisdem sint toxica & lethalia. Adeo, ut mortem pro confessione Christi nominis patienter, libenterque perpessam ab hæretico aut schismatico, gloriosus ille martyr, & doctissimus episcopus Cyprianus, audacter pronunciet eidem esse, non confessionis coronam, sed poenam perfidiæ. Recte ergo hos regno deputamus diaboli.

Confirmatio nostræ sententiæ ex verbis Apostoli, qui aduersus nos inducunt aduersarij.

Nihil his contradicit, sed potius consentit Apostolus. Nam ad Ephesios II. (quo loco citatur) dicit incredulos, & filios diffidentiæ, qui in Deo spem nullam collocant, pertinere ad regnum diaboli, & in ipsis, velut in membris suis, illum libere operari: quod ipsum etiam nos dicimus. At II. ad Timotheum II. dicit resistentes veritati orthodoxæ & catholicæ fidei, ne pe hæreticos, captiuos detineri a diabolo: quod & nos quoque confitemur. Sed nusquam hoc dicit in vniuersum de peccatoribus omnibus, etiam peccato mortali obnoxij, quamdiu intra ouilis Christi septa sub pastoris, et rectoris eius cura & regimine se continent.

In quibus ecclesiā nostram falsæ fidei coarguant aduersarij.

Postremo, in quibus nos, nostramque ecclesiam falsæ fidei arguunt aduersarij, sunt eiusmodi, ut nos ipsorum pudeat. Et miramur, quod ipsos sui non pudeat. Cur damnemus eorum de fide, remissione peccatorum & iustificatione hominis sententiam, iam illis rationem reddidimus: quā nisi coarguerint, non querantur inique se damnari a nobis, nec dicant errorem manifestarium & perniciosum, nostram ea in re sententiam.

Impudentia, quæ nobis affingunt mendacia.

Quod nobis affingunt a nobis doceri, mereri homines remissionem peccatorum per actum dilectionis Dei ante gratiam, & proinde Christum proferri a nobis in iustificationis negotio, est impudens mendacium, & quod euidenter coarguit nostra de iustificatione hominis, quā supra explicauimus, confessio. Nec satis mirari possumus, quid illis in mentem venerit, hac in re, in assertionem suæ fidei, coram Imperatore & Imperij principibus, imo coram vniuerso orbis terrarum, cui magno studio sua hæc ingesse

CONTROVERSIA IIII.

ingesserunt, tã evidentibus atq; impudētibus mendacijs agere. Ad quã monetam etiam illud pertinet, quod dicunt doceri a nobis, sacramenta ex opere operato sine bono motu vtentis iustificare hominem, si de adultis intelligant. Nam paruulos nondum alicuius boni motus capaces, baptismi sacramento iustificari, & ipsi nobiscum confitentur.

Et hæc de catholica Christi ecclesia, & nostra orthodoxa ac catholica, & aduersariorum sententia contraria, quãuis breuiter, ita tamen explicata est, vt nihil reformidet æqui iudicis iudicium: imo vt pene audeat aduersariorum appellare sententiam.

De humanis traditionibus, quæ in Apologia hic dicunt falsa & impia, vt pene nusquam apud ipsos non recurrunt, ita proprio loco semel excutienda sunt, in quem, & hæc, & vniuersa, quæ interim occurrent huius loci (ne more ipsorum idem repetamus bis decies) reseruanda sunt.

Peroratio.

DE EVCHARI.

STIÆ SACRAMENTO, AN

in ea maneat panis, vini que substantiæ.

Controuersia IIII.

Amet si nullũ Christianæ religionis ac doctrinæ dogmatum omnium absit longius a captu humanæ rationis colligatę sensibus, vno eo, quod est de sacramento eucharistiæ: nullum plura secum trahat, & includat stupenda, & miracula: nullum, quod tantũ negocij in sui fide rationi exhibeat: Aequè tamen nullum

Proponuntur capita controuersiarũ omnium, quæ circa eucharistiã sũc inter aduersarios & catholicos.

Vt de vno omnium eucharistię sacramento minus controuersie fuerit in ecclesia.

omnium minus patuit hæreticorum vexationibus, blasphemijs & iniurijs, hoc ita ordinatę diuina erga nos misericordia. Quæ in vno hoc maxime oĩm & singulariter, suam erga nos charitatem cõmendauit, suæ in nos gratiæ dona copiosissime effudit: in vno, singulari quodam modo operatę in nobis vis illa oblatae pro nobis in ara crucis, salutaris illius hostiæ, & effusi preciosissimi sanguinis: quo in eo non solũ vt cunq; aspergimur, imo toti tingimur & immergimur, imo pascimur & reficimur, atq; illi nostro capiti, mirabili quodam, stupendoque modo, etiam substantialiter vnimur: vt non immerito inter omnia, quæ salutis assequendæ mediã, diuina nobis misericordia instituit, vnum omnium eucharistiæ, hoc est, bonæ gratiæ, sibi nomen vendicauerit.

Vt primũ Berengarius de eucharistia impie senserit,

Itaq; ad Berengarium vsq; quendã Andegauensis ecclesiæ archidiaconum (cuius impietas sub Leone eius noĩs nono, anno quinquagesimo primo supra millesimum Vercellen. atq; etiam Tirronen. concilijs damnata est) nulla omnino de ea hæresis legitur. Sed omnium, tam orthodoxorum, q̃ hæreticorum, eo vsq; vna hæc semper fides extitit, nempe consecratis in mensa dominica per sacerdotum ministerium pane

O iij & vi

DE EVCHARISTIAE SACRAMENTO,

Catholica
sententia de
euchari-
stia.

Cur credi-
derint sem-
per omnes,
transsumi,
aut trans-
substantiari
panis & vi-
ni substan-
tias.

Berengarii
palinodia.

Vuiclefi et
Hussi sen-
tentia, per-
manere in
eucharistia
panis & vi-
ni substan-
tias, cum ve-
ritate Chri-
sti corporis
& sangui-
nis. Luche-
rus illorum
discipulus.

& vino, diuina virtute verti eorum substantias in Christi corpus & sanguinem, opinor propter tam clara Christi verba, quae describuntur ab Evangelistis & Apostolo. Quippe quae nouissima coena, accepto & benedicto pane, distribuisse discipulis sacramentum sub hac asseruatione & con-
testatione, consonanter & constanter affirmat: Accipite & manducate: hoc est enim corpus meum, quod pro vobis tradetur. Similiter de calice: Bibite ex hoc omnes: hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Accepit panem & vini calicem. At post benedictionem hoc ipsum, quod porrexerat discipulis, affirmavit esse suum corpus & sanguinem, nec affirmationi veritas defuit. Vnde euidenter con-
sequens est, illud ipsum non fuisse simul panem & vinum, cum euidentem contradictionem implicet, esse aliqua essentialiter & substantialiter diuersa, atque eadem simul esse essentialiter & substantialiter eadem: ut quod bos & asinus, utrumque manens quod erat, vnum nihilominus sit alterum. Ex quo axioma per se euidenti, et mentibus omnium, quibus mentis aliquid superest, naturaliter inscripto, Christi verbis ante omnia firmissime credentes, eatenus orthodoxi omnes intellexerant, consecratione perfecta sacerdotali ministerio, diuina virtute transsumi, & verti propositas illic panis, vinique substantias, in corpus Christi & sanguinem. Quam vnam eatenus omnium sententiam primus ille homo (quod scripta eius palam loquuntur) temerarius et arrogans, nulla scripturarum doctrina solida instructus, sed garrulitate & loquacitate quadam dialectica, aut sophistica verius, tumens ac sibi placens, nominis & gloriae cupidus, impugnare & apud suos docere coepit, post consecrationem panis & vini in altari aequae, ut prius, remanere eorundem substantias: Christi vero carnem & sanguinem propterea vocari, quod in memoriam crucifixae carnis eius, & de latere effusi sanguinis, in ecclesia celebrentur. Sed nimis impudens nouitas aduersus tam consonam toto orbe, tot seculorum consensione firmatam catholicae ecclesiae sententiam, sectatores non inuenit: adeo ut etiam idem ille Berengarius in publico concilio suam ipse impietatem illam recantare, & anathematizare coactus fuerit.

At aliquot quod post seculis Anglus quidam Ioannes Vuiclefus, & alter eiusdem nominis Hussita illius discipulus, nouitatis captatores, inter alia quae plurima impia & haeretica dogmata sua, quae merito damnata in Constantiensi concilio, in ecclesiam introducere conati sunt, etiam hoc asseruerunt, in eucharistia permanere panis & vini substantias, & nihilominus in eadem esse veritatem corporis Christi & sanguinis. Quorum sententia etiam Luthero placuit, cui quidem contra apertissima, & clarissima Christi verba, negare in ea verum Christi corpus et sanguinem, visum non est: at contempto illo, quod supra diximus, euidenti, & per se noto axioma, panem manentem, quod prius fuit, fieri & esse verum Christi corpus, & vinum sanguinem affirmat: tam sane probabiliter, ac si homi-

CONTROVERSIA IIII.

si hominem, lapidem aut lignum diceret: vtrique vere consistente sibi ratione sua propria. Ex cuius schola, ut quæ libertatem proponit omnibus, et docet sentiendi de dogmatibus doctrinæ Christianæ, quod cuique ex scripturis visum fuerit, quas quisque suo ingenio intelligit, etiā Oecolampadij, Zuinglij, Sacramentarij, atque eiusmodi pestes hac in re illo pestilentiores prodire. Neque enim omnes in vna Lutheri sententia acquiescere dignū ducunt aut sustinent, nec quiescere potest impietas, nec eodem loco subsistere. Quæadmodum adhuc singulis diebus prodeunt, qui in dicta Lutheri opinione velut certatim cōminiscuntur, quisque præ alio absurdius aliquid, ut quibus eo usque in eucharistia maneat corporis Christi & sanguinis veritas, quo ab ipsis videtur: tam certo his de rebus ex suo capite statuere, ac definire audentes, ac si ex ipsorum præscripto et sententia, vniuersa ageret Christus, & diuinus ille spiritus.

Ex Lutheri schola quæ pestes prodire.

Sed nec Lutherus in dicta Vuiclefi & Hussitæ impia acquieuit sententia, quinimo nouæ, quod illis adderet, impietatis plurimum inuenit, ut vna hac re ingeniosus est. Siquidem non vult eucharistiam habere posse rationem sacrificij, ut quæ ad hoc instituta non sit, ut ipsam offeramus Deo, nec quicquam valere possit, velut ex opere operato, vlli pro quo offertur, sed tantum ijs qui ipsam participant ex fide, per quam assequantur sumentibus promissam in eadem remissionis peccatorum & iustificationis gratiam. Qua in re satis cōcordes discipulos suos, nostros aduersarios habet, qui velut coniuncta manu, horrendis blasphemijs missas nostras proscindunt ac lacerant, quod in eis eucharistiam sacrificium faciamus, quod eam offeramus pro salute ecclesiæ, pro viujs & mortuis. Qua præcipue de causa, etiam vtrumque canonem ex missa expunxerunt. Missas proinde priuatas, in quibus solus sacerdos offerat & communicet, execrantur, velut factas contra institutionem Christi, ut quas ille communionis tantum populi causa celebrari instituerit: solas relinquentes publicas ad vnam communionem populi, sine qua missam celebrari nefas volunt.

Vt omne nobis sacrificium auferant.

Vt missas nostras proscindant ac lacerent.

Vt priuatas execrentur.

Sed & in ipsa communionem populi, locum impijs suis ad inuentionibus ac nouitatibus inuenerunt, ut quæ docent ex Christi mandato atque institutione, necessario sub vtraque specie fieri oportere. Et damnant Romanam ecclesiam, & nos illi consentientes, tanquam pugnantes cum Christo, qui sub panis tantum specie communicamus populum.

Vt populi communio non sub vtraque specie necessariè doceant.

Quin & hoc ad Dei irrisionem pertinere contendunt, quod Christum adoramus, atque illi supplicamus in eucharistia, & cum omni honoris, & reuerentiæ significatione, atque exhibitione eandem ingeramus populo. In qua etsi vere & realiter illum præsentem non negant, non tamen ad hoc institutū volunt, ut in ea adoretur, ut ipsi supplicetur, sed ut in ea sumatur, & manducetur Christus. De quo tamen in confessione sua nihil dixerint, hic tamen præterire visum non est, quod & communis sit illorum

Vt Dei irrisioni deputent, quod Christum adoremus in eucharistia.

omni

DE EVCHARISTIAE SACRAMENTO,

omnium, & plena blasphemiae, & maximi scandali dissensionisq; a nobis ista sententia.

Hæc sunt præcipua capita controuersiarum inter aduersarios & nos sacramentum eucharistiae concernentium.

Quæ tametsi in confessione sua a se longe disiunxerint, visum tamen est breuitatis & claritatis gratia easdem excutere hoc ordine, a prima facientes initium.

Non remanere in eucharistia panis viniq; substantias.

NON remanere in eucharistia panis viniq; substantias, ex Christi verbis clarissime constare, si illis adiungas axioma illud per se euidens, & mentibus omnium naturaliter inscriptum, quibus tamen mentis aliquid superest: Fieri non posse, vt sint aliqua essentialiter & substantialiter diuersa, atq; eadem simul, essentialiter & substantialiter eadem, paulo ante euidens fecimus. Nam quando ex Christi verbis constet, hoc quod distribuit discipulis, fuisse verum Christi corpus & sanguinem, ex dicto axioma constat, idem simul non fuisse panem & vinum. Cui sententiae si demonstrauius subscribere fidem catholicam ab initio per orbem ecclesiae, nec nuper excogitatum & introductam a scholasticis, vt ille sibi falsissimo persuadet, non puto dubitaturum quenquam, qui modo mentis & rationis compos est, hanc ne, an potius illius ipsi rationis euidentiæ, atq; adeo primo principio aduersantem sententiam, qua affirmat panem remanentem, quod fuit, esse nihilominus vere Christi corpus & vinum sanguinem.

Quam fide catholica ecclesiae Lanfrancus protulerit aduersus Berengarium.

In primis, quod ante annos quingentos (quo tpe primus ille Berengarius impietatis suæ veneno catholicam ecclesiam fidem de eucharistia inficere conatus est) ea fuerit toto orbe vna, & consentiens fides, & sententia, euidenter conuincitur ex Lanfranci Cantuariensis Archiepiscopi, viri non minus pietate, quam eruditione singulari, qualis ea ferebant secula, insignis ad eundem Berengarium epistola. Siquidem doctrinae nouitate etiam perlatam in Angliam, non potuit orthodoxus & catholicus Episcopus suo deesse officio, sed illam scripto (cum terrarum, mariumque immensis diuisi spacijs non posset coram) reuocare conatus est ad mentem sanam, & fidem catholicam. Eandem illi ante omnia proponens, & ad memoriam reuocans, & quæ tunc erat, & eatenus ab initio fuerat, catholicae toto orbe ecclesiae: Quæ, inquit, credit terrenas illas substantias, quæ in mensa dominica per sacerdotale ministerium diuinitus sanctificantur, ineffabiliter, incomprehensibiliter, & mirabiliter operante superna potentia, conuerti in essentiam dominici corporis & sanguinis, reseruatis ipsarum rerum speciebus et qualitatibus. Ne videlicet in proprio illo suo modo, ac genere ea percipientes Christi fideles, cruda & cruenta horrescerent, vt & credentes fidei præmia ampliora perciperent: ipso nihilominus dominico corpore permanente in cœlestibus ad dextram patris, inuiolato, integro, incontaminato, illæso: nempe impassibili & immortali. Vt vere vtriusque dici possit, & ipsum corpus, quod de virgine

CONTROVERSIA IIII.

de virgine sumptum est, atque ipsum sanguinem, qui in ara crucis pro nobis effusus est, sub speciebus panis & vini nos sumere, & quodammodo non ipsum: Ipsum quidem, quantum ad veræ vtriusque naturæ essentiam, proprietatem & virtutem: non ipsum autem, si modum illum ineffabilem spectes, quo sub alienis speciebus mirabiliter, & incomprehensibiliter latitat. Hæc, inquit, fides est, quam tenuit a priscis temporibus, & nunc tenet ecclesia, quæ per totum orbem diffusa, catholica nominatur. Hanc Latinos, hanc Græcos, hanc Armenos magno consensu sequi affirmat. Et quod verissime hæc affirmet, certius intelliges, si ex præcedentibus ipsum, & ex alijs orbis terræ regionibus & cardinibus, orthodoxorum patrum ea ipsa de re scruteris testimonia.

Theophylactus ille Bulgarorum Episcopus, aliquot seculis ante dictos Lanfrancum & Berengarium, exponens illud Ioannis: Panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. Attēde, inquit, quod panis, qui a nobis in mysterijs manducatur, non est tantum figura quædam carnis dñi, sed ipsa caro dñi. Non enim dixit: Panis, quem ego dabo, figura est carnis. Transformatur enim arcanis verbis panis ille per mysticam benedictionem, & accessionem spiritus sancti, in carnem domini. Et ne quem conturbet, quod credendus sit panis caro, hoc est, factus caro, etiam in carne ambulante dño, & ex pane alimoniam admittente, panis ille, qui manducabatur, in corpus eius mutabatur, & similis fiebat sanctæ eius carni, & in augmentum et sustentationem conferebatur iuxta humanum morem. Itaque & nunc panis in carnem domini mutatur. Et quomodo, inquit, non apparet nobis caro, sed panis? Vt non abhorreamus ab eius esu. Nam si quidem caro apparuisset, insuauiter affecti essemus erga communionem. Nunc autem condescendente domino nostræ infirmitati, talis apparet nobis mysticus cibus, qualibus alioque assueti sumus. Hæc ille Bulgarorum Episcopus, non Romanus aut Latinus, sed Græcus, trecentis circiter annis ante Berengarium et Vercellensem Concilium. Floruit enim sub Nicolao primo Romano pontifice tempore octauæ Concilij vniuersalis. Quo referente, intelligis eo seculo, hoc est, ante annos circiter octingentos, de sacramento eucharistiæ idem credidisse Græciam, Thraciam, Bulgariam, quod Lanfrancus ex Anglia aduersus Berengarium affirmavit, & suo illo seculo creditum fuisse a catholica toto orbe ecclesia, Latinis, Græcis, Armenis, omnibus denique: & quod etiam ante sua secula a priscis temporibus, nempe diuina virtute mutari, transformarique panem in corpus Christi, & vinum in sanguinem.

Cuius & alium testem audi ex alio orbis terræ cardine & alio seculo, æque tamen Græcum, Ioannem illum Damascenum, vitæ, eruditioneque admirabilem & insignem Theologum. Qui suo illo tempore, in medio Oriente habitans, vniuersa pene Christianæ religionis dogmata & senten-

Quæ docu-
erit Theo-
phylactus.

Quam Io-
annes ille
Damascenus.

DE EVCHARISTIAE SACRAMENTO,

sententias libris quatuor, quos inscripsit de fide orthodoxa, doctissime explicans, libro quarto, eius cap. XIII. etiam de eucharistiae sacramento orthodoxam catholicæ ecclesiæ fidem pie admodum, & luculentissime enarrauit. De eo vero, quod nunc controuertitur inter nos & aduersarios, ita habet post explicatam sacræ cœnæ historiam.

Si igitur verbum, inquit, Dei est viuum & efficax, & oīa, quæcunque voluit Deus, fecit: si dixit, fiat lux, & facta est lux: fiat firmamentum, & factum est: si verbo Dei firmati sunt coeli, & spiritu oris, omnis virtus eorum: si coelum, terra, aqua, ignis, & aer, & omnis ornatus eorum, verbo Dei perfecta sunt, & homo ipse: si volens ipse Deus verbum, factus est homo, & ex sanctæ virginis purissimis & illibatissimis sanguinibus, in seipso sine semine carnem sustentauit, non potest panem suum ipsius corpus facere, & vinum atque aquam, sanguinem. Et post aliqua: Nam quæ admodum oīa, quæ fecit Deus, spiritu sancto cooperante fecit, sic & nunc spiritus sancti operatione hæc supra naturam operatur, quæ non potest cognoscere, nisi sola fides. Quomodo fiet mihi istud, dicit sancta virgo, quoniam virum non cognosco. Respondit Gabriel archangelus: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Itaque si & nunc interrogas: Quomodo panis fit corpus Christi, & vinum & aqua sanguis Christi. Respondeo & ego tibi: Spiritus sanctus obumbrat, et hæc supra sermonem & intelligentiam operatur. Panis autem & vinum transsumuntur. Hactenus Damascenus ille, qui vixit sub Leone primo, Imperatore Constantinopolitano, a quo primo bellum illatum est diuorum imaginibus, & orthodoxis mota eam ob rem grauissima persecutio, cuius idem iste Damascenus expers non extitit. Quo teste ex medio Orientis audis, quæ & eo seculo fides fuerit catholicæ ecclesiæ: eandem nempe audis, quam aduersum Berengarium exponente Lanfranco audiisti: Non solum, verum in ea corpus, & sanguinem domini nos sumere, sed etiam transsumi panem & vinum, & transmutari in corpus eius & sanguinem: atque adeo panem fieri Christi corpus, & vinum sanguinem, nec remanere id, quod prius fuerunt, tametsi remaneant species.

Quam D.
Ambrosius.

Eiusdem fidei catholicæ & alter testis accedat, omni exceptione maior, etiam ex alio, priorique adhuc seculo, & ex Italia, ubi tunc absque ulla dubitatione viguisse synceram veritatem religionis & fidei, nec aduersarii quidem negare audebunt. Ille, inquam, sacer Ambrosius, quem audi, quam ipse fidem didicerat in catholica ecclesia, & quam doceat iniciandos & nouitios in fide.

Hic in sermone de mysterijs fidei ad Neophytos, facta huius sacramenti collatione ad suam figuram in illa ecclesia veteri, ad manna nempe, potiolem lucem, quam umbram: veritatem, quam figuram: corpus auctoris, quam manna de coelo demonstrans: & deinde sibi ipsi, velut ex persona Neophytorum, humanæ apparentiæ & incredulitatis in contrarium argua

CONTROVERSIA IIII.

argumenta obijciens, forte, inquit, dicas, aliud video. Quomodo tu asse-
ris mihi, quod corpus Christi accipiā? His argumentis, non esse ibi hoc
illud corpus, quod formauit natura, sed quod consecrauit benedictio,
quodq; ea ipsa etiam mutari possit natura, demonstrare conatur. Vir-
gam, inquit, tenebat Moyses, proiecit eam, et facta est serpens: rursus pre-
hendit caudam serpentis, & in virgæ naturam reuertitur. Vides igitur
prophetica gratia bis mutatam esse naturā, & serpentis, & virgæ? Cur-
rebāt Aegypti flumina puro aquarū meatu, & subito de fontium venis
sanguis cœpit erumpere. Non erat potus in fluuijs, rursus ad prophetæ
vocem cessauit cruor fluminum, & aquarū natura remeauit. Ex quibus,
atq; alijs eiusmodi miraculis, quæ ineffabili diuinitatis operatione facta
sunt, enarratis, concludens maioris virtutis esse gratiam q̄ naturam, si ea
tam mirabilia operata est ad humanæ voluntatis arbitrium, vult utiq;
neminem dubitare debere de diuinæ consecrationis vi & efficacia, vbi
verba ipsius dñi saluatoris operantur. Nam sacramentum, inquit, illud,
quod accipis, Christi sermone conficitur. Quod si valuit tantum sermo
Eliae, vt ignem cœlo deuocaret, non valebit Christi sermo, vt species mu-
tet elementorum? De totius mundi operibus legisti, quia ipse dixit & fa-
cta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Sermo ergo Christi, qui potuit ex
nihilō facere, quod non erat, non potest ea, quæ sunt, in id mutare, quod
non erant. Non em̄ minus est, nouas rebus dare, q̄ mutare naturas. Sub-
iungens non esse hic respiciendum ad naturæ ordinem, qñ hoc corpus,
quod consecrando cōficimus, præter ordinem naturæ sit natum ex vir-
gine. Audis, quam & hic fidem catholicā doceat initiandos in fide: non
equidem tropis aut circumlocutionibus, sed planissimo, quantum fieri
potuit, apertissimoq; sermone. Audis in hoc sacramēto, non solum cor-
pus Christi & sanguinem, sed etiam ineffabili Dei potentia mutari na-
turas panis & vini in id, quod non erāt, hoc est, in corpus Christi & san-
guinem. Quod posteriores haud insignificanter transubstantiari dixe-
runt, nouo quidem vocabulo, sed antiqua catholicæ fidei sententia. Ean-
dem sententiam etiam libro IIII. de sacramentis clarissimis verbis expli-
cat, vbiq; verbi diuini ad conuertendas naturas, panis in corpus, vini in
sanguinem Christi, potentiam atq; efficaciam asserens.

Intelligis proinde, nihil mentitū illum Lanfrancum, cum diceret ad-
uersus Berengarium, fidem catholicæ in vniuersum orbem diffusæ ec-
clesiæ, non solum suo illo seculo, sed etiam a priscis temporibus, hoc tenu-
isse & tenere, terrenas illas substantias, quæ in mensa dñica per sacerdo-
ta le ministerium diuinitus sanctificantur, ineffabiliter, incomprehensibi-
liter & mirabiliter operante superna potentia, conuertere in essentiam do-
minici corporis & sanguinis, reſeruatis ipsarū rerum speciebus & quali-
tatibus: quæ eadem fides etiam post illum Berengariū permansit ad no-
stra vsq; tempora. Quam etiam Lateranensis cōcilij generalis, quod an-

Transub-
stantiatio-
is
nouum vo-
cabulum,
sed antiquā
catholicæ
ecclesiæ ten-
tiam ex-
plicans.

Definitio

P no

DE MISSAE SACRIFICIO,

Lateranen
sis concilij
de praesenti
controuer-
sia, sub In-
nocentio iij.

no M.CC.XV. sub Innocentio III. celebratum est, aduersus haereticorum profanas, impiasque nouationes definitio asseruit, & sui velut chirographi testimonio consignauit in haec verba:

Vna est fidelium vniuersalis ecclesia, extra quam nullus saluatur oīno. In qua idem ipse sacerdos est et sacrificiū, Chrs Iesus, cuius corpus et sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter cōtinentur, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinē potestate diuina. In tam clara luce fidei catholicae per orbē ecclesiae, quam vnam, certā atque infallibilem orthodoxae veritatis regulam, vnam verae scripturae intelligentiae amissim demonstrauimus cōtrouersia proxima: stupendū sane & miserandū est, ita caecutire aduersarios, vt malint vni Luthero, etiam cōtra euidentē rōnis lucē, & plane impossibilia & pugnātia ex suo cerebro statuēti credere, affirmātiq; in sacramēto eucharistiae nō solū reuera esse et pmanere panis viniq; substātiās, imō esse has verē Chri corp⁹ et sanguinē, q̄ cū catholica Chri ecclesia absq; vlla absurditate et pugnātia, mutari, verti, transubstātiariq; easdē in corpus Christi & sanguinē.

Haereticus
quis defini-
ente Ori-
gene,

Conclusio.

Sed cupimus, vt diligenter secum perpēdant, quem ante annos mille trecentos doctissimus ille Origenes nobis definierit haereticū, cui in regno Dei pars esse non possit. Ita em̄ in epistolam ad Titum, tractans illud Apostoli: Haereticum hoīem post vnam & alteram correptionem deuota, sciens qm̄ peruersus est, qui est eiusmodi, & proprio iudicio condemnatus, eundē nobis describit (vt est legere in Apologia B. Pamphili martyris: desiderantur em̄ dicti eius a nobis cōmentarij.) Haereticus, inquit, nobis habendus est omnis ille, qui Christo se credere profiteretur, et aliud de veritate Christianae fidei credit, q̄ habeat definitio traditionis ecclesiasticae. Quod si hic est haereticus, qui Christi nomen professus aliud credit de veritate Christianae fidei, q̄ habeat definitio traditionis ecclesiasticae, & iam dudum euidentem illis definitionem ecclesiasticae traditionis fecimus de substantijs panis & vini post consecrationem in eucharistia, ipsimet ex praemissis conclusionem faciant, & suum errorem humiliter agnoscetes, reuertantur ad vnitatem catholicae Christi ecclesiae, extra quam nulli salus est.

DE MISSAE SACRIFICIO, ATQVE EIVS VALORE,

Controuersia V.

Vnc alterum caput controuersiarum, quae hac de re inter nos sunt & aduersarios, pertractandum est. An eucharistia veram sacrificij rationē habeat, & ad hoc sit instituta a Christo, vt aut debeat, aut possit offerri Deo: deq; eius fructu & vtilitate, an cuiquam valere possit ex re ipsa in se, quod opus operatum appellant, aut

CONTROVERSIA V.

aut alteri valere, quā illi, q̄ in eandem participiat, seu viuo, seu mortuo.

Hoc in primis certum est ex Apostolo, veterem illam ante Christum ecclesiam, cum vniuersa sua lege, sacerdotio, sacrificijs, cæterisq; institutis ac ritibus, vmbas quasdā fuisse, & velut picturas, quibus deliniauit Deus ea, quæ re ipsa sunt exhibita in nostra & Christiana ecclesia.

Deinde & hoc certum est ex eodem Apostolo, legem diuinam, & sacerdotium, correspondenter se habere, vt si transferatur vnum, necesse sit transferri & aliud. Et quia transferendi veteris sacerdotij Aaronitici in nouum aliud, secundum formam atq; ordinē Melchisedech in Christo, idem Apostolus certum ex scriptura testimonium habebat, ex eo apud suos Hebræos concludit & comprobat, etiam legis illius veteris in eodem Christo translationem fieri oportuisse.

Hoc ergo ante omnia inter nos certum sit, vt translata illam legem veterem in nouam perfectioremq; aliam, ita quoq; & illum a Deo constitutum ordinem sacrum in rei diuinæ ministris, Levitarum, sacerdotij, & omnibus præeminentis pontificis, translatum fuisse in perfectiorem alium in nostra ecclesia, eodem quidem autore, qui et ecclesiæ nostræ autor est, & illum ipsum ordinem, velut in pictura quadam, expresserat in illa veteri ecclesia, quem inter nos ab ipsis Apostolis constituisse ab initio, ipsa rei euidentia comprobat.

Sunt ergo (quod rei euidentia testatur) & fuerunt ab initio, etiam inter nos Levitæ aut diaconi, hoc est, rei diuinæ ministrantes in ecclesia sub sacerdotibus. Est, fuitq; & sacerdotium. Est quoq; & fuit pontificalis ille sacer ordo, superintendens sacerdotio, in vnitatem reductus ad vnum (quod res ipsa demonstrat) hierarcham ecclesiæ.

Porro eodem attestante Apostolo, omnis, vt pontifex, ita & sacerdos, ab hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Vnde necesse est, & hunc habere aliquid, quod offerat. Hæc enim sese mutuo cōsequuntur, sacerdotium, inquam, & sacrificium.

Quare vt sacerdotium vetus translatum est in nouum, Euāgelicum, augustius & perfectius, ita necesse est et veteres illas hostias, illa munera, illa sacrificia, quæ illius sacerdotij erant, esse translata in perfectiorem aliam hostiam, perfectius sacrificium, quod nostro sacerdotio respondeat. Quod longe antequam fieret, ita fore per Malachiam prædixit diuinus spiritus, his verbis compellans sacerdotes illos veteres.

Non est, inquit, mihi voluntas in vobis, dicit dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis, vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit dominus exercituum.

Non est mihi voluntas in vobis Aaroniticis sacerdotibus, dicit dñs

Demōstratur apud nos esse sacrificiū q̄dam Euāgelicū, q̄d iussit in locum illorū omnīū, ex translatione sacerdotio veteri in nouum perfectius.

Confirmatio ex Malachia propheta.

DE MISSAE SACRIFICIO,

exercituum, nec munus suscipiam de manu vestra. Quid est hoc? Numquid idem ipse non instituit vetus illud sacerdotium? nunquid non praecepit offerre oblationes, hostias, et sacrificia? nunquid non promisit ea se suscepturum de manibus eorum, & ad sacrificantis sacerdotis orationem se propitium fore populo, et dimissurum peccatum eius? Si, inquit, peccauerit omnis turba filiorum Israel, oblata pro peccato eius constituta hostia, roganteque pro eis sacerdote, propitius erit eis dominus. Similiter, si vnus quilibet e populo, seu princeps, seu alius peccauerit, oblata pro peccatis eius hostia constituta, rogabit, inquit, pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei.

Hæc Dei ipsius verba sunt, quæque non potest falli ac fallere: Ita quod quæ suam benedictionem ad sacerdotalem benedictionem certo subsequitur promissit, dicens ad Moysen: Loquere Aaron et filijs eius. Sic benedicetis filijs Israel, & cætera. Inuocabuntque nomen domini super filios Israel, et ego benedicam eis. Quid est ergo, quod per Malachiam hic dicit dominus exercituum? Non est mihi voluntas in vobis, hoc est, quod dicitur fore, ut aboleatur vetus illud sacerdotium, quod secundum ordinem Aaron erat, succedente illo nouo & æterno sacerdotio, de quo Apostolus, secundum ordinem Melchisedec, quod cepit in Christo, de quo spiritus sanctus prædixit per os David: Iurauit dominus & non poenitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Proinde non est mihi, inquit, voluntas in vobis perpetua: non acquiesco in vobis, vestroque sacerdotio, nec ultra suscipiam munus, aut sacrificia de manibus vestris. Quid ita? Quoniam non tantum in vno hoc populo Israel, cui seruiebat sacerdotium illud vetus, sed in omnibus gentibus ab ortu solis usque ad occalum, magnum erit nomen meum. Neque ex vna hac familia Aaron, sed ex omnibus gentibus novos mihi sacerdotes deligam nouo ordine, abrogato veteri: nec vetera illa vobis constituta, sed in vno loco offerenda sacrificia, suscipiam amplius de manu vestra, sed in omni orbis loco sacrificabitur, & offeretur nomini meo oblatio munda. Propheta enim de futuro ob certitudinem (ut fere solent) in præsentem loquitur, & sacrificiorum hic, oblationumque multitudinem abroganda pronunciat, & in eorum omnium locum vnicam successuram oblationem & hostiam, sed mundam, & quæ omni orbis loco sacrificabitur, & offeretur nomini domini.

Quæ illa oblatio munda, quæ in omni orbis loco sacrificatur Deo, euacuans vetera illa sacrificia omnia.

Sed quæ tandem est hæc oblatio munda, succedens in locum omnium illarum veterum, quam inter gentes in omni orbis loco sacrificandam, & offerendam per prophetam prædicit dominus? Si, quia Christus semetipsum semel in cruce obtulit, vnacque consummauit in æternum sanctificatos, eam dixeris, non inter gentes, nec in omni orbis loco, sed in vna Iudea, vnico loco orbis, fuisse oblatam illam certum est. At ea, de qua per prophetam, sacrificatur in omni orbis loco, et offertur nomini domini.

Si ad

CONTROVERSIA V.

Si ad cordis contriti, hūiliati & sanctificati sacrificiū confugiant (quem admodum hic in Apologia sua faciunt aduersarij) quod ipsum nūc in omni orbis loco offeratur Deo, nihil sane faciunt. Est quidem & illud sacrificium acceptum Deo, quod misericors dominus non despiciet: sed non est hoc illa munda & perfecta oblatio, de qua propheta, succedens in locum veterum sacrificiorum omnium, quæ vniuersa ad agnum hunc vere immaculatum respiciebant, quem Ioannes post digito indicauerat. Quæ sola veritas suam figuram (in locum eius succedens) euacuat. Ad hæc nostri cordis sacrificium, ieiunia, orationes, eleemosynæ, & quicquid ex nobis Deo offerre possumus, indignum plane est, quod ita simpliciter munda dicatur oblatio, præsertim aduersarijs. Quando omnes iustitiæ nostræ sunt velut pannus sordidatus mulieris immundæ, quæ menstruum fluxum patitur: imo vniuersa opera nostra illis peccata sunt, & plane damnabilia, si districto iudicio exigerentur ad diuinæ iustitiæ regulam.

Præterea, hoc sacrificium cordis contriti nō est proprie huius status, aut Euangelicæ legis, Christianæq; ecclesiæ, sed commune id ipsum habemus cum ecclesia veteri, in qua fideles, etiam illo ipso sacrificio studebant reconciliari & placere Deo. Neque sacerdotum est proprium, sed commune fidelium omnium. At propheta de propria aliqua Christianæ ecclesiæ in vniuersum orbem diffusæ oblatione loquitur.

Postremo, videntur hac ipsa in re suis ipsorum obliti aduersarij, qui in explicanda sua fide & doctrina de iustificatione, quæ per vnam fidē est, duplicem Dei cultum aut latriam distinguunt, quæ altera a nobis velit coli Deus, auersetur vero alteram: illam esse fidem, quæ accipiat a Deo promissa, oblataq; beneficia: hanc esse nostra opera, quæcunq; demum ea sunt, ieiunia, orationes, eleemosynas, vitæ austeritatem, cordis contritionem, Dei amorem, & quicquid deniq; nostri est operis, quæ sibi a nobis offerri Deus nolit: imo hoc facientes velut pharisæos & suæ gloriæ derogantes excretur. Quod si est, quod nobis cordis contriti, humilitati, sanctificatiq; Deo placens sacrificium proferent: Quandoquidem sacrificium aut oblatio est res, quæ offertur Deo, eius aut demerendi, aut gratias agendi, aut honoris deferendi gratia. Quod si excretur illū cultum, quo illi offerimus aliquid, & tantum velit accipiēdo solum a se oblata nobis, coli a nobis, sequitur quod excretur omne nostrum sacrificium, de cuius ratione est, vt offerat Deo. Quæ est ergo illa oblatio munda, succedens in locum omnium oblationum & sacrificiorum veterum, q̄ in omni orbis loco sacrificatur & offertur Deo?

Certe nec fingi potest alia, q̄ ea, quæ a sacerdotibus nostris in altari offertur secundum ordinem Melchisedec, cuius in pane & vino erat oblatio, nempe sub speciebus panis & vini, corporis Christi & sanguinis. Quid em̄ (vt B. Augustini verbis dicam) tam mundū pro mundādis

Vbi sibi
nō constet
aduersarij.

Aliam nul
lam fingi
posse eā ob
lationem
mundam,
q̄ corpus

DE MISSAE SACRIFICIO,

Christi &
sanguinem
in eucharis-
tia.
Augustin.

vitijs mortalium, quod sine vlla contagione carnalis concupiscentiae, caro nata in utero, & ex utero virginali. Et quid tam grate offerri a nobis, & ab illo suscipi posset, quam caro sacrificij nostri, corpus effectum sacerdotis nostri. Nullam imaginari est oblationem mundam aliam, quae per ecclesiam offeratur in omni orbis loco, quam in eucharistiae sacramento agni immaculati Iesu Christi carnem & sanguinem.

Confirma-
tio eiusdem
ex sua figu-
ra in lege
veteri.
Christum ut
sacerdotem,
ita & sacri-
ficij Mel-
chisedec ve-
ritatem ex-
ercuisse,
obtulisse
& instituis-
se in cena
nouissima.
Ut nouo il-
lo instituto
adimple-
rit figuram
phasae ve-
teris.
Vetus pas-
cha figura
nouae coe-
nae domi-
nicae.

Quem cum Deus pater iurasset fore sacerdotem secundum ordinem Melchisedec, cuius in pane & vino oblationem fuisse scriptura testis est, hoc ipsum sacrificij genus obtulit & instituit, quando in nouissima cena, sub panis & vini speciebus, suum corpus & sanguinem cum gratiarum actione Deo patri offerens, etiam discipulis sumenda distribuit. Atque ita iam vere nouum illud sacerdotium secundum ordinem Melchisedec exercens, & ad eundem ritum novos suos sacerdotes instituens, atque ipsidem mandans, ut ad suum quoque exemplum suo tempore similiter facerent, nouo instituto impleuit figuram phasae illius veteris, de quo ille catholicae Christi ecclesiae pontifex sanctissimus Leo ita, non minus eleganter quam vere, sermone quodam paschali loquitur: Ut umbrae, inquit, cederent corpori, & cessarent imagines sub praesentia veritatis, antiqua obseruantia nouo sacramento tollitur, hostia in hostiam transit, sanguis sanguinem excludit, & legalis festiuitas dum mutatur, impletur.

Certe vetus illud pascha fuisse figuram nouae huius cenae dominicae, & agni illius immaculati, ut est in sacramento eucharistiae, praeter hoc quod eorum ad se collatione id euidenter intelligitur, praeter quod omnium ab initio orthodoxorum consensu comprobatur, ipse Christus aperte indicat, eam ipsam pascha appellans. Ita enim cum Apostolis suis recumbens loquitur: Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam patiar. Hoc pascha, inquit, non illud vetus, typicum et veruecinum, in quo ut nihil dignum erat tanto Christi desiderio (quemadmodum aduersus Marcionem Tertullianus ille hoc ipsum diligenter annotauit) ita tot ante annis toties id ipsum manducauerat etiam cum ipsidem discipulis non semel, sed iterum atque iterum manducauerat, ut de eo minime locutum ipsum plane indubitatum sit. Sed hoc pascha, nouum hoc, inquam, & verum, in quo, ut in veritate, terminatae sunt umbrae & figurae illius veteris.

Ut pascha
vetus et ho-
stiae simul,
& cibi rati-
onem ha-
buerit.
Correspon-
dentia veri-
tatis ad fi-
guram.

Porro vetus hoc pascha, hoc est, typicus ille agnus, & hostiae & cibariae rationem habebat. Immolabatur ante ab vniuersa multitudine filiorum Israel, deinde edebatur. Ita enim in Exodo scriptum de eo legitur: Immolabitque eum vniuersa multitudo filiorum Israel ad vesperam, &c. Et edent carnes nocte illa assas igni. Ita quoque & a nostris sacerdotibus verus ille agnus immolari, sacrificari, offerrique ante debet, & deinde comedi.

Quo sane pacto hoc ipsum intelligit catholica Christi ecclesia, quae toto orbe terrarum post prolata mystica illa consecrationis verba (Hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei. Haec quotiescunque facietis, in mei

CONTROVERSIA V.

mei memoriā facietis) ita subiungit: Vnde & memores domine nos serui tui, sed & plebs tua sancta, eiusdem Christi filij tui tam beatæ passiōis, &c. offerimus præclaræ maiestati tuæ de tuis donis et datis, hostiam puram, hostiam sanctam & immaculatā. Hoc nempe est, quod sibi præceptū intelligit ecclesia a Christo in nouissima illa cœna dicente: Hoc facite in mei cōmemorationem, cuius se memorē esse testatur, videlicet vt diuinæ maiestati offerat hostiā illam sanctam & immaculatam, quæ ad modum & Christum suo præmōstrasse, atq; instiguisse exemplo intelligit.

Hoc pacto & Apostolos, et orthodoxos, ab illis vsq; ad nos patres omnes, maximo consensu & intellexisse & docuisse, eorundem monumenta comprobant. Sic beatissimum Andreæ Egeæ procōsuli dñs sacrificare ipsum inuitanti respondisse ex literis sacerdotum Achaïæ (qui gloriosi martyrij eius spectatores ac testes fuere) Philaretus autor est. Ego, inquit, omnipotēti Deo, qui vnus & verus est, omni die sacrifico, nō thuris fumum, nec hircorum aut taurorum sanguinem, sed immaculatum agnum quotidie in altari sacrifico. Cuius carnes postquam omnis populus credentium manducauerit, & eius sanguinem biberit, agnus, qui sacrificatus est, nihilominus integer perseuerat & viuus.

Eidem catholicæ fidei & B. Ignatium Ioannis Euangelistæ discipulum, & B. Clementē beatissimi Petri, hunc in Apostolica cathedra, illum in Antiochena ecclesia successores & gloriosos martyres. Sanctum quoque Irenæum B. Polycarpi, Ioannis Euāgelistæ discipuli, auditorem. Alexandrum item primum, gloriosum martyrem & pontificem, Cyprianum iisdem notis insignem. Gregoriū illum Nazianzenum, Hilarium, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, Chrysostomum, Cyrillum, Leonem, Damascenum, Gregorium Romanū. Ad hæc, sanctos patres omnes, qui cōuenerunt in Ephesinam primam vniuersalem synodum, atq; adeo vniuersalem in illis cōgregatam ecclesiam, omnes maximo cōsensu certissimum perhibere testimonium, & clarissime affirmare, corpus & sanguinem Christi in eucharistia veri sacrificij nostri Euangelici rationem habere cap. V. lib. II. Hierarchiæ nostræ copiosius demonstrauimus, quo lectorem remittimus, qui de his plura videre voluerit.

Vnum tamen hic subiiciemus, quod illic nescio quo pacto properantes præteriuimus, B. Irenæi singulare quoddam testimonium, vt ex quo vno euidenter constat, eo seculo omnium omnino dogmatum nostræ religionis & fidei, nullum hoc vno certius, & maiori consensu celebratū fuisse in ecclesia.

Is itaq; Valentinianos, atq; illius seculi hæreticorū potentia, negantium Christum creatoris mundi filium, adhæc carnis resurrectionem ex mortuis, vt quam ex principio malo esse volebāt, audi obsecro vt aggre diatur, atq; etiam cōficiat ex fide catholicæ ecclesiæ de eucharistia. Quomodo autem, inquit, constabit eis, eum panem, in quo gratiæ actæ sunt,

Eiusdē confirmatio ex catholica ab initio ecclesie et orthodoxorū omnium cōmuni fide ac sententiā. Verba beati Andreæ ex literis sacerdotū Achaïæ, referente Philateto. Catalogus sanctorum patrum, ex quorum cōcordi testimonio constat de veritate & consuetudine hac de re fidei catholicæ ab initio ecclesiæ. Ignatius. Clemens. Irenæus. Alexan. I. Cyprianus. Gregorius. Nazianzenus. Hilarius. Ambrosius. Hieronymus. Augustinus. Cyrillus. Leo I. Ioannes Damascenus. Gregorius Romanus. Vniuersale conciliū Ephesinū. Vbi horū omnium explicata testimonia lector inueniet. Diligenter expēde hoc B. Irenæi testimonium.

DE MISSAE SACRIFICIO,

corpus esse domini sui, & calicem sanguinis eius, si non ipsum fabricatoris mundi filium dicant & verbum eius: &c. Et quomodo rursus dicunt carnem in corruptionem deuenire, & non percipere vitam, quæ a corpore domini & sanguine alitur? Ergo aut sententiam mutant, aut absterneant ab offerendo, quæ prædicta sunt. Nostra autem consona est sententia eucharistiae, & eucharistia confirmat nostram sententiam. Offerimus enim ei, quæ sunt eius, congruenter communicationem & unitatem prædicantes carnis et spiritus. Quemadmodum enim qui ex terra est panis percipiens inuocationem Dei, iam non est communis panis, sed eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena & cœlesti: sic & corpora nostra percipientia eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, sed spem resurrectionis habentia. Offerimus autem ei, non quasi indigenti, sed gratias agentes donationi eius sanctificantis creaturam. Quemadmodum enim non indiget Deus eorum, quæ a nobis sunt, sic nos indigemus offerre aliquid Deo, sicut Salomon ait: Qui miseretur pauperis, foeneratur Deo. Quoniam enim nullius est indigens Deus in se, assumit bonas operationes nostras ad hoc, ut præstet nobis retributionem bonorum suorum.

Hæc ille Irenæus, ante annos paulo minus mille quadringentos, Lugdunensis Archiepiscopus, et gloriosus Christi martyr. Ex cuius verbis luce clarius intelligitur, eo seculo, & in illa primitiua ecclesia, a deo indubitata, confessamque omnibus Christi fidem professis, seu orthodoxis, seu hæreticis, non solum veritatem corporis & sanguinis Christi in eucharistia, sed etiam ut eadem Evangelici sacrificij rationem habeat, ut ex ea prodigiosam ac plane palpabilem Valentini, & suorum impietatem, velut sibi non constantem, redarguat. Quæ, ut diximus, ex hoc prædebat principio, quod carnem ex genere malorum esse censebant, creatam a malo principio, cui & mundi creationem tribuebant. Vnde & in Christo negabant veritatem carnis aut naturæ corporeæ, nec credebant vere mortuum, nec vere resurrexisse a mortuis, nec carnem nostram resurrectionem ad immortalitatem. Hos conuincit ex consona fide catholice ecclesie de veritate corporis & sanguinis domini in eucharistia, quæ etiam infantium linguis toto orbe confessa & decantata fuerat: item & ex eo, quod eandem offerimus Deo, tanquam sibi gratissimum & placens sacrificium, inde non esse malam carnis naturam confectum volens. Quomodo, inquit, constabit eis, panem, in quo gratiæ actæ sunt, corpus esse domini sui, & calicem sanguinis eius, si non ipsum fabricatoris mundi filium dicant, ut quem solum faciunt autorem naturæ corporeæ. Quomodo præterea negant carnis resurrectionem ad vitam immortalem, quæ corpore domini & sanguine pascitur? Aut ergo mutant sententiam, aut absterneant ab offerenda eucharistia, si caro & sanguis ex genere malorum sunt, quæ Deo bono non possunt esse gratum sacrificium.

Quin & hoc diligenter perpende, quod sequitur. Nostra autem sententia

CONTROVERSIA V.

sententia est consonans eucharistiæ, & eucharistia confirmat nostrā sententiam. Probantur, vt scis, controuersa ac dubia ex consonantia eorum cum certis, confessis ac indubijs: & necesse est, certius ac notius con- clusione esse ipsum demonstrationis principium, atq; id, per quod con- firmatur aliquid, eo ipso, ad quod adstruendum adducitur. Dicit autē illam suā, quā aduersus hæreticos adstruit sententiam, cōsonare eucharistiæ, & eucharistiam eiusdem veritatem confirmare. Certior ergo fuerit oportet, & ecclesiæ notior, illa de veritate sacrificij eucharistiæ, & in eadē corporis & sanguinis Christi fides & sententia, q̄ ea, quam per eandem confirmat & adstruit, hoc est, quod Christus sit creatoris coeli & terræ fili- us, quodq; in veritate naturæ assumptæ & carnis nostræ, post expleta redemptionis nostræ salutisq; mysteria, vere resurrexerit a mortuis. Et aduersarios nostros non pudebit, tam odiose insultasse missæ sacrificio: & ipsum dixisse summam impietatem & idololatriam?

Sed ipsos etiam hic ad regulam illam, quā supra adstruximus, ortho- doxæ fidei, & hæretici definitionem, quam protulimus ex Origene, quo ad eandem se, suamq; doctrinam expendant, reuocabimus, vt de seipsis iudicium proferant.

Sed scriptū est, inquiunt, ab Apostolo, vt Christus perfectorum bo- norū pōtifex per proprium sanguinem semel introiuerit in sancta, æter- na redemptione inuenta, vt deinceps appareat vultui Dei pro nobis, neq; vt sæpe offerat seipsum, qui semel oblatus est, ad multorum exhauriēda peccata, & quo nos sanctificaret per oblationem corporis sui semel, vna enim oblatione consummasse in æternum sanctificatos. Si autem vnica semel oblata hostia cōsummauit ipse in æternū sanctificatos, si negat A- postolus sæpius offerri Christum, quis igitur, inquit, tam multis missis, tam multis sacrificijs, tam multis eiusdem semel sufficienter oblatae, atq; immolatae hostiæ repetitis oblationibus locus est? Quasi contra claram doctrinam Apostoli non sufficeret semel oblata esse in cruce, nisi instar illarum hostiarum veterum repeteretur ac offerretur, non solum per annos singulos, sed etiam infinitis pene locis per dies singulos.

Ad hæc, tanquam impiam, pharisaicam, atq; adeo ethnicam, dānant nostram de eucharistia sententiā, qui ipsam valere aliquid affirmamus ex opere operato, & ad remissionem peccatorum, iustificationisq; grati- am assequendam, auertēdam diuinā a nobis vindictam, impetrandūq; nobis & alijs, quæ cupimus. Eam enim opinionem & sententiā necessa- rio illos habere de eucharistia, qui ipsam veri sacrificij rationem habere, et eandē, velut sacrificium aliqd valere his, pro qbus offertur, existimant.

In quo vno in Apologia sua principaliter verti volūt statū ipsius cō- trouersiæ. Se quidem in confessione sua satis ostendisse, quod sentiāt cœ- nam domini ex opere operato nulli conferre gratiam, nec applicatā alte- ri, seu viuīs, seu mortuis, mereri eisdem ex opere operato remissionem

Argumen-
ta aduersa
riorum cō-
tra verita-
tem sacrificij
eucharisti-
æ.
Ex Aposto-
lo ad Heb.

Ex valore
eucharisti-
æ, in quo
totius cau-
sæ statū vo-
lunt consi-
stere.

pecca-

DE MISSAE SACRIFICIO,

peccatorum, culpæ aut poenæ. Huius status hanc esse probationem claram & firmam, quia impossibile sit consequi remissionem peccatorum propter opus nostrum ex opere operato: sed fide oportere vincit errores peccati & mortis, cum erigimus corda cognitione Christi, & credimus nobis ignosci propter Christum, ac donari merita & iustitiam Christi. Hoc ipsum ad Romanos confirmante Apostolo: Iustificati, inquit, ex fide de pacem habemus. Hæc, inquiunt, tam certa, tam firma sunt, ut aduersus omnes portas inferorum queant consistere. Proinde, si quantum opus est, dicendum fuit, iam, inquiunt, causa dicta est. Nemo enim sanus illam pharisaicam, & ethnicam persuasionem de opere operato, probare potest. Hactenus illi in Apologia triumphant.

Responso ad secundum, in quo status suæ causæ est. Eucharistiam, duplicem rationem habere, & cibi, & sacrificij. Et utroque modo valere ex opere operato.

Quibus ut respondeamus, nouissimum hoc, ut in quo totius controuersiæ statum verti affirmant, prius excutiendum est: deinde respondendum ad ea, quæ ex epistola ad Hebræos inducunt contra nos.

Eucharistiam duplicem rationem habere, cum sanctis orthodoxis patribus nostris intelligimus: nempe & cibi spiritualis, panis viui ac viuificantis nos, & velut medicamenti cuiusdam immortalitatis ad sanandas infirmitates nostras: insuper & rationem holocausti ac sacrificij placentis Deo, quod sit ad purgandas iniquitates nostras efficax. Et utroque hoc modo etiam ipsam valere ex opere operato, cum eisdem conformiter ad diuinas scripturas confitemur.

Quia tamen noua, & vetustis patribus, & diuinis scripturis insolens hæc vox est (opus operatum) & in scholis nata distinctionis cuiusdam necessariæ significantius exprimendæ gratiæ, eadem ante explicanda est.

Quid sit valere aliquid ex opere operato. Opus operantis. Simile.

Opus operatum intelligunt ipsum opus aut rem ipsam in se. Et valere aliquid ex opere operato, cuius ex re ipsa, ex ipso opere, est aliqua virtus, & non solum ex operante, aut propter sanctitatem, deuotionem, fidem eius, qui ipsum facit, aut qui eo utitur, quod opus operantis appellat, cui e regione opus operatum contra distinguitur. Quemadmodum panis ex se, & in se habet nutriendi corporis efficaciam, reubarbarum & scammonia vim detrahendi coleram ex ipso (ut sic dicam) opere operato, & non tantum ex imaginatione, affectu & fiducia, eadem sumentium. Quævis & illa vel adiuuet, vel impedit ipsius rei in se energiam & operandi efficaciam. Ita sane sacramenta instituta a Deo, ut essent alicuius diuine in nobis gratiæ signa efficaciam, dicunt nobis valere ad assequendum id ipsum, ad quod efficaciter significandum a Deo instituta sunt, non ponentibus effectui eorundem obicem ex opere ipso operato, & non tantum ob efficaciam, quam ab operante consequuntur, hoc est, ob deuotionem, & bonum motum voluntatis, eadem aut conferentium, aut suscipientium. Ut est euidentius, baptismum ad remissionem originalis delicti, iustificationis gratiam & salutem valere paruulis, non ob vllum opus bonum parvulorum, quo hoc mereantur, quod nullum habent, nec propter bonum

Apratio.

moa

CONTROVERSIA V.

motum voluntatis baptismi conferentium, qui frequenter mali sunt, sed propter efficaciam sacramenti regenerationis in se, quam ex diuina institutione sortitum est: ex Christi, quo per ipsum aspergimur, sanguine, & cuius virtus ac meritum per illud ipsum applicatur, & communicatur ipsum suscipientibus. Sed de hoc rursus necessarius sermo incidet, ubi de usu sacramentorum in vniuersum aduersariorum excutietur sententia. Hic tantum explicandi gratia, quid intelligamus, valere aliquid ex opere operato, obiter introductum sit. Vtroque igitur modo, et secundum utramque sui rationem, hoc est, & in ratione cibi, medicamentique spiritualis, et in ratione sacrificij, eucharistiam, diuinæ scripturæ conformiter, cum sanctis orthodoxisque patribus nostris, valere ex opere operato nihil dubitamus.

Cyprianus ille gloriosus Christi martyr & pontifex, in sermone quodam de coena domini, ita docuit fidelem populum.

Coena itaque disposita, inter sacramentales, inquit, epulas obuiauerunt sibi instituta antiqua & noua, & consumpto agno, quem antiqua traditio proponebat, inconsumptibilem cibum magister apponit discipulis. Nec iam ad elaborata impensis, & arte conuiuia inuitatur populi, sed immortalitatis alimonia datur, a communibus cibis differens, corporalis substantiæ retinens speciem, sed virtutis diuinæ inuisibili efficientia probans adesse præsentiam. Significata olim a tempore Melchisedec prodeunt sacramenta, & filijs Abraham, facientibus opera eius, summus sacerdos panem profert & vinum. Hoc est, inquit, corpus meum. Manducauerant & biberant de ipsdem, pane & vino secundum formam visibilem, sed ante verba illa cibus ille communis tantummodo nutriendo corpori commodus erat, & vitæ corporalis subsidium ministrabat. Sed postquam a domino dictum est, hoc facite in meam commemorationem, hæc est caro mea, & hic est sanguis meus, quotiescunque his verbis, & hac fide actum est, panis iste supersubstantialis, & calix iste benedictione solenni consecratus, ad totius hominis vitam salutemque proficit: medicamentum & holocaustum ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates existens. Hactenus ille. In quibus verbis, quorsum hic citantur, hoc præcipue notabis, tanquam catholicam fidem doceri ab illo fidelem populum, panem hunc supersubstantialem, & cibi & medicamenti, insuper & holocausti rationem habere. Ad hæc, illum ipsum (quod est opus operatum) valere ad totius hominis vitam velut cibum aliquem, & medicamenti instar ad sanandas infirmitates nostras proficere, & tanquam sacrificium ad purgandas iniquitates efficaciam habere. Vniuersam hæc energiam, ipsi rei, ipsi eucharistiæ, & non bono motui eandem sumentium tribuit.

Et quid Christus? Amen amen dico vobis: Non Moyses dedit vobis panem de coelo, sed pater meus dat vobis panem de coelo verum. Panis enim verus est, qui de coelo descendit, & dat vitam mundo. Quid hic audis? An non panem de coelo verum? Si panis, ergo nutrit, robur addit & vi-

A Cypria
no velut ca-
tholicam fi-
dem doceri
prædictam
sententiam.

Clarissime
doceri ean-
dem a Chri-
sto de valo-
re eucharis-
tiæ ex ope-

tam

DE MISSAE SACRIFICIO,

re operato
sententiā.

Nō fidem,
sed panem
illum viui
ficum viui
ficare nos.

A Dama-
sceno quo-
que doceri
idē vt cer-
tū dogma
orthodoxæ
fidei.

Eucharis-
tia carbo
diuinus.

Hostia pu-
ra & incru-
enta.

Eius, nō fi-
dei vis illa
operans in
nobis, quā
uis fidem
requirat.
Idem a B.
Leone.

fam conseruat, imo dat vitam, inquit, mundo. Et tu negas, panem hunc quicquam nobis valere ex se: negas viuificare nos: vllam ipsum ex se vtilitatem adferre, sed tantum fidem eundem participantium. Imo nō est fides, quæ viuificat, sed hic panis viuificat, si Christo credimus, quamuis fidem prærequirat in eo, quem viuificaturus sit. Subdit proinde: Ego sum panis vitæ, hoc est, viuificans. Non viuificat fides, sed hic viuus panis. Ego sum, inquit, viuus panis, qui de cælo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum, & panis quem ego dabo, caro mea est, quam dabo pro mundi vita. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem, ita & qui manducat me, ipse viuet propter me. Quid vobis videtur? Nulla ne est huius viui & viuificantis panis ad nos viuificandos efficacia? nihil ex se præstat aut confert fumentis, sed tantum valet (vt hi loquuntur) ex ipso opere operantis: tantum valet fumentis ipsum fides ac fiducia, nihil vero ipsum, quod sumitur? Debet quidem adesse fides, vt sumatur digne, sed non est fidei, imo huius viui & viuificantis panis, ea energia vitæ & efficacia.

Fit, inquit ille Damascenus, ijs, qui fide digne ipsum assumunt, in remissionem peccatorum, & vitam æternam, & custodiam animæ et corporis: ijs autem, qui in infidelitate indigne participāt, in punitionē et supplicium. Quemadmodum & Christi mors, credentibus facta est vita et incorruptibilitas, in fruitionem beatitudinis sempiternæ: infidelibus autē & domini interfectores, in supplicium & poenam sempiternā. Quid hic dicturi sunt? An etiam, nec mortem Christi quicquam valere nobis ex se, aut ex opere operato, quia non valet nisi credentibus: postq̃ tamen eousq; venerunt, vt possint credere: proinde non ipsam esse, cuius virtute iustificamur, sed tantū fidem, eādem credentiū? Quin & idem ille Damascenus eucharistiā diuinum carbonem appellat, qui in primis cōburat aut consumat peccata ipsum digne sumētium: deinde illuminet cor eorundem, & participatione diuini ignis accendat, et quodam modo deficiat. Eam esse puram illam hostiam & incruentam, quam ab ortu solis vsq; ad occasum sibi offerri per Prophetam dominus loquitur, in stabilimentum animæ nostræ & corporis, in sustentationem & cōseruationem nostram, in omnis sordis expurgationem, omnis nocuenti auersionem. Per ipsam purgatos nos vniri Christi corpori, et vnū cum eo corpus, eiusdē quoq; spiritus participes fieri. Hæc illius viui panis, nō vero nostræ fidei vis est, tametsi & ea, velut dispositio q̃dam materiæ & subiecti, sine qua nō, requiratur in nobis, q̃ virtutis illius efficiamur participes.

Hanc prædicat ille ter sanctus Leo, adeo cōsonam esse fidem catholicæ Christi ecclesie, vt nec ab infantium linguis taceatur. Hoc nēpe nobis impar-

CONTROVERSIA V.

impartiri in illa mystica distributione spiritualis alimoniae, ut accipientes virtutem coelestis cibi, in carnem ipsius, qui caro nostra factus est, transferamus. Non nostrae deuotionis & fidei, aut ullius operis nostri velut ab operantibus nobis dependentis, sed coelestis cibi eam virtutem praedicat.

Ita quoque beatus ille & doctiss. Cyrillus Alexandrinus Episcopus in Euangelium secundum Ioannem, tractans illa verba Christi: Ego sum panis vitae, & quae sequuntur, hanc nos benedictionem communicatione corporis & sanguinis Christi assequi affirmat, ut ad incorruptionem integre reducamur. Viuificat enim, inquit, corpus Christi, et ad incorruptionem sua participatione reducit. Non enim alterius cuiusdam, sed ipsius vitae corpus est, virtutem incarnati verbi retinens, & plenam potestatem illius, quo vniuersa & viuunt & sunt, &c. Et propterea participantes viuificat ista caro. Ejicit enim ab ijs mortem, & interitum penitus expellit, &c. Vita enim secundum naturam ille est, qui ex viuo patre est genitus. Sed non minus caro eius viuificat, tanquam coniuncta verbo Dei, a quo cuncta viuificantur. Quam cum comedimus, tunc vitam habemus in nobis, illi coniuncti, quae viuifica effecta est. Quam ob causam in exuscitandis mortuis, non solum verbo & imperio, ut Deum, vsum Christum, verum etiam carnem suam, ut cooperatricem, nonnunquam adhibuisse, ut re ipsa comprobaret carnem quoque suam, quoniam sibi coniuncta est, viuificam esse. Ita principis synagogae filiolum apprehensa manu erigendo, & verbo, & viuificae carnis suae tactu excitasse. Ita & ciuitatem Naim ingrediens, adolescentis, qui mortuus efferebatur, corpus tangendo, illum ipsum resuscitasse ex mortuis. Non ergo solo verbo, verum etiam tactu excitauit mortuos, ut ostenderet, corpus quoque suum viuificare posse. Quod si solo tactu suo corrupta redintegratur, quomodo, inquit, non viuemus, qui carnem illam, & gustamus, & manducamus? Reformabit certe ad immortalitatem participes sui. Rursus: Sicut enim, inquit, si quis liquefactae cerae aliam cerae superfuderit, alteram cum altera per totum commiscet oportet. Ita si quis carnem & sanguinem domini recipit, cum ipso ita coniungatur necesse est, ut Christus in ipso, & ipse in Christo inueniatur. Et sicut parum, ut ait Paulus, fermenti totam massam fermentat, sic paruula benedictio (eucharistiam intelligit) totum hominem in se ipsum attrahit, & sua gratia replet, & hoc modo in nobis manet Christus, & nos in Christo. Vere enim totum fermentum in totam massam pertransit.

Tandem ad frequentem communionem, omnibus excusationibus exclusis, Christi fideles excitans: Quare, inquit, pias quaelo cogitationes suscipiant, studiose, sancteque viuant, & benedictione, seu eucharistia participent, quae, mihi crede, non mortem solum, verum etiam morbos omnes depellit. Sedat enim, cum in nobis maneat Christus, saeuientem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit, nec in quibus peccatis sumus considerat, sed aegrotos curat, collisos

Idem clarissime me & copiosissime a Cyrillo.

Viuifica vis illius panis in nobis.

Simile.

Simile aliud.

Ut ad frequentem communionem exhortetur fideles omnes.

Nota quae in nobis operetur eucharistia.

Q redin-

DE MISSAE SACRIFICIO,

redintegrat, & sicut pastor bonus, qui pro nobis animam suam posuit, ab omni nos casu erigit.

Hæc est, & Cyrilli illius, & orthodoxorum patrum omnium, ut alia quando finiam, atq; adeo catholicæ Christi ecclesiæ fides & doctrina de virtute & efficacia eucharistiæ, conformis Christi Euāgelio. Ad quam suam nunc doctrinam, & statum suæ, quæ hac de re inter ipsos & nos est, controuersia, diligenter expendant, & conferant, qui in eo vertitur, quod impiam, pharisaicam, atq; adeo ethnicam dicunt nostram de eucharistia sententiam, qua ipsam ex se & in se (quod opus operatum dicunt) valere aliquid affirmamus ad assequendam remissionem peccatorum, iustificationisq; gratiam, & vitam immortalem, & multa alia. In quo si obtinent, necesse est, ut & Christum, & orthodoxos, quos sequimur, patres omnes, atq; adeo vniuersam catholicam Christi ecclesiam, eadem impietatis nota inuoluant.

Perpende
qualis sit
status cau-
sæ aduersa-
riorum pro-
batio.

Sed hæc est, inquiunt, status huius, tam certa, tam firma probatio, ut aduersus omnes portas inferorum queat subsistere. Quæ nam? Quia impossibile est, consequi remissionem peccatorum propter opus nostrum ex opere operato, sed fide oportere vinci terrores peccati & mortis: cum erigimus corda cognitione Christi, & credimus nobis ignosci propter Christum, & donari merita & iustitiam Christi, dicente Apostolo: Iustificati ex fide pacem habemus.

Haftenus status probationem audis. Quæ si tam certa, & firma sit, illi iactant, ego plane me cæcum confiteor, qui in his verbis nullam argumentationis formam, nullam cohererentiam, nihil non euidenter falsum, nihil, etiam si daretur, sententiæ nostræ aduersarium, possum respicere: & fortassis efficiam, ut idē tibi videat, quisquis hæc nostra lecturus es.

Euidētis
falsitatis
coarguitur
assumptū
ab aduersa-
rijs ad pro-
bationem
sui status
principiū.

Impossibile est, inquiunt, consequi remissionem peccatorum propter opus nostrum ex opere operato.

Hic mihi respōdeant: An paruulos baptizatos propter baptismum fateantur peccatorum remissionem consequi. Et ut pro illis respondeam, fatentur sane, et nobiscum damnant Anabaptistas docentes cōtrarium. Quod enim propter baptismum assequantur illam gratiā, nullo cauitulo eludi potest. Nam baptizati assequuntur: non baptizati eadem carent. Propter baptismum ergo illi assequuntur hanc gratiam, qua carent isti.

Iterum respondeāt: An baptismus valeat ad iustificationis gratiam ex opere operātis, an ex opere operato? Opus operantis hac in re, vel baptizantis, vel baptismi suscipiētis, necessario intelligendū est. Baptizantis, aut boni motus voluntatis eius, hac in re nullum a Deo respectū haberi, ut qui frequenter malus est & indignus, propter quem Deus alteri peccata remittat, & det iustificationis gratiam, plane indubitatum est. Et clarissima habet catholicæ ecclesiæ confessio, dignitatem aut indignitatem ministrorum non variare sacramenti efficaciam. Quod & ipsum nobis

CONTROVERSIA V.

nobiscum confitentur aduersarij. Opus baptismum susipientis paruum
 li nullum est. Nec fingi ergo potest, vt ex opere operantis baptismus illi
 in remissionem & iustificationis gratiam valeat. Restat ergo, vt idem ex
 opere operato valeat: Falsum est ergo, quod in hac probatione sui status
 assumunt, principium. Cui, quod adiungunt, velut probationis causa, si
 de oportere vinci terrores peccati & mortis, cum erigimus corda cogni-
 tione Christi, & credimus nobis ignosci propter Christum, mihi viden-
 tur veteris ægroti insomnia.

Vt probet
 assumptū
 illud a se
 principiu.

In primis, quo sibi constent, de fide illa sua speciali promissæ nobis iu-
 stificationis & salutis in Christo, illos loqui certum est: quam nihil esse, q̃
 meræ figmentum & somnium, de quo nec illi ipsi satis intelligunt, quid
 intelligant, controuersia secunda luculentissime demonstrauimus.

Deinde, qd est hoc, vinci terrores peccati & mortis? Terror est timo-
 rem incutientis actio. Terror ergo peccati et mortis est, quo peccatum et
 mors territant, & sui timorem quendam incutiunt. Potest autem & ius-
 tus timere peccatum & mortem, atque timet frequenter, vbi graui ali-
 qua tentatione constringitur.

Quod addunt: Cum erigimus corda cognitione Christi, & credi-
 mus nobis ignosci propter Christum, & donari merita & iustitiā Chri-
 sti: ad explicandum characterem suæ illius fidei pertinet, quam supra ex-
 cussimus.

Ad quam nihil pertinet illud, quod subiungunt ex Apostolo. Iustifi-
 cati ex fide pacem habemus: vt cui specialis illa fides aduersariorum pla-
 ne fuit incognita, sed loquitur ille de fide catholica, tamen viua illa, quæ
 per dilectionem operatur, ob quam, velut ob dispositionem quandam
 in nobis prærequisitam & præuiam, iustificamur a Deo: non ab ipsa fi-
 de, nec fidei eius merito, si meritum condigni intelligas, sed gratis ac li-
 beraliter, ob vnam Dei bonitatem & misericordiam. Qui vt Abrahæ
 gratiose imputauit fidem eius ad iustitiam, quamuis ex se non iustifica-
 ret, nec iustificationem mereretur secundum illam legem operum, ita &
 nobis imputat.

Et hætenus, vt assumpta oīa in illa probatione status sui plane falsa
 sint, nec quicq̃ eorum probatum ab aduersarijs, satis demonstratum est.

Nunc, vt nulla argumentationis lege cohæreant, nec quicquā nostræ
 aduersarentur sententiæ, etiam vt darentur omnia, explicandum est.

Sic, vt volunt, impossibile, quenquam remissionem peccatorum con-
 sequi propter opus nostrum ex opere operato. Sint quæ adiungunt o-
 mnia, sed quid hæc ad eucharistiā: hoc est, ad corpus & sanguinē Chri-
 sti, sub speciebus panis & vini in sacramēto: ad illum coelestem, viuum,
 & viuificum panem, eius vim, energiam & efficaciam, de qua vna hic a-
 gitur, pertinent: Nunquid corpus & sanguis domini in eucharistia, ille
 viuens & viuificus panis, qui dat vitā ipsum digne suscipiētibus, cuius

Vt nulla
 argumen-
 tationis le-
 ge cohære-
 ant, quæ as-
 sumuntur
 ab aduersa-
 rijs. Nec ex
 illis etiam
 datis seque-
 retur, quā
 mollitur,
 conclusio.

Q ij salu-

92

DE MISSAE SACRIFICIO,

salutarem vim prædicamus, nostræ opus est. Et hæc est status vestri tam firma ac certa probatio, vt aduersus oēs portas inferorū queat subsistere.

Ex hoc vno, opinor, intelligis lector, quantum pepercimur ac condonauimus aduersarijs, qui non singula eorum dicta, collectionesq; excusamus, sed summam tantum controuersiarum complexi sumus, nostram simpliciter asserentes, illorum vero confutantes sententiam: dissimulantes interim ad verba rationesq; quibus eandē adstruūt, aut tautologias, ad inconcinnam, imo nullam eorundem coherentiam, vt vna hac plane in re eius autores suæ dialecticæ prorsus obliti videantur. Quod perpetuo quidem constitueramus facere, sed hæc tam firma ac certa sui status, quam iactant, probatio, vt aduersus omnes portas inferorum præualeat, nos coegit præter institutum hic cum eis agere. Quod etiam eo consilio a nobis factum intelligant, vt admoneantur, suæ sententiæ non tam certo fidere. Sed homines esse, & facile errare posse, præsertim vbicunq; a recepta a patribus, communique ecclesiæ sententia dissentiunt.

Quæ nobis palam affingant a nostra sententia alienissima.

Qui & hoc admonendi sunt, nō se candide egisse aut agere, qui in sua confessione opinionem nobis affingunt, quæ priuatas missas in infinitum auxerit. Quod videlicet Christus sua passione satisfecerit tantum pro peccato originis, & instituerit missam, in qua fieret oblatio pro quotidianis delictis mortalibus & venialibus. Ego sane, qui etiam in scholis plurisq; annis versatus sum, vbi magna est de quouis disputandi, quiduis disputationis gratia, & veritatis certius excutiendæ asserendi licentia, nūquam tamen audiui, nunq̃ legi, a quopiam proferri opinionem eiusmodi, priusquam eorum confessionem legerem. Nec puto vllum proferre poterunt, seu scholasticum, seu alium, qui eiusmodi opinionem adstruat: & si quem inuenissent, non candide facerēt, quod vnius stoliditatem nobis omnibus affingerent, qui nihil tale apud nostros, aut legimus, aut audiuiimus: & eiusmodi portentis nostram doctrinā cōspargant, cōmaculent, et traducāt, apud harū rerum ignarū & sibi credulum populum.

Quam inepte imaginetur de valore alicuius ex opere operato.

Quid intelligamus valere ad aliquid ex opere operato. Declaratur duplex genus valoris ex opere operato. A similibus.

Deinde & hoc admonendi sunt, quod prorsus inepte imaginantur de valore alicuius, & efficacia ex opere operato, nec nostrā sententiam intelligunt, qui perinde accipiunt, cum nos dicimus ex opere operato valere aliquid ad remissionem peccatorum, iustificationis gratiam aut salutem, ac si diceremus ipsum mereri de se peccatorum remissionem, iustificationem, & cætera eiusmodi. Nō hoc dicimus, nec intelligimus, sed hoc intelligimus valere ad aliquid ex opere operato, quod eo valet & proficit, ex ipsa aut operis, aut rei in se virtute & efficacia, quam nonnunquam habet ex sua ipsius natura & essentia: nonnunquam ex beneplacito alicuius, a quo velut efficax signum ad hoc ipsum institutum est. Habet panis & vinum ex sua essentia & natura vim nutriendi corporis: medicinalia quodq; efficiendi, quod sui est operis. Sic ubi more solenni institutus vsitatusque mos est, annulo aut purpura missa a principe, magistra

CONTROVERSIA V.

stratum aliquo, & autoritate inaugurandi aliquem, eadem ipsa symbola ad hoc missa, aut data alicui a principe, illi ipsi magistratum & auctoritatem eiusmodi conferunt: non quidem ex aliqua vi, quæ in ipsis symbolis hæreat, non etiam, quod ea ipsa hoc illi mereantur symbola, non denique, quod suscipientis eadem consensus & voluntas id ipsum mereatur: sed ex voluntate principis, qui ea ad hoc instituit, & suam ipsam voluntatem adiungit, & declarat efficaciter, id ipsum pedit vniuersum. Valet panis ille viuus & viuificus ex sua ipsius natura & essentia ad viuificandos nos: non solum, ut causa eius meritoria, sed etiam ut effectiua, ut ea in re maior intelligatur eius ad vitam animæ, quæ panis corporalis ad vitam corporis, efficacia. Sicut tamen panis & vinum, ut vitæ conseruandæ valent, & corpori nutrimentum præbeant, requirunt salubrem quadantenus constitutionem corporis, alioqui nocitura, quæ profutura magis, cum corpora immunda (ut habet ille aphorismus Hippocraticus) quanto plus nutrias, tanto magis lædas. Et vinum febricitanti exhibitum, veneni instar sit. Ita & panem illum coelestem, & salutis illud poculum, si quis sine fide, et indigne sumpserit, non remissionem peccatorum, sed damnationem assequitur, non ad vitam sibi sumit vitam, sed ad interitum: non equidem sumptor, sed sua culpa, ut falsum intelligant, quod criminatur de nobis, & suis persuadent, fidei doctrinam nos ubique expungere. Quamquam illorum fidem illam specialem ignorare nos ingenue confiteamur.

Baptismus & cætera illa sacramenta, quæ ad significandum efficaciter diuinæ in nobis operationis certum aliquem effectum, Christus velut symbola quædam instituit, valent ex ipso opere operato ad assequendum, quibus eadem conferuntur, effectum eiusmodi. Non quidem ex aliqua virtute, quæ in ipsis symbolis hæreat: non etiam quod eum ipsum effectum, hoc est, verbi gratia, remissionem peccatorum, & iustificationis gratiam, mereatur baptismus, aut qui baptizat, aut qui baptismum suscipit: sed ex voluntate Dei hoc pendet vniuersum, qui baptismum ad hoc instituit, & suam illi voluntatem in hoc adiungit. Nihilominus in his, quæ iam vsum rationis assequuti sunt, quo baptismus illud suum operetur effectum, et fidem in primis requirimus, & ex fide poenitentiam vitæ veteris, & nouæ secundum Dei voluntatem et legem peragendæ studium. Quæ tamen vniuersa, nec merentur, nec operantur remissionem peccatorum & iustificationis gratiam, sed ob meritum passionis Christi, quod per baptismum ex eiusdem institutione nobis communicatur, Deus gratis nobis peccata remittit, & Christi nos impartit iustitia.

Hæc doceri a nobis, si recte intellexissent aduersarij, & fideliter docuissent populum, nihil opus habuissent, nouam illam prodigiosamque sue fidei doctrinam cōminisci, & eadem cōspurare vniuersa pene nostræ salutis, religionisque sacramenta & mysteria: & credulo populo, quo sibi apud illum locum facerent, auctoritatem conciliarent, eundemque a catho-

Aptatio si
milium.

Fides vt
necessaria
utiliter su-
mentibus
eucharisti-
am.

Vt sacra-
menta om-
nia suscipi-
entibus ea
effectum il-
lum ex ope-
re operato
conferant,
& quam ef-
ficaciter.

DE MISSAE SACRIFICIO,

Eucharistia in missa, ut sacrificium Deo gratissimum eidem offerri pro viuis et mortuis, demonstratur consuetudine fidei catholicae ab initio ad presens usque per orbem ecclesiae. Isidorus quoque hoc argumento affirmat receperisse ecclesiam ex institutione Apostolica.

D. Augustinus testis eius catholicae fidei.

Eiusdem Chrysostomus. Vide ut affirmet sanctum ab Apostolis.

Eiusdem dei testis D. Ambrosius.

lica Christi ecclesia & doctrina auerterent, multa de nobis persuadere euidencia atque impudentia mendacia.

Quod eucharistiam in missa, velut sacrificium Deo gratissimum, eidem offeramus, non solum pro viuis, sed etiam pro mortuis, hoc ipsum exemplo, traditione, & doctrina catholicae ecclesiae facimus. In qua hoc ipsum sancti, orthodoxique patres nostri (quos sequendo errare non possumus) toto orbe terrarum maximo consensu fecerunt ab initio.

Isidorus ille ante annos D. CCCC. ecclesiasticorum, quae tunc per orbem obseruabantur, officiorum explicans rationem, tradit ex Apostolica institutione hoc ipsum ab initio receperisse ecclesiam, cuius hoc argumentum profert: Quoniam, inquit, per totum orbem semper a temporibus Apostolorum hoc custoditum est, credimus ab ipsis Apostolis esse traditum. Hoc certe illi credes viro tanto, quod suo illo seculo (cuius ignorantiam praetendere non potuit) ita toto hoc ipsum orbe (quemadmodum affirmat) obseruatum fuerit in catholica ecclesia. Et postquam etiam ceterorum de eodem ante ipsum patrum testimonia perquisieris, intelliges quod in nullo mentitus sit. Nam circiter ducitis ante hunc annis idem affirmat

Augustinus lib. de cura agenda pro mortuis. Et lib. IX. Confessi. matrem suam, catholicam & sanctam mulierem commendat, quod instante resolutionis suae die, non de sepulchri honore, sed solum de hoc uno esset sollicita, ut frequens ipsius memoria ad altare fieret, ut in qua sciret dispensari victimam illam sanctam, qua deletum est peccati Chirographum.

Ad haec de haeresibus cap. LV. Acrius cuiusdam suo seculo haereticum profana dogmata enumerans, quae confinxit contra fidem catholicam inter caetera vel praecipuum hoc profert, quod docuit non oportere nos offerre oblationem pro mortuis. Nihil proinde dubitari potest, quae eo tempore fuerit fides catholicae ecclesiae.

Quam quod ab ipsis Apostolis acceperit ecclesia, confirmat ille S. Chrysostomus Homilia LXIX. earum, quas Bernardus Brixianus Latinas fecit. Non enim temere, inquit, ab Apostolis haec sancita fuerunt, ut in tremendis mysteriis defunctorum agatur commemoratio. Sciebant enim multum illis lucrum, vtilitatem multam inde contingere. Cum enim totus populus constiterit extensis manibus, et sacerdotis plenitudo, ac tremendum proponatur sacrificium, quomodo Deum pro his supplicantes non exorabimus?

Audis, quid ille sancitum affirmet ab Apostolis, utque tremendi sacrificij propinatio aut oblatio cum oratione pro defunctis effusa, ipsidem apud Deum plurimam vtilitatem conferat.

Ita quoque eiusdem catholicae per orbem fidei diuus ille Ambrosius clarissimum testimonium perhibet in consolatoria ad Faustinum supra morte sororis epistola. Ego, inquit, non tam deplorandam, quam orationibus prosequendam reor: non moestificandam lachryimis, sed magis oblationibus

CONTROVERSIA V.

tionibus animam eius domino commendandam.

Ante hos omnes ille Cyprianus epist. IX. lib. I. de Victore quodam scribens, qui contra decretum Episcoporum presbyterum quendam rerum suarum auctorem testamento constituerat, eius ipsius decreti tenorem subiiciens, dicit antecessores suos Episcopos salubriter statuisse, ne quis frater excedens de seculo, ad tutelam aut curam bonorum suorum clericum nominaret. Quia si quis hoc fecerit, non offeratur pro illo, nec sacrificium pro dormitione eius celebretur. Neque enim ad altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece, qui sacerdotem ab altari voluerit auocare. Proinde de Victore subiiciens: Et ideo, inquit, Victor cum contra formam nuper a sacerdotibus datam Geminium Faustum presbyterum ausus sit auctoritatem constituere, non est quod pro dormitione eius apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua in ecclesia eius nomine frequentetur: ut sacerdotum decretum, religiose & necessitate factum, seruetur a nobis: simul & ceteris fratribus detur exemplum, ne quis sacerdotem Dei ad secularis molestias deuocet. Hactenus ille. Audis itaque non solum Cypriani, sed etiam antecessorum eius temporibus, hoc est, ab ipso mox initio, morem fuisse in vniuersa ecclesia, ut pro defunctis a sacerdotibus offerretur altaris sacrificium.

Eiusdem quoque testis Cyprianus.

Nota statutum episcoporum quod citatur a Cypriano.

Quem morem, etiam longe ante hunc Tertullianus libro de corona militis, inter illas antiquas ecclesiae consuetudines numerat, quibus tribuit auctoritatem Apostolicam, tametsi sine scripto nobis commendatae sint.

Eiusdem fidei & observationis ab initio etiam Tertullianus testis.

Istas nos aquilas se congregantes ad illud corpus, cuius caput Christus est: hos duces & antesignanos sequimur: imo catholice per vniuersum orbem ab ipsis ad praesens usque Apostolorum temporibus, fidem & communem sententiam sequimur, offerentes altaris sacrificium pro viuis & mortuis, & credentes pro ipsidem offerri vtiliter & efficaciter. Nam ex omnibus omnino seculis, ex omnibus orbis terrae cardinibus, testes indubitatae fidei protulimus, semper ab initio ita tenuisse fidem catholicorum omnium. Quos an tutius sequi sit, quam novos hos Evangelistas, noui Evangelii, nouae fidei praedicones, nobis certum est. Ipsi viderint, qui hos magis sequi dignum duxerint.

Non tamen haec, aut facientes, aut docentes, credimus quod haec sacrificij pro illis oblatio ipsidem mereatur ex opere operato remissionem peccatorum & vitam aeternam, ut stulte imaginantur, & mendaciter nobis affingunt aduersarij.

Sacrificij altaris oblatio quod valeat his, pro quibus offertur.

Sed hoc dicimus, oblationem pro illis sacrificij valere ipsidem, ex virtute & dignitate ipsius in se sacrificij acceptissimi Deo, & non tantum ex bono motu cordis offerentis, atque eius deuotione & merito. Quantum vero, & quousque illis valeat & proficiat, nobis incertum est, sed in illius, cuius sacrificio supplicamus, est arbitrio. Quem tamen, ut ad vetera, quibus carnalia sacrificia, ex fide ipsi oblata respexisse, et eadem offerentibus, aut

Quam ridicule de hoc imaginantur, & quae mendacia nobis adscribant aduersarij.

Quoniam pro

DE MISSAE SACRIFICIO,

pro quibus oblata fuerunt, propitiatum fuisse, & vel remississe peccata, vel continuisse iram furoris sui, & restrinxisse plagam iam desequientem in populum, vniuersa scriptura testis est. Ita multo magis, sacrosancti huius omnium perfectissimi, efficacissimi, sibiq; gratissimi sacrificij respectu & intuitu, ipsum facere, vt dubitemus, nulla sane causa mihi esse videtur, nulla ratio.

Philippus
aduersus
nostram de
missa pri-
uata senten-
tiam, q̄ im-
pertinens
causae the-
ma sibi ad-
struendum
proponat.

Cum haecenus scripsssem, forte se obtulit Philippi Melanchthonis libellus quidam, his ipsis diebus, quibus Vuormatig fuimus, editus, quo aliquot suae sententiae capita conatus est aliquanto diligentius adstruere. Et inter caetera contra missam priuatam, aduersus quam hoc sibi velut nostrae doctrinae, & sententiae contradicens thema adstruendum proponit: Quod missa, seu vsus sacramenti, non sit sacrificium, seu tale opus, quod factum a sacerdote, & applicatum pro alijs, mereatur remissionem peccatorum facienti, & his, quibus applicatur, viuis & mortuis. Quae cum legerem, mihi plane persuaferunt, quod alioqui haud raro in mentem incidit, hos homines nunq̄ didicisse fidem in catholica ecclesia, sed velut ethnicos ex prophanis studijs prima suae fidei rudimenta hausisse ex Lutheri Euangelio: nostrorum vero dogmatum prorsus rudes esse, sed fingere sibi de nobis, sua ipsorum, quae impugnent, somnia. Nihil em̄ de illis possum dicere, aut sentire modestius. Nam vt sciētes volentesq; nobis affingere vellent impudentia (quod tamen faciunt) & plane palpabilia mendacia, nimis foret impudens, & mente captorum hominum.

Itaq; vt Philippo hic verbo respondeam, iubebo illum proferre, qui cum hac in re sibi putet esse negocium. Si proferre nullos possit, certe la sit operam, cum sibi finxit improbandum, quod assertorem nullum habeat. Nos certo non habet, a quibus tamen videri vult hoc ipsum credi & asseri.

Quod missa, aut vsus sacramenti sit sacrificium, aut tale opus, quod factum a sacerdote, & applicatum pro alijs, mereatur remissionem peccatorum facienti, & his, quibus applicatur, viuis & mortuis, a nobis nō dicitur, nec quenquam in hanc vsq; horam audiui, qui hoc diceret.

Quā nihil
intelligent
aduersarij
catholico-
rum, quam
impugnāt,
sententiam.
Sacrificiū
quid.

Sacrificiū intelligunt omnes, id quod offertur Deo, seu honoris Deo debiti deferendi causa, seu demerēdae eius gratiae ac misericordiae, impetrandae veniae, auertēdae irae, vltionis ac vindictae, seu pro acceptis beneficijs gratiae agenda gratia. Nec ipse offerēdi actus, sed id quod Deo offertur, est sacrificium. Proinde qui sacrificium, vsum sacramenti dicat, neminem comperi. Ipsum vero corpus Christi & sanguinem, vt sunt in eucharistia, quando a sacerdote offeruntur Deo, cū orthodoxis ab initio omnibus sacrificium affirmamus et credimus, non vero aliquod opus, quod a sacerdote fit. Nec tamen credimus illud ipsum sacrificium, vt a sacerdote oblatum pro viuis et mortuis, mereri aut offerenti, aut his, pro quibus offertur, remissionem peccatorum.

Tamen

CONTROVERSIA V.

Tametsi Deus eius respectu, & offerenti, & alijs, qui se eiusmodi gratia non indignos exhibent, sæpenumero peccata remittat, & suam gratiam impartiat, quemadmodum hætenus explicauimus. Quare nihil opus est, vt respondeamus hic eius rationibus. Quod si faceremus, intellexeret, q̃ in illis suæ dialecticæ parum meminerit.

Attamen quia ratio eius quinta & vltima, quæ etiam virtute includit priores omnes, simpliciter proponit, opinionem de sacrificio altaris continere manifestam & multiplicem idololatriam, paucis perstringenda est. Duobus autem medijs conatur id quod proponit, adstruere.

Primum, qm̃ idololatriam esse dicit, instituire cultum extra verbum, & sine verbo Dei: oblationem vero sacrificij nostri in missa, esse cultum talem, qui non habet mandatũ Dei, esse proinde cultum idololatricum.

Secundum, sacramentum extra vsum a Christo institutum, non esse sacramentum, sed contumeliã sacramenti. Missam, in qua fit oblatio, non habere institutionem Christi, proinde nec esse sacramentum, horribilem ergo idololatriam in eadem committi. Abijciendum ergo canonem, quæ vocamus, vt in quo apertis verbis fit oblatio & applicatio pro alijs, & additur idololatrica sanctorum inuocatio.

Hæc rationis & argumentorũ summa est (ne verborũ portenta, quibus eandem explicat, & collectionum ineptias cogamur per singula excutere) quæ vniuersa ex duabus propositionibus pendet. Et qd a Christo institutum nõ sit, vt hostiam illam sacrosanctam, quæ seipsam semel in cruce obtulit, corpus, inquam, et sanguinem agni illius immaculati in eucharistia offeramus ipsi Deo pro nobis & alijs. Et quod idololatria sit, quicquid sit diuini cultus gratia sine expresso Dei verbo, quo sic se coli præcepit, aut hoc ipsum fieri instituit.

Nos paulo ante demonstrauimus, vniuersam toto orbe ab ipsis Apostolorum temporibus ad nos vsq; Christi ecclesiam obtulisse sacrosanctum illud altaris sacrificium pro viujs & mortuis. Et quod ea in re tanto consensu fecit, nihil dubium est eandem accepisse traditum ab Apostolis. Proinde nec Apostolis quidẽ ipsis, sed nec angelis de cœlo, nobis credendum est, si nunc annunciarẽt & docerẽt aliter: si tamen Paulo credimus, qui hoc facientibus etiã anathema denunciat, nec sibi ipsi parcẽs, nec coapostolis, neq; angelis de cœlo. Sed licet aut nos, inquit, aut angelus de cœlo euangelizet vobis, præterq̃ quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis euangelizauerit vobis præter id, quod accepistis, anathema sit. Hoc accepimus nos a patribus, acceperunt illi a suis, accepit ab initio toto orbe ecclesia, ab ipsis nimirũ Apostolis, vt sacrificarent Deo corpus & sanguinem Christi in eucharistia, & offerrẽt pro viujs & mortuis. Quid igitur? An anathema non sunt, nõ solum, qui nunc euangelizant contrariũ, sed etiam vniuersam ab initio catholicã Christi ecclesiam horrendæ idololatriæ ream

Explicatio rationis eius p̃cipuè, & quæ cæteras oēs virtute includit.

Eiusdem rationis excussio.

Hæc aduersum se rationẽ ponderent aduersarij, & cū suis rationibus conferant.

DE MISSAE SACRIFICIO,

peragunt: an his credemus, qui nec Apostolis in vnum oībus, nec angelis de cœlo, si hæc docerent, iubemur credere? Si scripturā exigis, quā tibi demonstretur a Christo institutū vt sic fieret, hoc scio, Paulum de nulla scriptura loq, sed de doctrina, quā viua traditione ecclesia acceperat ab Apostolis. A qbus quod & hoc acceperit, conformis toto orbe, quā demonstrauimus, obseruatio ecclesie ab ipso sui initio, certissimo argumento est, quæ nec fingi quidem potest, aliam, q̄ Apostolicæ traditionis, causam habere. Apostolos aut̄ tanto consensu nihil tradidisse, nisi quod auctore Christo, vnctione diuini spiritus acceperant, prorsus indubitatum est. Proinde, si quantum opus est, dicendum fuit, iam causa dicta est.

Quale tamen etiam illud sit, quod hic velut certissimi principij loco assumit: Esse idololatriam, quicquid sit diuini cultus gratia sine expresso verbo Dei, quo sic se coli præcipit, aut hoc ipsum fieri instituit, quia sæpe in confessione aduersariorū recurrit, quam hic præcipue excutendam desumpsimus, ne hic nos a proposito longius distrahat, eius explicandi post incidet locus opportunior.

Evidenter
falsum de-
monstratur,
qd aduersa-
rij velut
certissimi
principij lo-
co assu-
munt.

Interim tamen vnum hoc velim rogatum Philippum, qui hoc velut irrefragabili argumento anathema Pauli contemnere, audet nos docere cōtra id quod accepimus a patribus, quod ab initio accepit, & obseruauit toto orbe Christi ecclesia, audet eam vniuersam horrendæ profanationis et idololatriæ ream peragere: hoc, inquam, mihi respondeat, quod Dei verbum expressum ex scripturis proferet, vnde constet hoc exegisse Deum ab Abele, vt ipsi offerret de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum? Hoc scio, quod nullum in scriptura verbum est, vnde cōstet hoc instituisse & exegisse Deum, aut ab ipso, aut in vniuersum ab humano genere, vt hoc cultu honoraretur, priusquam ille Deum sic cōtuleret: factum tamen Deo placuisse scriptura non tacet. Post descriptionem natiuitatem Cain & Abelis, fuit autem, inq̄t, Abel pastor ouium, & Cain in agricola. Factum est autem post multos dies, vt offerret Cain de fructibus terræ munera domino, Abel quoq; obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum. Et respexit dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain autem, & ad munera eius, non respexit. Haftenus scriptura, in qua nihil vides præter id, quod diximus, nullum certe Dei verbum, quo ille cultus institutus fuerit: imo nihil, vnde non constet, spontanea voluntate sua oblationibus illis suis coluisse Deum. Qui illi ex Abele acceptus fuerit, ex Cain non fuerit.

Rursus: Quod mihi Dei verbum expressum proferet, quo institutus & præceptus sit ille cultus, quem Noe post diluuium egressus arcam Deo exhibuit, ædificans videlicet illi altare, & in eo holocausta offerens de pecoribus & volucribus mundis, qui secum arcam exierant? Scio inuenturum nihil, attamen cultum illum placuisse Deo, & eius velut respectu pepigisse foedus cum humano genere, ne vltra ipsum deleret aquis

CONTROVERSIA V.

aquis diluuij, scriptura non tacuit. Odoratusq; est, inquit, dñs odorem suauitatis, & ait ad eum: Nequaquã vltra maledicam terræ propter homines, &c. nec vltra percutiam omnem animam viuentem, sicut feci. De Abraham quoq; dicit scriptura: Quod cum egresso illi ex Aran in terram Canaan vsque ad Sichem, & conuallem illustrem, apparuisset dñs, promittens se daturum illi, hoc est, semini eius, vniuersam terram illam, edificauerit altare domino, qui ipsi apparuerat. At nullum Dei verbum in scriptura est, quo hoc ab illo exegerit, & sic se colí ab illo præceperit. Idem, ne frustra sim prolixior, in plerisque cultibus, quibus Isaac & Iacob Deum coluerunt, factum inuenies. Quare necesse est, vt hi omnes in his cultibus impij idololatrá fuerint: aut vt impium, & in Deum, & sanctisimos viros blasphemum, sit hoc Philippi et aduersariorum axioma, de quo post iterum locus necessarius incidet.

Restat itaq; paucis respondere ad ea, quæ aduersum nos inducunt ex Pauli ad Hebræos epístola.

Christus, inquit ille, perfectorum bonorum pontifex, per proprium sanguinẽ semel introiuit in sancta, vt deinceps appareat vultui Dei pro nobis, non sæpe offerens semetipsum, sed semel oblatuſ ad multos ex haurienda peccata, semel nos sanctificauit per oblationem corporis sui, vnacq; oblatione consummauit in æternum sanctificatos.

Responſio
ad ea quæ
contra sa-
crificiũ eu-
charistię in
missa indu-
cuntur ex
Epístol. ad
Hebræos.

Vniuersa hæc pulchre nobis conueniunt cum Apostolo. Et nihilominus cum sanctis, orthodoxisq; patribus nostris, & catholica Christi ecclesia, credimus etiã nos celebrare incruentam sacrificij veritatem, & sanctam, viuificatricemq; nos offerre hostiam in ecclesia.

Sed negat, inquit, Apostolus Christum seipsum sæpius offerre, sed vnica oblatione affirmat consummasse sanctificatos.

Et nos per omnia consentimus Apostolo. Negamus & nos Christũ seipsum sæpius obtulisse, hoc em̃ semel in ara crucis fecit, sed nos ipsum quotidie offerimus in ecclesia. Nec hoc negat Apostolus Christum offerri sæpius, sed negat, quod semetipsum sæpe offerat: & deinde vnitatẽ apud nos salutaris illius hostiæ ex eius perfectione adstruit. Nã veteres ac typicæ illæ multę erant, quod earum nulla perfecta esset ad remittenda peccata, consummandosq; accedẽtes. At nos, inq; sanctificati sumus per oblationem corporis & sanguinis Iesu Christi semel, qui vnã pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet ad dextram Dei. Vnã em̃ oblatione consummauit in æternũ sanctificatos. Nulla alia opus est, neque vt iterum sese offerat Christus, nihilo enim plus faceret, si iterum descendens in terras se crucifigi rursus permetteret, si iterum se patri in ara crucis offerret, nihilo plus sibi, aut nobis promereri posset: totum pro meruit, quicquid mereri potuit, semel oblata illa hostia, quæ totius ab initio mundi, imo infinitorum, si essent, mundorum peccatis omnibus sufficit. Quid igitur? Nunquid vnã illa semel oblata hostia totius mundi pec-

DE MISSAE SACRIFICIO,

di peccata deleta sunt: nunquid consummati & sanctificati in æternum omnes? Non hoc dicit Apostolus, sed vna oblatione consummasse, aut perfectos fecisse dicit oēs, qui sanctificantur, sed non omnes sanctificantur. Neq; em̄ impij, infideles, idololatræ, hæretici, schismatici, blasphemii, sacrilegi, & cæteri illi, de quibus Apostolus, quod regnum Dei non possidebunt. Non, quod aliquid desit perfectioni illius hostiæ, q̄ inexhauste plenitudinis est, omnibus patens, omnibus sufficiens, cuius nunq̄ exhauriatur meritum: sed per nos stat, quo minus plenitudinis illius efficiamur participes. Quæ cum tantum fluat in Christi mystico corpore, in eius membra a capite, necesse est ante omnia, vt membrum sit illius corporis, qui plenitudinis, quæ exundat in capite, & ab eo in mēbra influit, particeps esse voluerit.

Bifariā impedi in fluxū virtutis a capite in mēbrum corporis hominis, aut animantis.

Deinde, ne eiusmodi influxui ponat obstaculum, suisq; ipsum peccatis excludat. Duo quippe sunt, q̄ in humano aut animantis corpore impediunt fluxū a capite in mēbrū eius aliqd. Vnū, si diuisa sit eius ad caput continuitas, secto videlicet nervo, per quē continuatur capiti. Alter, si ea continuitate salua, nervus ille, quē a capite aīalis facultas in mēbrū influit, impeditus sit, hoc est, vel obstructus, vel oppressus, vel influenti, quantum in ipsa est, parti principii, aut capiti, facultatib; transmissæ, nō pateat aditus. Quod sit, si vel hamo, laqueoue cōprehensus adstringat fortiter, alioq; sanus nervus et integer: videbitur em̄ statim membrum hoc, quod per eum neruū continuatur capiti (quemadmodum in anatomia cīs medicorū experimētis videre est) sensu & motu repente destitui. Idē accidit, si viscoso, crassoq; humore aliquo, nervus constipetur immo dicet: aut si aliqua sui parte, phlegmone aut scirro proprio occupetur: aut vicinæ partis affectu eiusmodi ipse velut ab incumbente sibi onere cōprimatur extrinsecus: aut vbi luxatis fractisq; ossibus meatus, per quos intercedunt, arctiores redduntur. His oībus modis, principio exigua admodum facultatis portiuncula influentis a capite admissa ad membra, propter impeditum transitū eadem redduntur stupida: deinde aucto illo noxiō affectu, excluso plane influxu a capite, sensu omnino motuq; destituantur. Quod vitium paralysis nominatur a medicis. Quod si diutius hæreat, ipsa etiam membra, exclusa diutius a cōmercio & influxu capitis, proprium vitium contrahunt, tandem irremedicabile.

Nota hac in re correspondentiā corporis Christi mystici ad animantis verum.

Ad eundem sane modum accidit in corpore Christi mystico. Hoc in primis per se notū est, vitalis illius influxus a capite neminē participem fieri, nisi qui eius corporis mēbrum est, & qui manens in vnitate ecclesie, eius capiti suo illo modo cōtinuatur & coniungitur. Potest tñ, etiā salua illa vnitate & connexionē, influxū capitis excludere, vt si illi ponat peccati mortalis obicem. Quem nisi amoueat, & nisi fenestram & meatum aperiat, per quē influxus ille ad ipsum regrediatur a plenitudine capitis, non potest eius particeps fieri. Nō quidē ob defectum, aut inefficaciam virtutis

CONTROVERSIA V.

virtutis, quæ exundat & viget in capite, sed quia obstructo meatu excludit eandem.

Corpori Christi mystico incorporamur per baptismum, sacramentum fidei, quod prima est ianua aut fenestra, per quam salutaris illius hostiæ participes efficimur, per quam plenitudo illa meriti Christi & gratiæ ad nos influit a capite. In cuius innocentia quamdiu permanemus, ea nos iustificat & perfectos efficit. Quod si fenestram illam obturauerimus per peccati mortalis obicem, necesse est, vt relictis peccatis ad salutaria, quæ supersunt, & nobis a Christo ad remedium & salutem relictasunt, sacramenta confugiamus, quibus amoliamur positum obicem necesse est, vt ieiunijs, elemosynis, orationibus, & sacrificio cordis contriti & humiliati, amouere studeamus affectum, quem contraximus, noxiū: vtq; nos rursus exhibeamus aptos & idoneos illi influxui meriti, ac plenitudinis illius salutaris hostiæ a Christo capite: necesse est, illū nostra culpa a nobis auersum diuinæ misericordiæ prouocatione rursus allicere, & ad nos deriuare & cōvertere studeamus. Ad quod cum multa nobis media reliquerit diuina benignitas, nullum certe efficacius, q̃ quod eiusdem illius hostiæ mundæ Deo patri gratissimæ, illius inæstimabilis sacrificij (quod antea in ara crucis ille ipse summus sacerdos noster & pōtifex eidem obtulit) quoties placeret, etiā nobis eidem offerendi potestatem copiamq; fecit. Quæ plenitudinem sui, vt semel in cruce oblata est, ad nos refundit, diuinamq; ad nos benignitatem deuocat, & nos Deo eiusdē salutaris hostiæ glutino ineffabili quodā modo coniungit, & ad caput nostrum mirabilem quandam cognationē, familiaritatemq; tribuit, atq; eius influxibus q̃ aptissimos paratissimosq; reddit.

Videtis, vt nobis pulchre conueniat cum Apostolo, in quo non nostram, sed Apostoli sententiam quærimus. Quam veram germanamq; assequimur, quando intelligendo respicimus ad communem sententiā catholicæ per orbem ecclesiæ, quæ vnica recte intelligentiæ scripturæ certa amussis est: ad quam qui non collimant in interpretādis scripturis, nihil secum dicunt consonum, sed quisq; suum aliquod proprium infarcit, atq; inuehit.

Et hæcenus de eucharistia, an veram sacrificij rationem habeat, & ad hoc instituta sit a Christo, vt aut debeat, aut possit vtiliter offerri Deo, pro nobis, & alijs viuīs & mortuis, deq; eius fructu, vtilitate, & efficacia, an cuiquam valere possit ex re ipsa in se, quod opus operatum appellant, aut alteri alicui valere, q̃ illi, qui eandem participant, satis mihi explicatum videtur.

R DE

Peroratio.

DE MISSIS PRI VATIS, CONTROVER sia VI.

Controuer
sia hæc vt
in præce-
denti satis
explicata
sit.

Ontrouersia hæc dependet ex proxima, & in ea ipsa
suffICIENTER explicata est, ita vt non reformidet æqui
iudicis iudicium, imo vt ipsas pene conscientias ad
uersariorum appellare audeat. Qui cum propterea
missas priuatas execrentur, quod Christi institutioni
eisdem aduersari existimant, qui eucharistiam nō ad
aliud instituerit, q̄ vt eadem communicaretur populus, et coenam illam
dominica(m) (quod nisi multis cōmunicantibus non fit) nobis repræsen
taret: non vero vt offerretur pro ecclesia, & fidelibus viuis & mortuis,
& idololatricum cultum esse volūt omnem illum, quo Deum colimus,
qui ab eodem exactus, & ad hoc institutus nō est. (Quæ vniuersa præ
cedenti controuersia luce clarius demonstraui(m)us esse falsissima) nec
hilum habeant præterea, quo suam sententiam comprobent. Tutius no
bis videtur, vt sequamur quod accepimus a maioribus, & quod probat
catholicæ per orbem ecclesiæ multis iam seculis recepta obseruatio, &
Romana tenet ecclesia. Ad quā ob primæ & Apostolicæ cathedræ præ
rogatiuam, & propter potentio(m)em principalitatem (vt beatissimi illius I.
renæi verbis dicam) necesse est omnem conuenire ecclesiam, hoc est, eos
qui sunt vbiq̄, fideles: in qua ab his, q̄ sunt vndiq̄, conseruata est ea, quæ
ab Apostolis traditio, in qua vna ab ipso Petro, ad præsentem vsq̄ Pau
lum eius nominis tertiū, haud interrupta serie perdurat catholicorum
Episcoporum successio, per quam etiam D. Augustinus retentū se con
fiteatur in catholicæ ecclesiæ gremio. Ad cuius fidem & doctrinam & il
le orthodoxus doctissimusq̄ Hieronymus, in medio Oriēte prope An
tiochiam habitans, in explicandis, quæ tractabat, fidei scripturæq̄ quæ
stionibus, perpetuo respiciebat. Eandem etiam vltra tam vastā terrarū,
mariumq̄ spacia in dubijs consulere non dubitabat. Hæreticum, non
catholicum pronunciare eum, qui eius impugnaret definitionem & iu
diciū, vnum illum suum agnoscens, quicumq̄ iungeretur Petri cathed
ræ. Quisquis, inquit, cathedræ Petri iungitur, meus est. Vitalem non
nosco, Melitum respuo, Paulinum ignoro, vt qui ab eius sedis cōmunio
ne se separauerant. Qui scire se affirmabat, super eam, velut petram, ædi
ficatam Christi ecclesiam. In vnius eius cōmunione, velut in arca Noe,
saluari nos ab ingruente diluuio. Ex vna Petri nauicula Christum nos
bis loqui, nos docere, in vna saluari posse, etiam ille sacer Ambrosius af
firmat: quam eandem, velut orthodoxæ fidei magistrā, & singulari di
uinae ordinationis dispositione, & assistentiæ priuilegio, ad hoc nobis
constitutā conseruatāq̄ ab initio agnouisse orthodoxos omnes, po
sterior

CONTROVERSIA VI.

sterioribus tribus libris nostris de Hierarchia ecclesiastica luculentissime demonstrauimus. Cum eius, inquam, cathedræ & ecclesiæ fide, doctrina & obseruatione, quoniam concordat, quod & nos a maioribus accepimus, & adhuc toto orbe, vbicunq; viget nomen Christianum, apud Indos denique & Armenios obseruari vidimus, apud quos æque vt apud nos missas priuatas celebrari certum est, tutius, opinor, in eo permanebimus, q̃ vt sequamur Lutheri insana commenta, quæ vbicq; ab euidenti veritatis luce cōuincuntur falsissima, & post illum, deserto illo corpore, ad quod congregentur illæ, quas memorauimus, aquilæ, in quo solo Christus, vita & salus permanet: exeamus Christum contra Christū, in deserto, in hæreticorum cryptis, angulis & latibulis frustra quærere: certam cum illis perditionem inuenturi, quicunq; demum illum cum suis sequi: illi potius, q̃ Romanæ & catholicæ per orbem ecclesiæ credere, dignum duxerint.

Toto orbe Christiano in hodiernum vsq; diē, etiam ab Indis et Armenijs, missas priuatas celebrari.

Et miror sane de istorum hominum noua hac religione, tam exacte nos reuocāte ad vnam Christi formam & exemplū, præter quod nihil a nobis volunt fieri. Qui cum videant Christum in sacra illa cœna multos habuisse conuiuas, omnes nempe Apostolos, atq; eis omnibus communicasse suum corpus, & sanguinem in eucharistia, nec a nobis missam celebrari volunt, nisi multi adsint cōuiuæ, cōmunicantes mensæ domesticæ. Quid igitur aliorum ne tepente feruore, si quis est in charitate Dei ardentior, & viuifici illius panis quotidianam refectiōem desiderat, etiā hic fraudari debet sancto illo suo desyderio, & cœlestis illius panis alimonia, nisi socium suę illius deuotionis inueniat? Christi exemplū nisi plurium simul, cōmunionem non habet. Solus ergo vt quis ex hoc pane edat, & bibat ex calice, contra Christi exemplū atq; institutionem istis est. Et quid de ægrotantibus? Hos ne communicant sine mensæ, et communionis socios? Si faciunt, ad sua ipsorum principia parum attenti sunt. Et quare non similiter sacerdoti, quoties libuerit, non licebit missam celebrare, vt ex pane illo edat, & bibat ex calice, etiam si nullos habuerit communionis socios & participes?

Aduersariorū commenta q̃ nihil secū cohæreāt.

Vides lector, q̃ nihil secum cohæreant istorum hominum commenta & somnia. Quod si qui abusus in rem sacratissimam, & saluberrimam irrepsert, vt irrepsisse plærosque non diffitemur, sciamus ad quem & quos pertineat eosdem corrigere. Et quisque suum modum agnoscat, & officium intelligat. Et hætenus de præsentī controuersia satis mihi dictum videtur.

R ij DE

DE COMMVNIO:

NE SVB VTRAQVE AVT
altera specie. Controuersia VII.

Vt intro-
ductus sit
in Latinā
ecclesiā v-
sus cōmu-
nicādi Lai-
cos sub pa-
nis tantum
specie.

Iamdudum in vniuersam Latinam ecclesiam ritus sub panis tantum specie Laicos cōmunicandi sacro sanctum illud, & viuificum Christi corpus, receptus fuerat: non equidem ex vlla institutione, aut synodali, aut ecclesiasticæ hierarchiæ præsidis Romani pontificis (quæ nullū huic rei inuenitur dedisse initium) sed ex interno quodam consensu Christi fidelium, atq; orthodoxorum præsulorum, qui considerantes, hinc nullā esse necessitatem Laicos cōmunicandi sub vtraq; specie, nulla vtilitate fraudari eosdem ex subtracto vsu calicis, quin potius eandē ipsis plenitudinem exhiberi spiritualis gratiæ sub vna panis specie, sub qua integer Christus est. Inde vero, cōsuetum eatenus ritum cōmunicandi sub vtraq; specie, nonnullis simplicioribus occasionem fuisse infidelitatis, & petrā scandali, vt ex quo imaginabantur, sub specie panis solum corpus, velut ex angue cadauer quoddam, & sub specie vini solum sanguinem Christi contineri, nō vero sub vtraq; Christū integrum. Qualis etiā nunc apud Bohemos plerisque vtriusq; speciei communionem velut necessariam sectantes, fertur esse impia & catholicæ ab initio ecclesiæ fidei orthodoxæ cōtraria opinio. Quæ etiam Lutherō nunc placere incepit, quemadmodū contra Episcopum Misnē, palam fecit. Tamen si cum assertiones illas suas scriberet, hac in re orthodoxe & nobiscū sentiret. Et præterea cōtingeret, vt Christi sanguis sub specie vini irreuerētius effunderetur in terram: nec seruari posset facile sub specie liquoris eiusmodi, nec deferri ad cōmunionem infirmorum quorumuis, quouis loco & tempore. Ad hæc, apud nationes plurimas vini raritatem ad communionem omnium non sufficere, cōmuni quodam consensu, velut suis inspirante sacro spiritu, apud omnes penes orthodoxæ ecclesiæ Episcopos & sacerdotes receptum est, vt sub panis tantum specie eucharistiam exhiberent Laicis.

Vt per Io.
Huic &
Hiero. Pra-
gen. eadem
cōsuetudo
in contro-
uersiā reuo-
cata sit.

Vt contro-
uersia defi-
nitione ec-
clesiasticæ

Quod cū magno cōsensu, magna etiam Laicorum oīm pace, & cōcordia obseruatum esset seculis aliquot (neq; em̄ certum vllum eius obseruationis inuenitur initium) & tandē a Ioanne quodā Hussita, & Hieronymo Pragēsi apud Bohemos (q̄s plurimos pertraxerāt in consensum sui erroris & p̄fidie) primū reuocaretur in q̄stionem et controuersiā, dein de & dānaretur, velut Euangelio Christi & obseruationi primitiue ecclesiæ contrariū: iuxta diuinā & Christi ordinationē ad Apostolicæ cathedræ, & ecclesiasticæ hierarchiæ p̄sidis, vna cū sacerdotali ex vniuersa Christi ecclesia secum eo tēpore Constantiæ congregato concilio, iudicium ac definitionem relata est. Qui definierūt, consuetudinē eiusmodi esse

CONTROVERSA VII.

esse licitam, decentē & rationabilem, nec immutandam, sed districte obseruandam, quibus locis iam obtinuerat, & seculis aliquot eatenus obseruata fuerat: damnantes eos vt hæreticos, qui eiusmodi consuetudinem impugnare pergerent, & damnarent vt illicitam, & Christi Euangelio contrariam. Et sacerdotibus sub anathemate interdixerunt, ne præter eandem iam apud se receptam consuetudinem, populū sub vtracq; specie communicare auderent, cæteros nihilominus, apud quos ea non obtinuerat, suæ consuetudini, aut certe libertati permittentes.

Quod si, vt est, a Deo præceptū est, vt subortas inter nos quæstiones, & controuersias eiusmodi graues & difficiles, in quibus inter nos alioqui conueniri non potest, referamus ad præsidem cathedræ, & sacerdotale concilium vna secum seruientium dñō: si, vt facit, nos securos reddidit, quod nobis indicabunt iudiciū aut quæsitæ, controuersæq; rei veritatē: si præcepit, vt agere debeamus iuxta verbum, quod illi annunciauerint nobis de loco, quem elegit dñs: imo vt obseruemus sollicitē ac diligētē, facere iuxta omnia, quæ nos docuerint, & siue ex verbis legis orta sit illa quæstio, ambiguitas & controuersia, vt tunc iuxta verbum legis quā illi nos docuerint: siue aliunde pendeat difficultas negotij deducti in iudiciū, vt etiam tunc quaecūq; illi de eodē dixerint, aut protulerint iudices iudicio: si iussit ille, vt non declinemus ab eo, quod iisdē illi aut docuerint, aut dixerint, seu ad dexteram, seu ad sinistram, qd in re iam definita ac certa controuerti adhuc opus est: Dixerunt illi Hussita et Pragen. pugnare eam (quam & hi nunc damnant) consuetudinē cū Christi Euangelio: contra negabant alij, apud quos ea consuetudo longo tēpore inuoluerat: deducta tandē est, quo oportuit, hæc quæstio, & controuersia ad iudiciū præsidis cathedræ Apostolicæ, et sacerdotū, non solum secum in eadem seruientium dñō, sed etiam oīm, qui ex vniuersa Christi ecclesiā euocati cū eodem conuenerant. Definierunt illi & protulerunt iudiciū. Quin hoc sequimur? Quid iterum inquietamus orbē iam semel definitis quæstionibus? Quod si in hunc modum faciendum est, redibunt Arrius, Macedonius, Nestorius, & vniuersa hæreticorū olim damnata colluies reuocabitur ab inferis. Dicunt isti, Christi verbis sententiam suā adstrui: idē & illi de suis impijs opinionibus dicebant. Nos dicimus contra, non recte ab ipsis scripturas intelligi. Quid igitur? Aequū ne cēsent, vt sibi qualibus qualibus, certe paucissimis, si ad contra sentientes conferant, indignissimis, q ad illos cōferantur, credamus nos? Quod si in domo, aut ouili catholicæ ecclesiæ necessaria est fidei vnitas, & concordia, & propterea penes pastore & rectore eius, vna cum delecto concilio, istiusmodi subortas in eadem controuersias definiendi (quæadmodum supra, et alibi demonstraui) esse debuit, et a Deo constituta sit, & ab vniuersa ab initio Christi ecclesia recognita autoritas: qd iam eadē

hierarchie
præsidis, &
vniuersalis
cōcilij Con
stantien.
decisa fue
rit.

Definitio
ni illi absq;
vltiori
quæstione
obsequen
dum neces
sario omni
bus.

DE COMMVNIONE SVB VTRAQVE SPECIE,

autoritate definitis non acquiescimus? Quid non sequimur? Mirum sane quod non perpendant, aduersus ipsos qd adiecerit dñs, quid de ipsis mandauerit his, qui portant gladium. Si quis aut, inquit, superbierit, aut contumaciter egerit, nolens obedire imperio sacerdotis, qui præest cathedræ, & in ea pro tempore ministrat dño Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes, eliminabisq; malum de Israel, aut de ecclesia, quo omnes de populo audiant & timeant: & ne quis amplius aduersus sacrosanctam autoritatem, quæ conseruandæ vnitati & concordie in ecclesiastica domo prorsus est necessaria, agat superbe & contumaciter. An cuiq; parum mali videtur ad appetitum quorūdam hominum in hunc modū perpetuo agitari, vexari, turbariq; Christianam rempublicam? nihil permanere in suo ordine? nihil stare loco suo? quenc; contumaciter & libere se efferre aduersus potestatem sublimiorem, Dei ordinatione sibi propositam? quenc; sibi vsurpare, quod est alterius? breuiter, diuina humanaq; misceri confundiq; omnia? An cui hoc malum spectare non videtur ad Christianæ reipublicæ, atque adeo religionis nostræ internecionē & exterminium? Quis em̃ huic malo modus erit, quis finis, nisi qui gladium portant, sui officij memores, hoc ipsum auferant e medio ecclesiæ, quo præsidis, rectoris, et pastoris eius a Christo nobis constituti, ab omnibus sacrosancta recognoscatur autoritas? Habent nouæ huius doctrinæ antistites adstrictos sententiæ suæ aliquot magni nominis, quibus persuaferunt, principes, habent ciuitates insignes et reipublicas, quæ istorū se crediderunt sententiæ, & indies gliscit malū exaugetur numerus. Ipsi in his agunt suum negocium, vt quorū pars magna qui sint, omnibus notum est: vniuersos certe hoc spectare, se in hac rerū confusione, hoc turbine, obseruari a viris magnis & principibus partis suæ, atq; alicuius fieri, qui rebus pacatis esurirent neglecti & inglorij, facile quiuis intelligit: & propter hoc in animum induxisse, nulli cedere, nulli credere, nullius hac in re deferre iudicio. Quod qualecunque, & a quibuscunc; aduersus illos proferetur, semper impugnabunt, semper calumniabuntur, vt iniquū, vt Christi Euangelio contrarium, et quod salua conscientia sequi non poterunt: vt semper fecerunt hactenus, vtq; semper facturi sunt. At contra, nobis nō videtur vt sequamur illos: vt deseramus, quod accepimus a maioribus: vt aliam fidē profiteamur, q̃ dudū didicerimus in catholica ecclesia: præsertim quam certo vidimus toto orbe tenuisse orthodoxos oēs ab initio: a qua nullis cauillis, nullis rationibus, nulla scripturarū apparētia, nullius autoritate, etiamsi oēs in vnum nunc contra starent, contra docerent Apostoli, etiāsi angeli de cœlo, nos abduci sinem⁹, sed etiam sanguine parati sumus eandem asserere. Quis in hunc modū dissidentes nos conciliabit in vnum, si nulla sit, ad quam hæc deferri oportet, & cuius iudicio indiscusse & simpliciter obsequi oportet? Quis erit huius tragediæ, nisi funestissimus, calamitosissimus, &

CONTROVERSIA VII.

& toti tandem Christianæ reipublicæ exitiosissimus exitus? Si autoritas aliquam his in rebus superiorem se profiteatur agnoscere, illā proferant. Hoc tamen meminerint, vt paratā omnibus aliquā, aditu cōsultaque facilem proferant, cum istiusmodi incidentiū controuersiarū quotidie locus incidat, & mox restringi eas cōponiq; oporteat, cum alioqui crescant & exeant in perniciosum dissidium. Proferant tamen quā voluerint. Præsidem, rectorem et pastorem Christiani ouilis (quē Christus instituit) Petrum, & qui locum eius pro tempore obtinet, recusant, ergo nominent alium. Si Imperatorem dicant, tamen illi modum suum non ignoret, eius tamen, euidentiae & certitudini causæ nostræ confidentes, nō recusabimus iudiciū, modo sincere profiteantur, simpliciter et absq; tergiversatione eius se secuturos sententiā & iudiciū. Si concilium vniuersale dixerint, iam dudum in vniuersali cōcilio Constantien. definita est hæc controuersia. Quid ergo nō sequuntur? Si dicant illud non celebratum legitime, quia contra Euangelium damnata est eorū sententia, hoc ipsum erat, quod nunc cōtrouertebatur. Affirmabāt Hussita et Pragensis, aduersari Euāgelio, communicare sub altera tantum specie: contra dicebant cæteri, & definitum est ex totius orbis concilio in nostram sententiā. Et quod obsecro cōcilio agnoscent, vt legitime celebratū, si quod illorū forte condemnet sententiā? Eius velim nobis notas prius explicent, ne post iudiciū, illud ipsum ad suū iudiciū reuocent. Et in primis, apud quē, aut quos, eius indicēdi, & loci eius, temporisq; cōstituendi, & qui, quanto ve numero cōuenire debeant, erit autoritas? Romanum pontificem nō agnoscunt, ergo suo arbitrio alium proferāt. Si Imperatorem dixerint, intelligunt opinor, nō ex vna Germania, sed etiā ex Italia, Gallia, Hispania, Anglia, Scotia, Hungaria, Polonia, Dania, Suetia, Noruegia, breuiter ex vniuersa Christiana ecclesia conuocari oportere ad cœcumenicum aut vniuersale cōciliū. At conuocāte Imperatore, vt huiusmodi, Galli, Hispani, Itali, Angli, Scoti, Hungari, Poloni, & cæteræ quas enumerauimus nationes, quæ Imperatoris auctoritatem nō sequuntur, nequaquam conuenient. Apud quem igitur? Si ex communi concilio & auctoritate Christianorū principum hoc ipsum indici voluerint, hoc ante explicent, an omnes principes intelligant, an aliquos tantum, & quos, aut quo numero: & nobis demonstrent, qua auctoritate apud hos (precipue si definitum numerum aliquem protulerint) præ alijs, eius rei sit auctoritas. Si apud oēs, nemo non intelligit, nunq̃ locum fore alicuius concilij, ad cuius indictionē tam multorum requiratur consensus & auctoritas, qui inter se in hoc nunquam conuenirent inuicem. Certe, ante indictionem cōcilij opus foret omniū totius Christiani orbis principum concilio, in quo ex cōmuni auctoritate & cōsensu decerneretur celebrandum, indicendumq; vniuersale conciliū. Et quis cōuocabit hoc præambulum cōciliū? Ad cuius vocantis auctoritatem vocati conueniēt?

R iij Ad

DE COMMVNIONE SVB VTRAQVE SPECIE,

Ad hæc, ante nobis explicent oportet, quibus omnibus vellent esse locum suffragij in istiusmodi concilio, & an vniuersum hoc penderet ex autoritate & arbitrio indicientium, ita vt se præteritum nemo posset cõqueri. Quã deniq; formam, quem modum, aut ordinem obseruari vellent in celebrando eiusmodi concilio. Num Babylonicum aliquod, accephalum, sine ordine, sine præside; an decenter ordinatum, in quo vnus præsidis omnia moderantis, vt in legitimis concilijs solet, ab omnibus sit agnita autoritas; & quam talem autoritatem proferent, cui vniuersæ Christiani orbis nationes deferre teneantur & debeant; Non existimo ipsos aliud concilium agnituros pro legitimo, nisi in quo Lutherus cū Philippo, suisq; stipatoribus iudices sedeat, pronunciaturi de Romano pontifice, & vniuersa, quæ eius autoritatem sequitur, catholica Christi ecclesia. Tamen quaecumq; voluerint, nisi ante nobis clarissimis verbis descripserint, nullum celebrabitur concilium, aduersus quod, postquam celebratum foret, & secus q̃ ipsi vellent, pronunciaffet, non multo plura, quibus eius autoritatē, vt minus legitime celebrati, impugnarent, inuenturi sunt, quam aduersus iam dudum celebrata concilia, quibus eorundem iam olim est damnata sententia.

Sed facessant hæc tergiversationes, hæc impietatis subterfugia, q̃ pernitiosissimæ dissensionis licentiam introducunt in ecclesiam. Agnoscamus necessariam autoritatem, quam Deus in eadē instituit. Quæ semel per eandem definita sunt, sequamur simpliciter, nec sine fine reuocentur in quæstionem & controuersiam. Si quid noui incidat, id quoq; referatur ad eius definitionem & iudicium. Cuius si quis contemptor fuerit, meminerint principes, q̃ sui sunt officij, quo auferatur malum de medio ecclesiæ, & cæteri discant sacrosanctam autoritatem non contemnere. Ita inter nos erit pax & concordia: ita inter nos erit Christus, cuius in pace locus est, q̃ & hostibus nostris superiores nos, & formidabiles faciet.

Iam dudū puto sibi de nobis persuadent aduersarij, quod declinemus vim & efficaciam argumentorum, quæ aduersum nos afferunt.

De quo ne multum gloriari debeant, mox intellecturi sunt.

Et quo cum iisdem agamus compendio, omnium summa, vis & efficacia ex hoc vno pendet principio, quod Christus ita instituerit, ita præceperit, vt omnes & de pane illo mystico ederent, & de calice biberent. Cuius præceptum tolli, ordinationē immutari ab hominibus, nefas sit. Quod sic institutum, sic præceptum a Christo fuerit, primum ex Matthæo, deinde ex Paulo comprobant.

Apud Matthæum in hæc verba legitur: Coenantibus autem illis, accepit Iesus panem & benedixit ac fregit, deditq; discipulis suis & ait: Accipite & comedite, hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes, hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hic

Ratiões ad
uerfariorū
pro necessi
tate cõmu
nionis sub
vtraq; spe
cie.

CONTROVERSIA VII.

Hic nos admonent, vt animaduertamus præcepisse dominum, vt de pane, ita & de calice, vt ex eo omnes biberent.

Paulus vero Corinthiis suis ita refert accepisse se a domino, atq; ipsis etiam tradidisse. Quoniã dominus, inquit, noster Iesus Christus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: Accipite & manducate. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquam coenauit, dicens: Hic calix nouum testamētum est in meo sanguine. Hoc facite, quotiescunq; bibetis, in meam commemorationem. Quibus tradit annotant ab Apostolo, Christum verbis præceptiuis vsum æque de calice, ac de pane illo mystico.

His addunt, ita adhuc vñitari apud Græcos, & olim etiam apud Latinos eundem vsum obtinuisse, plerisq; testimonijs confirmant.

Ioannes ille Hussita & Hieronymus Pragensis, qui primi autores fuerunt istius sententiæ, & quos hi duces præceptoresq; secuti sunt, ex verbis Christi apud Ioannem apparentius aduersum nos argumentum profecerunt. Nisi, inquit, manducaueritis carnem filij hominis, et biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si vita negatur non bibentibus Christi sanguinem, æque vt non manducantibus eius carnem, vtrumq; necessitatis est, & comedere & bibere. Comeditur autem Christi caro, et bibitur eius sanguis, sub speciebus panis et vini in eucharistia: Vtrumq; ergo speciem cōmunicare, necessitatis est. Sed hac ratione nos non perurgent nostri aduersarij, quod verba illa Christi apud Ioannem non putant pertinere ad sacramentum eucharistiæ.

Nunc videamus, hæc in se quid veræ soliditatis habeant, et num quæ merito vel tantillum mouere debuerint aduersus definitionem hierarchiæ ecclesiasticæ p̄sidis, vna cū sacerdotali totius orbis concilio. Et ante omnia rogatos velim aduersarios, vt nobiscum diligenter expēdant verba Christi, vt ea plenius, velut sibi ab eodem reuelata, refert Apostolus.

Dominus, inquit, noster Iesus Christus, qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens fregit, & dixit: Accipite & manducate. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meā commemorationem. Similiter & calicem, postquam coenauit, dicens: Hic calix nouum testamētum est in meo sanguine, hoc facite, quotiescunq; bibetis, in meam commemorationem. Quotiescunq; enim māducabitis panē hunc, & calicem bibetis, mortem domini annunciabitis donec veniat.

Hic nobiscum notēt verba, & signent mysteria, & nullam prorsus de eorundem & Christi vera sentētia dubitandi occasionem inueniēt. De pane dicit: Accipite & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam cōmemorationem. Non dixit: Accipite & manducate hoc corpus meum in meam commemorationem. Sed, hoc facite in meam commemorationem. Non nugabatur in re tanta

Responso.

Demōstratur, vt ex Christi institutione necessaria nō sit communicatio Laici populi sub vtriusq; specie.

Expenduntur verba Christi, vt referuntur a Paulo de cœna dominica.

æterna

DE COMMVNIONE SVB VTRAQVE SPECIE,

æterna illa Dei sapientia, sed quodq; ab eo hic prolatum verbum suam energiam & efficaciam habebat.

Iussit primum simpliciter accipere & manducare: iussit deinde & facere: iussit, inquam, accipere & manducare (quod tunc præsentis temporis erat) panem illum viuum, & viuificum, cōsecratum in suum corpus, quo tum illos communicabat tantum. Iussit deinde etiam hoc facere in sui memoriam, hoc ipsum videlicet, quod eum tunc facientem videbāt nempe etiam consecrare panem in ipsius corpus, & Christi fidelibus eundem accipiendum manducandumq; distribuere, quod est sacerdotis talis officij, & tempus futurum respiciebat.

Ad solos sacerdotes pertinere verba illa Christi in cœna notissima. Hoc ipsum etiam a Ioanne Huse aperte confiteri.

Ex quo plane est certum & euidens, nō ad Christi fideles omnes, sed ad sacerdotes solos, ea Christi verba spectare, ad quos solos hoc facere quod in cœna fecit Christus, pertinere indubiatum est.

Quod ipsum cum etiam Ioan. ille Huse, primus, vt dixi, autor aduersariæ sententiæ, & in hodiernum vsq; diem eius sectatores Bohemi oēs ingenue confiteantur, nec quisquam, modo Christianus, negare poterit fateantur quoq; necesse est, illa Christi verba nihil pertinere ad Laicos, vt quos vna nobiscum confitentur nō posse hoc facere, quod Christus ipsidem illis, quibus loquebatur, in sui commemorationem præcepit facere, hoc ipsum videlicet, quod illic Christus fecerat, nempe consecrare panem in eius corpus, & fidelibus manducandum distribuere.

Proinde, Hussita ille libello, quem Constantiæ de sacramento eucharistiæ edidit, quo suam de eadem explicabat fidem & sententiam, habet in hæc verba: Quum, inquit, dixit Iesus in cœna: Hoc facite in meam commemorationem, insinuat, quare sacramentum institutū est, maxime propterea, quod est cōmemoratio. Debet enim sacerdos hoc venerabile sacramentum offerre, & Laicis deuote dare, ac sumere in commemorationem domini Iesu Christi. Hactenus ille. Ex quibus est euidēs, vt & ipse intellexerit, proprie sacerdotibus dictum a Christo: Hoc facite in meam commemorationem, atq; ipsidem hæc tria in eis præcepta. Primum, vt hoc sacramentum offerant: deinde, vt Laicis ipsum ministrēt: postremo, vt & ipsi vtantur eodem. Et hæc tantum de panis specie dicta sunt.

Perpende yba Christi de calice.

De calice autem vide vt Christus non ipsidem, sed alijs sit vsus verbis, plenius tamen mysterij, & fidem, quam tuemur, catholicæ ea de re ecclesiæ clarissime explicantibus.

Similiter, inquit, & calicem postquam cœnauit dicens: Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. Hoc facite, quotiescunq; bibetis, in meam commemorationem.

Non hic præcepit ipsidem, quamuis discipulis, & qui sacerdotes nobis referebant, simpliciter bibere, sicut præceperat māducare de pane: sed quotiescunq; inquit, bibetis, hoc facite in meam commemorationem. Proinde etiam sanctiss. sacerdotes & Episcopi, in mortis articulo, cū ipsi non

CONTROVERSIA VII.

non possent iuxta suum officium consecrare, & offerre Deo immaculatam illam hostiam, sed communionem acciperent de manu alterius, ferre non leguntur nisi sub panis specie tantum accepisse illud viaticum, et non bibisse de calice: velut clare intelligētes, ex Christi praecepto nec ipsis hoc faciendum, nisi cum ex officio suo hoc facerent, quod fecit Christus, atque ipsis etiam faciendi potestatem constituit.

Nihil est in dictis Christi verbis contortum, obscurum, a se dissidēs, sed sibi & nostrae sententiae planissime consonant omnia. Sacerdotalis esse officij hoc peragere, quod in sacra illa coena fecit Christus, panem in corpus suum consecrans, atque alijs distribuens, plane indubitatum est & confessum, etiā ab aduersariae sententiae autoribus & sectatoribus. Quibus autem ibi dicitur a Christo, accipite & manducate, ijsdem etiam dicitur, ut & ipsi idem in eius commemorationem in futurum facerēt. De calice autem nec hoc ipsum quidem (secundum ea, quae Apostolus affirmat se accepisse a domino) praeceptiue aut imperatiue dictū est eisdem ut biberent, sed quasi relictum hoc in eorum arbitrio, nisi quando, ut dixi, ex officio cōficerent, & offerrent illam sacrosanctam et immaculatam hostiam.

Nec his contradicit, quod Matthaeus affirmat, etiam porrecto calice dixisse dominum: Bibite ex hoc omnes. Primum, quoniam pertinuisse hoc solum ad actum illum praesentem & calicem, quem tunc bibendum propinavit & exhibuit, posset haud incongruenter intelligi: non vero ad normam praefixam celebrando deinceps & in futurum sacrosancto illi mysterio, quam Apostolus ad instruendos Corinthios, et vniuersam in eis ecclesiam, ex ipsius, quod testatur, Christi reuelatione clarius explicat. Deinde ut pertinerent etiam illa ad normam praefixam celebrando deinceps atque in futurum illi mysterio, nihil ex eisdem cōuinceretur aliud, quam sacerdotibus etiam cōmunionem calicis a Christo necessario impositam, quando iuxta suum officium Christi illam coenam nobis referunt: cum illa Christi verba, ut demonstrauimus, necessario exigant & cōuincant, quod ad solos sacerdotes pertineant.

Vnde ergo nobis illud Christi praeceptum proferent de impetrando Laicis vsu calicis? Certe ex illis verbis, quae ex Matthaeo & Apostolo referunt, statui hoc non posse, iam certissimum atque euidentissimum fecimus.

Proinde quos locos nostri citant, quibus ostendant, etiam Christum ipso die resurrectionis suae sub panis tantum specie cōmunicasse duos illos discipulos in Emaus, & Apostolos illos suos fideles in illa Hierosolymitana ecclesia, quos commendat Lucas in hoc, quod erant perseverantes in doctrina Apostolorum, cōmunionem & fractionem panis, nulla facta mentione vini aut calicis, frustra conantur eludere per suam synecdochē. Quod veteris cōmunis sit ea sententia de sacramenti distributione locos illos intelligi, cōfitentur nobiscū aduersarij. Quod de sola fractione ac di-

Expenduntur verba eadem Christi, ut non nihil diuersimode referuntur a Matthaeo.

Exemplum Christi & Apostolorum subscribere sententiae de cōmunionem populi sub panis tantum specie.

DE COMMVNIONE SVB VTRAQVE SPECIE,

ac distributione panis loquantur, ipsa verba demonstrant. Quod intelligendæ synecdoches nulla sit necessitas, iam demonstratum est, cum nullum sit Christi institutum, nullum præceptum, vt populo distribuatur vtraq; species. Imo, quod ipsa Euangelij verba non admittant, sed excludant eiusmodi synecdochen, quisquis ea diligenter perpenderit, clare intelliget. Refert Euangelista Christum ipsum resurrectionis suæ die, duobus discipulis suis Hierosolyma in Emaus castellum euntibus se adiunxisse velut itineris comitem, tentos autem impeditosq; oculos eorum, ne ipsum agnoscerent, donec intrans cum eis et vna recumbens, acceptum panem ipse benedixisset, atq; illis porrexisset, quemadmodum & in sacra cœna fecisse legitur. Quo accepto, velut illius viuifici panis virtute, apertos oculos eorum, vt eum agnoscerent. Ipsum vero iam tum subito disparuisse ab eis. Quis ergo hic locus relictus est calicis? Puto, nō dicent ante benedictum illum panem distributum fuisse calicē. In accepto autem pane, & illis oculi aperti sunt, & continuo Christus disparuit. Non est ergo ventum ad calicem.

Etiā hic agnosce virtutē eu charistiae ex opere operato.

Conclusio cum epologo prædicatorum.

Itaq; cum nullum sit Christi institutum, nullum præceptum, ob quod oporteat vsum calicis esse communem Laicis. Cum Christi & Apostolorum in illa sua recens nata ecclesia exemplum habeamus de distributo illo pane benedicto & viuifico sine calice. Cum certum sit, integrum Christum cum omni suæ gratiæ et benedictionis plenitudine & dari & accipi in vna panis specie, nec quicquam plus accipi sub vtraq; q̃ sub altera specie, nec fingi possit, quicquam spiritualis aut medicinæ, aut alimonie deperire fideli populo ex subtracto vso calicis: Quid hic habent aduersarij, quo calumniari possint definitionem ecclesiasticæ hierarchiæ præsidis & vniuersalis concilij probantem, introductam receptamq; a multis seculis consuetudinem de communicando populo sub panis tantum specie, eamq; aut immutari, aut impugnari vetantem? Quid ob quod tam pertinaciter cōtendant damnare, quod a totius orbis sacerdotali concilio approbatū est: abrogare, quod iam olim vt licitū, decens, sanctum, a patribus maioribusq; nostris, viris grauib; sapientibus, religiosis, & quibus non paulo q̃ nobis, syncerius ac diligentius fuisse religionis studium, & suæ salutis curam, vtrorumq; fructus & opera testantur, receptum est: reuocare quod tam multis seculis abrogatū est? Quæ est hæc nostræ religionis indignitas et contumelia, si in hunc modum ad vnius aut alterius, priuati, pertinacis, furiosi q; hominis appetitum, publici, sancti, multisq; seculis recepti ritus refigit, reuocariq; debeāt? Si quid ob necessariam aliquam causam mutandum videatur, vt hoc vniuersaliter fiat oportet: & eius autoritate, cui a Christo totius ouilis sui gubernandi cura, & regendi officium commissum est. Cui dictum a Christo, vt q̃ doceretur in vniuerso suo regno hic super terram figeret, refrigeret, obligaret aut solueret, hoc ipsum ita fixum, refixum, obligatum, solutumque coram

CONTROVERSIA VII.

coram Deo habitum iri in coelis. Quid ergo nos partes alienas inuadimus? Si Petro, & qui eius locum in ecclesia tenent, data est pascendi, regendiq; ouilis, atq; ouium Christi autoritas, intelligere debent, qui eius se ouilis volunt esse participes, obediendi rectori & pastori eiusdem sibi necessitatem esse impositam. Aduersus quem qui insurgunt tam cōtumaciter, euidenter demonstrant, ad ouile Christi se non pertinere.

Nullus est locus aduersus prædicta Lutheri illi cauillo, quo in suis assertionibus utitur, & irrefragabilia argumenta nostra in cauillos trāsformare apud suos conatur.

Nec quisquam, inquit, cauillis eorum moueatur, qui garriunt sub pane omnia accipi. Christus enim sciebat, sub pane omnia accipi, nihilominus tamen vinum instituit.

Lutherani
cauilli re-
motio.

Sed non cauillamur Luthere, imo verba sobrietatis loquimur. Sciebat Christus (quod nobiscum confiteris) sub pane omnia accipi. Non carnem solam sine sanguine, sed illam viuam & viuificam, de qua Ioannes: Et verbum caro factum est, totum, inquā, integrumq; ipsum Christum. Haud tamen frustra ipsum instituisse credimus, etiam vini speciē atq; vsum calicis. Sed duobus modis ex doctrina orthodoxorū patrum consideramus sacramentum hoc diuinissimum & ineffabile, nempe vtrationem habens panis illius viui & viuifici, quomodo etiam nobis viaticum dicitur: & vt oblationē illius agni immaculati pro mundi salute in ara crucis referens, vtrq; oblatio illa mūdæ eius, salutarisq; hostiæ a nobis reiterat in hoc mysterio. Primo mō vt a specie panis illud ipsum sufficientissime significatur, ita integra eius plenitudo & efficacia sub eadē exhibetur fidelibus. Secundo modo vtramq; requirit speciē: ita enim refert illam hostiam, vt in ara crucis oblata est, in qua, in remissionē peccatorum nostrorū, vniuersus eius sanguis effusus est & separatus a corpore. Quare alia illic corporis, alia sanguinis figura est, quāuis sub vtraque totus integerq; Christus.

Sed cum sacerdotum, non laici populi sit, sacrificare & offerre illā hostiam, quæ semel in ara crucis pro nobis oblata est, ad eosdē quoq; quando hoc faciunt, & hostiam illam nobis referunt, vtriusq; speciēi vsum necessario pertinet. Vt vero a Christi fidelibus inde quaeritur fructus spiritalis alimoniae, quaeritur vita, atq; illi vitæ incorporatio, atq; per eandem cum Deo vnio, tantum iisdem præstatum ab illa carne verbo sub vtriusque panis specie, quantum præstaretur sub vtraq;. Hæc est Lutheri ratio cur sciens Christus sub alterutra specie tantum sumi, quātum sub vtraque, vtramq; nihilominus instituerit. Quam si nobiscum humiliter curasses discere, & sequi in catholica Christi ecclesia, careremus his tur-

Quod Græcam hic ecclesiam proferunt etiamnum perseuerātem in ritu, vt dicunt, primitiæ ecclesiæ communicādi sub vtraq; specie, quid aliud

De vsu ec-
clesiæ Græ-
cæ communis

S

DE COMMVNIONE SVB VTRAQVE SPECIE,

nicādi sub
vtraq; spe
cie, quem
proferunt
aduersarij.

aliud agunt, q̄ vt monstrent nobis Christum in deserto, in angulis & penetralibus, & abducāt extra Christi ecclesiam, quæ Petri auctoritatem recognoscit et sequitur. In qua vna inueniri veritatem, inueniri Christum & salutem, supra demonstraui.

Quanquam non damnemus ritum hac in re Græcanicæ ecclesiæ, intelligentes nec hunc, nec illum Christi præcepto exigi, cum videamus vtrumq; diuersis temporibus vsitatum fuisse in ecclesia. Constat sane B. Leonem etiam præcepto, aut edicto exegisse populi cōmunionem sub vtraq; specie in Romana ecclesia, ad cōfundendam Manichæorum insaniam. Quorum suo tempore etiā Romæ apud plerōsq; repullulasse re cœpit impietas, affirmantium Christum venisse ad nos, non in vero, sed in phantastico & exangui corpore: nec passum vere, nec mortuum, nec resurrexisse a mortuis. Proinde & dominicum corpus sub panis tantum specie sumebant, abstinentes a calice, quod exangue eius corpus fuisse, atq; esse crederent. Quare sanctus pōtifex ad reprobationem pestilentissimi erroris præcepit populum communicare sub vtraque specie. Quod tamen, vt faceret, opus nō fuisset, si eatenus ita recepta, vt ex Christi instituto necessaria, fuisset communio populi sub vtraq; specie.

At post cessante ea causa, imo quas supra commemorauimus, vrgentibus causis contrarijs, communio calicis, quod ad Laicos pertinet, tacito quodam Christi fidelium, & ecclesiæ præpositorum consensu est abolita, & multis seculis vsitata communio sub panis tantum specie.

De azymo
& fermentato.

Quemadmodum & azymi & fermentati panis, qui cōsecraretur, fuit obseruationis diuersitas. Nam quod Christus nouissima illa sua cœna consecrauerit in pane non fermentato, sed azymo, quippe prima die azymorum post esum agni legalis ac typici, quādo sub grauissima interfectionis pœna reperiri non licebat fermentatum in vniuersis domibus filiorū Israel, atq; ita ab initio, Christi imitata exemplū, obseruauerit illa primitiua & Apostolica ecclesia, plane indubitātū est. Quia tamen aliquanto post, aperta iam luce veritatis Euangelicæ diffusæ in orbem, abolēdo in vniuersum Iudaismo, qui ab initio lucrādis Christo Iudæis, & ouili eius incorporādis, ex cōsilio spūs sancti ferebatur ab Apostolis, ijdem illi, successoresq; eorū toto studio incumberent, quod etiā in illo ipso azymo Iudaizantes quidam imaginarētur quiddam Iudaicum: quo etiam hoc ipsum euellerent, ecclesiastico decreto introductum est, vt vbiq; cōsecraretur in fermentato, non in azymo: sane intelligentibus iisdē sanctis patribus, Christi exemplum nō induxisse obligationem, vt sic perpetuo fieret, quamuis azymum, q̄ fermentatum, significantiæ & mysterio magis congruat. At cessante illa causa, ob quam primitiuus ille ritus immutatus fuerat, Romana, & cum ea vniuersa Occidētis, Meridiei & Septentrionis ecclesia, ad eundem, vt Christi exemplo conformem, & mysterio congruentiorē reuersa est. Græcanica vero ecclesia iam semel receptū feruēti

CONTROVERSIA VII.

menti vsum mordicus retinuit, singularitatis notabilem se, vt in alijs ple-
risq; faciens. Quod ipsum singularitatis studiū postq̃ se tandē diuisit a
Romana ecclesia, etiam in hæreticam impietatem (vt sunt indiuiduæ so-
rores schisma & hæresis) facile trāsformatum est, vt qui abominationē,
non consecrationem affirmarūt deinceps, q̃ sit a nobis in azymo, quo v-
biq; comprobetur infallibilis illius Christi promissiōis veritas. Qua vt
pollicetur aduersus ecclesiam inædificatam illi Cephæ ac lapidi, quæ Pe-
tri (quem Christus sui ouilis pastorem & rectorem constituit) autorita-
tem ac magisterium agnoscit & sequitur, non præualituras inferorū por-
tas, quas infidelitatem, hæreses, & orthodoxæ fidei cōtrarios errores ali-
bi ostendimus: ita innuit, nec obscure significat, diuisas ab eodē illo saxo
& lapide, & quæ communionē atq; obedientia non coniungūtur eccle-
siasticæ hierarchiæ rectori ac præsidī, mox tradi potestati satanæ, & in
ipsas mox præualere easdem illas inferorum portas, quas diximus, hoc
est, fidei errores & hæreses, quas ingressus, omni spe salutis excluditur.

Quare quisquis, aut hac in re, aut quacuncq; alia, Græcam sequi ma-
uult, q̃ Romanam & vniuersam Occiduam ecclesiam, quæ illi in ortho-
doxa & catholica fide coniungitur, mauult Christum contra Christum
in deserto quærere, in angulis et penetralibus, q̃ in illo corpore ecclesiasti-
cæ domus, & ædificij illi Cephæ inædificati, certo inuenire. Sed nihil ita
quærendo, q̃ portas inferorum, damnationem & interitum inueniet.

Restat adhuc Hussi illius, quod ex Christi verbis apud Ioannem su-
pra inductum est, argumentum soluere. Quo tamen aduersarij nos nō
perurgeant, vt qui nolunt locum illum vniuersum quicquam pertinere
ad eucharistiam, aduersus orthodoxorum patrum, & clarissimā verbo
Christi sententiā: quia tamē vnū hoc maximi apud Bohemos mo-
menti est, atq; etiam alijs fuit erroris occasio, necessario pertractandū est.

Vetus hæc fuit Armeniorum, atq; etiam aliorū quorundam hinc du-
cta, quamuis non sana sententiā, vt assererent, æque communionem sub
vtraq; specie, ac baptismi sacramētum, omnibus ad salutē necessariam.
Proinde & mox baptizatos, quamuis vsu rationis carerēt, infantes, atq;
etiā amentes, altaris sacramēto reficiebant. Quē morē diu durasse in pri-
mitiua ecclesia, B. Dionysij, Cypriani & Augustini scriptorū monumen-
ta comprobāt. Sed hanc sententiā, & euidēs ratio, & Apostolica senten-
tia redarguit. Nam quod Christus, qui omnes vult saluos fieri, quicquā
constituerit ad salutem prorsus necessarium, nisi quod non difficulter
possit exhiberi omnibus, nulla ratio admittit. At eiusmodi est vnicū ba-
ptismi sacramētū, qd facile exhiberi potest in hanc lucē editis quibusli-
bet, quamuis infantibus, atq; aliter mente captis, atq; vsu rationis caren-
tibus: nō vero sui corporis & sanguinis sumptio sub speciebus panis &
vini in eucharistia. Quæ vt edantur & bibantur ab infantibus nōdum
assuetis solido cibo & potu, imo quibus ingeri nihil potest, q̃ lac ex ma-

Græca ec-
clesia sin-
gularitatis
studio sem-
per notabi-
lis.
Vt nūc eti-
am hæreti-
ca impieta-
te excre-
tur azy-
mum.

Qui Græ-
cam, quam
Romanā
& illi con-
sentientem
vniuersam
mauult te-
qui eccle-
siā, is ma-
uult Chri-
stum in de-
serto, & in
angulis fru-
stra quære-
re, q̃ in il-
lo corpore
certo inue-
nire, ad qd
congrega-
tur aquile.
Ad argu-
mentū Io-
Hussi ex
bis Christi
apud Ioan-
Nisi man-
du. & bibe-
ritis, &c.

S ij ternis

DE COMMVNIONE SVB VTRAQVE SPECIE,

ternis vberibus, prorsus fieri non posset: sed nec stultis & mente captis, nisi persuasis, quod non semper posset fieri. Nō est ergo instituta a Christo, vt omnibus ad salutem necessaria.

Rationi huic subscribit sentētia Apostolica, & diuersam sententiā euidenter redarguit. Siquidē sumi ille non vult, nisi ab his, qui se ante probauerint. Quod facere nō possunt, nisi quibus est rationis vsus, & iudicium, alioqui indigne sumi affirmat & ad iudicium, nec deesse diuinā vltionem in hac etiam vita aliter sumentibus. Probet autem seipsum, inquit, homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus dñi. Ideo & inter vos multi infirmi, & imbecilles, & dormiunt multi.

Quare catholica Christi ecclesia, verā germanāq; Christi affecuta sententiā, vt dicta eius verba: Nisi manducaueritis carnē filij hoīs, & biberitis eius sanguinē, non habebitis vitā in vobis, nō dici oībus intelligit, sed his tm̄, qui iuxta Apostolicam doctrinā seipso probare possunt, et diiudicare, ac discernere a cōmuni & profano cibū illum sacre & mysticum: & propterea eorū damnat sententiā, qui ex eisdem Christi verbis volūt oībus ad salutē necessarium, manducare carnem filij hominis, et eius sanguinē bibere, æque vt renasci ex aqua & spiritu. Ita credit suos filios sub panis tm̄ specie sacrosanctum illud & viuificum Christi corpus fideliter sumētes, nō fore expertes illius vitæ, quā idē ille negat habituros eos,

Vt sub panis specie, & corpus Christi sumatur, & sanguis.

q carnē ipsius non manducauerint, & nō biberint sanguinem. Vt quæ sane intelligit carnē illā, quæ exhibetur sub panis specie, non esse carnem exanguem & mortuam, sed viuā atq; etiam viuificam: illam, inquā, de qua ille tonitruū filius: Ecce verbum caro factum est, nēpe totum integrūq; Christum. Id qd idē ipse nobis Christus clarissimis verbis affirmat. Nā qui dixit: Panis, quē ego dabo vobis, caro mea est, quā ego dabo pro mūdi vita, idē ipse affirmat se esse illum panē, quem carnem suā dixerat: vt quiuis intelligat, de carne verbo ipsum suā verba intelligere. Ego, inquit, sum panis vitæ, & rursus: Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem, & qui māducat me, viuet propter me. Totus itaque Christus sumitur, & māducatur sub vna panis specie in eucharistia. Is ille panis æque sitim vt esuriem sedat: proinde & cibus & potus est: quādo sumitur, & caro māducatur, & sanguis bibitur. Ego, inquit, sum panis vitæ. Qui venit ad me, nō esuriat, qui credit in me, non sitiet in æternum. Qui venit ad me, qui meæ mēse participat, quā ego meis exhibeo, hoc est (vt ante dixit & cōtinuo repetit) q me māducauerit, nō esuriat. Quomodo aut venire ad ipsum oporteat, & ad sacrosanctā illam mensam accedere, nempe ex fide sincera & integra, apertius explicās: Qui credit, inquit, in me, nō sitiet. Nā firmiter credendo, et ante etiā discussa probataq; iuxta Apostoli doctrinā, cōscientia, oportet ad illum accedere, in illo pane accepturi æque sitis, vt famis remedium. Qui credit in illum, & panē illum

CONTROVERSIA VII.

edit, nec esuriet, nec sitiet in æternum: nullo proinde poculo opus habet amplius. Sic autem loquitur, ut rerum sensibilibus quadam figura ac metaphora viuifici huius mysterij latentem nobis vim explicet. Nam fames & sitis resolutionem, & ut sic dixerim corruptionem continuam nostrorum corporum, velut symphomata quædam, consequuntur. Quum enim quodlibet animal per cutim dissipetur in ambientem aerem, principio partes cuti subditæ inanes redduntur. At nativa harum facultas est (quemadmodum est demonstratum a medicis) ut nutrimentum ex vicinis partibus (quo rursus impleatur id, quod resolutione inane factum est) ad sese alliciant, quod & illæ ex sibi vicinis faciunt: breuiter, vniuersæ ex proxima quaque parte facto celeri tractu, perinde quasi in choro aliquo, donec ad ventriculum productæ venæ inanes euadant, quæ ex ventriculo nutrimentum ad se consueuerunt euellere, velut stirpium radices in terram demissæ, quæ plantis ventriculi vice est. Quem animalibus, utpote terræ non adhærentibus, velut nutrimenti promptuarium quoddam necessario fabrefecit natura: insuper & facultatem addidit, qua suam sentiret penuriam, quo animalia ad cibum potumque incitata non deficerent. Nam cum venæ illæ ex ventriculo trahunt velut mulgentes sugentesque, ventriculus eiusmodi suctionem non ferens, sed tamquam diuulsus, huius molestiæ remedium, cibum, potumque exquirat, quo & ipse eiusmodi molestia liber sit, & restituendis, quæ resoluta sunt, ex corporis partibus alimentum sufficiat. Hic ventriculi sensus, hæc appetentia, & fames, et sitis est, quæ consequuntur, ut iam explicauimus, resolutionem, & corruptionem continuam totius corporis. Quæ si tolleretur, atque incorruptibilia nobis corpora fierent, nec fami, nec siti locus foret reliquus.

Fames & sitis in nobis ut fiat.

Hoc est ergo, quod dicit Christus: Ego sum panis vitæ, qui venit ad me, non esuriet: qui credit in me, non sitiet in æternum. Quod videlicet panis ille, ipsum manducantibus ex fide, vitam confert incorruptibilem. Id quod continuo absque eiusmodi circumlocutione, aut metaphora, clare explicat dicens: Ego sum panis viuus, si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et panis, quem ego dabo, caro mea est, quam dabo pro mundi vita. Bis dedit eam carnem, primum in cena discipulis, cum dixit: Accipite & manducate, hoc est corpus meum: secundo in ara crucis pro mundi vita. Quod si manducata, ut oportet, caro Christi præstat vitam immortalem atque incorruptibilem, & famem, & sitim excludit: et qui carnem illam manducat, is & sanguinem bibisse intelligendus est, nisi sibi velis Christum contrarium. Nam qui ex fide manducantibus ex illo pane, carne sua, pollicetur vitam, eodem loco negat illam contingere, nisi etiam bibentibus suum sanguinem. Ergo illum panem edens, intelligendus est etiam bibisse eius sanguinem. Et hæc de controversia, quæ inter aduersarios & nos est, de communione sub utraque aut altera specie, satis mihi superque dicta videntur.

Ut manducata ex fide Christi caro, & fames & sitim excludat.

Ut illum panem edens ex Christi verbis conuincitur intelligi etiam bibisse eius sanguinem.

DE ADORATIONE CHRISTI IN EVCHARISTIA.

Controuersia VIII.

An recte adoretur Christus in eucharistia, illi supplicetur, & cum omni honoris & reuerentiæ significatione atq; exhibitione tractetur, deferaturq; & ingeratur populo. An vero hoc ipsum ad Dei irrisionem pertineat, vt docent aduersarij.

Estat adhuc vna inter aduersarios & nos, quæ eucharistiam cõcernit, cõtrouersia: An recte adoreretur Christus a nobis in eucharistia, recte illi, velut nobis realiter, vere, quæadmodum quibus cum in terra viuebat, præsentem, & quasi familiarius se ingerenti supplicemus, recte etiã illã cum omni honoris & reuerentiæ significatione ac delatione ob eiusdẽ Christi præsentiam tractemus, deferamus, atq; ingeramus populo, prouocandæ deuotionis studio, excitandiq; eundẽ, vt ad suum redemptorẽ, velut præsentem, & quasi oculis eorum se ingerentem, mente affectuq; sincero cõfugiat, quemadmodum ipsi a patribus nostris, viris religiosis fieri vidimus: & omnes vbiq; facere dicimus, & toto orbo multis seculis factum certo cognoscimus, nec dubitamus ita vsitatum ab initio. An vero hæc faciẽtes Deũ derideamus, & velut idololatriæ crimẽ committamus, quemadmodum magno consensu nunc docent aduersarij. Tamen in confessione sua eam ipsam sententiam suam dissimularint, ne nimium aduersum se prouocarent Martiæ iestatem Cæs. auitæ & catholicæ religionis obseruantis. cæterosq; orthodoxos principes. Quo concilio et pleraq; alia suæ doctrinæ in eadẽ confessione obtexerunt mysteria, quæ nunc res ipsa loquitur & palam facit, vt a nobis dissimulari non possint.

Quod vero ad præsentem controuersiam attinet, satis admirari nõ possum, de temeritate & iniquitate iudicij eorundẽ, de suis nostrisq; patribus & maioribus, viris prudẽtibus, orthodoxis & religiosis: vtq; eos, & toto orbe catholicos multis seculis oēs, habere pro stultis & fatuis, & qui Deum pie se colere arbitrantur, eundem ludibrio habuerint, habere audeant.

Quod si hic dicant scripturæ se inniti autoritati & iudicio, cui credendum sit, etiam vt vniuersus mundus contra sentiat, ego sane quãtumuis diligenter scripturas excusserim, nusquã inueni prohiberi adorari Christum nobis præsentem, ac se ingerentem in eucharistia: illi veluti præsentem fidelius & familiarius supplicari: illi omnem reuerentiæ et honoris testificationem exhiberi.

Sed ad hoc, inquiunt, non est in eucharistia, vt adoretur, sed vt manducetur a fidelibus, nec legimus in scripturis, illic sic se coli & adorari velle. Et his adiungunt suum illud axioma (cuius supra euidentem falsitatem

CONTROVERSIA VIII.

fallitatem demonstrauius.) idololatricū esse cultum, qui Deo exhibetur sine expresso eius verbo, quo sic coli instituit, & a nobis exigit.

Quid hic audio? Ergo idololatræ fuere Magi illi, qui Christum adorauerunt in cunabulis, & mysticis illis honorauerunt muneribus? Neque enim ad hoc incarnatus, & in mundū natus est, ut hic adoraretur in mortali corpore, sed ut conspiceretur, cederetur, crucifigeretur, et pro nostris omnium peccatis satisfaceret, nec vllum Dei verbum ex scripturis proferent, quo a Magis ille cultus exactus fuerit.

Hoc mihi vellem responderet aduersarij, si Christū viderent præsentem corporalibus oculis, quemadmodū hic in terris agentem, primū in mortali, deinde in glorioso corpore viderunt eius Apostoli, nec dubitarent vere Christum esse, quē viderent, quacūq; demum causa illi placeret se nobis exhibere & ostendere, an dubitarēt illum adorare, illi se prosternere, illi velut familiarius se ingerenti fiducialiter supplicare, & oīs reuerentię & honoris significationem deferre? An forte ante ipsum interrogarent, an vellet adorari a nobis? Hoc certe nos docet omnes lumen diuini vultus signatum super nos, ut diuinum numen adoremus, vbi cūq; persentiscimus singularē eius, familiarēq; aliquā nobis ingestam præsentiam, id quod fecisse semper sanctos oēs, vniuersa scriptura testis est. Quod si de hoc se dubitare non audebunt dicere, quid igitur dubitant adorare præsentem in eucharistia? in qua tam vere præsentem vident, fidei multo certioribus, q̃ corporalibus oculis, tam, inquam, vere, q̃ erat in matris gremio, cū adoraretur a Magis, q̃ pendebat in cruce, q̃ nūc sedet in patris dextera? Neque enim cū Sacramentarijs nunc nobis est controuersia, qui istiusmodi dicentes, suo dogmati consona dicerent: sed cū his, qui credunt Christum realiter & vere esse in eucharistia. Cum quo rum doctrina, quum ex his palam constet pugnare hanc eorundem assertionem & sententiam, pro qua nullum iota ex scripturis proferunt, existimo satis explicatam hanc controuersiam, ut facile ab vnoquoque dijudicari possit & valeat.

DE POENITENTIA.

TIA, ET QVAE AD EAM PERTINENT, CONTRITIONE, CONFSSIONE, & SATISFACTIONIBUS.

Controuersia IX.

Amet si poenitentiae doctrina cum ea, quae de nostri iustificatione est, ita coniuncta sit, ut ab ea seiungi non debuerit, quia tamen non nostro, sed aduersarij haec nunc tractamus arbitrio, confessionis eorum ordinem sequentes, nunc explicanda est. In qua more suo plurima nobis affingentes, quae cum doctrina nostra

Aduersariorum de sua poenitentia doctrina ita abunda gloriatio, & in nostram calumniam.

S iij plane

DE POENITENTIA,

plane pugnant e diametro, & eandē confusissimam, obscurissimam, errorum et hypocrisis plenam, obscurantem beneficiū Christi, potestatem clauium, & iustitiam fidei, odiosissime criminātes, a se (si Christo placet) pia doceri, salubria & necessaria vniuersæ Christi ecclesiæ, plurimumq; lucis per Lutheri scripta inuectum in hanc doctrinam poenitentiae gloriantur & iactitant. De quo cum etiam ad bonorum omnium iudiciū, velut causæ suæ securi, libere prouocent, mihi erit curę, vtrinque eam sic explicare, vt fortassis ipsi de eademmet aliter iudicaturi sint.

Propositio
cum parti-
tione.

In primis itaq; poenitentiae nostræ doctrinam, quam ita traducunt, explodūt & exhibilant, paucis explicabimus, quo secū perpendant aduersarij, an eam vsq; nunc recte intellexerint. Deinde quam & illi in eius locum introducere conati sunt, illam suam tam expeditam, tam facile, tam salutarem subiungemus, quo sit collatio facilior: atq; ita excutiemus, vt vel parum oculato litem hanc pronunciare non erit difficile.

Explicatio
doctrinæ
catholicæ
de poenit.
Poeniten-
tia quidē

Poenitentiam etsi ex vsu Latini sermonis intelligamus poenam aut displicentiam, q̄ nos tenet de eo, quod commisimus, fecimus, nostræ voluntate aut consilio factum est: ex vsu tamen diuinæ scripturarum, & doctrinæ ecclesiasticæ eam intelligimus odium, detestationemq; vitæ veteris, admissorumq; a nobis criminum, quia illis diuinæ maiestatis oculos offendimus, & ab eisdem nos expurgandi, & diuinæ misericordiæ ac gratiæ impetrandæ conatum syncerum ac diligens studium, per quod exquirimus vniuersa, quæ ille nobis ad hoc media & remedia constituit: atq; illis libenter, humiliter, confidenterq; nos subdimus, sperantes de illius benignitate & misericordia.

Vt oriatur
necessario
ex fide ca-
tholica &
spe.

Hæc aduersariorū illam fidem specialem a Deo, Christo, Apostolis, scripturisq; ignoratam, prorsus ignorat, sed oritur ex fide catholica, quæ hinc scelerum conscientia, diuini iudicii terrore, & gehennæ metu nos cōcutit: inde infinitam Dei, etiam vltro, quæ peccatores nos, ad gratiam suam inuitantis, bonitatē & misericordiam suggerit, & ante oculos ponit, vt inde certa spe veniæ concepta, audeamus ad ipsum, quamuis multipliciter a nobis offensum, respicere: audeamus ad illum nos cōuertere, illi nos humiliter & cum certa veniæ impetrandæ fiducia prosterne. Primus itaq; atq; adeo vnicus nobis poenitentiæ fons est, fides orthodoxa & catholica, ex qua spes illa & veniæ impetrandæ fiducia velut riuus quidam scaturit. Ex quibus duabus, fide, inquam, & spe, salutaris poenitentiae hortus est, cuius tñ illas ipsas, non partes, sed causas intelligimus. Ipsa em̄ est, vt diximus, auersio a via peccatorum, qua pergebamus ad interitum, & ad Deum per eius syncerę amorem, et humilem veniæ commissorum implorationem, reuersio & conuersio.

Fidem &
spem non
partes, sed
causas esse
poenitentiæ.

Poenitenti-
bus q̄ asse-
quende re-
missionis
peccatorū

Et qm̄ nondum baptizatis Christus baptisma medium assequende remissionis peccatorum proposuit, ideo illis a poenitentia baptismum ad salutem necessarium docent diuinæ Apostolicæq; literæ. Itaque lu-
dæis

CONTROVERSIA IX.

daeis concionante Petro ad fidē Christi conuersis, & ex cordis compun-
ctiōe quo sibi ad salutē opus foret percontantibus, responderunt: Pœ-
nitentiam agite, & baptizetur vnusquisq; vestrū in nomine Iesu Chri-
sti in remissionem peccatorum vestrorum.

media sint
proposita.
Baptismus
nondū ba-
ptizatis.

His vero, q; baptizati peccatis & sceleribus cōmacularunt, quā in ba-
ptismo acceperunt, innocentiae tunicam, qm̄ velut alteram a naufragio
tabulam, qua enatarent, Christus obtulit, vt peccatorū remissionē sacer-
dotum suorū ministerio qugerēt, affirmans fore, vt quorū illi peccata re-
mitterent, tñ vere pœnitentibus, a Deo remissa ea forent in coelis: retēta ve-
ro, hoc est, non remissa, q̄ illi retinerent ac non remitterēt: hoc habuit ab
initio, et habet dogma catholicæ ecclesiæ, vt pœnitētes eiusmodi, q; remis-
sionem pœtōrū suorū a Deo sincere q̄runt, sacerdoti eius se humiliter sub-
dant, ea detegāt, & vniuersum cordis sui habitū aperiant, quo intelligere
possit, remittere ne ea, an velut veræ cōtritionis calore nō satis cocta, reti-
nere adhuc debeat: vt quicq; in alterutrā partē fecerit, cū iudicio faciat,
cui pœnitētes simpliciter se submittere debeant, amplexariq; & seq; que-
cuncq; media ac remedia salutaria aduersus sibi detecta pœtā proponit.

Sacerdota-
lis absolu-
tio bapti-
zatis.

Absolutio
nē eiusmo-
di peccato-
rum confes-
sionem ne-
cessario p̄-
requirere.
Vtq; sub-
mittere se
debeat pœ-
nitēs sacer-
dotis iudi-
cio.

Hæc est catholicæ ecclesiæ & nostra doctrina de pœnitentia a bapti-
smo peccantium, non curiose disputans de eius patribus: non de pote-
state clauium, sed suos filios plane docens, quo pacto per eandē reconci-
liari Deo, ad illum reuerti, peccatorum remissionem ab eodem cōsequi
debeant. Cuius tamen si partes quærantur, secundum sententiā ortho-
doxorū patrum has assignare possumus. Cordis contritionem, con-
fessionem sacerdoti factam, quo eius ministerio peccatorum nostrorū
remissionem assequamur, cum humili & parato animo illius obsequen-
di iudicio. Nam fides & spes, eius causæ, non partes sunt.

Pœnitentiæ
partes.
Contritio.
Confessio
cum obse-
quendi sa-
cerdotis iu-
dicio humi-
li ac para-
to animo.
Contritio
quid?

Contritionem intelligimus displicentiam vehementem, & dolorem
de commissis a nobis peccatis, ex corde sincero & intimo, atq; eo respe-
ctu, quod diuinam illis maiestatem offendimus: eiusmodi, inquam, vt
Deum propter rem nullam vellemus offendere amplius, cum humili
supplicique imploratione veniæ ab eodem, & voto aut certo decreto ac
proposito, eiusdem voluntati & præceptis deinceps obsequendi. Eius-
modi enim propositum, saltem virtute, necessario includitur in dolore
istiusmodi.

Non omnem cordis pœnitentiam, & de peccatis displicentiā ac do-
lorem, etiam magnum & vehementem, contritionem intelligimus, qua-
lis in pœnitentia saluari requiritur. Nam & Saulem & Iudam, peccato-
rum suorum vehementer pœnituisse, & ingēti dolore affectos fuisse, vt
etiam ex eo hic recurrerit ad laqueum, et ille haud multum absimilia ex-
tremæ desperationis signa ediderit, plane indubitātū est. Non tamen il-
le, quantumuis immensus dolor, cordis contriti fuerat, ad quē respicit dñs.
Qui em̄ ex sui tantū amore, sui commodi respectu, nempe ob gehennæ
metum,

Contritio-
nis verita-
tem pende-
re non tam
ex doloris
magnitudi-
ne, q̄ amo-
re, ex quo
procedit.

DE POENITENTIA,

metum, de peccatis dolor procedit, etiam quantumvis vehemens et im-
mensus sit, non est qui cor contritum facit, aut veniam impetrat.

Simile.

Si quis homini, quem offendit, si seruus dño diceret, & vere diceret,
Doleo equidem vehementer, quod te offenderim, nō tamen propter te,
sed propter me doleo, quia ob tuā offensam merito cædor, vinculis con-
stringor, bonis, quibus tibi obsequentes suauiter perfruuntur, ego miser
careo, nunquid hic talis poenitentia offensæ istiusmodi a dño impetra-
ret veniam? Deo ita dicit, quisquis ita dolet, quod ipsū offenderit, cū
eius oculos nihil lateat, sed nostra oīa, qualia sunt, talia illi se prodūt atq;
esse loquuntur. Non fallitur, nō irridetur. Debet sane dolor offensæ im-
petratius veniæ esse de offensa, quia offensa illius est, quē offendimus,
& non tantum, quia nobis damnosa & incommoda.

*Verā con-
tritionem
ex Dei syn-
cero & vin-
cente amo-
re necessa-
rio proce-
dere.*

Contritio ergo, quam Deus in nobis respicit, est dolor diuinæ offensa-
æ, non nostri tm̃, imo illius præcipue causa, quē offendimus. Cuiusmo-
di vt sit, necessario Dei amorem, ex quo procedat, prærequirit. Id quod
euidens cuiq; esse potest, qui amoris & odij in se attendit naturam & or-
dinem. Nihil em̃ primo & per se odisse aut detestari possumus, sed ne-
cesse est, vt omne odium ex alicuius amore procedat. Est em̃ odium aut
detestatio voluntatis velut fuga quædam ab eo, quod apprehēditur vt
disconueniens, inimicum aut contrarium alicui, cuius amore afficimur.
Ex amore ergo aliquo vt procedat in nobis odium ac detestatio pecca-
torum, necesse est. Is igitur, aut nostri tantum amor est, aut tantum Dei,
aut vtriusq; & nostri & Dei.

*Poenitētia
ex sui tan-
tum amore
procedens.*

Si nostri tantum is amor sit, ex quo procedit peccator in nobis dete-
statio, vt quia et hic nos flagellari ob illa persequentur, & adhuc peiora
expectamus: & demum dānationē & cruciatus infernales, quos ob illa
ipsa nos manere non dubitamus perpetuos, nondum est ea detestatio,
aut displicentia peccatorum nostrorum, vera contritio, digna quam Deus
respiciat. Nec veniam ea offensæ impetrat, de qua nostri tantū causa do-
lemus, & non eius quem offendimus. Cum em̃, vt beatiss. Gregorij ver-
bīs dicam, ex peccato poena metuitur, & amissa Dei facies non amatur,
timor ex timore, non ex humilitate nascitur: timor, inquam, peccandi ex
timore poenæ, non ex humilitate nascitur: humilitatem appellans eam
subiectionem, qua peccator ad Deū reuertens, illi se prosternit, & volun-
tati eius prorsus subiicit. Vnde subdit: Superbit enim, hoc est, diuinæ
voluntati se non subiicit, qui peccatum, si impune liceat, non deserit.

*Poenitētia
damnatorū
magna, sed
quare in-
fructuosa.*

Itaq; etiam in damnatis grauissimam poenitentiam esse, & ingentem
peccatorum suorum detestationem, scriptura testis est, de eisdem affirmās,
quod turbabuntur timore horribili, cum videbunt iustorum gloriam. Et
mirabuntur, inquit, in subitatione insperatæ salutis, gementes præ angus-
tia spiritus, dicentes: (intra se poenitentiam agētes.) Hi sunt, quos aliqui
habuimus in derisum & similitudinē improprij. Nos insensati vitam
illorum

illorum æstimabamus insaniam, & finē sine honore: ecce, quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est: Ergo errauimus a via veritatis, & iustitiæ lumen non illuxit nobis, & sol intelligentiæ non est ortus nobis. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulauimus vias difficiles, viam autē domini ignorauimus, & c. in malignitate autē nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno, quæ peccauerunt. Audis poenitentiam eorum, qui in inferno sunt, utque se peccasse grauissime doleant, & peccata sua cum detestatione & gemitu ex angustia spiritus commemorant. Sed infructuosa est poenitentia eiusmodi, ut quæ non ex Dei, sed sui amore procedit, non quia illis diuinam maiestatem offenderunt, sed quia ea sibi causam damnationis perpetuæ, & nunquam defecturarum poenarum infernalium sentiunt.

Si vero ex Dei tantum amore procedat eiusmodi peccatorum detestatio ac displicentia, ea vera est, quæ facit cor contritum & humile, quod Deus non despicit, sed benigne respicit.

Quod si, & ex nostri, & ex Dei simul amore (ut plerumque fit) illa ipsa procedat peccatorum detestatio ac displicentia, ita tamen, ut Dei amor primas teneat, & amoris nostro præponderet, & ea quoque poenitudo & contritio salutaris est. Quoniam ea ita detestamur diuinam offensam, ut ob rem nullam velimus Deum offendisse amplius.

Sed si Dei amor nondum vicerit in regno animæ, sit vero quod illi præfero, illo plus diligo, nec ex eiusmodi quidem amore salutaris poenitentia, peccatorumque detestatio proficiscitur. Quæ nisi simpliciter, & in vniuersum displiceant, quia diuinæ maiestatis oculos offenderunt, atque ita displiceant, ut ob nullam rem, nec vitam quidem propriam seruandam, ipsum velimus offendisse amplius, & sincero hoc ipsum corde agatur, non ore tantum dicatur & labijs, non est ea salutaris, ut diximus, poenitentia. Talis vero esse non potest, nisi ex vincenti Dei amore procedat. Nam si est quod illi præfero, consequens est, ut non dubitem in illius plus amati gratiam, minus amatum Deum offendere. Quo affectu quamdiu sum, cor vere contritum humiliatumque non habeo.

Certe non esse rem tam leuem, tam facilem, tamque perfunctorie peragendam, quam vulgo creditur, poenitudinem, per quam Deo reconciliari queamus, imo ex toto corde nobis querendam salutem nostram, ubique clamat diuina scriptura, & sancti patres nos commonefaciunt.

Itaque per Moysen, quæ mala manerent peccatores, et legum suarum transgressores, hoc est, captiuitatem, exterminium, & alia quæ plurima, populo suo prædicans ac denunciāns dominus, hoc tamen adiecit, paratum se semper, vel in medijs ipsis malis reuertenti ad se ignoscere & impartiri suam gratiam, modo ex toto corde reuertatur. Cum, inquit, quesieris ibi (hoc est, in terra captiuitatis tuæ, in quam ob peccata tua eiectus fueras) dominum Deum tuum, inuenies eum, si tamen toto corde quaesieris, & tota tribulatione

Poenitētia
ex Dei tan-
tum amore
procedens.

Poenitētia
quæ ex Dei
nostriq; a-
more simul
procedit,
tūc esse ve-
ram, cum
vincit Dei
amor.

Ex toto cor-
de nobis
querendam
salutem no-
stram.

DE POENITENTIA,

tionem animæ tuæ. Toto ergo corde quærendus nobis est, si modo eius gratiam inuenire voluerimus. Quod si fiat, iam amor eius amores omnium, qui sunt in corde nostro, reuera vincat & superet necesse est. Per amorem enim quæritur, & simul cum tribulatione animæ nostræ, afflictione & displicentia de eo, quod ipsum offendimus. Quæ non qualiscunque sufficit, sed tota sit oportet, hoc est, perfecta, vincens & dominans ita, ut nihil æque nobis ac peccasse displiceat. Dicit proinde, tum demum nec aliter nos inuenire Deum propitium, postquam ipsum offendimus, si toto corde, hoc est, amoris affectu, & tota animæ tribulatione, & animi contritione, & displicentia diuinæ offensæ ipsum quæserimus. Ita ubique, ut toto corde peccatores conuertantur, reuertanturque ad dominum, quo vicissim conuertatur ad ipsos, scriptura clamat atque intonat, hoc facientibus beatitudinem salutemque promittens.

Cauilli ad-
uersarios
remotio.

Nec est verum, quod subinde recurrit apud aduersarios, non prius nos posse diligere Deum, quam si de iam facta sit reconciliatio, & remissione peccatorum ab eodem acceperimus: cum eatenus lex peccatorum nostrorum, & diuinæ offensæ conscientia, illum nobis velut iratum, terribilem, vindicem & iudicem ingerat, ac nos terrefaciat. Non posse autem in hunc modum perterrefactam conscientiam amare Deum ita apprehensum, atque eius iudicium: imo non posse ab eodem non refugere.

Vtque pos-
se nos Deum
diligere an
te assequi
tam iusti-
ficationis
gratiam.

Necque enim eatenus perterrefacit tantum nos lex, & Deum ut terribilem nobis ingerit, sed etiam commendata ac proposita nobis infinita eius bonitate, & misericordia omnibus obuia ad se confugientibus, & eandem expetentibus, ad spem certam impetrandæ ab eodem veniæ, remissionis peccatorum, & gratiæ nos prouocat, erigit & confirmat, ut inde timor incussus a peccatis nos reuocet & cohibeat: hinc spes ad misericordissimum dominum reducat. Quid igitur prohibet, quo minus illum possumus diligere, quem omnis nobis boni autorem certo credimus: a quo nos conditos, cum nihil essemus, ut suæ beatitudinis in æternum participes & consortes faceret. Quem etiam post nostram erga se de his omnibus ingratissimam, & omni damnatione merito plectendam ingratitude, inobedientiam, contumaciam, intelligimus nihilominus, & credimus nos reuocare ad poenitentiam: reuocare ad se, præbere nobis adiutricem manum, quo nos e lacu miseriæ & luto fecis, in quod nos ipsos demersimus, subleuet, in pedes restituat, confirmet, adiuuetque, quo ad se reuerti valeamus: obuiam gratiam reuertentibus offerre, atque ea gratia misisse ad nos filium suum, atque eundem dedisse pro nobis, atque adeo dedisse nobis.

Hunc talem, ita a nobis apprehensum, in hoc ipso actu, in hoc ipso ad illum reditu, quis peccatis nostris adhuc merito offensum, nos diligere impossibile est: ab hoc refugere, hunc nos odisse est necessarium. Sunt hæc impia impiorum hominum cōmenta & mendacia, quibus miseri peccatores

CONTROVERSIA IX.

peccatoribus persuadent, nihil ad salutē suam conari, sed in peccatorum suorum strato molliter gescere atq; expectare, donec Deo placeat, inde nos gratis, nihil agentibus, nihil conantibus nobis eripere. Quando ante impartitam nobis gratis ab illo iustificationis gratiam, etiam quicqd fecerimus, adeo non possumus ad illum appropinquare magis, & accedere vicinius, vt etiam magis elongemur, refugiamusq; ab eo.

Certe, quod Dei dilectio in nobis necessario præcedat reconciliatio nem nostri, & iustificationis gratiam, et non contra, Ioannes apertissime nos docet, qui affirmat eos, qui non diligunt, in morte permanere. Ergo ante dilectionem vita animæ non est. Quare si dilectionem necessario præcedat iustificatio, necesse est, vt possit eius cū morte esse societas. Recte proinde pro maximo inconuenienti habet Augustinus, vt sine amore Dei quis consequeretur remissionem peccatorum, sine quo, inquit, nemo inuenit gratiam.

Quod de iudicio Dei adiungunt, a quo necessario refugiat, quisquis adhuc peccatorum suorū conscientia mordetur, & perterrefactam conscientiam habet, conuincit eosdem de iudicio diuino sine iudicio loqui. Siquidem perterrefactam, quemadmodum prædictum est, conscientiam, & Dei timore confixam, insuper & spe erectam, & ad benignissimi domini inuitantem ad se bonitatem ac misericordiam respicientem, se conuertentem, conantemq; reuerti ad eundem, non necessario refugere eius iudicium, sed desiderare, anhelare & amplecti potius, tamen illud amabile, & peccatoribus omnibus merito desiderabile, quod ex folio gratiæ, & misericordiæ prolatum est. Illud, inquam, iudicium iustificationis nostræ, quod carnis nostræ velut trabea indutum Dei patris verbum exercuit, certum atq; indubitatum est.

Duplex em̄ Dei iudicium docent sacræ literæ, quæ ab aduersarijs nō recte distingui et intelligi, quantumuis sibi solis scripturarum noticiam atq; intelligentiam arrogent, sed plane confundi intelligo. Alterum retributionis (quod est aduentus secundi) secundum nostra opera & merita, seu bona ea, seu mala sint. Alterum non retributionis, sed absolutio nis & saluationis per Christū gratuitæ, quod ad primum eius aduentū pertinet. Illud vniuersale erit, & singulorum, & oīm: hoc vniuersale quidem extitit, sed non singulorum. Illud manifesto peragetur, hoc occulte peractum est, ita vt et principē huius mundi, aduersus quē exercebatur, lateret cum fieret. De quo apud Ioannem Christus: Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras. De q̄ iterū apud eundē affirmat, spm̄ sanctū arguere mundū velut ingrati tudinis erga ip̄m. Arguet, inquit, mundum de iudicio, qm̄ princeps huius mundi iam iudicatus est. Hoc ergo iudicio humanū genus a damnationis reatu absolutum est, & princeps huius mundi eiectus foras, spoliatusq; quam in illud ipsum exercebat, tyrannide. Absolutum, inquā, est genus humanū,

T non

Dilectionē Dei necessario in nobis præcedere iustificationis gratiam.

Quod peccator non necessario refugiat iudiciū Dei.

Diuinū iudicium duplex celebrari in scripturis. Retributionis. Absolutio nis, iustificationis & salutis nostræ.

DE POENITENTIA,

non ita simpliciter, velut nuda, absolutaque clementis domini ignoscenti voluntate, sed iudicio: non tamen ob iustitiam, quæ in nobis inuenta est, non ob nostra, sed ob Christi redemptoris nostri merita & iustitiam, & nostram in se causam assumpsit, & pro nobis depēdit, quod nobis solutu impossibile fuerat: seque ipsum pro nobis in ara crucis sacrificiū Deo patri cū precibus & obsecrationibus obtulit, a quo auerti fas patri non erat: suā iustitiam nostræ iniquitati opponens, & superfundens sui sanguinis precium. Hoc, inquam, iudicio a damnationis reatu vniuersaliter quidem ille nos absoluit oēs et iustificauit, quod ex ipso equidem fuerat, sed non singulos, quando ex nobis ipsis deest, quod minus absoluamur, iustificemurque nostrū quā plurimi. Absoluit omnes, qui suæ miseriæ consensum ad ipsum per syncerum & vincentem in corde suo amorem confugiunt, quemadmodum supra a nobis explicatum est. Quo qui carent, optabilis illius, salutarisque iudicii participes non sunt.

Hoc iudiciū & ille suspirabat, qui dixit: Iudica iudiciū meum, & redime me, propter eloquium tuum viuifica me. Iudica, inquit, iudiciū meum, non quo reddas mihi secundū mea, aut merita, aut demerita (quod idem ille deprecabatur, dicens: Non intres in iudiciū cum seruo tuo, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuēs) sed quo redimas me. Hoc est ipsum nostræ, ut diximus, liberationis, redemptionisque iudiciū, cuius iustitia, secundum quam nomen meretur iudicii, in me non est, qui prouoco ad hoc iudiciū, sed in eloquio tuo, in verbo tuo, quod carne indutū pro nobis dependit ac satisfecit. Addidit proinde: & propter verbum tuum viuifica me. Hoc iudiciū iustitiæ diuinæ, iustificationis aut nostræ, semper cum gratiarum actione ante oculos versant sancti. Septies, inquit ille, in die laudem dixi tibi super iudicia iustitiæ tuæ. Media nocte surgebam ad confitendū tibi super iudicia iustificationis tuæ, quia in ipsis viuificasti me: eadem iudicia & iustitiæ & iustificationis appellans. Iustitiæ quidem, quatenus Christum, & persolutum ab eo pro nobis nostræ redemptionis precium: iustificationis aut, quatenus nos respiciunt, & effectum quē operantur in nobis, sed Dei iustificationes exquirentibus. Nam a ceteris longe abesse salutem, diuinus spiritus per os Dauid pronunciat: Longe, inquit, a peccatoribus salus, qui iustificationes tuas non exquisierunt. Exquirere aut, vehemens, diligēs ac sollicitū studium in quærendo importat. Quærimus aut, ut dictum est, amore & assequendi desiderio: & inuenitur ab his, qui toto corde, tota tribulatione animi quærent eum, quemadmodum per Moysen ab eodem diuino spiritu affirmari ostendimus. Proinde ut iustificationis gratiam & salutem assequamur, syncerum illum & vincentem omnia amorem præcedere in nobis oportet, quēadmodum paulo ante, plenius autem conuincit trouersa secunda, de fide & iustificatione nostri demonstrauius. Falsum proinde est, quod affirmant aduersarij, Deū diligere nos non posse ante

CONTROVERSIA IX.

ante acceptam iam iustificationis gratiam.

Nec vlla argumentationis lege concludit probatio, quā subnectunt huic suo axiomati. Lex em̄, inquit, non fit sine Christo, eodem ipso affirmante, quod sine se nihil possumus, & quoniam per ipsum solum habemus accessum ad patrem. Ergo nisi ante iustificati, non possumus diligere Deum. Per quem obsecro locum dialecticum? Iustificamur mere gratis a Deo propter infinitam eius bonitatem & misericordiam, per quam & Christum nobis redemptorem, mediatoremq; nostrae reconciliationis dedit, vt per illū diuinæ pro nobis iustitiæ satisfaceret, & propter eundem nobis ignosceret: sed non nisi ante ad ipsum per synceri amoris affectum recurrentibus, & ex eodem dolentibus, quod suam maiestatem offenderimus. Ad quæ nihilominus ipsa, vt ea possimus, nobis adiutricem manum porrigit. Nihil ergo sine ipso possumus, nec viuimus, nec subsistimus. Sed hoc quid ad ordinem iustificantis, qua nos dignatur gratiæ: & affectus amoris, quo ad illum conuertimur? Quid etiā illud, quod per ipsum, tanquam per viam, tanquam etiam per mediatorem accedimus ad patrem? An non debemus ante conuertere ad Deum, quo ipse vicissim conuertatur ad nos? An accedemus ad illum, quem non diligimus? a quo refugimus?

Et hactenus de prima Christianæ poenitentiae parte, quam contritio nem dicimus, satis mihi explicatum videtur.

Alteram Christianæ poenitentiae partem, sacerdoti factam peccatorum nostrorum humilem, apertam, puramq; cōfessionem posuimus, quo eius ministerio eorundem remissionem assequamur. Nam hoc certū ante oīa nobis est, nullo opere nostro, nulla cōtritione aut poenitentia, peccata nostra delere, aut remissionē eorundē mereri nos posse: sed etiā post omnem nostram poenitentiam, oēm contritionem, omne studium, nihilominus ab vno Deo mere gratis in Christo ea nobis remitti.

Est & hoc certum, suis sacerdotibus autoritatē remittendi nobis peccata dedisse Christum, et imposuisse nobis necessitatem, vt eorum ministerio quæreremus, acciperemusq; remissionē eiusmodi. Nam sicut remissum affirmavit a Deo, quicquid remitteretur eorum ministerio, tamen vere poenitentibus: ita retentum coram Deo, quicquid ab illis remissum non foret. Voluit em̄ mitis & humilis magister, nos humiliari, non solum sub potenti manu Dei, sed etiam sub manu mortalis hominis, sui tamen sacerdotis & vicarij, eidē sibi datam a Deo patre suo potestatem dimittendi peccata committens, atq; ita cōmittens, vt plane contestetur a se quoq; reservatum iri, quicquid non quæsierimus illius remitti ministerio, quo ita frangeretur elatæ mentis nostræ aduersus Deum sese effertis superbia. Et q̄ rubore & verecundia confusi, detegere cogeremur sacerdoti & presbytero, mortali alioqui & nullius precij homini, quibus diuinæ maiestatis oculos offendere non erubuimus.

De altera poenitentiae parte. Cōfessione

Ostenditur a Christo imposita nobis eius necessitas.

DE POENITENTIA,

Voluit quoque nos meminisse perpetuo, non villo nostro merito, non villo nostro opere, sed ex merito & virtute illius salutaris pro nobis oblatae hostiae, atque aspersione eius sanguinis, peccatorum nostrorum nos remissionem accipere. Et proinde pro ea post omnem a nobis adhibitam reconciliationem accipere. Et proinde pro ea post omnem a nobis adhibitam reconciliationem accipere. Et proinde pro ea post omnem a nobis adhibitam reconciliationem accipere.

Intelligit proinde Christi fidelis, vere iam peccatorum suorum poenitens, & eorum remissionem humiliter quaerens, ac fideliter expectans, quae suae partes sint, nempe ut libenter & alacriter amplexetur, quod solum intelligit nobis a Christo ad hoc relictum medium, nec difficile, ut Christi sacerdoti, eius ipsius personam nobis referenti, humiliter & fideliter se submittat, ab illo sibi remitti sua peccata impetret.

Et quoniam iam cum mortali homine necessarium est illi negocium, qui scire non possit, quid ille commiserit, quod sibi remitti postulet, intelligit quoque suas partes esse, ut integram, quoad licet, peccatorum suorum, quae remitti sibi postulat, confessionem sacerdoti faciat, quo ille rite possit delegato sibi ea in re fungi officio: praesertim cum eius potestatis & arbitrii non sit, quaecumque & quibuscunque dimittere, sed cum iudicio, vere digneque poenitentibus. Neesse est proinde, ut ille secreta cordis tui cognoscat, & peccata, & poenitentiae tuae modum atque habitum, quo officio suo satisfaciat: neesse est ut intelligat, an remittere tibi peccata, an vero adhuc retinere debeat: an hucus adhuc crudum, apertionem, sectionem, medicationemque nondum admittat: an illius verae contritionis calore concoctum & maturum iam, ut pus educatur, desideret, et medicamenta recipiat (quandoquidem cocta, non cruda utiliter medicari docet Hippocrates) & secundum eius habitum salutaria illi pharmaca praescribat ac temperet.

Epilogus
doctrinae
catholicae
de poenitentia
salutari
post baptismum.

Haec est Evangelicae lucis certa & aperta veritas, quam clarissimis, ut audisti, verbis nos Christus docuit. Cuius ut in umbra illa ecclesiae veris expressam est videre claramque deliniationem, & effigiem ipsius, quibus delectione veteris legis velamen abstractum est: ita palam comprobatur certa illa orthodoxae veritatis amussi, catholicae per orbem ecclesiae ab ipso sui initio consensu ac sententia, quam post clarissime demonstrabimus.

Has duas solas Christianae poenitentiae post baptismum partes agnoscimus, nempe veram cordis contritionem, & per humilem, apertam, distinctamque nostrorum peccatorum confessionem sacerdoti factam, remissionem eorundem eius ministerio assequendi fidele studium, quod requirit, ut eiusdem prorsus nos submittamus iudicio, parati facere, quicquid idem eius gratia nobis imposuerit. Ponat, inquit ille, se peccator omnino in potestate iudicis, in iudicio sacerdotis, nihil sibi reseruans sui, ut omnia eo iubente paratus sit facere pro recuperanda animae vita, quaecumque faceret pro

CONTROVERSIA IX.

pro vitanda corporis morte. Et hoc cum desyderio, quia vitam recuperat infinitam. Cum gaudio enim debet facere immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus. Hæc Augustinus libro de vera & falsa poenitentia.

Satisfactionem vero, quam poenitentia adnumerant, non eius partem, sed sequelam quandam intelligimus, hoc est, dignos fructus poenitentia, de quo post agemus copiosius.

Satisfactio
sequela, &
fructus poe
nitentia,
non pars.
Peroratio.

Et hæc est, ut dixi, summa nostræ & catholicæ doctrinae de poenitentia, nihil in se habens obscuri, senticosi, perplexi, sed velut per se evidens, plana, facilis, subnixa evidenti veritate lucis Evangelicæ. Quæ collatione ad aduersariorum sententiam adhuc reddetur illustrior, quam iam nunc explicare aggredimur.

EXPLICATIO DOCTRINAE ADVER sariorum de poenitentia.

Cum nihil pene magis sit necessariū, quā ut homines, quid sit vera ac salutaris poenitentia, clare intelligant, ut quæ vna relicta est nobis peccantibus post baptismū tabula, qua enatare possimus ab inuolvente peccatores oēs damnationis diluuiō: atque eo in primis nomine doctrinam de eadem nostram, quāuis falsissimo, criminentur aduersarij, quod obscura, perplexa quæ sit & difficilis, decebat sane nouam hanc ipsorum doctrinam, qualiscumque alioqui esset, tamen esse claram, apertam, & ex qua quicuis ille certo intelligere posset, quam ipsi poenitentia doceant. Quod an ita se habeat, nunc paucis accipe, non ex scriptis eorum diuersis, varijs & pugnantibus, sed ex vna, eademque hac sua confessione, eiusque assertionē, communi omnium nomine Augustæ edita.

Poenitentia
doctrinam
ante omnia
esse debere
clarissimā.

In assertionē aut Apologia, qua parte sententiam suam de fide & nostri iustificatione asserunt, poenitentiam simpliciter terrores affirmant. Habent enim in hæc verba de fide illa sua loquentes: Et quia in poenitentia, hoc est, in terroribus, consolatur et erigit corda nostra, regenerat nos, et asserit spiritum sanctum. Hic itaque poenitentia illis simpliciter terrores sunt, sed quales terrores, nihil hic attinebat dicere.

Quæ ob
scure, per
plexe et pu
gnanter poe
nitentiam
suam expli
cent aduer
sarij.

At hoc loco in eadem ipsa confessione summam illius suæ luculentæ doctrinae de eadem poenitentia his verbis explicant.

Constat, inquiunt, poenitentia, his duabus partibus, altera est contritio, seu terrores incussi conscientia agnito peccato: altera est fides, quæ concipitur ex Euangelio, seu absolutione, & credit propter Christum remitti peccata, & consolatur conscientiam, & ex terroribus liberat. Deinde sententia, qui debent bona opera. Haftenus illi. Ex quibus constat, quod hic poenitentia non, ut ante, simpliciter terrores faciant, sed ex duabus partibus compositam, nempe contritione & fide illa sua. Contritionem tamen interpretantur terrores incussos conscientia agnito peccato. Cuiusmodi

T iij vero

DE POENITENTIA,

vero illi terrores sint aut esse debeant, non explicāt, nisi quod aliquando veros, aliquando magnos terrores dicunt, quos nonnunquam etiam dolores appellant.

Eodem hoc loco in Apologia, vbi nostram de satisfactionibus sententiam aliquanto post impugnant, poenitentia iisdem definitioribus est conuersio seu generatio. Habent em̄ in hæc verba: Nos dicimus, quod poenitentiam, hoc est, conuersionem seu regenerationem, boni fructus, bona opera sequi debeant.

Hanc tantam varietatem in vnius poenitentiæ descriptione apud eodem in eadem suæ fidei confessione atq; explicatione quis animaduertens, quam certam sibi poenitentię vestræ notionem constituet? Hocci- ne est tam luculentæ illius vestræ doctrinæ se dignum initium? Sed excutienda est aliquanto pressius, quo, qualis sit, clarius possit intelligi.

Constituere illos duas partes poenitentię, contritionem & fidem.

Vt nihil illis referat, ex Dei aut sui amore procedat contritio.

Nos, inquiunt, constituimus partes poenitentię, contritionem & fidem. Recte sane, nam constituistis vos. Quam recte vero, iam nunc videndum est.

De contritione præcidimus, inquit, illas ociosas & infinitas disputationes, qñ ex dilectione Dei, quando vero ex timore poenę doleamus.

Quam aut illæ, nec ociosæ, nec infinitæ sint, ex explicata nostra de vera cōtritione sententia, quivis ille potest intelligere, cum omnis dolor ex alicuius amore necessario oriatur ac dependeat: & toto genere diuersa sint, dolere peccasse se ex amore Dei, aut ex amore sui, gehennæq; timore. Proinde in quam confusionem, sublata illa amoris, ex quo dolor procedet, discretionem, hac in re nos conijciant, nemini obscurum est, & mox ex luceſcet clarius.

Contritionem vt definiant veros terrores conscientię. Definitiois excussio. Terror qd.

Sed dicimus, inquiunt, contritionem esse veros terrores conscientię, quæ sentit Deum irasci peccato, & dolet se peccasse.

Contritionem illam, quam respicit Deus in peccatore poenitente, esse detestationem peccatoris eiusmodi, quæ ex Dei sincero & vincere apud nos amore procedat, atq; ita nos afficiat, vt pro re nulla vellemus Deum offendisse amplius, supra demonstrauimus. Terrorem quoq; metus aut timoris incussione, Latine loquentes intelligimus. Esse proinde actionē territantis, aut timorē incutientis, cuius in terrefacto effectus est, incussus metus aut timor. Quem & ipsum si terrorem dicere placeat, improprie se loqui, nec ita significanter, q̄ si incussum timorem metum ve dicerent, vt fateantur necesse est.

Timor.

Dolor.

Sed esto: Timor sit metus incussus a territante. Quid ille cū eiusmodi dolore, detestatione, aut displicentia cōmissi peccati habet cōmune aut commercij? Nunquid timor gehennæ est contritio? Timorem esse voluntatis anxietatem, & velut fugam a malo, quod imminere videtur, ex ipsa eius ratione est euident. Aequè & hoc, quod dolor sit tristitia, aut displicentia de malo p̄senti, et qd̄ adest: aut de præterito, cui⁹ adhuc effectus aliquis

CONTROVERSIA IX.

aliquis nobis displicens remanet. Aduersarij omnia sunt commixta, cōfusa & transposita. Contritio illis terrorem, terror timorem, timor dolorem significat.

Iam & hoc quale est, & quis intelligat? quod terrores conscientiae dicant. Si terrorem pro suo effectu, hoc est, timore aut metu, qui terrefacto incussus est, intelligant, ille ne utiqueam conscientiae, sed voluntati competat, nisi etiam & harum nobis discretionem auferant. Volūtatis est, amare, odisse, sperare, timere: conscientiae officium esse, ut voluntati velut paedagogus quidam adsistat, & idem sibi obsequenti bonum testimonium perhibeat, non vero obsequentem arguat, ipsae nos docent sacrae literae, & supra non semel demonstrauius. Rerum ergo natura non admitit, ut terrores sint conscientiae. Quin potius ipsa conscientia perterrefacit nos, quando eius monita negligimus, & ad carnis deslectimus desyderia, nobis proponens iustum Dei in nos iudicium, & gehennae damnationisq; timorem inuentiens.

Aduersarij uero terrores sunt conscientiae, & terror, dolor, quo conscientia dolet se peccasse, quae tamen non peccat, sed peccātes nos arguit, imo nec in damnatis a suo cessat officio. Atq; ita sane loquuntur et tam proprie, ac si calcaneum ophthalmia, oculos surditate laborare dicerent. Et haec est illa clara poenitentiae doctrina, quam Lutherum tandem aliquando, propitijs bene superis, inuexisse gloriantur in ecclesiam, pro qua omnes illi ingentes debeamus gratias.

Sed qui obsecro hac in re, aut Lutherus secum, aut vos cum Lutero vobiscumq; constare, consentireq; poteritis?

Hic Lutero & vobis contritio est altera & prior pars poenitentiae, quam subsequitur vestra illa fides, pars eius altera, ut sic tota his binis suis vobis constet partibus. Cōtritio, vobis definientibus, terrores sunt conscientiae sentientis Deum irasci peccato. Terror est timoris incussio, aut ut possit terrefacto cōpetere, metus timorve incussus. Timor iste, vobis autoribus, nō procedit ex amore Dei, nec potest, cum affirmetis impossibile homini, diligere Deum, nisi prius peccata sibi remissa certa fide apprehendat. Ita em̄ & hic dicitis, & dixistis supra in assertionem iustificātis illius vestrae fidei (Nec prius dilectio adest, q̄ fide reconciliatio facta sit). Relinquitur ergo, ut hic terror, aut timor, conscientiae incussus (quā contritionem dicitis) sit gehennae, damnationisq; timor ex sui ipsius amore procedens. Nam timor est instantis imminentisq; mali, quod apprehendimus, ei quod amamus inimicum & contrarium. Lutero autem, qui vobis, nobisque (si vera dicitis) huius tam luculentae, salutaris, quae de poenitentia doctrinae autor est, istiusmodi contritio ad assequendam remissionem peccatorum adeo nihil promouet, ut ab eadem etiam abducatur longius. Is enim contritionem, quae paratur per discussionem, collectionem & detestationem peccatorum nostrorum pon-

Vt aduersarij etiam vocabulis omnibus utatur contra rationē propriam. Terrores non conuenire conscientiae.

Nota obsecro lector, q̄ proprie ac definite in definitione contritionis loquatur aduersarij.

Vt nec cū Lutero, nec secum de contritione consentiant.

Contritio ipsis gehennae damnationisq; timor ex sui amore tantum procedens.

DE POENITENTIA,

Luthero
contritio-
nem hanc,
quā hic pri-
mā partem
salutaris
pœnitentiæ
faciunt, hy-
pocritas
nos & ma-
gis pecca-
tores face-
re.

Veros ter-
rores, ve-
ros dolores
esse etiā in
desperatis
ac dānatis.

Nihil refer-
re, q̄ ve-
rus, aut q̄
magnus sit
dolor de
peccatis,
sed ex quo
amore de-
pendeat.

Quomodo
contritio-
nē genera-
ri in nobis
doceant.

Attēde ob-
secro le-
ctor doctri-
næ huius lu-
culentiam.

Quam se-
cum pu-
gnēt vbi-
que.

derando eorundem grauitatem, multitudinem, sceditatem et damnum, quod per ea incurrimus, & qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, affirmat hypocritas nos, et magis peccatores facere. Quomodo ergo hic prima salutaris pœnitentiæ pars ab eodem, vobisq; constituitur? Præclaram sane nos pœnitentiam docetis, quæ nos Deo adeo non recōciliet, vt magis etiam elonget ab eodem: adeo illius ad nos misericordiæ oculus non aduocet, vt eius in nos iram magis prouocet: non peccatorum remissionem impetret, sed peccatores etiam magis faciat.

Quod alicubi, velut differentię aut distinctionis alicuius gratia, contritionē veros terrores, veros dolores dicitis, nihil magis explicatis. Est enim verum, quod opponitur ficto & simulato. Iudas non simulabat dolorem, sed reuera doluit, & in tantum doluit, vt dolorem non ferens, currens ad laqueū. Dammati in inferno non simulant dolorem, nec leuiter dolēt, sed reuera grauissime dolēt, vt paulo ante demonstratū est. Nihil refert, q̄ verus, q̄ magnus sit dolor de peccatis, sed a q̄ amore dependeat. Cui vt cōformiter se habeat, et in veritate et in magnitudine, plane necesse est. Qui inordinato vehementiq; sui amore laborant, simili ad rationē dolore afficiūtur ex his, quæ apprehendūt adesse sibi nociua, inimica & contraria. In eundem modum qui Deum sincere diligūt, ad proportionem etiam eius amoris, amati offensam detestantur & odium.

Et hætenus quidem ex notione contritionis Lutheranae & aduersariorum, quæ sit luculentia doctrinae eorundem de pœnitentia, gustum nonnullum exhibuimus. Quem tibi magis confirmabit modus, quem docent, generationis eiusdem illius contritionis suæ, si ipsum excusseris.

Et hæc contritio, inquiunt, fit quando verbo Dei arguuntur peccata. Quia hæc est summa Euangelij, arguere peccata, & offerre remissionem peccatorum, & iustitiam propter Christum, & spiritum sanctum, & vitam æternam, vt renati beneficiamus.

Animaduertite obsecro, quid ex his verbis, aut sani, aut certi quisquā possit intelligere.

Et hæc contritio (illa, inquam, quam terrores conscientiaē definierūt) fit, quando verbo Dei arguuntur peccata. Nunquid aliter nūquam, aut nulla alia ex causa? An non fidelem hominem, etiamsi nullus ad sit alius diuini verbi præco, sua ipsius conscientia non frequenter redarguit, terret, & diuini iudicij damnationisq; timorem incutit?

Sed probant rem ita habere. Quia hæc est summa Euangelij, arguere peccata, & offerre remissionem peccatorum propter Christum.

Iterum quæso lector hic aduerte animum. Supra afferentes viam illam energiam suæ illius salutaris fidei, scripturā vniuersam in hos duos locos partiuntur, quos sibi cōstituunt velut e diametro: legem, inquam, & promissiones, hoc est, Euangelium. Siquidem Euangelium nihil est, se, q̄ promissionem remissionis peccatorum & iustificationis propter Christum

CONTROVERSIA IX.

Christum affirmant. Legis munus proprium faciunt accusare semper, & perterrefacere conscientias. Perterrefactam autem conscientiam refugere, non amare Dei iudiciū. Contra, Euangelio tribuunt, consolari nos, gratuitam salutem propter Christum ingerere, conscientiae terrores a lege incussos depellere. Hic plane contra ex Euangelio legem faciunt. Hic illis Euangelij summa est, peccata arguere, terrores incutere conscientiae, quod illic legis, ut contra Euangelium distinguitur, est proprium. Quod igitur pacto hoc Psalterium concordat cum illa cythara?

Iam & illud quale est: Quando verbo Dei arguuntur peccata, conscientia terrore ac timore concutitur, diuini, inquam, iudicii & gehēnæ, cum nondum diligitur: accedit deinde fides, & perfectum est poenitentiae mysteriū. Hoc, inquā est, quod explicari cupio, quo secum pacto cohæreat, ut fides sequatur, nō præcedat vestrā illam contritionē, hoc est, incussos conscientie timores a verbo Dei? De fide, inquā, loquor, nō de noticia historiae, quā nemo fidem intelligit. Cum verbo Dei arguuntur peccata, aut fidē iam habet peccator, aut nō habet. Si nō habet, nō credit verbo Dei, nec proinde metu aut terrore, ex audito & nō credito verbo Dei concutitur. Si fidem habet, iustus est vobis ipsis autoribus, etiam antequā poeniteat, contereatur, aut terroribus illis concutiat eus conscientia.

Existimo lectorē iam satis intelligere, quāta sit perspicuitas doctrinae poenitentiae apud aduersarios, & ex notione contritionis, quā primā eius partem faciunt, & ex mō, quē docent, generationis eiusdem. Nūc audi q̄ feliciter, q̄ efficaciter ad eandem stabiliendam scripturas accommodent.

Et de his, inquiunt, terroribus loquitur Psalm. XXXVII. Quoniam iniquitates meae supergressae sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me. Afflictus sum, & humiliatus nimis. Et Psalmo VI. Miserere mei domine, quoniam infirmatus sum.

Quis vobis obsecro hoc affirmantibus, hos Psalmos de terroribus loqui, crediturus est, qui nullū de terroribus verbū continēt? Et ut a secundo, q̄ ordine primus est, incipiam, ille verē suae miseriae cōscij, & verē poenitentis, & diuinā misericordiam implorantis orationē cōtinet, sed de terrore nullum verbum loquitur. Dicit proinde ille eiusmodi: Miserere mei dñe, qm̄ infirmus sum, sana me dñe, quoniam conturbata sunt omnia ossa mea, & anima mea turbata est valde. Sed tu dñe vsquequo? Conuertere domine, et eripe animā meam, saluum me fac propter misericordiam tuam. Misericordiam suam agnoscit, in quā ex peccato incidit, magnitudinem doloris ac displicentiae, quam ex recordatione diuinæ offensae concepit, explicat, & pro venia ac salute supplex confugit ad Dei misericordiam.

Ita quoq̄ Psal. XXXVII. in quo, nec terroris, nec metus vlla fit mentio, sed ut in priori, verē poenitentis peccatoris habitus, affectusq̄ explicatur, & desyderiū & oratio exprimitur. Qui merito dolenter agnoscit iniquitates suas supergressas caput suum, & dominatas sibi, illisq̄ se, grauius

Quam feliciter ad suam illā contritionem stabiliendā scripturas accommodent.

DE POENITENTIA,

uibus certe durisq; tyrannis, misere seruisse in opere luti, palæarum & laterum: de quibus ex animo dolet, vere humiliatus iam sub Deo, atq; ita dolet, ut cordis gemitu, lachrymis ac rugitu illum ipsum dolorem palā contestetur. Sed hæc nihil ad Lutherana & aduersariorum, sed ad nostram poenitentiam, & contritionem propriissime pertinent.

De secunda parte poenitentiae aduersariorum, illa sua fide.

Supereſt iam altera poenitentiae aduersariorum pars, fides illa eorum specialis, qua credimus peccata nostra nobis gratis remitti ob Christum. Quam cum supra demonstrauerimus ignoratam scripturae, Deo, Christo, Apostolis, & vniuersae vsq; ad Lutherum inauditam fuisse catholicae ecclesiae, constat sane q̄ salubrem, q̄ luculentam poenitentiae doctrinam, ipsi cum suo Luthero inuexerint in ecclesiam. Et q̄ bene sit consultum illis, qui se his credunt magistris & doctoribus.

Quā suā fidem, q̄ hic in Apologia, q̄ iam est recēs edita, (Nam prior quam Augustae ediderunt, ijs caret oībus) perinde quasi supra ab ipsis nihil actū sit, velut ex integro plarisque scripturae autoritatibus aggrediuntur adstruere, sane perdunt operam, cum vna responsione dicatur ad omnia, quaecunq; ex scripturis de fide proferri possunt, nullū esse in illis iota, nullum apicē, qui ad illam aduersarioe fidem specialem pertineat. Sed vniuersam loqui secundum aliquem modum, qui cōtrouersia secunda a nobis diligenter explicari sunt, aut de fide catholica, atq; illi coniuncta in Dei veritatē innicēte fiducia, idq; bifaria: aut simpliciter, aut viuā, aut de ea fiducia in Dei bonitatem & misericordiam, q̄ spei assequendae veniae, & remissionis peccatorum coniuncta & affinis est: aut deniq; de altera illa fiducia certa assequendae coronae & gloriae, & obtinendi a Deo quicquid petimus: quae ex familiari iam amore Dei nascitur, & habet suū illius securitatis sponsores, Dei amorem, per spūm sanctum nos inhabitantem, diffusum in cordibus nostris. Quae fiducia multis passibus (ut illic demonstrauimus) peccatorum remissionem subsequitur, quam ut altera illa fides praecedat, necesse est. At de fide aduersariorum nullum verbum in scripturis est. Intelligunt proinde frustra se scripturas proferre loquentes de iustificante quadam fide, nisi demonstrauerint qd loquantur de sua illa speciali promissae in Christo salutis fide, & nō de nostra si de catholica, seu simpliciter, seu viuā, ut dictū est: seu de illa fiducia, quae ex ga familiariter et mutuo amatū vtīmur, q̄ impetrat ab amico, quae vult,

Peroratio de doctrina poenitentiae aduersariorum & catholica.

Proinde, si quantum dijudicandae hinc inde, & aduersariorum, et nostra strae de poenitentia doctrinae, viris bonis sufficere possit, dici oportuit iam satis dictum existimo.

Ne tamē rationibus, quibus & suam sententiā adstruūt, & nostrā impugnant, nō satis factum queratur, etiā hoc tēdij adhuc deuorandū est.

Explicatio rationum, quibus suā adstruunt,

Itaq; quod recte & secundum scripturas posuerint illas duas partes poenitentiae, nempe illam suam contritionem, hoc est, terrores conscientiae, illamq; suam fidem, ita demonstrare pergunt.

Christi

CONTROVERSIA IX.

Christus dicit: Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Hic duo membra sunt, inquiunt. Labor & onus significant contritionem, hoc est, pauores & terrores peccati & mortis. Venire ad Christum, credere est quod propter Christum remittuntur peccata. Sunt igitur hæ duæ præcipuæ partes poenitentiae, contritio & fides.

Ratio I.

Si in hunc modum pro vestro arbitrio interpretantibus vobis scripturas teneremur nos credere, facile ex illis adstrueretis quidlibet. Sed nondum persuasistis nobis, vos esse illos, de quibus nobis per scripturam dicitur. Et facies quodcumque dixerint, qui præsumunt loco, quem elegerit dominus, sequerisque sententiam eorum. Non discedes a verbo quod annunciauerint tibi ad dexteram, nec ad sinistram. Quorum vos cum auditis sententiam contemnere, merito nos vestras expositiones non recipimus: præsertim quæ clarissimam scripturae sententiam corrumpunt et adulterant. Christus inuitat laborantes, lassatosque in vijs iniquitatis, difficilibus sane, & sub peccatorum onere fatiscentes, ad se veniant: venientibus promittit refectioem et exonerationem a peccati, sub qua laborant, sarcina. Imus ad Christum, non pedum, sed cordis, sed amoris passibus, atque ad ipsum conuertimur. Quod dum facimus etiam ipse vicissim conuertitur ad nos, & onere peccatorum, sub quo laboramus, nos liberat, & sua gratia reficit. Quid igitur? Ergo contritio, hoc est, terrores, & vestra illa fides, sunt præcipuæ partes poenitentiae? Per quam obsecro dialecticam, nisi secundum quam quodlibet inferitur ex quolibet?

Excussio.

Tu vero in his rationibus omnibus perpende lector, quam apte scripturas suae sententiae accommodent.

Eiusdem formæ argumentum addunt alterum. Apud Marcum dicit Christus: Poenitemini, & credite Euangelio. Hic, inquiunt, in priore articulo peccata redarguit: in secundo consolatur nos, & ostendit remissionem peccatorum propter Christum donatam. Hæc enim reuelatur in Euangelio. Videtis, inquiunt, & hic duas partes poenitentiae coniungi?

Ratio II.

Hoc nos videmus, Christum exorsum doctrinam suam a poenitentia, cum sit ea salutis, quatenus ex nobis pendet, initium. Sed nunquid, ut digne poeniteas, non ante fidem te habere oportet & credere? Hoc certe supra a nobis non semel demonstratum est, & clarissimis verbis affirmat Apostolus, credere iam illum oportere, quisquis ad Deum reuersurus et accessurus est. Itaque cum per poenitentiam ad Deum nos reuertamur et accedamus, atque eius erga nos prouocemus misericordiam, quo & ipse dignetur vicissim ad nos respicere, eadem ut fides præcedat necesse est, quæ vniuersi huius motus nostri versus Deum est, non pars, sed velut principium a quo, aut causæ quædam efficiens.

Excussio.

Quod autem addidit Christus: Et credite Euangelio, tale est, velut si ægrotum quis adhortetur, ut credat medico, hoc est, illi obtemperet, et salutaribus eius præceptis obsequatur. Duo igitur nobis præcipue ad salutem necessaria, & quæ vniuersa sua doctrina per se et Apostolos suos de-

inceps

DE POENITENTIA,

inceps diligenter executus est Christus, hic velut summatim complectitur: nempe mortificationem corporis peccati, & nouæ vitæ studium. Illa fit poenitentia: hoc in obedientia Euangelij, & impletione mandatorum Dei, & eorum quæ nos docuit Christus, consistit. Quid inde? Ergo ne terrores conscientia, & illa vestra fides ignorata Christo, Apostolis, scripturæ, & vniuersæ ecclesiæ, sunt partes poenitentia?

Ratio III. Sed & Paulus, inquit, fere vbiq; cum describit conuersionem, seu renouationem, facit duas partes, mortificationem & viuificationem, vt ad Coloss. II. In quo (Christo nempe) circumcisi estis, circumcissione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcissione Christi, consepulti ei in baptismo. In quo et resurrexistis per fidem operationis Dei. Cuiusmodi & alia multa in vnum cõgerunt. Sunt ergo hic duæ partes poenitentia, contritio & fides.

Excussio. Nisi me contineret instituti ratio, non ferrem diutius istiusmodi dialecticam, præsertim in aduersarijs. Cur hoc dicam, admonitore opus non habent, sed decretum est hic Christiana cum illis modestia agere, ne odiosa contentio, & maledictorum retaliatio, veritati præiudicium faciat.

Paulus, quemadmodum & cæteri omnes Apostoli, vbiq; inculcat, vt mortificemus carnem peccati, quo viuatur & vigeat in nobis spiritus: vt Christo consepeliatur mortui peccato, quo eidem conresurgamus, & conuiuiamus in nouitate spiritus. Illud fit poenitentia vitæ veteris digna: hoc credendo, id est, obsequendo Euangelio, & vitam instituendo secundum doctrinam Christi, quam verbo, exemplo, atque adeo se toto nos docuit, & per eius subsequendo ingrediendoq; vestigia. Sed nūquid ex hoc est consequens, vt terrores conscientia agnito peccato, & vestra illa fides, partes sint poenitentia? Ego sane istiusmodi argumētationum leges nunquam didici.

Quarta
multos scri-
pturarū lo-
cos conge-
rens.

Sed quid opus est, inquit, multa citare testimonia, cum vbiq; sint obuia in scripturis, vt Psal. CXVII. Castigans castigauit me, & morti non tradidit me. Et Psal. sequenti: Defecit anima mea præ angustia, confirma me verbo tuo. Et I. Regū II. Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit, & cætera. Ad hunc, inquit, modum solet scriptura hæc duo coniungere, terrores & consolationem.

Excussio.

Hoc ne est cum iudicio citare scripturas, quo pertinent? & non potius velut in tenebris palpando, quicquid se primum obtulerit, accommo- dare ad quidlibet?

Prædicat Dauid diuinam erga se benignitatem & misericordiam, quæ peccantem ipsum corripuerit & castigauerit, vt filium pius pater, & resipiscere coegerit, non occiderit. Ergo ne contritio, hoc est, terrores conscientia, & vestra illa fides, sunt partes poenitentia?

Rursus, exprimens desiderij sui impotentiam, quo Christi saluatoris & verbi in carnem expectabat aduentum: Defecit, inquit, in salutari tuo anima

CONTROVERSIA IX.

anima mea, & in verbum tuū supersperavi. Defecerunt oculi mei in eloquium aut verbum tuum, dicens, quando consolaberis me? De poenitentia vero, de terroribus, de fide illa vestra, nullum hic prorsus verbum est.

In cantico Annæ, cum Samuelem filium offerret domino, eadem agnoscens vim & auctoritatem diuinæ in humanis rebus prouidentiae, et quod prius sterilitatis percussa opprobrio, foecunditatis deinde beneficio donata fuerat, & contra alij diuinis beneficijs cumulati, quod de illis ingratos se præstiterunt, reciderint in cōtrarium. Arcus, inquit, fortium superatus est, & cōtra, infirmi accincti sunt robore. Repleti prius pro panibus se locauerunt, & contra, famelici saturati sunt. Quin & sterilis peperit plurimos, contra vero, quæ multos habebat filios, infirmata est. Dñs mortificat & viuificat, deducit ad inferos & reducit. Dñs pauperē facit & ditat, humiliat & subleuat, &c. Eius enim sunt cardines orbis terræ. Sed hæc ad poenitentiam atq; eius partes, ad contritionem illam vestrā, hoc est, cōscientiæ terrores, ad illam fidem vestram quid pertinent?

Adducunt præterea & alios quosdam locos in edita, auctaque nouissime sua illa Apologia (nam prima dictos tātum habet) sed ad eandem omnes monetam pertinent, nec vllam difficultatem ingerunt ei, qui vel paululū assuevit iam indicatæ subinde a nobis illorum dialecticæ. Proinde ad rationes eorum, quibus suam illam, tanquā audisti, luculentam, expeditam & planam, poenitentiae doctrinam asserunt, ista mihi sufficere videntur.

Nostram doctrinam impugnare cum videri volunt, Andabatarum more in tenebris dimicant, imo doctrinam nostram non intelligētes, ipsorum somnia, quæ nobis impudenter affingunt, impugnant.

Alii nos affirmare, ita remitti peccatum, quia contritus intelligit actum dilectionis, per quem remissionē peccatorum mereatur accipere. In quo cōfutando se frustra fatigant, cum nos nihil asseramus minus. Neq; enim dilectionem ex contritione, sed contra, cōtritionem ex amore ac dilectione procedere dicimus. Quamdiu peccator non diligit, manet in morte, quemadmodum ille veritatis Euangelista clarissimis verbis affirmat. Quādo autem quis ad syncerum Dei amorem perductus est, tātum necessario dolet, & sibi displicet, quod ipsum offenderit, quantum amat. Hæc enim necessario commensurantur amor et displicentia; aut dolor de offensa amati. Quo cū perductus est, iam est corde vere contrito ac humili, ad quod oculo illo misericordiae Deus iam dignatur respicere. Ipse enim diligentes se vicissim diligit: nō diligentes, non dignos habet, ad quos respiciat. Neq; tamen per ipsum actum dilectionis, & ex ea procedentis contritionis, dicimus peccatorem mereri remissionē peccatorum, aut iustificationis gratiam merito illo proprie dicto, quod quē debitorem constituat, ita enim gratia non esset gratia.

Quamuis de merito congrui, vt cum scholasticis dicamus, nullū hoc

Quo catholicā doctrinā impugnare volentes, sua ipsorum, quæ illi affingunt, somnia impugnent. Somnium primum. Verā cōtritionem ex amore, nō cōtra, amorem ex contritione procedere.

Nec amorē, nec contritionem mereri iustificationis gratiā, eo meriti genere, quod ex opere debitorē constituat. Vtiq; ca-

DE POENITENTIA,

men meri-
to cōgrui,
quod vni
domini li-
beralitati
& miseri-
cordiæ inni-
titur.
Peccatorū
remissio
vere poeni-
tētibz de-
bita ex pro-
misso.

inconueniens existimemus admittere, tamen si ipsi hoc aperte falsum, alia
enumq; & a scripturis, & orthodoxis patribus dicant, sed dicant tantum
& non demonstrent. Hoc enim bono, pio & misericordi domino con-
gruit, vere poenitentibus ignoscere, & ad animandos, reuocandosq; ad
se, salutemq; suam miseros peccatores, eidem bonitati placuit etiam hoc
ipsum promittere, & velut promisso ad hoc sese obligare. Proinde to-
ties ad nos clamat in scripturis per prophetas et Apostolos: Quacunq;
inqt, hora ingemuerit peccator et cōuersus fuerit, omniū iniquitatū eius
non recordabor. Et rursus: Conuertimini & agite poenitentiam ab om-
nibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruīnam iniquitas. Nun-
quid voluntatis meæ est mors impij dicit dominus, & nō potius vt con-
uertatur a vijs suis & viuat? Reuertimini & viuite. Ita quoque per Za-
chariam: Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos. Ita & Iacobus:
Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Ita et ipse Christus: Ve-
nite ad me omnes, qui sub peccatis laboratis, & onerati estis, & ego reficiam
vos. Nostra ad ipsum conuersio, noster accessus, præcedit, quam
cōcomitatur Dei cōuersio, & appropinquatio ad nos, de qua velut pro-
missa certos nos reddidit, si præcessit in nobis, quod ex nobis requiritur.
Ad quod ipsum nihilominus sua bonitate & gratia nos prouocat, insti-
gat & adiuuat, ita vt nulli quicquam ex ipso ad salutem desit. Ego sto, in-
quit, ad ostium & pulso: Si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi
ianuam, intrabo ad illum. Ipse pulsat, vt sibi ianuam cordis nostri ape-
riamus: dat nobis facultatem, vt eandē sibi aperire possimus, non tamen
eam ipse effringit, atque ita ad nos ingreditur: sed si nos ipsi, eius quidem
adiuti gratia, q̄ omnibus parata offertur, eandē ipsi aperuerimus. Quod
cum facimus, promittit aut affirmat se ingressurū ad nos. Itaq; in hym-
no quadragesimali ita canit ecclesia: Si renuis, quis tribuet? indulge quia
potens es. Si corde rogamus mundo, certe debes ex promisso.

Somniū se-
cundum.
III.
III.

Ad hæc, aiunt nos affirmare ad deletionem peccati, solam detestatio-
nem criminis sufficere. Item, quod per attritionem, vt contra contritio-
nem distinguitur a doctoribus, mereamur gratiam. Quod item suscep-
tio sacramenti poenitentiae ex opere operato sine bono motu vtentis,
hoc est, sine fide in Christum, conferat gratiam. Quæ cum sint euidentia
atq; impudentia mendacia, nihil est opus ea aliter refellere. Tantum mi-
rari cogimur, quidnam illis in mentem venerit, istiusmodi nobis affine-
gere, quæ cum doctrina nostra pugnant e diametro.

V.

Aeque merum est figmentum et insomnium, quod affingunt schola-
sticis de potestate clauium, doceri ab illis quod valeant ad remissionem
peccatorum, non coram Deo, sed coram ecclesia.

Potestate
clauium to-
to genere
diuersam

Quanquā de potestate clauium nobis nulla hic sit disputandi necessi-
tas, vt quas huc pertinere non credimus, sed significare auctoritatem re-
gendi domum ecclesiasticā. Quarum officium præcipuum est, sui regis
minis

CONTROVERSIA IX.

minis habenis moderari Christi oues & familiam: suum cuique officium prae scribere, figere, refigere, obligare, & obligata resolvere. Nec usquam fit mentio clauium a Christo, quā vnico loco ad vnum Petrum, velut ecclesiasticae hierarchiae constituendum a se rectorem & praesidem, vbi & dictum clauium officium in ecclesia clarissimis suis verbis exponit, subiungens: Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis: quodcunque solueris, solutum.

esse a potestate remitti peccata.

Quod earum officium explicatum a Christo.

Principale & primum harum opus est, praescribere omnibus, qui sunt in domo ecclesiastica, in regno Christi, quod hic super terram est, cuique quod est sui officii, & obligare omnes praeparationum suarum vinculis.

Secundarium est constituta & obligata resolvere, & quicquid ille huius rei agit in regno Christi super terram, hoc coram Christo ratum est in caelis. At alia & ab hac diuersissima potestas est, quae est data, non solum pastori ouilis Christi, & regni eius rectori, non solum Apostolis, quos nobis Episcopi referunt, sed vna etiam discipulis, & in eis sacerdotibus omnibus (de qua post Christi resurrectionem apud Ioannem) remittendi hominibus peccata, atque eadem retinendi. Cuius opus primum ac principale est peccata dimittere, quod nihil commune habeat cum primo & principali opere potestatis clauium: nempe ligare, figere, praecipere, obligare. Secundarium vero & minus principale est, peccata retinere. Quod & ipsum nihil commune habet cum opere secundario potestatis clauium, quod est soluere, hoc est, ligata, fixa, statuta, obligata resolvere, & obligationem tollere, libertatem reddere. Sed obiter ista.

Alteram nostrae poenitentiae partem, confessionem videlicet peccatorum nostrorum sacerdoti factam, impetrandae atque obtinendae remissionis eorundem gratia, nullis rationibus aut argumentis impugnat: sed tantum legislatorum instar suam de eadem sententiam pronunciant. Quam quamuis nos maiori ratione possimus simpliciter reijcere & contemnere, quia tamen de re graui agitur, paulo pressius excutienda est, quod & nostrae sententiae magis illucescat veritas, & illorum sit euidentior falsitas, certiusque a viris bonis, ab omnibus, qui haec nostra lecturi sunt, proferri possit iudicium.

Ut alteram Christianae poenitentiae partem, confessionem nempe, nullis rationibus oppugnet, sed suam tantum sententiam de ea pronunciet.

Appellant bonorum virorum iudicium, qui in illustrandis veris illis poenitentiae suae partibus, contritione & fide, serio & feliciter versati sint. De confessione vero & satisfactionibus, ut rebus nihili, aut non magni momenti, non admodum se rixatos esse: se nihilominus ipsam etiam confessionem retinere propter absolutionem, quae est, inquiunt, verbum Dei, quod de singulis auctoritatem diuina pronunciat potestas clauium. Caeterum enumerationem delictorum in confessione, sentiunt diuino iure minime necessariam, sed posse sacerdotem absoluere peccatorem, quamuis peccata eius prorsus ignoret, modo tantum in genere confiteatur se peccatorem, & remissione peccatorum opus habere. Quamquam pro simplicibus,

Eiusdem explicatio.

Vñ cibis,

DE POENITENTIA,

cibus, examinandæ conscientiæ eorundem gratia, et quo certius possint institui, probent confessionem eiusmodi, quæ enumerationem particularem peccatorum habeat. Apud scriptores ecclesiasticos confitentur quædam haud infrequentem mentionem confessionis recurrere, sed non loqui illos de nostra hac confessione, quæ enumerationem occultorum peccatorum habeat, sed tantum de ritu publicæ poenitentiae. Quia quia lapsi, aut famosi recipiebantur, non tamen sine certis satisfactionibus, ideo illos confessionem fecisse apud presbyteros, ut pro modo delictorum satisfactiones præscriberentur iisdem.

Hæc fere summa est omnium, quæ de confessione, velut legislatores quidam, & tanquam ex tripode proferunt. In quibus confutandis si præter institutum hic paulo prolixiores fuerimus, boni cōsulet lector. Quandoquidem non de re levis, ut ipsi videri volunt, momenti, sed ex qua neglecta, salutis iacturam incurrimus, hic agi intelliget.

DE PECCATORVM CONFES-

sione demonstratur quæ sit doctrinæ Evangelicæ veritas.

Ostendimus supra vere poenitentem fideliter, & libenter se subdere omnibus medijs ac remedijs, quæ pro obtinenda peccatorum remissione instituta a Christo intelligit. Intelligit autem ex ipsis verbis Christi nobis esse necessarium, ut ea remitti obtineamus sacerdotum suorum ministerio. Quandoquidem clarissimis verbis affirmat, non remissum coram Deo, quod ab illis retentum est, aut remissum non est. Intelligit quoque datam iisdem hanc potestatem remittendi peccata, non quibuslibet, aut ad suum ipsorum nudum arbitrium, sed vere poenitentibus, & proinde cum iudicio præuio, quo ex modo poenitentiae prudenter discernant, remittenda ne hæc, an vero retinenda adhuc peccata sint, ut calore salutaris contritionis nondum cōcocta satis. Quia in re sacerdos suo rite fungi officio non posset, nisi peccator suum ipsi morbum aperuerit, lepram animæ suæ detexerit, et se totum inspiciendum præbuerit. Hanc esse certam, apertamque veritatem lucis Evangelicæ, quam ut clarissimis nos verbis Christus docuit, ita palam comprobatur certa illa orthodoxæ veritatis amulsi, catholicæ per orbem ecclesiæ ab ipso sui initio cōsensu ac sententia, quam orthodoxorum sanctorumque patrum, diuersis ab initio seculis, diuersis orbis terræ cardinibus, scripta magno consensu cōprobant. Quod ut certo intelligas, & simul quod illud verum sit, quod tam confidenter pronunciant, ecclesiasticos scriptores, cum de confessione peccatorum loquuntur, nihil de nostra confessione loqui, sed tantum de ritu poenitentiae publicæ, paucis demonstrandum est.

Et ut ex illo ipso seculo incipiam, quo sincera adhuc vigeat Christi religio. Nam de posteriori seculo, ut non diffitentur publice receptam hanc sententiam, ita eius auctoritatem non perinde tanti faciunt. Ille

Ex Christi
verbis.

Ex catholi
ca peror
bem eccle
siæ cōsona
ab initio fi
de ac sentē
tia.

CONTROVERSIA IX.

Ille ter sanctus Leo, Episcopus catholice ecclesie, orthodoxe & syn-
ceræ fidei assertor (quibus ipsum elogijs Chalcedonensis synodus exor-
nauerat) ante annos vndecies centenos ad Theodorum Foroliuiensem
Episcopum scribens, multiplicem misericordiam Dei ita lapsibus sub-
uenisse humanis affirmat, vt non solum per baptismi gratiam, sed etiam
per poenitentiae medicinam spes vitæ reparetur æternæ: sic diuinæ boni-
tatis præsidijs ordinatis, vt qui regenerationis dona violassent, indulgē-
tiam Dei, nisi sacerdotum ministerio, nequeant obtinere. Mediator enim,
inquit, Dei & hominum, homo Christus Iesus, hanc præpositis ecclesie
tradidit potestatem, vt & confitentibus actionem poenitentiae darent, et
salubri satisfactione purgatos ad communionem sacramentorum per
reconciliationis ianuam admitteret. Audis quid ille dicat Leo, traditam
potestatem ecclesiarum pastoribus, vt confitentibus impartiantur recō-
ciliationis gratiā, præscripta eisdem actione, modoq; poenitentie. Quod
autem non loquatur de ritu poenitentiae publicæ & confessione, qualis
in ea solet peragi, sed de poenitentia, quæ cuiq; peccatori pro obtinenda
diuina indulgentia est necessaria, ipsa, vt audisti, eius verba clarissime lo-
quuntur: dicens ita ordinasse Deum suæ bonitatis præsidia, vt ab his
qui regenerationis dona violassent, nisi sacerdotali ministerio, indulgen-
tia & peccatorum remissio obtineri nequeat. Potestatem autem illam
remittendi peccata a Christo datam sacerdotibus, ecclesiarum pastoribus,
non tamen remittendi quibuslibet, sed confitentibus. Insuper & perti-
nere ad eandem illam eorum potestatem, quam a Christo acceperunt, vt
confitentibus actionem, & modum poenitentiae præscribant. Sed hoc
ad satisfactionem pertinet, de qua mox tractabitur.

Catholica
eius fidei S.
Leo testis
luculentiss.

Iam & alterum, & ex alio orbis cardine, & dicto Leone aliquanto ve-
tustiore, nec minus idoneum testem accipe, quod, quam diximus, de
confessionis necessitate sententia, communis catholice per orbem eccle-
siae sententia & doctrina fuerit, Augustinum, inquam, ex Africa.

Eiusdē ca-
tholice per
orbē fidei
etiā D. Au-
gustinus te-
stis irrefra-
gabilis.

Hic capite III. libri II. de visitatione infirmorum habet in hæc verba:
Sunt, inquit, quidam, qui sufficere sibi existimant, si soli Deo, cui nihil oc-
cultum est, quem nullius latet conscientia, sua crimina confiteantur. No-
lunt enim, aut erubescunt, seu dedignantur ostendere se sacerdotibus, quos
tamen inter lepram & lepram discernere per legislatorem constituit do-
minus. Sed nolo vt decipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri
Christi vicario, tabescens præ rubore, vel ceruicosus præ indignatione.
Nam ipse est humiliter subeundum iudicium, quem dñs suum non
dedignatur vicarium. Ergo ad te venire roges sacerdotem, & fac ipsum
conscientiarum tuarum penitus participem. Erroneam autem esse per-
suasione contrariam, etiam argumentis confirmare pergēs, hoc dicit te-
stari sanam doctrinam, quod sacerdotis egeamus, qui inter Deū & nos
mediator sit salubri iudicio. Alioqui, inquit, & sub lege, & sub gratia: Ite

V iij &

DE POENITENTIA,

& ostendite vos sacerdotibus, responsum diuinum quomodo cōsummaretur. Confitemini alterutrum peccata vestra, quomodo compleretur. Et alio loco, ergo sine causa dictum est. Quæ solueritis in terra, soluta erunt in coelo. Ergo sine causa datae sunt clauēs ecclesiæ Dei. Frustramus Euangelium Dei, frustramus verba Christi, promittimus nobis, quod ille negat, nonne nos decipimus? Quid hic dicturi sunt aduersarij. An de ritu publicæ poenitentiae Augustinum hic loqui. An de cōfessione eiusmodi, qua sacerdoti peccator diceret: Peccator sum, egeo remissione peccatorum, proinde dimitte mihi ea. Quid est ergo quod confessionem, quam vt necessariam exigit, affirmat adiunctam habere erubescētiā, ob quam grauis sit peccatoribus. An est quisquam qui se peccatorem confiteri erubescit, quod de omnibus pronunciat diuinæ scripturæ certa autoritas. Quid est quod de occultis, & soli Deo notis, confessione detegēdis loquitur. Quid quod iubet, vt faciamus sacerdotem conscientiarum nostrarū penitus participem. Non iam interrogo, quanti illis sit Augustini autoritas, sed hoc cupio, quod mecum perpendant aduersarij, & quicunq; apud se in hac causa aliquod sunt prolaturi iudicium, an credant Augustinum hac in re docuisse tunc sibi commissos Christi fideles, atq; interim semper vniuersam Christi ecclesiā, sua somnia, sua inuenta, & nō potius, quam ille didicerat in catholica ecclesia, doctrinam sanam et catholicam. Docet autem Euangelium Dei, & verba Christi frustrare, se aliosq; decipere, sibi promittere quod Christus, qui persuadent sibi & alijs, peccatorum quæuis remissionem consequi, qui non humiliter se submiserit sacerdotis iudicio: qui aut dedignantur, aut erubescunt se illi ostendere, sua illi peccata confiteri, suam consciētiā aperire. Qui & alio loco docet, vt non per nūcium, non per scripturā, sed ore proprio peccata nostra confiteri debeamus sacerdotibus. Vt qui, inquit, per vos peccastis, per vos erubescatis. Erubescētia enim ipsa partem habet remissionis. In hoc enim, quod per seipsum dicit sacerdoti, & erubescētiā vincit timore offēsi, venia fit criminis. Multum enim satisfactionis obtulit, qui erubescētiā domans nihil eorum, quæ commisit, nuncio Dei denegauit.

Eiusdem catholicæ fidei et doctrinæ, ex eodem quidem seculo, sed ex diuerso orbis cardine, Oriente nempe, etiam Chrysostomum illum testem accipe.

Chrysostomus testis
eiusdem catholice
fidei.

Hic Hom. III. in Matthæum habet in hæc verba: Confessio, inquit, peccatorum, testimonium est consciētiæ timētis Deum. Qui enim timet iudicium Dei, peccata sua non erubescit cōfiteri: qui autem erubescit, nō timet. Perfectus enim timor soluit omnem pudorem. Illic enim turpitudine confessionis aspicitur, vbi futuri iudicij poena nō creditur. Nūquid nescimus, quia confessio peccatorū habet pudorem: et quod hoc ipsum erubescere, poena grauis est. Sed ideo magis iubet Deus cōfiteri peccata.

CONTROVERSIA IX.

ut verecundiam patiamur pro poena. Hactenus ille. Quem puto non dicere sua somnia inuentaque docuisse commissum sibi populum, sed doctrinam, quam nouerat vir doctissimus, & sanctus Episcopus, catholicae Christi ecclesiae. Audis autem, ut intellexerit & docuerit, confessionem peccatorum non esse positam in nostro arbitrio, sed praecipit a Deo. Ideo, inquit, Deus iubet magis confiteri peccata, ut verecundiam patiamur pro poena. Nec fingere quisque potest eum loqui aut de confessione publica, aut illa, qua quis tantum diceret sacerdoti in genere, peccavi: sed de ea, quae omni peccatori est necessaria, qualis publica non est. De ea item, quae pudorem & verecundiam comites ut necessarios, ita homini graues habet, qualis illa generalis non est.

Eiusdem doctrinae catholicae testes sunt, ille Magnus Basilii lib. de institutione monachorum. Et B. Ambrosius lib. II. de poenitentia.

Testes qui
Basilii,
Ambrosii,
Hieronymi.

Subscribit eidem & ille (testis plane irrefragabilis) D. Hieronymus, qui capite XVIII. in Ecclesiasten, habet in haec verba: Si quem serpens diaboli occulte momorderit, & nullo consilio eius peccati veneno infecerit, si tacuerit qui percussus est, & non egerit poenitentiam, nec vulnus suum fratri suo & magistro voluerit confiteri, magister ei prodesse non poterit. Si enim erubescit egrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat medicina, non curat. Hactenus ille. Vides autem qualem confessionem illi faciendam doceat, quem serpens momorderit in occulto, qui peccati veneno infectus est nullo consilio: nempe talem, per quam hoc ipsum latens conscientiae suae vulnus detegit, non Deo, cui nihil occultum est, sed fratri & magistro, sacerdoti videlicet, quem nobis Christus animarum nostrarum constituit medicum, denunciando, nisi illi confessus fuerit, curationem minime recepturum. Vides illum clarissime significare, confessionem necessario requiri ad poenitentiam peragendam. Nec semel hoc dixisse contentus, continuo ipsum repetit, & alijs verbis iterum inculcat. Si vulnus, inquit, suum fratri & magistro suo noluerit confiteri, ille cui a Christo data est medicandi, hoc est, peccata remittendi potestas, prodesse ipsi non poterit. Si erubescit egrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat medicina, non curat. Vides ut hic doceat, non generale illam, qua quis tamen se peccatorem profiteretur, sed specificam vulneris conscientiae detectionem: alioqui ipsum curari non posse poenitentiae medicamento, et remissionis curatione, quam impartit animarum magister & medicus. Eam nempe, per quam cordis intimi, & quae quis in secreto cordis sui sola cogitatione perpetravit, aperit non Deo, sed fratri, mortali homini: non qualicumque, sed magistro spirituali. Eiusmodi confessionem ille docet & exigit, ut quis digne poeniteat, & commissorum remissionem possit percipere.

Imo quod non solum diui Hieronymi, sed etiam Cypriani, sed etiam Origenis, imo Dionysii temporibus, hoc est, ab ipsis continuo Apostolis, usitata in ecclesia fuerat, & exacta velut necessaria, peccatorum, quantumuis

DE POENITENTIA,

occultorum, distincta, & non illa generalis confessio, ijdem ipsi laculentissimi testes sunt.

Eiusdem fi
dei testis
Cyprian.

Cyprianus ille sanctissimus martyr et pontifex sermone V. de lapsis, loquens de his, qui corde tantum lapsi sunt: Hi, inquit, quis nullo sacrificio, aut libelli facinore constricti sunt, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter, & simpliciter confitentur, ex omni logesim conscientiae suae faciant, animi sui pondus exponant, salutarem medelam paruis licet, & modicis vulneribus exquirant. Et paulo post: Confiteantur singuli, quaeso vos fratres, delictum suum, dum adhuc qui delinquit in seculo est, dum admitti eius confessio potest, dum satisfactio & remissio per sacerdotem apud Deum grata est. Haec tenus ille, annis circiter centum quinquaginta, antequam illa Hieronymus scriberet. Quem audis docentem, sola cogitatione lapsos, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter, & simpliciter confiteri debere: & obsecrando exhortantem omnes, delictum quocumque suum, dum tempus habet, dum remissio per sacerdotem facta Deo grata est, confiteri. Nec puto te dicturum, hunc sanctum & doctissimum pontificem sua hic aut somnia, aut inuenta docuisse Christi fideles: sua autoritate (quae temeritas potius fuisset & praesumptio) iisdem imposuisse hanc confessionis peccatorum occultorum sarcinam: sed hoc docuisse, quod habebat doctrina sana, quam didicerat in catholica ecclesia. Nec possunt haec detorqueri ad ritum poenitentiae publicae, ad quam, neque tunc, neque nunc, obligatus est, aut fuit quisquam ob solum cogitationis peccatum.

Eiusdem
quoque te-
stis Origenes.

Ante hunc & Origenes ille, audi, quale confessioni ecclesiasticae, qualis usque ad nos perduravit in ecclesia, perhibeat testimonium.

In Psal. XXXVII. habet in haec verba: Vide, inquit, quid nos edocet scriptura diuina, quia oportet peccatum non celare intrinsecus: fortassis enim sicut hi, qui habent intus inclusam escam indigestam, aut phlegmatis humorem stomacho grauiter et moleste innitentem, si vomuerint, reuelantur: ita etiam hi qui peccauerunt, siquidem & occultant, & retinent intra se peccatum, intrinsecus vrgentur, & propemodum suffocantur a phlegmate, aut humore peccati. Si autem peccator ipse sui accusator fiat, dum accusat seipsum, suum peccatum confitetur, simul euomit delictum, & omnem morbi causam digerit. Tantummodo circumspice diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuum: proba prius medicum, cui debeas causam languoris exponere, qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi, compatiendique disciplinam nouerit, ut ita demum, si quid ille dixerit, si quid consilij dederit, facias & sequaris. Et si intellexerit, & praeuiderit talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius ecclesiae exponi & curari debeat, ex quo fortassis et caeteri aedificari poterunt, & tu ipse facile sanari, multa hoc deliberatione, & satis perito medici consilio procurandum est. Haec tenus Origenes ille. Quem docentem audis, quocumque

CONTROVERSIA IX.

cunq̃ lethale delictum in animi penetralibus latens, euomendū per confessionem, si modo peccator sanari voluerit. Quod quamdiu factū non est, miseram intus vrgeri & suffocari consciētiam. In cuius verbis etiam hoc diligenter obserua, q̃ clare distinguat confessionē publicam, & qualis in publica poenitentia peragebatur, a priuata, quæ quotidie de omni lethali delicto facienda est. Nam de priuata hoc nos admonet, vt circūspiciamus caute, cui credamus secreta nostra, vt ante probatus sit nobis medicus, cui exponamus languorem nostrum, qui sciat condolere & compati infirmitati alieng. De publica vero docet, non facile, nec temere ad ipsam veniendum esse, nec nisi præuia priuata confessione apud sacerdotem peritum, & de eius matura deliberatione & consilio: idq̃ ob causas, quas idem cōmemorat, videlicet si peccatum eiusmodi sit, vt & tua correctio & aliorum ædificatio, publicam tuam poenitentiam requirere videantur: vt verbi gratia, publice cōmissum homicidium, aut stupri, aut adulterij consuetudo notoria: item si qui in persecutione suppliciorum aut mortis metu Christi nomen abnegarunt. Si qui seducti in schisma aliqd aut hæresim, a catholica se diuiserunt ecclesia. In ijs atq̃ eiusmodi, tñ iuxta sententiam prudentis medici ac sacerdotis, cui secreta primum facta est peccatoris confessio, publica poenitentia in conspectu totius ecclesiæ peragenda, imponēda est, vt qui scandalizati sunt de notorio & enormi peccato, emendentur de correctione & poenitentia.

Nota q̃ clare distinguat Origenes confessionē & poenitentiam publicam a priuata.

Ob quas causas sub eūda sit poenitentia publica.

Quin et ex B. Dionysij epistola ad Demophilum monachum clarissime est videre, eundē ritum confessionis secretæ, qui adhuc obseruatur, vñtatum fuisse etiam tñc in ecclesia, ita em̃ scribit inter cætera: Tu vero, vt tuæ literæ indicant, procidentem sacerdoti impium (vt ais) atq̃ peccatorem, nescio quo pacto contra ordinē disciplinæ adstans, calce abiecti, cum ille quidem verecunde, quod oportuit, fateretur se ad pctōrum remedia quærenda venisse. Neq̃ exhorruisti insuper sacerdotem optimum lacerare conuitijs, miserabilē eum dicens, qui poenitentem atq̃ impium iustificasset. Haftenus ille. In quibus verbis hoc in primis notandum est, qd̃ Demophilum grauitè arguat, quod cū in ordine sacerdotali non esset, contra ecclesiasticæ disciplinæ ordinem adstitisset sacerdoti, cū ante eum poenitiæ causa peccator procideret, peccatoris suorū quærens remedia, clare indicans ecclesiasticę disciplinæ ordinem etiam tunc in poenitentia & confessione requisisse secretū. Deinde & illud diligenter obseruandum est, quod scribit pctōrem ante sacerdotem procidisse, peccata detexisse, veniam eorundem postulasse, eademq̃ deinde fuisse remissa a sacerdote, cui Demophilus ille eam ob causam cōuitium fecit, quod iustificasset impium, sed poenitentem, & peccatoris suorum remedium, remissionemq̃ humiliter expetentem. Qui vniuersus etiam notstris confessionis, vt haftenus in ecclesia celebratur, ritus est.

Eiusdem fi dei & doctrinæ testis Dionysius.

Eundē tñc ritum confessionis fuisse, q̃ adhuc hodie obseruatur.

Concludendum

Itaq̃ si haftenus dicta vniuersa in vnum conferas, non dubitabis eundem

DE POENITENTIA,

tur ex præmissis, constare eundem, quod nunc est, ritum confessionis clanculariæ ex Christi constitutione ab initio fuisse in ecclesia.

undem, qui nunc est, ritum confessionis peccatorum clanculariæ, ab ipsis ad nos usque Apostolorum temporibus, visitatum fuisse in ecclesia, & ex Christi constitutione traxisse originem, qua in obtinenda peccatorum nostrorum remissione, sacerdotum suorum nos subiecit iudicio & ministerio, quo illi erga nos fungi non possent, nisi confessione præuia. Cuius sententiæ, velut catholici doctrinæ, ex omnibus ab initio seculi, ex omnibus orbis terræ cardinibus, irrefragabilia testimonia protulimus eorum, quorum consensus communem catholicæ ecclesiæ (cuius fuisse velut columnæ quædam, & membra præcipua) nobis sententiam certo indicat.

Quæ obijciuntur ex Zozomeno, confirmare non in firmare, dicentia sententiam.

Cui non refragantur, imo apertissime subscribunt Zozomeni verba, quæ recitantur in Tripartita historia, ubi explicatur, quod sub Nectario (quod mox audies) Constantinopoli actum fuerat, unde diuersæ sententiæ antistes irrefragabile argumentum aduersum nos se inuenisse existimant.

Quoniam, inquit, omnino non peccare, diuinum & ultra humanam naturam esse cognoscitur: peccantibus autem & poenitentiam agentibus veniam dari Deus precepit. Qui vero confiteri refugiunt, maius peccatorum onus acquirunt, propterea visum est antiquis pontificibus, ut velut in theatro sub testimonio ecclesiastici populi, delicta pandantur, et ad hanc rem, presbyterum conuersationis bonæ, seruantemque secretum, ac sapientem virum statuerunt, ad quem accedentes hi, qui deliquerunt delicta propria fatebantur. Et ille secundum vniuscuiusque culpam indicabat & mulctam. Quod etiam hactenus diligenter in Occidentalibus seruatur ecclesijs. Hactenus ille.

Nota ut Zozomenus clare distinguat ordinationem diuinam ab ecclesiastica circa confessionem peccatorum.

In quibus equidem verbis clarissime distinctam vides ordinationem diuinam ab ecclesiastica. Diuinam ordinationem requirere significat, ut peccantes per humilem confessionem peccatorum suorum recurrant ad poenitentiam, aperte affirmans, eos qui refugerent peccata sua confiteri, grauius onus peccatorum incurrere. Quod minime esset, nisi ad confessionem peccatorum obligaremur. Et eam ob causam visum fuisse antiquis pontificibus, super hoc edere ordinationem ecclesiasticam, per quam Dei ordinationi impleretur decentius, & minori cum periculo confitentium: electis ad id muneris presbyteris bonæ conuersationis, sapientibus & prudentibus, & continentibus secretum. Qui non in suis aedibus priuatis (ne hoc prætextu matronis, & virginibus machinari aliquid possit periculi) sed velut in theatro, & sub testimonio ecclesiastici populi (quo abesset omnis mali, aut species, aut suspicio) confitentium peccata audirent, & salutarem eis poenitentiam iniungerent. Vides quod clare his explicet, eundem confessionis ritum, qui usque nunc obseruatus cernitur per catholicam ecclesiam, dudum ab antiquis pontificibus ordinatum fuisse, obseruatumque per vniuersam ecclesiam. Ab antiquis, inquit, pontificibus, velut in extremam antiquitatem hoc reijciens, cuius certum non inueniretur initium, ut dubitari non

CONTROVERSIA IX.

non possit, ab ipsis vsq; Apostolorum temporibus descendisse. Quanq̃ Socrati, qui eodem loco citatur, visum sit, ab eo tempore hoc retulisse initium, quo Nouatianorum hæresis ab ecclesia damnata est, quod tamen apud nullum alium inuenitur scriptorem ecclesiasticum.

Vides insuper vt apertissime loquatur de confessione, non publica, sed priuata, & eiusmodi, per quam secreta peccata nostra panduntur sacerdoti, qñ illi studiose præficebatur sacerdos sciens seruare secretũ, cui in eo quod publica confessione detectum est, nullus locus est. Fuisse tñ præter quotidianam illam priuatamque, etiam aliam in vsu solennem quandam, ac publicam confessionem & poenitentiam, supra ex Origene annotauimus. Ad quam pertinent, quæ idem subiicit Zozomenus de eo modo poenitendi, quem scribit etiam tum obseruari in Romana ecclesia, innuens tamen Constantinopoli, aut Orientalibus ecclesijs, non ita vsitatum fuisse, sed tantum illam secretam, tamen publice susceptam a presbytero sub testimonio ecclesiæ.

Nihil vero aduersus nostram hanc sententiã facit, quod eodem loco ex eiusdem Zozomeni verbis subiectum diligenter notant aduersarij: Morem illum publicum seruatum fuisse etiam Constantinopoli vsq; ad Nectarij tempora, a quo antiquitatis ea consuetudo illic antiquata sit, eo quod nobilissima quædam mulier confessa presbytero, et accepta ab eo poenitentia vt ieiunaret, Deoq; sanctis operibus supplicaret, dum ea occasione aut prætextu præter morem sæpe diuq; moraretur in ecclesia, a diacono sollicitata cum eodem concubuisse venisset in publicum. Quæ causa tumultuante & in sacerdotes sæuiente populo, Nectarius amoto scelerato diacono ex quorundam consilio, etiam populum, quod ad confessionem attinet, suæ libertati & consciëntiæ dimisit. Hæc, inquam, nihil aduersus nos faciunt, quoniam non quid per catholicam ecclesiã, sed qd in vna Constantinopolitana ecclesia quorundam consilio, an satis sano, ipsi viderint, ab vno Nectario, vt occurreret furori tumultuantis populi, factum fuerit, illic explicatur. Quod tamẽ nec ipsi Zozomeno visum est sanum fuisse consilium.

Cum, inquit, vt arbitror, minora peccata pro pudore confessionis, & subtilitate examinantium perpetrarentur. Sed nec durauit diu ea libertas, aut licentia subsequentibus Nectarium Episcopis, a quibus antiqua catholice ecclesiæ consuetudo & observatio, etiã illic continuo reuocata & exacta est. Quod ex B. Ioannis Chrysostomi (q Nectarium cõtinuo subsequutus est) verbis, quæ supra citauimus, luce clarius est cernere.

Proinde quanti facienda sit ijs, quibus sua salus cordi est, aduersariorum de confessione nuda assertio aduersus Christi verba, & tot sanctorum orthodoxorumq; patrum, imo catholice ab initio per orbem ecclesiæ consonantem sententiam, bonis omnibus, & qui a veritate prorsus auersi non sunt, confidimus ex his satis fore perspicuum.

Vt diserte loquatur de confessione clancularia. Vt ab ea distinguat etiam publicam.

Qua causa Nectarius Constantinopoli antiquum illũ confessionis ritum sustulerit, atq; eundẽ reliquerit in populi arbitrio.

Zozomeni iudiciũ de facto Nectarij. A successoribus Nectarij mox reuocatum morẽ confessionis antiquum & publicum. Ex præmissis cõstare, quanta facienda sit aduersariorũ de confessione nuda assertio

Itaq;

DE POENITENTIA,

*damnata ortho-
doxorū
omniū, &
rotius ab
initio eccle-
siæ senten-
tia.*

Itaque quod dicunt aduersarij, confessionem quā minime necessariā, retineri tamen a se propter absolutionem, quam nobiscum videtur admittēre ut diuino iure necessariam, ubi eam non excludit necessitatis articulus, si ita retinerent illam propter absolutionē, quod hæc sine illa non possit fieri, iā hac de re inter nos cōueniret. Sed ipsi hoc admittentes, etiā necessitatem confessionis cogerentur admittēre, ut sine qua rem necessariam, nempe absolutionem, assequi non possemus. Quomodo etiā nos eius necessitatem tūc confitemur, hoc est, ex consequenti, & quia sine ea necessariam remissionem peccatorū sacerdotali ministerio assequi non possumus, nō vero quod immediate & directē a Christo præcepta sūt.

Sed quoniam non ita, nec eam ob rem cōfessionem retinent, velut ad absolutionem necessariam, sed solum tanq̃ vtilem, & ob hoc tantum vtilem, ut institui homines melius valeant, dissentimus e diametro. Ita enim homini docto, qui scit quidem voluntatem dñi sui, sed non facit, nulla erit confessionis utilitas. Ita Christus nostro ipsorū, nō sacerdotum suorum, in remittendis retinendisq̃ peccatis nostris, nos subiecisset iudicio, & pars altera illa sacerdotalis autoritatis super retinendis quoq̃ peccatis nostris ab ipso frustra esset addita. Sed ut iam demonstraui, orthodoxorum ab initio patrum, & totius per orbem ecclesiæ sententia hanc aduersariorum damnat sententiā, cui eo minus probabilitatis est, quo minus vllō solido argumento subnititur.

*Calumniæ
depulsio.*

Nec est verum, quod calumniantur, nostra doctrina injici conscientijs laqueos, qua integram peccatorum cōfessionem exigimus. Nam integritatem illam non intelligimus absolute et simpliciter, sed pro nostræ possibilitatis modulo. Nec grauem hanc sentit confessionis sarcinam, quisquis peccatorum suorum vere poenitet.

DE SATISFACTIONIBVS.

Restat nūc de satisfactionibus pertractare, quæ non sunt pars, sed sequelæ quædam salutaris poenitiæ.

Propositio

De quibus proponenda prius est aduersariorum sententia, deinde explicanda doctrina, quam de eisdem didicimus in catholica ecclesia, atque ita vtrinq̃ constituenda ob oculos, ut quiuis ille inter nos facile possit certum proferre iudicium.

*Aduersari-
orum de sa-
tisfactioni-
bus senten-
tia.*

In primis, satisfactionis nomen ex antiquato iam dudum illo publicæ poenitiæ ritu nobis reliquum affirmant, cum nonnullo vestigio remanentis moris veteris, quo confitentibus certa quædam faciendæ præscribebantur, quas satisfactiones appellant. De his se sentire, quod diuino iure ad remissionem peccatorum necessariæ non sunt. Retinent quippe suam illam de fide sententiā, quod ea consequamur remissionem peccatorū propter Christum, nō propter nostra opera præcedentia aut sequentia, quorum nulla volunt ad placandū Deum vale-
re.

CONTROVERSIA IX.

re. De satisfactionibus, quas iisdem scripturas accommodamus nos, minime loqui, vt non ita nuper natis. Imo meram calūniam esse, quod detorqueamus scripturas, quo non pertinet. Christum morte sua plene satisfecisse pro peccatis nostris, non solum pro culpa, sed etiam pro poena, quam illis sumus meriti, hoc est, morte æterna. Iuxta illud: Ero mors tua o mors. A Deo vero nullam a nobis poenā, aut punitionē peccatorū exigam. Vt præter illam contritionē suam, nullā a poenitentibus punitionē pro peccatis exigant.

igitur aliam quā contritionem, per quam diuinæ iustitiæ satis puniri in nobis volunt peccata. Vniuersos scripturæ locos, qui a nostris adducuntur, loqui de dignis fructibus poenitentis, hoc est, mortificatione corporis peccati, & prijs operibus, quæ nobis a Deo præcepta sunt, quæ & ipsi confitentur veram poenitentiam necessario consequi: non vero de aliquibus operibus indebitis, aut vltro assumptis, aut nobis confitentibus a sacerdote impositis. Hæc summa est aduersariorum hac de re sententiæ. De nobis sibi suisque persuadēt, quod doceamus opera illa poenalia, quæ poenitentibus sub satisfactionis titulo imponuntur, esse precium, propter quod debeat peccatorum remissio: proinde doctrinam nostram, doctrinam demoniorum appellant. Multa licenter, ne dicam impudenter, affingunt nobis alia a nobis alienissima: multis conuitijs, parum memores Christianæ modestiæ, nos lacerant. Ad quæ conuiuentes vniuersa, nostram nunc explicabimus atque adstruemus doctrinam & sententiam. Cuius vbi veritas constat, aduersariæ quoque eadem euidentia constabit falsitas. Age igitur.

Duo nos habere certa principia, ex quibus, tanquam a Christo traditum necessario tenendum & credendum, aliquid certo demonstrari possit, nempe scripturam canonicā, et ecclesiasticæ traditionis regulā, & supra & alibi copiosius demonstraui. Ex utroque in poenitentiae doctrina de peccatorum satisfactione, quid tenere & sequi debeamus, nunc inquirendum est.

In primis, non esse rem tam facilem, tam perfunctoriam, quæ ab eo, qui se multis grauissimisque sceleribus commaculauit, a Deo exigitur, quo eadem remittat, non solum offensam, sed etiam omnem poenam commensuram, quæ est aduersariorum illa contritio, hoc est, terrores, metus, timoresque conscientiae, diuinum iudicium, & gehennam metuētis agnito peccato, euident mihi videtur ex his, quæ de salutari poenitentia & cordis contritione supra a nobis demonstrata sunt.

Deinde & hoc intellexisse sanctos, imo fideles ab initio omnes, peccatorum suorum sincere poenitentibus, & ad Deum toto corde se conuertentibus, remitti quidem eadem a misericordissimo domino, & a reatu, quo constringebantur, æternæ damnationis eosdem absolutos fieri: non tantum impunitum, etiam post remissionem, peccatum dimitti, sed secundum rationem eius etiam punitionem illi deputari, vniuersa veteris scripturæ testatur autoritas. Testatur in primis humani generis miseria, in qua parentes illi nostri per peccatum suum inciderunt, quam æque, remisso peccato,

Qualia affingantur catholicis.

Explicatio doctrinæ catholice de satisfactionibus.

Aduersarij illam contritionem impetrandæ remissioni peccatorum plane inutilem.

Intellexisse ab initio fideles omnes, etiam remissum a Deo peccatum, non dimitti impunitum.

DE POENITENTIA,

cato, tot annis perferre debuerunt. Testantur Moyses & Aaron, qui ad aquas contradictionis offendentes dñm, quod eidem non tam fidenter, q̄ debebant, dederunt gloriam, tametsi eius offensæ mox remissionem obtinuerint, poenam tamen offensæ etiam post veniam perferre debuerant. Testatur horum soror Maria, quæ detractionis in Moysen, etiam post remissum peccatum, lepram dierum septem, poenam perferre debuit. Pro qua Moysi deprecanti respondit dominus: Si pater eius spūset in faciem illius, nonne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, & postea reuocabitur. Testatur Deus in vniuerso illo veteri populo. Primum, post peccatum confitit adoratiq; vituli. Cui etsi poenitenti, & fletu luctuq; poenitentiam demonstranti, Moyses sua oratione impetrasset commissi remissionem et veniam, attamen subiunxit dñs: Ego autem in die ultionis visitabo hoc peccatum eorum. Deinde & in ea eiusdem populi incredulitate & rebellionē, qua detrectabant post reuersos exploratores terræ promissionis eandem ingredi. Qua cum grauissime offensus Deus eidem miniretur exterminium, ad eiusdem poenitentiam, et Moysis instantissimam orationem, remisit quidem illi peccatum, non tamen etiam post remissionem, impunitum. Dimisi, inquit, Moysi iuxta verbum tuum, viuo ego & implebitur gloria mea vniuersa terra: attamen omnes homines, qui viderunt faciem meam et signa, quæ feci, &c. non videbunt terram, pro qua iuraui patribus eorum.

Deniq; testatur et ille Dauid, misericordē equidem esse dñm, & quacumq; hora agnoscenti confitentiq; pctm suum, & confugienti ad eius misericordiam, eam ipsam paratam offerre, nō tñ, quis post veniam, impunitum peccatum dimittere. Itaq; dixi, inquit, cōfitebor aduersum me iniustitiam meam dño, & tu remisisti impietatem peccati mei. Nihilominus gemitibus ac lachrymis & vigilijs etiā post veniam carnem suā maceravit & afflixit. Proinde, postq̄ corde contrito ac humili confitetur peccatum suum dño, ac supplex veniā posceret, audiuit per Nathan prophetam: Dominus quidem transtulit peccatum tuum, non morieris, veruntamen quia blasphemare fecisti inimicos nomen domini propter verbum hoc, filius, qui natus est tibi, morietur. Ad hæc, non recedet, inquit, gladius de domo tua in sempiternum. Insuper & hæc dicit dominus: Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo eas proximo tuo, &c.

Rursus idem: Cū animaduerneret se offendisse Deū in numerādo populo, dixit ad dñm: Peccaui valde in hoc facto, sed precor dñe vt trāstēras iniquitatem serui tui, q̄a stulte egi nimis. Quid igit existimas: an hic misericordiæ suæ oblitū dñm, vt agnoscenti confitentiq; pctm suū, et de eo poenitenti ex aīo, & corde humili, contritoq; veniā poscenti non ignouerit? Audi tñ quid subiungat scriptura: Venit Gad propheta ad ipsum

CONTROVERSIA IX.

ipsum dicens: Hæc dicit dñs: Trium tibi datur optio: elige vnum quod malueris ex his. Aut septē annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mensibus fugies aduersarios tuos, & illi te persequentur: aut certe tribus dieb⁹ erit pestilentia in terra tua. Cui David: Coarctor nimis, sed melius est vt incidā in manus dñi (multæ enī misericordiæ eius sunt) q̃ in manus hominum. Immisit itaq; dominus pestilentiam in Israel.

Vides vt etiam pro dimisso peccato nihilominus poenam temporalem sumat Deus, & vindictam exigit, de quo recte nos admonet Sapiens, ne etiam de propitiato peccato simus absq; metu.

Postremo, & hoc quoq; ex diuinis scripturis est euident, quod punitionem illam temporariam, quam a nobis etiā pro remissis peccatis Deus exigit, possimus deprecari: possimus & nostra ipsorū in nos ipsos animaduersione anteuertere, & flagella Dei a nobis auertere. Quod et Paulus nos docuit dicens: Si nosmetipsos dñi iudicemus, non vtiq; dñi iudicemur. Semetipsos dñi iudicant, qui de perpetrato male de semetipsis sumunt supplicium. Et hi a dño non dñi iudicantur, puniuntur & flagellantur. Proinde subiungit Apostolus: Cum aut iudicamur a dño corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Itaq; D. Augustinus sermone quodam triplicem poenitentiam distinguens, vnam quæ baptismi præexigitur, alteram, quæ pro quotidianis & minutis peccatis est necessaria. Tertia, inquit, actio poenitentiae est, quæ pro illis peccatis subeunda est, &c. de quibus Apostolus ait: Quoniam qui talia agūt, regnū Dei non possidebunt. In hac ergo poenitentia maiorem quisq; in se seueritatē debet exercere, vt a seipso iudicatus non iudicetur a Deo. Sicut idem Apostolus ait: Si enim nos iudicemus, a dño non iudicemur.

Certe fidelis ille David nobis fidelissimus testis est, et quod eam ipse fidei habuerit, & quod res ita habeat. Siquidem post impetratam a Deo veniam adulterij, & cōmissi in Uriam Hethæum homicidij, cum tamen denunciaretur ei per Nathan prophetam poena peccato constituta a domino, in qua & hoc erat, quod moriturus esset natus illi filius, deprecatus nihilominus est dominū pro paruulo, & prostratus in terram se afflixit ieiunio & cilicio. Quem cum post diem septimum suæ illius afflictionis intellexisset mortuum, surgēs, lotus vinctusq; cessauit ieiunare, & ad victum consuetum reuersus est. Cuius rationem sui cum admirabundi quærerēt: (existimabant enim grauius se afflicturum infante mortuo) Propter infantem, inquit, dum adhuc viueret, ieiunauit et fleui. Dicebam enim: Quis scit, si forte donet eum mihi dominus, & viuat infans? In poenam peccati sui prædicta erat illi mors filij. Sperabat nihilominus eam ipsam poenam, per inflictam sibi illam poenam, se posse auertere. Quod tamen ibi non obtinuerit, quod immutabili decreto hoc ipsum a Deo constitutum fuerat, obtinuit nihilominus in alio. Siquidem cum ob peccatum numerati populi, etiam postquam eius poe-

Punitionē illā quam pro remissis peccatis Deus a nobis exigit, deprecari nos posse, & in nos ipsos ultione animaduersione auertere.

Irrefragabilis testis David.

DE POENITENTIA,

nituiſſet ex animo, et contrito, humiliq; corde pro eius venia impetranda ſe conuertiffet ad dominum, in eiufdem punitionem daretur illi ex tribus optio, fames ſeptenni, bellum trimetre ſuperatibus hoſtibus, aut peſtis tridui, & hanc potius elegiſſet, quæ inter regem & plebeium ignorat differentiam, tantum afflixit ſeipſum, vt eius reſpectu Deus cum vnius diei vindicta contentus fuerit. Proinde, cum angelum videret cædentem populum, ita dixit ad dominum: Ego ſum qui peccaui, & ego inique egi, iſti, qui oues ſunt, quid fecerunt? Vertatur obſecro manus tua contra me, & cõtra domum patris mei. Qua Dauidis poenitentia mox ceſſauit plaga, quæ alioqui triduana conſtituta fuerat.

Vt clare intelligas, poenam, aut temporariam illam punitionẽ, quam pro dimiſſis nobis peccatis Deus conſtituit, non eſſe irremiſſibilem, ſed auerti poſſe, ſi nos ipſos ieiunio, fletu & aſperitatibus alijs afflixe- rimus, & iuſti, ſæuereq; iudices in nos ipſos extiterimus: ſi inſuper miſericordiæ in proximos operibus, magis ſedulo, diligẽtius, & præter debitum inſtiterimus.

Conſona orthodoxorum ſententia. Alios eſſe fructus dignos poenitentia, alios fructus nouæ vitæ. Et quã diuerſam oẽs poenitentiam ab illa aduerſario rã doceat. Gregorius

Habuit proinde ſanctorum, orthodoxorumq; omnium, & catholicæ eccleſiæ doctrina ab initio, alios eſſe fructus dignos poenitentia, qui exiguntur et requiruntur a peccatoribus ſuorum peccatorum vere poenitentibus: alios vero fructus bonorum operum ſecundum Dei mandata, qui exiguntur a quibſlibet & perpetuo. Vtq; vere & digne poenitens, etiam licita alioqui plæraq; ſibi interdicens, & indebita, hoc eſt, ad quæ alias non obligaretur, ſibi imperando, aſperitatibus ac operibus laborioſis & poenalibus ſe affligendo, ſuo conditori ſatisfacere debeat. Quod vt veriſſimum intelligas.

Beatus ille Gregorius catholicæ eccleſiæ Episcopuſ (vt ab hoc incipiamus, & inde per omnes orbis cardines, omnia ante ipſum ſecula percurramus ad initium) explicans illud Baptiſtæ: Facite ergo fructus dignos poenitentia. Notandum eſt, inquit, quod amicus ſponſi non ſolus fructus poenitentia, ſed dignos fructus poenitentia faciẽdos admonet. Aliud namq; eſt dignum fructum facere, aliud dignũ poenitentia fructũ facere. Vt em̃ de poenitentia dignis fructibus loquamur, ſciendum eſt, quod quiſquis illic ita non commiſit, huic iure conceditur, vt licitũ utatur, ſicq; pietatis opera faciat, vt tamen, ſi noluerit, ea quæ mudi ſunt, non relinquat. At ſi quis in fornicationis culpam, vel fortassis quod grauius eſt, in adulterium lapſus eſt, tanto a ſe licita debet abſcindere, quanto ſe meminit & illicita perpetrare. Neq; em̃ par fructus boni operis eſſe debet eius, qui minus, & eius qui amplius deliquit, & cætera. Et rurſus: Cogitandum ſummopere, vt qui ſe illicita meminit commiſiſſe, a quibuſdam etiam licitis ſtudeat abſtinere, quatenus per hoc conditori ſuo ſatisfaciat, vt qui admiſit prohibita, ſibi met abſcindere debet & ceſſa. Hæc ille Gregorius.

CONTROVERSIA IX.

In eandem sententiam D. Augustinus eadē Baptiste verba tractans; Augustin.
Sunt, inquit, digni fructus virtutum, qui non sufficiunt poenitentibus.
Poenitentia enim grauiore expostulat. Et libro de vera et falsa poeniten-
tia, prolixè exequitur, qui sunt illi fructus digni poenitentiae: affirmans
poenitentem a multis licitis abstinere oportere, qui per arbitrij libertatem
pleraque commisit illicita.

Chrysostomus eadem illa verba praecursoris explicans, facite, inquit, Chrysosto.
fructus dignos poenitentiae. Quo aut modo digne fructificare poteris-
mus? Si utique peccatis aduersa faciamus. Aliena rapuisti? incipe donare
iam propria. Longo tempore es fornicatus? a legitimo quoque usu suspen-
dere coniugij, ac perpetuam continentiam saepius paucorum castitate
dierum meditare. Iniuria quenquam vel opere vel verbo affecisti? refer
benedictionis verba: conuictus te percutientes, nunc officijs, nunc benefi-
cijs placare contende, &c. Delictis ante ac temulentia difflebas? ieiunio,
& aquae potu utrumque compensa. Vidisti impudicis alienum decorē oculo-
rum? foeminam iam omnino non videas. Et Hom. III. de poenitentia: Poe-
nitentiam, inquit, exhibuit Dauid, ita dicens: Lauabo per singulas noctes
lectum meum, lachrymis stratum meum rigabo. Et olim patratum pec-
catum, post tot tempora, quasi nuper accidisset, lugebat, &c. Poeniten-
tem nunquam oportet peccatum obliuioni tradere, sed Deum quidem
rogare, ne eius meminerit. Si nos eius meminerimus, Deus eius obliui-
scetur. A nobis ultionem sumamus, nos ipsos accusemus, ita placabi-
mus iudicem.

Vides quid, quantum ve nobis restet expiandum, etiam post remissionem Quam mul-
tum nobis
restet expi-
andum etiam
post re-
missionem
obtentam
peccatorum.
peccatorum, ex ipsius Davidis exemplo, qui iam olim dimissum pecca-
tum, tam longo post tempore, tam longo & assiduo fidelium lachryma-
rum imbre abluebat. Vides alios esse fructus dignos nouae vitae, alios
fructus dignos poenitentiae. Vides poenitentem a multis abstinere oportere,
quae sunt alijs concessa & licita: & contra, multa sibi imperare debe-
re, ad quae non obligantur alij. Vides denique, ut de se ipso vindictam sum-
mere debeat, si diuinam ultionem, aut in hac vita, aut post hanc vitam,
longe grauiorem velit effugere.

In hanc sententiam eadem illa de dignis fructibus poenitentiae praecur- Ambrosi.
soris verba exponit B. Ambrosius. Proinde et in epistola ad corruptam
quandam, qua eandem ad poenitentiam excitat, & verae poenitentiae for-
mam tenoremque praescribit, inter caetera habet in haec verba: Tu, inquit,
ipsa proprii facti iudex esto crudelior. In primis, omnis cura vitae huius
interimenda tibi est, &c. Deinde, lugubris tibi accipienda est vestis, &
membra singula digna castigatione punienda. Amputentur crines,
qui per vanam gloriam occasionem luxuriae praestiterunt. Palle scat facies, quae
chrymas, qui masculum non simpliciter aspexerunt. Palle scat facies, quae
quondam viruit impudice. Denique totum corpus incuria maceretur: cine-
re asper-

DE POENITENTIA,

re aspersum, & opertū cilicio perhorrescat, quia male sibi de pulchritudine placuit. Cor vero sit liquefscens sicut cera, ieiunijs inquietans seipm, & cogitationibus ventilans, quare sit ab inimico subuersum. Sensus etiā crucietur, quia in membra corporis cū dominationē haberet, malo cessit imperio, &c. Peccator ergo si sibiipsi non pepercerit, a Deo illi parciatur. Et si futuras poenas gehennæ perpetuas in hoc paruo vitæ spatio compensauerit, seipsum ab æterno iudicio liberat. Grandi plagæ alta & proluxa medicina opus est. Grande scelus grandem habet necessariam satisfactionem. Haftenus ille.

Intelligunt puto aduersarij, quam sit huius orthodoxi sanctissimiq; Episcopi, quemadmodum & superiorum omnium, de vera salutariq; poenitentia, atq; eius dignis fructibus, diuersa ab eorum sententiā. Quam tamen suos, non vt suam, sed vt catholicam sententiā docuit, & interim illi Christi fideles oēs docere non cessat, quam illi non sufficiat, ipsorum illa contritio, hoc est, terrores conscientiae qualitercūq; incussi cum fide, quare reliquum vniuersum Christo committamus, vt qui pro nobis abunde dependerit, sed aliud a nobis requirat & exigat: vtq; & ipse intellexerit, etiam post quamcūq; contritionem dignam, vel vltronea in nos seueritate & castigatione pro peccati grauitate, aut certe grauiori diuina uisione illud ipsum expiandum fore, vtq; scelus grande grandem satisfactionem necessariam habeat.

Hierony.

Eadē orthodoxus ille Hieronymus, vt certā catholicæ ecclesiæ sententiam, vbiq; inculcat: & vt ex multis locis eius vnum & alterum proferā, in Malachiam habet in hæc verba: Qui peccator est, & quem propria conscientia mordet, cilicio poenitentiae accingatur: & plangat tam sua delicta q̄ populi, atq; iterum ingrediatur ecclesiam, de qua egressus fuerat: & cubet in sacco, vt præteritas delicias, per quas Deū offenderat, vige austeritate compenset. Non sufficit huic (vt vides) illa aduersariorū contritio cū eorundem fide, qua cætera cōmittunt Deo, & expectant a Christo: imo opera poenalia, vitæ austeritatē, & carnis afflictionem, velut ream compensam quandam & satisfactionem, etiam pro dimisso per veram contritionem peccato exigit. Effert proinde Paulam suā, sanctā mulierem, quam vere Christianeq; dixisse, sensisse, et fecisse cōmemorat. Turpanda est facies, quam contra Dei præceptum purpurissa, cerussa, & stibio sæpe depinxi. Affligendum corpus, quod multis vacauit delicijs. Longus risus perpeti fletu compensandus est. Mollia linteamina, & serica preciosissima, asperitate cilicij commutanda sunt.

Paulæ vere Christianæ sententia.

Ego sane cum istorum vere Christianorū hominum vere Christianum sensum mecum perpendo, non solum aduersariorum, sed etiam nostrorum plærorumq; cogor damnare sententiā, qui docent quidem satisfactionē in poenitentia, sed frigide de ea loquuntur: exiguā, imo penè nullam exigunt, nec hominibus distractionem, qualis reuera est, proponunt.

CONTROVERSIA IX.

nunt & aperiunt, olei tantum lenitatem, non vini acrimoniā infundentes vlceribus. Quæ dum ob hominum delicatam molliciem attractare ad viuum reformidant (quemadmodum in ægrotorum perniciem nimis indulgentes, aut certe imperiti medici) non curant, sed perniciose corrumpunt vlcera. Id quod ille Cyprianus etiam suo tēpore a plæriscq; Cyprian. factum toties queritur. Qui si nostros mores, nostram frigiditatem, negligentiam, securitatemq; cerneret, quid nō diceret? Hic sermone V. de lapsis, quosdam arguens, falso errore & pestifera quorundam doctrina persuasos, fidem redintegratā his qui lapsi, aut in fide, aut in confessione fuerant, cum cordis contritione, et reuersione ad Deum, sibi sufficere: Agite, inquit poenitentiam plenam, dolentis & lamentantis animi probate moestitiam, nec vos commoueat quorūdam aut error improvidus, aut stupor vanus, qui cum teneātur in tam grandi crimine, percussi sunt animi cæcitate, vt intelligant peccata nec plangant. Et post pauca: Pacem sibi vltro nemine dante præsumperunt: falsa pollicitatione seducti, & apostatis, & perfidis iuncti, errorem pro veritate sumpserunt, communionem non communicantium ratam ducunt, hominibus contra Deū credunt, qui contra homines Deo non credunt. Eiusmodi, inquit, homines quantum potestis, effugite: perniciosi contactibus adhærentes, salubri cautione vitate. Nam sermo eorum sicut cancer serpit: colloquium sicut contagium transilit: noxia & venenata persuasio, contagione ipsa peius interficit. Illic enim poenitentia, quæ satisfacit, superest. Qui autem poenitentiam criminis tollunt, satisfactionis viam claudunt, ita fit vt dū temeritate quorundam vel promittitur salus, vel creditur, spes veræ salutis adimatur.

Quibus verbis an aduersarios nostros graphice, ac pene ad viuum exprimat, ipsi secum sapienter perpendant. Mihi sane dubium nullum videtur, nec fore puto vlli, quisquis veritati non prorsus clausit oculos. Ad hoc velut ad notorium inconueniens, eos qui a peccatoribus & lapsis præter sanam rectamq; fidem in Deum, & cordis contritionem reuersionemq; ad eundem, haud aliam requiri asserebant poenitentiae actionem deducit, q̄ satisfactionis viam tollant. Hi, inquit, satisfactionis viam tollunt, atq; ita fit, vt spem veræ salutis adimant. Quod cū aduersarij nostri aperta fronte faciant, docentes Christum satis depēdisse pro nostris omnium peccatis, a nobis vero nihil requiri præter suam illam informissimam contritionem, hoc est, terrores vndecunq; , aut qualitercunq; incussos conscientiae agnito peccato, & fidem qua credimus nos donari a Christo iustificationis gratia & salute tantum, quia hoc credimus, nec aliam pro peccatis nostris a nobis punitionē Deum exigere, q̄ eam quæ in eiusmodi illa contritione est, satisfactionem vero non solum tollant, sed rideant, explodant, exhibent: ita vt eorum Coryphæus dicere non dubitet se vehementer odisse, & sublatum cupere hoc vocabulum,

X iij satis

Nota lector ut Cyprianus aduersariorū doctrinam graphice explicauerit, & quid de ea senserit.

DE POENITENTIA,

satisfactio, quod affirmat periculosum sensum habere, quasi Deo quibquam possit pro vilo peccato satisfacere. Hæc, inquam, cum aduersarij aperta fronte doceant, nemo Christianus cui mens excæcata non est, nõ clarissime intelligit, quo loco gloriosus Christi martyr, & doctissimus Episcopus, eosdem habeat, & Christi fidelibus habendos doceat: nempe eiusmodi, quos debeamus velut præsentem contagiosamq; pestem fugere, vt quorum etiam cõtactus perniciosus sit, & sermo, cancri instar depascentis membra vitalia: colloquium, contagium, imo quorũ venenata persuasio ipsa contagione peius interficiat. Nunc audiant, qualem ille, & quam diuersam Christi fideles poenitentiam ab illa ipsorum doceat.

Quam diuersam, ab illa aduersariorum, poenitentiam docent.

Vos vero, inquit, fratres, quorũ timor in Deum pronus est, & in ruina licet animus constitutus, mali tamen sui memor, poenitẽtes ac dolẽtes peccata vestra perspicite, grauissimum conscientiaẽ crimen agnoscite ad intelligentiam delicti vestri oculos cordis aperite, nec desperantes misericordiam Dei, nec tamen iam veniam vendicantes. Quã magna deliquimus, tam grauius defleamus. Alto vulnere diligẽs, et longa medicina nõ desit. Poenitentia crimine minor non sit, &c. Orare oportet impensius, et rogare, diem luctu transigere: vigilijs noctes & fletibus ducere. Tempus omne lachrymosis lamentationibus occupare: stratos solo adherere cineribus: in cilicio volutari & sordibus: post indumentum Christi perditum, nullum iam velle vestitum: post diaboli cibum, malle ieiuniũ. Iustis operibus incumbere, quibus peccata purgantur. Eleemosynis frequẽter insistere, quibus a morte animæ liberantur. Tandem cõcludens sermonem: Qui sic, inquit, Deo satisfecerit, qui poenitentia facti sui, qui pudore delicti, plus virtutis & fidei de ipso sui lapsus dolore cõceperit, exauditus & adiutus a domino, quam contristauerat nuper, lætam faciet ecclesiam. Hæc ille non minus eruditione & doctrina vere Christiana, quã sanctimonialia insignis, gloriosus Christi martyr & pontifex. Quibus non absimilia libro de poenitentia inuenies. Breuiter omnium orthodoxorum ab initio inuenies hanc consonam doctrinam & sententiam.

Quo respectu sancti orthodoxi oēs docentes tam operosam, ac diuturnam pro peccatis poenitentiam.

Quos tamen omnes, eiusmodi tam operosam, tam viuã ardẽtemq; & tam diuturnam pro grauioribus illis criminibus poenitentiam docẽtes & exigentes, hoc agere & exegisse existimamus, non quod misericordia Dei moras voluerint præscribere & tempora: quo minus etiã quacũq; hora peccator ex intimo cordis vere cõtriti humiliatq; pro peccatis ingemuerit, & ad ipsum supplex cõuersus fuerit, illi neget, aut differat suã gratiam: sed quod intellexerunt diuinam nihilominus iusticiã, etiam pro remissis peccatis, secundum eorundem magnitudinem (quẽ admodum paulo superius etiam ex diuinis scripturis clarissime demonstramus) punitionẽ exigere, quã ipsa ad nouissimum quadrãtem exactura sit, nisi ipsi nos in nobismetipsis eandem exercuerimus, aut charitatis feruore, & operibus pietatis in proximos, eius remissionem obtinuerimus.

Qua

CONTROVERSIA IX.

Qua in re ne, si nostro vniuersum hoc cōmitteretur arbitrio, torpere-
mus desidia, & nostræ salutis negligentiores incideremus in horrendas
manus diuinæ iustitiæ, hoc ab initio toto orbe recepit doctrina catholi-
cæ ecclesiæ, vt ecclesiarum præpositi aut pastores, peccatoribus sua ipsis
peccata confitentibus, & eorundem remissionem quærentibus, actionē
poenitentiae darent, & ad gravitatem peccati satisfactionis modum præ-
scriberent, cui humiliter ac fideliter se tenebantur submittere, & se pone-
re prorsus (vt Augustini verbis hoc dicam) in sacerdotis iudicio: nihil si-
bi reseruantes sui, sed parati eo iubente, etiam cum desyderio & gaudio,
omnia facere, quæ pro saluanda vita corporali non grauarentur facere.
Simul nos admonens, & ante oculos ponens, q̄ sit plenum damni & pe-
riculi, eiusmodi satisfactionem procrastinare & differre, dum nos mors
præoccupet, humilem illam subiectionem sacerdotis iudicio, & libentē,
volūtariamq; impletionem satisfactionis, sibi tempus in finem vitæ suæ
constituat, quem periculose ignorantia humana concludit, vt ad pauca-
rum horarum se referuet incertum. Et cum possit pleniori satisfactione
indulgentiam promereri, illius temporis angustias eligat, quo vix inue-
niat spatium, vel confessio poenitentis, vel reconciliatio sacerdotis.

Ab initio
hoc habuit
se doctrinā
ecclesiæ, vt
sacerdotes
confidenti-
bus ad gra-
uitatē pec-
catorum
satisfactio-
nis modū
præscribe-
rent.

Deinde, quo & illam ipsam procrastinandi licentiam abscinderet, &
nostram negligentiam, tarditatemq; illam periculosam, velut calcaribus
quibusdam excitaret, nec prorsus relinqueret in nostro arbitrio, quando
liberet per sacerdotale ministerium peccatorū nostrorum salutifera re-
media querere, salubriter ordinauit sancta mater ecclesiā, vt saltem semel
quotannis quilibet Christi fidelis, iam rationis compos, se subdat saluta-
ri poenitentiae, peccata sua confiteatur suo paracho & sacerdoti, & im-
positam sibi poenitentiae satisfactionisq; actionem pro viribus adimple-
re studeat, absolutionemq; sacerdotalem obtinere mereatur.

Salutaris
ecclesiæ cō-
stitutio,
qua quili-
bet archa-
tur, saltem
semel quo-
tannis se
subdere sa-
lutari poe-
nitentiae.

Ex his, & quid ex diuinarum scripturarum autoritate, & quid ex ca-
tholicæ ab initio ecclesiæ (quæ ex aquilarum, quas audisti, congregatio-
ne, consensu & concordia sententia indubitata est) de peccatorum satisfa-
ctionibus tenendum sit, euidentis factum existimo. Aduersus quæ cū ad-
uersarij nihil q̄ nuda sua somnia, absq; vlla scripturarum autoritate, vlla
demonstrationis euidentia, vilo argumentorum pondere proferant, se-
cū sumus de omnium bonorum in hac cōtrouersia iudicio. Nisi quis
dubitare possit, hos ne simpliciter affirmantes aliquid, an illos, docentes
consonam catholicæ ecclesiæ doctrinam, etiā diuinarum scripturarum
autoritate fundatissimam, sequi sit tutius.

Peroratio
de peccato-
rum poeni-
tentia et sa-
tisfactioni-
bus secun-
dū doctri-
nam catho-
licæ eccle-
siæ.

Non docemus, quod illi nobis falso affingunt, opera illa poenalialia, quæ
sub satisfactionis titulo poenitentibus imponuntur, esse precium, propter
quod debeatur peccatorum remissio: imo aliud nullum eius precium, q̄
vnum Christum, eius sanguinem, passionem & mortem agnoscimus.
Nec ignoramus eundem, quod ex ipso est, depēdisse abunde pro pecca-
tis

Quæ eui-
denter fal-
sa affingāt
catholicis.

DE POENITENTIA,

tis totius mundi, & ea quoties remittuntur, nobis remitti gratis, eiusdem illius precij intuitu. Attamen Deum non ita simpliciter ea cuiq; remittere, sed exigere etiam in nobis, & a nobis pleracq; in primis fidem, deinde ex fide peccatorum admissorum poenitentiam, ad hæc, conuersionem ex sincero corde ad ipsum, cum obtinēdæ ab eo veniæ fiducia. Ita quodque, etiam postquam ea remisit, temporariam nihilominus pro ipsiusdem punitionem exigit. Quam tamen, humiliter ac fideliter suscepta expletacq; a sacerdotibus suis iniuncta nobis actione poenitentiæ, etiam ille ignoscit misericorditer, & exigua castigatione hic ita suscepta, etiam pro magna, quam alioqui exacturus esset, contentus est.

Vt sua sententia impudenter statuatur aduersus orthodoxos omnium sententiam,

Nos, inquiunt, dicimus, de satisfactionibus canonicis, vt nuper natis, non loqui scripturas, quæ ipsidem accommodantur a nostris. Bene habet, vt sciamus a quibus ista dicantur. Sed qui estis vos, quibus aduersus prædictos, quos produximus testes, debeamus credere?

Quandoquidem illæ nuper natæ sunt, inquiunt.

Sed etiam hoc vos dicitis, sed non demonstratis, & nos contra clarissime demonstrauimus, etiam B. Cypriani temporibus fuisse visitatas in catholica ecclesia: neq; tunc nascebantur, sed docebantur ab orthodoxis et catholicis Episcopis, vt Christi fidelibus necessaria.

Satisfactiones canonicæ quæ dicantur. Canones poenitentiales antiquissimi & quare nunc obliterati.

Nisi forte in vocabulo (canonicis) nobis moliamini insidias. Nos canonicas satisfactiones intelligimus, quæ ab ecclesiarum propositis aut sacerdotibus, quibus id commissum est, imponuntur poenitentibus, & sua peccata confitentibus, eorundemq; remissionem quærentibus, sacerdotali ministerio. In quibus imponendis, quo certius agerent, editi fuere etiam in ipso ecclesiæ initio canones quidam, quos poenitentiales vocant, certis quibusdam criminibus grauioribus præscribentes, & tempus, et modum, formamq; peragendæ satisfactionis & poenitentiæ. Qui post, quando in multorum cordibus refrixit fides & charitas, & elanguit vigor ille disciplinæ ecclesiasticæ, & ne ea poenitentiæ seueritas, molles & languidos, nec satis magnam salutis suæ curam agētes, prorsus absterreret a salutari poenitentia, obliterati sunt, et vniuersum hoc sacerdotum iudicio, & arbitrio relictum est. A quibus tamen, quod minus fit, Deus non negligit, sed vel in hac vita immixtis flagellis, vel post hanc vitam in igne purgatorio ad nouissimum quadrantem exigit.

Peroratio de tota conuersione.

Et hæcenus de poenitentia, & quæ ad eam pertinent, aduersariorum & nostra, quam in catholica ecclesia hæcenus didicimus sententia, mihi satis explicata videtur, de eadem secure subituri bonorum omnium iudicium.

F I N I S.

CONTRORSIA

DECIMA.

Alberto Pighio Campense authore.

De numero & vsu sacramentorum in
vniuersum.

ADVERSARIIS NIHIL PLACET,
quod haftenus patribus nostris in ecclesia placuit, a
quibus tñ absq; certissima atq; irrefragabili rōne re-
cedere, nobis tutū non videtur. Haftenus septenario
numero celebrata in ecclesia sacramēta didicimus, Ba-
ptismum, Confirmationem, Poenitentiam aut Abso-
lutionem, Eucharistiam, Ordinem, Matrimonium, Vnctionem extre-
mam. Neq; id nuper coepisse, sed multis retro seculis, magno consensu,
per vniuersam ecclesiam ita doctum, ita creditum absq; vlla questione
& controuersia fuisse ab omnibus. Sacramēta autē, vt hoc numero pro-
prie contineantur, haftenus intellexerunt omnes signa efficacia quēdā
a deo ad hoc instituta, vt significarent in nobis certum quendā diuine
operatiōis & gratiæ effectum, qui signis illis nunquā deest, nisi quid de-
sit aut obsit in ijs, qui vtūtur eisdem: Baptismum, ablutiōem a peccatis,
& ciuitatis ac militiæ regni Christi characterem, inaugurationemq;
quandā: Confirmationem, spiritus sancti singulari quodammodo in-
habitationē: quo Christi miles ad perferēdos huius militiæ spiritualis
labores, & pericula reddat confirmatior, & magis intrepidus: Absolu-
tionem, remissionem peccatorum, quibus in baptismo acceptā macula
uimus innocentiae tunicam: Eucharistiā, animae nostrae velut nutriti-
onem, vegetationemq; quādam, & pinguedinem, insuper & singulārē
quandam ac velut substantialē (vt orthodoxi patres loquuntur) vnio-
nem cum Christo, cum communicatione plenitudinis, quae in eodē ex-
undat, diuitiarum suae gratie: Ordinē, gradum in hierarchia ecclesiasti-
ca, cū diuinæ virtutis & energia, & gratia qua efficaciter possit omnia,
quamuis humanam, immo omnem creaturæ virtutem excedētia, quae
ad officiū eius pertinent: vt consecrare panem & vinum in Christi cor-
pus & sanguinem, & deo offerre immaculatam hostiam, atq; etiam po-
pulo eandē velut viuum & viuificum panem, distribuere: Matrimoni-
um, indissolubilem coniunctionem coniugum, quo eos cōnectit deus,
non humanum arbitrium: ad hanc diuinam gratiam, quae carnalē vsum,
alioqui illicitum, sanctificat, & honorabilem immaculatūq; thorū
reddit: Vnctionem extremam, sanantis diuinę gratiæ dulcedinem: quae
aliquando etiā in corpus redundat, & a corporali aegritudine nos suble-
uat, quando nobis hoc vtile ille dijudicat. Hæc fuit haftenus toto orbe

Y Christi

DE NUMERO ET VSV SACRAMENT.

Christifidelium omnium, de sacramentis septem, fides, & erga eadem pia religiosaq; observatio.

Aduersarijs vero nihil horum placet omnium, sed pinde quasi cum ipsis primum nata esset Christi religio, primi eius missi a Christo euangelistæ & apostoli, ita nobis nouas omnium finitiones proferunt, nouas leges velut e sublimi, & ex apostolorum illa, in qua residerent, cathedra edicunt: Docet sacramenta esse ritus qui habent mādātum dei, & quibus addita sit promissio gratiæ. Si rationem quæras, cur, quam hactenus sequuti omnes sumus, sacramentorum definitio ipsis non placeat, sed noua hæc istorum sit verior, nihil aliud inuenis, nisi tibi illud Pythagoricum, αὐτὸς ἕφα, sufficiat.

His subiungunt, tria tantum esse re vera, sacramenta, nempe, Baptismum, Coenam domini, Absolutionem quæ est sacramentum penitentiæ: tamen nec hic omnes conueniunt, sed quidam eorum, duo tantum priora, sacramenta recipiunt. Penitentiam aut absolutionem, inter falso dicta sacramenta connumerant.

Confirmationem, vñtionem extremam, & sacerdotium quomodo a nobis celebratur, esse ritus quosdam institutos ab hominibus: Matrimonium, esse statum quēdam, qui ad vitam corporalem pertineat, quod non magis sacramentum dici possit, quam magistratus aliquis, qui in republica geritur, aut status quiuis alius. Quod si simpliciter affirmantibus hæc illis nō credas, licebit tibi, qua illi hæc autoritate proferunt, eadem etiam contemnere. Cum nulla aut scripturarum, aut ecclesiæ, aut consensus, orthodoxorum patrum autoritate, nullo argumentorum aut rationum pondere aut euidentia, vel tentent quidem hæc asserere.

Imo (quæ est mira & stupenda nouæ istorum doctrinæ vis & energia) mox sui obliti, seipso redarguunt, & definitionem, quam protulerunt, sacramenti, secundum quam tria tantum, vt audisti, sacramenta statuunt, ipsimet euertunt. Nam si, inquiunt, omnes res annumerari sacramētis debent, quæ habent mādātum dei, & quibus sunt gratiæ promissiones additæ, cur non & orationem addimus? quæ verissime potest dici sacramentum. Habet enim & mādātum dei & promissiones plurimas, & collata inter sacramenta, quasi in illustriori loco inuitat homines ad orandum. Quibus annumerari possent & elemosynæ, & afflictiones, & id genus alia, quæ signa sunt, quibus deus promissiones addidit. Recte sane ista. Nam euidenter conuincunt non recte sacramenta a se definiri. Quando eorum illa definitio nō illis tribus tantum, quæ re vera sacramenta affirmant, sed multis alijs, quæ nemo vnquam inter sacramenta numerauit, competat.

Itaq; cum quatuor e septem sua illa autoritate expungant ex albo, nunquid apud nos præ illorum autoritate non præualebit catholice ecclesiæ autoritas? Quam, si hoc compendio, hac fiducia suam apud nos

CONTROVERSIA X.

nos causam perorantem audiamus aduersus aduersarios. Lutherus cū suis, negat esse septem ea, quæ hætenus habita & celebrata sunt sacramenta ecclesiæ: contra catholica Christi ecclesia affirmat. Vtri potius credendū cēseris? nunquid dubia apud nos erit, cui accedamus, sententiæ?

Supra & alibi euidenter demonstrauius: non minus certam quā euangelicorum scriptorum apud nos esse auctoritatem traditionis ecclesiasticæ, vt quorum, nisi per hanc, prorsus non constet nobis auctoritas. Quid ergo, cum & ecclesiasticæ, & scripturarum auctoritatē nobis cōfiteri, septem hætenus celebratorum in ecclesia sacramentorum veritas, an quisquam mentis sane mouebitur Lutheri & sectatorum eius nuda assertione affirmantium contrarium?

De sacramento Ordinis, mox singulariter agemus, quando de eo singularis sequitur confessionis articulus.

Sacramentum manuum impositionis aut confirmationis, quod ab alijs & consignationis dicitur, ex ritu quo in eo ab initio vsa est, & vsq; nunc vtitur ecclesia, consignando videlicet frontē confirmati signo crucis ex sacro chrismate, ab ipsis vsitatum fuisse apostolis, testatur Lucas in Actis apostolicis: Cum autem, inquit, audissent apostoli, qui erāt Hierosolymis, quod recepisset Samaria verbum dei, miserunt ad eos iam credentes, & baptizatos a Philippo, Petrum & Ioannem. Qui cum venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent spiritum sanctum, nondū enim in quenquā illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine domini Iesu: Tunc imponebant illis manus, & accipiebant spiritum sanctū: Cū vidisset autē Simon, quia per impositionē manus apostolorum daretur spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam dicens: Date & mihi hanc potestatem, vt cuicumq; imposuero manus, accipiat spiritum sanctum. Videtis sensibile signum, impositionis manuū apostolicarum, & q in locum eorum successerunt, episcopaliū, nō sine verbo & oratione solenni. Videtis signi efficaciam, atq; effectum, nempe traditionē spiritus sancti. Recte proinde ipsum inter sacramenta habemus: Quo eo dē, & Paulum confirmasse baptizatos a se legimus, & eandem sacramenti efficaciam, siquidē discipulos non plene instructos in via domini, nec Christi baptismate, sed Ioannis baptizatos, inueniens, iā rite institutis baptizatisq; in nomine domini Iesu, cum imposuisset, inquit, illis manum, venit spiritus sanctus super eos. In hunc modum ab apostolis ipsis ad nos vsq; credidit toto orbe ecclesia, Christifideles baptizatos, p manus episcoporum, qui apostolorū locum tenent in ecclesia, spm sctm accipere. Quod ex epistola illius beatissimi Leōis ad Germaniæ & Galliæ episcopos, quæ numero est LXVI. Ex illa quoq; B. Innocentij ad Decentium Egubinum epm, q ecclesiæ obseruationem in eius sacramenti traditione, ab apostolica traditione & doctrina affirmat traxisse originē, itē ex epistola B. Damasi ea q est de corepiscopis, est clarissimū cernere.

Y ij De

DE NUMERO ET VSV SACRAMENT.

De quo & ille catholice ecclesie præsiciens Eusebius, qui sub Diocletiano, pro Christi nomine gloriosum consummauit martyrium. Magnus quoque impositionis, inquit, sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab alijs perfici non potest, nisi a summis sacerdotibus: nec tempore apostolorum ab alijs, quam ab ipsis apostolis legitur aut scitur esse peractum: nec ab alijs, quam per illos qui eorum tenent locum, vnquam perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter prescriptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter ecclesiastica vnquam reputabitur sacramenta. Hæc ille gloriosus Christi martyr, & apostolice ecclesie episcopus, longe ante annos duodecies centenos, in ipsa vere florente primitiua ecclesia.

Ex qua eadem, & ex eadem apostolica cathedra, eadem martyrii gloria insignis ille sanctus Urbanus, qui sub Alexandro Mammeæ pro Christi fide glorioso martyrio consummatus est, non longe supra vnius hominis ætatem post apostolorum tempora scripsit Christianis omnibus. Omnes fideles, per manus impositionem episcoporum, spiritum sanctum post baptismum accipere debent, vt pleni Christiani inveniuntur: Quia cum spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur. Et ante hunc, ille quoque beati Petri discipulus & successor, tam in cathedra, quam in glorioso, quo consummatus est, martyrio, Clemens, in epistola ad Iulianum & Iulium episcopos, docet festinandum omnibus renatis deo, consignari ab episcopo, & ab eo septiforme spiritus sancti gratiam accipere: aliter negas perfectum Christianum, quisquis neglexerit hoc sacramentum percipere, & non necessitate caruerit: ita dicens se accepisse a beato Petro, & sanctos apostolos docuisse præcipiente domino. Quin & ille sanctus Dionysius cap. quarto hierarchiæ eccle. vniuersum ritum explicat, quo in ecclesia tunc confirmabatur baptizati. De quo etiam sancti Melchiadis, illius Eusebii in apostolica cathedra successoris, libet verba ascribere. Spiritus, inquit, sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo, tota ætate victuris, inter inuisibiles hostes & pericula gradiendum est, in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur, post baptismum roboramur. Et quamuis continuo transitoris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia: regeneratio per se saluat mox in pace beati seculi recipiendos: confirmatio armat & instituit ad agones huius mundi & prælia reseruandos. Hactenus ille: Ex quibus est euident & ipsa luce clarius (nec enim est opus hac ipsa de re plura doctorum orthodoxorum testimonia cõgerere) que ab initio fuit catholice ecclesie de sacramento cõfirmationis sententia: Quæ cum ad nos vsque eadem immutataque perdurauerit, nunquid

CONTROVERSIA X.

nude Lutheri & aduersariorum assertioni aduersus eandem quisquam credet, catholice ecclesie filius?

Matrimonio veram sacramenti rationem conuenire, ex diuina ab initio institutione, Christi, apostolorumque traditione, & doctrina catholice ab initio ecclesie, plane indubitatum est.

Sacramentum intelligimus, institutum a deo signum efficax alicuius in nos operationis diuinæ, cui ille nunquam desit, nisi quid ex nobis obstat, aut desit. In matrimonio, celebratur sensibile quoddam coniunctionis viri & mulieris symbolum: In quo, si legitimus consensus eorundem interueniat, illos ipsos indissolubili vinculo coniungit deus, Quod ipsum in euangelio testatur Christus. Quos deus, inquit, coniunxit, homo non separet: coniunxit ipse primum creatos parentes nostros vinculo hoc indissociabili, & quotiescunque in suo populo a fidelibus contrahitur, id ipsum sociare non cessat. Proinde ipsum dei verbum: Quos deus, inquit, coniunxit, homo non separet. Hic primus est, & certissimus diuinæ in nobis operationis effectus, quem efficaciter significant coniunctionis, quæ in matrimonio peraguntur, symbola sensibilia. Quare non verissime sacramentum dici non potest. Adest ad hæc, singularis quædam diuina in coniunctos coniugio gratia, quæ honorabile coniugium, thorumque facit, sine qua, vniuersa illa carnalis coniunctio non careret peccati foeditate & macula: facit, vt liberorum procreatio, aliqui damnabilis, imputetur ad salutem & gloriam: saluabitur (inquit Paulus, de coniugata mulieris officio loquens) per filiorum generationem: Quod extra coniugium mors foret & damnatio, coniugalis gratia salutare facit. Adest postremo diuina in coniuges benedictio, certissimum suum effectum secum afferens, nisi negligentius ab ipsidem excipiat, & indignitate sua eundem excludant. Nam quod institutum a se in primis parentibus nostris coniugium, etiam benedictione sua sacrarit deus, scriptura non tacuit, ait enim: Benedixit illis deus ac dixit: Crescite & multiplicamini. Liberalis & beneficus in omnes dominus, sua illa benedictione coniunctis mari & foeminae impartit gratiam, qua subleuantur ac diriguntur in omnibus, quæ ad coniugale officium, & illam vitam indiuiduam pertinent. Quam certo percipiunt, qui coniunguntur vt oportet, in timore domini, & sua indignitate eandem non excludunt. An ad primos tantum coniuges, parentes nostros, illius benedictionis vis pertinet, & ad cæteros non pertinet? Ita posset imaginari quispiam, nisi & cæteros æque vt primos illos ipse per se deus coniungeret: Nunc autem cum semper copulat, nunquid semel tantum benedixit?

Sed non intelligunt, vt videtur, nostri aduersarij, vllam nisi vnam remissionis peccatorum, diuinam gratiam: Ad quam significandam, cum institutum a deo non videant coniugalem viri & mulieris copulam, negant eandem habere secum effectum diuinæ in nos operantis gratiæ.

Y 11j At

DE NUMERO ET VSV SACRAMENT.

At potuissent discere ex Apostolo, viri (quales videri volūt) plane apostolici, quam præter iustificationis gratiam, multiformem ille doceat diuisionē gratiarum diuini in nos spiritus, Qui & hoc apertis verbis nos docuit, sacramentum cōiugij viri & foeminæ, etiam maioris sacrationisq; rei, quā inter coniuges peragatur, nempe, coniunctionis Christi cum ecclesia significare mysterium. Nihil enim impedit, vnius signi sacri, plura significata esse: aut vnum significatum, insuper & signi rationem habere, ad aliquid aliud. Sacramentum, inquit, hoc magnum est: ego autem dico, in Christo & in ecclesia. Quanquam illic, non tam de ipso coniugij sacramento, hoc est, indiuiduæ coniunctionis symbolo, quam de re ipsa, ipso effectu sacramenti, ipsa coniunctione coniugū indiuidua, hoc ipsum videatur intelligere Apostolus. Hoc significans (vt fere vna est omnium sanctorum sententia) verba illa protoplasti, quæ præmisit de illa coniunctione cōiugum indissolubili. (Propter hoc relinquet homo patrem & matrē, & adhærebit vxori suæ) fuisse vaticinium de Christo & ecclesia: & illa coniugum coniunctione, etiam tum significasse deū, rem illā longe sacratissimam & maximam: Quod intelligens diuus Augustinus, de nuptijs & concup. ad Valerium: Quod, inquit, in Christo & ecclesia magnum est, hoc in singulis quibusq; viris & vxoribus est minimum, sed tamen coniunctionis inseparabile sacramentum.

Ex his euidentis satis mihi factum videtur, iustissima ac verissima ratione, vniuersam ab initio Christi ecclesiam, inter sacramenta, hoc est, sacra rei & diuinæ in nobis supernaturalis operationis & gratiæ efficacia signa semper connumerasse matrimonium, quanquam vnius eius consensus, communisq; observatio, pro certissima nobis ratione merito deberet sufficere. Aduersus quā, nō solum nuda parum sobriorum hominum assertione, sed nec vlla diuinarum scripturarū, quātumuis apparentia, quæ nobis forte videretur, inductarū autoritate, Christi fidelem quæquam moueri oportere, & supra & alibi demonstrauius.

Superest vnum, quod vnctionis extremæ dicitur, sacramentum: quoniam in extrema desperataq; humanitus egritudine, p̄ ægrotantis spiritali in primis salute, deinde etiam corporali, vbi eādem illi expedire dominus iudicauerit, vniuerso orbe terrarum, maximo cōsensu adhibetur fidelibus. Quod cum in salutem eorundem, fides recepit ecclesiæ, aduersus quam nec portæ inferornm præualebūt, & insuper astruatur clarissimis verbis Apostoli, satis puto nobis securum permanebit aduersus nudam assertionem aduersariorum contrariam.

Si infirmatur, inquit ille, quis in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ, & orēt super eum, vngētes oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmū, & alleuiabit eum dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.

Videtis hic in primis signum sensibile: vnctionem nempe cū sacro oleo in nomine domini, secundum ritum ecclesiæ, administratā a presbyteris aut

aut sacerdotibus: Videtis illius signi effectū: diuine in nobis operationis gratiam, ad ægrotātis salutem, remissionemq; peccatorum, si quibus detineatur adhuc (loquitur autem non de mortalibus illis, sed venialibus peccatis) atq; subleuationem ab egritudine, sed quando illi hoc vtile iudicabit dominus. Videtis vt simpliciter affirmet, effectum hunc, coniunctum cum suo signo: vtq; ipsum, nisi quid impediāt aut obstat in suscipiente (quod in omnibus sacramentis, atq; adeo baptismo necessario excipiendum est) dominum in nobis operaturum certos nō faciat. Quid ergo hic habēt, qd dicturi sunt aduersarij, cur hæc vnctio ab initio in vniuersa celebrata ecclesia, sacramentum non erit? An qd ille ipsorum Corinthus, plenus apostatice spiritu, Epistolam, vnde dicta verba citata sunt, nec esse Iacobi, nec dignā apostolico spiritu? Certe catholica Christi ab initio ecclesia, ad quam vnā pertinet canonicarum scripturarum iudicium, pro tali indubito habet & habuit, nempe, pro epistola Iacobi, & plena apostolico spiritu. Quid igitur? An quod idem ille addidit? Etiam si, inquit, Iacobi esset, dicerem non licere apostolum sua autoritate sacramentum instituere. Ergo ne sua commēta, sua somnia, Christi ecclesiam docuerunt apostoli? An quicquam illi, tradiderunt ecclesiæ, quod ipsos non docuit Christus? An experimētum, inquit ille, quæritis eius, qui in me loquitur Christus? An p vnum apostolorum, ecclesiæ loquutus est Christus, & per alium Sathanas? Mendax est igitur etiam ipse Christus, qui non vni, sed omnibus illis affirmat. Non vos eritis qui loquemini, sed spiritus patris mei, qui loquetur in vobis. Nūquid vnum repleuit illo spiritu, & alterum eodem reliquit vacuum? Sed nusquam, inquit, legitur in Euangelio, vnctionis istius extremæ sacramentum. Ergo ne Christum autorem non habet? vbi igitur illa tam multa, de quibus morti vicinus dicebat discipulis? Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autē venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Et hæc tam multa, de quibus loquitur, quæ docēda illos reseruauit vnctione spiritus s. nunquid scripta sunt in Euangelijs? aut nunquid aliū quam Christum autorem habent? an contra se diuisi sunt, Christus & eius spiritus? Non, inquit ille, loquetur a semetipso, sed quæ audiet loquetur. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Eucharistiam vere sacramentum confiteri non dubitāt. Habet ergo ipsis definitōribus, promissionem gratiæ. Quomodo autē ex scripturis demonstrabunt promissam suscipienti Eucharistiam gratiam? Legitur quidem dictum a Christo, in cœna nouissima: Hoc est corpus meū, quod pro vobis tradetur. Hic ē sanguis noui testamenti qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum: sed si verborum illorum expēdas sententiam, nihil aliud illis verbis significari inuenies, quam quod per mortem & sui sanguinis effusionem redempturus esset genus humanum. Certe nullam illic promitti gratiam, aut remissionem

DE NUMERO ET VSV SACRAMENT.

sionem peccatorum suscipienti Eucharistiā inuenies, nec in verbis, quibus coenam describunt euāgelistæ, nec quibus eandem Paulus explicat. At verba Christi apud Ioannem, aduersarijs huc non pertinent: Quomodo ergo constabit illis secundum sua ipsorum principia vere sacramentum?

Itaq; satis, ni fallor, aduersus nudam assertionem aduersariorum, his asseruimus numerum sacramentorum ecclesiæ.

DE VSV SACRAMENTORVM QVEM DO.

cent aduersarij.

ESTAT NVNC PERTRACTARE paucis, & excutere quem nos vsum sacramentorum doceant: De quo ita habet eorum confessio.

De vfu sacramentorum docent, quod sacramenta instituta sint, non modo vt sint notæ professionis inter homines, sed magis vt sint signa & testimonia voluntatis dei erga nos, ad excitandam confirmandamq; fidem in ijs qui vtuntur, proposita. Itaq; vtendum est sacramentis, ita vt fides accedat, quæ credat promissionibus, quæ per sacramenta exhibentur, & ostenduntur.

Damnant igitur illos, qui docent, quod sacramenta ex opere operato iustificent, nec docēt fidem requiri in vfu sacramentorum quæ credat peccata remitti. Quos vero sua hac censura perstringant, in Apologia explicant in hæc verba. Hic damnamus totū populum scholasticorum, qui docent, quod sacramenta, non ponenti obicē, conferant gratiam ex opere operato, sine bono motu vtētis. Hæc simpliciter Iudaica opinio est, sentire, quod per cæremoniam iustificemur sine bono motu cordis, hoc est, sine fide: & tamen hæc impia & perniciofa opinio, magna auctoritate docetur, in toto regno Pontificio. Hactenus illi.

In quantos errores abducatur homines, semel pertinaciter instituisse erroro alicui, & in multo se extendente principio, & ex eodem semper progredi, & pergere, nulli obscurum est. Itaq; aduersarij, cum vniuersæ doctrinæ religionis nostræ, præcipuum velut fundamentum & principium, eam, quam supra excussimus, doctrinam, suæ illius specialis fidei statuam, nihil mirum est, longissime aberrare eosdem a vero, in omnibus quæ ipsidem ex hoc pendent principio. Sacramenta instituta esse, non modo vt sint notæ professionis inter homines, sed magis, vt sint signa & testimonia diuinæ voluntatis erga nos, hactenus orthodoxum est.

Ad excitandam vero, confirmandamq; fidem in ijs qui ipsidem vtuntur, ea esse ipsa proposita, nouum est: & eiusmodi, qualem illam ipsam eorum

CONTROVERSIA X.

eorum, de qua loquuntur, fidem specialem demonstrauimus. Ad hoc enim sacramenta sunt proposita, ut sint velut media & instrumenta quædam, per quæ inuisibiliter in nobis diuina virtus operetur ea, ad quæ efficaciter significanda instituta sunt. Ut autem non est eadem significatio omnium, ita nec idem est effectus omnium, quem in nobis ea suscipiētes operatur deus. Utrendum sacramentis, ita ut fides accedat, quæ credat promissionibus, quæ per sacramenta exhibentur & ostendunt. Et hoc quoque illorum est nouum, & non catholicum. Nam siue de fide illa sua speciali loquantur, ut indubie faciunt, eiusmodi est, qualē eandē demonstrauimus. Siue de fide catholica orthodoxaque illud ipsum intelligat, etiam falsum est: quamuis non æque falsum. Ita enim sacramentis utrendum est, ut fides præcedat, non accedat. Neque enim sacramenta dantur infidelibus, ut fidem per ea accipiant, ut falso imaginantur aduersarij: sed fidelibus & iam credentibus, qui modo usus rationis sunt participes, quo ea assequantur, ad quæ efficaciter significanda ea ipsa sacramenta instituta sunt. Accedentē ad deū, iam ante oportet credere, nisi mētiatur Apostolus. Est enim fides, vniuersi illius motus accessusque ad deū, principium, & non terminus, quēadmodū in superioribus non semel demonstratū est.

Quod damnat igitur illos, qui docent sacramenta ex opere operato iustificare, nec fidem requiri in usu sacramentorum, qua credant suscipientes, peccata sibi remitti: sua illa autoritate faciunt, scilicet rei Christianæ Areopagitæ atque Aristarchi, apud quos sit damnandi & statuendi, quicquid sibi visum fuerit, autoritas.

Sacramenta ex opere operato (ut cum eisdem scholastice loquamur) conferre gratiam in ijs, qui obicem non ponunt, illam nempe ipsam, quā significant, in paruulorum baptisinate testatur fides & doctrina catholica Christi ecclesiæ: quæ hoc credit, confitetur & docet, nec diffitentur aduersarij, illis ipsis, quamuis nihil operantibus, conferri eam gratiam, quæ baptismo significatur: nempe ablutionem ab originalis peccati reatu & vinculo: remissionem dānationis, cui ob id ipsum subiecti sunt: receptionem in dei amicitiam, & regni cœlestis hereditatē ac consortiū: quibus vniuersis carerent, si baptismum non susciperent. Operatur ergo hæc in illis baptismus, aut deus per baptismum, velut instrumentum quoddam, absque villo eorundem opere, seu motu bono cordis, seu fide. Tamē in iam ratione utentibus, obex sacramentorum omnium, primum est infidelitas, aut verę fidei (quæ totius spiritualis ædificij fundamentum est) carentia: Deinde vnicuique sacramento, id, quod eius effectui primario est plane contrarium.

Ut in baptismo, si adhuc peccatū in nobis viuat, mortuo oppressoque spiritu. Quandoquidem per baptismum Christo consepeliri nos oportet in morrem peccati. Viuit autem peccatum, quamdiu per verā penitentiam mortificatum non est, & Christo con crucifixa caro peccati. An ignoratis,

DE NUMERO ET VSV SACRAMENT.

ignoratis, inquit ille, quia quicumq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus ei per baptismum in mortem. Quisquis ergo legitime in Christo baptizatus est, ei ipsi quoque ut per baptismum consepultus sit oportet. Quod fieri non potest, nisi prius mortuus sit peccato. Nemo enim viuus, nisi in supplicium sepelitur aliquando: Mortuo non viuo sepultura debetur. Quod si non consepelitur aut consepultus est Christo, nec efficaciter ad salutem in Christo baptizatus est. Nemo ergo rationis compos, germane in Christo baptizatus est, qui non prius peccato est mortuus.

Quod si quis hic dixerit, in ipso baptismo peccata remitti, culpas abluí, proinde etiam baptizatos peccato mori & consepeliri Christo, modo fide recta, baptismum suscipiant: Is videat, ne & se paralogizet & alios. Neque enim idem est, mori nos peccato, & remitti nobis a deo peccata. Morimur peccato, cum ab eo, cui ante seruiuimus, ante dediti fuimus, ante viximus, studio & voluntate separamur: cum quod ante amauimus, nunc prosequimur odio: quod sit per veram poenitentiam vitæ veteris, & studium vitæ contrariæ. Nec tamen hæc ipsa auersio a vita veteri, & ad nouam conuersio, hæc ipsa, inquã, quantumuis digna actuosaq; poenitentia, ex se digna est, quæ remissionem peccatorum a deo impetret, a damnationis reatu nos liberet, deo reconciliet, eius filialem nobis gratiam, & vitæ æternæ hæreditatem impetret. Sed hæc gratis nobis datur a deo in Christo Iesu, per eius sanguinem (quo aspergimur in baptismo) per quæ operatur in nobis passionis & sanguinis eius virtus & mysterium. Tamen ut digne fructuosq; baptismum suscipias, per veram poenitentiam ante mortuus ut sis peccato necesse est. Hoc enim a te exigunt. Non equidem ita mortuus, ut amplius tibi moriendum non sit, non ultra mortificanda caro peccati, quod nobis, quamdiu viuimus, quotidie faciendum est: sed ita mortuus, ut iam non viuatur, non regnet in te caro peccati, tamen si spiritui adhuc obmurmuret, & indigne ferat ab eodem se concutari & opprimi. Hoc inquã a te exigunt, quo digne fructuosq; baptismum suscipias, ut hoc pacto sis mortuus: Non, ut eo merearis remissionem peccatorum, vnde sola nos gratia dei & benignitas, per saluatorem nostrum Christum, & in eius sanguine, liberat: Sed sine quo non assequemur illam gratiam. Quæ non obtruditur dormitantibus: nec ociosis, fastidiosisq; ingeritur: sed ijs donatur, qui eandem ex animo desiderant: qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Male certe minus a nobis ad salutem nostram adferri potest, quã ut nostram agnoscamus miseriam: ut ab eadem liberari serio desideremus: utq; auertamur, per viribus ab ijs, quibus nobis eam accersiuimus. Atq; ita demum conuertamur ad misericordissimum dominum. Qui tum manum porrigens, & nos subleuans de lacu miserie, amicorumque atq; adeo filiorum loco nos habens, æque hoc facit gratuito, æque liberaliter: nullo hoc ipsum debens nostro officio, nullo merito:

merito: tametsi quia bonus est, indignum existimat hoc impedere, aut obtrudere potius beneficij, ijs qui adhuc viuunt peccato, & sibi contrario domino seruiunt: ne, non displicere sibi putaretur malitia, & peccatum, qui odio habet impium & impietatem eius.

Ex quibus, & fidem, & veram poenitentiam in adultis praequiri, nihil dubitamus, quo digne, vtiliterque baptismum suscipiant: vt sine quibus, obex manet praecipuo baptismi effectui. Itaque Petrus & apostoli ludaeis ad fidem Christi conuersis, ad haec ex fide compunctis corde, interrogantibus, quid facto ipsis ad salutem opus foret, ita responderunt. Poenitentiam agite. deinde, baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum.

Ita quoque & in reliquis sacramentis, ad suum quodque modum est. Si cor tuum immundo spiritui inhabitandum praebueris, frustra confirmationis, aut manuum impositionis sacramentum accipies, cuius primarius effectus, non est peccatorum remissio, sed spiritus sancti datio. Quae non baptizatis omnibus, etiam baptizatis digne, & in baptismo remissionem peccatorum assequutis dari ita simpliciter, atque in ea charismatum plenitudine, quemadmodum in confirmatione datur, sed tantum, quo ad effectum remissionis peccatorum, & iustificationis in Christo gratiae. Lucas clarissime affirmat: Cum, inquit, audissent apostoli qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem. Qui cum venissent, orabant pro ipsis, vt acciperent spiritum sanctum: nondum enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine domini Iesu. Tunc inponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum. Baptizatos vides, nec baptizatos inaniter, qui tamen non in baptismo, sed in manuum impositione, aut confirmationis sacramento, acceperunt, nisi mentiat ille, spiritum scilicet. Rursus apud eundem. Cum Ephesi Paulus inuenisset quosdam discipulos, nondum plene instructos in via domini, &c. eosdem ante plene instructos baptizauit in nomine domini Iesu. Et deinde cum imposuisset illis manus, venit spiritus sanctus super eos. Et hic idem vides quod supra. Proinde, Petrus & apostoli conuersis ludaeis ad fidem, in primis poenitentiam praedicant, deinde baptismum in remissionem peccatorum, & post haec omnia promittunt accepturos ipsos spiritum sanctum. Itaque, quo quis huius sacramenti effectum recipiat, ante, vt remissa illi sint peccata oportet. Quod quamdiu factum non est, obex durat, qui excludit sacramenti efficaciam. Quomodo, inquit ille orthodoxus Hieronymus, de Arrianis loquens, spiritum sanctum ab ecclesia recipiet, qui necdum remissionem peccatorum consequutus est?

Sacramenti ordinis effectui primario (cum etiam in peccatoribus maneat) per peccata obex non praestatur, sed vnam ille fidem requirit, & per sonam idoneam: quanquam peccet, qui ipsum indigne suscipit. Neque enim

DE NVMERO ET VSV SACRAMENT.

enim hoc sacramentum ex opere operato iustificat, sed in ordine facer-
dotali aut leuitico constituit, & elargitur spiritus sancti gratiam: non e-
quidem iustificantem, sed velut energiam quandam, ad functiones e-
ius quod suscepit officij, in vtilitatem ecclesiastici corporis, membroru-
que eius, efficaciter obeundas, necessariam. Proinde Christus, illis pri-
mis sacerdotibus suis, dimittendi hominibus peccata auctoritatem con-
ferēs, cum preuio insufflationis actu. Accipite, inquit, spiritum sanctu-
non equidem ad iustificationis effectum (ad quem iam dudum eundem
illum ipsum acceperant) sed ad hoc, vt quorum remitterent peccata, ea
remissa forent, & quæ retinerent, retenta. Quemadmodum ad doni lin-
guarum, fortitudinis, cæterorumq; charismatum, ipsis ad euangelicæ
doctrinæ in orbem vniuersum (ad quod destinabantur) propagatio-
nem necessariorū, paulo post die pētecostes eundem spiritum sanctum
iterum acceperunt. Quæ tamen ipsa charismata, etiam in peccatoribus
fuisse & perdurasse, qui in die iudicij a Christo audituri sunt. Quia nū-
quam cognoui vos, discedite a me operarij iniquitatis, idem ipse Chris-
tus nobis certissimus testis est. Quanquam qui digne, & vt oportet, or-
dinis sacramentum suscipiunt, non solum illam gratiam efficaciter ex-
equendi, quæ ad suum munus spectant, accipiunt; sed etiam eam, qua
digne & salubriter illud ipsum adimplere valeant, cum augmento pre-
existentis in eisdem gratiæ & charismatum.

In eundem modum. Cum primarius effectus in sacramento matris
monij sit coniugum indissolubilis copula: Cui semp coniuncta est altera
illa coniugalis gratia, quæ honorabile cōiugium thorumq; facit, ob-
ex eum effectum excludens, vtriusq; aut alterius dissensus est. Quo fiat
autem superadditæ a deo benedictionis participes, vt digne & in ti-
more dei coniungantur oportet.

In vnctionis sacramēto, quia primarius effectus est, confortatio ani-
mæ, deinde & corporis, nō debet, qui suscipit, mortalibus peccatis ad-
huc detineri obnoxius: deinde, vt adsit oportet fiducia accipiēdi a deo,
quod vnctione illa significatur ac promittitur: Quā innuit iacobus, cū
ægrotum ipsum iubet ad illam ipsam accipiendam inducere presby-
teros ecclesiæ. Quod qui facit, ex fiducia percipiendæ in eo salutis facit.

Et hætenus, quæ in singulis suscipiendis sacramentis requiratur dis-
positio, quo efficaciter in nobis operentur, quod significant, & quis per
singula obex effectum excludat, paucis atque obiter explicandum est.
Non requiri vero in vsu sacramentorum omnium fidem, qua credas
mus in illis peccata remitti, nos affirmamus verissimum. Cum non sint
omnia primo ad hoc instituta a Christo, sed duo tantum: nempe bap-
tismi, & pœnitentiæ sacramenta. Reliqua, proprios suos effectus hæ-
bent, quemadmodum nunc explicatum est.

Quod igitur damnāt totum populum scholasticorum doctorum hi
magni

CONTROVERSIA X.

magni merito nō faciunt: sed honori sibi ducent ab illis damnari, qui ipsi merito sunt damnabiles. Nam sacramenta ex opere operato conferre eā gratiam quam significant, non ponenti obicem, nos affirmamus verissimum: alioqui non forent signa efficacia. Obicis tamē amolitionem in ijs, qui rationis sunt compotes, non fidem tantum orthodoxam, sed & alia pleraq; haud levis momēti requirere, in superioribus palam factum est.

Quod si Iudaica, impia, & pernicioſa hæc sit opinio, quod per cæcemoniam (ita sacramentum appellant) quis iustificetur sine bono motu cordis: necesse est, vt ecclesiam catholicam, eiſmodi impietatis, & pernicioſe opinionis ream agant: quæ hoc ipſum credit, confitetur & docet in paruulorum baptismo: nec ipsi diffitentur aduersarij. Quod si hic dixerint, de adultis se loqui, non paruulis: bis se ridiculos facient. Quando de ipsis in se sacramentis, eorumq; efficacia, nisi quid obſtet aut impediatur, non vero de differētia ſuſcipientiū, ſuſceptus hic ſermo eſt. Sacramentū baptisimi, vnum eſt, eiſdemq; efficaciæ, ſeu collatum adulto, ſeu paruulo. Hunc vero iuſtificat: non ex opere vllō ſuſcipientis, quod nullum eſt: non ex merito aut opere baptizantis, qui ſæpenumero peccator eſt, & vix alicuius precij homuncio: ſed ſua ipſius efficacia, quā accipit ex Chriſti paſſione, & ſanguine, quo in baptismo aſpergimur. Idem ergo operatur, quantum equidem ex ipſo eſt, etiam in adulto. Quamuis in eo, ne ſic obex ſacramenti efficaciæ, requiratur fides: requiratur & mortificatio corporis peccati per poenitentiam, ſi illud iam dudum in eo vixit, & proprijs peccatis ſeſe commaculauit. Quibus ſi careret, vni ſubiectus peccato originis, ad obicis amolitionē poenitentia opus nō haberet, ſed ſola illi fides, cū ſyncera cōuerſione ad deū ad hoc ſufficeret. Nec docet quiſquā ſcholasticorū, digne vtiliterq; hoc ſacramentū a ratione vtētibus ſuſcipi ſine fide, & bono motu cordis in deū. Sed illorum ſunt hæc cōmenta, quæ mēdaciter aſſingūt ſcholasticis. Docēt nihilo minus, nō ex opere, aut merito conferentis ſacramenta, neq; etiā ex opere, fide, aut bono cordis motu ea ſuſcipientis, pendere eorundem efficaciam. Hæc inquam (quod ad uerſarios male habet) magna autoritate docentur in regno pontificio, quod idem, Chriſti regnum eſt: nempe catholica p orbem eccleſia: hæc docta ſunt ſemper, hæc docebuntur perpetuo, quamdiu ſtabit eccleſia.

CONTROVER- SIA VNDECIMA.

De ordine Eccleſiaſtico.

De ordine eccleſiaſtico qm̄ in confeſſione ſua ſpecialē ediderūt articulum aduerſarij, nobis quoq; ſpecialiter agendū eſt. De q̄ paucis quidē verbis illi ſe expediūt, at non parū ſub illis paucis verbis non ſancti myſterij obtegitur. Habet articulus eorum in hæc verba.

Z D

DE ORDINE ECCLESIASTICO

De ordine ecclesiastico docet, quod nemo debeat in ecclesia publice docere, aut sacramenta ministrare, nisi rite vocatus. Latens sub his mysteriis tunc intelligis, si cum his contuleris, quæ in articuli præcedentis assertionem dicunt de sacerdotio: nempe ipsum non esse sacramentum, sed nudum prædicandi verbi, & porrigendorum populo sacramentorum ministerium. Nec nos indigere sacerdotio, quod cum quadam consecratione & sanctificatione distinguat sacerdotes nostros a Laica multitudo: quale fuerat illud Leuiticum in testamento veteri: ut quorum erat officium, offerre deo pro populo: cui apud nos locus nullus sit: ut post oblatum illud consummatumque in cruce, nullo apud nos quod offeramus existente sacrificio. Non aliud ergo sacerdotium agnoscunt, quam doceat Lutheri euangelium: nempe docendi verbi & sacramentorum nudum ministerium alicui mandatum, a magistratu, aut populo, vel simpliciter, vel cum solenni ritu aliquo, quem ipsi sibi finxerunt pro honorando ministerio. Esse proinde sacerdotes, quamdiu committenti populo aut magistratu placeat: desinere esse, cum reuocatur ministerii commissio. Quale vero apud nos est, & fuit, sacerdotium, ad celebrandam missam, offerendum altaris sacrificium, remittenda peccata hominibus, cæteraque peragenda, quæ nos dicimus pertinere ad sacerdotale officium, quod subsistere posse credimus, sine prædicandi verbi ministerio, esse ignoratum Christi ecclesiæ: sed inuentum papisticæ ecclesiæ: imo, nihil esse quam merum figmentum ignorantium hominum, nec de sacramento, nec de re ecclesiastica quicquam intelligentium. Christo autore, dignitatis autoritatisque imparitatem non esse in ecclesia. Omnes eandem a Christo potestatem habere: omnes in eodem gradu consistere: omnes æque Christianos sacerdotes esse: omnes sanctificatos in Christo: tametsi nolint licere omnibus ea potestate uti, sed his tantum, quibus id a populo aut magistratu committitur: cui ministerium verbi, & sacramentorum demandatur. Quem rite vocari intelligunt: atque ea vocatione ministerium ecclesiæ constituunt.

Et hæc illi tanquam legislatores quidam ita proferunt, velut ex tripode. Quibus simpliciter asserentibus, si non credas, sed demonstrari tibi in audita nobis hæcenus doctrinā exigas, nihil inuenies, nisi vnum illud Petri tibi ad hæc omnia sufficiat: Vos estis regale sacerdotium. Quo verbo, Christianos omnes indiscriminatim sacerdotes pronunciari intelligunt. Nec aliud esse inter nos sacerdotium, quàm quod in baptismo accipimus. Quæ doctrina nisi vniuersam secum religionem vna inuoluat, & conetur in vulgi vilipensionem, ac contemptum adducere, ego sane nihil intelligo. Hoc scio, concomitanter & correspondenter hæc necessario se habere, sacerdotium & religionem: & quanti hæc apud quoscunque fuit, tanti fuisse & sacerdotium: nec posse alterum in partem vllā seiungi ab altero, aut in vilipensionem & contemptum venire sine altero. Proinde, quo spectet hæc noua doctrina, quæ prophanat, commune facit, imo proprius collit,

sus tollit, sacrosanctum sacerdotium nostrum, & omnem ordinem sacrum ex ecclesia, non est admodum emunctis naribus, cui non subolet.

Nos aliam doctrinam didicimus in catholica Christi ecclesia. Quæ cum diuinarum scripturarum autoritate, orthodoxorum ab initio omnium consensu, & totius per orbem ecclesiæ catholicæ communi nitatur sententia, mihi certior videtur: & quam, Christi fideles sequantur securius, quam nudæ impudentiq; apertioni contrariæ.

In primis hoc ex Apostolo nobiscum intelligere consentireq; videntur aduersarij, imo plane consentiunt, sacerdotium, sanctificatione quadam & consecratione distinctum a populo, ibi necessario exigî, ubi sit sacrificium deo offerendum pro populo: Sed quia nullum apud nos volunt esse sacrificium eiusmodi, nullam quoque putant esse necessitatem apud nos sacerdotij sacratioris istiusmodi, & discriminati a populo. Supra autem a nobis irrefragabiliter demonstratum est, apud nos esse sacrificium omnium sacrificiorum maximum & dignissimum, quod quotidie offertur deo pro populo: Esse præinde etiam apud nos sacerdotium sacratissimum, & omni honori ac reuerentia dignissimum: & non prophanum & commune omni populo. Quæ una ratio ad conuincendos aduersarios, mihi eousq; sufficere videtur, quousq; non recte & minus sufficienter demonstratum a nobis, extare apud nos veritatem sacrosancti illius sacrificij, demonstrauerint: Quod non puto tam facile facturi sunt.

Deinde ita certius ipsam rei veritatem intelliges, si hoc apud te constitutum fuerit, quod est certissimum & verissimum: vniuersam formam ecclesiæ nostræ, illum eius architectum, priusquam ipsam conderet, velut præludio quodam abumbrasse & deliniasse in veteri illo populo, eius lege, sacerdotio & tabernaculo. Lex, inquit Apostolus, umbram habet futurorum bonorum. Et rursus. Omnia in figura contingebant illis, ita ut ab umbra ad suum corpus, a figura ad correspondentem sibi rei veritatem, efficax argumentandi locus sit, secundum eiusdem Pauli dialecticam: qui hoc pacto, quod diuini iuris sit, atq; ita constitutum a domino, ut viuant de euangelio, qui enunciant euangelium, satis demonstratum existimat, quia, qui in veteri illo tabernaculo operebantur, viuebant ex tabernaculo: & qui deseruiebant altari, participabant ex altari: perinde ac si diceret, fuit in umbra & figura, ergo est in corpore & veritate.

Videmus autem in illa umbra & figura, distinctionem eorum, qui diuino specialiter mancipati fuerant ministerio a Laica multitudine. Nam de Aaron & filiis eius notum est, ut separati fuerint a vulgo filiorum Israel, & sanctificati oleo unctionis sancto; consecratiq; domino. De Leuitis idem testatur scriptura. Ita enim locutus est dominus ad Moysen: Tribum Leui noli numerare, neq; pones summam eorum cum filiis Israel, sed constitues eos, super tabernaculum testimonij, & cuncta vasa eius, & quicquid ad cæremonias pertinet: ipsi portabunt tabernaculum & omnia

DE ORDINE ECCLESIASTICO

minia utensilia eius. Quisquis externus accesserit, morietur. Vides quanto hi ab externis, hoc est, Laicis, segregantur discrimine. Et rursus, de scripto ritu consecrationis & sanctificationis eorundem. Statues, inquit, Leuitas, in conspectu Aaron & filiorum eius, & consecrabis oblatos domino, ac separabis de medio filiorum Israel, ut sint mei, & postea ingrediantur tabernaculum foederis, ut seruiant mihi.

Ad hæc, videmus bipartitum illic sacerdotalem ordinem, nempe & Aaronem sacerdotem, & filios eius: sed illum, non solum sacerdotem, sed & Pontificem, hoc est, sacerdotem maximum inter fratres suos: super cuius caput, fustum est sanctę vnctionis oleum, & cuius manus in sacerdotio consecratae sunt: filios autem eius, inferioris gradus sacerdotes, & consecrationis ritu ab illo distinctos, & habitu. Nam horum manus tantum, non etiam capita, oleo sanctę vnctionis in sacerdotio consecratae sunt, & tunicę erant lineę, magni quidem honoris prærogatiuam indicantes, quum regij diadematis, linũ cādens, esset insigne, sed illius vnus, ex auro, hyacintho, purpura, gemmisq; preciosissimis refulgēs ornatus, omniũ excellētissimorũ artificũ exercuit, & stupefecit manus & ingenia.

Videmus quoq; Leuiticum ordinem, tametsi vno consecrationis ritu sanctificaretur domino, ad excubias & ministerium eius tabernaculi: varijs tamen officiorum & ministeriorum ordinibus distinctum, & in tres classes sub suis capitibus ac principibus distributum, & suum cuiq; locum in excubijs & ministerio assignatum, iuxta sacerdotum imperium. Vt nihil videre sit in illa Sunamite, præter choros castorum.

Quid igitur erit in solida veritate, si tam diligenter constitutus, tam decorus fuit ordo, in illa eius vmbra & figura veteri? An hanc, velut cōfussissimam quãdam absq; vllō ordine Babylonem fecisse decuit, qui illam instar nobilissime cuiusdam ciuitatis ordinatissime constituit? An forte hic abbreviata fuit manus domini, & infirma omnipotens illa sapientia, quę alioqui attingit a fine ad finē fortiter, ac suauiter disponit omnia, quibus talem potuerit formare ecclesiam suam, qualem adumbrauerat, & deliniarat in illo veteri populo? An indignam existimauit, ille huius architectus & opifex (quam suo sanguine sanctificare, sibi que dedicare dignatus est) in qua ordinanda ac ornanda tantũ laboret, quantum in synagoga illa veteri? An deniq; vilius & indignius erat, quod summa cum veneratione ac reuerentia tractetur illud, quod a nostrę legis sacerdotibus offertur, sacrificium, illa preciosissimi corporis & sanguinis D. N. Iesu Christi hostia, veteris legis illis hostijs & sacrificijs, taurorum, inquam, hircorum & vitulorum sanguine & cadaueribus? Ozias rex a domino lepra percussus est, quod sacerdotalis ordinis munus vsurpans, præsumpsit offerre incensum super altare thymiamatis: & iam cuiusuis erit, etiam ex infima fece plebis, etiam mulierum & puerorum, offerre illud incensum, quod ille in ara crucis pro totius mundi salute adoleuit. Non

Non licebat cuiquam in illa vmbra, vasa sanctuarij nuda tangere, nisi solis sacerdotibus, a quibus præcipiebatur inuoluta tradi filijs Caath, quod ita diuinis rebus maior apud omnes haberetur reuerentia. Et nunc vasa quibus in sacro sanctis nostris tremendisq; mysterijs vtimur, quibus excipit & recõditur sacratissima Eucharistia, cõmunia prophanaq; erunt: & absq; vlla reuerentia quorumlibet contrectanda manibus? Baltazar ille rex temulētus, bibens ex sacris vasis templi, ilico sensit dei manum vindicem, vita simul mulctatus & regno: & nunc calices ac patinæ, quibus corpus & sanguis dei redemptorisq; nostri excipiuntur, a pphanis ac sceleratis hominibus indignissime tractari, in illius contumeliã, apud aduersarios nullum crimen est.

Quin & hoc pacto, si rem expenderis, certior constabit eius apud te veritas. Expßsum clarissime cernimus in vmbra tabernaculi veteris, quã diligenti ordine formanda erat nostra ecclesia. Videmus tabernaculi & altaris ministerio ascriptos omnes, consecratos domino: & segregatos a reliqua multitudine, videmus solis sacerdotibus commissa eiusdem tabernaculi sacrificia: & sub mortis poena interdictum ne quis vltra suam sortem, suumq; gradum quid præsumeret, quod esset alterius: nec cuiquam impune vnquã cessisse præsumptionē eiusmodi, sed præsentī vltione, tanquam se irreuerentius habitum contemptumq; vindicasse dominum. Intelligimus sacrificij nostræ legis rationem hoc requirere, vt illud ipsum, longe maiori apud nos in veneratione habeatur ac reuerentia quam vmbatica illa in figura veteri. Ad hæc, communi omnium sensu est notoriũ, in contemptum abire, & mox viliscere, quæ sunt cõmunia & exposita omnibus. Ipsam, pinde rectissimã rationē necessario requirere, singulariter ascriptos diuino cultui, & peragendis tractandisq; illis sacro sanctis tremendisq; mysterijs nostris, singulari quadam dignitatis prerogatiua, reliquo populo esse venerabiles: & ab eodem seiunctos, stare in eminentiori quodam gradu in ordine. Videmus postremo id quod requirebat necessaria ratio, id quod tã diligenter expressum erat in vmbra illa veteri, nunquam defuisse nostræ ecclesiæ: sed ab ipsis apostolorũ temporibus in eadem fuisse ab initio, & in hunc vsq; diem, toto orbe terrarum, quacumq; patet nomen Christianum, adhuc conseruari: nẽpe Levitici & sacerdotalis ordinis discriminationē a reliqua multitudine Laica. Quid est ergo, quod his quisquam aut dubitare aut requirere poterit? Absq; ordine illo sacro, esse aut subsistere omnino nõ poterat Christi ecclesia. Quãtalem, longe antequam faceret, deliniauit & expressit omnipotens illa sapientia. Ordinatam præterea videmus eandem, varijs sacrorum ministeriorum gradibus, correspondenter ad vmbra illam veterem: & de autore eius ordinis quisquam dubitat?

In vmbra & figura, tres gradus distinctos sacri illius ordinis, Leviticũ nempe, Sacerdotalem, & Pontificium, fuisse indubitatum est. Leviticum

DE ORDINE ECCLESIASTICO

sub sacerdotali, & sacerdotalem sub Pontificio. Tribum Leui, fac stare, inquit, in conspectu Aaronis sacerdotis, ut ministrent ei. Et rursus: Princeps autem principum Leuitarum, Eleazar filius Aaron sacerdotis. Hic erat gradus ministrantium, quamuis non simplex, sed distributus in varia officia & ministeria: subiectus, non tantum Aaroni, hoc est, Pontifici, sacerdoti summo, sed etiam inferioris gradus sacerdotibus. Qui cum multi essent, & ipsis unus praeerat Pontifex, hoc est, interpretante scriptura, sacerdos maximus inter fratres suos. Esse hos gradus, & distinctos, sacri illius ordinis, ex eo manifestum est, & quod sine consecratione & sanctificatione ad hos gradus nemo ascriptus est: & quod suo cuique gradui proprius suus, distinctusque consecrationis ritus extitit. Ritus consecrationis gradus Leuitici describitur, Numerorum cap. VIII. Sacerdotes, illis etiam amplius consecrati sunt domino. Induti enim vestitu illo suo sacro, initiabantur manus eorum, & consecrabantur sacro chrismate, iuxta ritum qui in Exodo & Leuitico descriptus legitur. At Aaron, maximus sacerdotum & Pontifex, praeter istos, eodem chrismate sacro inungebatur & caput. Quin & habitus ille sacerdotalis, ut immensam eorundem, non solum a Laica multitudo aut populo, sed etiam a Leuitis discriminationem, dignitatemque indicat, ita & Pontificius ille ornatus, eius gradus supra sacerdotalem, magnam excellentiam dignitatis demonstrat.

Eosdem hos gradus, aut qui illis, ut suae umbrae, veritatis solidas, e regione respondent, videmus fuisse semper ab ipsis apostolorum temporibus toto orbe terrarum usitatos, celebratosque in Christiana ecclesia. Videmus diaconatus gradum, hoc est, ministrantium sub sacerdotali, ab ipsis celebratum apostolis, (ad quem quales velit admitti Paulus, Timotheo suo diligenter prescribit, & in eo vniuersae Christi ecclesiae) Leuitico e regione respondentem: (cuius & nomine, ob officij ministerijque correspondentiam, designatur subinde) nec hunc simplicem, sed suis adhuc partitum officiorum ministeriorumque varijs gradibus & officijs: Videmus sacerdotalē: Videmus his supereminentem superintendentemque Pontificium. Quem, ob hoc, episcoporum vocabulo nominari, antiquus ecclesiae usus obtinuit. Quamuis ante, etiam sacerdotes omnes, quod diaconorum aut ministrantium ordini praessent, ac superintenderent, vocatos inueniamus episcopos. Sed vocabulorum confusio, rerum discretionibus nil praedudicat. Videmus ad haec (ut sensibilibus ministris, sacerdotibus & Pontificibus, aut episcopis, opus habemus, quos possumus internoscere in istis quae singulorum sunt officijs) visibili quoque ordinationis & consecrationis ritu, hos sacri ordinis gradus, sed quosque suo & proprio, & cuiusque propriam, quae in eo a deo tradebatur, potestatem exprimeret, ab initio collatos fuisse in ecclesia. Ita diaconatus ordinem manuum apostolicarum impositione, cum oratione solenni & congruente, deman dato ministerio, traditum legimus ab ipsis apostolis. Sacerdotibus vero

CONTROVERSIA XI.

ro manus iniectas fuisse in sacerdotio, & consecratas sacræ Vnnis oleo, cum cæteris symbolis & verbis, quibus exprimebatur iisdem tradi, in primis, potestatem & consecrandi & offerendi sacrosancti illius nostri incruentiq; sacrificij in ecclesia: item dimittendi peccata hominibus, atq; eadem retinendi: ad hæc, ad eorum officiū pertinere, orare pro populo, atque eidem benedicere: sacramenta ministrare, & prædicare verbū dei, quando ad hoc vocarent ministerium: breuiter, velut mediatores quosdam esse inter deum & populum in ijs quæ ad deum pertinent, vt apostolicis hoc verbis dicam, vniuersa testatur antiquitas. Quemadmodum etiam pontificalis ordinis dignitatem, eodem, qui adhuc hodie toto orbe obseruatur a Christi fidelibus, cōsecrationis ritu, ab ipsis mox apostolorum temporibus, & velut ex eorundem traditione, tradi consueuisse. Et quisquam de autore dubitat?

Et quāuis ordinationis sacerdotalis, in apostolicis literis nō per consecrationē vnctionemq; sacri chrismatis, sed tantum per impositionem manuum apostolicarum, aut episcopaliū, videamus mentionem fieri. Quemadmodum Titum Paulus admonet, resuscitare gratiam, quam per manuum suarum impositionē susceperat, nulla mentione facta de consecratione aut chrismate. Et Timotheum, non temere quenquam ordinandum docens ad sacerdotiū, sed maturo exactoque iudicio: Manus, inquit, cito nemini imposueris. Hoc nihilo minus certū est, in rudī illo Christianitatis initio, nondum videlicet ordinata constitutaq; hierarchia & disciplina ecclesiastica, plurima perfunctorie, ex quadam spiritus sancti dispensatione, pro necessitate illius temporis peracta fuisse ab apostolis. Quæ paulo post eodem doctore autoreque spiritu, qui suis quæq; dispensat vniuersa temporibus, eorundem apostolorum traditione ordinationeq; præscriptam certamq; formam receperunt, quam videmus ab ipsis apostolorum temporibus continua ecclesiasticæ traditionis successione, eodem tenore, toto orbe terrarum conseruatam vsq; ad nos.

Certe, sacris chrismatis inunctione, & eodem plane quo nunc ritu, etiam ab ipsis apostolorum temporibus ordinari consueuisse sacerdotes & episcopos, testes sunt, in primis ille Dionysius non vno loco hierarchiæ suæ ecclesiasticæ, præsertim autem capite quarto & quinto par. I. eiusdem. Ille quoque beatissimus Clemens, æque apostolorum atq; ad eo beatissimi Petri discipulus, & in apostolica cathedra & in martyrio successor. Qui, quæ de hierarchiæ ecclesiasticæ ordinatione a spiritu sancto constituta a tanto præceptore edoctus fuerat, ex illa cathedra, pro sui officij debito, alios docēs & instituens, inter cætera in hæc verba scribit cunctis episcopis, & vniuersis ordinibus ecclesiasticis: de efficacia sancti chrismatis præmittens. Omnis, inquit, Pontifex, sacro chrismate perunctus, & in ciuitate constitutus, sacris scripturis eruditus, charus &

DE ORDINE ECCLESIASTICO

preciosus hominibus oppido esse debet. Quem quasi Christi locum tenentem, honorare omnes debent, eiq; ad salutem suam obediētes existere, scientes, quod siue honor, siue iniuria, quæ ei defertur, in Christum redundat, & a Christo in deum, &c. Hæc ille Clemens. Sed & huius quoque successor Anacletus, æque beati Petri, discipulus in epistola ad vniuersos episcopos per Italiam, habet in hæc verba.

Ordinationes episcoporum, autoritate apostolica, ab omnibus qui in eadem prouincia fuerint, episcopis, aut saltē, non paucioribus, quam duobus, aut tribus, reliquis assensum præbentibus, celebrandæ sunt. Qui simul conuenientes, scrutinium diligenter agant, ieiuniumque cum orationibus celebrent, & cum sanctis euangelijs, quæ prædicaturi sunt, imponentes, dominica die, hora tertia, orantes, sacraque vñctione, exemplo prophetarum & regum, capita eorum, more apostolorum, & Moyse vngentes, (quia omnis sanctificatio constat in spiritu sancto, cuius virtus inuisibilis sacro chrismate permixta est) hoc ritu solennē ordinationem celebrent. Audis ritum ordinationis episcoporum, ab ipsis apostolorum temporibus: imo ab ipsis vñctum apostolis, nisi hic mētiat apostolorum discipulus & veritatis martyr, quam suo sanguine asseruit. Consona sunt his, quæ scribit Terrullianus, libro de carnis resurrectione. Et quæ ille gloriosus martyr & doctissimus Pontifex Cyprianus, libro de vñctione chrismatis.

Non hæc, inquit, medendis corporibus est vñctio instituta. Quia sanctificatis elementis iam non propria natura præbet effectum, sed virtus diuina potentius operatur, sed adest veritas signo & virtus sacramēto, vt & ipsis rerum efficientijs, gratiæ dignitas pateat, & interiori homini, quanta ex his detur autoritas, deiformi conuersatione, & sanctis moribus innotescat. Hoc oleo, etiam antiquitus, sacrabantur sacerdotes & reges, & ipsi altarium lapides delibuti spiritalem intelligi volebant mysterijs inesse pinguedinem. Et sicut oleum fluidis & humidis quibuscumque superfertur, ita excellentia sacerdotalis & regiæ dignitatis, secundum formam dei & Christi sub se omnia continens, & regimen & munimen tam actiuæ quam contemplatiuæ vitæ continet, & in hoc humore consistat descendere omnes gratiarum diuisiones, quas spiritus sanctus, prout vult, singulis largitur & distribuit. Hæc ille Cyprianus. Breuiter, huic obseruationi testimonium perhibet, venerabilis ille chorus, sanctorum patrum omnium. Ipsa rei euidentia, & totius orbis consensus & consensus obseruatio subscribit. Umbra & figura veteris illius tabernaculi, atque eius sacerdotij, suo corpori, solideque veritati astipulatur & cōsonat. Quid igitur hic dubij aut scrupuli cuiquam Christiano esse poterit, hoc sane non intelligo. Falsissimum proinde est, sacerdotium, esse nudū docendi verbi dei & sacramenta ministrandi, a populo aut magistratu mandatum alicui ministerium.

Sed

Sed omnis sacerdos ab hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad deum. Quod tamen de Pontifice dicat Apostolus, de sacerdotio tamen in vniuersum, ipsum intelligere, idem haud obscure significat: ad Christi hoc sacerdotium applicans, de quo dictum profert in Psalmis. Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Omnis itaque sacerdos constituitur pro hominibus, in his quæ sunt ad deum, ut sit mediator quidam inter deum & populum: cuius principale & præcipuum munus est, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis populi, ut idem subiungit Apostolus. Porro, cum nostri sacrificij tanta sit excellentia præ veteribus illis: ad hoc præcipue sancti orthodoxi patres nostri respicientes, sacerdotij nostri dignitatem, præ illlo veteri, tantopere efferunt: De qua Gregorius ille Nazianzenus quodam preclaro carmine. O sacrificia, inquit, mittentes incruenta sacerdotes. O animarum custodes gloriosi: O magni signum dei, vestris in manibus ferentes: quam & Chrysostomus eodem respectu, angelicæ dignitati comparare non dubitat.

Sed non est vnicum sacerdotis officium, qui constitutus est, pro hominibus in his quæ sunt ad deum. Quod enim hominum ad deum est, nequaquam simplex est, nec vnius generis, sed multa & varia: quod ipsum, pluratiua illa locutione etiam Apostolus indicat. In his, inquit, quæ sunt ad deum: non in eo quod ad deum est. Itaque sacerdotalis officij etiam esse solennem pro populo orationem fundere, atque eandem ex ordinis & officij gratia, efficaciorē esse, quam si funderetur a quouis, etiam sanctiore alio, diuinæ scripturæ testatur autoritas. Si peccauerit omnis turba filiorum Israel, oblata pro eorum peccato constituta hostia & rogante, inquit, per eis sacerdote, propitius erit eis dominus. Similiter, si peccauerit seu princeps seu vnus quilibet e populo, oblata pro eius peccato hostia, rogabit, inquit, pro eo sacerdos, & dimittetur ei. Hoc dicit illa æterna veritas, cuius verba cælo terraque firmiora sunt: cuius non imputare peccata, est, eadē remissa esse: Beatus equidem vir, cui non imputabit dominus peccatum. Sed nunquid etiam sanctus est omnis sacerdos, ut ob vitæ sanctimoniam præ ceteris mereatur eius exaudiri oratio: nam & ipsum infirmitate & peccatis circumdatum, si forte dubitas, testatur Apostolus. Et propterea, inquit, debet quemadmodum pro populo, ita etiam per se metipso offerre pro peccatis. Quid igitur? Orabit, inquit, pro eo sacerdos, & pro peccatis eius, & dimittetur ei: Ideo dimittetur, quia orat sacerdos: non quia vir sanctus, & nulli peccato obnoxius. Itaque cum post diuinam ultionē in Chore, Dathan, Abiron & cōplices synagogæ procures, præsumentes vniuersam multitudinem sanctificatā esse ad sacerdotium, tot virorum optimatum necem imputasset populus Moyse & Aarōni, quā si pro sua ipsorum dignitate zelantibus, & ob id aduersus eos tumultuarentur & seditionem facerēt, dicētes. Vos interfecistis populū domini: egres-

DE ORDINE ECCLESIASTICO

facta ea propter a domino plaga grasseretur in populum, & iacerent tam Moyses quam Aaron proni in terra orantes coram domino, dixit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari, mitte incensum de super, pergens cito ad populum ut roges pro eis. Iam enim egressa est ira a domino, & plaga defecit. Quod cum fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam iam vastabat incendium, obtulit thymiama: & stans inter viuos & mortuos, pro populo deprecatus est: & cessauit plaga. Vides, quamuis vitæ merito, & specialis gratiæ prærogatiua, apud deum magis valeret Moyses, quam Aaron, atque etiam hoc ipsum videret in spiritu, quod Aaronem latebat, vlticem flammam iam a domino egressam in populum: tamen ut sacerdotalis autoritatis dignitatem & efficaciam commendaret ac demonstraret posteris, Aaronem iussit currere ad populum, & orare pro eis, quod cum ille fecisset, & misso incenso pro illis deprecatus esset, plaga substitit.

Est præterea & hoc, sacerdotalis officij, benedicere populo, & inuocare nomen domini super eum, quod in sacerdotio Melchisedech (quod fuit singularis quædam expressioque nostri sacerdotij figura, hoc attestante Apostolo) probat scripturæ autoritas. De quo, cum Abraham victor & opimis spolijs onustus reuerteretur a cæde regum illorum orientium, ita legitur. At vero Melchisedech rex Salem, proferens panem & vinum (erat enim sacerdos dei altissimi) benedixit Abraham, & dixit. Benedictus Abraham deo excelsio, & benedictus deus excelsus, quo protegente hostes in manibus tuis sunt, & dedit ei Abraham decimas ex omnibus.

Videtur sacerdotalis muneris esse, benedicere populo. Melchisedech benedixit Abraham. Quare? Quia erat, inquit, sacerdos dei altissimi. Proinde & ad Moysen ita locutus est dominus. Loqueris filiis Aaron, & dicetis ad eos, sic benedicetis filiis Israel, & dicetis eis. Benedicat tibi dominus & custodiat te: ostendat dominus faciem suam tibi & misereatur tui. Conuertat dominus vultum suum ad te, & det pacem tibi. Inuocabuntque nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis. Vides sacerdotalis muneris esse, benedicere populo: & inuocare nomen domini super eum. Vides insuper deum, neque hac parte deesse sacerdotum suorum functioni, neque inefficax aut vanum destituere sacerdotium suum. Quin potius, ipse se teste & sponsore fidei, ad sacerdotalem benedictionem, etiam diuinam benedictionem subsequi. Inuocabuntque, inquit, nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis.

Pertinere insuper ad nostri sacerdotij auctoritatem, remittere peccata hominibus, atque eadem etiam retinere, supra a nobis copiosius demonstratum est.

Non est ergo sacerdotium nostrum, nudum ministerium pendens ex nutu aut magistratus aut populi, sed diuinitus institutum sacramentum. Quod

CONTROVERSIA XI.

Quod semel susceptū, eque ut baptisma, nulla causa, nullo crimine amitti unquam posse, nec esse reiterabile, habet doctrina catholice ecclesie. Vtrunq; enim (ut hoc ipsum beatissimi Augustini verbis dicamus) sacramentum est, & quadam consecratione utrunq; homini datur: hoc, cum baptizatur: & illud, cum ordinatur. Ideo, inquit, non licet in ecclesia catholica utrunq; iterari. Nam si quando ex hæreticorum parte venientes, etiam præpositi, pro bono pacis, correcto schismatis errore suscepti sunt, & si visum est opus esse, ut eadem officia gererent, quæ gerebant, non sunt rursus ordinandi: sed sicut baptismus in eis, ita & ordinatio manet integra: quia in præcisione fuerat vitium, non in sacramentis, quæ ubique sunt, ipsa sunt. Et paulo post. Neutri sacramento facienda est iniuria. De ordinis vero sacramento subiungens. Sicut, inquit, non recte habet, qui ab unitate recedit, sed tamen habet: sic etiam non recte dat, qui ab unitate recedit, sed tamen dat. De utroq; autem. Non ergo ideo, inquit, non sunt sacramenta Christi & ecclesie, quia eis illicite utuntur, non solum hæretici, sed etiam impii: verum illi corrigendi sunt & puniendi, illa autem agnoscenda & veneranda sunt. Hæc ille Augustinus.

Non est humana, sed plane diuina sacerdotalis autoritas, quam & Chrysostomus eodem respectu angelicæ dignitati comparare non dubitat: nec ex humano nutu pendet, quamvis humano, & manuum episcoporum conferatur ministerio. Timotheus & Titus, Pauli ministerio sunt ordinati episcopi: at a deo est illis data sacerdotalis autoritas. Proinde, Timotheum iterum iterumque admonuit, ne desit diuinæ gratiæ, quam suo ministerio acceperat. Noli, inquit, negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum sacerdotum. Et iterum: Admoneo, inquit, te, ut resuscites gratiam quæ est in te, per impositionem manuum mearum. Et his quos per ciuitates ordinarat ipse episcopis: Attendite, inquit, vobis, & uniuerso gregi vestro, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos, regere ecclesiam domini Iesu. Vides quos ille dicat spiritum sanctum posuisse episcopos, ad regendam ecclesiam dei. Itaque Pontificali ministerio ordinati & consecrati in sacerdotes & episcopos, a deo vocati ad honorem eiusmodi, ab eodem dicuntur Apostolo. Nec quisquam, inquit, sibi sumit honorem, sed qui vocatur a deo tanquam Aaron. Quo verbo, neque ordinatis a se, Timotheo, & cæteris, honorem, de quo loquitur, sacerdotalem & Pontificium, abrogat: sed quemadmodum illos quamvis humano ministerio, tamen a spiritu sancto constitutos episcopos affirmauit, ita eosdem hic significat vocatos a deo.

Dignum est igitur, (inquit ille gloriosus martyr Ignatius, & ipse apostolico plenus & imbutus spiritu,) vos obedire episcopo vestro, & in nullo ei contradicere. Hic enim non ab homine, sed a deo habet, promotionem. Vides illum recte intellexisse ex prædictis verbis Apostoli, episcopum, quamvis

DE ORDINE ECCLESIASTICO

quamuis ordinatum & consecratum humano ministerio, tamen a deo, non ab homine promotionem habere.

Eodem sane pacto idem intellexit eruditissimus ille Origenes. Quid, inquit, loquar de parentibus & filiis? Si Iesus dei filius subiicitur Ioseph & Mariæ, ego non subiiciar episcopo, qui mihi a deo ordinatus est pater: non subiiciar presbytero, qui mihi a dei dignatione præpositus est. Et ille sanctus pontifex & martyr Cyprianus, etiam diuinitus sibi reuelatum testatur, quod qui Christo non credit sacerdotem facienti, postea eadem & sero incipiet credere sacerdotem vindicanti, pro fide sibi facere reuelationis, ad dei tribunal prouocans.

Et Chrysostomus nostri sacerdotij dignitatem efferens. Agitur quidem, inquit, in terris, sed officium eius cœlestibus negocijs continetur. Non homo, non angelus, non archangelus, non virtus, non alia quæuis creatura, sed spiritus sanctus, hoc munus instituit: atque adhuc manentes in carne ministerio præstitit fungi angelorum.

Quid igitur? Nihil ne est sacerdotium nostrum, quam nudum docendi verbi, & ministrandi sacramenta mandatum alicui a populo, aut magistratu ministerium, & quod ut committi, ita abrogari possit a populo? Imo, quam nihil ea in re plebem reliquamque multitudinem, voluerit deus autoritatis habere: in Chore, Dathan, Abiron, & complicibus eorum, tam euidenti, quam horrendo, memorabiliq; in posteros exemplo, idem ille eius autor ostendit. Qui cum insurrexissent in Moysen & Aaron, alijq; filiorum Israel, ducenti quinquaginta viri, proceres synagogæ, & qui tempore concilij, per nomina vocabantur, & præsumerent, quemadmodum nunc nostri aduersarij, vniuersam multitudinem sanctificatam esse: nec solum Aaronem cum filiis suis, sed etiam ipsos ad munia sacerdotalia admitti debere, dicentes: Sufficiat vobis, quia omnis multitudo sanctorum est. Cur eleuamini super populum domini: responditq; eis Moyses, dominum facturum iudicium in crastinum, & demonstraturum quos sanctificasset, ut sibi fugerentur sacerdotio: non defuit iuxta verbum illius, diuinum iudicium: sed Chore cum ducibus quinquaginta illis synagoge proceribus, qui ad sacerdotalis dignitatis munus aut si sunt se ingerere, egressa a domino vltix flamma absumpsit. Dathan vero & Abiron, dictis Moyse inobedientes, rebelles, seditiosos & schismaticos, inaudito a seculis supplicio dehiscens de sub pedibus eorum terra, cum omnibus quæ ad eos pertinebant, viuos absorbuît, demisitq; ad inferos. Vides ut nihil permiserit populo ac multitudini in sacerdotio illius veteris manufacti & vmbratici tabernaculi. Et nostrum hoc Christi sacerdotium (cuius tantum significandi præcurrendiq; causa illud vetus erat, tanto utiq; præ illo augustius, quanto potioribus nos litamus hostijs & sacrificijs) hoc inquam nostrum, velut ethnicum aut idolorum sacerdotium, in manu erit & potestate pphane multitudinis: ut cuiuscumq; illi col-

libi

libitū sit, implere manū de nouissimis populi, ille sit Christi sacerdos: ut quondam suos sacerdotes excelsum constituebat ille Hieroboā? Vt ergo illud verus, vmbra: hoc, rei veritas? imo ut non potius vice versa, illud plus solide dignitatis habebit, & nostro erit augustius? Confitemur quidem etiam sacerdotalis officij esse, docere populum, & sacramenta ministrare. Sed tamen non proprium, neque ita, ut non possint hæc nisi a sacerdotibus fieri. Imo, & diaconos exercuisse hæc ipsa in primitiua illa ecclesia, sub apostolis, Lucas autor est. Ita Samaria, euangelizante Philippo, vñ ex diaconis illis septem, recepit verbum dei, & baptizata est. Ita etiam eosdē in primitiua ecclesia consueuisse Eucharistiam frangere, & distribuere in populum, testatur antiquitas. Proinde, non sunt hæc propria ordinis sacerdotalis munia & officia: tamen nunc etiam eius sunt: sed nō simpliciter, nec vniuersis sacerdotibus incumbencia, sed his tantū quibus populi alicuius cura commissa est, & regendi autoritas.

Nihil ad aduersariorum sententiam illa Petri verba faciunt. Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta. Ex quibus concludunt, Christianos omnes sacerdotes esse. Quod quam male ex dictis verbis concludatur, potuissent clarissime intelligere, si respexissent retro, ad ea quæ in Exodo describuntur a domino dicta verba, quæ Petrus inde desumpta nobis accommodauit. Ex illis enim, & veram horum intelligentiam, & suæ sententiæ fallitatem impietatemque, facile potuissent intelligere & cognoscere. Moyse ita dictum legitur a domino. Hæc dices domui Iacob, & annuntiabis filiis Israel. Vos ipsi vidistis, quæ fecerim Ægyptiis, quomodo portauerim vos super alas aquilarum, & assumpserim mihi. Si ergo audieritis vocē meā, & custodieritis pactū meū, eritis mihi in peculium de cunctis populis. (mea est enim omnis terra) & vos eritis mihi in regnū sacerdotale, & gens sancta. Hæc sunt verba quæ loqueris ad filios Israel. Hactenus ille. Hic nota verba, & signa mysteria. Veteri illi populo dictum est a domino. Vos eritis mihi in peculium de cunctis populis. Quod ipsum alijs verbis nobis dicitur a Petro. Vos estis genus electum. Illis additur: Et eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Nobis vero, Sacerdotium regale. Hoc itaque (quod ad propositum facit) in primis animaduertendum est, vniuersę multitudini, seu communitati collectim, vtruncque dici: illud veteri illi synagogæ: hoc vero, nostræ Christianæ ecclesię: & non vnicuique nostrum. Nemo enim nostrum est gens sancta. Quare, sicut ex illis domini verbis, dictis illi veteri populo, nō poterat vnusquilibet e plebe se regē facere, aut sibi regnum præsumere, sed alius erat rex, alius sibi subiectus populus: ita neque ex his nobis dictis a Petro, potest vnusquilibet sibi vindicare sacerdotium: imo alius apud nos est sacerdos, alius Laicus populus. Sumus tamen nos, hoc est, vniuersa collectim Christi ecclesia, genus electum & gens sancta, habens intra se regale sacerdotium, aut honestata regali sacerdotio.

DE TRADITIONIBVS HVMANIS

Et hæc mihi de ordine ecclesiastico hic sufficere videntur. Ex quibus nihil dubitamus, viros omnes bonos facile intellecturos, nostrum ne, quod ecclesia toto orbe, quacumque patet nomen Christianum, adhuc celebrat, ad aduersariorum sacerdotium, sit notius ecclesie Christi, & in scripturis fundatius. Nec minus, apud aduersarios, nec veram Eucharistiam inueniri, quæ nisi a sacerdotibus, ordinatis secundum ritum ecclesie, non potest confici, & non a Laicis, absque vlla ecclesiastica consecratione tantum vocatis a populo, ad nudum verbi sacramentorumque ministerium: nec remissionem peccatorum apud eosdem esse, quod illa quoque, ad sacerdotalem auctoritatem, quæ apud eos non est, pertinet, ut hic taceam, eidem locum non esse, extra illam ecclesiam, quæ illi Caphæ inhæret; quæ Petrum pastorem rectoremque agnoscit: a qua illi iam dudum diuisi sunt.

CONTROVERSIA

DVODECIMA

De Traditionibus humanis.

Vi semel instituit erronea via ingredi, quanto procedit magis, tanto aberrat longius. Iecerunt aduersarii vniuersæ doctrinæ suæ fundamentum, illam suam speciosam fidem, quæ sola nos saluet & iustificet. Inde progredientes, in quæ errorum portenta processerint, ex parte demonstratum satis confidimus. Nunc ad id, quod est propositum

Ex eodem hoc principio abominantur, quicquid a sanctis patribus traditum institutumque est ad vitam puriorem pertinens, atque eo respiciens, ut abrenunciato mundo, crucifixa carne, cœlestem vitam in mortali corpore meditarentur homines: vota monastica, constitutas viuendi leges & regulas, vel præscriptas a superioribus, vel quibus sua sponte se astringunt, quibus ea cordi sunt: præterea, ciborum discrimina, & ieiunia, quæ præcipiuntur & obseruantur in ecclesia. Quæ vniuersa execrantur, ut doctrinas dæmoniorum, Christi euangelio, & fidei doctrinæ contrarias, quando docentur ista valere ad placandum deum, ad promerendam eius gratiam, & ad satisfaciendum pro peccatis: aut si, seu ex preceptis, si ex voti sponte emissi obligatione fiant, tanquam ad salutem necessaria, & quæ sine peccato iam omitti non possunt. Qua de re, ne quid sibi a nobis affingi ipsi querantur aduersarii, ipsa eorundem verba ascripturus sum, tamen alicubi contracta in compendium, sine eorum dispendio. Ita habent decimo quinto confessionis articulo.

Admonentur, inquiunt, homines, quod traditiones humane ad placandum deum, ad promerendam gratiam, & satisfaciendum pro peccatis, aduersarij

CONTROVERSIA XII.

aduersentur euangelio, & doctrinæ fidei. Quare vota, & traditiones de cibis, & diebus, &c. institutæ ad promerendam gratiam, & satisfaciendum pro peccatis, inutiles sunt, & contra euangelium. Addunt in Apologia, aperte iudaizare nos, qui audeamus negare ista, & aperte obrui euangelium doctrinis dæmoniorum, quando docetur, quod sint cultus utiles ad promerendam remissionem peccatorum. Huc citât illud Pauli ad Galatas. Euacuati estis a Christo, qui in lege iustificamini. In quo, suo proposito aptando, longa digressione suo modo rhetoricantur: ad quam hic dissimulamus in illorum gratiam. Quanquam, inquiunt, quid longa disputatione opus est? Nulla traditio a sanctis patribus hoc consilio instituta est, ut promereamur remissionem peccatorum aut iusticiam; sed tantum propter bonum ordinem in ecclesia. Et ut quis velit instituere certa opera ad promerendam remissionem peccatorum, & iusticiam, quomodo sciret illa opera deo placere, cū non habeat testimonium verbi dei? Nōne ubiq; in prophetis prohibet instituere peculiare cultus sine suo mandato? Ezechiel. XX. scriptum esse, In præceptis patrum nolite incedere, neque iudicia eorum custodiatis, neq; in idolis eorum polluamini. Ego dominus deus vester. In præceptis meis ambulate, & iudicia mea custodite, & facite ea, &c. Et hic papatū regnum Antichristi faciūt: quod in eo docentur tales cultus, non solum utiles ad iustificationem, sed & necessarij: id quod paulo minus ab idololatria abesse volunt. Sanctos patres, etsi habuerint & ipsi ritus ac traditiones, non tamen sensisse has utiles & necessarias ad iustificationem.

Habere quidem traditiones has, speciem sapientiæ, & ex hoc humanæ rationi imponi: sed aduersum illam muniri nos oportere verbo dei Paulum ad Colossē. clare docere. Nemo vos iudicet in cibo, potu, aut festo, aut nouilunio, aut sabbato, quæ sunt vmbre futurorum, corpus aut Christi. Quibus verbis, simul & legē Moysi, & traditiones humanas conplecti illum volunt. Vtuncq; tamen hoc accipiatur a nobis. Si euangelizum, inquiunt, negat cæremonias Moysi, quæ erant diuinitus institutæ, iustificare: quanto minus iustificant traditiones humanæ?

Discrimina proinde ciborum tribus de causis sustulisse se dicunt. Primum, qm̄ persuasum hominibus fuit, utilem esse ab eis abstinētiā ad promerendā gratiā. Secūdo, qia humanæ huiusmodi traditiones præferantur præceptis dei. Tertio, quia attulerunt magna pericula conscientis, eo quod impossibile esset omnes traditiones seruare: & tamē homines arbitrabant, has obseruatōes esse cultos necessarios. Quin & Paulum ad Timotheum aiunt vocare prohibitionem ciborum, doctrinā dæmoniorum. Quia pugnat cum euangelio talia opera instituere, aut facere.

Hæc fere summa est sententiæ aduersariorum, de humanis traditionibus, & discrimine ciborum, dierum, & cætera, & assertionis eiusdem. Qua, argumentorum rationumque eorum omnium vim non in-

DE TRADITIONIBVS HVMANIS

fideliter compellos nos, ipsi non diffitebuntur.

Decreueram a principio, breuiter & simpliciter pertractare singula, quæ inter nos & aduersarios sunt, controuersiarum capita: quod suadebāt, & temporis breuitas, & victus & apparatus librorum viatorius: sed rerum de quibus agitur, magnitudo & grauitas, a quibus, in vnam aut alteram partem intellectus nostra pendet aut salus aut damnatio, & quia nisi grauius oppressa & irreuincibiliter constricta, non cedit impietatis contumacia, me coegerūt, in ipsa, quod dicitur, arena, in ipso rerum tractatu mutare consilium, & alicubi pressius diligentiusque insistere.

Si fidele & Christianum est illius Origenis consilium, vt verissime est, quo nos admonet, ne ab ijs, quæ communi consensu probat & sequitur catholica Christi ecclesia, vlla canonicarum scripturarum, quæ nobis forte videretur, euidētia, nos abduci sinamus: sed diligenter meminerimus, quoties hæc inducuntur aduersus eiusmodi, ea nos tentatione pulsari, de qua cautos præmonitosque nos fecit Christus: & monstrari nobis Christum quamuis contra Christum, in desertis, in angulis, in domorum penetralibus: qui, se teste, frustra alibi quæritur, nec vsquam inuenit, nisi in illo corpore catholicæ ecclesiæ, ad quod congregantur illæ aquilæ: proinde, illis credere nos non debere, nec exire a paterna ecclesiasticaque traditione ac doctrina, sed hoc certo nobis persuadere, contra veram suam germanamque induci sententiam, quamuis ipsi eandem non assequeremur, quicquid ex scripturis aduersus communem & iam olim receptam ecclesiæ sententiam inducitur. Quid erit, vbi non solum, nulla scripturarum probabilitate, vi, aut euidētia adactos, imo palam etiam aduersus euidētissimas scripturas, quos videremus vbique conuellere, impugnaverit, lacerare, communem atque olim receptam ecclesiæ doctrinam, & sententiam: atque illi contra, suam impietatem, nuda solaque asseuerandi impudentia ex aduerso statuere? An quisquam erit mentis sanæ, modo se Christianum meminerit, qui eiusmodi assertionem, præsertim hominum, pudet dicere, qualium, vel tantillum mouebitur? Quorsum autem hoc procœmiū pertineat, is intelligit qui priora legerit, & sequētia plecturus est.

In primis (vt non nihil proprie dicamus de ecclesiasticis constitutionibus) disciplina ecclesijs opus esse, euidens atque indubitatum est: non minus quam pane & aqua hominibus. Quam vbi tollas, ibi videas omnia pessum ire licentia, & contemptu pietatis ac religionis omnia in carnem & impietatem recidere. Hanc constare non posse, si tollas hierarchiam ecclesiasticam, aut hierarchis suam autoritatem detrahas, tam est certum & euidens, vt ipsi etiam fateantur aduersarij, conuicti ipsa rei euidētia. Nec minus, suis legibus & constitutionibus eam necessario contineri, quibus, vel imperantur certa quædam Christi fidelibus, quæ ad finem ecclesiasticæ societatis pertinent, & ad pietatem promouent: vel ordo, decor, & honestas conseruantur in ecclesia: in qua, aut decori, aut mysterij gratia,

CONTROVERSIA XII.

tia multa facere congruit. Neque enim, velut in vulgari domo, aut populi aliqua, in domo dei versandum est: sed vniuersa religionem præ se ferant & loquantur oportet: nec in ea quicquam spectari conuenit, quod non pietatem adiuuet. Ad primum genus pertinent, ieiunia quadragesimæ, & aliorum nonnullorum dierum: & quibusdam per hebdomadas diebus interdictus esus carniū, item certorum dierum sabbatismus, & solennis obseruatio, in diuino cultu, & verbi dei studio atque audientia: poenitentia & Eucharistia præscriptum in paschate: & si quæ sunt alia istiusmodi. Quanquam vniuersa fere, quæ vniuersaliter omnes concernunt, in iam enumeratis cōtineantur, quæ aduersarij queritantur tam esse multa, vt dinumerare vix queas: tam grauiā, vt dei populo sint importabilia. Nam quæ ad ecclesiæ ministros propriè pertinet, item leges quæ moderantur Christiana connubia, non ad omnes pertinent. Secundi generis sunt cæremonie, quas ab ipso ecclesiæ initio, toto orbe Christiano vsq; nunc obseruatas conspiciamus, in sacro habitu ac vestitu pontificio, sacerdotali, & altari ministratium: in ritu certo, qui in diuino officio, & ecclesiasticis sacramentis tractandis & tradendis obseruandus est, in cereis & lampadibus ardentibus, quæ vt honoris significationem habēt ex consensu mortalium, ita viuæ illius efficacisq; fidei per charitatem ardentis nos admonent, in aqua lustrali, quæ per verbum & sacerdotalem orationem sanctificata, suam energiā habet aduersus virtutes aduersarias: ad hæc, & baptismum nobis in memoriam reuocat. Ita & Sal, sapientia: Cinis, mortalitatis: & pleraque per quadragesimam in ecclesijs symbola, poenitentia nos admonent. Istorum, & similium vsum vetustissimum fuisse, ab ipsis vsque apostolorum temporibus, in vniuersa Christi ecclesia, ex scriptoribus eorundem temporum, Dionysio, Clemente, & subsequētis omnibus, indubitatum est. Polycrates ille vetustissimus Ephesiorum episcopus, in ea contentione, num quarta decima mensis primi cum Iudæis, quemadmodum ipsi a beatissimo Ioanne accepisse se contendebant: an vero dominica sequente proxima, pascha celebrari oporteret, iuxta morem & edictum Romanæ ecclesiæ. Hunc, inquit, decima quarta paschæ diem Ioannes seruauit, Pontifex Christi, aurea in laminam in fronte sua portans. Quo verbo, vniuersum illum sacrum ornatum pontificium quem describit Dionysius, & magno consensu toto orbe adhuc obseruat Christi ecclesia, breuiter innuit. Et quamuis inter cæremonias illas spectentur quædam, quarum non omnes intelligunt mysteria, nihilo minus nihil earum frustra agi certo persuasi fideles, etiam latentia in illis nec intellecta religiose venerantur mysteria: vt Apostolicis verbis, sanctisq; patribus. Cuius cum multa proferre irrefragabilia possemus testimonia, vnius Origenis hic ascripsisse suffecerit: ex quo, vna intelliges, quem autorem eorundem, recognoue-

DE TRADITIONIBVS HVMANIS

rit etiam illo seculo, Christi ecclesia, quas nunc vilipendunt, contemnunt, lacerant, & velut hominum superstitionum inuenta & demoniorum doctrinas traducunt homines vilissimi, & abolere conantur ab ecclesia, maximo scandalo ecclesie, & grauissimo vulnere vnitatis Christi corporis. Is ille itaque hom. quinta in Numeros, habet in hæc verba. Quod humeris Leuitarum portantur sancta obiecta, significat, quod in ecclesia sticis obseruationibus sunt nonnulla, quæ omnibus quidem facere necesse sit, nec tamen ratio eorum patet omnibus. Nam quod, verbi gratia, genuculamur orantes, & quod id versus Orientem facimus, non facile cuiquam puto ratione compertum. Sed & Eucharistiæ seu percipiendæ, seu quo ritu geritur, explicandæ, vel eorum quæ in baptismo geruntur verborum, gestorumque & ordinum, atque interrogationum & responsum rationem quis facile explicet? Et tamen hæc omnia, operta atque velata licet, portamus super humeros nostros, cum ita implemus ea, atque exequimur, vt a magno Pontifice atque eius filijs tradita & commendata suscepimus: nisi quis sit Aaron, aut filius Aaron, cui hæc conceditur nuda & reuelata perspicere. Ita tamen, inquit, talibus conceditur, vt sciant sibi velanda hæc & operienda, vbi cæteris dari ea, & in opus proferri ratio poposcerit. Hæc ille Origenes. Ex quibus verbis, hoc in primis intelligis, vt sancti patres ab initio, velut ex concilio sancti spiritus, in his studio plerique celauerint, ne inuulgarentur populo: quo mysterijs (vt diui Basilij hoc verbis dicam) sua maneret dignitas. Deinde & hoc intelligis, eadem has ceremonias, quas adhuc toto orbe seruat ecclesia, etiam illam primitiuam & vere apostolicam ecclesiam seruasse, velut necessarias, & institutas ab ipso Pontifice magno Christo, & eius filijs, apostolis: quibus credere, quos sequi duces & antesignanos nostræ religionis & fidei, vana cum vniuersa ab initio vsque nunc catholica ecclesia, quam nunc abducentes nos ab eadem, Lutherum, Philippum, & nescio quos homines, qui dubitare potest, an sit rectius, tutius, & securius, mihi sane mentis sane non videtur, sed potionatus esse Circeo aliquo poculo.

Itaque non hoc demonstrare hoc loco conabimur, sed tantum meminisse & reuocare ad memoriam, ecclesie filios, in predictis teneri viuere, ab antiquo, imo ab initio obseruatis in ecclesiastica domo ritibus, consuetudinibus, & legibus: obedire sibi constitutis a deo prepositis, & sacris magistratibus in hierarchia ecclesiastica: Hoc enim, ex his supra controuersia tertia luculenter demonstrauius, nec minus ex his, quæ decima sexta controuersia de ecclesiastica potestate dicuntur, esse dubium poterit: & ipsi (vt aliud sedentes, aliud stantes quod dicitur) ipsa rei euidentia conuicti, quamuis inuiti, quantumuis dicta omnia, sub nomine humanarum traditionum, tam impudenter lacerarunt, vt etiam in sua illa confessione, atque eius Apologia, demoniorum doctrinas non erubuerint dicere: sæpe fateri coguntur aduersarij, & stylum vertere.

re. Id quod in Bucerī Pastore, est euīdēns cernere: nec minus in Philippi Aristotelicorum Ethicorum epitome, vbi habet in hāc verba: quae i-
deo non piguit ascribere, vt intelligeres lector, quanta sit veritatis huius
vis & euidentia, quae etiam ab inuitis, atq; eius ex professo hostibus, tam
claram sui confessionem extorquere potuit.

Non omnes, inquit, ecclesiasticas constitutiones, humanas esse, superi-
us euicimus. Nam omnino obligabat decretum Actorum XV. quam-
uis de rebus externis constitutum. Et si quis nō obtemperasset pro tem-
pore concilio spiritus & ecclesiae, sed cum scandalo & contemptu prae-
uaricasset, mortaliter peccasset, atq; excommunicandus fuisset, quia non
audisset ecclesiam & Christum. Non quod facerent ad impetrandam ori-
ginalem iusticiam: sed ad ordinem, ecclesiasticamq; politiam: & regni Chri-
sti promotionem. Nam in violatione, duae res periclitantur: disciplina, &
tranquillitas seu harmonia status publici. Porro, vtriusq; rei magnitudi-
nem & vim, praecipue nos intelligere decet, qui in studijs doctrinae & vir-
tutum versamur. Primum enim, disciplinae causa, opus est certis ordina-
tionibus. Nam rudes, & rudis aetas, assuefacienda est caeremonijs & riti-
bus, certis ferijs & lectiōibus, item exercitijs domesticis & publicis eam-
que ob causam vocat Paulus legem, paedagogum. Nam hae caeremonie
sunt quaedam paedagogia, necessaria primae aetati. Etsi autem euangelia-
um quandam sublimiorem doctrinam afferat, tamen non vult aboleri
disciplinam & paedagogiam: sed iubet, vt homines exerceant, regantur,
& doceantur huiusmodi paedagogia. Licentia autem seu praeuaricatio
officit, primū quia homines prophanos facit, pphāniores, vulgus enim
natura, odit legum vincula, & libenter imitatur huiusmodi exempla licē-
tiae. Quod parum esset, nisi consequenter degenerarent ex horum con-
temptu, ad contemptum religionis & hierarchiae ecclesiasticae, vt factū
vidimus. Non possunt enim institui ad timorem dei, vbi paedagogia, or-
do, disciplina, & catechismus non est. Necesse est autē sequi infinitam
barbariem, & vastitatem, vbi iuuentus & vulgus non possunt institui.
Quantum vero scelus est, exemplum praebere huius vastitatis? Iam
quantum mali est, in altera scandali parte, quod videlicet, tranquillitas
ecclesiae & rerum publicarum status turbatur? Denique, vt ordo & har-
monia publicorum rituum cōciliat & consociat homines, ita confusio or-
dinis & discrepantia rituum, distrahit animos, & parit ingentes tumultus
& aeterna bella. Cogitemus igitur in violatione traditionum, ple-
runque & facile exemplum manare ad alios. Cogitemus deinde, quan-
tum in exemplo mali sit. Quare ne conscientias oneremus, ne alijs quoq;
noceamus, maiore cura, etiam qualescunq; ritus publicos obseruemus.
Tyrānicum est, magis quid nos delectet, quam quid alijs prosit, spectare.
Nō em̄ nascimur nobis ipsis, sed vita nostra ad alios etiā pertinet, & prae-
cipue ad ecclesiam: hoc est, Christi gloriam, & conseruationē ministerij, & re-

DE TRADITIONIBVS HVMANIS

tinendam pædagogiam populi. Has duas res, quæ sunt maximæ, ecclesiæ precipue tueri cupit. In his, symbolam illi, hoc est, nostram obedientiam, diligentiam, & studium præstemus, propter communem salutem & tranquillitatem. Quod enim Paulus traditiones & elementa egena vocat, de pharisaicis institutionibus dicit, non de ecclesiasticis decretis, ecclesiastici autem magistratus est officium, exercendi & constituendi iudicia dogmatum, prædicandi, arguendi, excommunicandi verbo, sine vi corporali. Ecclesiastica potestas in Petro & apostolis constituta est & cœptata. Civilis in Noe, cum ei dixit deus, Qui fuderit sanguinem humanum, fundetur sanguis eius, per hominē subaudi ad hoc ordinatum. Haftenus ille. Ad quæ sua ipsius verba, si se, suamq; & Lutheri doctrinam diligenter expendens, mente constare potuerit aut frontem audeat attollere, parum mihi mētis aut frontis habere videbitur. Si verum est, quod est verissimum, in ecclesiasticarum constitutionum præuaricatione periclitari duas res momenti maximi in Christi ecclesiæ: disciplinā nempe, & tranquillitatem harmoniamque status publici: si disciplinæ causa opus est certis legibus & ordinationibus, cæremonijs quoque & ritibus, quibus velut pædagogia quadam contineantur exerceanturq; simplices: imo si ratio exigit, rei euidentia requirit, euangelium iubet, vt eiusmodi pædagogia exerceantur, regantur, & doceantur homines: si tranquillitas, vnitas, & harmonia ecclesiæ, pendet ex ordine, & consensu publicorum rituum, qui (quod verissime hic dicit, & confitetur nobiscum Philippus) vt cōciliat & consociat homines, ita confusio ordinis, & discrepantia rituum distrahit animos, & ingentes tumultus, eternaq; bella parit. Si inquam hæc ita habent, vt habent verissime, etiam vltro confitentibus aduersarijs: ipsi dem secum expendant & cogitent, quam bene sint de ecclesiæ meriti. Antequam noui huius doctrinam euangelij, religionis, & fidei, publicorumq; rituum magnus consensus erat in ecclesiæ: & a Christi fidelibus omnibus, religiose obseruabantur constitutiones ecclesiasticæ: agnoscebaturq; ecclesiasticæ hierarchiæ, & hierarchis, sua autoritas: p quam vigeat adhuc qualiscunque disciplina ecclesiæ, & reuerentia metusque supremæ auctoritatis in ecclesiastica hierarchia præsidis, magistratus, tam sacri, quam prophani, continebant in officio: in quos delinquentes, corrigendos atq; etiam amouendos magistratu & officio, vbi id excessus grauitas, & exempli pernities requirebat, cōstante ac vigente religionis vnitate, eius valebat autoritas. At postquam nouæ huius fidei, noui euangelij doctrina in orbem inuecta est, doceri cœpit, quicquid in diuinis scripturis non habetur, hoc plane additamentum esse Sathanæ. Ex quo statim principio, primum omnes leges & constitutiones pontificiæ atq; ecclesiasticæ sunt sublatae e medio, vbi ea doctrina recepta est, vt mera figmenta & mendacia: Sacerdotium (quale solum, eatenus nouerat ecclesiæ) episcopali ministerio, ritu a maioribus accepto, tradito, toto orbe obseruato

CONTROVERSIA XII.

uato ab initio (vt supiori controuersia demonstrauius) pronunciatum est idolum, & ignorantium hominum figmentum esse: & missas, in quibus deo offerretur illa sacrosancta oblatio corporis & sanguinis Christi in Eucharistia, quẽadmodum maximo consensu, quanta quãta est, ab initio fecit vniuersa Christi ecclesia (quod controuersia V. demonstrauius) docuerunt esse summam impietatem, & idololatriam. Publicus ritus, & forma celebrandæ missæ, item & eius canon, quod sacrificij mentionem & diuorum inuocationem cõtinebat, eatenus in vniuersa hac Occidentis & Latina ecclesia, a tot seculis vnanimi obseruati consensu, plane obliterari sunt: & pro eis recepta parum sana Lutheri somnia. Idololatreg pronunciat, qui maiorem & vniuersę Christianę ecclesię ritu diuos cõlerent cum Christo regnantes: eorum cū veneratione haberet reliquias: eosdem honorarent statuis, imaginibus, & picturis, quo & eorum gloriosa certamina, idiotarum subiiceretur oculis: imo, qui Christum ipsum adoraret, quamuis vere presentẽ nobis in Eucharistia. Exhibatum, proscriptum, & anathematizatum, quicquid eatenus sine scripto, velut ex apostolica traditione, omnibus seculis toto orbe seruauit ecclesia: nempe, ritus vniuersus benedictionum, & consecrationum ecclesiasticorum, in chrismate, in oleo sacro, in sacro fonte, in aqua lustrali, in cereis, in locis, templis, altaribus, vestibis, vasis diuino cultui mancipatis, breuiter, quicquid est sacrorum rituum, quicquid ceremoniarum in tractandis tradendisq; sacramentis ecclesiasticis. Vniuersam diuini cultus, qui in templis peragitur, & eatenus toto orbe summa cum religione, pietate & deuotione Christi fidelium peracta est, illam exteriorẽ faciem, impietatem esse. Antichristi laruas ac faciẽ, præsertim si existimetur ad pietatem cõducere, hominibus persuasum & inculcatũ est. Abolite festiuitates publicæ, quibus, vel redemptionis nostrę mysteria, vel sanctorum patrum nostrorum gloriosos de hoc mundo triumphos recurrente per annũ celebritate recolimus. Abolita ieiunia, tum alia, tum quadragesimę, quæ toto orbe, ab ipsis vsq; apostolorum temporibus tota obseruauit ecclesia. Et cum alijs plerisq; diebus piscibus vesci quam carnibus malint, quibus diebus illis interdixit ecclesia, vescuntur eisdem quasi in cõtemptum ecclesię. Cum multis seculis in pace egisset Occidentis hæc & Latina ecclesia, & eundem ritum seruaret sub panis tantum specie communicandi populum, ante annos ducentos impugnari hoc cceptum est per seditiosos quosdam, & nouitatum captatores ac studiosos in Bocemia, Ioannem Hufs. & Hieronymum Pragen. & velut Christi euangelio contrariius damnari publicus ritus vsitatus eatenus, & doceri communionis vtriusque speciei necessitas: quanta illius regni ante florentissimi clade, confusione, deformatione, deuastatione, quot milium hominum cædes, res ipsa adhuc hodie loquitur. Sed cum malum hoc iam dudum intra limites vnus illius regni, velut consopitum, quiesceret, nec vnquam extra

se pro-

DE TRADITIONIBVS HVMANIS

se promouisset: per hos, in vniuersam Germaniã introduci coepit. Cum tota ab initio ad nos vsque Christi ecclesia, ab ipsis nimirum apostolis hoc receperit, ne sacerdotes, & altaris ministri seu diaconi nuberent, tamen si ante mariti, vnius tamen vxoris, quã virginem accepissent, (quem morem semper retinuit Græcorum ecclesia) admitterent ad sacerdotium, nec vlla sit, aut vnquã fuerit natio Christianę professionis, vbi sit admissum velut legitimum, sacerdotum coniugium: imo, apostolicis canonibus, synodorum, tam in Orientali, quam Occidentali, Africana quoque ecclesijs celebratarum, ecclesiasticisque decretis, districtissime id fuerit interdictum semp & inhibutum: quemadmodum XV. controuersia faciemus euidentissimum. Hi sacerdotes, volunt nubere: non semel tantum, sed decies, si ita res tulerit: etiam cum quibuslibet: cum vidua: cum vili scorto: nec sacerdotes tantum, sed etiam monachos & monachas, qui semetipso voto deo prestitito sponte castrarunt propter regnum dei. Quibus iuxta certissimam diuinę scripturę, & orthodoxorum patrum omnium sententiam, nõ solum nubere, sed & velle nubere damnabile est: quod ex XIII. & XV. controuersijs euidentissimum erit. In his omnibus ante doctrinam noui huius euangelij, nulla controuersia extitit, sed fidei, obseruationis, & rituum vnitas. Hoc credebamus & tenebamus omnes, quod multis retro seculis velut per manus traditum a patribus in filios & ad nos transmissum accepimus, & didicimus in catholica ecclesia: idem tenebant, credebant, & obseruabant nobiscum, qui his magistris & autoribus, in dictis omnibus nunc a nobis dissentiunt. Qui, quod ea tenus membra vnius societatis ecclesiasticę familię & Christi corporis nobiscum fuerint, ire non possunt inficias: eadem fide, nẽdem ritibus publicis nobiscum cõuersantes in domo ecclesiastica, sub rectoris & pastoris eius nobis cõstituti a Christo obedientia. Quod igitur per se suę autoritate secesserunt a reliquo corpore: quod eatenus vna & communia partiri, imo destruere conati sunt: quod omnia vsitata, recepta, vetera antiquare: noua introducere: idque sua, priuatorum nempe & obscurorum hominum autoritate, & quibus non præesse, sed subesse rectoribus ecclesię, non illos regere, sed regi ab eisdem a Christo mandatum est: quis nõ intelligit factum pessime, iniustissime seditiosissime? Si vnius alicuius magnę & insignis ciuitatis pars: nonnulla priuatorum & obscurorum hominum, & quę reliquę comparata vix vllum numerũ constitueret, imo indigna esset quę cõpararetur cum reliqua, initis inter se cõiurationibus publica sibi appropriare conaret, communia partiri, aliena inuadere & suo dispensare arbitrio, receptas leges antiquare, nouas introducere, nouare, confundere, sursum deorsumque miscere omnia, nunquid dubitaret magistratus, hos, vt perniciem publicam, coercere, opprimere, & in his exemplum edere seditiosis ceteris? & si illi vel negligenter, vel etiam proderent salutem publicam, an ignoraret ciues boni ceteri, istiusmodi

su quid

CONTROVERSIA XII.

su quid sui esset officij? Quid igitur, vbi in domo dei viuentis istiusmo-
 di facta esse & adhuc fieri conspiciamus? Si ad hec cōnieant qui in ea ma-
 gistratum gerunt, imo si quidam eorum priuatæ cuiusdam luæ rei, sui
 affectus, aut sui odij in quenquam causa, quia alteri, cui id malum præ-
 sentius iudicant, & plus incommodaturum existimant, gliscere magis
 hanc pernitiem publicam cupiant quam opprimi, & clam oleū camino
 inijcerent, nunquid suo officio satisfacerent? nunquid indigni forent qui
 magistratu amouerentur? imo, qui exterminarentur vna cum eiusmodi
 peste & pernitie publica? Si in ecclesiasticarum constitutionum præuari-
 catione periclitatur duæ res maximi momenti in ecclesia, nempe discipli-
 na & tranquillitas harmoniaq; status publici, quod aperte agnoscit & in-
 genue confitetur Philippus, necesse est ex earundem cōtemptu, imo abo-
 litione, plane tolli aboleriq; disciplinam, tranquillitatem, harmoniamq;
 status publici ab ecclesia. Quod cum illi sua illa doctrina palā & ex pro-
 fesso facere conati sint, nec adhuc cessēt facere: suo ipsorum constringun-
 tur iudicio & sententia. Si disciplinæ causa, opus est certis legibus &
 ordinationibus, ceremonijs quoque & ritibus, quibus velut pædagogia
 quadā contineantur exerceanturque simplices: Imo, si ratio requirit, ip-
 sa rei euidencia exigit, euangelium iubet, vt eiusmodi pædagogia ex-
 erceantur, regantur, doceanturq; CHRISTI fideles, quem discipline
 locum reliquerunt in ecclesia, qui docuerunt ecclesiasticas leges & ordi-
 nationes, absq; discrimine, esse mere figmenta & mendacia: esse traditio-
 nes hominum quibus nemo obligari coram deo possit, quas Apostolus
 doctrinas dæmoniorum appellauerit? Qui cæremonias vniuersas &
 ritus sacros deriserunt, exploserunt, & exhibilarunt ab ecclesia: & novos
 introduxerunt, quisq; pro suo arbitrio? Si verum est Philippe quod di-
 cis, vt est verissimum, ex contemptu dictorum consequi in populo con-
 temptum religionis & hierarchiæ ecclesiasticæ: quod ipsam attestari af-
 firmas, quam omnes cernimus, rei euidenciam, si non possunt institui ad
 timorem dei homines, vbi pædagogia, ordo, disciplina non est: sed his
 sublati necesse sit sequi infinitam vastitatem & barbariē: si recte admo-
 nes, vt quisque consideret, quam immensum scelus sit, istiusmodi va-
 stitatis exempla præbere & autorem se facere: quantum denique mali sit
 in altera scandali parte, quo tranquillitas, & status publicus turbatur ec-
 clesiæ, quem in ordine publico, & magistratibus sacris, sub vno præside
 re, per se est euidentis ac notorium: si inquā ad hæc abs te verissime dicta,
 ipse te, tuam, tuorumq; quam adhuc asseris, doctrinam serio excusseris
 & expenderis, miror & stupeo, quod te ipsum, tuamq; conscientiam fer-
 re possis, quod non recurris ad laqueum. Si est, quod dicis, & verissime di-
 cis, ordine, & harmonia publicorū rituū conciliari cōsociariq; homines:

si con-

DE TRADITIONIBVS HVMANIS

si contra, confusione ordinis, & discrepantia rituum distrahi animos, &
 ingentes tumultus, æternæq; bella generari: & proinde ne præbeamus
 tãtis malis causam, vt summa cura obseruemus etiam qualescunq; ritus
 publicos, recte consulis, vtinam ipsi tibi, Luthero, tuisq; consuluisses res-
 ctius, & adhuc consuleres, vtinam præstitissetis quæ cõsulis, nempe sym-
 bolam ecclesiæ obedientiam vestram, diligentiam, studium pro conser-
 uando eius ordine, disciplina, tranquillitate saluteq; publica: & non con-
 tra potius vestra doctrina confusis ordinibus, introductaq; in ecclesiam
 nouitate rituum ac discrepantia, pugnis, tumultibus, bellis (quod res ipsa
 demonstrat & loquitur) causam inexhaustam præstitissetis, quæ, nisi omni-
 potens deus prouiderit sua benignitate & gratia, peiorem, imo funestissi-
 mum adhuc minitant exitum. Si dei verbo, & diuinis scripturis dixeris
 coactos te tuosq; docuisse & egisse quæ commemorauimus: quid, si for-
 te scripturas non recte intellexeritis? Quid, si maiores nostri, viri ortho-
 doxi, salutis suæ non minus quam vos studiosi (quos duces & antesigna-
 nos nostræ fidei, & sententiæ sequimur) rectius scripturas, quam vos, in-
 tellexerint? Quid, si etiam ipsi nos, easdem quas vos scripturas legentes,
 & aliter quam vos, tamen recte, intelligimus? Meminisse debuistis, scrip-
 pturas esse publicas ecclesiæ, non priuatas vestras. De quibus, si quæ for-
 te orta inter ecclesiæ filios fuisset quæstio & cõtentio, si qua ambiguitas,
 non ad vestram ea, sed ecclesiæ, magistratuumq; ecclesiasticorū referens
 da fuisset definitionem & iudiciū. Intolerandæ hoc est arrogantiæ, le-
 ges & scripturas publicas, ad priuatam vestram intelligentiam & inter-
 pretationem cogere, & vestro præiudicio præscribere alijs vt intelligi de-
 beant: ad publicam, non vestram auctoritatem hoc pertinere indubitatum
 est. Et quod ille vnitatis, tranquillitatis, salutis publicæ, Christianæ societa-
 tis studium habere credendus est, qui in ea de capitalibus plerisq; dogma-
 tibus dissentiens a reliquis, & ea quæ multis seculis nos præcessit vniuer-
 sa ecclesia, nec tamen sententiam suam vult sincere submittere sententiæ
 & iudicio sacrorum in eadem magistratuum, quos ad formam expressam
 in synagoga veteri Christus instituit, & quibus singulariter commisit
 (quod nec ipsi diffitemini) discernere, iudicare, & constituere de dogma-
 tibus? Et quæ obsecro scriptura vos cogit ferijs sextis & septimis non ab-
 stinere ab esu carniū cum reliqua non solum quæ nunc est, sed quæ mul-
 tis retro fuit seculis toto orbe Christi ecclesiæ: quæ, non ieiunare quadra-
 gesimā: & cætera constituta ieiunia? nunquid est vlla scriptura, quæ in-
 terdicat certis diebus ieiunare, & etiam obedientiæ, vnitatis ecclesiæ con-
 seruandæ, macerandæq; carnis studio abstinere a carnibus? nunquid vl-
 la scriptura vetat te humiliter confiteri peccata tua, quæ tibi post non ne-
 gligentem discussionem occurrunt, sacerdoti, Christi legato & vicario, &
 cui ille potestatem ea condonandi tibi impartitus est, vt eius tibi salubri-
 ter poenitenti remittantur absolutione ac ministerio? Dicis graue esse con-
 fessio-

CONTRORSIA XII.

feſſionis onus. Quid, ſi eius vtilitas grauitatem compenſat? Quid, ſi ſit, non ſolum vtile, ſed etiam neceſſarium? Quanquam ei qui vere deum ti- met, & peccatorum ſuorum ex corde, & vt oportet, poenitet, non eſt ad modum grauis hæc ſarcina. Supra demonſtrauiſus, nō eccleſiaſtica tan- tum, ſed & Chriſti conſtitutione neceſſariam conſeſſionem iſtius modi Chriſti fidelibus. Eſto tamen, vt eccleſiaſtica tantum conſtitutione intro- ducta ſit: ita ne igitur licebit quibuſius, eccleſiaſticas conſtitutiones con- temnere, & abrogare pro ſuo arbitrio? ita ne nihil nobis faciendum eſt, tametſi graue nobis videat (quæ tamen ipſa grauitas hac in re ex nobis tantum noſtraq; voluntate eſt) pro conſeruanda autoritate & efficacia hierarchiæ eccleſiaſticæ? pro vigore diſciplinæ publicæ? pro tranquillitate communis ſalute eccleſiæ? pro pædagogia populi? Cui, quantam peccandi licentiam aperuerint ex ſublata cōfeſſione iſtiusmodi: ſi non in- telligunt, neq; ſui facti, ſuæq; ea in re doctrinæ poenitent, non eſt magna ipſis cura populi. Sed iſta, de eccleſiaſticis conſtitutionibus, hic ſatis ſu- perq; præſertim cum ſub aliena nomenclatura atq; titulo, nempe huma- narum traditionū, & ex alio capite a principio, hic eas impugnent. Prin- cipium primum in hac cauſa hoc illis eſt.

Remiſſionem peccatorum, & iuſtificationis gratiam ſola nobis illa ſua fide contingere, opera vero, quæ a deo præcepta ſunt, ideo facienda, quia ab illo præcepta ſunt: non vt illis quicquam mereamur, quæ & ſola opera bona agnoſcunt. Præter quæ, ſi quæ aut ex noſtra ipſorum ele- ctione, noſtroq; arbitrio, aut ex ſuperiorum, ſanctorum ve patrum præ- ſcripto aut conſilio aſſumpſerimus, tametſi ad aliquid eſſe vtilia poſſint, apud deum tamen nullius momenti haberi. Quæ, ſi inſuper ea intentio- ne fideq; fiant, vt illis deum placemus, eius gratiam promereamur, pro peccatis ſatiſfaciamus: iam non inutilia tantū, ſed pernicioſa atq; impia eſſe, & Chriſti euangelio contraria, ex doctrinis dæmoniorum proſecta. Ita enim de eiſdem mo-deſtiſſime loquuntur, etiam in hac ſua, vt audiſti, conſeſſione publica: tametſi in priuatis ipſorum libellis, & ad populum concionibus, hæc ipſa flagellent verbis multo atrocioribus, atque im- mo-deſtioribus: vt quod ſint abnegatio miſericordiæ dei, & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti: quod in euangelium gloriæ dei blaſphema: quod turpis noſtri baptiſmi ignorantia, imo idololatria. Eſſe enim hoc, deos alienos facere, & perpetuo ſine deo eſſe. His atque eiufmodi ena- comijs atque epithetis, exornant ieiunia, cilicia, vigiliæ, cæterasque car- nis afflictiones, quibus diuinæ offenſæ placandæ, eius gratiæ impetran- dæ, punitionis de peccatis ſuis ſumendæ cauſa, vltro ſe ſubdunt homi- nes. Sed hic de eiſdem aliquāto loquuntur mo-deſtius, & euangelio Chri- ſti aduerſari, eius fidem obſcurare, dæmoniorumque doctrinas dixiſ- ſe contenti ſunt.

Ex eiufmodi principio, illa eis conſequentur, quæ ſupra audiſti, de

DE TRADITIONIBVS HVMANIS

traditionibus, quas dicunt, aut præceptis humanis, de ciborum discrimi-
ne, de votis, institutisq; monasticis. In quibus omnibus cum ita euidenter
pugnēt (quod mox intelliges) cum diuinis scripturis, cum Christo, cum
apostolis, cum omnibus notoria catholicę ab initio ecclesię sanctorumq;
omnium sententia, vt nihil possit euidentius, quam sit hos magistros du-
cesque tutum sequi, plane cæcus sit oportet, si cui obscurum est.

Quale sit primum illud eorum principium, ex quo vniuersa hæc præ-
clara dogmata deducuntur, nempe remissionem peccatorum & iustifi-
cationis gratiam sola nobis sua illa fide contingere, quam ignorant scri-
pturæ, Christus, apostoli, & vniuersa ad nos vsque ecclesia, supra cuius
dens fecimus.

Opera a deo præcepta, non ideo faciendā, vt ipsum habeamus placæ-
tum ac propiciū, vt nostri misertus nobis peccata remittat, nobisq; sua
dignetur gratia & amicitia, æque euidenter falsum demonstrauimus: di-
uinis scripturis, Christo, sanctorumq; omnium exemplo, catholicę per
orbem fidei contrarium: imo eo respectu a nobis faciendā, deum, diui-
numq; spiritum vbique docuisse in scripturis. Eo respectu fecisse om-
nes sanctos, qui nobis velut duces quidam sunt propositi & a deo dati,
diuina testari eloquia. In quibus, cum vitam beatam, æternamq; glori-
am, velut præmia quædam proponat mandatorum suorum obseruatio-
nibus, qui conuenit, vt blasphemie in misericordiam dei & Christi sangui-
nem reus sit, qui propositæ mercedis respectu, ad implenda dei manda-
ta pigritiam suam excitat? An quisquam brauij & coronæ, victoriæ se
propositæ, respectum haberi a certantibus non vult: & non contra po-
tius?

Quod nullum opus bonum, aut deo gratum sit, nisi quod ab eodem
præceptum est, æque euidenter falsum est: diuinis scripturis, CHRIS-
T O atque eius euangelio contrarium: & damnatum, totius ab initio,
non solum CHRISTIANÆ, sed etiam veteris illius ecclesię sen-
tentia.

Nunquid enim specialia præ cæteris hominibus, a deo præcepta acce-
perant illi, quorum, etiam veteris illius populi, commemorat, & magnifi-
cam illam victricem, triumphantemq; fidem effert Apostolus: qui cir-
cuiuerūt in melotīs, in pellibus caprinis in solitudinibus errantes, in mon-
tibus ac speluncis, & in cauernis terræ, quibus dignus non erat mundus?
Nunquid Rechabites, qui speciale vitæ institutum sectabantur seuerius
& expeditius, quo suæ peregrinationis admonebantur, præ cæteris sui
populi, specialia quoque mandata dei acceperant? Nunquid Elias, nū-
quid Eliseus, cæterique prophetarum domini, ad vitam coelibem, & il-
lam seueram, ieiunijs, & vigilijs, laboribus, vestitu, cubitu, cæteroq; vi-
ctu & habitu duram atque asperam, astringebantur præ cæteris? Nun-
quid, vt Nazarei qui essent, specialis præcepti, & non potius spontaneæ
deditio?

CONTROVERSIA XII.

deditionis votiꝫ fuerat? Nulla sane speciali lege, aut diuino mandato, hi obligabantur præ cæteris, vt arctius hoc aut illud vitæ sectarentur institutum, quam ceteri. Et quamuis de quibusdam eorum mox conceptis, aut etiam priusq̃ conciperentur, diuinitus hoc prænunciatum sit, qd futuri essent sectatores instituti eiusmodi: prædictionis tamē, quam obligationis, magis hoc fuisse intelligendum est: nisi forte, quatenus respiciebat parentes eorū de quibus fiebat prædictio eiusmodi, vt ad hoc vitæ institutum educarent filios. Itaq̃ in Numer. leges quidem Nazæeorum speciales præscriptas inuenimus, sed hoc additur, quod illis nemo obligaretur, nisi qui spontaneo se illis voto astringerant. Vir, inquit, & mulier cū fecerint votum vt sanctificentur, & se voluerint deo consecrare, a vino & omni quod inebriare potest, abstinebunt, & c. vuas siccas recentes, & que non comedent cunctis diebus, quibus ex voto dño consecratur, & non vltra. Et in vniuersum de votis vt dicamus, nunquid ea præceptum habent, & voluntaria non sunt? imo de substantia voti hoc est, vt spontanea sit obligatio, qua quis deo astringit se.

Cum Samuel congregasset vniuersum Israel in Masphat, vt deprecarentur dominum: Hauserunt, inquit scriptura, aquam, & effuderunt iu conspectu domini, & ieiunauerunt die illa, atq̃ dixerunt: Tibi peccaui mus domine. Nunquid autem vlllo dei præcepto, aut effundendæ coram deo aquæ illam ceremoniam, aut illius diei ieiunium, illis specialiter mandatum inuenimus?

Cum Dauidi, post peccatum illud quod in Vriam Hetheum commiserat, atq̃ eius iam impetratam veniam remissionemq̃ a deo, constituta nihilo minus maneret pœna in punitionem eiusdem, quæ & hoc habebat, vt moreretur natus sibi filius, septem quidem dierum ieiunio, ac fletu, in terraq̃ decubitu, in cinere & cilicio se afflixit: sperans fore, vt hoc faciens, vitam impetraret filio: sed nullum ieiunij, fletus & in terram decubitus eiusmodi speciale mandatum inuenio.

Ezechias rex Iuda, cum obsessus ab Assyrijs intellexisset verba blasphemia, quæ regis Assyriorum nomine, Rapsaces, audiente vniuerso populo effuderat, scidit vestimenta sua, & opus est sacco ipse & ministri eius. At rituum eiusmodi, scindendarum vestium ad audita verba blasphemiae, & se sacco operiendi ad impetrandam diuinam misericordiam, nullum puto mandatum singulare ostendent a domino.

Sic quoq̃ Esdras ille, cum a rege Persarum Artaxerxe acceptis mandatis & muneribus, captiuitatis reliquias reduceret Hierusalem, cum ipse proficiscendum esset longo infestq̃ itinere, erubissetq̃ a rege auxiliare copias petere, eo quod eidem timorem dei persuadens, affirmasset manus eius esse super omnes, qui simplici bonoq̃ corde illum quærent, & ob hoc recurreret ad diuinum auxilium, idem ipse testis est, vt

BB ij sibi,

DE TRADITIONIBVS HVMANIS

sibi, suisq; indixerit ieiuniū: vt affligeremur, inquit, coram domino deo nostro, & peteremus ab eo viam rectam nobis, & filijs nostris, vniuersæq; substantiæ nostræ.

Sara, illa sancta Rachuelis filia, ad ancillæ suæ, de septem eius sponsis a dæmonio interfectis, improperium, afflixit se tridvano ieiunio, & cum lachrymis deprecabatur dominum vt ab hoc liberaretur imprope-
rio. Ita quoque, Cum Nabuchodonosor per Holofernem militiæ suæ principem, Hierosolymæ rursus minitaretur seruitutem & exterminium, clamauit, inquit, populus ad dominum instantia magna, & humiliauerunt animas suas in ieiunijs, ipsi & mulieres eorum: & induerunt se sacerdotes cilicijs, & caput aspergebant cinere. Et istorum ieiuniorum, ciliciorum, & cineris conspersi super caput, quisquam diuinum vllum mandatum proferet? Nunquid & Iudith, illa sancta & gloriosa in generationibus suis foemina, vt a morte viri vestiretur ad nudam carnem cilicio, & præter sabbata reliquasq; festiuitates domini, ieiunaret diebus singulis, vlllo dei mandato astricta extitit? Ester, pro auertenda sui populi interiticia quæ illi ab Aman parata fuerat, se oblatura vitæ discrimini, ante, ieiunijs, tam suis, quam populi sui, se commendauit deo. Atque Daniel, oraturus deum super desolatione Hierusalem & populi sui, orationi adiunxit, quo efficacior foret, saccum & cinerem. Sic quoque Machabæi congregati in Masphat, imploraturi diuinum auxilium aduersus nationes imminentes exitio populi, ieiunantes, se induerunt cilicijs, & cinerem imposuerunt capiti suo, aliaque humiliati sub deo cordis signa ediderunt, & quæ horum omnium mandata nobis diuina proferent? Ioanni illi Baptistæ vitam eremiticam viuenti, Nazaræorumq; institutum sectanti ab infantia, melota, vestitus: locusta, mel syluestre, & aqua, cibis potusque fuerant: & victu rigidissimo eiusmodi indefesse se affligebat, sed eius faciendi præ cæteris, nullum ei datum præceptum inuenio. Prædicta equidem hæc fuisse de illo priusquam conciperetur, inuenio: at præcepta fuisse, & non potius vltroneæ electionis, nunquam puto demonstrabunt aduersarij. Quæadmodum & Annam illam Phanuelis filiam, nullius præcepti necessitate, sed proprij arbitrij electione, tot annis a templo non discedentem, in eodem ieiunijs & obsecrationibus continenter seruasse domino, nemini esse potest dubium. Æque & eos, qui apostolica vitæ instituto Hierosolymis se adiunxerant a principio, proprietati suorum renunciantes, atque eorundem diuenditorum precia, ad pedes apostolorum offerentes, cum eisdem vivebant communiter, nulla præcepti necessitate, sed spontanea voluntate illud ipsum fecisse, indubitatum est. Æque quos monastici instituti, atque Anachoriticæ vitæ patres, vasti cultores eremi, feruens illa primitiua produxit ecclesia, & adhuc gloriosa memoria celebrat, eius tam rigidæ vitæ instituti nullum præ nobis dei mandatum speciale acceperant.

Quid

CONTROVERSIA XII.

Quid igitur? vniuersa hæc, nec bona opera fuisse, nec deo grata audebunt dicere: contra dei ipsius testimonium, contra diuinarum autoritatem scripturarum, contra & veteris & nostræ ecclesiæ deo fidelium ab initio omnium indubitatam sententiam? Quorsum ergo, cum ad ea nullo præcepto adstringerentur, ista sibi elegerunt homines? Nunquid ad hæc eos impulit, aut mundi, aut carnis spiritus? Certe, quo consilio hæc elegerint, & his se subdiderint sancti ab initio omnes, obscurum non est: nempe quoniam credebant & sperabant his placere deo, his medijs diuinam misericordiam impetrare. Quod autem vana non fuerit hæc ipsa eorum fides & persuasio, diuina scriptura comprobatur: quæ eos ipsos testatur diuinam promeruisse clementiam & gratiam, in omnibus exemplis quæ memorauimus: in Samuele, Dauide, Ezechia, Esdra, Sara, Iudithe, Ester, Machabæis, cæterisque innumeris, quos persequi infinitum foret.

Et quid Niniuitæ? Audierant prædicatorem clamantemque Ionam. Ad huc dies quadraginta, & Niniue subuertetur, audiuit populus: sermo peruenit ad regem: crediderunt in dominum: & nihilo minus sperantes de infinita eius misericordia, ad poenitentiam conuersi, predicauerunt ieiunium: & humiliati coram deo, in sacco, & cinere, & se mutuo excitantes ad implorandam eius misericordiam. Quis scit, inquiunt, si conuertatur & ignoscat deus, & reuertatur a furore iræ suæ, & non peribimus? Quis obsecro hos docuerat, his medijs placare dei iracundiam? eius vinctam deprecari, & misericordiam gratiamque quærere? Certe, nihil aliud, quam illam ab initio omnium deo fidelium communem fidem, publicamque persuasionem inuenies. Eandem nempe, quæ & cæteros quos memorauimus omnes idem docuit: qui ad eundem finem assequendum, ad eandem quoque media confugerunt. Et nunquid sua illos fefellit, fides & opinio? Et vidit, inquit, deus opera eorum, quia conuersi sunt a via sua mala, & misertus est super malitia, quam locutus fuerat, ut faceret eis. Vides an deo grata acceptaque illa erant opera? vidit deus opera eorum, & misertus est eis. Et vos affirmabitis, hæc deo ingrata, nobisque inutilia? affirmabitis pernitiola, impia, Christi euangelio contraria, & a doctorum doctrinis introducta, (ut atrociora illa nomina taceam, sub quibus ab euangelistis vestris hæc commendatur vobis credulo populo) quæ fiunt ad placandum deum, atque eius impetrandam gratiam, promerendamque misericordiam?

Admonetis homines, quod traditiones humanæ, ad placandum deum, ad promerendam gratiam, & satisfaciendum pro peccatis, aduersentur euangelio, & doctrinæ fidei. Si de vestro euangelio, fideique vestræ doctrina, hoc ipsum intelligitis, recte admonetis homines. At de Christi euangelio, & fidei doctrina orthodoxa & catholica, si hæc intelligantur, nos contra admonemus omnes homines, hanc ipsam admonitionem

BB in nem

DE TRADITIONIBVS HVMANIS

nem vestram palam aduersari Christo, eius euangelio, diuinis scripturis omnibus, & communi ab ipso mūdi initio fidelium omnium fidei & sententiæ. Quandoquidem, traditiones hominum, hic intelligitis, sanctorū doctrinam, certamq; viuendi normam aut præscriptum: adhuc, ecclesię præcepta de celebrandis a nobis certis, quas instituit, anniuersarijs solennitatibus, in commemorationem mysteriorum nostræ redemptionis & salutis: item, de Confessione, Pœnitentia, Eucharistia suscipienda in paschate: vtque diebus festis adsimus missæ sacrificio: de interdicto carnis esu certis diebus per hebdomadas: leunijs quoq; constitutis ac solennibus: & precum modo formaq; præscripta ministris ecclesiæ: Vniuersa denique quæ circa victum, vestitum, cubitumq; durum & asperum, cæterasque carnis afflictiones, vltroneam abdicationem suorum, completur institutum vitæ monasticæ. Quæ vniuersa, tam diuinæ scripturæ autoritas, quam consensus sanctorum ab initio omnium eo valere testatur: vt demonstrauius, & adhuc post reddemus illustrius. Vota quoq; illa & viuendi certa instituta, ab hominibus suscepta ea gratia, vt deum magis propitium habeant, & eius gratiam abundantiorē sibi cōciliant, & pro peccatis suis satisfaciant, damus vestro aduersari euāgelio, vestræ fidei: At Christi euangelio conuenire, probarique fide catholicæ eius ecclesiæ, est plane euentissimum.

Scripturam autē vocare traditiones eiusmodi, doctrinas dæmoniorum, quando docentur esse cultus vtilēs ad promerendam remissionem peccatorum, & gratiam, &c. est in diuinis scripturas impudens & iniuriosa calumnia. Nusquam docent scripturæ, quæ ab ecclesia, episcopis, & sanctis patribus tradita sunt, quo commodius & certius, ecclesiasticæ societatis finem, hoc est, salutem vitamque beatam assequantur ecclesiæ filij, esse doctrinas dæmoniorum, imo plane contra docent, illis ipsis nobis obediendum necessario: imo Deum in coelis ratum habere, quicquid ab illis sic constitutum ligatumq; fuerit. Se contemni Christus affirmat in sacrosanctis, quos nobis in regno ouiliq; suo cōstituit, magistratibus: Bis gratum deo fieri certum est, si ea humiliter obediēterq; exequimur. Vt quæ per se deo grata acceptaq; sunt, gratiora reddantur, ex humilitate quam eius magistratibus in iisdem dependimus, obedientia.

Pauli ad Galat. verba. Euacuati estis a Christo, qui lege iustificamini, sententiæ suæ non recte accommodant. Expungebat ille falsam ac pharisæicam suis Galatis instillatam opinionem, quod ex lege Mosaica nobis esset quærenda iustificatio: quæ a solo deo, gratis, per Christum est: non tamen sine nostris operibus, quamuis non debita nostris operibus. Proinde, & idem ipse Paulus vbique docet & inculcat, vt cum timore ac tremore nostram ipsi salutem operemur. Nullam traditionem hoc consilio institutam a sanctis patribus, vt promereamur remissionem peccatorum & diuinam gratiam, euidenter falsum est: imo contra, omnem illorum

CONTROVERSIA XII.

illorum traditionem, illo præcipue & finaliter respicere, nempe ad finem ecclesiasticæ societatis, indubitatum est.

Quam vero hoc ineptum, quod interrogant, ut quis vellet quæ constituit ad promerendam peccatorum remissionem diuinamque gratiam, qui scire posset an deo placerent eiusmodi? Quasi vero ex scripturis, ex Christi apostolorum doctrina, vita, exemplo, omnium ab initio fidelium communi fide & persuasione publica, indubitatum non sit, ut ieiunijs, fletu, lachrymis, humiliatione nostri, afflictioneque carnis, orationibus pijs, feruentibus & assiduis, atque omnibus quæ eodem pertinent, eius sit prouocanda impetrandaque misericordia? Si aduersarijs hæc nota non sunt, prodigiosa sane ea est ipsorum excæcatio, ut clarissimam veritatis lucem non videant: & quod ab initio, publica & velut naturali quadam persuasionem innotuit omnibus, illis obscurum sit.

Sed inquirunt. Nonne ubique prohibet deus in prophetis, instituire peculiare cultus, sine mandato dei?

Quæ hæc verborum portenta, quæ inuolucra sunt? Quid non aperiteloquimini? Prohibet ne scriptura, mandari a præpositis, a superioribus, quæ esse deo grata & accepta indubitatum est? Hoc enim si esset, ad propositum faceret, & nostræ aduersaretur sententiæ. Nunquid rex Niniuita, quamuis prophanus, peccauit, ad Ionæ prædicationem & hominibus & iumentis indicens ieiunium, & ne aut cibum, aut potum caperent: quo tristi illa rerum omnium facie, iumentorum etiam vociferationibus & clamoribus ex inedia, homines magis admonerentur poenitentia? Si regi prophano, eiusmodi respectu ieiunium indicenti, obedire tenebatur subditi: nunquid Christi fideles obseruare non tenentur ieiunia, & quæ similia, salutis causa, præcipiuntur ab episcopis, ecclesiarum præpositis, & sacrosanctis magistratibus, qui ecclesiasticæ hierarchiæ præsident? qui sedent super cathedram apostolicam? Non debent oues Christi in his obedire suo pastori & rectori, quem ipse illis Christus constituit? cuius præceptis, etiam coram deo in coelis affirmavit adesse ligandi efficaciam?

Quos ergo hic peculiare cultus inducitis, ubique prohibitos in prophetis sine dei mandato institui? An forte idololatriam dicitis? Eo sane pertinet Ezechielis, quam ad hoc ipsum inducunt, sententia. Cui capit. (quod citant) XX. præceptum legimus a deo, ut senioribus Israel, abominaciones patrum suorum a die, qua ipsos eduxerat e terra Ægypti, ostenderet: exprobraretque, quod eorundem imitatores existerent. Dices, inquit, ad eos. Hæc dicit dominus deus. In die qua elegi Israel & leuauui manum meam, & cæ. ut educerem eos de terra Ægypti in terram, quam prouideram eis, & cæ. dixi ad eos. Vnusquisque offensiones oculorum suorum abijciat, & in idolis Ægypti nolite pollui, ego dominus deus vester. Et irritauerunt me, & noluerunt obedire. Vnusquisque abomi-

DE TRADITIONIBVS HVMANIS

nationes oculorum suorum non proiecit, & idola Aegypti non reliquerunt. Subiungens deinde, quemadmodum iidem patres irritauerant eum in deserto, & propter hoc iurasset neminem eorum introducere in terram quam ipsis promiserat, dixi, inquit, ad filios eorum in solitudine. In praeceptis patrum vestrorum nolite incedere, nec iudicia eorum custodiat, nec in idolis eorum polluamini. Ego dominus deus vester, &c. Et exacerbauerunt me etiam filij: & in praeceptis meis non ambulauerunt, & cetera. Propter quod iterum leuaui manum meam in eos in solitudine, vt disperderem illos, &c. eo quod iudicia mea non fecissent, & praecepta mea reprobasent, & cetera, & post idola patrum suorum fuissent oculi eorum, & cetera. Quamobrem, loquere ad dominum Israel, fili hominis, & dices ad eos. Hec dicit dominus deus: Adhuc & in hoc blasphemauerunt me patres vestri, cum spreuissent me contemnentes, & induxisssem eos in terram super quam leuaui manum meam vt darem eis. Viderunt omnem collem excelsum, & omne lignum nemorosum, & immolauerunt ibi victimas suas, & dederunt ibi irritationem oblationis suae, &c. Propterea haec dicit dominus: Certe in via patrum vestrorum vos polluimini, & post offendicula eorum vos fornicamini, & in oblatione domorum vestrorum, cum traducitis filios vestros per ignem, vos polluimini in omnibus idolis vestris vsque hodie. Haecenus ille.

Audis Lector Christiane, quas scripturas, & quorsum inducant aduersarij. Admonuit illos deus, ne paterna flagitia, paternam idololatriam imitarentur. Ergo episcopis nostris, cathedrae apostolicae praesidibus, Christi ouilis rectoribus, quibus ab eodem dictum est Christo. Quaecunque ligaueris super terram, ligata erunt & in caelis: si nostrae salutis gratia, quae maturissimo & sapientissimo consilio sacerdotali expedire videntur, praecipiant, nobis obedire deus prohibet. Hocine est accommodare scripturas quo pertinent: & non potius apertas impudentesque calumnias veritati ex scripturis componere, ad imponendum simplicibus? Ita ne pulchre vobis demonstratum est, Papatum esse regnum Antichristi: quod in eo docetur, non solum vtile, sed etiam necessarium esse Christi fidei libus, vt obseruent praecepta ecclesiae: vt obediant suis rectoribus & pastoribus, quibus a Christo subiecti sunt?

Et quid obsecro ad vestram sententiam pertinent, quae vestro more inducitis, verba apostoli ad Colocenses? Ille cessasse docens in Christo, caeremonias legis Moisaicae. Nemo, inquit, vos iudicet in cibo, aut potu, aut parte diei festi, aut neomeniis, aut sabbatorum: quae sunt, vmbra futurorum, corpus autem Christi.

Sed simul, inquiunt, & legem Moyse, & humanas traditiones completur Apostolus.

Quid hic audio? Nunquid vellippieti obscurum est de veteris legis caeremoniis loqui Apostolum? Quae, inquit, sunt vmbra futurorum, quorum

quorum solida veritas in Christo nobis exhibita est: quorum corpus Christus est: Euanuerint proinde necesse est, postquam solida nudaq; eorum veritas coruscavit de crucis patibulo: postquam corpus eorundem nobis est exhibitum. Et nūquid sanctorum patrum, & ouilis Christi rectorum mandata, traditionesq;, etiam vmbre futurorum sunt? Hoc est scripturarum vti testimonio: an abuti potius?

Sed si euangelium, inquit, negat cæremonias Moyli (quæ erant diuinitus institutæ) iustificare: quanto minus iustificant traditiones humanæ? Primum hic operam perditis, concludentes humanas traditiones minime iustificare nos: quando & nos, ab vno deo, per Iesum Christum dominum nostrum, & non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos: etiam qualibuscunq; iustificari nos supra demonstrauius: tamen si non sine nostris operibus, quibus dei erga nos misericordia, & gratia, sollicitanda procurandaque est. Quo, vt valebant etiam veteris legis cæremonia, atque earum humilis fidelisque obseruantia, quandiu vixit eius legis obligatio: ita quoque valet humilis impletio atque obseruantia legum, quæ in domo ecclesiastica ab eius rectoribus nobis præfixæ constitutæq; sunt.

Deinde, Longissima est diuersitas eorum, quæ coniungitis, cæremoniarum legis Mosæicæ, & traditionum præceptorum ecclesiæ, atque eorum quibus commisit Christus sui ouilis curam & regimen. Illis vt eiusmodi, nunc vti, non solum foret inutile, sed & damnabile: si quidam nondum impletam earundem veritatem, ad quam prænunciandam, præfigurandamq; instituta fuerant, re ipsa significarem: & negarem Christum venisse in carnem, vt pulchre habet diuus Augustinus contra Faustum. His vero, humiliter obsequi nobis est ad salutem necessarium: tam inquam, quam Christi mandatis obsequi: qui hoc nobis præcepit, vt obediamus constitutis a se magistratibus: affirmans in coelis hoc ratum haberi, quicquid illi ipsi hic nobis præfigunt & statuunt: nos enim efficaciter obligari, præceptionum earundem vinculis. Quæ nisi illis constaret autoritas, quo pacto possent, quod eisdem Christus præcepit, eius gregem & regere & pascere? Quis ordo? quæ vnitatis? quis consensus foret in domo ecclesiastica? Sed hæc, & supra & alibi copiosius euidentiusq; demonstrauius.

Quam proinde sit falsa, quam pestilens aduersariorum sententia, quæ leges ecclesiasticas quibus certis per septimanas diebus, carniū esus nobis interdictus est, & præterea constituta præscriptaq; certa ieiunia, dæmoniorum doctrinam faciunt, nulli sanæ mentis dubium esse existimo. Quandoquidem hoc Christus, hoc propheta, hoc apostoli, hoc sancti omnes, & verbo & exemplo docuerunt quod ieiunia, & similes carnis afflictiones deo placeant: & quod sint efficacissima media, quibus diuinā placemur iræ, & impetremus veniā & misericordiam. Clamat deus per prophetam:

DE TRADITIONIBVS HVMANIS

phetā: Conuer timini ad me, in toto corde vestro, in ieiunio, fletu et planctu, docet ille sanctus & deo plenus Tobias filium suum. Bona est oratio, cū ieiunio & eleemosyna. Hoc ipsum habuit ab initio, omnium sanctorū publica indubitataq; persuasio, proinde quoties diuina illis imploranda erat misericordia, ad hanc media semper confugerunt: ieiunium inquam, cilicium, sui profundissimam humiliationem, in sacco, in puluere, & cineribus, & orationem feruentem cum fletu & lachrymis: quæ & ipsa, efficacia semper experti sunt: quemadmodum iam multis exemplis demonstrauimus, & vniuersa scriptura plena est. Ioannes ille Christi præcursor, deo placere, & acceptum esse, vt carnem nostram maceremus ieiunijs, vniuersoq; victu, vestitu, cubitu, duris atq; asperis, vniuersa sua vita testatus est. Christus etiā suo ieiunio quadragenario cōsecrauit ieiunium, & suo nobis exemplo commendauit, promittens patrem pro eo redditurum nobis mercedem. Ieiunarunt apostoli, postquam ab ipsis sublatus est Christus: nec vllum opus arduum, in quo specialiter diuinam requirebāt gratiam, aggrediebātur absq; ieiunio. Paulus nos adhortatur, vt in omnibus nos exhibeamus sicut dei ministros, in multa patientia, in laboribus, vigilijs, & ieiunijs. Catholicæ ecclesiæ de eisde communem fidem, publice receptam & re ipsa comprobata sanctis omnibus sententiam, iuuat sanctissimi doctissimiq; Christi martyris & Pontificis Cypriani verbis ascribere. Ieiunijs, inquit, vitiōrum sentina siccatur: carnis petulantia marcescit: concupiscentia languet: fugitiuæ abeunt voluptates. Vtilitas ieiuniorum tēporibus Christianis clarius patuit: multis frequētata, in plurimos se effudit. Quot virtutum viros vidimus, sine ieiunio nō legimus ascendisse: nec aliquid magni moliti sunt, nisi prius abstinentia præcessisset: quoties a deo obtinere aliquid conati sunt, ieiunijs incubuere & lachrymis: & pernoctātes in orationibus, cilicij carni adhærentibus supplices beneficia postularunt. Nec defuit prouentus, vbi ad pedes dei, sacrificium cordis contriti offerens, se prostravit humilitas: sed præsto fuit, se inuocantibus, deus: & porrexit manum naufragis, & subuenit afflictis. Hæc est ecclesiæ catholicæ de ieiunio sententia, verbis illius vere catholici episcopi expressa: & aduersarios nostros nō pudet sanctorū patrū, episcoporū, & catholicæ ecclesiæ rectorum cōstitutiones, legesq; ecclesiasticas, quibus certis diebus esus nobis carniū, acticiniorūq; interdicitur, & stata præscribuntur ieiunia, doctrinam dæmoniorum dicere? Mihi sane hoc illis vsu venire videt, quod ijs quibus oculorum pupilla extraneo aliquo colore, aut lingua sapore infecta est. Vt enim hi, colorem, saporemve, quem secum in lingua & oculo circumferunt, in re existimant, quam contuentur, aut masticant: ita illis, omnia quæ cōtuentur catholicæ ecclesiæ dogmata, dæmoniaca apparent: sed vitium in ipsis, non in re est.

Non defuerunt etiam ab initio, illi antiquo iuratoque hosti nostro sui

sui satellites, sui apostoli, per quos venenum suū instillaret vltro ad hæc
 pronis hominibus: persuaderetq; indulgere genio, molliter viuere, ieiunia,
 carnis afflictiones, victus vestitusq; austeritatem, nullius apud deum
 momenti haberi. Quorum fere primus, Cherintus nominatur, Epicureus
 Theologus, qui in carnalibus voluptatibus, imaginabatur vitæ
 futuræ felicitatem consistere. Huic Iouinianus successit: qui inter cætera
 blasphemiarum portæta, inter abstinentiam ciborum, & eorundem cum
 gratiarum actione perceptionem, apud deum nullam volebat esse distantiam.
 Nactus est hic se dignum discipulum Vigilantium, hominem tam
 arrogantem quam indoctum. Aduersus hos diuus Hieronymus sua illa
 orthodoxa & magnifica tuba intonat, ex istorum cineribus iam olim
 extinctis, confopitisq; multis seculis, Vviclefus & Hussita, illi strenui
 Sathanæ milites, rediuiua conati sunt excitare incendia: sub ecclesiasticæ
 libertatis titulo, damnantes imposita nobis ieiunia ab ecclesia. Quorum
 duplex spiritus in Luthero reuixit, qui hoc velut melle conditum novum
 illud suum euangelium (Mahumetis ea in re imitatus ingenium & vafri-
 ciem) attemperauit gustui carnalis populi & popolare fecit, Germanisq;
 suis, quibus crapula quam ieiunium magis placet, se facile insinuauit.
 Cuius ea in re auctoritatem, doctrinamq; sectantes aduersarij, hæc ipsa
 nunc demoniorum doctrinas faciunt, vt intelligas per quos sanctos patres,
 & quæ sit huius sanctæ doctrinæ successio. Itaq; vt reuertamur ad
 institutum. Quod publica persuasio fuerit, & a doctis pariter, & indoctis
 recepta in vniuersa ab initio ecclesia, probata sanctorum exemplo
 omnium diuinis confirmata scripturis, tradita & a Christo & ab apostolis.
 Vtilissimum nobis esse, auertendæ diuinæ iræ, atq; eius gratiæ procu-
 randæ respectu, carnem nostram affligere vigilijs, ieiunijs, cilicio, & re-
 rum omnium voluptuariarum abstinentia: esu carniū, & potu vini nobis
 interdiceret: pisciculis, leguminibus, olusculis, aquæ potu contentos
 viuere: habita tamen in omnibus tali ratione corporis, ne seruiendo spiritui
 ineptum reddatur, iam euidentis fecimus.

Quod insuper ecclesia, habita tamen infirmitatis omnium ratione, sapientissimo
 consilio, nō fortiora, sed faciliora quedam horum in vniuersum præcepit,
 quibus, negligentioribus salutis suæ, aliquod frenum iniiceret, ne pmitterentur
 carnis voluptatibus se prorsus immergere, sed vrgentis præcepti necessitate
 aliquando cogerentur abstinere a placitis: diligentioribus autem, & magis
 satagentibus, occasionem prestaret, plus præstandi, & a seipsis exigendi,
 quam ipsa exigeret: hoc est, binis per septimanas diebus esu nobis
 carniū interdixit: & præterea quadragenarium, & aliorum nonnullorum
 dierum ieiunium indixit, non dubitamus ipsam hoc fecisse vtilissime:
 nec vlli Christiano licere, hæc præcepta contemneret, nec etiam absq;
 necessitate transgredi.

Quibus quod doctrinam de gratia & iustitia, quæ est præcipua pars
 euange-

DE TRADITIONIBVS HVMANIS

euangelij obscurari affirmant, si de sua doctrina, suo euangelio loquantur, libenter admittimus. Vt qui suas carni liberas habenas (tamen si mortificationem nonnunquam nominent) permitti volunt: nihil illi interdicti, nihil subtrahi, qui nullam vllius afflictionis, asperitatis & abstinentiae vtilitatem affirmant: nullam pro peccatis nostris punitionem aut satisfactionem exigunt: vt quibus vna fides abunde praestet omnia. Sed si de Christi euangelio, & doctrina catholicae ecclesiae loquantur, contra plane res habet omnia: Neque obscuratur, sed illustratur, doctrina de gratia & iustitia per praepcepta eiusmodi: & excitant, prouocantur, adiuuanturque Christi fideles ad eam ipsam assequendam iustificationis gratiam.

Eadem veritate subnititur, quod addunt diuina praepcepta obscurari praepceptis istiusmodi: imo ad hoc maxime seruiunt haec praepcepta ecclesiae, vt nos admoneant & impellant salutis nostrae sollicitam curam agere: poenitere de commissis peccatis: eorum remissionem quaerere: nos praeparare ad dignam communionem corporis & sanguinis domini, quod nostrum multi alioqui negligerent.

Sed traditiones, inquiunt, & praepcepta istiusmodi longe praeferebantur praepceptis dei.

Ista est aduersariorum hyperbole. Quanquam si dicerem contemptores praepceptorum ecclesiasticae hierarchiae & cathedrae apostolicae praesidium, grauius peccare, quam qui tentatione, aut carnis infirmitate victi, pleraque dei praepcepta transgrediuntur, haberent diuinarum scripturarum clarissima testimonia, quibus meam confirmarem sententiam. Nam quam districte exigat a nobis deus, vt illis obsequamur, in Deuteronomio clarissimis verbis expressit diuinus spiritus: & iubet contemptum praepcepti aut imperij sacerdotis praesidis cathedrae, expiari mortis supplicio. Vt auferas, inquit, malum de Israel. Quod tamen non quibuslibet diuinarum praepceptorum transgressionibus, sed certis, hisque grauissimis, constitutum legitur. Nec immerito grauis admodum censenda est, in sacrosanctos a Christo constitutos nos magistratus in suo hoc ouili, suo regno, hoc est, ecclesia, rebellio, contemptus, & superba, animosa, contumaxque inobedientia: & in Christum ipsum eam redundare iniuriam: praesertim cum inde soluatur omnis ordo, omnis vnitas in ecclesia: vnde eius salutem pendere indubitatum est. Quam deus semper magis horrendo exemplo, praesentiorisque vindicta, quam suarum legum etiam grauissimas transgressiones vltus inuenitur. Dathan & Abiron Mosaicae autoritatis contemptores, inaudito omnibus seculis supplicio, dehiscens de sub pedibus terra viuos absorbuit, demisitque ad inferos, at Dauidi adultero & homicidae, idem deus, apud quem personarum acceptio nulla est, tam immane, tam multiplex, & tam fraternae charitati inimicum scelus, quam remisit facile.

Quod traditiones patrum sanctorum & praepcepta ecclesiastica, magna

CONTROVERSIA XII.

gna conscientijs pericula attulerunt, longissime abest a vero: imo contra plane, magnam, pijs, & obsequentibus vtilitatem attulerunt. Neque sunt tam multa, nec tam graua, vt eorum sit, aut impossibilis, aut etiam admodum difficilis obseruatio. Et recte arbitrantur homines, quod illis obedire teneantur, nisi causa subsit grauis aut necessaria: ita vt charitas aliter suadeat. Quod tamen, ne nobis imponat philautia, cum iudicio sacerdotis nostri debet fieri.

Quod dicunt arbitrari homines has obseruationes esse necessarios cultus, nouus hic loquendi modus est, & quem vix intelligimus. Nam cultus vocabulum, hac in re nobis inauditum est: sed nos cultum intelligimus latrariam, hoc est, actum qui specialiter & proprie ad dei honorem pertinet: nec quisquam catholicorum, aliter cultum audit aut intelligit. Sed aduersarijs omnia noua sunt, nec quicquam consuetum placet.

Sed Paulum affirmant ad Timotheum prohibitionem ciborum doctrinam daemoniorum dicere. Quia, inquiunt, pugnat cum euangelio, talia opera aut instituere, aut facere, vt per ea mereamur gratiam, quasi non possit existere Christianismus sine tali cultu.

Nisi me cohiberet instituti ratio, & hoc loco, & saepe alias auderent, quod merentur aduersarij, & verum audiendo, malam voluptatem, quam male loquendo ceperunt, perderent. Ita ne Paulus daemoniacae doctrinae hic magistrum facit, quam alibi veritatis columnam, & firmamentum praedicauit ecclesiam, quod certorum dierum ieiunium, cum nonnullorum ciborum abstinentia nobis indixerit.

Paulus diuino spiritu afflatus, prauidisse se affirmat, quod in nouissimis diebus, discessuri quidam essent a fide, attendentes spiritui erroris, & doctrinis daemoniorum in hypocrisi loquentium mendacium, & caute riatam habentium suam conscientiam, prohibendum nubere, & abstinere a cibis, quos deus creauit, ad percipiendum cum gratiarum actione Christi fidelibus. Nec ipsum fefellit praedictio. Surrexerunt enim in primis Marcion, deinde Tatianus, a quo Encratitae originem sumpserunt. Et post hos Manichaeus, & Priscillianitae, qui vt malum damnarunt coniugium. De Marcione & Manichaeo diuus Hieronymus libro primo, contra Iovinianum prope initium, ita loquitur. Neque vero nos Marcionis aut Manichaei dogma sectantes, nuptijs detrahimus. De Tatiano, & Priscillianitis diuus Augustinus libro de haeresibus, testis est: qui nuptiarum foedera disungebat, etiam inuitis alterutris. Sic quoque inuenti sunt, qui corpus aut carnem, suapte natura rem malam dicerent, & factam a malo principio: quod vnum ex Manichaei blasphemis dogmatibus extitit.

Quem Patritius quidem secutus est, qui Patritianorum haeresi nomen dedit. Quemadmodum Seuerus alter quidam, a quo Seueriani duxerunt originem, docuit non licere villo pacto vinum bibere, eo quod fabulosa quadam vanitate (vt diui Augustini verbis vtatur) de Sathana & terra germinasse

DE CVLTV ET INVOCA. SANCT.

minasse vinum affirmabat, Quem eundem errorem diuus Hieronymus in commentarijs super Amos prophetam tractans illum locum prophetae. Propinabatis Nazaræis vinum, Tatiano Encratitarum patri attribuit. Hos spiritu præuidens Apostolus designat, a fide discedentes, & spiritibus erroris, & dæmoniorum doctrinæ attendentes, prohibentes nubere, & in creaturis suis blasphemantes creatorem. Aduersus quos idem affirmat Apostolus, omnem creaturam dei, bonam esse: nec quicquam reijciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Proinde diuus Hieronymus, aduersus Iovinianum, hunc ipsum Pauli locum tractans. Resprobat, inquit, Apostolus eos qui prohibebant nubere, & iubebant a certis cibis abstinere: sed Marcionem designat, & ceteros hæreticos, qui abstinentiam eorundem inducunt perpetuam, ad destruenda, condemnanda, abominandaque opera creatoris. Nos autem omnem creaturam dei laudamus, matiem saginæ, abstinentiam luxuriæ, ieiuniaque præferimus saturitati: & a diebus Ioannis Baptistæ ieiunatoris & virginis, regnum cælorum vim patitur. Hactenus ille. Et hæc mihi de præsentī cōtrouersia æquis iudicibus sufficere posse videntur.

CONTROVERSID DECIMATERTIA.

De cultu & inuocatione sanctorum.

E culto & inuocatione sanctorum docent aduersarij, quod eorum nobis possit proponi memoria, vt imitemur fidem, & bona opera, quisque secundum vocationem suam: sed scripturam nos nō docere inuocare eodem, seu petere ab illis auxilia: Cum vnus Christus nobis sit a deo propositus mediator, propitiator, atque intercessor. Eum inuocandum esse, qui se promisit, exauditurum preces nostras. Veteres scriptores, tamen si honorandos sanctos doceant, inuocandos non docere. Et quoniam constat euidenti diuinę scripturę apud Zachariā testimonio, angelos orare pro nobis viuētibz, nec id ipsum possint inficiari aduersarij: hoc ipsum tamen, maligne ac restricte, atque ita concedunt sanctis, vt sicut viui orāt pro vniuersa ecclesia in genere, sic in cœlis orent pro vniuersa ecclesia. Quanquam nullum de mortuis sanctorum pro viuīs testimonium extare velint in scripturis, præter vnum solūmnium, quod vocāt, ex libro Machabæorum. Sed vt maxime pro nobis orent sancti, nō consequi inde, eos inuocandos. Nam cum de hoc scriptura nihil doceat, non posse conscientiam certi aliquid de illa inuocatione habere, quod illam deus approbet: nec item, quod sancti preces nostras intelligāt. Nō debere proinde cogi homines ad rem incertam, cum oratio

oratio ex certa fide fieri debeat. Et hic nobis affingūt, quod honorē vni Christo debitum transferamus ad eius sanctos, atq; eosdem, & mediatores & propitiatores faciamus: obscurare proinde nos Christi officium, & fiduciā Christi misericordiae debitam nos transferre in sanctos: cum sibi Christum, nobis doctoribus, duriores fingant homines, quā quem audeāt sine intercessore accedere: sanctos vero nobis magis propitios: & hoc pacto plus fiduciā in misericordia sanctorum, quam Christi ponitur: & hic late expatiatur Apologia, in abusibus plerisq; & superstitionibus, quę in cultu inuocationeq; sanctorum inter idiotas & simplices irrepserunt. Etiam nostrorum plerosq; quibus est mens sanior, fateri dicentes, multas falsas persuasiones hærere in doctrina Scholasticorum & Canonistarum: multos præterea abusus, in tanta inscitia & negligentia pastorum irrepsisse in ecclesiam. Nec primum fuisse Lutherum, qui queretur de abusibus publicis, & inter cetera, de confusione, quæ apud nos est, doctrinæ poenitentiae, quam vel maxime, vt dicunt, oportebat perspicuam & explicatā extare in ecclesia. Nullam aliam causam fuisse multitudine bonis viris, qui initio amare Lutherum cœperunt, quam quod videbāt eum explicare animos hominū ex illis labyrinthis confusissimarum & infinitarum quæstionum & disputationum, quæ sunt apud Canonistas & Theologos. Et in hunc modum hic rethorici pergunt.

Nos vero vt abusibus & erroribus nullis patrocinari volumus, sed tolli eos, purgari, eliminariq; cupimus, per illos ad quorum hoc spectat officium: ita ad extirpandum zizania, non putamus euellendum & triticum. Si abroganda sunt vniuersa, quibus abutitur hominum intemperantia & malitia, nulla est res tam necessaria, quam non abrogatam oporteat. Nam & pane & vino, cæterisq; quæ pro humana necessitate & salute deus dedit hominibus, magna pars hominum, ne dicam multo maxima, abutitur in suam pernitiem. Quid igitur? Hoc nobis curadum est, ne ex ignorantia aut errore peccēt homines: Quod fiet, si in omnibus doceantur orthodoxam fidem & catholicam: Malitiam hominum impedire non possumus, sed deo, atq; illis quibus hoc est commissum, corrigendam puniendamq; relinquemus.

Sanctos cum Christo regnantes, ante multa secula, ab vniuersa toto orbe Christi ecclesia, non solum honoratos, sed etiam inuocatos inuenimus: De quo, an fieri aut debeat aut liceat, nunc dubitare (vt Augustini verbis dicam) extremæ est dementiæ.

Ita rem certo habere, vt diximus, is certo intelligit, qui, quid sit sanctos inuocare, intelligit, & oculos transfert in vniuersam multis retro seculis toto orbe diffusam Christi ecclesiam. Siquidem inuocare sanctos, aliud nihil est, quam opem intercessionemq; eorum, pro nobis apud deum implorare, & exposcere: quod ante multa secula, ante annos duodecies ac tredecies centenos, toto orbe terrarum Christi ecclesiā fecisse demonstrat

DE CVLTV ET INVOC. SANCT.

solennis illa & vetustissima Litaniarū institutio: quę post inuocationem sacratissime triadis, diuorum cum Christo regnātium inuocationem ordine digestam continet: ita metū succedentibus sibi seculis, paulatim in eadem plura diuorum nomina relata sunt: & fuisse eā publicam Christi fidelium omnium indubitata fides, vt in periculis constituti, & ad diuinum confugiētes auxilium, sanctorum fida apud deum implorarint suffragia (nimirum suę indignitatis, inefficacię & frigiditatis suarum orationum conscij, & magis impetrare sperantes quod petunt, oratione aliena, quā propria) ipsa rei euidentiā, & veterum monumenta scriptorum comprobant. Quę & ipsa, suę imperfectionis conscia humilitas, non vero diuinę misericordię diffidentia, in primis deo grata est: qui sanctorum suorum orationibus multa nobis confert, quę non impetraremus oratione propria. Theodosius ille vere Christianus Imperator, aduersus Eugenium cum necessaria pro republica, & etiā religione Christiana arma pararet, non tam, inquit ille, armorum telorumq; quam ieiuniorum orationumq; pręsidis pręparatur ad bellum: nec tam excubiarum vigilijs, quam obsecrationum pernoctatione munitus, circuibat omnia orationum loca cum sacerdotibus & populo. Ante martyrum Thecas iacebat postratus cilicio, & fida sibi auxilia sanctorum intercessione poscebat. Vides publicam catholicę ecclesię fidem in Imperatore sapientissimo & Christianissimo, sacerdotibus, & populo, vt in periculo constituti sanctorum intercessione diuinum auxilium quærerent: & sanctorum orationes, opem, & suffragia apud deum implorarent & poscerent. Nunc, inquit ille Augustinus, ad memoriam piscatoris, flectuntur genua Imperatoris: ibi radiant gemmę diadematis, vbi fulgēt beneficia piscatoris. Curuant genua ad memoriam piscatoris, qui eius auxilia, & apud deum patrociniā inuocant. Expressisse autem illum, morem tum publicum, & communem fidem catholicę ecclesię, ex eo indubitatum est, quod hęc dixerit orthodoxus episcopus in sermone de beato Petro & Paulo, ad fidelem sibi commissam ecclesiam: nihil eis nouum aut inauditum hac in re docens, sed publicum morem ad memoriam reuocans, vt ipse & ipsi non negligerent eorundem implorare beneficia. Idem est videre, in plerisque alijs eiusdem de sanctis sermonibus. Extāt p̄terea apud eundem familiares, quas fundere solebat, preces ad diuam virginem, quę adhuc hodie frequentantur in ecclesia. Vt est illa. O beata Maria, quę tibi digne valeat iura gratiarum, & laudum pręconia rependere: & cetera. Admitte nostras preces intra sacrarium exauditionis, & reporta nobis antidotum reconciliationis. Sit per te excusabile, quod per te ingerimus: fiat impetrabile, quod fida mente poscimus, & cetera. Sancta Maria succurre miseris, iuuua pusillanimes, refoue flebiles, ora pro populo, interueni pro clero, intercede pro deuoto scemineo sexu: sentiāt omnes tuum leuamē, quicunq; celebrant tuam commemorationem, & cetera. Has inquam, & alias huius

huius formæ preces, non ipse priuatim tantum penes se orabat, imo publice in ecclesiasticis concionibus inculcabat fideli populo: ne dubitare possis, quin ita tunc se habuerit fides publica catholicæ Christi per orbem ecclesiæ. Quod certissimo intelliges, si sermones eius, qui sine controversia suo recognoscuntur auctori, perlegeris: quos plerosque habuit in solennibus ferijs diuæ virginis sacris, ad fidelem populum. In quibus eiusmodi orationes sæpe recurrunt, & passim inculcantur fideli populo, & sæpe exhortatur Christi fideles omnes, eiusdem intercessiõibus toto se mentis affectu committere, eius patrocinia implorare, vt dum, inquit, nos supplici eam obsequio frequentamus in terris, ipsa nos sedula prece cõmendare dignetur in coelis. In vniuersum autem de regnantibus cum Christo sanctis omnibus, audi quid Christi fideles doceat, in sermone de beato Laurentio. Granum, inquit, dixerim dominum, cum cæditur, cum increpatur, cum contemnitur: arborem autem, cum cecos illuminat, mortuos resuscitat, peccata condonat. Ramos autem huius arboris, si requiras, inuenies, ramus est Petrus, ramus est Paulus, ramus est Laurentius, cuius hodie natalitia celebramus, rami sunt omnes apostoli, vel martyres saluatoris. Ad quos, si quis se fortiter tenere voluerit, fluitibus seculi minime mergitur: quin potius, sub vmbra illorum latitans, gehennæ non patietur ardorem: securusq; de diabolicæ potestatis pcella erit. Vides quantopere fidendum sanctorum apud deum pro nobis intercessionibus, etiam illo seculo: & florente religione: & synceritate fidei, habuerit publica doctrina catholicæ ecclesiæ. Cuius etiam luculentissima testimonia apud Chrysostomum, Hieronymum, Cyprianum, Origenem, & Tertullianum inuenies. Quam fidem suorum fidelium, ipse etiam deus innumeris confirmauit miraculis: quorum plurima certissimæ fidei, & in aliquibus oculatus testis, refert diuus Augustinus capite octauo libro vicesimo secundo, de ciuitate dei.

Quid igitur? Aduersus hanc tam vniuersalem, tam antiquam, tam constantem, tam certam catholicæ toto orbe ecclesiæ fidem, quenquam Christianum vel tantillum mouebunt Lutheri & aduersariorum rationes & argutiæ? Scilicet, scriptura non docet nos inuocare sanctos, nec eorum implorare auxilia. Quid si non doceat scriptura, sed sine scriptura, aut tradentibus apostolis, aut spiritu sancto illuminata, aut euidentia ratione edocta, hoc acceperit, hoc tenuerit, crediderit, docuerit catholica Christi ecclesia? Quid si ipse deus infinitis ab initio, vt fecit, miraculis hanc ecclesiæ & fidelium suorum fidem comprobauerit? Ego certe maiori ratione autoritatem tibi negauero scripturarum omnium, quam tu mihi catholicæ ecclesiæ fidem, & autoritatem reuocaris in dubium: quando, nisi ex vna hac, nulla mihi constet scripturarum autoritas.

Quid ergo, cum nulla scriptura huic aduersetur communi fidei ecclesiæ? Quid, cum ex ipsius scripturæ testimonio euidenter constet, multa ex-

DE CVLTV ET INVOCO. SANCT.

tra scripturas, apostolico ministerio, & doctore spiritu sancto ecclesijs tradita?

Sed Christo hac in re volunt iniuriam fieri, & vni illi debitum honorem transferri ad sanctos, quando illos inuocamus. Hunc siquidem vnum nobis intercessorem, mediatorem, propiciatoremque propositum. Eum proinde nobis inuocandum esse, qui promisit se exauditurum preces nostras

Quid hic audio? Ergo sui ipsius toties oblitus Paulus, in Christum fuit iniurius, cum etiam a mortalibus hominibus, qui etiam pro suis ipsorum peccatis adhuc opus habebant orare, & per singulos dies dicere: Dimitte nobis debita nostra, implorabat orationum apud deum auxilia? Cum Romanos oraret: Obsecro vos fratres per Iesum Christum dominum nostrum, & per charitatem spiritus sancti ut adiuuetis me in orationibus vestris pro me ad dominum, ut liberer ab infidelibus qui sunt in Iudaea? Cum idem ab Ephesis peteret: Per omnem, inquit, orationem orantes omni tempore in spiritu, & cetera, & pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei, cum fiducia notum facere mysterium euangelij, pro quo legatione fungor in cathena, ita ut in ipso audeam prout oportet me loqui? Christo iniurius denique, & eidem debitum honorem ad peccatores homines transferens, cum Colossenses rogaret, orare etiam pro se, ut, inquit, deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi? Cum idem etiam Thessalonicenses rogaret vtraque epistola? Cum idem quoque Hebraeos? Cum Philemoni scribens, ut sibi breui affuturo, & ex captiuitate liberando praepareret hospitium? Nam spero, inquit, per orationes vestras donari me vobis. An ita vobis videatur de illo apostolo, ut suae ipsius doctrinae, quam nusquam non inculcat, nusquam fere meminerit? Ut nescierit Christum nobis propiciatorem, mediatoremque propositum? ipsum nos fidum intercessorem & aduocatum apud patrem habere? Quid ergo cum illius iniuria mortales & peccatores homines, intercessores atque oratores quaerit alios? Sed nobis tutius videtur, tanti apostoli exemplum & doctrinam, quam Lutheri furiosum cerebrum sequi: & hoc certo tenere, non pertinere ad Christi iniuriam, sed potius honorem & gloriam: cum ad nostram indignitatem, nostrae orationis frigiditatem respicientes, & inefficaciam, etiam alios ad illum intercessores submittimus: non ex diffidentia de Christi erga nos misericordia, sed ex humilitate, suae imperfectionis indignitatisque sibi conscia. An forte, mortalium & peccatorum hominum intercessionem & orationes apud deum sine Christi iniuria implorare nos posse, eorum vero qui iam cum Christo regnant, atque eidem intima charitate coniuncti sunt, non posse dicturi sunt? Qui obsecro, hoc magis quam illud, ad Christi iniuriam pertinet: aut si pertineret vtrumque aut alterum, qui non magis illud, quam hoc pertineret ad Christi iniuriam, cui eo grauiores

uiorem iniuriam fieri, quo vni ipsi debitus honor ad indigniores transfer-
tur, dubium non est,

Quid igitur? An non fieri quidem hic Christo fatebuntur iniuriā: at-
tamen sine fructu, atque inutiliter a nobis fieri, cum illos nobis inuoca-
mus apud deum intercessores & auxilarios? Quid ita? An qui hic in
mortali corpore sub proprijs adhuc laborāt peccatis, & pro seipsis de-
bent esse solliciti, orationibus suis nos adiuuare possunt: & post effusum
pro Christo sanguinē, post coronas & triumphos, deo iam coniunctis-
simi in charitate & gloria, apud eum nihil poterunt? Et vt B. Hieronymi
aduersus Vigilantium, eadem ipsa, quæ nunc hi, blasphemantem, verbis
dicam. Vnus homo Moyse sexcentis milibus armatis impetrat a deo
veniā. Et Stephanus imitator domini sui & primus martyr in Christo,
pro suis persecutoribus veniā deprecatur. Et postquam cū Christo es-
se coeperunt, minus valebunt? Paulus Apostolus ducentas septuaginta
sex sibi dixit in naui condonatas animas, & postquam resolutus, esse coe-
pit cum Christo, nunc ora clausurus est, & pro ijs qui in toto orbe ad su-
um crediderunt euangelium, mutire non poterit? meliorque erit Vigi-
lantius, canis viuus, quam Leo mortuus?

Quid denique? An possunt quidem, & multo magis quam hic nobis
cum in mortali carne viuētes possunt, sed opitulari nolunt? Et quæ ea fo-
ret erga fratres in hac valle lachrymarum & miseriæ adhuc laborantes
charitas? An forte preces nostras nō exaudiunt? Exaudire certe, ipse de-
us testis est: quem in periculis & necessitatibus, implorātibus eorum o-
rationes & apud se suffragia perpetuo subuenisse, & quotidie subuenire
ipsa certitudine certius est, ipsa euidentia euidentius.

Pius & benignus est dominus, & cupit nobis benefacere: attamen ora-
ri vult, non sua, sed nostra causa & vtilitate. Et quoniam orationes no-
stræ sæpe sunt indignæ ac frigidæ, gratum sibi est, vt quomodocumq; co-
gatur, vtque nostræ indignitatis conscī, sollicitemus alios, qui digniore
& gratiores oratione intercedant pro nobis, quo propter illorum oratio-
nem faciat, quod nostra, vt impetraret, indigna est.

Lucas testis est. Mortua Tabita, discipulos mortem eius grauiter fe-
rentes, vt cuius ministerium sanctis adhuc existimabant necessarium, nō
tamen immediate ad deum, aut ad mediatorem nostrum Iesum Christū,
sed ad Petrum confugisse. Quem venire rogabant, deum orare, vt il-
lam resuscitaret: non tantum præsumentes de propriæ orationis effica-
cia, & impetrant oratione aliena, quod non impetrassent oratione pro-
pria. Hoc ipso, aduersariorum arrogantiam, & superbā nimis de se præ-
sumptionem confundens sacer ille spiritus, & catholicum hac de re sen-
sum explicans Christi fidelium ab initio.

Solus Christus, noster apud deum patrē mediator est, atq; idē fuit ab
ipso mūdi initio sanctis ōnibus, quēadmodū supra, vbi de nostri iustifi-

DE CVLTV ET INVOCA. SANCT.

catione egimus, pluribus explicauimus. Attamen, quod ob sanctorū hō-
minum, etiam hac vita defunctorum merita, multa deus beneficia con-
tulerit alijs, vniuersa scriptura testis est. Ita legimus ad Isaac locutum do-
minum. Ne descenderis, inquit, in Ægyptum, sed quiesce in terra quam
ego dixero tibi, & peregrinare in ea. Tibi enim, & semini tuo, dabo vni-
uersas regiones has, complens iuramentum, quod sponendi Abraham
patri tuo, &c. Eo quod obedierit voci meæ, & custodierit præcepta &
mandata mea, & cæremonias legesq; seruauerit. Si propter Abraham
iam mortuum benefecit Isaac, & tot benedictiōibus repleuit, qui tamen
a regno illo coelesti ad portas inferi adhuc extorris agebat: propter su-
perbenedictam & gloriosissimam matrem vnigeniti sui, coelestis iam au-
læ reginam, propter sanctos apostolos & martyres suos, qui pro ipso
sanguinem suum effuderunt, aliosque sibi nunc amicissimos & regnans
tes secum, nihil faciet:

Quin & hoc vide, quod non solum ob merita sanctorum etiam vita
defunctorum, & nondum sibi coniunctorum in gloria, multa ipsum be-
neficia contulisse alijs, vniuersa attestetur scriptura: imo quod etiam per
merita & memoriā eorum sibi supplicari gratissimū habuerit: Quod
tamen multo maius est, & longe plus ipsis honoris attribuit, quam si eo-
rum tantum imploremus opem, & apud ipsum intercessionem ac suffra-
gia. Quando hoc, etiam a mortalibus & peccato obnoxijs hominibus,
nos recte & vtiliter facere, Paulus (quod iam demonstrauimus) suo nos
exemplo perpetuo instruit.

Itaq; Iacob, aduersus timorem Esau fratris sui ad diuinum auxilium
confugiens, per memoriā patrum suorum Abraham, & Isaac, illud is-
psum implorauit & obtinuit. Ita quoq; Moyses, orans pro præuarica-
tore illo populo cum internitioni destinaretur a deo, ob crimen illud a-
dorati aurei vituli: Recordare, inquit, domine Abraham, Isaac, & Iacob,
seruorum tuorum. Vides, vt etiam hic ob memoriā eorum quos ami-
cos deo sciebat, quamuis nondum essent illi coniuncti in gloria, orauerit
atque etiam impetrauerit veniam tot centenīs milibus: aduersus quos
alioqui, pro grauissimo idololatriæ peccato decreta fuerat ire & furoris
domini sententia. In eundem modum, tres illi Hæbraici pueri in arden-
tem fornacem missi ab impio rege Babylonie, diuinam implorarunt mi-
sericordiam. Ne auferas, inquiunt, a nobis misericordiam tuam, domine
deus noster: propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuum,
& Iacob sanctum tuum. Itaque & Ezechiae regi Iuda, rebus humanis
desperatis ad diuinum confugienti auxilium, hoc per prophetā respon-
sum est a domino. Protegam, inquit, urbē hanc, & saluabo eam, propter
me & propter Dauid seruum meum. Et nos diuorum precibus & me-
ritis, in his quæ accepimus a deo, nihil ne feremus acceptum?

Sed hic forte nos interrogabit quispiā, cur nusquam inueniamus in scri-
ptura

CONTROVERSIA XIII.

ptura veteri, sanctorum iam vita defunctorum a quoquam implorata suffragia: tamen per eorundem memoriam deo supplicatum fuerit?

Cui respondebimus. In primis, eam causam non esse, quam imaginantur aduersarij: quasi id pertineret ad mediatoris iniuriam. Longe enim plus honoris deferri sanctis indubitatum est, quod per eorum memoriam & merita supplicamus deo, quam quod ipsis supplicamus, ut nos suis apud deum orationibus adiuuent: & si in horum alterutro mediatori Christo iniuria fieret, in illo, non in isto fieret: cum (ut supra demonstrauimus) etiam mortalium & peccatorum hominum, apud deum utiliter inuocare atque implorare suffragia, diuinis instruimur scripturis, & exemplis apostolicis.

Est tamen causa, cur ante persolutum redemptionis nostrae pretium, & apertam regni coelestis ianuam, per sanctorum vita functorum memoriam & merita deo supplicatum fuerit, eorum tamen suffragia implorata non fuerint: inde vero, utrumque factum sit, & fiat in Christi ecclesia. Siquidem antea, frustra fuissent implorata eorum suffragia, utpote nondum coniunctorum cum deo in gloria, sed ad reconciliationem vsq; & regni apertionem per sanguinem redemptoris Christi, loco quodam orationis & vota uiuentium, ut quae, non propriae rationis ad nos vsq; pertingentis efficacia, sed in uerbi diuini speculo (quod intueri ipsis nondum datum erat) beati intuentur & audiunt. At post persolutum redemptionis nostrae pretium, sancti iam regnantes cum Christo in coelesti gloria, etiam nostras preces votaqs exaudiunt: ut quae uniuersa, in uerbo, clarissime intuentur, uelut quodam speculo. Proinde non minori, sed longe maiori fructu, eorundem nunc imploramus apud deum auxilia & suffragia, quam si nobiscum adhuc uiueret. Tanto inquam ueriores, quanto ardentiori charitate deo iam coniuncti in gloria, apud eundem plus valent: nec minori erga nos affectu, amore & beneuolentia nobis prodesse cupiunt: conscii & uelut compatiētes nostrae infirmitatis ac miseriae, unde erepti sunt. Recte proinde Augustinus cap. XXXIX. lib. de cognitione uerae uitae. Animae, inquit, sanctorum, non clamorem uocis, sed cordis exaudiunt, & se fideliter inuocantibus subueniunt.

Quare non cessat catholica ipsa sancta mater ecclesia, non cessauit ab initio, nec cessabit quam diu durabit in hac militia, pia quotidie deuotione implorare diuorum iam cum CHRISTO regnantium, nostraque vota exaudientium, suffragia: id quod ante CHRISTVM in ueteri saeculo fiebat ecclesia: Quemadmodum nec solennibus, ut nunc, gaudijs, coelebrabant iustorum obitus, quod indignum arbitrantur, quantumlibet laudabili morti, quae CHRISTI mortem praecederet, diem festum impendere: cum ante illam salutaris passionem, non festiua gaudia, sed claustra tenebrosa morientes quoq; exciperent.

Ex his

DE CVLTV ET INVOC. SANCT.

Ex his mihi de sanctorum inuocatione, nostræ & catholicæ sententiæ veritas, satis demonstrata videtur, quam & ipsam nobiscum tenere & amplecti debet aduersarij, si nobiscum voluerint in domo dei vnanimes conuersari & viuere. Quod si qui, præter hanc, pastorum negligentia & ignorantia, errores, superstitiones, abususque circa eandem irrepsierint: ut irrepsisse plerisque non ignoramus & dolemus: eorundem extirpationi insistendum est: retinenda tamen catholicæ fidei veritas. Sed alienus, error, abususque corrigendi, hic modus est, ad quem cum suo Luthero confugiunt aduersarij: suis impijs adinventionibus corrumpentes vniuersam doctrinam nostræ religionis & fidei. Nec satis admirari possum, quod Lutherum nominare audeant, nedum magnis efferre præconijs, & dignum ducere quem magistrum agnoscant, & doctorem sequantur, qui tantum luminis inuexerit in ecclesiam. Quæ certe tenebrarum pene palpabilium inuexisse quam plurimum, ipsa luce fecimus illustrius. Sed ut hic hominem suis coloribus depingamus, non fert huius instituti ratio.

Quod egre concedunt sanctos orare pro ecclesia vniuersa in genere, quemadmodum hic viui fecerant, ut recte quadret similitudo, etiam orare pro nobis particulariter cõfiteatur necesse est, quemadmodum etiam viuos fecisse & facere, indubitatum est. Orant orati pro orantibus, & eorum auxilia implorantibus, & pro quibus specialem aliquam orandi causam habent, particulariter: pro vniuersa autem ecclesia, generaliter. Ceteris autem ratiõculis eorum omnibus abunde satisfactum mihi videtur: & quam falso dicant veteres scriptores, inuocandos sanctos non docere. Ut hic conuiueam ad eorundem temeritatem, & impudentiam qua libros Machabæorum vocant somnia. Quibus, tamen si non sint in Hebræorum canone, indubiam nihilo minus auctoritatem tribuit ecclesiæ Christi auctoritas, vnde scripturarum omnium fidem & auctoritatem nobis pendere, & supra & alibi copiosius demonstraui. De quibus D. Augustinus cap. XXXVII. lib. XVIII. de ciuitate dei, hoc quod nunc diximus, constantissime affirmat. Machabæorum libros, inquit, non Iudæi, sed ecclesia Christi pro canonicis habet. Nec temere, aut de suo capite sanctissimus episcopus, & singularis ecclesiæ doctor, hoc de illis confinxit testimonium, sed catholicæ ecclesiæ sensum & consensum expressit. Nihil ipse præsumit definire de scripturis canonicis, ut nunc miselli homines quidam, execranda impudentia, diuinarum scripturarum omnium, atque adeo sacri spiritus se Aristarchos & censores constituunt, easque pro suo ingenio ac spiritu in classes describunt ac distribuunt: qualesdam, etiam resecantes ad viuum: alias, eorum autorum pernegantes, sub quorum nomine lectas constat ante annos quaterdecies ceteros a catholica ecclesia, homines, ut in alijs plerisque corrupti mente, & reprobi circa fidem, ita hac in re intolerandæ temeritatis, præsumptionis & superbæ exagitati spiritu. Non sic, inquam, ille. Sed catholica, inquit, ecclesia

CONTROVERSIA XIII.

ecclesia pro canonicis habet. De cuius hac de re sententia, etiam definitio
tertij Cartaginen. concilij, cui idem beatiss. Augustinus interfuit, nos cer
tos reddidit, cuius decreto. XLVII. vterq; Machabæorum liber connu
meratur inter scripturas diuinas & canonicas. Sed his obiter, aduersario
rum de diuinis scripturis, perstricta sit censuræ temeritas.

CONTROVERSIA DECIMA QVARTA.

De votis monasticis.

Vo clarius intelligas, qualis sit aduersariorum de his
sententia, hoc primum fac cogites lector, quantum me
rito fidei illi habendum sit, qui suæ ipsius patrocina
tur turpitudini, suæ perfidiæ, libidini, ac impudicitiae.
In Niceno consilio, cum tractaretur de indicenda sa
cerdotibus & altaris ministris perpetua continentia,
etiam ijs qui mariti admissi ad ministerium fuerat, & in eam fere senten
tiam inclinarent patrum sententiæ: vnus Paphnutij illi contradicentis,
magni merito momenti, magnæque autoritatis, est habita sententia, pro
pterea, quod cum ipse egisset, atque ageret vitam coelibem, videri nō po
terat suo ea in re patrocinari affectui: sed vnam veritatem, & publicam
vtilitatem respicere nemini erat dubium. De Luthero hoc palam est &
notorium: vt male poenitens emissi ante annos multos voti, quo deo se
obstrinxerat seruire in instituto vitæ monasticæ secundū beatiss. patris
Augustini præscriptum & regulam, velut canis sit reuersus ad vomitū,
& sanctimoniali (quam miseram miser secum pertraxit in perditionem
& interitum) incesta copulatus libidine, quo & illius, & suæ blandire
tur cauteriatæ cōscientiæ, & diu noctuq; obstrepentis sibi reclamantisq;
obiurgationē intolerabilē quomocunq; compesceret, & aduersus eam
dem sese obduraret, aut certe, suæ mentis aures obturaret, atq; vlceri hæ
rēt in intimis cordis penetralibus, sane quam dolorifico, vel sensum do
loris, velut anodynis quibusdam aut torporiferis pharmacis, vel adime
ret, vel mitigaret, & crustam qualitercūq; induceret: coepit excusationes
in peccatis quærere: coepit docere vota monastica, cōtinentiæ perpetuæ,
paupertatis voluntariæ, atq; obediētiæ, esse stulta, libertati Christianæ cō
traria, impossibilia, atq; adeo impia, Irrita proinde, & nullius apud deum
momēti & efficaciam, nec obligare quenq;, aut libertatem cuiquā, quæ ante
vota emissa fuerat, posse adimere. Hoc vnū om̃ibus viribus agēs, vt quā
plurimos vna secū in perditionē pertraheret, quasi cū multis leuior futu
ra sit illi damnatio. Accurrerūt ad hūc, velut proposito pileo seruos ad
liber

DE VOTIS MONASTICIS

libertatum euocantem, quotquot idem vitæ institutum professi & persequi, carni & Sathanæ, quam Christo, auscultare maluerunt: & contemptam quam deo presterunt fide, contraria fide se obstrinxerunt incoestis (qui bus se copularunt) & Sathanæ. Et hi primi & præcipui noui huius euangelij assertores & euangelistæ facti sunt, quo dignum haberet patilla coo-perculum. Quibus, quanta merito fides, hac præsertim in controuersia, adhiberi debeat, existimo vel cæco esse perspicuum. Si, ut ille Paphnutius, coelibatum integre & sincere colentes, suaderent his apud quos est gubernandæ ecclesiæ autoritas, vel non admittere vota continentiae perpetuæ & monastica, vel permittere sacerdotibus & altaris ministris coniugia, credi possent publicæ utilitatis respectum habere. Nunc, quid merito de ipsis credere omnes debeant, cui obscurum est? Ne tamen rationes suas irrefragabiles scripturas, diuinorumque eloquiorum oracula, sine fine iactitent, & ipsi velut fumis perstringere & fascinare pergant infirmorum oculos, & sibi ipsis frustra blandiri, etiam hic subiiciemus, quicquid afferunt, & afferre possunt in excusationem aut defensionem suæ impietatis & perfidiæ, & orthodoxam catholicamque veritatem, quanta fieri poterit, euidentia & breuitate astruere conabimur.

Itaque quod monastica vota, & in primis, continentiae perpetuæ, aduersentur dei ordinationi & mandato, hoc pacto conantur astruere.

Esse siquidem volunt mandatum dei, ut propter fornicationem unusquisque suam uxorem habeat, nec solum mandatum, sed etiam creationem atque ordinationem dei hos cogere ad coniugium, qui sine singulari dei opere non sunt excepti, nec posse voti obligationem hoc mandatum dei soluere. Irritum proinde affirmant votum castitatis perpetuæ, velut illi dei mandato aduersarium.

Deinde, Cum natura voti hoc habeat, quod esse debeat de re possibilis item, & voluntarium, sponte & consulto susceptum: propter priorem partem, omnes: propter sequentem, partem multo maximam monachorum & vouentium, a votorum obligatione esse liberos pronunciant: quod enim castitas, velut homini impossibilis, res votiua non sit, per se notum existimant.

Addunt rationem tertiam, quæ vniuersum monasticæ vitæ institutum complectitur. Omnis, inquiunt, cultus dei, ab hominibus sine mandato dei institutus, & electus ad promerendam remissionem peccatorum, impius est, & blasphemus in Christum: eodem dicente, frustra colunt me mandatis hominum, & docente Paulo. Non observationibus & cultibus excogitatis ab hominibus, sed per vnâ fidem, qua credimus deum placatum & propitium propter Christum, nobis gratis iustificationem contingere: quo & alia pleraque, de iustificatione quæ ex fide est, congerunt, quæ supra satis excussimus. Singulariter autem illum Pauli locum in Apologia vrgent. Euacuati estis a Christo, qui in lege iustificamini. Sed

CONTROVERSIA XIII.

Sed cum eo spectent vota monastica, eoq; sine emittant, quia existimant vouentes ea placere deo, & per eadem eius impetrare gratiam, illique se commendatiores reddere: sequitur eadem, impios esse cultus, irrita, & nullius efficaciam.

Cætera, quæ in confessione verbose congerunt, ad rei summam nihil faciunt. Nam falsas quorundam de hoc vitæ instituto persuasiones, vel perstringunt, vel fingunt, & debacchantur in nonnullorum monachorum vitia, quasi ipsi ab omni peccato mundi sint. Vt cunq; tamen, ea sic expungere & eliminare oportuit, vt nihilo minus nobis salua maneat doctrina sana & catholica.

In Apologia, quam nuper multo auctiorem, non paulo etiam peiorem ediderunt ea, quæ primo erat edita, nouissimæ illi rationi vehementer & verbosissime insistentes, ad rædium vsque eadem iterant atq; reiterant: Quorum summa in hoc est, quod sola fide nobis contingat peccatorum remissio, & iustificationis gratia. Opera bona eo non valere. Sed nec bona esse vlla, nisi quæ a deo præcepta sunt. Atq; ea ipsa ideo tantum facienda, quia a deo præcepta sunt. Si quæ præterea fiant, nec bona ea, nec vtilia esse. Proinde, de facultatum & fortunarum suarum desertione distinguentes. Quædam, inquiunt, sit sine mandato dei: & hanc non probat Christus. Nam opera nostra a nobis electa, sunt inutiles cultus. At vrgente vi persecutionis tyrânicæ, vel abnegare Christum, vel fortunas suas deserere: tunc, vt præcepta a deo, dicunt esse bonam & vtilem. Quod si insuper eo respectu quædam fiant, quæ præcepta non sunt, sed electa a nobis, vt diuinam illis offensam placemus atque impetremus misericordiam & gratiam: iam pernitiola atque impia esse, ex doctrinis deuotiorum profecta, & in Christum blasphema. Quo respectu, cum & vota illa fieri, & vniuersi illius monastici instituti obseruantiam sit in cõfesso, indubitatum, & notorium: hinc sequitur illa eorundem de eisdem censura quam audisti, & sententia. De qua vna, pendet vniuersa inter illos & nos controuersia: & non de quæstionibus nouem aut decem, quas in Apologia introducunt, huic instituto impertinentibus, de quibus per nos licet vt disputent quibus cū voluerint: Nobis, hic de dubijs, controuersis, aut impertinentibus disputare animus non est, sed tantum tueri & asserere catholicæ ecclesiæ de votis monasticis, & eo vitæ instituto, certam indubitatamq; sententiam. Quæ, vt paucis dicam, hoc habet, eadem esse licita, sancta, deo accepta, meritoria vitæ æternæ, & etiam valentia ad impetrandam dei gratiam, & coram deo obligatoria: nec posse sine mortali peccato, & certissima damnatione deferri. Proinde esse falsissima, quæ cunq; contra dicuntur ab aduersarijs.

Sed quo clarius hæc intelligantur ab oibus, hoc in primis ad mentem reuocandū est, quod iam ante in controuersia de traditionibus humanis euidenter demonstrauimus: vniuersa attestante scriptura euidentissime fal-

DE VOTIS MONASTICIS

sum esse, quod hic aduersarij primi principij loco assumunt in præsentī controuersia. Non solū inutiliter, sed etiam impie fieri, & ad Christi contumeliā pertinere, quando nostra sponte eligimus & facimus quædā, ad quæ lege diuina alioqui nō tenemur, ea opinione & confidentia, quia existimamus illa placere deo, illis prouocare eius erga nos misericordiā, gratiam & beneuolentiā promereri. Ex quo, velut principio, cū vniuersa aduersariorū hac de re sentētia pendeat, eadē certitudine atq; euidētia patet, qualis ea sit. Cū nō possit esse verior aut certior cōclusio demonstrationis suo, ex quo pendet, principio. Nec opus foret eandē hic traducere aliter.

Quo tamen certius intelligatur, ea esse, quam nos explicauimus, catholice ecclesiæ de votis monasticis verissima & certissima sententia, inde nobis auspicandum est. Non posse damnari hæc vota ab aduersarijs simpliciter, quia vota sunt: cum sub omī lege vsus votorū receptum fuisse constet, & certo persuasum hominibus, quod deo accepta fuerint. Qui & ipse, se eadem requirere & exigere testatus est, dicens. Cum votum voueris dño deo tuo, non tardabis reddere, quia requireret illud dominus deus tuus. Et si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, absq; peccato eris. Quod autē semel egressum est de labijs tuis, obseruabis & facies, sicut pmisisti dño deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es. Ex quibus verbis, etiam illud ipsum euidēter damnat aduersariorum axioma & principium. Nam cum vota præceptum dei nō habeant (sunt em̄ spontaneæ obligationes, quibus seipso astringunt homines, & possent non vouere) tamen ea deo accepta esse & placere, nunc inductæ scripturæ euidenti constat testimonio.

Recepte eiusmodi de votis, etiā ante legē, fidei testimoniū habemus in Iacob patriarcha. Sicut sub lege Nazaræorū, & alia, pro cuiusq; arbitrio.

Res votiuæ, hoc est, quæ recte vouebantur deo, certa lege præscriptæ non fuerunt apud veteres, nec apud nos sunt: sed in vniuersum, quicquid quisq; deo placere, & ad honorem eius facere existimauit, seu ad oblationes, sacrificia, diuinum cultum, ac dei seruitium quomodocunq; pertinet, seu etiam ad vouentis sanctificationem, seu ad proximorum utilitatem conferens & subseruiens, id licite voueri poterat, & votum erat coram deo obligatorium, vt tres hos velut scopos vouentium, & rei votiuæ posses constituere, nempe dei cultum & honorem, nostri sanctificationem, & proximorum charitatem.

Votorum autem obligationi, vt quæ ex naturæ, non ex Mosaica lege dependet, nihil a Christo detractum est, sed vt omnium, ita & eorundem vsus magis perfecit: consummatoria, absolutoria, perfectioraq; proponens hominibus, præ illis veteribus & hostijs, cæremonijs, quibus deus a nobis nunc coli vult.

Recte ergo etiam nunc voueri potest, quicquid illi recte offerre possumus, atq; eius gratificandi studio facere, quamuis etiā absq; eius offensa id ipsum

CONTROVERSIA XIII.

id ipsum potuiffemus omittere: ita vt nostro in arbitrio positum fuerit facere & non facere. Si enim nolueris, inquit, polliceri, absq; peccato es. Quod semel egressum est de labijs tuis, obseruabis & facies, sicut promisti domino deo tuo, & propria voluntate & ore loquutus es.

Et quia nemo sanæ mentis offert deo, eius gratificandi studio, quod illi non placere aut displicere certum est, nemo recte vouet, quod per se illicitum est: Sed nec licita quidem recte vouemus omnia. Sunt enim licita quædam, de quibus dicit Apostolus, quod non expediant, & quæ præstat omittere quam facere. Licent etiam imperfectiora quædam, quæ et si pro tempore & persona expediant, meliori tamen, & deo gratiori, ac ceptiorique, impedimento sunt: Quæ deo vouere, nec ad nostram utilitatem, nec ad illius honorem pertinerent, sed contra ad eius inhonorationem potius. Esset enim hoc, eius gratiæ, ad meliora, sibiq; gratiora, perfectioraq; nos vocantis, prouocantisq; si forte nos ea dignaretur, obdere pessulum: & se obligatione obfirmare, ne vocanti pullantiq; sit audiens. Licet soluto, & ei qui sui iuris est, vxorem ducere, & liberis operâ dare: sed deo hoc ipsum vouere non licet, ne aduersus ipsum se obfirmare velle videatur, si forte dignaretur illi inspirare, atq; elargiri perpetuæ continentiæ gratiam.

Recte proinde a scholasticis definitur votum, quod sit melioris boni deo facta promissio. Et bonum sit quod voueatur oportet: & vt melius sit ipsum fieri quam non fieri. Abesse itaq; necesse est etiâ alterius cuiusque iniuriâ: nec alteri debito præiudicare officio. Vnde illa Num. XXX. de voto mulieris, sub viri & puellæ sub patris potestate constitutæ, distinctio. Et quia est promissio, hoc est, spontanea & voluntaria obligatio, sit quæque de re possibili necesse est, cū ad impossibile se obligare possit nemo, nec obligari a quoquam. Age nunc ad hanc rationem expēdamus professionem monasticæ: quo euidentius pateat, licita ne sit, an illicita: deo accepta, & corâ eo obligatoria: an vero apud eum nullius momenti & irrita.

In primis hoc ad memoriam reuocandum est, cuius paulo ante meminimus, falsissimam esse, & vniuersæ diuinæ scripturæ, Christo, prophetis, apostolis, vniuersæ denique ab ipso mundi initio deo fidelium ecclesiæ consentienti & certissimæ fidei pugnanti aduersariorum sententiæ, quam & hic, & sæpe alibi, velut primi & certissimi cuiusdam sui euangelij principij loco proferunt & inculcant: Nullum opus bonum esse, & acceptum deo, quod ab ipso præceptum non est. Cætera omnia a nobis fiant, quia illi placere existimamus, quia eius offensam illis placare quaerimus, eius impetrare misericordiam & gratiam, esse impia, & in Christum blasphema, ex doctrinis dæmoniorum profecta. Imo dæmoniacam hanc esse, & in deum atq; omnes eius sanctos blasphemā assertionem: nec quicquid esse, quod magis euidenter impudenterq; vniuersæ,

DE VOTIS MONASTICIS

quanta est, diuinæ scripturæ aduersetur, supra fecimus euidentissimum.

Constat proinde, nō propterea damnabilem esse monasticæ professionem, quoniam, cum dei præceptum non habeat, assumitur a profitentibus: quia deo accepta creditur, & valere ad satisfaciendum pro peccatis nostris, & diuinam impetrandam gratiam. Cum in vniuersum, etiam omnia quæ assumuntur vota, demerendi dei gratia assumantur: atq; ea in intentione ac respectu, quod deo ea placere existimamus, & per ea impetrare eius gratiam & misericordiam: tametsi præceptum nullum habeant.

Imo, hæc est votorum apud deum singularis gratia, quod cum nobis liceret illi non offerre quod offerimus, nobis tamen detrahimus quod illi offeramus gratiores obsequio. Nam quod necessitatis est, & de quo quis merito dicit sibi: Væ mihi, ni fecero, eiusmodi non habet gratiam. Et si euangelizauero, inquit ille, nō est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit, væ enim mihi est, si non euangelizauero. Sed in hoc credebat sibi gratiam haberi apud deum, & singularem mercedem repositam, quod cum ei liceret sumptum accipere ab his, quibus euangelizabat, gratis tamen & sine sumptu euangelium doceret.

Restat ergo, vt si illicita sit monasticæ professio, & qualem eam faciunt aduersarij: ex re ipsa quæ in ea vouetur, talis sit: ipsa, inquam, voti materia: quia in ea vouetur deo, quod deo recte voueri offerriq; nō possit, secundum rationem paulo ante explicatam: Cum nec ex voti natura in vniuersum, neque ex vouentium intentione tali, quæ vota illicita & damnabilia faciat, talis sit.

Eorum autem, qui deo vouent aliquid, alij suum aliquid, alij seipsos deuouent, quemadmodum ille Origenes hom. XXV. in Leuiticum pulchre explicat, habens in hæc verba. Alij, inquit, vitulos, aut arietes, aut domos, aut alia eiusmodi ratione carētia vota, deo offerunt. Ille vero qui appellatur Nazaræus, semetipsum deuouet deo. Hoc est enim votū, quod super omne votum est. Nam filium offerre, aut filiam, aut pecus, aut prædium, hoc situm extra nos est. Semetipsum vero offerre deo, & non alieno, sed proprio labore deo placere, hoc est perfectius & præ eminentius votis omnibus: qđ qui facit, imitator Christi est. Et post aliquāta: Vir in castitate viuūt, corpus suum vouit deo, secundum eum, qui dixit: Virgo autem cogitat, quomodo sancta sit corpore & spiritu. Nam & hoc ipsum, quod dixit, sancta, ad hoc respicit. Sancti enim dicuntur, qui se uerunt. Nam & aries, verbi causa, si vouetur deo, sanctus appellatur, quē ronderi ad communes vsus non licet: sed & vitulus, si deuotus fuerit deo, sanctus nihilo minus appellatur, nec licet eum iungi in opus commune. Ex hoc colligimus, quid sit, hominem seipsum vouere deo. Si te voueris deo, imitandus tibi est vitulus, quem non licet humanis operibus seruare: nihil facere, quod ad homines, & præsentem vitam pertineat: sed quicquid ad animam pertinet, & diuini cultus obseruantiam, hoc & agendum & cogitandum tibi est. Hæc ille Origenes.

CONTROVERSIA XIII.

Itaq; cum omni voto quid offertur, dedicatur, sanctificaturq; deo atque eius cultui, votorum materia est, quicquid tale est, qd eius cultui seruire, applicari, dedicariq; possit. Et cum nihil auferre, deuouere, mancipareq; deo, atque eius cultui, quam nos ipsos possumus gratius, (nihil enim tam a nobis deus, quam nos ipsos expetit,) palam est, votum illud quo hoc facimus, omne prorsus votum excedere. Seipsum deo offert, dedicat ac deuouet, qui non solum seruituti mundi, carnis, diaboli, contrariorum illi dominorum, se subtrahit: (ad quod omnis Christianus tenetur) sed qui plane ab illis, quantum licet, & quam longissime recedit: carnem crucifigit: suppeditat, mortificat: & non solum illi non indulget illicita, sed etiam interdicit licitis: vt quam minimum possit, sed absolutum sit regnum spiritus. Mundo & omnibus, quæ ad eum pertinent, prorsus renunciat, & semetipsum etiã sibi abdicat: quo totum in se, dei sit. Quod quo perfectius qui faciunt, & voto faciunt, seq; aduersus humanæ voluntatis inconstantiam, mobilitatem, negligẽtiam, torporemq; velut vinculo quodam astringunt, quo perpetuo admoneant stare in procinctu, in acie aduersus contrarias inimicasque phalanges, tanto certum est eorum studium & votum esse eminentius, deoq; gratius.

Tres autem præcipue partes in se complectitur professio monasticæ, Continentiã perpetuam, Paupertatem voluntariam, & obedientiã quæ seniori exhibetur secundum regulam, propter deum.

Qui se castrat, & eunuchum facit propter regnum dei, & caste viuere se voto obligat, hic, inquit ille Origenes, corpus suum deo deuouet, secundum eum qui dixit: Virgo autem cogitat, quomodo sancta sit, corpore & spiritu. Grata, pinde est deo istiusmodi ex nobis victima, istiusmodi oblatio & votum: & vberem pro eo mercedem nobis per prophetam repromittit. Non dicat, inquit, eunuchus, ecce ego lignum aridum, quia hæc dicit dominus eunuchis, qui custodierunt sabbata mea, & elegerunt quæ ego volui, & tenuerunt fœdus meum: dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius a filiis & filiabus; nomen sempiternum dabo eis quod non peribit. Hi sunt illi eunuchi, de quibus apud Matthæum Christus, speciali diuinæ gratiæ munere: Neq; enim omnes, inquit, capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui de vtero matris sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui semetipsos castrarunt, ppter regnum coelorum.

Qui potest capere, capiat.

Itaq; ad postremam hanc eunuchizationem (vt ita loquamur) velut perfectiorem, quam quæ vulgo hominum, præcepto imponitur, exhortatur eos qui ad perfectiora contendunt. Eunuchi, inquit ille Origenes, nunc abstinentes se a venereis sunt appelladi. Eorum autem qui se continent, differentiæ tres sunt. Et quidam quidem frigidiores sunt præ cæteris viris, de quibus recte dicitur. Sunt quidam eunuchi, qui de vtero ma-

DE VOTIS MONASTICIS

tris suę nascuntur sic. Quidam autem cōtinentes sunt propter verba hominum, quorum concupiscentiam virilem præscidit, nō verbum diuinū, sed verbū hominum: vtpote qui philosophati sunt apud antiquos in gētibz, aut apud eos, qui prohibēt nubere apud hæreses. Isti sunt eunuchi qui ab hominibus fiunt. Qui autem suscipit verbum viuū & efficax, & acutius super omnem gladium bis acutum, & gladium spiritus, sicut ait Apostolus, & præsciderit concupiscentiam suam, corpus suum non tangens, & hoc fecerit, non incitatus propter timorem hominū, neq; propter laudem humanam, sed ob solam spem regni cœlestis, isti sunt qui castrauerunt, & eunuchos fecerunt seipsos propter regnū dei. Magna proinde res est, propter regnum dei se castrare, & eunuchum facere. Quod non capiunt omnes, sed quibus datum est. Datum est autem omnibus, qui eiusmodi gratiam sibi petunt a deo. Hæc ille Origenes.

In cuius, atq; adeo in ipsius Christi, quæ tractat verbis, hoc obseruabis iterum, non esse blasphemiam in Christum, eunuchum se facere propter regnum cœlorum: tametsi præceptum dei non habeat. Vt nusquam non perstringatur euidentissima atq; impudentissima falsitas axiomatis illius, quod nusquam non ex suo euangelio secundum Lutherum, velut primum, certum, euidentq; principium nobis producant aduersarij, idq; tam confidenter, ne dicam, impudenter, vt in Apologia sua Christum aduersus nos velut in suum euangelium contumeliosos inuocent, quod illi audeamus contradicere. O Christe, inquiunt, quādiu feres has contumelias, quibus euangelium tuum afficiunt hostes nostri? Quod iustissima ratione aduersus illos ad Christum clamat catholica eius ecclesia, cuius clamorem indubie aliquando exaudiet.

Ioannes, ille domini præcursor, seipsum eunuchum fecerat propter regnum dei, nec tamen eius faciendi vllum præceptum illi factum ex scripturis proferent. Ergo impius ille fuit, & blasphemus in Christi misericordiam & gratiam? Ipse, Christo teste, regnum cœlorum vim intulit, & quasi vi illata rapere aggressus est. Ergo ignorauit mediatoris propitiatorisq; gratiā? Ergo suis illis tam strenuis laboribus, tam rigido in se vitæ instituto, ipsum deberi credidit? sua opera propitiatorē fecit, & Christum ignorauit? Quid his hominibus aut dices aut facies? C H R I S T V S ipse singulariter commendat eos, velut magnificentius aliquid & sublimius agentes, quam quod capi posset a vulgo hominum, qui se ipsos castrauerunt: nō qui castrantur ab aliquo alio: idq; propter regnū cœlorum assequendum, faciunt. Et hi contra affirmant: quicquid eius modi, ipsi nos, propria electione assumimus, propter regnum dei assequendum, & diuinam promerendam erga nos gratiam ac beneuolentiā, esse impium, & ad CHRISTI pertinere contumeliā: affirmant eos qui seipsos eunuchos faciunt, propter regnū dei, esse impios & blasphemos in Christum. O Christe diu feres hanc tam execrandam in sanctam doctrinam

CONTROVERSIA XIII.

doctrinam tuam, in te, in sanctos tuos omnes, contumeliam. Et interim Christiani homines, scilicet pro singulari sua ad Christiana modestia, nebulones appellant eos, qui autores fuerunt confutationis impiissimi horum dogmatis, re ipsa demonstrantes, cuius sint discipuli: eius nimirum, ex cuius spiritu istiusmodi procedunt in fratres Christianos conuitia. Quorum ut ego eos hic commonefacerem, me coegerunt impudentissima illa sua ad Christum (cuius euangelium hostiliter impugnant) aduersum nos exclamatione. Sed ut ad institutum recurrat oratio.

Certum est, ipso doctore Christo, esse deo gratissimum, non solum seruare castitatem perpetuam, idque propter regnum celorum facere, tametsi diuinum praeceptum non habeat: imo sibi eius faciendi necessitatem quandam imponere, & se ipsum eunuchum facere. Eunuchi sunt, non omnes qui continent: sed qui necessario continent. Quos vero Christus laudat, non sunt, qui seipsos tales fecerunt, sibi ipsis eam continendi necessitatem spontanea obligatione, & voto imposuerunt: & ut Origenis supra citatis verbis dicam, qui ut in castitate uiuerent, corpus suum uouerunt deo.

Certum est ex apostolica definitione, damnationem illos habere, qui sponsonem seruandae castitatis perpetuae, aut fidem datam deo, violant & irritam faciunt: qui infideles sunt & mentiuntur, non solum hominibus, sed deo. Si quemuis fallere, scelus est: Imperatorem aut regem fallere, instar laesae maiestatis est: Deum igitur fallere, quanti erit? Si peccauerit, inquit, homo in hominem, orabunt pro ipso ad dominum: si autem in deum peccauerit, quis orabit pro eo? Proinde uirgines deo dicatas, si fornicatae fuerint, non mariti, sed Christi adulteras, ille Cyprianus pronunciat, & ille beatus Leo. Ambigi, inquit, non potest, crimen magnum admittere, ubi & propositum deferitur, & consecratio violatur. Nam si humana facta non possunt impune calcari, quid de eis manebit, qui corrumpunt foedera diuini sacramenti?

Ridiculum est autem, quod dicunt aduersarii, perpetuam continentiam rem uotiuam non esse, quod nostra non sit, aut nostri arbitrii, non strarum uel uirium, sed diuini doni & muneris. Quasi non & uniuersum hoc etiam quod sumus, etiam quod possumus, diuinæ sit gratiae, diuini doni & muneris. Non sumus, inquit ille, sufficientes cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex deo est. Et alter: Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descendens a patre luminum. Sed ille liberalis ac pius pater est, non personarum acceptor, sed diues & munificus in omnes, qui inuocant illum. Ipse nemini deest, qui non deest sibi. Dat suam illam gratiam affluenter omnibus, qui eandem sincero corde ab ipso petunt. Ipse est sufficientia eorum qui in ipso sperant & confidunt. Qui sperant in domino (inquit Esaias) mutabunt fortitudinem: assument pennas ut aquilae: current & non laborabunt: ambulabunt & non deficient. Ipse est qui in nobis ope-

DD iij ratur

DE VOTIS MONASTICIS

ratur ut velle, ita & perficere pro bona voluntate. Ipse est, qui dat spiritum bonum petentibus se. Cuius sponsores certum habemus Christum, cui si confidentes, fideliter instantesque eundem petuerimus, nos non destituet: nisi ipsa mentiatur æterna veritas. Si in natura esset virginitas, non haberet meritum: sed quia in natura non est, sed supra naturam, recte de ea affirmat Ambrosius, quod vita sit non humana, sed angelica, in carne præter carnem vivere. Quod ut possis, scire debes cum illo sapiente, cuius donum sit, & illum adire humiliter, confidenter, & fideliter, nec tibi deerit.

Orthodoxe sane, breuiter & luculenter (ut fere vniuersa) dictum Matthæi locum ille Theophylactus explicans. Postquam, inquit, dixerunt apostoli, melius esse non venire ad nuptias, dicit dominus, magnam esse virginis possessionem: at non ab omnibus recte seruari, sed ab his duntaxat, quorum cooperator est deus, & quibus datum est. Illis autem datum est, qui petunt. Petite, inquit, & accipietis. Et post aliqua interposita. Volens autem nos sponte operari virtutem, inquit, qui potest capere capiat. Non enim cogit virginem esse, neque nuptias destruit, sed virginem præfert. Hactenus ille. Chrysostomo vero eadem verba Christi explicanti, videtur ideo Christum induxisse, aut præmisisse duo illa priora eunuchorum genera, ut nobis persuaderet possibilitatem etiam tertij, atque ad ipsum induceret. Posse autem, inquit, perpetuam nos seruare continentiam, docet Christus dicens. Sunt eunuchi, qui ex ventre matris ita nati sunt: & sunt, qui ex hominibus facti sunt. Et sunt, qui seipso castrauerunt propter regnum celorum. His omnibus ad optandam eligendamque inducit virginem. Possibile nanque id esse hominibus, hoc fere modo confirmat. Cogita tecum, si aut natura eunuchus esses, aut iniuria hominum sic effectus, quid faceres: cum & istiusmodi voluptate careres, & nullam eius carendæ mercedem consequereris? Gratias igitur deo agas, quia magna præmia, rutilantesque coronas habebis, si ita tua voluntate viues, quemadmodum illi necessario, sine aliquo eius præmio: quod multo, quam illi, tu facilius & iucundius poteris, tum, quia spe retributionis roboraris: tum, quia conscientia virtutis gaudes. Et ad hæc, non ita ingentibus cupiditatis fluctibus iactaris. Hæc ille Chrysostomus. Qui etiam hom. XVII. in epist. ad Hebræos habet in hæc verba. Non oportet, inquit, dicere, non possum continere, &c. Multi non possunt: sed quia non volunt. Si enim voluerint, omnes potuerint. Propterea & Paulus ait. Volo omnes esse sicut me ipsum. Quia sciuerat, quod omnes poterant esse sicut ipse. Non enim si impossibile esset, hoc dixisset: ut autem tales simus, & voluntate, & conatu opus esse consequenter demonstrat. Ita quoque Originem supra dicentem audisti. Magna, inquit, res est, propter regnum dei se castrare, & eunuchum facere, quod non capiunt omnes, sed quibus datum est. Datum est autem omnibus, qui eiusmodi gratiam sibi a deo petunt. Est

CONTROVERSIA XIII.

Est proinde dei dono (quod nemini negat, qui ipsum pie ac fideliter petit) nobis possibilis continentia; & benignus dominus etiam sua dona sibi voueri offerriq; grate accipit. Quid ego (inquit ille fidelis David de votis loquens, quæ deo, in impensam ædificandi a Salomone filio suo eius templi obtulerat.) Quid inquam ego, & quid populus meus, ut possimus hæc tibi vniuersa promittere? Tua sunt omnia: quæ de manu accepimus, tibi dedimus. Peregrini enim sumus coram te, & aduenæ sicut omnes patres nostri. Dies nostri sicut umbra super terrā, & non est mora. Domine deus noster, omnis hæc copia quam parauimus ut ædificaretur domus nomini sancto tuo, in manu tua est, & tua sunt omnia. Scio deus meus, quod probes corda, & simplicitatem diligas. Vnde & ego in simplicitate cordis mei, lætus obtuli vniuersa hæc. Et populum tuum, qui repertus est hic, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria domine deus Abraham, Isaac, & Israel, patrum nostrorum, custodi in æternum hæc voluntatem cordis eorum; & semper in venerationem tui, menses ista permaneat. Agnoscit, ut vides, ille, dei dona esse, quæ & ipse, & populus suus deo obtulerant: nec minus deo grata fuisse eadem, propter simplicitatem cordis, hilaritatemq; offerentium, & venerationem diuini nominis non dubitat. Quæ tamē & ipsa, esse dona spiritus sancti & inesse nobis a deo, æque certum est. Quid igitur prohibet, perpetuam continentiam rem votiuam esse, etsi sit donum diuini spiritus?

Certe vniuersa ita habuit, accepit, & intellexit ab initio Christi ecclesia: & qui eandem deo vouerunt, non nisi damnabiliter posse respicere reuero & reuerti ad nuptias, omnium orthodoxorum, sanctorumq; patrum est concors sententia. Quam, ut ex doctrina & traditione apostolorum ipse testificetur & affirmet Dionysius, paulo post audies. Ignatius diuini Iohannis, seu collega, seu discipulus, epistola octaua, qua singula pene menbra ecclesiæ suorum officiorum admonet, sic etiam deo sacras virgines compellat. Virgines, inquit, agnoscant, cui se consecrauerunt. Certum est proinde etiam tunc fuisse quam plurimas, quæ virginitatem suam consecrauerant deo, quas sui voti, suæq; fidei admonet. Origenis paulo ante audisti testimonium. Audisti quoq; & Cypriani, qui lapsas a voto, non mariti, sed Christi adulteras pronunciat. Diuus Hieronymus eandem sententiam ex verbis apostoli confirmat & astruit. Et si, inquit, nupserit virgo, non peccauit. Non illa virgo, quæ semet dei cultui dedicauit. Harum enim si quæ nupserit, habebit damnationem: quia primam fidē irritam fecit. Si quis autem de viduis hoc dictum obiecerit, quanto magis de virginibus præualebit? cum etiam his non licet, quibus aliquando licuit? Virgines enim quæ post consecrationem nupserint, non tam adulteræ, quam incoestæ sunt. Hæc ille. Augustinus, nec ob lucrādum salutem proxiimi, licere docet uxorem ducere ei, qui cōtinentiam deo vouerit. Nullo enim modo debet, inquit, ista compensatiōe peccare, ut ideo credat uxore sibi

DE VOTIS MONASTICIS

sibi esse ducendam, quia promisit quæ nuptias eius appetit, se futurâ esse Christianam. Quod enim cuique, antequam vouisset, licebat: cum id se nunquam facturum vouerit, non licebit: si tamen id vouerit, quod vouendum fuit, sicut perpetua virginitas. Et post pauca interposita. Hæc ergo, & si quæ alia sunt, quæ rectissime vouentur, cum homines vouerint, nulla conditione rumpêda sunt, quæ sine vlla conditione vouerunt. Quia & hoc dominum præcepisse intelligendum est. Vouete & reddite domino deo vestro. Vnde Apostolus de quibusdam, qui continentiam vouent, & postea nubere volunt, quod eis antequam vouissent vtiq; licebat. Habentes, inquit, damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt. Nihil igitur expedit, quod illicitum est, & nihil quod prohibet dominus, licitum est. Hactenus ille.

Magnus ille Basilius, etiam horribili exemplo atq; exitu Ananiæ & vxoris eius nos admonet, diligenter perseverare in his quæ deo obtulimus ac vouimus. Nam cuique ab initio, inquit, quod vitæ genus cupiat, modo concessum, hoc inire ac optare licet, siue in matrimonio, siue cœlibem vitam agere. Quando vero se deo autorauit semel per vitæ continentiam ac perpetuam castitatem, hoc detrectare non licet, nec aliter quâ aliquod munus aut hostiam deo sacram, sese deo custodire: ne sacrilegij nos dominus accuset, si dicatum ei corpus, rursus rebus prophanis, & cœmunis vitæ ministerio sordidauerimus.

Diuo Ambrosio etiam iusta causa sacerdoti videtur, ob quam se martyrio exponat, vt contradicat ne virgo deo sacra tradatur nuptui.

Beatus Gregorius anathematis mucrone confodit eos, qui sibi copulant eiusmodi, aduersus quos etiam legum Imperialium vigeat seueritas. Siquidem Iouinianus vere Christianus religiosissimusq; Imperator legem tulit, per quam capitali sententiæ subiacerent, qui sacram virginem nuptiali thoro violare auderent.

At aduersarij nostri, magnum deo obsequium se præstare videri volunt, si sanctimoniam abstractam e sancto vitæ instituto prostituât, aut in incesta copula coniungant sacerdoti aut monacho. Quorû dux ille princepsq; Lutherus, scilicet euangelicę sanctimonie puritatisque assertor, non dubitat publice affirmare, æque non esse arbitrij sui, se abstinere ab abusu & coniunctione sceminae, quam non est arbitrij sui, mas sit, an scemina. Et forte vera de se prædicat, vt qui se totum iam dudum mancipauit sathanæ: atq; illi organum atq; instrumentum per omnia obsequen-
tissimum exhibet. Aduersus quem, etiam Ethnicarum muliercularum & virginum multæ myriades consurgent in iudicio. Quem qui aduersus euidentem diuinarum scripturarum autoritatem, & totius ab initio catholicę ecclesię, orthodoxorum, sanctorum, doctissimorumq; patrum nostrorum sententiam, hac in re sequi audent, quanti salutem suam faci-
ant, nulli sanæ mentis obscurum est.

Philo

CONTROVERSIA XIII.

Philo ille, in ipso nascentis Christianæ ecclesiæ exordio, institutum ac formam vitæ eorum describens, qui renunciatis quæ huius mundi sunt omnibus, seipso deo proprie deuouerunt: Cum viris, inquit, quos diximus, sunt & sceminae, in quibus plures iam grandæ sunt virgines, integritatem casti corporis, non necessitate aliqua, sed deuotione seruantes: dum sapientiæ studio semet gestiunt, non solum animo, sed & corpore consecrare. Et hoc vitæ institutum, eo tempore fuisse diffusum in vniuersas pene orbis regiones prædicat. Quod, ut vides, habebat, ut eius cultores, integritatem casti corporis, non coacti per necessitatē, sed sua sponte deo deuouerent, & voto consecrarent.

Et hætenus de prima parte monasticæ, hoc est, continentia perpetua, quam sanctam, salutarem, deo singulariter placentem, & rem votiuam esse, nec nobis impossibilem, cum dei adiutorio parato omnibus, qui ipsum fideliter implorant. Quam quisquis vouerit, non possit nisi damna biliter reuerti ad nuptias, quibus sibi ipsi spontaneo voto interdixit: satis, ni fallor, superq; a nobis demonstratum est.

Nullius proinde momenti est ratio aduersariorum aduersus votum castitatis, in qua ponunt, velut per se notum, eandem esse impossibilem homini, & propterea rem votiuam non esse.

Cui cum addunt, votum obligatorium, voluntarium esse oportere: hoc est, sponte & cōsulto susceptum: nō imus inficias, quod ad ipsum caput, & rei substantiam attinet. Proinde, si qui inuiti cogerentur se subdere instituto monastico, atq; ipsum etiam voce tenus profiteri, non teneri eo, in confesso est. Sed qui sua illi sponte se subdidit, quamuis rei pōdus cum vouerit, intime, quemadmodum post longo experimento doctus, non intellexerit, nec omnia quæ forte hoc genus vitæ secum trahit incommoda: non licet illi, quod vouit, abijcere. Non intellexerāt illæ viduæ, de quibus Paulus, quando continentia perpetua se manciparent, in tantum se catullituras: attamē cum vouerent, intelligebant rei caput quam vouebant: & ob id fracti voti condemnantur ab eodem apostolo. Non est ut speret quisquam, citra tentationem consummare opus bonum, præsertim arduum, quod si tentatis, mox liceret iugum proijcere, quod tandem meritū. Tēratio firmitatē nostrā examinat: cōcedentē vero illi cōdemnat: non probat, non liberat. Regnū coelorum vim patit, & violenti rapiūt illud. Nec quisquam coronatur, nisi qui legitime certauerit. Proinde, hac causa, maximam monachorum monacharumq; partem a voti obligatione pronunciare liberos, quasi non voluntarie, hoc est, non satis consulto vouerint, est impudens calumnia: & cui palam contradicit Apostolus. Et certe, qui pium votum, ob nonnulla quæ post votum experiuntur incommoda, deserunt: & abijcentes iugum cui ultro se subdiderunt, contrario illi iugo coniugij, quamuis falli & incesti, sese astringunt: non effugiunt incommoda, sed versuram faciūt: idq; grauiori scenore, dum illas domesticas

DE VOTIS MONASTICIS.

sticas & assiduas, perpetuasque curas vxoris et liberorum suscipiunt, pro facianda prurientis carnis libidine, quæ paulo post ætate, etiam per se, de feruere inciperet. Qua ingrauescente, cum illa abiit, manet perpetua, cui se submiserunt, ista seruitus. Incipit displicere thorus incoestus: præsertim, cum quantumvis sibi persuadere quærant se coniunctos legitime: fieri non potest, quin reclamante constanter scriptura, ecclesia & orthodoxis patribus omnibus, vt sanctissimis, ita & doctiss. contra stet ratio, & secrete ogganniat auri. Itaque pro vna, eaque breui, & per se, tempore defutura molestia, triplam suscipiunt, eamque perpetuam. Prius, carnem tantum querulantem subinde sentiebant: nunc simul & carnem, & conscientiam: idque sine fine & perpetuo. Carnis molestiam ab vxore, liberis, & vitu habebunt eiusmodi, dicit Apostolus, etiam de his qui legitimo matrimonio in Christo coniuncti sunt. Ad hæc, misera illos torquet conscientia: eo grauius, quo factum interius inspexerint. Videas proinde inter illos, qui coniugium illud suum, quam coelibatum, multo ferant grauius. Quin & coniugij illius, non magna apud eos esse potest æstimatio: de quo, an coniugium sit, nemo tam certo sibi persuadere potest, quin dubitet etiam quicquid dicat aliter. Hinc subit, fornicationem esse, post votum concubere. In vno an pluribus, quid refert? Vt facile periurant, qui iurant in ligno aut lapide: quod certam diuinitatis opinionem, tametsi cum vulgo currant, fere non habeant: & quomodo magni facerent fidem datam homini, qui initium fecerunt a deo peierandi? Sed in hæc obiter.

Æque nullius momenti est altera ratio, qua assumitur: Votum castitatis aduersari diuino præcepto, huic nempe quod dictum est per Apostolum. Vt propter fornicationem vnusquisque suam vxorem habeat, cum certum sit, eodem ipso teste Apostolo, illud ipsum, dictum ab eodem secundum indulgentiam, non secundum imperium. Alioqui optabat nos omnes esse continentes, sicut se. Nam si præcepisset Apostolus propter fornicationem vitandam nubere, quid est quod subdit consilium de virginibus innuptis, & viduis, ne contrahant, sed vitam coelibem agant? Consultit, inquam, tanquam melius aliquod, quam si nuberent. Qui matrimonio, inquit, virginem suam iungit, bene facit: qui non iungit, melius facit. Audis bonum, audis & melius. Quid igitur? An virgines & viduæ innuptæ non tenentur fornicationem vitare? Tenentur sane. An forte non sunt ex carne & sanguine, quæ stimulum carnis nunquam sentiunt? De talibus ipse non loquitur, qui optabat eas manere sicut se: quamuis etiam ipse supra modum vexaretur carnis stimulo. Non est ergo alicui præceptum, vitandæ fornicationis causa nubere: cum aliter possit cum diuinæ gratiæ adiutorio fornicationem vitare. Sed quia hoc arduum est, & excentia: qua qui spontaneo voto se priuarunt, illis non solum nubere, sed etiam velle nubere, damnabile est, vt diui Augustini verbis dicam, stat enim

CONTROVERSIA XIII.

enim æternum illud fundamentum. Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Nam quod fidem hic votum aut sponsionem intelligat Apostolus, ex verborum circūstantia tam est evidens, ut de eo nemo vnquam dubitauerit: tametsi aduersarij frustra quærant calumnias & calumnias, quibus clarissimam hanc apostolicam sententiam adulterēt. Loquitur enim de his viduis Apostolus, quæ eo tempore ad sanctorum ministerium & hospitalitatē ex communibus ecclesiæ elemosynis exercendam, quo & ipse ex eisdem viuerent, eligebantur, vltro professæ pudicitiam. Quando eiusmodi hoc erat officium, quod eis non congruebat cum coniugio, quod mariti & liberorum curam requirit: nec liberum finit ministrare hospitibus, & in hoc esse totas. Ad quod cum nōnunquam admitterentur iuniores, quæ cum luxuriari cœpissent, & pasci volupe ex Christi elemosynis, quod ille luxuriari in Christo dicit, carnis pruritus non ferentes, rursus nubere volebāt: habētes, inquit, damnationē, ex eo quod hoc ipsum vel voluerunt. Quare? quia primam fidem, & continentiaē sponsionem, irritam fecerunt. Itaq; huic malo occurrere in futurum & prospicere cupiens Apostolus, Timotheo præcipit, ut non nisi bene probatas ante, easq; senes, & minimum sexagenarias, ad hoc deligeret officiū: Ne dubitare possis, non de illa catholica, sed de sponsionis fide loqui Apostolum.

Ad fornicationem proinde vitandam, & aduersus stimulos carnis, habent hi alia media & remedia, ad quæ tenentur confugere: ieiunia, cilicia, vigiliæ, cæterasq; corporis afflictiones, quibus domatur carnis petulantia: & super omnia, orationem fidelem, instantem, & assiduam, qua diuinum implorent auxilium: quod nulli deerit, quisquis hoc pacto ipsum quæsierit, atq; implorauerit, & stupēdum sane est, quod istiusmodi tam ridiculis & futilibus argumentis, audent oppugnare tam claram lucem veritatis orthodoxæ & catholicæ.

Altera monastica pars, est suorum omnium abdicatio, & paupertas ex voto spontanea, quæ rerum huius mundi omnium contemptum pro fine respicit: ut toto animo ferantur ad cœlestia. Quam Christus sectantibus perfectionem proponit & suadet. Nam iuueni illi percontanti, quofacto sibi opus foret, ut adipisceretur salutem, cum respondisset, ut seruaret mandata: affirmanti ad hæc, ea seruasse se ab adolescentia, nunc autem perfectiora quædam quærenti, demum respondit. Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus, & veni, sequere me. Quod facienti, repromittit non solum (quod cæteris mandatorum dei obseruatoribus) regni cœlestis participium: sed aliquid magnificentius præ cæteris: nempe etiam thesaurum in cœlo. Quemadmodum & Petro, pro se & apostolis subiicienti, Ecce nos reliquimus omnia, & sequimur te, quid ergo erit nobis? Respōdit Iesus: Amē dico vobis, quod vos, qui sequuti estis me, in regeneratiōe, cum sederit filius hominis in se-

EE de ma-

DE VOTIS MONASTICIS

de maiestatis sug, sedebitis & vos super thronos duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Videtis etiam hic, nō tātum repromitti regnum cœlorum, sed singularē aliquam prerogatiuam in regno cœlorum: in quo cæteris sublimiorem gradum, & mansionem digniorem obtenturos affirmat. Neq; enim vna eademque in eodem erit omnibus conditio, vna mansio. Sed in regno, inquit, patris mei māsiones multæ sunt. Adhuc autem adiungit prædictis. Et omnis qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet: & vitam æternam possidebit. Hoc est ergo electum illud diuini verbi semē, quod vbi in terrā bonam ceciderit, & imbre diuinæ gratiæ commadefactum radices firmas egerit, fructum cētessimum facit. Neq; enim vniuersa diuini verbi semina, etiā si in bonam terram ceciderint, etiā si superfuso coelitus imbre, & solis illius radijs concocta radices egerint, sunt eiusmodi, vt fructum centesimum faciant. Sed aliud, inquit, centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigessimum. Hoc vero primi generis esse, quod fructum centesimum facit, hoc, inquam, relinquere vxorem & filios, non quos habet, sed quos posset habere, & semetipsum castrare deuotione perpetuæ castitatis: insup & patrem & matrem, & sorores & fratres, & vniuersa sua relinquere, vniq; dei seruituti se perpetuo dicare ac tradere, Christus affirmat. Quæ ne quis ad apostolos tantum dicta pertinere crederet: Omnibus (vt Hieronimus illius verbis dicam) qui vniuersa reliquerunt propter nomen eius, & seculi contemptu ipsum sequunt, cētissimi fructus copiam pollicetur.

Falsissima proinde est, quam aduersarij hic comminiscuntur, distinctio: qua de ea tantum suorum omnium desertione loqui Christum volunt, quæ necessario fit, vi persecutionis tyrannicæ: eam vero quæ vltro a nobis, & absq; necessitate eiusmodi assumitur, deuotione spontanea, non probari a Christo: quod opera nostra, a nobis electa, sint cultus inutiles. Nam certum est, semen illud fructus centesimi, commendari quidem nobis, & proponi vt perfectius: non tamen, vt id ipsum suscipiamus, centesimumq; omnes fructum producamus, a nobis exigi. Quando & cum sexagesimo, & trigesimo etiam fructu, pius dominus nos benigne excipit. Perfectiora enim illa nō sunt omnium, nec exiguntur ab omnibus. Nec vllā illic persecutionis, aut violentiæ tyrannicæ mentionem fecit Christus: sed iuueni se interroganti dixit, vt si vellet, non saluus, sed perfectus esse, iret & sua diuendita distribueret in pauperes: atq; ita expeditus nudusq; nudum sequeretur Christum. Huius faciendi non datur copia, vt gente persecutione & vi tyrannica. Nō licet tunc vèdere sua pro suo arbitrio, & distribuere in pauperes: vt quæ fiscus, velut damnatorum bona sibi vendicat. Certum est præterea, apostolos nulla vi, aut necessitate eiusmodi, sed spontanea electione reliquisse sua omnia. Atq; certum est, eos qui Hierosolymis se adiunxerant illi instituto vitæ apostolicæ, vt diuenditis

CONTROVERSIA XIII.

ditis suis omnibus, eorum pretia ad pedes apostolorum ponerent: & nihil sui sibi reseruantes, vitæ communium cum cæteris se adiungerent atque astringerent, nulla tyrannicæ persecutionis necessitate, sed spontaneæ deuotionis arbitrio, hoc ipsum fecisse eosdem. Æque & hoc certum est, quod postquam hoc ipsum ultro semel elegerant, & se suis (quo deo gratiores vicinioreque fierent) semel abdicauerant, non potuisse ipsos, nisi damnabiliter, reuerti ad propria, & spore suscepti iam instituti poenitere.

Utrumque horum demonstrant, & Petri ad Ananiam atque eius uxorem Saphirā verba, & terribilis eorundem exitus. Cur, inquit, tentauit sathanas cor tuum, mentiri te spiritui sancto, & fraudare de pretio agri? Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed deo.

Quid obsecro hic dicturi sunt aduersarij? An non deseruisse sua, qui tunc Hierosolymæ vitam sectabantur apostolicam? Deseruisse certe Lucas testis est, qui affirmat neminem eorum sibi quicquam seruasse proprium, sed omnia illis fuisse communia. Quotquot enim, inquit, possessores erant agrorum, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes apostolorum. Diuidebatur enim singularis (quemadmodum in eiusmodi vita communis fit) prout cuique opus erat. Quid igitur? Nunquid urgentis persecutionis necessitate ex præcepto, ne videlicet negarent CHRISTVM, hoc ipsum fecerant? Nec dum ullam coepisse persecutionem, ex Lucæ historia æque certum est. Quæ si viguisset, locus non fuisset formæ vitæ communis eiusmodi.

Sed quod spontaneæ eorum electionis deuotionisque hoc ipsum fuerat, etiam Petri verba clarissime demonstrant. Nonne, inquit, manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Vides liberi eorum fuisse arbitrij, ut illi se vitæ communis instituto adiungerent, & renunciarent proprijs. Quid igitur? Nunquid istiusmodi renunciationem non probauit Christus? Certe, probasse, & postquam spontaneæ electionis voto facta esset, eam iam ut necessariam exegisse dei spiritum, idem apostolorum coryphæus affirmat, dicens, illos mentitos spiritui sancto, non hominibus, in quorum communis vitæ institutum ac societatem se tradiderunt, sed deo, qui obliti sui voti retro respicerent. Et quod non humano, sed diuino hoc ipsum sensu affirmauerit, sequuta testatur in præuaricatores eosdem diuina ultio. Cur, inquit, tentauit sathanas cor tuum, mentiri te spiritui sancto? Non es mentitus hominibus, sed deo. Ille est, qui a nobis voti fidem exigat. Quam datam homini, si non licet fallere, deo mentiri licebit.

Sed quanto sit grauius, deo quam homini non præstare, quod promiseris, ut diuinam illam ultionem taceam, etiam ipsa illa testatur apostolica comparatio. Non es, inquit, mentitus hominibus, sed deo. Homini mentiri, non leue peccatum est, deo autem mentiri, est grauissimum.

EE ij Etiam

DE VOTIS MONASTICIS

Etiam in eo mentiri, quo tuis omnibus voto spontaneo te abdicasti, mundo renunciaſti & poſt nudum Chriſtum, etiam voluntariæ paupertatis crucem ferre, temetiſum aſtrinxisti.

Sancta proinde eſt, apoſtolico, Chriſti, & ſpiritus ſancti teſtimonio, & deo gratiſſima, & cui centeſimi fructus copiam mercedemq; reſponſum Chriſtus, bonorum omnium huius mundi, ſpontanea deuotione propter ipſum facta renunciatio.

Quod ipſum etiam ſi aliunde non pateret, quam ex communi totius ab initio Chriſtianæ (quem paulo poſt demonſtrabimus) ſenſu & conſenſu eccleſiæ, ſtupendæ proſpecto cæcitat, & excæcatæ nimis arrogantiæ foret, ſuum quem contra ſenſum, etiam ex quacunq; quæ ſibi videre tur, ſcripturarum aut rationum euidentia, e regione ſtatueret. Cum illam, columnam eſſe, firmamentumque veritatis, dubitare poſſit nemo, qui credit Apoſtolo: Cuius, & nos, illam ipſam communem ſententiam, rectæ germanæq; diuinarum ſcripturarum intelligentiæ certam eſſe regulam, & ſupra, & alibi, copioſius demonſtrauimus. Vt ſicut illi credimus, quæ ſcripturæ ſint diuinæ & autoritatis canonicæ: ita illi credamus, eam eſſe veram germanamq; earundem intelligentiam, quam eadem tanto conſenſu & conſtantia ſequitur, & ab initio ſequuta eſt.

Quis ergo aduerſarios feret, quos nihil pudet, clariſſimis diuinis ſcripturis, Chriſto, euangelio, apoſtoliſ, ſanctis omnibus, & catholicæ eccleſiæ, quam diximus, communi ab initio euidenti ſententiæ, euidenter in idem conſentientibus, audaciſſime repugnare: & inſani capitis ſui, ridicula, delira, nudaq; inſomnia, nec tecta quidem vllis diuinorum eloquiorum inuolucris & vmbraculis ex aduerſo ſtatueret?

Deſertio, inquiunt, facultatum, nec præceptum habet, nec conſilium in ſcripturis. Probatur, quia euangelica paupertas, non eſt deſertio rerum: ſed non eſſe auarum, non conſidere in opibus. Huius inſuper ſi demonſtrationem quæras, nihil inuenis, quam αὐτὸς ἔφα.

Sed aliter Chriſtus, qui illam ipſam, vt demonſtrauimus, velut ſemen centeſimi fructus, commendauit ac propoſuit his, qui ad perfectionem tenderent. Aliter apoſtoli, qui ingenti numero fideles, ſua doctrina ac exemplo, & Hieroſolymæ & alibi, ad deſertionem eiſmodi induxerunt. Quorum ille Philo, illo ipſo tempore, viuendi formam & inſtitutum deſcribit, libello de vita contemplatiua ſupplicum: quod videlicet cœleſtium contemplationi eſſent dediti, & aſſiduis orationibus inſiſterent: vt libri titulum interpretatur diuus Hieronymus. Libet autem ex illo nonnulla ad catholicæ veritatis confirmationem aſcribere.

Therapeutæ, inquit, hoc eſt, cultores aut cultrices (ita appellabantur a diuino cultu, cui ſe deuouerant ac mācipauerant) primum renūciant cunctis facultatibus ſuis: & qui ſe ad huiusmodi philoſophiam dedunt, bonis ſuis ad aliorum vtilitatem, in quorum re eſt, cedunt. Omnes vitæ ſollicitudines

CONTROVERSIA XIII.

citudines procul abijciantes, extra vrbes in agellis vitam ducunt: diffimilis vite consortia deuitant: rati hoc ipsum, arduum illud virtutis iter scandebus, impedimento esse. Et in multis orbis regionibus id genus hominum reperitur. Oportebat namque huius perfecti boni, omnem Græciam, omnemque Barbariæ participes fieri. In Ægypto tamen maior horum est copia, per singula quæque territoria: præcipue autem circa Alexandriam. Nam optimus quisque ex omnibus locis, velut ad vberis patriæ glebam festinus accurrit colonus. Est autem in singulis locis consecrata orationi domus, quam *σεμνὸν* appellant, quod nos honestorum concionem dicere possumus. In qua secedentes, inquit, honestæ & castæ vitæ mysteria celebrant: nihil illic prorsus, quod ad cibum potumque pertinet, inferentes, vel ad reliqua humani corporis ministeria: sed legis tantum libros, & volumina prophetarum, hymnosque in deum, cæteraque his similia. In quorum disciplinis atque exercitijs instituti, ad perfectam beatamque vitam studijs iugibus coalescunt. Et post pleraque. Ab ortu autem diei, usque ad vesperam, omne eius spatium, studiorum exercitijs ducitur, quibus ad diuinam philosophiam per sacras literas imbuunt: patrum leges in allegoricam intelligentiam deducunt. Quoniam quidem formas & imagines esse ea, quæ in legis litera scripta sunt, opinantur latentis intrinsecus profundi cuiusdam, diuinique mysterij. Habent autem etiam disputationes quasdam, & interpretationes veterum virorum: qui & autores ipsius instituti aut sectæ extiterunt (euangelicos & apostolicos libros eum intelligere est per se euident, & Eusebius Cæsariensis, diligenter annotat) quos eis allegoricæ ac figuralis intelligentiæ normam, quam plurimis scriptorum suorum constat tradidisse monumentis. Quorum illi, velut itineris sui ducum, & autorum, instituta pariter sequuntur & morem, & post pauca. Itaque non solum subtilius intelligunt hymnos veterum, sed & ipsi faciunt novos in deum, omnibus eos & metris & sonis honesta satis & suauiter compagi modulantes, &c. Continentiam vero, velut fundamentum quoddam, primo in animo collocant, & ita demum reliquas super hanc pergunt ædificare virtutes. Cibum potumque nullus eorum capit ante solis occasum, videlicet tempus lucis cum philosophiæ studijs, curam vero corporis cum nocte sociantes. Nonnulli autem, etiam post triduum in communionem cibi veniunt, quos scilicet edacior studiorum fames perurget. Iam vero hi, qui in eruditionibus sapientiæ & in profundiori intelligentia sacrorum voluminum cōuersantur, tanquam copiosis dapibus inhiantes expleri nequeunt: & cōtueniendo acrius inflammantur, ita ut nec quarto iam, nec quinto, sed sexto demum die, non tam desideratum, quam necessarium corpori cibum indulgeant, & cætera. Cum viris autem, quos dicimus, sunt & foeminae: in quibus plures iam grandæ sunt virgines, integritate casti corporis, non necessitate aliqua, sed deuotione seruantes, diuinæ sapientiæ studio semet gestant, non solum animo, sed & corpore

DE VOTIS MONASTICIS

consecrare. Indignum ducentes libidini mancipare vas, ad capiendam sapientiam dedicatum: & edere mortalem partem eas, a quibus diuini verbi concubitus sacrosanctus atque immortalis expetitur, ex quo posteritas relinquitur, nequaquam corruptelae mortalitatis obnoxia. Et post alia quanta. Tractatus autem sacrorum voluminum huiusmodi habent, ut magis sententijs allegoricis utantur. Quandoquidem omnis lex istis videtur animali esse similis: quod corpus quidem habeat, ipsam literam, & ea quae secundum literam designantur: animam vero, occultam in litera, spiritualem & inuisibilem sensum. Quem illi ab autoribus suis edocti, sublimius & nobilius, velut inspicientes per speculum, contemplantur: ex ipsis etiam nominibus, admirandas quasdam species intelligentiae proferentes. Addit de eisdem. Ut seorsim quidem viri, seorsim etiam foeminae in iisdem locis congregentur. Et ut vigilias peragant psalmodiae & orationi vacantes (quemadmodum, inquit Eusebius, apud nos fieri moris est: & maxime diebus illis, cum passionis dominicae solennitas celebratur: cum ieiunijs pernoctare, & lectionibus sanctis auditum praebere consueuimus) utque vnus ex omnibus consurgens in medio, Psalmum honestis modulis concinat, & ut praecinenti ei vnum versicolum, omnis multitudo respondeat. De victu vero affirmat, neminem eorum vinum nec gustu quidem cōringere, sed nec quemlibet carnem: tantum autem aquam esse eis potum, & panem cum sale vel hysopo cibum. Describit praeterea quemadmodum & sacerdotes & diaconi aut ministri, sua inter illos officia exhibeant: utque his omnibus episcopalis apicis sedes superemineat. Hæc ille Philo Hebræorum doctissimus, illis ipsis temporibus apostolorum. (Siquidem sub Claudio Romam venisse, & PETRI prædicantis colloquijs adhæsisse, memoriae proditum est) Iudæus quidem, & qui Christo (quod equidem constat) nomen non dederat: tamen apostolicorum virorum, & instituti sanctissimæ vitæ eorum admirator, in laudem eorundem, quasi in suam gentem redundante hac gloria, eloquentiæ suæ monumentis illud ipsum commendauit posteris: Siquidem ille Eusebius autor est, Marcum a beatissimo Petro missum in Ægyptum, apud Alexandriam primum Christo constituisse ecclesiam. Et quod apostoli apud Hierosolimam, etiam ipsum per Ægyptum & apud Alexandriam placasse illius vitæ communis, dei cultui ac seruitijs prorsus deditorum ac deuotorum sanctam plantationem. Quemadmodum & cæteros per orbem apostolos fecisse, nihil dubitandum est. A quibus, successionem continuam, sed non pariter sanctitatis, venit ad nos. Quæ, quod nunc degenerat, ut vniuersa religio, non instituti (quod sanctissimum esse, & ab ipsis apostolis, autore Christo, & doctore spiritu sancto coepisse & traxisse originem, nihil dubitandum est) sed hominum culpa est. Quæ facit, ut in omni vitæ instituto, in ipsa denique Christiana religione, in ipso Christianismo, inueniantur

CONTROVERSIA XIII.

tur & errores, & abusus grauissimi. Reformandum proinde, quantum eius licebat aut fieri poterat, per eos, quorum hoc incumbit officio, ad normam illam pristinam fuerat. At abrogandum per aduersarios non fuerat: nec persuadendum hominibus, ipsum esse inutile, perniciosum, Christi euangelio contrarium, & proinde non teneri eo, qui illi sese mancipassent ac deuouissent deo, sed libere posse abijci.

Cuius cum formam vniuersam, vt ab ipsis apostolis cepit, nemo luculentius, maiori fide, autoritateq; ipso Philone libro memorato expressit (qui ante annos duodecies, tredecies, & eo amplius centenos, a sanctis patribus, vt ex D. Hieronymo, & illo Cæsariensi Eusebio facile videre est, indubiæ veritatis testimonium habuit (non piguit eam ipsam, eius verbis hic ascribere aliquanto prolixius: quo aduersarios nostros impiæ cæcitatibus, & cæcæ impietatis atq; impudentiæ suæ aliquando pudeat reincipiat. Vides enim etiam illo ipso tempore, illorum deo mancipatorum institutum habuisse: In primis, renunciationem abdicationemq; suorum omnium: Deinde, & continentiam perpetuam, ex vltro deo uocatione facta, qua illi seipsum sponte sua consecrauerunt. Quod autem idem illi, etiam obedientiæ illorum qui in congregatione & vita communi eiusmodi ipsis præerant, sese subiecerant: necessario requirit vitæ illius communis ratio, quæ sine ordine & varijs ministeriorum gradibus atq; officijs, & in his præcipiendi autoritate, in his obediendi necessitate, nec ad momentum subsistere posse, per se est euidentius & notorium.

Sed ne dicti Philonis testimonium, quancumq; imo maximi sit ponderis, & a sanctissimis illis patribus nostris, & testibus irrefragabilibus, certum veritatis testimonium acceperit, velut singulare ex illo seculo primo nascentis ecclesiæ, repudiari ab aduersarijs possit, & in dubium eius reuocari autoritas, adiungemus eidem, eiusdem temporis, ex nostris testibus alterum, illum Dionysium, beatiss. Pauli discipulum: qui etiã formam ritumq; consecrationis, pfectionisq; monasticæ, qualis ab apostolis instituta, tunc obseruabatur per ecclesiam, describit cap. VI. hierarchiæ ecclesiasticæ.

Porro, inquit, purgandorum omnium excelsior & sublimior est ordo, monachorum sacra dispositio, aut sancta distinctio. Expiatione omni, tota virtute, atq; exactissima suorum operationum castitate munita, &c. Inde diuini duces nostri, appellationibus eos sacris dignati sunt: partim terapeutas, id est, cultores, a sincero dei famulatu & cultu: partim monachos, ab indiuidua & singulari vita vni deo intenta appellantes: tanquam quæ sanctis complicationibus, aut conuolutionibus inseparabilium (ita vocat spiritualia, perpetuæq; bona, quæ veræ sunt hominis diuitiæ, nec inuitis auferri possunt) illos ipsos in diuinam & deo gratiam vnitatem promoueat. Quapropter, & perficientem eis donauit gratiam diuina sanctio: & quadam eos consecratiua inuocatione dignata est, & cætera.

DE VOTIS MONASTICIS

Deinde eam ipsam consecratiuæ illius inuocationis simul & monasticæ professionis, qualis tunc erat, formam ritusq; describens.

Stat quidem, inquit, sacerdos ante sacrum altare, monasticam inuocationem psallens. Ille autem post sacerdotem astat, non vtrunq; ponens genu, non alterum, non habēs imposita sacra eloquia capiti: verum sacerdoti tantum astant, mysticam super illum inuocationē prosequētī. Quæ finita, sacerdos ad eum accedens, interrogat primum, an renunciet, diuisibilibus (hoc est, perituris, & quæ in aliam nos vitam non comitabuntur) omnibus: nō solum conuersatione, sed etiam phantasīs eorundem, (hoc est, non solum ab illis re ipsa separari consentiens, sed etiam amore & affectu, nec retro ad illa, quibus renunciauit, respicere.) Deinde, perfectissimam ei vitam exponit. Illud aperte contestans, oportere illum, medio, longe antecedere. Vbi vero ille hæc omnia intente promiserit, cōsignans eum signo crucis sacerdos tondet, trinas diuinæ beatitudinis personas in clamās, exutumq; veste omni, aliā induit. Et cum sanctis alijs qui ipsum astant, viris ipsum salutans, diuinorum mysteriorum participem facit. Quorum sacrorum rituum idem ipse Dionysius mysteria significatio- nesq; deinceps explicat.

Hæc audiant & perpendant omnis religionis & vitæ sanctioris hostes, qualis ab ipso Christianæ ecclesiæ initio, monasticæ consecrationis, professionisq; forma, ab ipsis diuinis ducibus nostris, Christi apostolis instituta fuerit. In qua videtis, voto se obstrinxisse monachos ad renūciationem diuisibilium omniū, & ad vitæ perfectioris sectandū institutum. Vbi, inquit, hæc omnia intente, pmiserit. Porro, renunciatio illa diuisibiliū nomine, omnia huius mundi caduca, perituraq; & a quibus in morte necessario separamur ac diuidimur, complectit: quibus vniuersis renunciabāt, hoc est, patri, matri, fratribus & sororibus, vxori deniq; & liberis non q̄s habebāt, sed quos potuissent habere: videlicet semetipsos castrātes & eunuchos faciētes, ppter regnum cœlorū. Videtis etiā tūc a sanctis apostolis appellatos terapeutas, hoc est, cultores, atque etiam monachos. Nec minus capitis rasura & vestimētorū habitu discriminatos a Christi anis reliquis. Supra quorum (quam omnes in baptismo fecimus) professionem, quantum eorum superaddiderit professio, his duobus irrefragabilibus testibus ex illo ipso apostolorum seculo, Philone, inquam, & Dionysio, iam euidentē factum est. Ab ipsis itaq; vt audisti, apostolis, monasticæ vitæ institutum cōtinua successionis serie ad nos vsq; ptractum, etiā D. Hieronymi, Ambrosij, Basilij, Nazianzæni, Augustini, Chrysostomi, Martini tēporibus, toto orbe fuisse celebre & eisdē votis, quibus nunc, & a principio, etiā tunc fuisse astrictos monachos, nēpe pfectæ renunciationis mundi ac diuisibilium (vt Dionysius loquit) omnium quæ & voluntariā paupertatē, & continentiā perpetuē complectit, eorum scripta demonstrant, imo quod illi ipsi fere omnes, eiusdem instituti sectatores

CONTROVERSIA XIII.

res fuerint. Quorum Hieronymus, quod ipse eius vite institutum, quam formam & regulam, in vasta illa Orientis solitudine, arctioris illius Christi militiae tyro factus, cum iisdem sanctissimis monachis quadriennium conuersatus, didicerat; deinde apud Bethleem, eidem se voto astringens, etiam alios docuit; & sanctam vtriusque sexus societatem Christo congregauit. Idem fecerunt Martinus in Gallijs, Basilus in Oriente & Septentrione, Augustinus in Africa: ab utroque horum conscripta etiam suis certa viuendi regula: quam sequuti, commodius ac facilius finem monasticæ, quæ est mentis puritas ac sanctimonia, in ea quam profitebantur, mundi & diuisibilium omnium renuntiatione, inoffensoque pede attingerent: habita perpensaque & locorum ratione & temporum. Quorum illius regulam, vniuersi pene per Orientem, sequuntur monachi. Huius vero pars magna per Occidentem monachorum.

Tametsi temporis successu collabescente post disciplina monasticæ, Benedictus in Italia, & aliquot post seculis Bernardus in Gallijs, eandem resuscitare conati sint: Idem fecerunt post hos etiam Franciscus & Dominicus: fecit & ille Bruno Carthusianorum pater, & alij nonnulli. Quorum regulas ac viuendi formulas, ut utiles, sanctas, conducentesque ad finem professionis monasticæ, approbavit sedes apostolica, quæ etsi diuersæ videantur, ut etiam diuersa diuersis magis congruunt, ordinante hoc ita diuino spiritu, quo quisque inueniret aliquam sanctioris illius vite formam, quæ suo congrueret ingenio: in eo tamen, quod substantiale est professionis monasticæ, omnes conueniunt. Qui nihilo minus ipsi, seu Basilus, seu Augustinus, Benedictus, & cæteri, professores sunt, non auctores monasticæ: quæ alium quam CHRISTVM autorem non agnoscit, & eius spiritum: in quem, non in Basilium, Augustinum, aut Benedictum peccant, qui suæ professionis aut præuicinatores aut desertores sunt. Illius se cultui deuouerunt, non homines, CHRISTVS a quo eius spiritus is est qui consulit, qui hortatur, qui inuitat, & velut agnoscet quidam, præpositis præmijs, generosos spiritus ad perfectum mundi contemptum, & omnium transitoriorum renuntiationem excitat: quo vnum ipsum meditemur, vnum sequamur, perque eius ingrediamur contendamus vestigia. Ipse sponsus est, Basilus, Augustinus, Benedictus, amici sponsi sunt: Illi, non sibi, suos congregant, & perfectius præuolgo Christianorum coniungere satagunt. Quid igitur? Hi ne omnes, qui propter regnum cælorum se castrauerunt ab initio, Moloch coluerunt, ut impudentissime blasphemant aduersarij? Quam sit ergo falsa, & quam impudens aduersariorum assertio, qua nuper natam professionem monasticæ affirmant: nec fuisse D. Augustini, aut Hieronymi temporibus, sed esse meram traditionem humanam, imo pharisaicam, verum ludium, & frigidas cæremonias, ex his opinor quilibet ipsa luce clarius, ipsa certitudine certius intelligit.

Sed

DE VOTIS MONASTICIS

Sed inuenit ubiq; impietas, quæ ubiq; quærit, scandala, inuenit inquã ubiq; aliquid, quo suam impietatem cõfirmet. Habebat primitiua illa ecclesia in totum orbem dispersa, per vastas eremorum solitudines, gregatim habitantia monachorum agmina: nõ, vt nunc conclusa communibus muris & septis, sed diuisim habitantia: ita tamen, vt eiusdem sodalitij esset societas & communio, sub vno aliquo patre aut abbate & præfectis ac magistris, qui in spiritali illo exercitio tyronibus præerant: qui & statim ad diuinarum lectionum & psalmodiarum frequentationem, & diuinorum mysteriorum participationem conueniebãt temporibus, in suis illis, spiritali exercitio & orationi dicatis domibus, & mittebatur cuiq; etiam sine obligatione & voto, se illis adiungere, & manere institutionis causa quamdiu liberet, atque etiam recedere. Qui autem eiusmodi iam se instituto obligauerant: non se obligarant, eodem illo in loco, eodemq; sodalitiõ consistere perpetuo: sed licitum illis erat, cum patris prestita licentia, se conferre ad aliud aliquod eiusdem professionis atque instituti sodalitiũ, si quod existimarent suo instituto magis congruere. Id quod sæpe fecisse illos legimus. Ex quo imaginantur isti, liberam tunc, hoc est, absq; votis, fuisse monasticen: & inter monasteria & pædagogia ab initio interfuisse nihil, quod plane est a veritate, vt demonstrauius, alienissimum. Post etiam septis certis includi eos cõceptum est: & vt distinctæ præscriptæque apud diuersos receptæ erant viuendi formulæ, quamuis ad vnum finem monasticæ tendentes, etiam & hoc receptũ est, vt certo, cui placeret, quisq; sodalitiõ se etiã astringeret: & ad præscriptã quæ apud eos erat, viuendi formulam. Hæc vna, mutata reperitur ab illa priori, libertas monasticæ: cuius tamen tunc, quã nunc, infinito pene erat vita rigidior, & qualem horum temporum mores non reciperent.

Sed detrahit, inquiunt, euãgelicæ libertati professio monastica: vt quæ votis & baptismo emissis a nobis, alia insuper superaddere nititur.

Mira profecto stupendaq; est istorum hominum cæcitas. Quasi vota non sint obligationes spontaneæ ad ea, ad quæ communi lege non obligantur omnes homines, & quæ alioqui, sine dei offensa potuissimus omittere. Non obligabãtur cæteri Iudæi ad ea, ad quæ Nazaræi, qui specialem se voto ac deuotione consecrauerãt domino. Nec Christianorum vultus, ex Christi lege obligatur, suis omnibus diuenditis, & in pauperes distributis, sine proprio & in paupertate viuere. Attamen Ananias cū Sapphira, postquã se illi instituto (quod hoc requirebat) vitæ apostolicæ viam tro dederãt ac deuouerant, damnationis sententiã reportauerũt, quod partem suorum sibi reseruare conati sunt. Dicitur, pinde in Deuteronomio. Si nolueris polliceri, absq; peccato eris: quod autem semel egressum est de labijs tuis, obseruabis & facies, sicut promisisti coram deo tuo, & propria voluntate & ore loquutus es. Et ad Ananiam Petrus. Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? hoc est, in tuo

in tuo erit arbitrio renūciare tuis, atq; ea in commune conferre, aut non renūciare.

Quod autem hoc ipsum affirmant aduersari libertati euangelicæ, sui perpetuo sunt similes: & demonstrant se non admodū intelligere, quid, aut de quo loquantur.

Est libertas euangelica, eadem quæ libertas spiritus, libertati carnis opposita aut contraria, & hæc sibi inuicem aduersantur in nobis: caro inquam, & spiritus, hoc ipsum affirmante Apostolo: quia caro cōcupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: & in diuersum ab his attrahitur in medio posita anima, vt supra nō semel explicauimus. Carnis affectus sunt, quibus infra nos deijcitur, cum illis permittimus habenas & gubernacula: & ad omne vitium sollicitamur & attrahimur. Spiritus vero, velut cœlo ducens originem, inde nos abstrahit: illo autē reuocat. Horum, quantum vnum deprimitur infirmaturq; tantum roborari alterum certum est, vt robusta dominanteq; carne, & desyderijs concupiscētijsq; eius vniuersum imperium obtinentibus in regno hominis, seruitute oppressum in angustum coartari, peccatorumq; velut vinculis cathenatum iacere spiritum: ita vt vix persentiat conatus eius inualidus, cōtra vero dominante hoc, & obtinente imperium: antagonistam eius, illam carnem peccati, conteri, subiugari, opprimi, atq; adeo mortificari. Quod quo hic facit diligentius, vehementius & instantius, tanto euadit potentior, & absolutius imperium assequitur. Quod charitatis regnum est, & mentis puritas.

Nunc vide, vtrius horū libertati, & vtrius seruituti, oppressioni, mortificationiq; monastice seruiat. Mihi sane videtur vel cæco id esse perspicuum. Carnis libertati, regno, ac desyderijs, mundi huius voluptates ancillantur: eam fouent, nutriūt, efferam indomitamq; reddunt. Per monasticen vero, quis omnibus, quæ huius mundi sunt, prorsus renūciat: sibi etiam permissis voluptatibus interdicit, & seipsum castrat propter regnum cœlorum: tota, in mortificanda carne est, quo vigeat liber spiritus. Eo nanque tendunt vniuersæ, etiam corporales exercitationes vitæ monasticæ, in ieiunijs, vigilijs, statis psallendi orandiq; temporibus, victus vestitusq; asperitate, lectione, doctrina, manuum labore, & honesta quauis occupatione alia. Eodem quoque spectat vita communis, a secularibus discreta, & loco, & habitu: vt vbique excludatur carnis illa libertas, viteturq; peccati occasio. Sed aduersarij nostri, scilicet spirituales homines, euangelij libertatem imaginantē consistere, in quiduis faciendi aut non faciendi licētia: hoc est, nulla lege aut obligatione astringi ad hoc aut illud, sed ex lege viuere. Quæ libertas, quia carnis libertati subscribit & amica est, necesse est vt aduerset libertati spiritus, quæ vere est libertas euangelica. Proinde vt illa restringeretur, diuini spiritus consilio per sanctos apostolos, apostolicosq; viros introductum est institutum illud

DE VOTIS MONASTICIS

illud vitæ monasticæ, aut terapeutarum: quemadmodum paulo ante de-
monstrauimus.

Sed votum, inquiunt, baptismi, libertatis est, per quod cum Christo,
omnium & creaturarum, & temporum, & locorum efficimur domini.
Cui aduersari volunt, vt quis se seruituti astringat.

Si baptismi voto, libertati Christianæ asserimur: liberum ergo per id
nobis erit etiam vouere, & cui placet instituto vitæ addicere, quod ad salu-
tem nobis existimamus conducere. Quod vbi fecimus, ex eodē iam bap-
tismi voto, quod deo atq; eius mandatis nos subiicit & astringit, cogi-
mur suo quisque voto satisfacere. Seruitutis fons, est coactio: libertatis
vero, propensio voluntaria. Vouent filij, quia filij, & quo perstent filij,
& patri famulentur expeditius ac gratius: non vt per votum fiāt filij. Vn-
de Christianæ libertatis, non seruitutis, votum esse cognoscitur.

Sed adhuc inquiunt, nullum vitæ genus nobis præscriptū a Christo:
sed solam charitatem, pro suo, & nouo præcepto, exegisse a nobis. Cha-
ritatem autem liberam esse oportere, vt seruiat cuicumq; velit deus: Hoc
fieri non posse, vbi certo loco & vitæ instituto te addixeris. Non licere
igitur certo se loco & statui addicere: quod hoc sit, charitatem, quæ libe-
ra esse debeat, alligare.

Sed male distinguunt hi charitatis officia: quæ primo deum, secundo
autem loco proximum respicit. Dei charitas a nobis exigit, vt omni stu-
dio in hoc simus, quo mortificato in nobis veteri Adā, ad eius nos com-
ponamus imaginem: ab eis nutu ac vultu prorsus pendeamus: vt vitæ
sanctimonia, puritate, atque omni obedientiæ studio nos demonstramus
eius legitimos esse & germanos filios. Huius esse nobis debet cura pri-
ma ac præcipua: vt in quo animæ nostræ vita & salus constat præcipue.
Prior mihi mea salus esse debet quam proximi. Quid enim pdest homi-
ni si vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentū patiat?
In hoc charitatis officio qui totus est, nec specialiter astrictus aut vocatus
ad certū vllum officium, quo proximis seruiat, suam ipsius salutem as-
gens cum omni modestia, & proximis quibus cum deger (pauci illi sint,
an multi, nihil refert) faciens quod exigit fraternæ charitatis officiū, non
est censendus deesse charitatis officio. Cuiusmodi vitæ institutum secta-
bantur & illi, quos ad Hebræos Apostolus vt digniores effert quā quos
mundus caperet: errantes in montibus, in speluncis & desertis agentes.
Sic & pñssimos quosque mundum pertæsos aut fugiētes secessisse, quo
Christianæ professioni responsum facerent, indubitatum est. Quorum
institutum & exemplum æmulantur sectatores monasticæ: nec per hoc
minus, sed perfectius satisfaciunt charitatis officio, quam si nondum er-
ga deum tales, quales exigit eius charitas, neglecta salute propria, se totos
impendere officijs in proximos.

Quod institutum, cum infamare pergunt aduersarij ex vita haud ade-
modum

CONTROVERSIA XV.

modum monastica monachorum quam plurimorum, eadem sane ratio ne ipsi derogare Christianismo possent, atque etiam euangelio: quod maxima Christianorum pars parum viuat Christiane & euangelice. Sed non sunt hec instituti, professionis, aut doctrinae: sed hominum vitia, aliter uiuentium quam professi sunt. Quemadmodum, & si quae superstitiones in sanctissimum vite institutum irrepsent, aut uiuentium animos occupauerint. In quibus pugnandum est aduersus vitia, at non interimenta rei substantia.

Et his mihi praesens controuersia satis explicata videtur: ut nihil ueeamur cuiusuis aequi bonique subire iudicium: sed nec ipsam aduersarium conscientiam, ad quam prouocare auderemus, si modo his sincere diligenterque perpensis utrinque, eandem adhibere vellent, & liberum eadem iudicium permittere. Quod quo minus possint, quam multa obestent & impediunt, cuius ille facile intelligit.

CONTROVERSIA

DECIMA QUINTA.

De coelibatu aut coniugio sacerdotum,
& voto obligatorum.

Vandoquidem & Pauli testimonio, & ipsa rei hoc attestante euidentia constat, hinc diuinam legem, religionemque & dei cultum, inde eius sacerdotium, se correspondenter necessario habere, ita ut aut translatum, aut abrogatum aut contemptum vilipensque uno, necesse sit similiter se habere & alterum: atque apud omnes

orbis terrarum nationes, apud quas viguit quaecunque, seu vera, seu falsa religio, tantum fuisse sacerdotij dignitatem, tantum apud populum sacerdotum aestimationem & reuerentiam, quanta ipsius religionis fuit dignitas, aestimatio & reuerentia. Mihi sane videtur, praecipuam causam malorum omnium, quae nouissimis his seculis inundasse in ecclesiam dei cernimus, religionis neglectae, vilipensae, contemptae, & eoque indignitate perductae, ut vilissimi quique & indignissimi stupenda audacia temeritateque in eandem insiliant, antiquent, nouent, statuunt, quisque pro suo affectu & libidine, quisque pro suo stulto ac furioso cerebro. Horum inquam malorum omnium praecipuam causam, sacerdotij, quae aliquot iam seculis fuit, vilipensionem contemptumque mihi fuisse videtur. Porro sacerdotij vilitas, contemptus & irreuerentia apud populum, primum ex multitudinem nimia: deinde ex indignitate: postremo ex vita palam scelerata scandalosaque multorum huius sacratissimi ordinis mihi pendere videtur. Multitudo haec nimia necessario etiam contemptum vilipensionemque in

FF gerit:

DE COELIB. AVT CONIVG. SACERD.

gerit: sicut contra raritas, precium, estimationem, admirationemque rebus facit. Contemptum vilipensionemque auxit, sine discretionem, sine iudicio, tam multorum ad tam sublimem gradum admissorum personalis indignitas, siue ætatem, siue prudentiam, eruditionem, cæteraque spectes, quæ ad tuendam apud populum dignitatem, auctoritatem, æstimationemque pertinent. Auxit denique stipendiorum in tam multos distributorum tenuitatem: aliorum autem, velut acquirendi victus causa, sine stipendijs promotorum, necessariorum quoque indigentia, quamobrem medicare alios videmus: alios vero in indignam sacerdotibus seruitutem, officia ac ministeria se addicere laicis. His colophonem addidit, ut diximus, vita publice scandalosa plurimorum, ac palam incontinens: & huic indignitati ac malo, fastigium ac supremam, ut sic dicam, manum imposuit. Quæ res, ut optimorum quorumque & vere Christianorum animos diu graueriter cruciauit: & iam dudum optarunt boni omnes, huic velut capitali morbo serio adhiberi efficax remedium, ab his ad quorum hoc officium pertinet, quod in eo mihi consistere videtur, si raritate, ætate, eruditione quoque, & vita singulari, atque rerum externarum decet splendore & affluentia pro tanti ordinis decetia, sacerdotes recuperarent & tuerentur deinceps sacerdotij dignitatem, auctoritatem, æstimationem, & reuerentiam apud populum, unde præcipue, nisi ego fallor, pendet nostræ religionis dignitas, vigor & efficacia, reuocata veteri & publica disciplina ecclesiæ, per quam hi deinceps continerentur in officio. Ita male congruum est, quod huic morbo sane quam grauissimo, & unde totius corporis vniuersa discrasia pendet, aduersarij adhibere moliantur antidotum: quod sacerdotio, non solum suam dignitatem non restituat, sed plane prophanum, commune & vile faciat. Quod si non tenet ad vniuersæ nostræ religionis neglectum contemptum & interitum, ego sane nihil intelligo. Nam eo consilio primum mihi negasse videntur, rem sacram, & diuinitus institutam, nostrum sacerdotium: sed solum, vocationi populi, aut magistratus sacri aut prophani, docendi euangelij, administrationisque sacramenta, alicui demandatum nudum ministerium: quod ad potestatem diuinitus institutam pertinet, nullam in ea inter Christianos esse differentiam, sed omnes eandem potestatem in baptismo accipere: humanæ inuentionis atque institutionis esse, discretionem hanc ordinis sacri & sacerdotij, quale hactenus in ecclesia celebratum est, a laico populo. Huic iacto fundamento prophanandi communisque faciendi nostri sacerdotij, hoc nunc addi volunt velut structuræ consummationem, ut plane nulla sit differentia, nullum discrimen sacerdotum a laicis: sed ut mariti sint, vxores ducant, educant liberos. Ad hæc, ne non sint omnia apud nos communia, neve vllum vite sacratioris extet vestigium, ut etiam monachi & monachæ nubant: nihil obstante voto, quo deo se deuouerunt. Quod nolunt alicuius fieri, velut dei mandato contrarium: nec solum frustra se fatigare, imo & impie agere illos affirmant, qui perpetuæ continentie

tie institutum sectantur, eo fine & consilio, vt in vitæ instituto eiusmodi deo gratiores, acceptiores, coniunctioresq; fiant; & hoc ipsum valere ad conciliandam sibi dei gratiam existimant.

Sed quanti merito facienda sit istorum hominum hac de re sententia, qua suæ ipsorum patrocinantur turpitudini, incontinentiæ & perfidiæ, etiam superiori cōtrouersia admonuimus: & quiuis ille, cui vel mica rationis & mentis sanæ superest, nec plane potionatus Circeo aliquo poculo, mirum est si non intelligat. Si cœlibem vitam ducentes isti absq; labe & querimonia, docerent istiusmodi, vt ille quondam Paphnutius in Nicæno concilio maritorum sacerdotum coniugalem vsum, cœlebs ipse, defendebat, alicuius forte momenti videri posset eorum sententia: & ex istimari, quod publicæ vtilitatis respectum haberent. Nunc cum palam sit, ventris sui ipsos, & quæ infra illum sunt, causam agere, & sua ipsorum pudenda contegere: vt etiam audiantur proferentes istiusmodi, indignum prorsus mihi videtur. Ne tamen sibi blandiantur amplius; visum est hanc etiam excutere controuersiam, & demonstrare, quam longe a clarissima veritate dissentiant.

In primis quod ad monachos & monachas, quiq; se voto perpetuæ continentiae deo consecrarunt, attinet, in præcedenti cōtrouersia euidenter demonstratum est, vt nisi damnabiliter nō possint reuerti ad nuptias, quibus sibi vltro interdixerunt: Nec votum eiusmodi vlli diuino precepto aduersari: Nec Paulum precipere, sed indulgere his qui contraria lege nulla astricti sunt, vt vitandæ fornicationis causa vxorē accipiant, quæ admodum illic euidenter fecimus. Nam qui sibi eo ipso interdixerūt, ne priore fidem deo datam irritam faciant, & ex eo damnationem incurrant, ad alia vitandæ fornicationis remedia tenentē confugere: ad quæ etiā maritos & vxores habentes, in multis casibus recurrere oportet. Quid enim viro iuueni & natura salaci, cuius vxor, graui, plixa, eaq; tali ægritudine tenet, vt cum ea habere non possit carnis commercium, dicturi sunt aduersarij: quod daturi vitandæ fornicationis consilium? An quod ille euanangelicæ puritatis apostolus Lutherus? Si vxor aut nolit, aut non possit, ancilla venito. An huic licere dicet ob fornicationem vitandam secundam vxorem accipere, commercio carnis idoneam, vt si quando, sicut fit, parum apta est vna, aptam habeat, qua vtatur, alteram? Diceret fortassis licere, quos nihil pudet dicere, quicquid suadet venter & inguina: nec dicent a principijs suis, suoq; euangelio abhorrentia. Non tamen puto, quod auderent hoc dicere velut ex communi sententia. Nimis enim impudenter dissentit ab orthodoxa veritate, & communi catholicæ ecclesiæ indubitata & certissima sententia. Si autē huic non licet ob fornicationem vitandam, fornicationem, imo adulterium committere: quæ eidem aduersus fornicationem necessario quærenda forent remedia alia, ad ea etiam ij, qui deo se consecrarunt ac deuouerunt, confugiāt. Nam ijs non solum

DE COELIB. AVT CONIVG. SACERD.

nubere, sed & velle nubere, damnabile est, vt præcedenti controuersia demonstratum est. His vero, qui neq; matrimonio, neq; coelibatui sese obligarunt, & tamen non continent, consulit vt nubant Apostolus. Melius est enim ijs nubere, inquit, quam vri, hoc est, incontinentem esse. Hoc enim peccatum est, illud licitum. Quod si castitatem vouit deo, iam neutrum melius, sed vtrunq; illi malum & vitandum est, & vri, & nubere. Illud enim semper malum est: hoc vero malum, quia contra priorem fidem quam deo dedimus. In coniugali vinculo, inquit Augustinus, si pudicitia seruatur, damnatio non timetur. Sed in viduali continentia, & virginali excellentia, virtus muneris amplioris expetitur: qua expetita & electa, & voto deo oblata, iam non solum capeßere nuptias, sed etiam si non nubatur, nubere velle, damnabile est. Nam vt hoc demonstraret Apostolus, non ait. Cum in delicijs egerint in Christo, nubunt, sed nubere volunt: habentes, inquit, damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, etsi non nubendo, tamen volendo. Non quia ipsæ nuptiæ, velut malum, damnandæ iudicantur, sed damnatur propositi fraus: damnatur fracta fides voti: damnatur, non susceptio a bono inferiore, sed ruina ex bono superiore: postremo damnant tales, non quia coniugalem fidem posterius inuenerunt, sed quia continentie primam fidem irritam fecerunt. Hæc Augustinus.

Non est proinde his melius nubere, quam vri, sed vtrunq; malum, & vtrunq; vitandum. Non est vri, tētari, vt aduersarij falsissimo intelligunt & persuadēt miseris: sed tētationi succumbere. An carnis stimulo supra modum non tentabatur Apostolus? Quid igitur? Nunquid carnis commertio, licet coniugatus, vt est multorum sentētia, sed ob apostolatus officium, quamuis sine voto, vitam agens coelibem, quod de se testatur, que fuit carnalis huius tentationis remedium: nunquid in vxoris amplexus mox ruebat, carnis stimulū sentiens? Imo alia remedia huic morbo quæ fuit efficaciat: ad ieiunia, carnis afflictiones, orationem instantem, ad diuinam gratiam implorandam conuersus est: & ventrem renescq; substrinagens, dei gratiæ cooperatus est: in ieiunijs multis, multus in fame, in oratione feruens & assiduus. Propter quod, inquit, ter dominum rogavi, vt auferret a me: & rursus, Castigo corpus meum, & in seruitutē redigo, ne forte cum alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar. Ad hæc ergo aduersus laciuiam carnis remedia, quisquis voto continentiæ astrictus fideliter confugerit, certo sentiet sibi non deesse diuinam gratiam: quæ vel stimulum illum mitigabit, vel aucta gratia, qua illi possit resistere, ad maiorem coronam relinquet, vt audiuit Paulus, Sufficit tibi gratia mea. Certe prouidebit in omnibus deus, ne tentemur super id, quod possumus, ne vramur: fidelis enim est, inquit ille, nec permittet vos tentari super id quod potestis: sed faciet cum tentatione prouentum.

Vri, inquit Ambrosius tractans hunc locum Apostoli, est desiderij agi ac vinci: Ne vincamur autē, in nostra potestate est per dei gratiam. Quod

Quod recte intelligens Augustinus super illo verbo Apostoli, unusquisque proprium donum habet a deo, unus quidem sic, alius vero sic: Unus quisque, inquit, iuxta votum suum, donum dei habet: ut si velit, ipsius dei nutu possibilitatem consequatur. Est igitur in potestate nostra per gratiam dei, non vri.

Nec aliud nobis significauit Christus, cū dicit, non omnes capere verbum hoc, sed qbus datum est. Admonet nos ut intelligamus cuius id donum sit, coelibem viuere, qd & Sapiens nos admonuit, quo ad illū conuigiamus, qui non auersatur pie & fideliter se rogantes, quæ pia & sancta sunt: sed dat omnibus affluenter & non impropert. Neq; negat omnes posse capere: sed negat capere nisi eos quibus datum est. Sed ut sciamus ex nobis deesse, si non acceperimus. Omnis, inquit, qui petit, accipit. Cui ergo ut capiat datum non est: ideo datū non est, quia non petit. Itaq; quo tandem concludit vniuersum illum sermonem, qui potest capere, capiat: eiusmodi est, quale est illud Apostoli, volo autem omnes vos esse sicut me ipsum. Omnes hortatur ad vitam coelibem velut perfectiorem, sed nulli eam imponit: verum in cuiusq; arbitrio relinquit. Qui potest ergo capere (potest autem omnis qui serio vult, & ut oportet petit sibi dari a deo ut possit) capiat inquit, velut melius & perfectius. Consulem enim hoc est, quē imitatus eius Apostolus, De virginibus, inquit, preceptum domini non habeo: consilium autem do (illud ipsum nempe qd dedit dominus) fidele, ut qui ex eius misericordia & dono sum consequutus id, ad quod alios prouoco: & quod omnes sequi cuperē & amplecti, quemadmodum id ipse amplexus sum. Hoc enim est quod præmiserat, volo aut opto omnes esse sicut me ipsum. Consilium ergo do, inquit, tantam misericordiam consequutus a domino. Misericordia & gratia, idem & hic, & alibi sæpe, sunt Apostolo: & significat donum, gratuito, & ex domini bonitate & misericordia, non debito impensum. Consulo itaq; quo sim fidelis domino meo seruus, & vobis nihilo minus fideliter, ut ad eandem, quam ego assequutus sum, continentiae gratiam aspiretis, velut ad meliorem, perfectiorem, & nostræ salutis hic peragendæ negotio magis vtilem. Id quod multis deinceps declarat atq; explicat, vitam coelibem ad coniugatam conferens. Vtrunq; tamen vitæ institutum approbans & tandem concludens sermonem. Qui matrimonio, inquit, iungit virginem suam, bene facit, & qui non iungit, melius facit. Est igitur in potestate nostra, per dei gratiam, quæ nulli deest eam imploranti fideliter & ut oportet, non vri, etiam in vita coelibet, etiam si a carne tentemur.

Sed esto, non faciunt obligati voto omnes, quod possunt & debent ut habeant continentie gratiam: & proinde non solum tentantur, sed etiam vruntur eorum pleriq;. Quid igitur? An nubere his minus malum erit? Nam melius hoc dicere nō potest, qd Apostolus damnationi imputat, si primam fidem irritam faciunt. His inquam, an saltem minus malum mi-

DE COELIB. AVT CONIVG. SACERD.

nusq; damnabile erit nubere quā vri? Tu vide, quis peior servus est: An qui grauatus seruitio, & fortassis negligentius aut incautius agens cadit sub onere: an qui iugum in totū proijcit? Quis peior discipulus? An qui ex præscepto ediscit, nō quidē vniuersum (quod forte potuisset, nisi crapa & somno indulsisset securius) tamen partē: an qui scholam prorsus deserit? Tentationi proinde, quibus diximus remedijs resistendum est: In quibus, si quado remissiores, ex infirmitate carnis ceciderimus, tolerabilius hoc peccatum est, quam si iugum in totum excutiamus, imo voto aduersum votum deo præsinitum nos astringamus, tentationem non solū non sustineamus, nō expectemus, sed præoccupemus etiam. Non, quod hic probemus fornicationem: sed casum ex infirmitate, ad delibetatum, imo perpetuum, abiecto omni pudore, incoestum comparamus.

Virgines deo dicatas, non mariti, sed Christi adulteras, si contra fidē deo datam viro se copulauerint, ille Cyprianus pronunciat, & addit, qd non possint in ecclesiam recipi, nisi a viris separatae, homologesi facta, poenitentiae salutari se subdiderint. Meminerint pinde professionis suae, votum professi: & cogitent, cum pudicitia se vouisse, quae ad pudicitiam pertinent: & quibus eadem necessario tuenda est, meminerint coronae propositae certantibus & vincentibus. Vbi pugna non est, quae victoria? Et quae corona, vbi nulla victoria? Viriliter, quod in se est, certantibus non deerit de caelo adiutorium. Ante omnia autem, votifragos, Epicuri hos gregales, velut contagiosam & pestilentissimam pestem deuicent, incantationibus illorum aures obturent, qui leuiorem se damnationem habebituros existimant, si quam plurimos secum trahant in perditionem & interitum, in imperatorem nostrum CHRISTVM intendant oculos: & secum perpetuo cogitent, nostra illi salus quanti constiterit. Crucis eius lignum immittant in aquas amararum tentationum variarum, quibus concutiuntur subinde, & dulcorabit earundem amaritudinem. In sanctos illos, eiusdē instituti sanctissimi duces & cultores respiciant, qui & ipsi fuerunt homines, ex carne & sanguine vt nos: & intelligant sibi impossibile non fore cum dei gratia parata omnibus eā fideliter implorantibus, quod ab ipsis factum & perfectum cernimus. Quos, quam istos, ventris & inguinis mancipia sequentur securius.

Non tentat deum, qui manum suam mittit ad fortia: qui quamuis a carne tentatus, nuptijs abstinet: vt molles hi, delicatq; milites praedicant, sed spiritus sanctus consilio obsequitur. In illo, non in se, intelligēs suam esse fortitudinem: de seipso humiliter sentiens, sed in deum sperans: & qd nobis deest, dei gratia, eandem infideliter implorantibus, quotidie supplendū nihil dubitans. Is peius, quam tentat deum, qui suo consilio consilium spiritus lacerat, imo spiritui sancto in os maledicit, Sed ignauissimi hi milites, pugnare, tētari, & a carne stimulari, titillariq; nonnunq; concupiscentiae eius illecebris, peccatum esse volunt: proinde ne quando

ne quando patiantur carnis stimulum, anteuertunt, & se libidine exaturant. Mirum autem quod & esurire & sitire, peccatum non faciant. Non sunt hæc peccata, sed corporis corruptibilis huius conditiones, quas exercitij causa & meriti augendi gratia, nobis addidit creatrix omnium, omnipotens illa bonitas & sapientia. Non peccat, sed meretur, qui famem & sitim saturitate non anteuertit, sed expectat, & nonnunquam sustinet. Non qui carnis stimulum, libidine exaturatus & marcidus, excludit: sed qui ab omni libidine fugiens, stimulantis nos carnis motibus fortiter resistit, & paruulos illos allidit ad petram. Nihil sane pestilentius fingi poterat, quam ex concupiscentiæ sensu concupiscentiæ peccatum fingere: & pijs, ab ipso naturæ autore ad exercitium & certamen inditas inclinationes carnis ad sibi amica & placentia, peccatum mortale dicere: & docere eos qui se castrarunt voto propter regnum dei, se ignauiter prorsus tradere carni & sathanæ, ne eius impugnationes sentiant. Hæc aduersariorum est theologia, sed Epicurea, A sotica, ac Louiniana.

Antichristus, inquiunt, erat in concupiscentia foeminarum, vt habet Daniel: Nos igitur, ne concupiscamus, anteuertimus, ne Antichristi membris communicemus. Concupiscimus enim, quibus caremus, bonis. Pulchre sane. Nam Louiniano aut Epicuro digna est hæc collectio. An non magis peccant qui non concupiscunt tantum illicita, sed qui etiam impudenter patrant, abiecta omni verecundia? Et quamuis deo autore sit inditus homini, procreationis & coniunctionis sexus ad sexum, naturalis appetitus quidam: hic tamen, neque ius, neque lex est naturæ, vt stulte & ridicule imaginantur aduersarij: sed debent hi appetitus moderari rationis habenis ac moderamine. Ratio autem suis legibus astringitur, & dei, & superiorum suorum, atque eis, quas ipsi sibi præscribit, aut præscribere potest. Quod faciens, in nullo legi naturæ præiudicat. Indidit deus & natura, pro humani generis conseruatione & propagatione has appetitiones homini: at non est necesse his appetitionibus indulgeria singulis: nec per vnumquemlibet hominem hoc officium præstari conseruationi propagationique humani generis: sed in cuiusque hoc libertate est positum. Nam non præstante vno, satis præstabunt alij, & quia nemo, hoc velut iure naturæ nunc obligatur singulariter ad istud officium: imo gratius deo est, vt quis sibi in continentia & castitate feruiat, & se castret propter regnum dei: non solum nihil peccat contra legem naturæ, hoc ipsum faciens, & naturali suæ appetitioni ea in re non indulgens, sed frenum iniiciens, & præscindens eas sibi cupiditates inceptumque ex se sacrificium offerat. Fames & sitis, dormiendique post vigilias & labores appetentia, sunt naturales appetitus, quos indidit nobis deus, etiã pro nostri ipsorum conseruatione, ad quam quisque simpliciter obligatus est, nisi quid vrgeat grauius ac præponderet.

DE COELIB. AVT CONIVG. SACERD.

Potest tamen quis se fame & siti macerare: potest etiam irrumpentem somnum excutere: non solum, ut carnem suam domet, rationi subijciat & mortificet: sed etiam, ut ita commissa a se peccata in se vindicet, & diuinum de eisdem in se iudicium præueniat. Potest etiam hæc facere, sanctorum omnium sequutus exempla, quæ nobis ubiq; diuina commendat & proponit scriptura, ut dei gratiam & misericordiam, & suorum peccatorum veniam impetret: quemadmodum supra, controuersijs IX. & XII. demonstrauius. Nec est opus quo hæc faciat, auferri sibi & mutari naturam, ut his appetitionibus naturalibus careat: sed opus est vim inferre naturæ, & eam ipsam vincere. Quod potest quilibet, non iners, nec ignauus miles Christi, cum parato omnibus diuino adiutorio, & qd facientes, affirmat Christus rapere regnum cœlorum.

Non est ergo quod magnopere nos vrgeant cum dicto Iuriconsulti: Maris & foeminæ coniunctionem esse iuris naturæ, quod nulla possit humana lex immutare, nullum proprium vorum, nulla obligatio tollere, nisi eadem autoritate nobis reducant communem rerum possessionem, communem libertatem omnium: quam æque iuris naturæ ille facit: quam tamen lex humana, hominumque consensus sustulit. Quod cum prius fecerint, tunc dictum illud Iureconsulti de maris & foeminæ coniunctione proferant, & solutionem audient: non a nobis, sed ab omnibus ab initio orthodoxis sanctisque patribus, atque adeo catholica per orbem CHRISTI ecclesia: cuius est maior quam illius Iureconsulti autoritas.

Et hæc de monachis & sanctimonialibus, & in vniuersum de his qui speciali voto se obligarunt deo ad castitatem perpetuam, quod non possint, nisi damnabiliter, contrahere matrimonium.

An vero de facto, quamuis damnabiliter contractum, irritum sit, & rescindi debeat, alia quæstio est, quam post explicabimus.

De sacerdotum vero coelibatu, & altaris ministrorum, quos diacones & subdiacones dicimus, ita res habet. Quemadmodum ab ipso humani generis initio inter fratres & sorores necessario contrahebantur coniugia, quia non erant inter quos contraherentur alij: Quæ nihilo minus dum fuetudo permansit etiam multiplicato iam humano genere, vsque dum diuina lege populo Israel interdiceretur per Moysen, quo charitatis & necessitudinum vincula plures connecterent: Ita a principio Christianæ ecclesiæ, necessario electi sunt mariti diacones, sacerdotes & episcopi. Nō enim erant qui eligerentur alij.

Quod tamen vitæ puritatem a muliebri carnaliq; commercio, ac coelibatum in sacerdotibus suis & altaris ministris requireret Christus & sacer spiritus, etiam in illo ipso initio cum adhuc necessario eligerentur mariti, satis expresse apostoli: decernentes & cōstituentes, nunquam licere iisdem nubere: siue qui coelibes assumpti essent ad hoc ministeriū siue

CONTROVERSIA XV.

siue decessisset vxor iam suscepto ministerio: sed cogebatur illi deinceps vitam coelibem agere. Proinde XXVII. apostolicorum canonum in hac verba constitutum legitur. In nuptis autem, qui ad clerum prouecti sunt, præcipimus, vt si voluerint, vxores accipiant: sed lectores cantoresq; tantummodo. Vides superioribus gradibus ecclesiastici ordinis, hoc est, episcopis, presbyteris, & altaris ministris, non permissum fuisse ab apostolis contrahere matrimonia.

Quod vero maritis sacerdotibus post mortem vxorum suarum non licebat secundo nubere, sed cogebantur deinceps agere vitam coelibem, euidenter constat ex Apostolo, qui digamis interdicat, & sacerdotio, & altaris ministerio: nec nisi vnus vxoris viros eosdē esse permittit: quē admodum prima ad Timotheū, item ad Titum epistolæ eius demonstrat.

Impudens vero est calumniā, quam verbis Apostoli, primum Lutherus, deinde Philippus, & vniuersi post hos noui huius euāgelij professores hoc loco inferunt: dicentes, Apostolo hunc dici digamum, nō qui successiue plures vxores habuit, sed q; plures simul habet. Itaq; suis sacerdotibus permittunt, etiam decies nubere, si ita res tulerit: & mirum sane est, quo perrumpat, refractis semel omnibus modestiæ repagulis, istorū hominum impudētia. Hoc ab initio intellexerunt omnes, id quod hac in re ab Apostolo specialiter interdictum est sacerdotibus & diaconibus, permissum ac licitum fuisse laicis: nempe bigamiam, aut polygamiam. Ac nulli vnquā Christiano ab initio licuit plures simul vxores habere: qd post luculentissime demonstrabimus. Imo nec Romanis quidē legibus, quibus viuebant tum illi, quibus per Timotheum & Titum præscribit leges sacerdotij & diaconij, quamuis Ethnicis, vnquā licita, vñtata aut recepta fuerat eiusmodi, quā hi cōminiscuntur, & oblique ac subdole introducere inter Christianos conant, digamia aut polygamia, & antiqua illa polygamie patriarcharum (que pro tempore, multiplicandi dei populi causa permissa fuerat) exempla: etiam apud Iudæos iam tum desueuisse diu, indubitatum est. Quorum nullum intra ducentos, trecentos & eo amplius ante Christum annos, nec ex historia sacra, nec ex vlla scriptorum, cuius sit aliqua autoritas, proferent: adeo, vt ne sterili quidem Zacharias superduxerit alteram. Nec vllum polygamie istiusmodi, temporibus Christi adhuc perdurantis apud Iudæos, in vniuersis scriptis euangelicis aut apostolicis inuenitur argumētum aut indicium. Nec ea astruitur, vt videri vult Philippus, ex illo præcepto Deuteronomij, quo iubet frater superstes accipere relictam defuncti fratris sine liberis, atq; illi semen suscitare. Notum est enim, in scripturis extense & large capi fratris vocabulum, pro sanguine propinquis, etiam si germani non sint, & eisdem parentibus editi. Quomodo roties ab euangelistis memorantur fratres & sorores Iesu, frater autem, Moyse eo loco, intelligitur cognatione propinquus: quemadmodum testatur scriptura in Ruth historia. Neq; enim

Booz,

DE COELIB. AVT CONIVG. SACERD.

Booz, germanus frater erat Chelionis, mariti Ruth, sed ppinquus Eli^a melech patris eius : nec illi sanguine proximus, sed alter eo prior. Qui, quod iam vxorem haberet & liberos, cessit iuri propinquitatis Booz in nupto deinceps atq; a se proximo. Necq; enim, inquit ille, posteritatem familiæ meę delere debeo. Tu vero meo vtere priuilegio, quo me libenter carere profiteor. Et quanquam adhuc illo tempore recepta esset polygamia licentia, monogamia tamē iam fere coli coeperat ab om̃ibus vt honestior: nisi a regibus, qui successioni & ppetuationi regni in familia sua singulariter studebant. Nam post Helcana Samuelis patrem, nullum qđ memini, exemplum polygamia priuatorum in vniuersa scriptura est. Proinde etiam vt honesta & licita, recepta fuit a iudicibus & senioribus, proximi illius Chelionis recusantis eius relictam illiberem, excusatio. Alioqui constituta erat a lege, aduersus recusantem, poena perpetua infamiae. Vtq; in faciem illi conspueretur coram senioribus & populo. Si, inquit, noluerit accipere vxorem fratris, quæ ei lege debetur: perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetque: Non vult frater viri mei suscitare semen fratris sui in Israel, nec me in coniugem sumere: statimq; accersiri eum facient, & interrogabunt. Si responderit, Nolo eam vxorem accipere, accedet mulier ad eum coram senioribus, &c. spuetq; in faciem eius, & dicet. Sic fiet homini, qui non ædificat domum fratris sui. Quem locum Iosephus Iudæus antiquitatum libro quarto hoc pacto non paulo clarius explicat.

Quæ fuerit sine filijs a marito derelicta, frater illius eam accipiat: & natum filium mortui nomine vocans, hæreditatis successorem nutriat. Hoc enim & publicis vtilitatibus proderit, domibus minime destitutis: & cognatis possunt substantiæ conseruari: & mulieribus releuatio calamitatis afferri, quando priorum maritorum proximis coniungētur. Si vero noluerit eā ducere frater, veniēs mulier apud seniores, testimonium huius rei perhibeat: quia volentem eam domi manere, & filium ex eo habere, nō suscipit, iniuriam faciens defuncti fratris memoriæ. Requirentibus vero senioribus, pro qua causa nuptijs eius abstineat, siue maximam causam, siue parvam dixerit, ad hoc veniendum est, vt soluens vxor fratris caligulas illius viri, & expuens in faciem eius, dicat. Hoc dignum esse pati ab ea iniuriā defuncti memoriæ facientem. Et ille quidem a senioribus abscedat, hoc opprobrium habens omni tempore vitæ suæ. Vides qua poena ex lege & gentis more afficiebatur, qui recusabat accipere relictam fratris illiberem, vtq; illum perpetua consequeretur infamia. At poenæ huic, aduersus proximum Chelionis, recusantem relictam eius illiberem Ruth iure ppinquitatis accipere, eo quod iam dudum haberet vxorem & liberos, nullus locus fuit: quamuis etiā tunc apud nonnullos vltaretur polygamia: imo recepta est a senioribus & iudicibus excusatio vult legitima, & admissa iuris ppinquitatis eiusmodi in Booz cessio, quæ per

per calciamenti traditiōem confirmata est. Hic enim mos antiquitus erat in Israel inter propinquos, ut eadem subiungit historia: ut si quando alter alteri suo iuri cedebat, ut esset firma concessio: soluebat homo calciamentum suum, & dabat propinquo suo. Hoc erat testimonium cessionis in Israel. Dixit ergo, inquit, propinquo suo Booz. Tolle calciamentū, quod statim soluit de pede suo. Haftenus ibi. At poenae cōtumeliæ ac infamiæ irrogatæ eidem, ob recusationem & cessionem huiusmodi, nulla prorsus fit mentio. Nec ullum in scripturis exemplum extat, quod iam coniugatus, relictam fratris illiberem acceperit, aut priori superduxerit. Vt cunque vero hæc se habeant, certe Paulo digamum fuisse, qui duas vxores, non solum, sed successiue habuisset aut haberet, vniuersa ab initio intellexit ecclesia, & orthodoxi tractatores omnes in vniuersum. Quæ repellit a sacerdotio in Christiana ecclesia, quis miretur? quando & Ethnici, eiusmodi bis nuptos, a sacerdotio repellerent. Auctor est Seruius tractans illud Didonis Vergilianæ, quæ etiam crimini & culpæ sibi deputat quod secundo Aenæ nupsisset. Huic vni forsan potui succumbere culpæ. Vbi & bis nuptum fuisse, quamuis successiue, ad Didonis exemplum, bigamiā intelligit. Idem fere habet Hieronymus in epist. ad Gerontiam & Ezechiam. Quod si etiam gentes inhonestū iudicabant, bis maritos, sacerdotes esse, apud Christianos merito hoc erit multo inhonestius, cū secūda matrimonia parum synceræ & constantis fidei & amoris erga priorem coniugem testes habeantur, & præterea incontinentis animi speciem præferant. Imo & coram deo, in lege veteri, quiddam inhonesti habebat, etiam istiusmodi successiua, quamuis concessa digamia: adeo ut in Ezechielis XLVIII. cum sacerdoti permiserit deus ad parentes & fratres ac sorores mortuos ingredi, excepit sororem secundo nuptam, aut quæ alterum virum habuisset: pollutioni & contaminationi illi ducens, si ingredereatur ad eandem. Et in Neocæsariensi concilio constitutum extitit, ne presbyteri digamorum nuptijs interessent.

Quod si vnus vxoris viri sunt Paulo, quando de sacerdotibus & altaribus ministris diaconibus loquitur, qui simul non nisi vnā vxorem habent aut habuerunt: eadem ratiōe vnus viri vxores erunt eidem, quando de viduis loquitur, quales velit eligi ac suscipi ad hospitalitatis publicum ministerium: quæ simul nō nisi vnum virum habuerunt, etiam si decem habuissent successiue. At cum nunquam fando auditum sit, ut quæ mulier simul duorum virorū vxor esset: frustra & ridicule cauisset Apostolus, ne eligeretur eiusmodi, qualis ab initio non fuit, nec vnquam futura est. Quare ut hic vnus viri vxor Apostolo est, quæ bis nupta non est: ita illic vnus vxoris vir, qui semel tantum nuptus est. Stat igitur certissima apostolica sententia, nec presbyteros, nec diaconos, etiam successiue, posse pluries nubere, & non solum plures simul vxores prohiberi habere. Cui cum subscribat communis & cōsona in vniuersam ab initio ecclesiam

DE COELIB. AVT CONIVG. SACERD.

am recepta observatio: nulli dubiam esse finit eandem apostolicam sententiam, & falsitatem impudentis, quam aduersarij inferre illi conantur, calumnie. Hoc enim vniuersali consensu & cōsona observatione ab vniuersa Christi ecclesia ab initio receptum videmus, ne sacerdotibus & altaris ministris liceret nubere: tametsi ante contracto vti sinerentur matrimonio. Neq; vlla natio fuit, neq; adhuc est omniū, quæcunque profitentur nomen Christianum, seu Indos, seu Armenos, seu Græcos, seu Moscouitas spectes & percuncteris, vt Latinam ecclesiam taceam, vbi fiat, aut vnquā factum sit aliter. Cuius tam consonæ ab initio toto orbe observationis, nec imaginari est aliud fuisse initium, quam vt dixi, consonam traditionem apostolicam. Quæ quod Christum & spiritum sanctum, autorem doctoremq; habuerit, æque dubitare nemo poterit.

Et quamuis in plerisq; concilijs, non solum in Occidentali & Africana, sed etiam Orientali ecclesia celebratis, idem etiam sub graui censura & pcena constitutum legatur, ne episcopis, presbyteris, & altaris ministris diaconibus, aut subdiaconibus, liceret nubere: Vt in illo Neocæsariensi, cui duo illa Orientis lumina & ecclesiæ columina, Magnus Basilus & Gregorius Nazianzænus interfuerunt. In Elibertino quoq; præter ea, & in sexto vniuersali concilio Constantinopolitano III.

Magis tamen exactum in illis, quam constitutum decretumq; hoc fuisse intelligendum est. Quandoquidem ex apostolica, vt ostendimus, traditione in vniuersam hoc ecclesiam ab initio receptum extitit.

In qua tametsi quieuerit Græcanica & Orientalis ecclesia, Romana tamen & Occidentis ecclesia, in qua purior ab initio vigeat Christi religio, hoc sane animaduertens, prædictam ordinationem apostolicam plus in recessu quam in superficie habere, & illo decreto, quamuis in illo principio, & in ea fidelium raritate, satis innuisse sacrum spiritum, quid expeteret in ministris sacri altaris & sacerdotibus, nempe cōtinentiam in omnibus perpetuam, data electionis copia: velut intentioni statuentis, quam verbis magis satisfacere cupiēs, maiorem etiam puritatem a suis sacerdotibus & altaris ministris exigit, atque edixit, vt nec mariti eligerentur ad præfatos gradus ecclesiastici ordinis, nisi sub obligatione continentiae a proprijs coniugibus.

Quod ipsum mox factum fuisse ab initio, testatur beati Urbani decretum, quod citatur XXXII. distinct. in hæc verba. Eos qui post diaconatum vxoribus vacare voluerint, ab omni sacro ordine remouemus, & ad Dominicum Gangren. episcopum. Erubescant impij, & aperte intelligāt, iudicio sancti spiritus eos q in tribus sacris gradibus, scilicet presbyteratu, diaconatu, & subdiaconatu positi, si mulierculas non abiecerint & caste vixerint, ab eorundem graduum dignitate excludendos. Quorū decretorum verba si perpendas, hoc clare intelligis, nec Urbanum quidem ipsum, eorundem autorem, sed exactorem fuisse. Non sunt enim hæc

hæc verba, primo interdicentis presbyteris & altaris ministris coniungi vxoribus, quas ante susceptum ministerium habuerunt: sed antiquum & omnibus illis iamdudum notorium decretum, sub poena depositionis ab ordine & officio districte exigentis.

Idem est videre & facile obseruare in decreto B. Lucij, qui beato Cornelio successit, & sub Gallo & Volusiano glorioso martyrio consummatus est, quod citatur LXXXI. dist. in hæc verba. Ministri altaris, presbyteri, seu diaconi, ad dominica tales eligantur officia, qui continentiam seruent. Si vero post ordinationem suam ministros contigerit propriæ vxoris inuadere cubile, sacrarij non intrent limina: neq; sacrificij portationes fiant: neque altare contingant, neq; ab offerentibus holocausti oblationem & hostiam suscipiant: neq; ad dominici corporis portionem accedant. Idem decretum est in Arelatens. concilio, & addita est excommunicationis poena in eos, qui post ordinationem, etiam a proprijs coniugibus non abstinerent. Idem quoq; decretum est in concilio Romano, qd sub tempore Nicæni concilij celebratum est, & iam districte hoc obseruabatur ab omnibus per vniuersam Latinam & Occidentalem ecclesiam: vsq; dum Iovinianus ex professo hostis continentia, pestilentissima, quam non uum hoc euangelium reducere conat, doctrina sua infecisset plurimos, docens inter vitam coelibem & coniugalem, saturitatem & ieiunium, carnis afflictiones, vitæq; asperitatem, & concessas delicias, apud deum nullam esse differentiam. Qua sua doctrina plurimos sacerdotum & altaris ministrorum ex vita coelibis pellexit, & exemplo sacerdotum legis veteris persuasit vxores ducere: & qui vxores suas emissæ continentiae voto dimisissent, ad easdem reuerti. Aduersus quem insurgens beatus Siricius, apostolicæ cathedræ & ecclesiasticæ hierarchiæ præses, eundem, cum complicibus suis, anathemate notauit: & doctrinam eius examinatam & discussam in sacerdotali, quod ad hoc ipsum indixit, concilio damnauit ut hæreticam & doctrinæ Christianæ contrariam. Quemadmodum testatur eius ad Mediolanens. ecclesiam (cui tunc beatus Ambrosius præsedebat episcopus) epistola, damnationis illius sententiam continens: ut autem seductos ab illo, sacerdotum & altaris ministrorum plurimos, Iovinianicæ illius licentiæ sectatores, qui velut canes ad vomitum, ad anti-commertia, quibus continentia voto sibiipsis interdixerant, ad anti-quam ab apostolica traditione descendente continentia regulam obseruationemq; reuocaret, non paruum illi fuit negocium. Cuius ut multa extant documenta & testimonia, ita ecclesiasticum decretum, quod aduersus eosdem edixit & proposuit, clarissime loquitur. Quod est in hæc verba.

Plurimos, inquit, sacerdotes Christi, post longa consecrationis suæ tempora, tam de coniugibus proprijs, quam etiam de turpi coitu, sobolem procreasse didicimus: & crimen suum hac excusatione defendere, quia

DE COELIB. AVT CONIVG. SACERD.

in veteri testamento, sacerdotibus generandi facultas attributa legitur. Dicat igitur, quisquis ille est assertor libidinum Iovinianus, preceptorque vitiorum, si existimat, quod in lege Moyfi passim sacris ordinibus laxata fuerint a deo frena libidinis: cur eos quibus committebantur sancta, prae-moneat dicens. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum. Cur isti procul a domibus & vxoribus suis tempore vicis suae in templo habitare iussi sunt? Quibus tamē, expleto deseruitionis suae tempore, vxorum vsus, successionis causa relaxatus fuerat, quia non ex alia, nisi ex tribu Levi quam ad dei ministerium fuerat permissus accedere. Quare & dominus ecclesiae suae sponsus, eam castitatis splendore voluit praelucere. Quorum sanctionū sacerdotes omnes insolubili lege constringimur, vt a die ordinationis nostrae, sobrietati & pudicitiae corda nostra mancipemus & corpora: vt per omnia in sacrificijs, quae quotidie offerimus, deo nostro placeamus. Sed quia quidam ignoranter lapsos se descent, his hac condictione misericordiam dicimus non negandam: vt sine vlllo honoris augmento in hoc, in quo deprehensi sunt, quandiu vixerint officio, perseuerent: si tamen continentes posthac se exhibere studuerint. Hi vero, qui illiciti priuilegij excusatione nituntur, sibi hoc aiunt veteri lege concessum, nouerint se ab omni ecclesiastico honore, quo indigne vsi sunt, apostolicae sedis autoritate deiectos, nec vnquam posse veneranda attrahere mysteria, quibus se ipsi, dum obscenis cupiditatibus inhiant, priuauerunt. Et quia exempla praesentia nos praemonent cauere in futurum, Si quisquam episcopus, presbyter aut diaconus (quod non optamus) deinceps talis fuerit inuentus: iam nunc sibi omnem indulgentiae aditum intelligat obseratum. Nam ferro necesse vt abscindantur vulnera, quae formentor non sentiunt medicinam. Haecenus ille.

Huius auctoritatem sequutum est Agathē, concilium. In quo cap. IX. in haec verba decretum legitur.

Placuit, vt si presbyteri, vel diaconi coniugati, ad thorum vxorū suarū redire voluerint, Sirici episcopi seruetur auctoritas. Quae si ad alios quos probabitur non venisse, eis ignorationis venia remittitur, ita vt de cetero penitus incipiāt abstinere, atque ita gradus suos in quibus inuenti sunt sic retineant, vt ad potiora eis non liceat ascendere, quibus in beneficio esse debet, quod locum ipsum quem habent, non amittant. Si qui autē sciuisse formam viuendi a sancto Siricio missam deteguntur, neque statim cupiditates libidinis abiēcisse, illi omnibus modis sunt submouendi, eo quod post agnitionem cognitam, praeposendam arbitrati sunt voluptatem.

Eiusdem huius morbi Iovinianici reliquiae, etiam beatum Innocentium illius Siriciū successorem exercuerant, quemadmodum testantur scriptorum eius plurima. Qui & in epistola ad Exuperium Toletanum episcopum, exemplo veteris legis sacerdotum, quo continentiae hostes pro se maxime utebantur, continentiae necessitatem maxima ratione imposita

CONTROVERSIA XV.

tam nostris sacerdotibus demonstrat.

Nam cum & veteribus illis, durāte ministerij sui tempore, necesse fuerit se continere etiam ab vxoribus proprijs, tametsi ad sacerdotij successi-
onem necessario vterentur coniugio: nec satis mundos dignosq; habuit etiam illa lex carnalior, ad obeunda diuini cultus & sacri altaris quam
uis vmbatica ministeria, qui non abstinuisset etiam vxoribus proprijs,
quanto magis decet nostros sacerdotes & leuitas pudicitiam ex ordinati-
onis suæ die seruare, quibus & sacerdotium, & ministerium sine successi-
one est: nec præterit dies, qua vel a sacrificijs diuinis, non illis vmbaticis
taurorum, hircorum, aut vitulorum, sed his sacrosanctis tremēdisq; cor-
poris & sanguinis domini nostri Iesu Christi tractandis mysterijs, vel
baptismatis conferendi vacet officio: Nam si Paulus matrimonio deuin-
ctis suadet, vt communi consensu ad tempus ab officijs se coniugalibus
cōtineant, quo orationi sint magis idonei: quid sacerdotes facient, quibus
& sacrificandi, & orandi, tam pro se, quam pro populo incumbit iuge of-
ficiū: Hæc atq; eiusmodi ille ad Exuperium.

Tempore beatiss. illius Leonis prædictorum vigilantia ac diligentia
iam fere extirpatæ erant huius mali reliquiae, quod ille Iouinianus pesti-
lentissima sua doctrina in ecclesiam inuexerat, & suo vigori restituta lex
cōtinentiæ in ministris ecclesiæ. Cuius tamen ille, ecclesiarum præfules,
ne quid rursus aduersus eandem vsquam nouari aut committi sinerent,
diligenter admonet. Qua de re ad Rusticum Narboneñ. episcopum re-
scripsit in hæc verba.

Lex continentiae eadem est altaris ministris, quæ episcopis & pres-
byteris. Qui cum essent laici, siue etiam lectores, licite & vxores ducere,
& filios procreare potuerunt: sed cū ad prædictos gradus peruenerunt,
cepit eis nō licere quod licuit. Et ad Anastasium Thessaloniceñ. episco-
pum, suum per Orientem legatum ac vicarium. Sacerdotum, inquit, est
tam excellens electio, vt hæc quæ in alijs ecclesiæ membris non vocantur
in culpam, in illis tamen habeantur illicita. Nam cum extra clericorum or-
dinem cōstitutis, nuptiarum societati, & procreationi liberorum studere
sit liberum: ad exhibendam tamen perfectæ continentiae puritatem, nec
subdiaconibus carnale connubium conceditur, vt qui habent, sint tan-
quam non habentes: & qui non habent, singulares permaneant. Quod si in
hoc ordine, qui est quartus a capite, dignum est custodiri: quanto magis
in primo, aut secundo, aut tertio seruandum est, ne aut Leuitico ministe-
rio, aut presbyterali honore, aut episcopali excellentia quisquam idonea
us æstimetur, qui se a voluptate vxoria necdum refrenasse detegitur.
Hæc ille sanctus & doctissimus Leo.

Pro restituenda etiam illa quæ per Iouinianum labefactata fuerat, con-
tinentiæ antiqua regula, in multis quoq; puincialibus cōcilijs diligenter
laboratum inuenitur. Quod eorūdem, quæ adhuc leguntur, decreta atte-
stantur.

DE COELIB. AVT CONIVG. SACERD.

stantur. Vt in Meldensi, Mediolanensi, Toletano primo & quinto concilijs. Quorum decreta leguntur XXXII. & LXXXI. dist.

Quod autem, non solum in Romana & Occidentali, sed etiam vniuersa Africana ecclesia, eadem continentiae lex in ecclesiae ministris ab ipso pene initio obseruata fuerit: vt non solum nubere illis non liceret, sed nec vti matrimonio cōtracto ante assumptum ministerium, primum, secundum, & sextum Carthagineñ. concilia euidenter demonstrant.

Concilij Carthagineñ. primi hoc inter cætera decretum legitur.

Placuit episcopos, presbyteros, diaconos & subdiaconos, secundum priora instituta, etiam abstinere ab vxoribus proprijs: quod nisi fecerint, ab ecclesiastico remoueantur officio. Citatur a Gratiano XXXII. dist.

In secundo Carthagineñ. concilio in hæc verba decretum legitur.

Cum in præterito cōcilio de continentiae & castitatis moderamine tractaretur, isti tres gradus, conscriptione quadam, castitati per consecrationem annexi sunt, episcopi, inquam, presbyteri & diaconi. Itaq; placuit, vt condecet sacrosanctos antistites, ac dei sacerdotes, & Leuitas, vel q sacra-
mentis diuinis inserviūt, continētes esse in omnibus: quo possint simpliciter quod a domino postulāt, impetrare, vt quod apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoq; custodiamus. Ab vniuersis episcopis dictum est sæpius, Placet, vt episcopi, presbyteri, & diaconi, & qui sacramenta contractant, pudicitiae custodes, etiam ab vxoribus abstineant. Haftenus verba decreti. Et citatur a Gratiano, partim XXXI. distinct. c. Episcopos, partim LXXXIII. c. Cum in præterito. Notabis autem in utroq; horum decretorum, in primo, quod dicitur (secundum priora statuta.) In secundo vero (vt quod apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoq; custodiamus.) Ex quibus intelligis, nihil tunc ea in re decretum fuisse noui, sed tantum exacta antiqua traditio atq; obseruantia, quam ab apostolorum doctrina affirmant traxisse originem.

In sexto Carthagineñ. concilio ita decretum legitur: Cum de quorundam clericorum quauis erga vxores proprias incontinentia referatur, placuit, episcopos, presbyteros, & diaconos, secundū priora statuta, etiam ab vxoribus cōtinere, quod nisi fecerint, ab ecclesiastico remoueantur officio. Cæteros autem clericos ad hoc non cogi, sed vniuscuiusq; ecclesiae consuetudinem obseruari debere. Haftenus decreti verba.

Eadem hæc continentiae lex a sanctiss. doctissimisq; patribus nostris semper probata est, velut ex institutione diuina & apostolica.

Origenes dictum Pauli locum tractans, quo docet cōiuges abstinere subinde a carnis commercio, vt vacet orationi. Certum est, inquit, imperdiri sacrificium iuge aut indefinēs, ijs, qui necessitatibus coniugalibus inserviūt, vnde mihi videtur, quod illius solius est offerre sacrificium indefinens, qui indefinenti & perpetuae se castitati deuouerit. Ita quoq; diuus Ambrosius. Si plebeis, inquit, hominibus, orationis causa ad tempus abstinere

CONTROVERSIA XV.

stine re praecepit Apostolus, ut vacet orationi, quanto magis Levitis & sacerdotibus, quos diu nocturne pro plebe sibi commissa orare oportet. Ita & orthodoxus ille Hieronymus aduersus Iovinianum in hoc totus est: aduersus quem lib. I. ex dictis verbis Apostoli ratio cinat in hunc modum. Sed & hoc, inquit, inferendum est, si laicus & quicumque fidelis digne orare non potest, nisi abstineat officio coniugali: sacerdoti, cui semper pro officio offerenda sunt sacrificia, semper orandum est: ergo semper carent dum matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hostias offerebant, non solum in domibus suis non erant: sed purificabantur ad tempus ab vxoribus: & vinum & siceram non bibebant quae libidinem solent prouocare. Obijcienti autem de Petro & alijs plerisque apostolorum, qui vxores habuisse leguntur, respondet eosdem habuisse quidem vxores, sed quas acceperant eo tempore, quo euangelium nesciebant: qui assumpti postea in apostolatam, reliquerunt coniugale officium. Haec ille. Breuiter vniuersa his antiquitas consonat, & testimoniū perhibet nunquam licuisse episcopis, presbyteris, & altaris ministris diaconibus nubere: idque, ut demonstrauimus, ex institutione apostolica, & quod in Latina, Occidentali, & Africana ecclesia, nec mariti quidem vnquam assumpti fuerint ad praefatos gradus sacri ordinis, nisi sub sponsione perpetuae continentiae, etiam ab vxoribus proprijs. Quae ideo retulimus aliquanto prolixius, quo quisque clare intelligeret ortum, progressum confirmationemque legis de coelibatu sacerdotum & altaris ministrorum: confundereturque aduersariorum, praefertim autem Philippi nimis impudens & prorsus intoleranda arrogancia, & prodigiosa caecaque impudencia. Quem libello nuperrime, sub tempus vformationis. couentus edito (in quo inter caetera sacerdotum coniugium asserit) nihil pudet, his quos audisti sanctissimis doctissimisque patribus, Pontificibus, & qui sanguine suo nobis contestatum reliquerunt, nihil se qua vnam Christi gloriam, religionis nostrae dignitatem, & vtilitatem quae fuisse aut quaerere, & tantae, tamque consentienti antiquitati, contumeliosissime obfisteret: non pudet dicere execrandos hypocritas, Pontifices Romanos, Cardinales, episcopos, monachos, ob suam stabiliendam tyrannidem introduxisse has leges tyrannicas, impias, Christo euangelio, apostolicis literis & synodalibus decretis contrarias. Qua sua execranda blasphemia ipso recta percellit apostolos, & diuinum spiritum, quem doctrinae suae, qua imbuerunt & instituerunt Christi ecclesiam, doctorem habuisse, certum prorsus atque indubitatum est. Nam apostolos fuisse illius legis coelibatus autores, maxime qua interdictum est sacerdotibus & altaris ministris nubere, supra clarissime demonstrauius. Non pudet arrogantissimum homoncionem, Siriciū, sanctum Pontificem, & qui ante annos mille ducentos magna cum laude praesedit Christi ouili, impium dicere, arrogantem, stolidum, & digniorem, qui remos in nauis agigaret, quam ad gubernaculum in ecclesia Christi sederet. De quo, in suo illo iuuen-

DE COELIB. AVT CONIVG. SACERD.

tutis flore feruens adhuc a recenter fuso Christi & eius martyrum sanguine, doctissimo illo seculo, quod Hilarios, Ambrosios, Hieronymos, Augustinos nobis protulit, illa Christi ecclesia aliud, & a Philippo diuersissimum, habuit iudicium. Quod intelligere licet ex beatissimi Ambrosij, Bassiani, & cæterorum episcoporum epistola, qua respondent, eius ad Mediolanensem ecclesiam, ex damnato a se Ioviniano & complicitibus epistolæ. Recognouimus, inquit, ex literis sanctitatis tuæ, boni pastoris excubias: qui fideliter commissam tibi ianuam serues, & pia sollicitudine Christi ouile custodias: dignumque quem oues Christi audiant & sequantur, & ideo, quia nostis ouiculas Christi, lupos facile deprehendis: & occurras quasi prouidus pastor, ne isti, morsibus perfidiæ suæ, feralique ululatu, dominicum ouile dispergant. Deinde multa diuinarum scripturarum testimonia inducentes, aduersus Ioviniani recte damnatam ab eodem beato Siricio impietatem, qua coniugio apud deum non præferebat virginitatis meritum, sed promiscue confundens omnia, diuersorum gradus meritorum abrogare, & paupertatem quandam (ut illorum verbis utar) cœlestium remunerationum inducere conatus est. (Quam eandem, tot seculis damnatam, ab inferis reuocare moliuntur hi discipuli illius, aduersus quos agimus.) Sed quid inquit, plura apud magistrum atque doctorem? cum iam dignum præmium retulerint illi perfidiæ suæ, & cætera. Itaque Iovinianum, Auxentium, Germinatorem, Felicem, Protinum, Genialem, Martianum, Ianuarium, & Ingeniosum, quos sanctitas tua damnauit, scias apud nos quoque secundum iudicium tuum esse damnatos. Hæc ille diuus Ambrosius, & una cum illo decem episcopi, & omnes ordines ecclesiastici illius tractus, qui dictæ epistolæ subscripserunt. Quorum audis, atque in illis, commu-
ne totius ecclesiæ catholicæ, de suo illo pastore iudicium: velut digno, quem audirent & sequerentur oues Christi vniuersæ: ut pia sollicitudine Christi ouile custodiētem ab hereticorum pestiferis morsibus. Quem & magistrum & doctorem suum recognouerunt, cuius & iudicium sequuti sunt. Et hic Philippo iudice, impius pronunciatur, arrogans & stolidus, digniorque qui remos in naui agitaret, quam ad gubernaculum in ecclesia Christi sederet. Huius ne ergo homuncionis nugacissimi, plane excecati philautia, & assecularum suorum, stupidissimorum atque impiissimorum hominum assentationibus mente alienati, quisquam feret arrogantiam, immodestiam, petulantiam? Sed zelatur pro suo præceptore Ioviniano discipulus: & indigne fert damnatum illum a sancto Siricio, cuius causa, nec diuo illi doctissimoque ecclesiæ doctore Hieronymo est multo æquior: Cui & ipsi petulantissime insultare non erubescit: nec enim illud pudet dicere, nequaquam digna Christiano doctore oratione egisse illum aduersus Iovinianum. Non denique pudet, B. Innocentium etiam horrendi criminis, falsatarum nempe diuinarum scripturarum, reum per-

peragere. Quid sibi non arrogat morticinæ carnis pellicula?
Sed manet, inquit, adhuc hodie mos ille in Græcanica ecclesia, ut sacer
dotes nubant: & non solum mariti eligantur ad sacerdotium, nec ut nu
bāt semel tantum, sed quoties voluerint, etiam decies si ita tulerit res. Ad
hæc, Zozomeno autore, ex Paphnutij consilio non recepisse Nicænum
concilium legem cœlibatus in ministris ecclesiæ, quam quidam illis cona
bantur inducere. Ita ne Philippe nullius te pudet impudentiæ? Itane ad
huc hodie perdurat mos ille in Græca ecclesia, ut sacerdotes nubant quo
ties voluerint: etiam decies, si ita res tulerit? Ego sane pro dignitate mecum
mirari non sufficio, quid huic homini in mētem venerit, quod in hoc tan
to doctorum hominum conuentu ausus sit proferre istiusmodi: & prin
cipibus, regibus, Imperatori, atq; ipsi adeo orbi obtrudere. Puto quod si
bi persuaserit nos omnes esse stipites: sibi vero vni licere, quidlibet dicere
& edicere. Nisi enim hoc sibi persuaserit, non intelligo quid de hac eius
audacia sentire aut cogitare debeam, cum ipsa rei euidentia impudentissi
mi illum conuincat mendacij. Quando quidem omnibus notum est, quia
bus mos Græcæ, quem adhuc hodie obseruat, ecclesiæ notus est: admitti
quidem apud eos maritos ad sacerdotium, sed qui semel tantum, eiq; vir
gini nupserunt: at sacerdotes iam & altaris ministros diacones non nu
bere. Quod si cuius, quam ante accepit, vxor obierit, illum reliquum vitæ
tempus in sacerdotio cœlibem viuere oportere: Æque & relictam sacer
dotis post mortem viri non posse alteri nubere: sed cogi cum deo dicatis
& religiosis mulieribus in monasterio viuere. Episcopos apud eos nul
los eligi, nisi ex monasterijs religiosos castitatem professos. Quod si qui
iuueniantur apud illos mariti fuisse episcopi, ijs aut vxorem iam dudum
obijisse, vel communi voto cœlibatum eos coluisse, nihil dubitandum est.
Certe quem diximus morem, in hodiernum vsque diem perdurare a
pud Græcos, Moscouitas, cæterosq; vniuersos qui a Græca adhuc pen
dent ecclesia, atq; eius ritum institutaq; obseruant, sciunt & testabuntur,
quibus curæ fuit, mores quibus adhuc hodie illi viuunt, cognoscere: &
Philippum condemnabunt impudentissimi mendacij. Quod tamen, ut
quo colore astrueret, affert decretum Ancyranæ synodi: imo ut mēdacio
suo quoquo pacto videretur patrocinari & congruere, illud ipsum cor
rupit & falsificat: dicens in eo constitutum, diacones cœlibes, si postea eue
nti ad gradum superiorem, ducant vxores, concedendum eis hoc esse, nisi
si votum fecerint se non ducturos vxores. His addit, quod tunc liberum
eis fuerit vouere, aut non vouere. Ex quo constare vult secundum huius
concilij decretum, licere sacerdotibus nubere. Vult etiam satis a se de
monstratum, legem de cœlibatu sacerdotum & ministrorum altaris ad
uersari decretis synodalibus.

Sed hoc vellem mihi responderet Philippus, etiam si non corrupisset
& falsificasset decretū dictæ synodi, sed reuera ita decreuisset, quemadmo

DE COELIB. AVT CONIVG. SACERD.

dum illi falso imponit, qua ratione vnius illius auctoritatem tot synodo-
rum, quot supra citauimus, auctoritati certissimæ auctoritatis, præferen-
dam duceret: & ex vnius istius sententiâ, illarum omnium consonam dam-
nare sententiâ? Sed bene habet, vt etiam suo ipsius testimonio deprehen-
sa conuictaq; palam teneat impietas. Non hoc decreuit, quod is illi impu-
dentissime & mendacissime affingit, Ancyrana synodus: sed de altaris mi-
nistris sub sacerdotibus ita decreuit, vt si qui eorū adhuc coelibes & nup-
tiarum inexpertes, ab episcopis ad eum gradum vocati & ordinati, de
hoc expresse protestati fuerunt suæ ordinationis tempore, qd continere
non possent, sed vellent nubere, nec vlla ratione eā a se libertatem abdicare
intenderent: si ijdē postea venirent ad nuptias, qd id sine sui gradus &
ministerij periculo aut iactura facerent, eo qd sub ea velut licentia, ab epif-
copo ordinati fuerant. Id quod alijs sine gradus sui periculo non licebat.
Citat hoc decretum XXVII. dist. ca. Diaconi: Cui duo ille intrusit men-
dacia. Primum, quod loqueretur de diaconibus, qui coelibes, sed sine ex-
presso voto continentiae ad eum gradum euecti fuerāt: Cum de illis non
loquatur, sed de his qui expresse protestati sunt suæ ordinationis tempo-
re, quod continentiae obligari noluerunt, nec abdicare libertatem contra-
hendi matrimonij, velut intelligētes quidem tacite includi in susceptione
gradus istiusmodi, professionem continentiae: tamen expresse protesta-
tes, nolle se ad eandem astringi: nec eiusmodi ministerium sub ea obliga-
tione suscipere, sed si ecclesia opus haberet atq; vti vellent eorum ministe-
rio, id permissa sibi pristina illa nubendi licentia faceret. Nam sine expres-
sa istiusmodi protestatione contraria, quisq; coelebs suscepisset diaco-
natus ministerium, eo ipso tacite intelligebatur, etiam secundum verba
eiusdem Ancyrani canonis, professus continentiam. Ita enim habet eius
verba. Quicumque sane tacuerint, & susceperint manus impositionem,
continentiam professi, si postea ad nuptias conuenerint, a ministerio cessa-
re debebunt. Notabis autem, & diligenter conferes quod dicitur: Si tace-
rint, & susceperint manus impositionem, continentiam professi. Quæ
verba, susceptionem gradus diaconij, cum taciturnitate, aut sine expressa
protestatione, quod obligari nollēt ad continentiam, tacitam habere pro-
fessionem continentiae clarissime significant. Nam si vt obligeretur vel-
lut professi continentiae, eam ipsam illis expresse vouendum fuisset & ef-
fet, non dixisset: Si tacuerint, & sic susceperint. Quomodo enim qui ta-
cet, expresse vouet? Alterum mendacium, quod eidem Ancyrano decre-
to Philippus intrusit, imo quo ipsum impudenter falsificauit, est quod
dicit ipsum loqui de diaconibus, in cœlibatu, sed sine expresso eius vo-
to, promotis, quod si ijdē postea ad superiorem gradum euecti vxores
ducant, ipsis concedendum hoc esse, sine gradus aut officij sui iactura aut
periculo. Nam Ancyranum illud decretum, nihil loquitur de dia-
conibus, quomodo dictum est, promotis, & postea euectis ad gra-
dum

gradum superiorem, nempe sacerdotium: nec dicit, quod ad illum iam eauectis in eo licuerit nubere: imo Philippi sunt hæc addita menta & mendacia, sed solum de his, qui ad diaconatus gradum cum ea qua dictum est protestatione promoti sunt, dicit, quod si in eo ipso, non vero in sacerdotio, de quo non loquitur, postea contraherent nuptias, non propterea priuandi essent suo officio ac ministerio, quum illud, quod tacite inerat susceptioni gradus, contraria protestatio excluderat. Et istiusmodi argumentis audet ille reclamare vniuersæ retro ecclesiæ ab initio: audet blasphemare doctrinam spiritus sancti & apostolicam: audet tot apostolorum successoribus, viris sanctissimis & doctissimis, maledicere: tot conciliorum autoritatem nihili facere: imo non pudet illum decreta conciliorum corrumpere, & proferre mendacia aperta, notoria atque impudentia, velut certam veritatem: & petulantissime insultare his, quos deprehendit affirmare contrarium: velut nō ita nuper introductum a Romanis Pontificibus, cardinalibus, episcopis, monachis, ad suam stabiliendam tyrannidem, id quod ex apostolica traditione ab initio recepit vniuersa Christi ecclesia, & vsq; nos conseruatum est.

Pene præterieram argumentum eius alterum, quo mire sibi placet, & decretorū glossatorē, & iuris pontificij professores odiosissime flagellat, & pene stipites facit. Siquidē in rescripto b. Stephani pape, qd citat xxxi. dist. c. Aliter, verbulū capiat, vnde astruere sibi pulchre videt impudentissimum suum & notoriū mendacium, quod in ecclesia Orientali & Græcanica semper licuerit & vsitatum fuerit nubere, etiam quotiescunq; voluerint: modo simul non nisi vnam vxorem haberent. Verba rescripti sic habent. Aliter se habet Orientalium traditio ecclesiarum, aliter huius sanctæ Romanæ ecclesiæ. Nam eorum sacerdotes, diaconi, & subdiaconi, matrimonio copulantur. Vbi ex hoc verbo, copulantur, ille argumentum facit & fortiter concludit, quod eorum sacerdotes nubant, & matrimonia contrahant, & hic crassissime illi errat glossator, quod ex verbo illo non intellexerit hanc ipsam eius sententiam. Quasi vero, matrimonij vinculo non copulentur vir & vxor, quandiu viuunt vterque & constat inter ipsos matrimonium? Hic prodigiosi & intolerabilis erroris accusat iuris pontificij professores, magno consensu affirmantes, posse eligi maritos sacerdotes: sed vt ordinati coelibes, iam sacerdotes nubāt, concedi non posse. Cuius erroris causam, ipsis vult esse historiarum ignorantiam. Sed quas tu Philippe hic nobis profers historias? Affirmo eorum nec verbum quidem vllum inueniri vllius scriptorum ecclesiasticorum omnium, quod contradicat explicatæ iam a nobis sententiæ. Quod si proferre potueris, a te patiar conuiuium, sub quo te ipsum traducis orbi, impudentissimi hominis.

Hoc quidem inuenies, vt sancta ac salutaria omnia, ita & hæc continentia legē, illius omnis puritatis, omnis boni hostis studio, per eius satellites arietatam

DE COELIB. AVT CONIVG. SACERD.

arietatem subinde, nonnunquam & inclinatam ac labefactatā fuisse: primum, pene vniuersaliter pestilentissimum illum Iovinianum, sub B. Siricio & Innocentio: deinde particulariter per luxum & petulantiam Cleri Germanici sub Gregorio VII. & nonnullis eius prædecessoribus: atque aduersus illos omnes semper viguisse atque obtinuisse auctoritatem sedis apostolicæ, & suum vigorem vindicasse, asseruisse, & conseruasse regulæ & legi veteri, etiam quicquid contra illi insanierint. In quam quod nouissimis his annis aliquot licenter nimis commiserunt sacerdotes, & altaris ministri plerique, præcipue autem per Germaniam, & nunc vniuersam, aduersarii nostri impudenter reijciunt, est quod doleamus: quodque dolent boni nobiscum omnes, adeo nunc iacere publicam disciplinam ecclesiæ: sacratissimas leges conculcari: ecclesiasticæ hierarchiæ auctoritatem contemni ac negligi est, cui omnes efficax & salutare remedium adhiberi cupiunt: sed ut licite, aut illi fecerint, aut hi faciant, non facit multitudo peccantium. Væ illis, atque iterum væ, qui vita sua palam scelerata atque incontinenti scandalizarunt Christi ecclesiam: væ & istis, sed grauius, & ter væ, qui docent malum bonum, & bonum malum: lucem tenebras, & tenebras lucem statuunt, qui continentiae legem plane proijciunt, conculcant & contemnendam docent omnibus, non satis habent perire ipsi, sed magno studio vniuersos secum attrahere conantur in interitum, qui incontinentiæ suæ addunt perniciosissimam hæresim, & Iovinianum nobis reuocant ab inferis: væ etiam pastoribus nostris atque iterum væ, quorum culpa, o scitania, & negligentia hæc mala inundarunt in Christi ecclesiam. Sed horum omnium peccata nunquam facient, quin damnationem accepturi sint, qui primam fidem aut sponsonem continentiae, quam deo fecerunt, irritam faciunt: nisi salutare poenitentia culpam diluant, nunquam facient licere sacerdotibus et altaris ministris nubere: nunquam facient, quin sancta sit lex continentiae præscripta ipsidem: quam ex apostolica doctrina, traditione & constitutione peruenisse ad nos clarissime demonstrauiamus.

Aduersus quam non video quid cuique esse possit iustæ querimonie: ut que nulli imponit quicquam intolerabile, neminem obligat nisi vltro neum & dedititium. Non tibi placet coelebs sacerdotium: duc uxorem. Nemo te cogit sacerdotem fieri, nemo inuitum te, obligare continentiae perpetuæ. Abstine ergo sacerdotio, quod nostri eiusmodi conditionem annexam habere. Cui si te vltro subdis & ingeris, quid habes, quo cum quam tecum expostules? Sed volo, inquis, sacerdos esse, & uxorem ducere. Electionis hoc est ecclesiæ, ante sacerdotem velit, non tui arbitrij. Non vult autem, nisi velis vitam coelibem agere, & in cæteris etiam sacerdotio dignus sis. Quid hic habes, quod cum quoquam expostules? Si non placet conditio, aliud tibi placens vite institutum elige. Nemo inuitum te cogit, quod non placet, sequi. Ut sacerdotes nuberent, nusquam ab initio apud illos Christi nomen professos licuit. Occidentalis, Latina, & Africana ecclesia,

clesia, maritos sacerdotes, nisi cum vxoribus continentiam profitentes, noluit. De quo nemo potest conqueri, cum ecclesia suo ea in re iure vta-
tur: vt non admittat ad sacerdotiū, nisi quos voluerit, & eo dignos existia-
mauerit: nec quisq̃ sibi velut iure deberi illud ipsum potest prætere.

Aduersus vero hanc scabiem, quæ nunc occupauit & deformauit eccle-
siæ faciem, alio remedio, quam vxores concedendo, opus erat, alio caute-
rio, quam scabendo & pruriginem magis excitando, persananda erat hæc
scabies, restituenda publica disciplina ecclesie, restituenda sua forma, sua
us vigor hierarchiæ ecclesiasticæ, quæ super illam vigilet, eandem exigat,
hos incontinentes & scabiosos cogat ad alia suæ incontinentiæ pharma-
ca manū extendere: qualia supra indicauimus, & nobis inculcat ille Ori-
genes hom. IX. in Leuiticū: Nō auditis, inquit, ex diuinis scripturis, quia
certamen est inter homines carni aduersus spiritum, & spiritui aduersus
carnem? Nescitis, quia si carnem solam nutriatis, & ipsam frequenti mol-
litie, & iugi deliciarum fluxu foueatis, insolescat necessario aduersus spi-
ritum, & fortior illo efficiatur? Quod si fiat, sine dubio eum in suā ditio-
nem redactum suis coget legibus & vitij obediē. Si vero ad ecclesiam
frequenter veniens, aurem literis diuinis admoueat, explanationēq̃ mā-
datorum coelestium capias: sicut cibus & delicijs caro, ita spiritus verbis
diuinis conualecet, ac sensibus & cupiditatibus robustior effectus, carnē
sibi parere coget, ac suis legibus obsequi. Nutrimēta igitur spiritus, sunt
diuina lectio, orationes assiduæ, sermo doctrinæ. His alitur cibus, his con-
ualecit, his victor efficitur. Quod quia non facitis, nolite conqueri de in-
firmitate carnis: nolite dicere, quia volumus, sed nō possumus: volumus
continenter viuere, sed carnis infirmitate decipimur, & impugnamur sti-
mulis eius, tu das stimulos carini tuæ: tu eam aduersus spiritum tuum ar-
mas & potentem facis, cum eam carnibus satias, vino nimio inundas, om-
ni mollitiæ palpas & ad illecebras nutris. Ad hæc, inquam, & eiusmodi
remedia vtinam, quibus dictum est, modis cogerentur manum adhibe-
re sacerdotes, & cæteri diuino dedicati ascriptiq̃ ministerio, qui ob car-
nis infirmitatem & lasciuiam dicunt se non posse continenter viuere: &
in futurum prouideretur, vt essent pauci sacerdotes, & qui etate, eruditio-
ne, & moribus, singulariq̃ & discreta vita a populo, tueri possent digni-
tatem sacerdotij apud populum, simulq̃ (quod fieri posset) publice pro-
videretur, vt hi pauci multis, atq̃ adeo omnibus sufficerent, & melius se
haberent, nisi ego fallor, Christiana religio.

De Paphnutio & Nicæno concilio ex Zozomeno, quæ adducūt illi,
aperte confirmant, non infirmant nostram sententiam. Tractabatur nan-
que in illo concilio, vt morē Romanæ, Occidentalis, & Africanæ ecclesie
de absoluta sacerdotum & altaris ministrorum continentia, etiam ab
vxoribus proprijs, quas & ante susceptū gradum & consecrationem ha-
buissent, vniuersaliter introducerent, & iam fere in eā partē inclinauerāt
patrum

DE COELIB. AVT CONIVG. SACERD.

patrum sententiæ, sed contradixisse confessorem Paphnutium, ea præcipue ratione, ne ipsis aut eorum vxoribus occasio ea fornicationis existeret. Diserte autem explicat Zozomenus, quæstionem tantum fuisse de coniugibus, quas ante consecrationem duxerant: eo ipso locutionis genere clarissime significans, nec tunc ullos fuisse, qui iam sacerdotes vxores duxissent aduersus apostolorum decretum.

Et hæc quidem mihi sufficere posse videntur de proposita contro-
uersia

Tamen quoniam videri volunt aduersarij, dissolui non debere monachorum suorum & sacerdotum cōiugia, etiam vt darentur contracta illicite & damnabiliter, quorsum citant D. Augustini ex lib. eius, de bono coniugali & sancta viduitate ad Iulianam, sententiā, qua improbat eorum opinionem, qui existimabant lapsarum a sancto proposito sceminarum, si nupserint, non esse coniugia, sed adulteria: affirmans non paruum inde malum consequi, vt a maritis separentur vxores, quasi adulteræ sint non vxores. Nam cum volunt, inquit, eas separatas reddere continentes, faciunt maritos earum adulteros veros, cum suis vxoribus viuis alteras ducunt: Etiam de hoc ipso non nihil nobis dicendū est, & explicāda certa orthodoxæ veritas. Quod tamē priusquam faciam, libuit etiam hic admonere aduersarios, quādo nunc dictam Augustini pro se inducunt sententiā, vtique se non posse eiusdem refutare sententiā, quam eodem loco prædictis verbis continuo coniungit & subiicit in hæc verba.

Sed plane non dubitauerim, inquit, dicere lapsus & ruinas a castitate sanctiori quæ vouetur deo, adulterijs esse peiores. Si enim (quod nullo modo dubitandum est) ad Christi offensionem pertinet, cum membrum eius fidem non seruat marito, quanto grauius offenditur ipse deus, cum illi ipsi non seruetur fides, in eo quod exigit oblatum, quod non exegerat offerendum: Cum enim quisque non reddit, quod non imperio compulsus, sed consilio commonitus vouit, tanto magis fraudati voti auget iniquitatem, quanto minus habuit vouendi necessitatem. Hactenus ille. Cuius si vera sit sententiā, quam superiore controuersia demonstrauimus verissimā, & cui, eam pro se proferentes, ita se fecerunt obnoxios, vt refutare eandem non possint: falsissima ergo sit oportet eorum doctrīna, qua docent monachos & sacerdotes, qui castitatem deo vouerunt, licite contrahere matrimonia. Quanquam hoc nobis argumento aduersus ipsos nihil opus fuerat: vt qui in præcedenti cōtrouersia falsissimā atque impijssimā esse hac de re eorundem doctrinam luce clarius demonstrauimus. Nunc ad id, quod est propositum.

Placet nobis citata ab aduersarijs Augustini sententiā, quod quamuis voto castitatis deo obstricti, grauissime peccent si nubant: nō esse tamen irritum hoc ipsum matrimonium, nec separandum, quando simplici tantum voto, quod quisque penes se emisit, deo obligatus est. Nulla enim lex obli-

obstet matrimonijs eiusmodi, quo minus sint valida, sed nec potest, aut potuit, quando alterius contrahentium votum simplex eiusmodi alteri probabiliter potest esse incognitum, & plena deceptionibus innocentum forent coniugia, si ob alterius votum simplex, quod post contractum consummatumque ante se vouisse proferret, separari a se deberent & matrimonium dirimi. Secus est in professione castitatis, quæ solenniter cum consecratione aliqua suscipitur, cuius nemo prætere potest nisi crassam ignorantiam. Nam post eiusmodi professionem contracta coniugia, coniugianon sunt, sed inceste copulæ, ut verissime aduersus loquianum dixit ille orthodoxus Hieronymus. Virgines, inquit, quæ post consecrationem nupserint, non tam adulteræ sunt, quam inceste.

Et quamuis fortassis ex ipsa professionis solennis & consecrationis natura non inducatur hæc inter ipsam & votum simplex diuersitas, ex ipsa tamen ecclesiastico interdicto hanc inter ea diuersitatem consistere certum est: quod resistit contractis ab his, qui cum consecratione quadam & ritu solenni, professionem castitatis susceperunt: atque irrita reddit, nec sit esse valida, non vero resistit contractis ab his, qui simplici tantum voto obstricti sunt.

Quod autem interdictum ecclesiæ istiusmodi non coeperit ab heri aut nudius tertius, sed fuerit in ipsa etiam primitiua ecclesia, B. Calisti ea de re decretum clarissime demonstrat, quod habet in hæc verba.

Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus & monachis, concubinas habere seu matrimonium contrahere, penitus interdiciamus. Contracta quoque matrimonia ab huiusmodi personis disiungi, & personas ipsas ad poenitentiam debere redigi, iuxta sacrorum canonum definitionem iudicamus. Hactenus decreti verba, quod citatur XXVII. dist. Inijt autem hic Calistus Pontificatum Romanæ ecclesiæ (ut Eusebius autor est) anno a nato saluatore CCXXII. martyrio coronatus sub Alexandro Mamæ, non supra XX. annos post ipsa apostolorum tempora, & Ioannis euangelistæ exitum. Notabis vero, in verbis eius decreti, quod Calistus ipse, non autor, sed exactor eiusdem fuerit. Iuxta, inquit, sacrorum canonum definitionem, non quos ipse fecit, sed quos inuenit: secundum quos ipse irrita ac dirimenda pronunciat matrimonia, quæ a memoratis personis, cum consecratione quadam, aut solenni professione astrictis instituta vitæ coelibis, contracta sunt. Et hoc interdictum, ab ipso ut vides, ecclesiæ initio in hanc usque horam perpetuo permansit in ecclesia. Quod ipsum testantur canones sub titu. Qui clerici aut. vo. ma. con. poss. Et qui inducuntur alijs locis quam plurimis.

Quod si quis hic nobis in dubium reuocet, an ecclesia interdictis suis irrita facere potuerit aut possit matrimonia, quæ sublati ipsdem essent rata ac licita, is ille vniuersam ab initio ecclesiam intolerabilis impietatis ream faciet: quæ suis interdictis, inter attinentes sibi certis cognitionis & af-

HH finitatis

DE COELIB. AVT CONIVG. SACERD.

finitis gradibus personas, cōtracta matrimonia irrita semper fecit: quæ sublati interdictis iisdem essent rata ac licita. Nam cum lege naturæ nullæ sint personæ cognationis aut affinitatis ratione prohibite in matrimonio, quam pater & filia, mater & filius, sed secundum eandem licita erant inter fratres & sorores contracta connubia: quæ etiam cum diuina benedictione celebrata leguntur a sanctis patriarchis & patribus vsque ad legem datam per Moysen, qua libertas illa naturalis legis hac in re restrictior facta est: Nec quicquam ad nos pertineat, quicquid lege illa Mosaicâ, naturali legi inuenitur superadditum: Cum eadem, quatenus illius fuerat, nobis per CHRISTVM sublata sit: Adhæc, cum nullum verbum inueniatur de hoc, aut renouatum, aut constitutum a CHRISTO aut apostolis: Si tollas interdicta ecclesiæ, non inuenies vllam legem nobis interdicti cōsanguineorum, imo nec inter fratres & sorores coniugia. Quam licentiam necesse est vt reducat in ecclesiam, quisquis hac in re infirmare voluerit auctoritatem interdictorum ecclesiæ. Sed absit eiusmodi, ab omni Christiano temeritas, & in matrem suam, catholicam Christi ecclesiam, tam iniuriosa contumelia, vt ipsam vera matrimonia dissoluisse dicat, & coegisse adulterare homines. Cum enim contractu quodam celebretur matrimonium, is ille, non solum ecclesiasticis, sed etiam ciuilibus ac politicis interdictis subiaceret: atq; adeo subiaceret, vt etiam ciuilibus legibus, & publica consuetudine, inter ethnicos quoque irritari interdiciq; possint quædam matrimonia, & fieri non solum illicita, sed etiam inualida: quæ sublati eiusmodi legibus & consuetudine, secundum limites iuris nature forent licita & valida. Proinde non quouis consensu, sed legitimo, & inter personas legitimas, contrahuntur nuptiarum fœdera & coniugalis societas.

Ex his, de inducta ad presentem controuersiam quæstione, quæ sit certa orthodoxaq; veritas, satis mihi demonstratum videtur.

An vero ecclesiasticæ hierarchiæ præsidis, Ro. Pon. auctoritate dispensari possit cum aduersariorum sacerdotibus ac monachis, vt in contractis per ipsos coniugijs licite permanere possint: certa est ex dictis responsio, quod non possit, cum contracta ab illis coniugia nulla sint, sed in cœlestæ copulæ. Nec potest ille, quod infectum fuit & irritum, facere vt eiusmodi non fuerit. Sed alia est quæstio, an possit ipsis cōcedere cum eisdem

mulieribus, quibus illicite nunc copulantur, aut cum alijs, de nouo nubendi licentiam. De qua potestate ad presens non disputo.

Vnum hoc addo, mihi videri, quicquid absolute possit aut non possit, quod non expe-

diat, nec facere debeat, ob multa

rationes, quæ mihi

prægnatissimæ

videntur.

Contro-

CONTROVER SIA

DECIMA SEXTA.

De potestate ecclesiastica.

VT nullis suis artibus, nullis technis, magis se proficere callidus ille & antiquus serpens hostisq; humani generis intelligit, quam si, vt primis illis nostris parentibus, deo, ita & nobis, sacris ab eodem constitutis ordinatisque magistratibus, non obedire persuaferit: (inde enim, & dei, & cultus eius, vniuersæque religionis neglectum videt consequi) ita nulli rei, excitatis ad hoc suis apostolis, studet diligentius aut accuratius: præsertim cum hoc sibi videat ferecessisse feliciter: ob insiræ omnibus appetitionis cuiusdam, nisi ratione moderetur, inordinatæ, libertatis, inquâ, cognatæq; superbiæ igniculum. Quem tamen, alio respiciens, natura nobis indidit. Sic secularibus facile persuadetur, non subijci, non teneri sacerdotali autoritati & legibus. Ita cuique, ea quibus frena laxantur licentiæ, quibus illecebris doctrinam suam studiose atq; artificiose condiunt aduersarij. Aures arrigunt, tametsi pij alioqui principes, cum sua sibi iura detracta a sacerdotibus audiunt: & facile creduntur, quæ per se arrident: facile incitatur ad quocunq; sibi vendicanda modo, quæ persuadentur sibi deberi iure optimo, atq; ethniciam fere dominationem, interdictam a Christo, instillatam ab his consultiorebus, concipientes meditantescq; animo, interim obliuiscuntur quod Christianæ ecclesiæ membra sint: quod Christi regno seruiant. Sic (quorum agit ille omnia) supernæ quoq; illius felicitatis regno, qui huius Christi regni finis est, exclusos, secum pertrahit in interitum. Cui cum strenuam operam hac in re nauent aduersarij, & in suæ confessionis illius conclusionem fortiter persuadeant, nullos ecclesiasticis ordinibus & sacris eorundem magistratibus vllam obedientiam debere: tamē cum vel studio dissimulantius, vel imperitia confusius, indistinctius, atque inarticulatiushoc ipsum fecissent & faciant: ille eorum antesignanus & vexillifer Philippus, quo suam suorumq; illam hac parte negligentiam suppleret, in medio illius ipsius conuentus tempore, libellū illum (cuius & supra mentionem fecimus) edidit, explicat, in quo præcipua aliorum controversiarum, quæ inter illos & nos sunt capita, aliquanto (vt sibi videtur) accuratius atq; eruditius, quam eadem in confessione sua, atq; eius Apologia explicauerat. Ipsum enim vtriusq; fuisse architectum præcipuum, quāuis communi nomine palam atq; indubitatum est, adeo vt in Apologia notissime Vittenbergæ impressa, suum proprie nomen etiam profiteri non dubitauerit, inter cætera autem, etiam præsentem suo more tractat

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

controuersiam, in qua vnum hoc agit, vt omnibus Christianis persuadeat, Romanum Pontificem, cum his, qui eius auctoritatem sequuntur, velut Antichristi regnum, deferere atque execrari. Reges autem & Principes singulariter aduersus eundem instigare atque incitare conatur. Nec multo clementior est (quod mox intelliges) in vniuersos episcopos.

Itaque quo clarius etiam hæc ipsa a nobis explicetur controuersia: ita vt omnes, quemadmodum in superioribus omnibus, ita & in hac, vnde præcipue pendet pax & concordia, vnitas, atque adeo salus ecclesiæ, que sit ipsissima veritas, clarissime intelligant: vtque etiam hæc secure possit quorumuis æquorum iudicium subire iudicium, ante nobis proponenda est illa ipsa aduersariorum sententia. Deinde demonstranda illi contraria orthodoxa veritas. In primis affirmant Romano Pontifici, nihil auctoritatis, nec super cæteros totius orbis episcopos, nec super magistratus ciuiles aut potestatem secularem, penes quam est ius gladij, diuino iure competere: sed omnes episcopos in auctoritate pares esse.

Secundo, nec episcopis vllam auctoritatem iure diuino concedunt super presbyteros aut sacerdotes reliquos: imo nullam ex iure diuino distinctionem esse inter presbyteros & episcopos, sed humana auctoritate distinctionem hanc introductam: per quam vni commissum fuerit, vt ordinaret ministros in diuersis ecclesijs, atq; ipsæ superintenderet.

Tertio, nec sacerdotibus vllam specialem præ cæteris Christianis datam auctoritatem diuinitus: sed sacerdotij auctoritatem vniuersam, esse penes ecclesiam atq; in ecclesia. Que possit, quos velit, ministros verbi & sacramentorum eligere atq; ordinare, quibus ea vti liceat, quamdiu mandanti ministerium illud ecclesiæ placuerit.

Iurisdictionis vero auctoritatem ex Christi ordinatione nullam agnoscunt in sacerdotibus, vt eiusmodi: præter illam communem omnibus, ex communicandi reos manifestorum criminum: idq; velut nomine & ex commissione ecclesiæ, quam tyrannice ad se solos transtulisse episcopos criminantur. Quibus cur non obediant, cum iustas causas se habere dicant, hanc reddidisse se affirmant ecclesiarum ministris & pastoribus. Confessio tamen ad hæc tribuit episcopis auctoritatem (cuius Philippus illo suo libello obliuiscitur) cognoscendi de doctrina, & doctrinam ab euangelio dissentientem reiiciendi: in his duobus, nempe excommunicandi & cognoscendi hac auctoritate, consentitur ecclesijs illis præstare debere obedientiam, iuxta illud: Qui vos audit, me audit. Verum, inquit, cum aliquid contra euangelium docent, tunc ecclesias habere mandatum dei, quod obedientiam prohibet.

Si quam aliqui potestatem, seu gladij, seu iurisdictionis in cognoscendis certis causis, vt matrimonij, decimarum, &c. episcopi habeant: eam habere illos iure humano, vel donatam a Regibus aut Imperatoribus.

In vni

CONTROVERSIA XVI.

In vniuersum autem, nulli vllam auctoritatem aliquid præcipiendi, ordinandi, aut constituendi, recognoscunt in vniuersa ecclesia, cui quisquam Christianus obedire teneatur, ita vt peccaret contra faciens.

Hec est breuiter vniuersa aduersariorum de potestate ecclesiastica sententia: tam ex confessione atq; Apologia eius, quam ex dicto Philippi li bello, & cæterorum scriptis: satis, vt puto, fideliter & luculenter explicata. Quam ne querantur nudam atq; inermem a nobis productam, absq; rationibus quibus eandem astruunt, neq; has ascribere grauabimur.

Quod itaq; Romano Pontifici iure diuino nulla sit super alios episcopos & rectores superior auctoritas, inde illi Philippo satis demonstratum videtur, quod Christus apud Lucam prohibuerit dominationem inter apostolos. Dominationem autem, idem quod superioritatem intelligit, vt quam Christus voluerit tantum esse penes reges & seculares principes. Item quod post, sine discrimine, & pares miserit apostolos, dicens: Sicut misit me pater, ego mitto vos. Quod confirmat ex eo, quod Paulus nec ordinatus, nec confirmatus fuerit a Petro. Et quod idem exæquans ministros, doceat ecclesiã esse super eosdẽ, ita scribens Corinthiis: Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, id est, inquit, Nec cæteri ministri, nec Petrus, sibi sumant dominationem, aut superioritatem super ecclesiam: non onerent ecclesiam traditionibus: non valeat auctoritas plusquam verbum: non opponatur auctoritas Cephæ contra auctoritatem aliorum apostolorum. Sicut argumentabantur eo tempore. Cephas hoc obseruat, qui est superior apostolus: ergo & Paulus, & cæteri hoc debent obseruare. Ita hic nobis dicta verba Pauli sua illa auctoritate explicat.

His addit, Papam eligi ab ecclesia: & aliquando morem fuisse, vt Romani Pontifices confirmarentur ab Imperatoribus: Non ergo præesse illum vniuersæ ecclesiæ. Imo post longam inter Romanum & Constantinopolitanum episcopos, de primatu concertationem, hunc tandem per Phocam Imperatorem Romano attributum fuisse. Addit & alia nonnulla ex historiis, sed partim tam frigida & aliena a questione proposita, partim tam impudenter falsa, vt in eius gratiam, & quo breuitati necessariae consulerem, prætereunda hic mihi viderentur: præsertim cum eadem omnia, & quicquid ab illis omnibus comminisci potest, quatuor libris posterioribus de hierarchia ecclesiastica luculentissime confutauerimus. In gratiam autem suam hoc a me factum intelliget, si his nostris audebit contra mutire aut hiscere. Et certe demonstrat in his, se studio & pertinaciter errare: & veritati, quam in lectis nostris clarissime demonstratã cerneret, & suum errorem intelligeret, aures claudere.

Quod item Romano Pontifici supra magistratus ciuiles, & potestatem secularem, nulla comperat iure diuino auctoritas, inde satis constare vult, quod Christus spiritualem tantum potestatem dederit apostolis,

HH iij nempe

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

nempe docendi euangelij: annunciandi remissionem peccatorum: administrandi sacramenta: excommunicandi impios: non vero potestatem gladij, aut ius constituendi, occupandi, aut conferendi regna mundi. Ad quæ ut ipse non venerat, ita nec miserit apostolos: sed sicut, inquit, misit me pater, & ego mitto vos. Proinde Papam non solum dominationem contra mandatum Christi inuasisse, sed etiam tyrannice prætulisse se rebus omnibus.

Addit his, etiam ut illi constraret iuri diuino hæc autoritas: non debere tamen nos eidem obedientiam, propterea quod defendat impios cultus, idololatriam & doctrinam pugnantem cum euangelio. Et quia ipsi notis, quas de Antichristo scribit Apostolus, se facit notabile. Primi generis argumenta profert. Quod manifestam idololatriam affirmat in prophanatione missarum, quas Papa cum suis defecit. Quod ab eodem cum suis deprauata sit doctrina de poenitentia. Doceri siquidem ab eisdem, remitti nobis peccata propter dignitatem nostrorum operum. Iubere, ut dubitemus an nobis contingat peccatorum remissio. Nusquam docere, quod gratis propter Christum remittantur peccata. Et quod hac fide consequamur remissionem peccatorum. Affinxisse satisfactiones, per quas tollatur beneficium Christi. Fauere horrendæ idololatriæ, quæ in uocatione sanctorum committitur. Tueri traditionem de coelibatu, ex qua tot sunt orta flagitia. Doctrinam quoque de votis, quæ tantas tenebras offuderit euangelio: ut quæ doceat, vota esse iusticiam coram deo, & mereri remissionem peccatorum.

Alterius generis, nempe quod notis illis, quas de Antichristo describit Apostolus, se notabilem faciat, hæc argumenta producit. Quod diuinam sibi autoritatem arroget. Hoc autem vult ad totius ecclesiæ iniuriam pertinere. Quod etiam supra concilia suam autoritatem esse contendit, & eorum decreta rescindere posse, & resciderit subinde, pios omnes exhortans, ut hos tantos errores cum regno Papæ abijciant, suamque doctrinam contrariam, scilicet veram & euangelicam, amplexentur. Singulariter autem Reges & Principes, ut ecclesiæ ius suum & facultatem, etiam de Papa & erroribus eius, ex verbo dei libere iudicandi, asserant, quo exerceri possint synodorum iudicia, in quibus non regnet Pontificis autoritas: sed sint libera, etiam aduersus illum, Christianorum suffragia.

Hæ sunt rationes, ob quas non agnoscunt, nec sequuntur, sed potius impugnant autoritatem Romani Pontificis. Quæ tametsi in vniuersis eorum scriptis recurrant, etiam ubi nec res nec locus postulat: dissimulant tamen in sua confessione atque Apologia eius (consilio, an casu, alius forte dubitauerit, tametsi diuinare illud ipsum mihi videar) vniuersam de hac de re sententiam: sed simpliciter tantum, & in communi loquuntur de episcopis, eo ipso nihilo minus satis innuētes nascuto lectori, nullā se distinctionem

CONTROVERSIA XVI.

tionem inter illos agnoscere. Itaque quod illic minus explicatum videbatur, proprio libello, in medio, ut dixi, Vvormatiens. colloquij conuentu edito, Philippi diligētia suppleuit: & communem omnium hac de re sententiam, communibus quoque, quas audisti, rationibus asseruit.

Episcoporum, & presbyterorum, nullum ex Christi institutione esse discrimen, sed humana autoritate id introductum esse, quaecumque est, ut vnus ordinandi ministros in diuersis ecclesijs, atque eisdem superintendendi, auctoritatem haberet præ cæteris, ex diui Hieronymi affirmata sententia, quam ille, & in epistola ad Titum scribens, & in epistola sua ad Euagrium, explicat. Cum autem episcopos ordinarios, nunc hostes ecclesiæ faciant, eo quod recusent ordinare, quos ipsi expetunt aduersarij: ecclesiam retinere ius suum, vocandi, eligendi, & ordinandi ministros affirmant: quod nulla illi possit eripere humana autoritas.

Quod ipsum ait ille testari Apostolum ad Ephesios, cum ait: Ascendit, dedit dona hominibus: & numerat inter dona propria ecclesiæ, pastores & doctores: & addit, dari tales ad ministerium, ad ædificationem corporis Christi. Inde concludens, ibi necessario esse ius eligendi & ordinandi ministros, vbi est vera ecclesia.

Eodem pertinere affirmat Christi sententias, quas testari dicit, clauēs ecclesiæ datas esse, ut illam. Vbiunque erunt duo vel tres congregati in nomine meo, &c. Eodē inducit illam Petri sententiā. Vos estis regale sacerdotium. Quæ verba, inquit, ad verā ecclesiam pertinent. Quæ cum sola habeat sacerdotium, certe habet ius eligendi & ordinandi ministros.

Huic ipsorum sententiæ subscribere volunt communem olim consuetudinem ecclesiæ, quam epistola beati Cypriani ad Cornelium conprobant: secundum quam populus eligebat pastores & episcopos: quos electos episcopus, seu eius, seu vicinæ ecclesiæ, confirmabat impositione manuum velut cōprobans ordinationem populi, nec aliud tunc fuisse ordinationem, nec vllam confirmationem petitam a Romano Pontifice. Postea, inquit ille, accesserunt nouæ cæremoniæ, quas multas describit Dionysius: sed esse illum autorem nouum & fictitium, quisquis tandem sit, affirmat: sicut & Clementis scripta supposititia. De cæteris, ab ordinatione, episcopi officijs, ut confirmatione & eiusmodi, dignum disputatione non existimat.

Illius vero sententiæ suæ, de iurisdictionis autoritate competente episcopis & sacerdotibus, nulla argumenta proferunt, sed sua tantum autoritate pronunciant.

Quod autem in ecclesia nulli ius competat aliquid statuendi, ordinandi, præcipiendi, leges condendi, seu de cæremonijs obseruandis in ecclesia, ieiunijs, ferijs, aut alijs quibuscunque, etiam quæ gradus ministeriorum atque ordinum ecclesiasticorum, eorum exercitium, aut sacramentorum ministratiōem concernerent, si subiicerem quo pacto demonstrant,

HH iij scopas

DE POTESTATE ECCLESIA TICA

scopas dissolutas videres: & mihi ipsi nimium negocij facerem, cum singula verba singularem reprehensionem mereantur: nec sit vlla sententia, quæ cū alia cohereat: nec sit vlla vllius ratiocinationis forma. Quod ipse tu Lector verbo admonitus facile deprehendes, legens hac eius parte confessionis ipsorum articulum. Post tamen, in responsione (ne sibi forte blandiantur) conabor demonstrationis vniuersæ eorundem, si quæ sit, membra exprimere & componere: vt videre possimus, quod monstrum resultet ex omnibus.

Hæc est aduersariorum de potestate ecclesiastica sententia: in qua Marsilium quendam Patauinum autorem sequuntur, qui ante annos ducentos ad Ludouicum Bauarum, temporibus Ioannis XXII. (a quo ille excommunicationis vinculo innodatus fuerat, ex contumace hæreticum facere satageus) Imperatoriæ & secularis potestatis aduersus Pontificiam & ecclesiasticam, velut Apologiam quandā scripsit: cui, Defensoris pacis, titulum fecit, quā tamen omni studio eliminare conatus est ab ecclesia. Cuius sententiam cum rationibus eius omnibus, quibus eandem non sine magno ingenio atq; artificio (in quo nostros iam aduersarios longe post se reliquit) accuratissime ac diligentissime asserere conatus est, quilibet quinto hierarchiæ nostræ ecclesiasticæ diligenter excussimus, & orthodoxam contra veritatem clarissime demonstrauiamus: minus hic erit nobis negocij cum aduersarijs in hac cōtrouersia, sed capita tantum quædam argumentorum, quæ illic copiosius a nobis explicata sunt (ex quibus tamen sufficienter & clare possit intelligi etiam per se euidentis veritas) hic perstrinxisse contenti erimus, pro pleniori vniuersi huius argumenti cognitione illuc remissuri Lectorem.

In primis, hoc velim Christiane Lector perpetuo cogites, nobis esse disputationem de catholica Christi ecclesia, atque eius membris vniuersis ac partibus, vt initium cepit a Christo, in vniuersum orbem diffusa, & plantata apostolorum eius ministerio. Quæ ab initio quidem erat pusilla & modica: at nunc lapis ille abscissus de monte sine manibus, in montem magnum & vehementer excreuit: adhuc impleturus vniuersam terram, quādo tamen omnes in ouile Christi introducti erunt. Cuius nunc ouilis & ecclesiæ, diuina gratia & misericordia etiam Principes, Reges, Imperatores, Regna quoque & Imperia membra sunt.

Deinde & hoc memineris, ex his quæ superius in controuersia de ecclesia, atque alibi a nobis demonstrata sunt, vnam necessario esse catholicam ecclesiam, quemadmodum in symbolo fidei Nicænæ confessionis per eandem catholicam omnes profiteamur ecclesiam. Quæ sit iuxta Apostoli aptissimam comparisonem, velut immensi animantis vnum corpus quoddam, & cuius membra sunt Christi fideles vniuersi, secundum diuersas functiones & officia. Nam corpus, inquit, non est vnum membrum, sed multa. Si enim essent omnia vnum membrum, vbi corpus? Nunc

Nunc autem, multa quidem membra, vnum autem corpus. Non potest autem dicere oculus manui, opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus, non estis mihi necessarij: sed multo magis, quæ videntur infirmiora membra corporis, necessaria sunt.

In vno autem corpore vt est prorsus necessaria membrorum omnium communio quædam, per quam subordinata sibi cōspirent in vnum, & sibi mutuo subseruiant, & in totius vtilitatem & salutem consentiant: (quod & supra dictis verbis cōfirmat Apostolus) ita hoc solum est vinculum, quo multa colligantur in vnitatem vnius corporis. Quæ in ecclesiā, vt fidei vnitatem, velut fundamentum quoddam, societatem illam cōcilians, exigit in membris singulis: ita præcipue contineri eandem ordinis illo vinculo, supra & alibi demonstrauius.

Quin & hoc tecum cogites, etiam supra atq; alibi demonstratum a nobis, & æque mōstrante natura, & ratione recta etiam philosophis per se euident, multorum communionem conspirantem in vnum, nec imaginari posse, ne dicam subsistere, nisi regantur alicuius ἡγεμονικῶν aut principantis imperio: sine quo vt nullum membrorum, vtpote rationabilium, & quorum singulorum proprij sui est iudicij & arbitrij, diu faceret qd est sui officij: ita quodq; si, pprio iudicio & arbitrio ducere ferretur in ea, quæ sibi, vel toti, viderentur commoda, ferrentur necessario in contraria: & dissolueret necessaria vnitas corporis, membrorumq; conspirans illa in totius vtilitatē & salutē communio. Velut si cuiq; membro humani corporis propriam rationem voluntatemq; non dependentem ab altero, nec subiectam alteri, sed secundum quam quodq; per se moueri posset, cogitatione dederis: aut plura diuersaq; nec sibi mutuo subordinata motiua principia in eodem animāte finxeris. Quorum vno hac, alio mouente in contrariū, velut momento dissolueret totius vnitas, ex quo euidenter quis intelligit, etiā in catholica Christi ecclesia necessario esse ἡγεμονικῶν aut principans aliquod, cuius imperio regatur modereturq; vniuersa mēbra ecclesiastici corporis: ne quodq; motum pprio suo iudicio & arbitrio, sese mutuo impendant: totius salutem negligāt: totius vnitatem dissoluāt. In sup & hoc tibi adsit in memoria, catholicā, de qua loquimur, ecclesiā, esse illud regnum Christi, de quo loquitur Apostolus, dicēs. Deinde finis, cum tradiderit regnum dei & patri: cum euacuauerit omnem principatum, potestatem, & virtutem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius: nouissime autē inimica destruetur mors. Nam quod Apostolus hic loquatur de hoc regno Christi super terram, nō vero de illo coelesti, ex verbis eius est euidentissimum. De hoc em loquitur, quod præcedit cōsummationem aut finē & mortis destructionem. Illud vero coeleste subsequitur hæc omnia. Et quamuis nondū videmus subiecta illi omnia, vt idem dicit Apostolus: hoc tamē haud dubie expectamus fore, secundum eiusmodi sententiā, cū plenitudo gētium in hoc

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

hoc ouile Christi introducta fuerit, & vniuersus etiam Israel illuminatus lumine fidei: qui adhuc sub cæcitate laborat. Proinde eandem ecclesiam catholicam Christus toties regnum cælorum appellat, quod nunc nuptiis regalibus, quibus tamen quidam sine veste nuptiali interfunt, paulo post eijciendi in tenebras exteriores: nunc decem virginibus, inter quas quinque fatuæ: nunc sagenæ missæ in mare, omnis generis pisces, malos cum bonis vna comprehendendi, comparat. Non sanctorum tantum congregatio in spiritu: sed Christi fidelium omnium, qui se tamen in ouili eius continent, tametsi peccatores sint. Alio qui male ipsum comparasset idem ille eius autor & saluator, virginibus decem, quarum quinque erant fatuæ. Si dixisset: Inter quas permixti habitant aliæ quinque fatuæ, haberent aliquid, de quo gloriari possent aduersarij. Sed dixit aliter, illam ipsam nempe vniuersitatem, hoc Christi regnum constituentem, integrari ex prudentibus & fatuis: quemadmodum controuersia tertia de ecclesia pluribus demonstrauius, quod propterea regnum cælorum dicit, quia ad illud ordinatur: & quia, nisi ex hoc, ad illud nemini ingressus patet. Hæc itaque catholica ecclesia, illud Christi regnum est, quod sibi conquisiuit suo precioso sanguine: In quo regnabit super terram, donec euacuauerit, sibiq; subiecerit omnem principatum, potestatem & virtutem: non quidem vi aut potentia: imo sponte & vltro se dedentibus omnibus, & iugo ipsius regnoq; se subiiciētibus. Non enim nisi spontaneos in regnum suum acceptat Christus.

Hoc autem regnum, vt est, (quemadmodum prædiximus) vniuersitatis Christi fidelium societas: ita memineris regnum, non Babylonem esse: non confusam multitudinem, sed quæ a propheta sub nomine Hierusalem describitur. Quæ condita est, inquit, velut ciuitas quædam nobilissima: cuius ciues in vnum coeunt: in quam ascēdunt tribus tribus domini, ad confitendū laudem nomini domini: in qua etiam consistit iudicij solium.

Quamquam autem in hoc regno suo dominari debeat vnus Christus, Legifer, Rex, Imperatorq; noster, ipse tamen abiens in regionem longinquam, quo eius conseruaret necessaria illa communicatio membrorum omnium, illa connexio, vnitas & conspiratio ad totius salutem & utilitatem, ob quam membrorum quodq; suum proprium commodum, propriam salutem debet negligere: Petrum vice sua illi præfecit, illi tradidit clauēs eiusdem, hoc est, illud ipsum regendi & gubernandi auctoritatem, illum eius pastorem & rectorem pronunciauit. Quemadmodum supra controuersia de ecclesia & alibi copiosius a nobis demonstratum est.

Quamquam absq; vlla demonstratione, hoc ipsum, ipsa loquatur rei euidentia, cum nec fingere quisquam possit alium esse aut fuisse, quā Petrum, & qui eis locum obtinet, rectore pastoremq; Christi ouilis, aut *ἡγεμονικόν*, seu principans, in corpore societatis ecclesiasticæ: sine quo, vt nec ad momētum potuisset subsistere & cōseruari illa eius vnitas: ita ab initio,

initio, illum, nec alium, pro tali se gessisse, & pro eodem recognitum fuisse ab vniuersa toto orbe Christi ecclesia, posterioribus libris quatuor hierarchiæ ecclesiasticæ euidentissimum fecimus.

Quod etiam ex eo quiuis potest intelligere: Quod necessariam hanc principantis aut rectoris in hoc Christi regno auctoritatem, nisi ex Christi commissione, nemo sibi arrogare potest. Neque enim humana hæc est, sed diuina auctoritate congregata societas: nō hominum, humani conuictus causa congregatum, sed Christi regnum, cœlestis regni assequendi gratia hic præparatum hominibus. Nam nisi ex hoc, ad illud nulli patet aditus. At nulli singulariter apostolorum omnium, quam vni Petro, Christus quicquam dixisse legitur, ex quo sibi quisquam præ alio (quod tamē necessario requirebat ἡγεμονικόν, aut principātis in vno corpore vnitatis) potuisset hoc auctoritatem sibi præsumere. Vni vero illi promississe, in apostolorum omnium præsentia, daturum se eius illius regni sui clauis: hoc est, gubernandi auctoritatem, qua in eodem quicquid statueret, ligaret, figeret & refingeret, aut solueret, hoc ipsum se ratum habiturum in cœlis: Vni illi singulariter commisisse præ cæteris, quamuis præsentibus cæteris, vt fratres confirmaret, aut dubios, aut errantes in fide: Et quo hoc posset certius, rogasse patrem pro eodem, ne fides eius deficeret. Vni singulariter, in ceterorum apostolorum & discipulorum præsentia, etiam comparatione discretum a cæteris, iam iam ascensurum ad cœlum, vniuersi ouilis regniq; sui, etiam ter repetita commissione, mādasse curam & regimen, clarissimis verbis affirmat scriptura euangelica. Vnū deniq; omnium, Cepham pronunciaſſe, hoc est, saxum, scopulum, rupem aut petram, super quam affirmauit ædificaturam se ecclesiam suam. Eius necessariam colligantiam & vnitatem, ad illud ipsum suum ἡγεμονικόν, paratēq; principantem, ea locutionis figura clarissime atq; efficacissime exprimens. Vt enim fundamentū est vnitatis edificiij connexio, & ἡγεμονικόν, aut rectoris auctoritas, in quacunq; etiam humanæ societatis forma ac specie: ita in Christi regno & ecclesia, Petrus & qui eius locum obtinet. A quo, quisquis diuſus est, quisquis eius auctoritati obedire non vult, eum nō pertinere ad vnitatem ecclesiastici illius ædificij, cuius vnitatem, velut a fundamento quodam, ab illo Cepha, contineri & dependere Christus affirmat, velut per se notum est. Quemadmodum ad vnitatem domus aut familiæ non pertinet, quisquis eius rectori aut patrifamilias, in his quæ ad domesticam societatem, atq; eius finem pertinent, subesse conuenit. Sed supra controuersia tertia, & libris illis de ecclesiastica hierarchia, copiosius hæc a nobis demonstrata sunt, & quo pacto Christi ecclesie, ex infinita alioqui toto orbe diffusa multitudine, ex omni gente, lingua, natione, & populo congregata, illo sacri ordinis vinculo, in vnum necessario cōnecti, illa quoque sua hierarchia, & sacro principatu, quem in Petro constituit, regi gubernariq; debuerit. A quo, vna cum cæteris apostolis,

DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

stolis, autore nihilo minus Christo, doctoreq; sacro spiritu, constituta sit reliqua sub ipso ecclesiasticæ hierarchiæ facies, Episcopis, Archiepiscopis, Prælatibusq; per loca opportuna dispositis, quo ad eius vnum rectorem, totius quoque ecclesiæ cura, ordinatissime, decentissime, nec difficulter referri posset, & referretur.

Quam vero districtam obedientiam debeamus in ecclesiastica hierarchia nobis præpositis, is certius clariusq; intelliget, quisquis etiam ad cæteras humanorum conuentuum & societatum varias formas & species in vniuersum respexerit aliquanto diligentius. Vt enim absq; ordine nulla subsistit humana societas: nec ordo sine aliquo ἡγεμονικῷ, principante, rectore, aut capite: ita cuiq; societati suus est ordo, cuique ordini suum ἡγεμονικόν, aut principium, ad cuiusq; suum finem aptum & congruum.

Vt in domo priuata paterfamilias: in ciuitatibus secundum varias earundem formas, Consules, Prætores, Magistratus summi, quocunque tandem illi nomine vocentur. In dominijs, Prouincijs, Regnis, Barones, Comites, Duces, Reges, Imperatores. In voluntarijs hominum conuentibus, sui Priores, sui Patres, Abbates, Præpositi: Ita quoq; & in catholica Christi ecclesia, summus, vt diximus, Pontifex, sub quo per prouincias Primates, Archiepiscopi, Deinde episcopi per dioceses singulas, & sub eis singularum plebium presbyteri. Neq; enim nisi diligenti admodum membrorum omnium connexionem, hoc tam immensum corpus, in vnum coherere, connectiq; potuit.

Vt autem societatum hæc sunt distincta genera, atq; inter se se differentia, ita quoq; alia in eis, aliaq; est præsidium, aut ἡγεμονικόν, autoritas, tamen sua cuiq; cui inferiores omnes, quencq; in suo ordine, obedientiam debere, & ipsa dicat recta ratio, & docet lex naturæ inscripta humanis cordibus: nec minus confirmant diuinæ apostolicæque literæ. Qua in re diligenter cauenda est pestilentissima quorundam, & in humani generis vitam socialem perniciosissima doctrina, affirmantium, humanorum præceptorum transgressores haudquaquam peccare coram deo, sed leges tantum, (si quæ statutæ sunt) poenas incurrere. Quasi non debeat homini homo, sed soli deo obedientiam. Quæ etiam aduersariorum plerisque locis doctrina est. Qua vna non video quid possit doceri perniciosius, quid deniq; falsius: quum ipsa, vt dixi, euidentissima naturæ lex rectaq; hoc dicat ratio, in suo quencq; ordine superioribus suis obedientiam debere: eadem, inquam, quæ hos ordines inter homines conciliavit & constituit. Hoc enim necessario habet omnis ordo, vt præsit, vt & sub sit aliquid. Quum autem quencq; in suo ordine, in quo a deo constitutus est, imposita sibi personam recte peragere oporteat: euident est, superioribus subditos obedientiam debere: sine qua, & omnis ordo, & omnis humana dissoluetur societas: atq; adeo nec ipsa vita humana subsistet.

Quid enim, si homo ex diuina lege non debet obedientiam homini, toties clamitat

CONTROVERSIA XVI.

clamat diuina scriptura: Filij obedite parētibz vestris, & subiace te eis. Quid rursus? Serui obedite dominis carnalibus cum timore & tremore in simplicitate sicut Christo: non ad oculū seruientes, quasi hominibus placentes, sed vt serui Iesu Christi, facientes voluntatē dei ex animo, cum voluntate bona, sicut domino seruientes, non hominibus. Hæc Pauli ipsius verba sunt: quibus palam docemur, vt dei voluntas sit & præceptum, seruos obedire dominis: vt seruire illis teneantur, non solum poenæ timore, sed ex animo, & quasi deo, qui hanc illis personā imposuit, nō quasi solis hominibus. Ita & publicis potestatibus magistratibusq; tãetsi gererentur ab infidelibus (quando in eo loco atq; ordine constituti essemus a domino) obediendū vbiq; clamant, admonent inculcantq; apostolicæ literæ. Omnis anima, inquit idem ille Apostolus, sublimioribus potestati bus subdita sit: nō est enim potestas, nisi a deo: quæ autē a deo sunt, ordinata sunt. Itaq; qui resistit potestati, dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt, & cætera. Ideoq; necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

Audis non solum ppter ciuilem in transgressores poenam, sed etiam propter conscientiam, magistratibus ac publicis potestatibus subditos nos esse oportere. Petrus autem vno verbo complexus vniuersa: Subditi, inquit, estote omni humanæ creaturæ propter deum. Omni humanæ creaturæ dicit, qualiscūq; ea sit, cui videlicet nos subiecit, seu ipsa nascendi fors nostra, seu rerum publicarum status & conditio, seu ipsa denique voluntas propria. Neq; enim hic dominos seruis suis subesse præcepit, nec Reges, aut magistratus vnicuique e populo: sed contra quid intelligat, seipsum continuo explicat. Siue Regi, inquit, tanquam præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum: quia sic est voluntas dei, & cætera. Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis, sed etiam discolis, & cætera. Similiter & mulieres subditę sint viris suis. Vides, quo pacto in omni ordine obedientiam quisq; & subiectionem debeat, non soli deo, sed & omni humanæ creaturæ, cui nos subdidit, seu voluntas propria, vt viris suis mulieres: seu quæcuq; nostra, seu publica, seu priuata conditio: Publica nos magistratibus: Priuata seruos dominis.

Quod si in humanis societatibus, quas propter humaniorē cōuictum atq; operæ mutuæ indigentiam necessitudinemq;, ipsi inter se mortales cōtraxerunt: aut in quas nos quomodo cūq; cōiecit, seu publica, seu priuata fors nostra & cōditio, suā quencq; stationē tam diligenter seuare & recta nos ratio doceat, & naturæ simul lex diuinæq; scripturę præcipiāt: Quid in hoc Christi regno, quod non ipsi inter se homines, socialis cōuictus, sed fidei religionisq; inter nos conseruandæ, imo cœlestis illius regni, in quod, nisi ex hoc, nulli patet aditus, nobis patefaciendi gratia, ipse Christus instituit: & sibi, in quo super nos ad salutem nostram dominaretur,

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

non vili precio, nec paruo labore ac studio comparauit: In quod suo ipsius precioſo ſanguine redēptos nos a Pharaonis illa myſtica ſeruitute, ex infinita ſua miſericordia cōuocauit, & ciues aſcribere dignatus eſt: Quid, inquam, in hoc Chriſti regno nobis faciendum? In hac domo dei viuētis, in quam ſalutis noſtræ gratia, precario admiſſi ſumus, quanto timore tremoreq; nobis cōuerſandum eſt: quanto ſtudio, quanta ſollicitudine, ſuam quēq; ſtationē, in qua cōſtitutus eſt a Chriſto, obſeruare conueniet: Si ſeruos carnalibus dominis obedire cum timore & tremore, in ſimplicitate cordis ſicut Chriſto, docet Apoſtolus: qualem tandem, quam humilem, quam ſollicitam obedientiam, noſtris, quos in ſuo illo regno, ſua eccleſia Chriſtus præfecit, præpoſitis nos debebimus? Si prophanis magiſtratibus, publicisq; poteſtatibus, etiam infidelibus, quas humanæ leges, ciuilesq; reſpublicæ, quieti inter homines conuietus gratia conſtituerunt, ipſa lex dei & naturæ nobis diligenter ſubefſe præcipit: quid ſanctis magiſtratibus, quos æternæ ſalutis animarum noſtrarum cauſa in eccleſia ſua conſtituit ipſe dei filius? Si parentibus carnalibus tam diligenter debent ſubefſe filij: quanto per episcopos noſtris, quos patres nobis ipſe Chriſtus conſtituit? Si Reges, humanæq; politiæ principes, omni nos honore proſequi oportet, quo magis ſua conſtet *ἡγεμονικόν* apud ſingula communis membra, cui gubernandæ præeſt, autoritatis efficaſcia: ipſum igitur Chriſtianæ eccleſiæ Principem, Romanum Pontificem, quem ipſe pro ſe nobis Chriſtus ſui huius regni rectorem conſtituit, quo non proſequemur honoris genere? Neq; enim cōmunis hoc tantum exigit illa cum alijs in quacūq; ciuilis ſocietatis genere principantis ratio: non inſuper ſingularis huius ſocietatis finis & vtilitas, quæ eſt, æternæ beatitudinis, & regni illius cœleſtis aſſequutio: ſed etiam hunc ipſum magiſtratum inſtituentis in regno ſuo, & nobis perficientis dignitas & autoritas. Ipſe inquam Chriſtus, ad cuius hoc ipſum ſeu honorem ſeu contemptum pertinet, quod conſtitutis ab ipſo nobis magiſtratibus detulerimus. Quod cum ipſa per ſe euidentis quēq; ratio doceat, cum Chriſtus quoq; in euangelio palam affirmat, nec minus ſpiritus ſanctus in veteri ſcriptura & populo multipliciter expreſſerat. Ille ita loquitur ad apoſtolos, atq; eos qui apoſtolis vicaria ordinatione ſuccedunt, episcopos: Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit: qui autem me ſpernit, ſpernit eum, qui miſit me. Vides, in quem redundet ſeu honor ſeu contemptus erga magiſtratus, quos ille nobis in eccleſia cōſtituit.

Scribit proinde ad Magnesianos ille glorioſus Chriſti martyr & pontifex Ignatius, apoſtolorum diſcipulus. Dignum eſt, inquit, vos obedire episcopopo veſtro, & in nullo ei contradicere: terribile eſt enim tali contradicere. Nō enim illum viſibilem quis ſpernit, ſed illum inuiſibilem in cōtemnit, qui non poteſt a quoq; cōtemni. Hic enim nō ab homine, ſed a deo habet promotionem. Ita quoq; dominus dicit Samueli de cōtemporariis

ribus eius. Non te spreuerunt, sed me, ne regnem super eos. Ita & Moyses populo aduersum se murmuranti: Non aduersum me murmurastis, sed aduersus dominum deum, a quo pendebat sibi commissa super illum populum regiminis autoritas. Quin & mortis poena constituta erat aduersus contumaces, qui obedire nolebant imperio sacerdotis summi in illo veteri populo. Si quis, inquit, superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat domino deo tuo, morietur homo ille: & auferes malum de Israel, cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumescat superbia.

Quam enim graue sit apud deum, autorem, & praesertim principalis magistratus, quem ipse per se constituit inter homines, contemni ab hominibus, is clarissime intelliget, qui hinc, crimen contemptus autoritatis Mosaicae in Dathan & Abiron: inde vero, tam inexcusabile crimen adulterij Dauid, in tanta vxorum multitudine, & crudelissimi insuper homicidij, in fidelem seruitorem suum & militem Uriam, quo illud ipsum querebat tegere coram hominibus, expenderit. Quorum huius criminum grauitatem cum intellexerit, cogitet, quam horribili supplicio mitissimus ille, sed & iustissimus deus, apud quem personarum non est acceptio, qui omnes aequae animas suas esse testatur, & aequam se curam habere omnium, contemptum illum eius autoritatis in illis puniuerit, quos dehiscens de sub pedibus terra viuos absorbuit, demisitque ad inferos: qui haec immanissima Dauidi crimina ita remisit facile.

Quod si ob vitam & mores eius, qui sacrosanctum magistratum gerit, quos deo displicere iudicat, quisquam sibi licere existimat eius autoritatem contemnere, is sibi cogitet dici ab Apostolo: Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat, & domino suo cadit. Simul & illam doctissimi illius sanctissimique Cypriani perpendat sententiam: Tu autem ouis es, inquit, noli discutere pastorem: ne eius quoque criminis reus tenearis, noli te iudicem dei constituere & Christi: qui dicit ad apostolos, & per hoc ad omnes praepositos, qui vicaria illis ordinatione succedunt: Qui vos audit, me audit: & qui me audit, audit eum qui misit me. Vnde enim haereses & schismata oborta sunt & oriuntur, nisi dum episcopus, qui vnus est, & ecclesiae praest, superba quorundam praesumptione contemnitur: & homo dei dignatione honoratus, ab indignis hominibus iudicatur?

Autoritatem, magistratum, & officium, ecclesiae vnitati conseruande prorsus necessarium honorare in illis tenemur. Vitae suae, non te, sed alium habent iudicem. Super cathedram Moysi, inquit Christus, sedebunt Scribae & Pharisei, vitae tamen haudquaquam probatae: De quibus nihilo minus subiunxit: Omnia ergo quaecumque vobis dixerint, seruate & facite. Ergo, inquit, quia sedet super cathedram, non quia vitae sanctae & inculatae sunt. Quod adhuc clarius explicat in eo quod addidit: Se-

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

cundum opera eorum, inquit, nolite facere.

Quod si vitæ palam scandalosæ sint, ita cogita, tua forte & aliorum culpa id fieri: Quandoquidem propter peccata populi regnare facit deus principes hypocritas, & suos sanctos contaminat. Peccatis nostris iratus dat nobis, quales meremur, pastores, mutos, non valentes loqui, ut sint, sicut populus, sic & sacerdos: mandatque nubibus, ne pluant super nos imbrēm, quia nos sumus domus exasperans. Interim tamen æque memineris, quid tibi præceptum sit, ut auctoritatem in illis agnoscas, a quibus cunctis demum geratur, vniuersæ ecclesiæ necessariam. Quæ quoniam inter homines geritur necessario ab hominibus fieri non potest, ut perpetuo geratur ab his, qui inculpatæ vitæ sunt.

Attamen etiam malorum in ecclesia est & vtile & necessarium alijs ministerium: quibus secundum rationem officij, quod gerunt in ecclesia, æque efficaciter, ut sanctis, adest diuini spiritus gratia. Qualiscunque sit qui te baptizat, qui peccata tibi remittit, qui eucharistiam consecrans illam tibi impartit, nihil minus accipis. Proinde, tu noli iudicare alienum seruuum: sed honora in eo, qualiscunque sit, magistratum, quem a domino accepit, & officium: Cuius contemptus, iuxta verissimam, quam audisti, Cypriani sententiam, & schismata parit & hæreses. Neque enim sancti omnes erant, qui præsidebant illi cathedræ Moisaicæ: attamen simpliciter lex iussit, mortis supplicio animaduerti in eos, qui nollent obedire imperio sacerdotalis præsidis, qui pro tempore ministrabat domino: nec vitam eius subiecit inferiorum discussione & iudicio: imò illos omnes, nihil de vita distinguens, nullam exceptionem concedens, nullam tergiversationem relinquens, obnoxios fecit eius imperio.

Si Iesus dei filius, inquit ille Origenes, subijcitur Ioseph & Mariæ: ergo non subijciatur episcopo, qui mihi a deo deputatus est pater? non subijciatur presbytero, qui mihi dei dignatione præpositus est? Videat ergo unusquisque, quod sæpe melioribus præpositus est inferior, & nonnunquam accidit, ut ille qui subiectus est, melior sit eo qui sibi est præpositus. Quod cum intellexerit dignitate sublimior, non eleuabitur superbia ex eo, quod maior est: sed sciat ita sibi meliorem esse subiectum, quemadmodum Iesus est subiectus Ioseph.

Quæ vero, qualis, quantaque sit ecclesiasticæ hierarchiæ præsidis auctoritas, ut ex ipsa, ecclesiasticæ societatis forma, cuius facile intelligit, ita a Christo clarissimis verbis expressum, supra & alibi copiosius demonstrauimus.

Hoc enim dubitari a nemine potest, quin tanta sit illi attributa a Christo auctoritas, cui commisit sui regni & ouilis curam pastorem & regimen, quanta illi ad hoc ipsum sibi mandatum officium erat necessaria. Tantam autem illi prorsus necessariam, qui omnibus regendis debebat intendere, nemo non intelligit: ut in omnes eius efficacia pateat, omnes

CONTROVERSA XVI.

regiminis sui habenis constrictos habeat, omnes eius dicto audiētes esse teneantur, sine quo, vt nulla esset commissi sibi in eosdem regiminis efficacia, si eius mandata nobis liceret contemnere: ita non posset (quo maxime spectat illa eius, toti ecclesiæ necessaria autoritas) vnitatem religionis & fidei, & vigorem disciplinæ ecclesiasticæ conseruare in domo ecclesiastica: neque efficere vt in ea omnia ordine decenterque gerantur, non posset omnes, qui eiusdem familiæ sunt, quenque in suo continere officio: ab vnoquoque eius rationem exigere: delinquentes punire: excessus corrigere: moderari vniuersa, quæcunque aguntur in domo ecclesiastica. Quæ tamen necessario pertinere ad autoritatem præsidis, & *ἡγεμονικόν*, etiam in quacuncq; bene institutæ humanæ societatis specie, cuius dens ratio demonstrat.

Deinde & hoc necessario ad eiusdem autoritatem pertinere, supra atque alibi a nobis copiosius demonstratum est, & per se etiam ex ipsa forma & specie societatis ecclesiasticæ, & necessitate conseruandæ in eadem vnitatis religionis & fidei, notum est: vt ad ipsum referantur omnes de religione & fide quæstiones & controuersiæ subortæ in domo ecclesiastica: eiusq; vna cum sacerdotali concilio (iuxta formam expressam in lege veteri) secum seruientium domino in cathedra apostolica, aut etiam aliunde euocatorum (secundum quod illi negocij qualitas exigere videbitur) terminandæ definitione & iudicio. Sine quo nullam in ecclesia conseruari posse vnitatem religionis & fidei, sed tam diuersas in ea necessario fore opiniones & sentētiās, quot sunt & quam diuersa hominum ingenia, ipsa loquitur rei euidentia: nec vlli dubium fore confido, qui superiora perlegerit.

Quare secundū ea quæ præmissa sunt oportere, quilibet intelligit, vt mēbra vniuersa ecclesiastici corporis moderentur & regulentur habenis & imperijs sui illius *ἡγεμονικόν*, ecclesiasticæ videlicet hierarchiæ rectoris & præsidis: ne quolibet lato pro suo impetu & arbitrio, necessario subsequatur & pugna inter se membrorum, & schisma atq; vnitatis diuisio.

A cuius autoritate nemo exemptus est, qui inter oues Christi connumerari voluerit: quas omnes indiscriminate illius subiecit regimini: nec distinxit magistratu plebeum: non principē, non Regē, non Imperatorem excepit: sed pascere, inquit, regeq; agnos meos, & oues meas. Cui autem aliorum commissum est regimen, necesse est datam illi regendi eosdem potestatem: his autem obsequendi, & rectoris imperijs obediendi necessitatem impositam: sine quo nemo posset vel viginti personarum familiam et societatem regere. Neque elegit ad hoc Christus nobiles secundum carnem, non Reges, non Imperatores & huius mundi principes: sed infirma potius huius mundi elegit, vt confundat fortia, sed Petrum piscatorem elegit, & post eum ex infima plebe plurimos: sub quorum gubernatione, regimine & imperio se humilient necesse est, quicumque in

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

Christi ouile & regnum ascribi voluerint. Hec enim lex huius regni est. Proinde obliuiscantur interim proprii regni & imperij oportet Reges & Imperatores, quicumque in hoc ouile Christi & regnum eius ingredi admittique voluerint, aut admissi intus manere: sub illo se humiliant necesse est, quamuis piscatore, quamuis ex infima plebe assumpto, cui Christus eiusdem gubernationem committere dignatus est.

Fuit quidem hoc regnum Christi ab initio pusillum & humile, instar grani illius sinapis, cui Christus ipsum comparat, quod acceptum misit homo in hortum suum, & creuit, factumque est arbor magna: ita ut volucres coeli venientes in ramis eius requiescerent: Quod impleri tunc coepit, cum Constantinus Imperator, & post eum Reges & Principes alij, suos fasces, sua sceptrata, suaque colla, regno Christi submittentes, sub ramis eius veram pacem quietemque inuenirent. Quos omnes in hoc regnum ascriptos, non amplius instar principum & regum gentium, subditorum suorum dominari sibi, sed Christo, iam oportet illius, hoc quod diximus, regno, suo illo regno seruire ad salutem suam & suorum: illius zelare honorem & gloriam.

Neque est quod indigne ferant illi seruire, & non libere ethnico illo more dominari, sed subesse eius rectori & praesidi. Quando nulli salus est, nisi qui huic regno libens seruiert: nulli ad illud coeleste beatitudinis regnum, nisi ex hoc, patet aditus: Quod Esaias sub nomine Hierusalem hoc ipsum alloquens, & omnibus clarissimis verbis contestans, affirmat. *Gens enim & regnum, inquit, quod non seruiert tibi, peribit. Expectanda igitur est omnibus haec seruitus.*

Quin & dei ordinatione ita constitutum, ut hoc Christi regnum, in primis deficientis Romani imperij sibi subiecturum esset reliquias, & deinde comminaturum vniuersa mundi regna, ingrediēte in ipsum plenitudine gentium, iam olim Danieli ostensum est in visione, quam vidit ille rex Babylonius, in lapide illo scisso de monte sine manibus, ab initio modico, sed qui paulatim in montem magnum excreuit: impleturus adhuc vniuersam terram, percussurusque statuam, quam idem ille viderat, succedentium sibi regnorum exprimentem imaginem, in suis pedibus ferreis & fictilibus: Quos, eodem Daniele fideli interprete, reliquias Romani imperij circa sui finem significare certum est. Lapidem autem istum, esse hoc regnum Christi & ecclesiam, idem quoque ille ipse Daniel certissimus testis est: In diebus autem, inquit, regnorum illorum, suscitabit deus coeli regnum, quod in aeternum non dissipabitur: & regnum eius non tradetur alteri populo. Comminuet autem & consumet vniuersa regna haec: & ipsum stabit in aeternum, secundum quod vidisti, quod de monte abscissus est lapis sine manibus, nempe hoc regnum Christi, catholica inquam eius ecclesia, quod, inquit, consumet vniuersa regna haec, sibi subijciet.

Nihil proinde indignandum est hoc factum cernere, nempe quod ecclesia sibi

sibi subiecerit Reges, Imperatores, Principes, regna denique & imperia: quod ab æterno ita futurum præordinauit omnipotens illa sapientia: & priusquam fieret, tanto ante fore præostensum ab eadem, & prophetarum oraculis prædictum cernimus. Quæ tamen nihil sibi vi usurpauit inuenquam indebitum: sed ultro se ei submittentibus ad salutem propriam Reges & Principes benigne suscepit. Audisti etenim quid ille dixerit ecclesiæ. Gens enim & regnum, quod non seruiert tibi, peribit.

Comminuit igitur Christi ecclesia, & sibi subiecit, iuxta Danielis vaticinium, principatus & regna, Reges & Principes, sed illorum submissio ne ultro neque ita hoc volente & ordinante diuina prouidentia, pro conseruanda vnitate necessaria & concordia in domo ecclesiastica: atque hoc tandem efficiente, vt non subesset solum, sed plane dependeret eorum autoritas ab autoritate ecclesiastica: abolita paulatim omni illa seculari potestate, quæ se in gentilitatem quoquo modo referre posse videretur.

Itaque eadem illa omnium regnorum successionem gubernante ac disponente prouidentia, cum tandem omne Occidentis imperium subtraheretur Romano imperio: Romanus pontifex Leo tertius nouum institutum esset Romano imperio, plane dependens ab autoritate ecclesiastica, in Carolo illo cognomento Magno, Pipini filio: a quo ad præsentem vsque Carolum, eius nominis quintum, supra annos septingentos, continua serie perdurat Christianorum. Imperatorum successio. Qui vniuersi nihil iuris legitimi habuerunt ad imperium, quod non acceperunt ab ecclesiasticæ hierarchiæ rectoribus. Quod tamen ego magis legitimum nihil dubitauerim, quam vniuersum illud, quod ante Carolum ex Iulio illo Cesare ducebat originem.

Et quanquam etiam illud ipsum seruire debuerat Christi ecclesiæ, postquam eius principes atque imperatores ouile Christi ingressi sunt: haud tamen ita ab ecclesiastica autoritate dependebat vniuersa eorum autoritas, sed propriam, quam ante habuerant, introduxerant in Christi ecclesiam, atque eius autoritati se reddiderant obnoxios. Quos proinde liberius compellens Gregorius ille Nazianzenus, cum aliquando modum suum non satis agnoscerent in Christi ecclesia: Suscipitisne, inquit, libertatem verbi? Libenter accipitis, quod lex Christi sacerdotali vos potestati subiecit, atque istis tribunalibus subdit? Dedit enim & nobis potestatem, dedit & principatum multo præstantiorem principatibus vestris. Aut nunc quid iustum vobis videtur, si cedat spiritus carni? si a terrenis cœlestia superentur? & si diuinis præferantur humana?

Itaque & cæteri Reges ac Principes, hæc intelligentes iam illustrati lumine fidei, sua sceptrâ, & vniuersam prorsus auctoritatem suam, ecclesiasticæ autoritati non solum subesse recognouerunt: imo quo hanc subiectionem omnes magis intelligerent debitam & necessariam, iuxta illud Esaiæ vaticinium (diuina ita hoc ordinante prouidentia, quæ si in vniuersa, in hæc maxime se extendit) vniuersi suam auctoritatem recipere ab

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

ecclesia eiusque autoritate, re ipsa professi sunt.

Sic florentissimi Galliarum regni scepra & titulos, (cum in Hildesrico eatenus rege ignauo & socorde, deficeret illa ex gentilitate tracta & reducta successio) Pipinus a Zacharia ecclesiasticæ hierarchiæ præside, pro se suisque successoribus accepit, sacra vñctione, apostolica autoritate sibi impensa a sancto Bonifacio Maguntino Archiepiscopo & Christi martyre. A quo in hodiernum usque diem omnes ordine sibi succedentes Reges, quo hoc ipsum contestentur & perpetuo in memoria habeant, non solum ecclesiasticæ autoritati se subiici, sed etiam ab eadem accepisse se illam suam dignitatem & autoritatem regiam: ecclesiastica consecratione & inunctione, eandem velut legitimo ritu susceperunt. Eandem formam, atque exemplum, omnes Christiani orbis reges sequuti, fasces suos ultro submiserunt ecclesiæ, re ipsa hoc contestantes, quod non nisi ecclesiastica inunctione & consecratione legitimam autoritatem se fateantur recipere. Qua ex re adeo nihil autoritati eorum & existimationi apud fidelem populum deperit, ut plurimum etiam accesserit. Et quod quisque fidelius se impendit, ut seruiret ecclesiæ, autoritatisque ecclesiasticæ, tanto etiam plus autoritatis inuenit apud suos subditos, & diuini numinis fauorem sibi efficacius ac paratius adesse sensit.

Ex quibus omnibus facile quicunque intellecturum existimo, quale sit & quo spectet, quod docent aduersarij: Romano Pontifici ex iure diuino non competere ullam iurisdictionis superiorem autoritatem, nec super episcopos reliquosque ecclesiasticos gradus & ordines, nec super magistratus seculares, Principes, Reges, Imperatores. Quam illi super omnes, qui ad Christi regnum & ouile se pertinere agnoscunt, ex eiusdem Christi commissione competere, euidentissimum fecimus.

Et miror sane, quod dubitare quisquam possit, an in hoc suo regno & ecclesia, quam ipsa constituit & ordinauit æterna illa dei sapientia, ipsa quoque prouiderit & constituerit, quod in vna qualibet humanæ societatis specie, necessaria ratione coacti inter se constituunt homines: ut sit inter ipsos aliquis, penes quem sit præcipua autoritas: cui teneantur deferre ceteri; qui singulis sua habeat officia prescribere, a singulis eorundem rationem exigere, negligentias, defectus, excessus commissos seu in officiis, seu ab vno aduersus alterum, conuenienti suæ autoritati & formæ societatis modo corrigere: sine quo nec ad momentum vlla posset subsistere societas, vlla inter multos cõseruari vnitas. Quod hoc illa ignorauerit suæ illi tam numerosæ, quam congregauit, societati ecclesiasticæ, necessarium: sine quo nec decem hominum vnitam societatem cõseruari posse, omnes homines intelligunt. Mihi sane, quisquis de hoc dubitare potest, videtur de Christo sentire non admodum pie & sobrie.

Quin & ita hanc rem tecum æstima. Si vna, ut est, a Christo instituta est eius ecclesia, & ita vna, ut eius vnitatem ad finem usque cõseruari voluerit: an

rit: an dubitare quisquam merito debeat, ab eodem eidem prouisum fuisse de omnibus, quæ ad vnitatem eam conseruandam sunt & fuerunt prorsus necessaria?

Finge cogitatione, qualem aduersarij a Christo institutam volunt ecclesiam, absq; vlllo ἡγεμονικῷ principante, rectore, aut præside, absq; vlla distinctione graduum sacri ordinis ecclesiastici, absq; Primatibus, Archiepiscopis, episcopis: imo absq; sacerdotibus alicuius sacratioris ordinis dignitate distinctis a laica multitudine: sed tantū, quos vnaquelibet plebs sibi deligit, verbi & sacramentorum ministros, æquales omnes, & vnum in nullo subiectum alteri. Quid videres in hac Sunamite? nunquid choros castrorum? an nō potius Babylonē confusissimam: in qua vno anno tot essent, tamq; pugnantes de fide & religione sententiæ, quot & quam diuersa sunt capita? Et introducta semel in eandem istiusmodi pugna & controuersia, quis foret modus refarciendæ alicuius vnitatis & concordia? Istiusmodi foedissima & confusissima Babylon dignum tibi ne videretur tali artifice & architecto opificium: cui nemo hominum, qui vel parum ratione & mente polleret, non magis conuenientem ad suum illum finem, decentem & decoram formam cogitatione effingeret?

Ad hæc cogita, quod res est, in vna domo ecclesiastica, aut Christi regno multos esse principantes, qui ciuiles magistratus gerunt: quorum nemo subditur alteri, nec alium supra se recognoscunt principantem ciuili, vt Imperator, Rex Galliarum, Rex Hispaniarū, Lusitaniæ, Angliæ, Scotiæ, & alij quam plurimi. Num tibi videret, (si posses ipse quam vtilissimam toti ecclesiæ iudicares, formam, speciem, atque ordinem, solo cogitatu constituere) vtilius fore ecclesiæ & conseruandæ eius paci congruentius, hanc tantam principantium in eadem ecclesiastica domo multitudinem, vni superiori autoritati, totius ecclesiasticæ familiæ rectori, subiectam facere: quæ posset subortas inter nos quæstiones & controuersias sua autoritate componere, cui deferre omnes tenerentur? An vero nolles hos cuiusquam obnoxios esse superioris autoritati & iudicio? Non puto quenquam esse tam male ad veritatem affectum, qui non intelligat, vtrum horum magis congruat conseruandæ vnitati ac paci in domo ecclesiastica. Nam ad secundum horum necessario sequeretur continuus bellis intestinis tumultuari domum ecclesiasticam. Necesse enim foret, quicquid inter hos tam multos oriretur quæstionis & controuersia, in qua vni non videretur cedendum alteri, vt id armis decideretur. Cum prior ea proposita ecclesiæ forma & species, superintendente illa omnibus autoritate, cui essent omnes obnoxij, omnes facile omnium horum quæstiones & controuersias tolleret & componeret, & vt intus pulcherrimam pacis pulchritudinē facile cōseruaret: ita faceret eandē omnibus hostibus suis externis formidabilem: & aduersus vim omnē munitissimam, quippe omnibus omnium viribus cōspirantibus in vtilitatē & salutē totius eccle-

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

ecclesiæ per auctoritatem illius ἡγεμονικῶν superintendentis illis omnibus, & sui imperij habentis ad communem vtilitatem & salutem reuocantis omnia.

De quo, vt per se euidenti, cum omnino dubitari non possit, nec de hoc quidem quisquam merito dubitare poterit, hac ne, an illa forma & specie Christus suam constituerit atque ordinauerit ecclesiam, nempe perfectissima: & ad conseruandam eius vnitatem, pacem & concordiam, finemq; ob quem congregauit eandem, quam congruentissima: etiam si nullis hoc ipsum scripturis demonstraretur aliter. Nunc vero, cum etiam irrefragabili diuinarum scripturarum auctoritate euidentissime demonstrauerimus ita institutam atque ordinatam fuisse a Christo, quis hic dubitandi locus est?

Intelligunt proinde quibus affectu deprauatum non est, sed integrum syncerumq; rationis iudicium, quam sine bene meriti de ecclesia Christi, qui stulto quodam zelo auctoritatis secularis aduersus ecclesiasticam, huic illam nolunt subijci: Ethnicam adhuc & non Christianam dominationem meditantes animo, nec cogitantes, quod in alieno iam, hoc est, Christi regno, hæc ipsa geratur auctoritas. In quod hæc ipsa recepta precario, non vi introducta, illi quoque debet seruire fideliter. Extra quod quam diu fuit, subiecta illi non fuit: postquam vero illud ipsum ingressa est, vt subesse debeat rectori, quem ille nobis sui regni designauit & constituit, nemo est qui non intelligit.

Itaque non fuerunt ab initio Imperatores, Reges, & Principes, subiecti Petro & apostolis: vt qui in ouile Christi nondum ingressi fuerant: nondum se suaq; sceptris, Christi regno submiserant: imo contra, Petrus & apostoli, eorum sub quibus degebant auctoritati illi ciuili erant obnoxij. At contra res habet de his qui in regnū Christi iam intromissi sunt. In quos absq; vlla distinctione aut exceptione omnes data est Petro, & qui eius locum tenet, curæ pastoralis & regiminis auctoritas: omnibus imposita est illi obediendi necessitas.

Æque tamen verum est, quod nullum suo iure priuat Christiana religio: sed qui se illi astringunt vltro, seq; Christi regno subijciunt, necesse est vt illius quoque legibus pareant: illius sacrosanctis magistratibus obedientiam dependant: vt membra se submittant imperio & habentis ἡγεμονικῶν rectoris & capitis. Quod cum ab his docentur negligere & contemnere, sed quodque ferri suo impetu, iudicio, & arbitrio, tale nobis monstrum reddiderunt ex decentissime ordinata & composita a Christo ecclesia, quale foret animantis corpus, si cuique membro daremus proprium iudicium & arbitrium, non subiectum imperio ἡγεμονικῶν: & ex pulcherrima pacis pulchritudine, quæ conseruata illa a Christo constituta eius forma & specie, in eadem vigeret, turbas, rixas seditiones & bella plusquam ciuilia, & pene perpetua, in eandem introduxerunt: pro inuicta eius ad-

CONTROVERSIA XVI.

us aduersus vim omnem externam fortitudine, eādem prædæ ac direpti
oni hostium suorum omnium exposuerunt. Quæ enim causa est alia bel
lorum inter nos crudelissimorū, quibus Christiani homines in Christia
norum fratrum, sæpe innocentum, viscera ferrum stringimus, & omnia
crudelitatis plusq̃ ethnicæ, plusquam barbaricæ exempla edimus in nos
mutuo, nisi quia Principes nostri ab illis pestilentissimis consiliarijs per
suasi, rectoris Christi ouilis auctoritati non deferunt, quam tenentur, obe
dientiam: eius monitis ad Christianam pacem omni studio ipsos exhor
tantis, (quod certe perpetuo faceret, nisi suam ab ijs negligi contemniq̃
auctoritatem cerneret) in totius Christianæ reip. confusionem, excidium
& perniciem, rebelles & contumaces sunt. Quæ causa Turcas ita nobis
fecit formidabiles: tot de nobis spolijs, victorijs ac trophæis diuites, po
tentes & gloriosos reddidit: ea vna certe quia non valet quātum oportet
in corpore societatis ecclesiasticæ ἡγεμονικῶν eius auctoritas: quia eius habe
nis & imperijs obsequi recusant membra singula: & proinde conserua
ri non potest illa omnium & singulorum in totius vtilitatem & salutem,
qualem vnitas corporis necessario requirit, cōspiratio: sed quodq̃ fertur
suo impetu, suo arbitrio & iudicio, quisq̃ suum tantum vnus curat atq̃
agit negociū: vtilitatem & salutem negligit. Hi sunt fructus præcla
ræ illius doctrinæ, quam cum suis docent aduersarij: euangelio & doct
rinæ Christi plane aduersantem & contrariam.

Iam & hoc tecum ppende & cogita: si esset (vt paulo ante posuimus)
liberū quā tibi conuenientissimam putares & sola cogitatione posses, ec
clesiæ Christianæ dare formam & speciem: an nullam esse velles in ea au
toritatem, quæ enormiter peccātes Imperatores, Reges, Principes, & ty
rannice opprimentes suos subditos, posset corrigere & punire coactiua
quadā potentia? Certe talē requiri, etiā Marsilius ille intellexit & confe
sus est, atq̃ euidēs docet ratio: ne si omnia ipsis impune liceāt, vertant in ty
rannidē atq̃ adeo beluinā quandā truculentia. Hoc itaq̃ qñ inter nos con
uenit, illud q̃q̃ conueniat necesse est, puium esse oportere, vt correctio
eiusmodi fiat sine grauiori nocumēto cōmunitatis aut reip. cui præsidens
delinquētes corrigendi. Iam cogitet q̃libet, a quo aut quibus velit Impera
tores, Reges, Principes, q̃ nullū magistratū ciuile supra se recognoscunt,
enormiter delinquētes corrigi. Certe a subiecta illis multitudine & subdi
tis hoc ipsum vtiliter fieri nō posse, nō solū euidēs ratio, sed etiā omniū ab
initio regnorū & monarchiarū historia cōprobat, & semper cessisse infeli
cissime, q̃ties eiusmodi aliqd a multitudine præsumptū aut tentatū est. Ha
bet em̃ principes sibi oberratā, & in q̃dvis obsequētē militarē manū, quā fa
cillime imitteret in multitudinis (vt ip̃e diceret) rebellis et seditiosę exci
diū. Ad hæc coercionē seu correctionē eiusmodi delinquētis principis, ne
cesse est ordinē iudiciariū pcedere: ita vt ante accuset et cōuincat de crimi
ne, deinde legitime cōdemnet. Multa enim superiorū facta aliter estimat a
subdi

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

subditis, quam ad rectam rationem discussa æstimari oporteat. Sed vniuersitas multitudinis, eiusmodi actibus iudicialibus aduersus suum principem, neutiquam est idonea. Quæ nec conuenire posset ad huiusmodi, inuito principem: nec eosdem super illum exercere.

Ita proinde res habet, sine ἡγεμονικῷ aliquo non posse rem communem aut publicam aliquam subsistere: eiusque felicitatē, ex principis bonitate, ad commune bonum precipue respicientis, maxima parte pendere. Atque tamen, quia homines sunt etiam principes, etiam in malum procliuī ut cæteri, imo & licentia, & quodam etiam rerum ita ipsos trahentium & transfuersos rapientium imperu sæpenumero peiores cæteris, & legitimam dominationem haud raro conuertentes in tyrannidem: nec principatum propter hoc abolere oportet, nec subiicere subiectę multitudini: quod omnem vigorem reipublicæ solueret, sed omnes vni totius ecclesiæ rectoris autoritati, ut conuenientissime subiici demonstrat recta ratio: ita subiectos a Christo euidentē a nobis demonstratum est. Qui in omnes iuris dictionem exercens, vnius Christi, cuius inter nos agit vicarium, est subiectus iudicio.

Quare non immerito in Lateranensī. vniuersali concilio sane quam celeberrimo, quod sub Innocentio tertio celebratum est, cuique interfuere Hierosolymitanus & Constantinopolitanus Patriarchæ, Metropolitanus LXX. episcopi, CCCC. XII. inferioris ordinis prælati ecclesiastici D. CCC. Regum vero Franciæ, Hispaniæ, Angliæ, Hierusalem & Cypri oratores. In hoc inquam concilio, ex omnium patrum, atque adeo totius concilij sententia non immerito decretum est, aut potius ex ipsis Christi verbis & forma hierarchiæ Christianæ ecclesiæ ita necessario fieri oportere ab omnibus est recognitum, ut quoties Christiani orbis principes, qui nullum alium, cuius iurisdictioni subiacerent, supra se recognoscerent, delinquerent alter in alterum aut in suos subditos, correctionem eorum ad Romanum pertinere Pontificem.

Quod si quisquam hic cauilletur, illi ut Petri successor, non competere coactiuam vllam autoritatem super seculares Principes, quod hic gladio ferire a Christo sit prohibitus, & iussu eidem, ut gladium in vaginam conderet: quem ut exercerent & vibrarent, potestatibus secularibus commissum est: Is ille intelligat, non ignorasse illam æternam dei sapientiam, pastori ad exercendum suum pastorale officium, non solum pera, sed etiam baculo opus esse, non ignorasse id, quod intelligunt omnes homines, omnem regendi quamcunque multitudinem, autoritatem inefficacem, imo plane frustratoriā esse, nisi coactiua quoque autoritate aliqua couenienter armata sit.

Sed varij coactiue autoritatis & coactionum modi sunt, quæ omnibus quidē, quibus aliorum commissæ sunt gubernatio, in subiectos sibi necessario competit: non tamen eadē omnibus, sed cuique sua: patribus fami-

lias

CONTROVERSIA XVI.

lias in filios vniuersamq; familiam: dominis in seruos: pædagogis aut magistris in discipulos: abbatibus in suos monachos: ciuilibus magistratibus in sibi subiectos: ecclesiasticis vero, quos dicimus, in cōmissos sue curæ & regimini. In omnes vero & super omnes, qui ad Christi familiam pertinent, dispensatori & vicem patrisfamilias nobis referenti totius domus ecclesiasticæ, atq; eius hierarchiæ vniuersæ præsidî. Omnibus, inquam, his in sibi suæq; gubernationi cōmissos & subditos, necessario competit etiam coactiua quædam autoritas, qua possint delinquentes punire, & errata eorundem corrigere: sed non eadem. Quando nec vnus coercendi modus conueniret omnibus. Alius enim patri in filiis: alius domino in seruum: magistro aut pædago in discipulum: abbati in suos monachos: secularibus principibus & potestatibus in sibi subditos: alius denique totius ecclesiæ rectori in omnes, in Reges, Principes, regna, & Imperia. Vni enim virgæ conueniunt, alteri ferulæ, alteri flagra, compedes, carceres, alteri etiam gladius. At quæ hæc omnia in officio continere debet, potentior & terribior sit omnibus oportet: quæ etiam armatos & gladium portantes principes sibi subiicere, sine tamen cæde possit, sine orbis tumultu & incendio. Hic autem est spiritalis gladius ille, quo ecclesiasticæ rector familiæ contumaciter sibi inobedientes potest interdicare ingressu ecclesiæ & communioni Christi fidelium: potest refecare a corpore ecclesiæ, atq; ita illis coelum claudere, ad qd nulli nisi ex ecclesia patet aditus. Quæ poena Christi fidelibus omnibus merito est omni morte terribior, magisque formidanda omnibus armis secularium principum: omni eorum coactiua potentia delinquentes coercet, frenat, et cohibet efficacius, vbi viget Christi religio. Cuius vim exper tus in se Theodosius ille, vere Christianus & sapientissimus Imperator, ob seditionem & suorum magistratuum cædem in Thessaloniceñ, in consideratiu vltam, vere humiliatus, in puluere sedens & cilicio, atque ex inimicis præcordijs singultus trahens & suspiria, Ruffino se consolari volenti: Meorum, inquit, sensu malorum haud tangeris. Ego vero gemo la mentorque in consideratione calamitatis meæ: quod cum seruis & medicis pateat diuinum templum, illique libere ad deprecandum dominum suum ingrediant, mihi tum illud inaccessum, tum insuper & coelum occlusum est. Memoria enim teneo dominicanā vocem, quæ manifeste dicit. Quemcunque alligaueris in terra, is & in coelo ligatus erit. Hic illi, & illo tempore, de gladio spiritali sensus erat: qui datus est ecclesiæ principibus ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis: ad alligandos reges eorū in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Cuius mucro, quod nūc habescit, quod nostris principibus nunc minus sit, quam illo seculo fuerit formidabilis, nō est, quia hi plus illis sapiūt, sed quod plus desipiunt: qd fidei religioniq; minor apud hos locus sit. Nā quantū vbiq; viget Christi fides & religio, tantum viget illius

KK gladij

DE POTESTATE ECCLESIA TICA

gladij efficacia & autoritas. In promptu, inquit ille, habentes vlcisci omnem inobediētiā, cum impleta fuerit vestra obedientia. Tantū ille cuiq; terrori est, quantum quisq; credit Christo: qui cōtumaciter inobedientes ecclesiæ atq; eius rectori, fieri extra ecclesiam, & ab eius vnitate præscidi affirmat: extra quam nulli salus, sed omnibus clausum cœlum est.

Ex his mihi satis demonstratum videtur, Romano Pontifici, successori Petri, velut pastori rectoriq; totius Christi ouilis, iure diuino superiorem iurisdictionis auctoritatem competere, non solum in episcopos cæteros, presbyteros, vniuersosq; ordines ecclesiasticos, sed etiā in omnes qui inter Christi oues censi volunt, etiā Imperatores, Reges, Principes. Non equidem, qua tollatur illis sua illa ciuilis autoritas, sed qua eosdem delinquētes in eius exercitio punire possit secundū leges diuinas & ecclesiasticas, atq; etiā dignitate ac magistratu priuare incorrigibiles, acturbantes pacē ecclesię, aut etiam illi gerēdo, prorsus inutiles, & in locū eorū alios sufficere de consensu eius, cui præsumt, vniuersitatis ac multitudinis: aut sufficiendos mandare per eos, ad quos eorum electio speciali aliquo iure pertinet. Quemadmodum nō semel fecisse illos, approbante vniuersa Christi ecclesia, certissimæ fidei historiæ comprobant. Quod inique ab illis factum atq; vsurpatū, iniquissime calumniantur aduersarij. Quem admodum lib. V. ecclesiasticæ hierarchiæ nostræ præfato luculentius & copiosius demonstrauius, ad quem lectorem remittimus, qui de his plura ac certiora intelligere voluerit.

Quibus nihil aduersantur, quæ contra inducunt aduersarij: & in primis verba illa Christi apud Lucam, quæ contenditibus inter se de primatu apostolis interloquutus est Christus. Reges gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos: vos autem nō sic, sed quicumq; voluerit fieri maior, erit vester minister: & quicumq; voluerit in vobis primus esse, erit omnium seruus. Nam & filius hominis nō venit vt ministraretur ei: sed vt ministraret, & daret animā suam redemptionem pro multis. Quibus verbis quod illi volunt, omnem superioritatem, aut iurisdictionis auctoritatem supra se inuicē aut alios exercere, suis interdixisse Christum, tota abest diametro. Quin potius voluisse, vt esset aliquis inter illos maior & primus, illis ipsis verbis aperte inuenitur: sed simul nemini sua ipsius causa, suæ dominationis, sui honoris, ambiēdum esse primatum eiusmodi significauit. Non enim dixit: Nemo inter vos sit altero maior, Princeps, Rex aut primus: sed principatus, vt a Christiano atque inter Christianos geri debet, onus & officiū describit. Non enim debet is qui præest, siue ciuilitate aut pollice, siue in hierarchia ecclesiastica, præesse sibi, ad suum commodum, gloriam, honorem, libidinem, ostentationem: (hoc enim esset tyrannicam, non legitimam potestatem exercere) sed ad solam vtilitatem eorū, quibus præest, ad solius Christi & dei honorem & gloriā, debet meminisse eius, quod D. Ambrosius Theodosium

CONTROVERSIA XVI.

sum Imperatorem admonuit, subditos se habere coniunctos sibi non solum genere, sed communi seruitio vnus dei. Vnum enim esse dominum & Imperatorem, huius vniuersitatis fabricatorem: proinde ita sibi commissum principatum ac magistratum gerere oportere, tanquam in oculis cuncta cernentis domini: & qui paulo post districtissimam ab ipso rationem sibi commissorum omnium exacturus sit.

Hæc vna & sola ratio est inculpate & digne gerendi inter Christianos principatus aut magistratus cuiuscunq; , quam nihil esse præter meram grauemq; sarcinam, quis non intelligit? Quis, secundum hanc principantes, esse aliud, quam meros seruos seruorum dei? Ad quæ respiciens, nunquid principatum aut primatum, seu ecclesiasticum seu ciuile, quisquam ambiendum duceret? Tamen vt geratur ab aliquo, vt hanc nobis tuo seruitutem impendamus, ille omnium dominus vult & præcipit.

Nec est quod quisquam, hæc dicta a Christo pertinere ad solos, quos nunc dicimus, ecclesiasticos, existimet: suis omnibus loquitur. Scitis, inquit, quia Principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos. Hoc est, inquit Origènes, non sunt contenti tantum regere subditos ad vnâ ipsorum vtilitatem: sed violenter eis dominari nituntur. Aut, vt Chrysostomus, Principes mundi ita gerunt principatum, vt dominantur minoribus, & eos seruituti subiiciant, vt expolient, & ad mortem vsq; eis vtantur ad suam vtilitatem & gloriam. Sed hæc principes gentium, qui ignorant deum, vos autem non sic. Vos, inquit, qui mei estis, non sic: non instar illorum, qui deum ignorant, sed velut in oculis communis domini super conseruos & confratres vestros, non ad vestram (quæ tyrannis esset) sed ad eorum tantum vtilitatem, & communis domini gloriam, principatum ac primatum exercebitis.

Hæc sibi dicta nouerint, æque omnes, qui Christi subesse volunt magisterio, qui se Christi haberi discipulos. Non sibi persuadeant, Reges, Imperatores, aut ciuiles Principes, ad ecclesiasticas, quas dicimus, prælaturas, ecclesiasticumq; primatum, ea tantum pertinere: Ad omnes pertinet, qui Christi sunt. Vos, inquit, mei scilicet, quos tantum distinguit a gentibus ignorantibus deum. Quid igitur? Nunquid his verbis prohibuit inter suos Christus esse Reges, Imperatores, principes? nunquid quenq; vllam super alios præcipiendi aut obligandi auctoritatem habere? nunquid omnes pares & æquales esse voluit? Quæ a deo sunt, inquit ille, ordinata sunt. Noluit suum regnum Christus esse Babylonem, sed quo omnia ordinate agerentur a nobis, vni super omnes auctoritatem præcipiendi & mandandi commisit: vni dixit, vt regeret vniuersum ouile suum, vt quemcunq; obligaret in vniuerso orbe terrarum, modo intra domum ecclesiasticam, aut sui illius regni limites, is ille ad hoc obligaretur coram deo: Voluit, vt ille superintenderet vniuersis membris ecclesiæ, sacris &

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

prophanis magistratibus ac officijs.

Quod addit Philippus, omnes apostolos a Christo missos absq; v^lo potestatis aut autoritatis discrimine, verba Christi, quæ ad hoc inducit, hoc non conuincunt. Dixit quidem ille ad omnes. Sicut misit me pater, ego mitto vos. Quod tamen inter illos a se missos nemo esset, penes quem esset præcipua eius legationis autoritas, hoc non dixit.

Æque ad rem facit, quod Paulus nec sit ordinatus nec confirmatus a Petro: quemadmodum nec cæterorum quisquã apostolorum omnium, nec discipulorum quidem illorum septuaginta, quos vniuersos Christus ipse per se elegit, ordinauit & instituit: tamen ordinatos instituit, discipulos sub apostolis, omnes vero sub vnius Petri autoritate & regimine. Sed istiusmodi aduersus Petri inter apostolos primatum obiectionibus lib. III hierarchiæ nostræ a cap. VII. & deinceps copiose & luculentissime satisfactum est: quo lectorẽ remittimus, ne hic actum agamus. Quod vero vult Paulum exæquare ministros omnes, & docere ecclesiam esse super vniuersos, cum ita scribit Corinthijs, omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, non hoc significant Pauli verba, quod illis sua expositione affingit Philippus: sed hoc est quod docet, nostræ religionis mysteria & sacramenta, a Christo, non a ministris, suam efficaciam habere: proinde non gloriandum in eis, quasi alium aut meliorem baptismum contulisset Petrus, quam Apollo, aut quam Paulus, vt stulti & carnales, quos arguebat, imaginabantur Corinthij: qui etiam inter se velut per contentionem dicebant: Alius, ego quidem sum Cepha, hoc est, baptizatus a Cepha: Alter, ego Pauli: Tertius, ego Apollinis. Quod autem dicit, omnia vestra sunt, non hoc, quod huic videtur, significat, hoc est, vobis subiecta: sed ad vestram vtilitatem. Nam & dominum nostrum dicimus, & Regem & Imperatorem & Pontificem. Quod cum dicimus, non significamus nobis subiectos, quos nostros dicimus: imo nobis illos præpositos. Qua in re, vt audaciam atq; arrogantiam illius hominis præteream, qua scripturas quaslibet transformare audet in suam quamcunq; vult sententiam, aduersus clarissimam earundem sententiam: ita cuius veritatis vim considero, quæ etiam inuito & ignoranti sæpe excidit. Quemadmodum in illa sua, quam supra, expositione, quam nunc verbis Paulinis assuit: In qua aperte confitetur, illo tempore eum fuisse Christi fidelium sensum, quod Cephas esset superior Apostolus.

Quod Papa eligitur ab ecclesia, non arguit illi iam electo & ordinato non competere superiorem autoritatem supra ecclesiam: quam a deo accepit, quamuis non sine humano ministerio. Qui baptizatur ab homine, a deo accipit remissionis peccatorum & iustificationis gratiam: Ita qui sacerdos ordinatur episcopali ministerio, a deo accipit autoritatem perficiendi omnia, quæ illius sunt muneris & officij. Sic quoq; in episcoporum electionibus requiri solebat cõsensus populi & principis, quo libentius

CONTROVERSIA XVI.

bentius & syncerius illius auctoritatis se subderent, quem proprio quoque assensu sibi in patrem constitutum viderent. Quæ causa fuit observatæ aliquandiu consuetudinis etiã in Romana ecclesia, ut in Põtificis electione requireretur Romani consensus principis: imo nonnunquam etiam illi vni libera est delata electio, quo eo syncerius sua illa auctoritate servirent ecclesiæ. Quod factum fuit illi Magno Carolo: Non tamen accipiebant illi pontificalem eam auctoritatem ab electoribus, populo, aut principe, sed a deo, etiam super electorem populum. De quo cum cap. XIII. lib. V. hierarchiæ ecclesiasticæ prolixè egerimus, non est quod hic immoremur diutius.

Quod vero aut a Constantino aut a Phoca auctoritatem istiusmodi super alios totius orbis episcopos & ecclesias, accepisse volunt Romanos episcopos & Romanam ecclesiam: mera sunt figmenta, mera mendacia. Non hæc est ab Imperatoribus, sed ab ipso Christo, data ipsi Petro auctoritas, cui in eadem successerunt Romani Pontifices: quemadmodum supra & alibi a nobis luculentissime demonstratum est.

Falsitatem autem eius fabulæ, quam de Phoca comminiscunt, partim ex historiarum & ecclesiasticorum scriptorum ignorantia, partim ex pravo in ecclesiasticam auctoritatem affectu, cap. X. dicti libri V. hierarchiæ ecclesiasticæ euidenter coarguimus: & rei veritatem demonstravimus, quo, hic necessariæ brevitati studentes, lectorem remittimus.

Quod CHRISTVM dicunt spirituales tantum potestatem dedisse apostolis: etiam nobis placet, ita tamen, ut præcipua, maxime quæ ad ecclesiam regendam gubernandamque pertinet, Petro competierit. Ex hoc tamen consequens non est, quod illi subiecta non sit secularis ac politica, quæ est in ecclesia, auctoritas: quod hæc ab illa regulari moderariq; non debeat: imo verissima est illa Nazianzæni paulo ante nobis citata sententia: qua Imperatoribus loquens, affirmat legem CHRISTI subiecisse illos sacerdotali auctoritati & tribunalibus ecclesiasticis. Instituisse siquidem deum in sacerdotali ordine principatum multo præstantiorem principatibus secularibus: qui ad hunc se habeat, ut ad carnem spiritus: ut cœlestis ad terrenum: ut divinus ad humanum. Omnem proinde rationem exigere, ut hic illi sit subiectus & obnoxius: Præsertim cum hic iam in alienum, nempe CHRISTI regnum, velut precario & sub eisdem regni legibus receptus admissusque sit: Cuius regni, sacerdotalis ille, cuius Petrus & qui locum eius tenet, rector est, principatus est proprius. Qui ut nihil sibi in extra manentes usurpat aut vendicat: ita omnes eius regni ciues & filios merito sibi habet obnoxios.

Quod dicunt CHRISTVM non venisse, ut auctoritatem & imperium exerceret super monarchas, reges & principes: Sicut autem ipse fuit missus a patre, ita a se missos ipsum testari apostolos suos: Neque

DE POTESTATE ECCLESIA TICA

ergo his competiſſe auctoritatem ſuper Reges & Principes: non recte colligunt. Nam illud (ſicut) non dicit omnimodam ſimilitudinem in miſſis, Chriſto & apoſtoliſ: ſed tantum indicat mittentes aut auctoritatem mittentium, perinde ac ſi diceret: Pater me miſit, ego autem mitto vos. Alioqui Chriſtus miſſus eſt a patre, vt ſua morte genus humanū redimeret, non ſic, neq; ad hoc, miſſi ſunt apoſtoli a Chriſto: ſed ad hoc, vt ipſi hoc regnum, in quo beneficiorum eius fierent omnes participes, congregarent ex omnibus gentibus. Cui tamen ſuo regno idem ipſe leges præſcripſerat, & Petrum gubernatorem præfecerat.

Quæ his addit Philippus, etiam vt conſtaret Rom. Pontifici iure diuino ea, quam nos aſſerimus, in omnes auctoritas, non debere tamen nos eidem obedientiam: propterea quod defendat cultus impioſ, & manifeſtam idololatriam in prophanatione miſſarum: quod deprauarit doctrinam poenitentiae: Satisfactiones affinjerit: Inuocationi ſanctorum idololatriæ faueat: Tueatur doctrinam de coelibatu: de votis quoque. Et ad hæc, quod diuinam ſibi auctoritatem arroget (quod Antichriſti vult eſſe proprium) nec ſuam auctoritatem ſubmittat, ſed præmittat concilijs & eccleſiæ. Ex his enim ſatis cauſæ & ipſiſ & omnibus eſſe, cur illi non obediant, nec obedire debeant.

Si vniuerſa doctrina Chriſtianæ religionis & fidei, ex definitione & auctoritate Lutheri & Philippi, aduerſariorumq; penderet, & vniuerſa eſſent eiufmodi, qualia pronunciantur ab eiſdem: locus forte aliquis foret iſtiuſmodi aduerſus Roma. Pontificem calumnijs. Sed cum rem plane contra habere demonſtrauerimus in omnibus controuerſijs ſuperioribus, probarique a CHRISTO, & vniuerſa catholica CHRISTI eccleſia, non ſolum ea, quæ nunc eſt, ſed quæ omnibus ſeculis ab ipſo ſui initio fuit, quæcunque damnantur ab iſtiſ: Quales ſint iſtæ huius in Pontificem calumniæ, qualis merito habendus & æſtimandus ab omnibus, quiuiſ intelligit.

Qui & in hoc ſuum candorē, qualem cognomine refert, & nuſquam non prodit, ac demonſtrat, quod doctrinam Roma. eccleſiæ (quæ a doctrina orthodoxa & catholica, ſingulari illo principalis cathedræ, quod & ſupra & alibi aſtruximus, priuilegio, diſſentire non poteſt) impudentiſſimis ſuiſ conſpergit mendacijs: quo ſaltem hoc colore & ingenio, iſtarum rerum ignariſ & ſibi facile creduliſ, hanc omni peſte peſtilentiorum ſententiam ſuam perſuadeat. Dicit enim, doceri ab eccleſia Romana & Papæ, remitti nobiſ peccata propter dignitatem noſtrorum operum. Item vt dubitare debeamus, an nobiſ contingat peccatorum remiſſio: Nuſquam docere, quod gratis propter CHRISTVM peccata remittantur nobiſ. Quæ quam ſint falſa, & aliena a doctrina Romanæ eccleſiæ, quam ſupra hac de re, controuerſia XI. expoſuiſimus, ex eadem nulli euident non eſt.

Hoc

CONTROVERSIA XVI.

Hoc vero in his admiraretur merito quispiam, nisi ubique in illis admittendum occurreret, quod hic euidenter secum ipsi pugnant, nec quid velint, intelligunt. In confessione vestra (ut ipsos tantisper compellem) agnoscitis & tribuitis episcopis auctoritatem cognoscendi de doctrina, an cum euangelio consentiat, an vero pugnet: & reijciendi, quam dissensu re iudicauerint. Qua in re confitemini ecclesias ipsidem ex iure diuino obedientiam debere iuxta illud CHRISTI: Qui vos audit, me audit. Episcopi, & in primis episcoporum summus, & totius rector ecclesiae, vana cum sacerdotali concilio secum seruientium domino in loco cathedrae apostolicae, quem inter nos elegit dominus, iudicauit omnes, quas vos impugnatis doctrinas, esse consentientes euangelio: quas contra assertis, pugnantes cum eodem. Cur ergo non desertis episcopali illi iudicio, cognitioni, & sententiae? Quid partes alienas inuaditis: & quod ad episcopalem auctoritatem ipsi iure diuino pertinere agnoscitis, vobis arrogatis? Quid episcopale iudicium ad vestrum reuocatis iudicium? Quod si ita facere liceat, quando tenebimur obedire episcopali iudicio, cognitioni & sententiae, quam de doctrina aliqua profert, & eam vel damnat ut pugnantem, vel probat ut consentientem euangelio? Si dixeritis: Quando pugnantem damnat, & consentientem probat: Verum, si quid contra euangelium doceat, tunc ecclesias habere mandatum dei, quod obedientiam prohibet. Hoc erat, quod quaerebatur & controuertebatur inter quosdam de doctrina aliqua: pugnaretne, an consentiret euangelio, & ne istiusmodi controuersia & pugna inter aliquos unitatem ecclesiae & fidei in eadem scinderet, agnouistis necessarium, ut ad aliam cuius auctoritatem, eius rei spectaret cognitio: elegistis episcopalem auctoritatem, cuius iudicio, ea in re, etiam de iure diuino subiecistis ecclesiam. Quod si post prolatum illud iudicium licebit his, qui eam in ecclesiam introduxerunt controuersiam, aequae dissentire, & inter se, ut ante, contendere, plane frustratoriam, imo ridiculam ea in re auctoritatem & cognitionem episcopalem facitis? Quem enim vnquam proferetis casum, in quo ecclesia episcopali cognitioni hac in re obedire tenebitur? An quando doctrina quam probat, vere consentit euangelio? Quid si vere consentiat, & tamen vobis dissentire videatur? An quicquid vobis videtur, necessario verum est? Certe non esse, luce meridiana clarius demonstrauimus. Videtisne, quam vos ipsos hic ridiculos facitis? quam ipsi vosmetipsos, quid nam intelligatis & velitis, non intelligitis?

Quod vero Philippus ille, velut Antichristianismum, in Papa calumniari pergit, quod diuinam hic sibi auctoritatem vendicat: quam id inconsiderate, impudenter, & inique faciat, is clarissime intelligit, qui perpendit etiam vnumquemlibet sacerdotem sibi iure merito vendicare, quod hic in Pontifice Maximo maledicto tam horrendo flagellat & persequitur. Neque enim humana, sed diuina ea est auctoritas, qua sacerdos peccata

KK iij remittit

DE POTESTATE ECCLESIA TICA

remittit hominibus: qua panem & vinum in Christi corpus & sanguinem consecrat: Non est humana, sed diuina autoritas significata in clauibus regni cœlorum, quas Christus promisit se daturum Petro, & dedit, cum iam ascensurus ad patrem, illum eiusdem regni pro se pastorem rectoremque constituit: cui obnoxios fecit omnes, qui ad hoc regnum pertinent: affirmans in cœlo ratum id fore, quicquid ipse in eo ligauerit, fixerit aut statuerit.

Quod illam suam autoritatem, non submittat, sed præmittat, concilijs & cõmissæ suo regimini ecclesiæ: hoc est, pastor suis ouibus, quam hoc iure, imo necessario faciat, libro VI. hierarchiæ nostræ copiose demonstrauimus. Quem cum legerint, & rationes in eo nostras, falsitatis aut insufficienciæ coarguerint, tunc loquantur: interim vero hac de re taceant: Quibus vna hac breui rōne mihi videor posse os occludere. Si Petro, & qui eius locum in ecclesia tenent, vniuersas Christi oues, etiam vt coniunctim intelligas, commissæ sit a Christo pascendi & regendi autoritas: vt commissam irrefragabiliter demonstrauimus, his vice versa necessario est imposita eidem obsequendi necessitas, & non contra rerum naturam & ordinem, nisi dem data supra suum pastorem regendi iudicandi que autoritas. Ecclesiastica multitudo & vniuersitas, ouium Christi explicata vocabulo, vt pascatur & regatur a suo illo ἡγεμονικῷ, rectore ac præside, opus habet: vt autem regat, inepta est. Cum regiminis gubernacula male committi numerosæ infinitæque multitudini, euident docet ratio.

Quod sit ex iure diuino episcoporum, vt nunc dicimus, supra inferioris ordinis sacerdotes & presbyteros maior autoritas, & quod ad solos episcopos aut Pontifices pertinuerit ab initio, ab ipsis apostolorum eque vt nostris temporibus, sacerdotes reliquos ordinare & constituere, in illo suo gradu ecclesiastico, non vero ad plebem aut ecclesiam, vt isti sibi & alijs nunc persuadere conantur: duobus nouissimis capitibus libro secundo hierarchiæ nostræ luculenter a nobis demonstratum est, & simul excussa diui Hieronymi, quam contra adducunt, sententia, ad quæ breuitatis studio hic lectorem remittimus. Neque enim possent hic paucis repeti, & suam illam seruare luculentiam. Hoc tamen hic paucis admonebo lectorem, vt ad formam attendat illius primitiue ecclesiæ, ad quam perpetuo videntur nos reuocare aduersarij, & iactare non cessant nostram ab illa discordare, suam vero cum ea consonare ecclesiam. In illa certe inuenimus apostolos, qui suam illam autoritatem immediate a Christo acceperant, ordinasse primum per loca opportuna Pontifices aut episcopos, qui similem ordinæ aliorum, seu episcoporum, seu presbyterorum potestatem obtinuerunt. Quod vero plebs aut populus quenquam sacerdotem aut episcopum ordinauerit aut constituerit, in Actis apostolicis non legimus. Ita Paulus Timotheum & Titum ordinauit episcopos: cuius idem ipse testis est, cum eadem illa, quam diximus,

diximus, autoritate & potestate ordinandi alios. Quibus etiam diligenter præscribit, & in illis, episcopis omnibus, quales debeant ordinare episcopos, presbyteros, & diaconos. Noli, inquit ad Timotheum, negligere gratiam, quæ est in te: quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum sacerdotalium. Et rursus: Admoneo te, inquit, ut resuscites gratiam, quæ in te est per impositionem manuum mearum. Et ad Titum: Huius rei gratia reliqui te, inquit, Cretæ, ut quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Vides, cuius tunc fuerit, constituere presbyteros aut sacerdotes, reliquosque in suis gradibus ecclesiastici ordinis: nempe episcoporum, non fidelis populi aut ecclesiæ. Quod si apostolicis temporibus episcopalis hoc autoritatis fuerit, & interim ad nostra usque tempora permanserit continuo, qua autoritate illi hæc ablata episcopis nunc tribuunt populo?

Sed aiunt antiquitus pertinuisse electionem episcoporum & sacerdotum ad fidelem populum: Id quod & ex Origene & Cypriano confirmare nituntur. Ille siquidem homilia sexta in Leuiticum scribens, affirmat in ordinando sacerdote requiri & præsentiam populi, ut sciant, inquit, omnes & certi sint, quia qui est præstantior ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotium: & hoc astante populo, ne qua postmodum retractatio cuiquam, ne quis scrupulus resideret. Cyprianum citant, in epistola quarta ad Cornelium Roma. Pontificem scribentem in hæc verba: Propter quod diligenter de diuina traditione & apostolica obseruatione seruandum & tenendum est, quod apud nos quoque, & fere in omnibus, prouincijs tenetur: ut ad ordinationes rite celebrandas, ad eam plebem, cui præpositus ordinatur, episcopi eiusdem prouinciæ proximi quique conueniant: Et episcopus deligatur plebe præsentem, quæ singulorum vitam plenissime nouit. Quod & apud vos factum videmus in Sabini collegæ nostri ordinatione, ut de vniuersæ fraternitatis suffragio, & episcoporum, qui in præsentia conuenerant, iudicio, episcopatus ei deferretur, & manus ei imponerentur. Ex quibus demonstratum existimant, ius eligendorum episcoporum & sacerdotum fuisse penes populum. His addunt, ordinationem aliam præter electionem eiusmodi non fuisse: nisi quod episcopus impositione manuum confirmabat istiusmodi electionem atque ordinationem factam a populo. Accessisse quidem post, nouas & distinctas in ordinatione presbyteri & episcopi caeremonias, per quas hi vniuersum huius ordinationis ius ad se transtulerunt a populo, quales multas describit Dionysius: sed esse illum autorem, nouum & fictitium, quisquis tandem sit, Philippus ille sua autoritate pronunciat.

Itaque cum episcopos nostros nunc hostes ecclesiæ faciant, eo quod nolint ordinare ministros, quales ipsi expetunt: ecclesias retinere ius suum, vocandi, eligendi & ordinandi sibi ministros affirmant: quod nulla illis possit eripere

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

eripere humana autoritas: Quod ipsum affirmari volunt ab Apostolo ad Ephesios, cum ait. Ascendit, dedit dona hominibus: enumerans pastores & doctores inter propria dona ecclesiae: addensque, dari tales ad ministerium & aedificationem corporis Christi. Hinc concludentes, ibi necessario esse ius eligendi & ordinandi ministros, ubi est vera ecclesia.

Eodem pertinere affirmant eas Christi sententias, quibus testari illum volunt se dedisse clauces ecclesiae, ut illam. Vbicunque erunt duo vel tres congregati in nomine meo, & caetera. Illam quoque Petri, Vos estis regale sacerdotium. Quae verba cum ad veram ecclesiam pertineant, cum ea sola sacerdotium habeat, dubium esse nolunt, quin ius eligendi & ordinandi ministros suos habeat. Nam quod haec sit communis omnium illorum sententia, qualis a Philippo memorato libello apertius explicata est, tametsi magna parte in confessione eorundem dissimulata fuerit, testatur publica forma, quam obseruant, ordinationis ministrorum & presbyterorum in suis ecclesijs, ut a nobis, velut vniuscuiuspiam priuati inter eos, dissimulari non potuerit, sed necessario producenda in arenam, & euidenter coarguenda iugulandaque fuerat.

Quam autem in connectendis his omnibus palpabili caecitate laborarent, & sibi imponant & alijs miseris, quo clarissime & tu Lector intelligas, fac tecum cogites, quam immenso intervallo haec a se inuicem distent eligere, & electioni assensum ac bonum testimonium perhibere: electum denique ordinare, & ecclesiastica consecratione constituere in gradu, ad quem electus est: potestatem demum, auctoritatemque tribuere conuenientem suo gradui & officio.

Siquidem sancti patres nostri (quamuis eius exemplum nullum extet in actis aut scriptis apostolicis) considerantes spiritualem profectum hoc requirere, ut sacerdotes & episcopos suos, omni non solum honore, sed etiam amore prosequerentur: hoc in primis etiam sacris sanctiõibus prouidendum curauerunt, ne quis inuitis obtruderet episcopus. Ne, inquit, ille beatiss. Leo, ciuitas episcopum non optatum contemnat aut oderit: & fiat minus religiosa, quam conuenit, cui non licuit habere, quem voluit. Itaque non plebis, sed cleri erat eligere, gratum tamen acceptumque plebi, cuius erat consentire electioni, & bonum electo perhibere testimonium. Et hoc est, quod significauit Origenes, requiri praesentiam populi: non ut eligeret, sed ut electo perhiberet bonum testimonium. Ut sciant, inquit, omnes, & certi sint, quia qui praestantior est ex omni populo, ille eligitur ad sacerdotium. Ut sciant eligi praestantio rem, non ut eligant. Cuius nobis formam in Saulis electione ex sacra producit historia. Electus siquidem a deo est, & sacerdotis eius visibili consecratus ministerio. At iam electum statuit Samuel in medio populi, dicens ad eum. Certe videtis quem eligit dominus, quoniam non sit similis illi in omni populo. Idem & nihil amplius us verba Cypriani citata significant. Ut episcopus, inquit, deligatur plebe

CONTROVERSIA XVI.

be præsente non dicit, ut plebs episcopum deligat: sed ut deligatur ab ijs, ad quos hoc spectat, plebe præsente, & suffragio suo electo perhibente bonum testimonium: ut cui eius vita nota & probata sit. Proinde nec electionem quidem episcoporum & sacerdotum ullo unquam tempore pertinuisse ad plebem, ex his demonstratum est: sed solum, quod in electione, eius iudicium & consensus expetitus fuerit. Qui tamen mos post fuit abolitus eam ob causam, ob quam Augustinus ab Aurelio episcopo, ipse non populi iudicio, coadiutor assumptus, etiam ipse iam senex suo iudicio sibi coadiutorem & in episcopatu successorem assumpsit Eradium. Quam causam idem ille quadam expressit epistola. Scio enim, inquit, post obitus episcoporum, per ambitiosos aut contentiosos solere perturbari ecclesias: quod sæpe expertus sum, & doleo.

Nec tamen, seu cleri illa electione, seu plebis consensu, sed sola Pontificali ordinatione & consecratione, quis fit, aut unquam effectus est sacerdos aut Pontifex. Sicut nec ab homine, sed a deo sibi congruentem potestatem accepit.

Quorum ordinandorum & consecrandorum ritum, eundem fuisse apostolicis temporibus, qui adhuc hodie cernitur, cum sacri inunctione chrismatis (quod & multis supra atque alibi irrefragabilibus testibus demonstrauimus) cum omnium clarissime conuincant, Dionysius ille & Clemens apostolorum discipuli, liberos quos sub eorundem nomine habentenus legit ecclesia, Philippus velut in sublimi residens, sua autoritate exautorat.

Itaque quod ecclesias suas suo nunc iure rite uti docent in vocandis, eligendis & ordinandis sibi ministris suis, quod nulla possit ipsis auferre humana autoritas: præsertim quod episcopi recusent ipsis ordinare presbyteros & pastores, quos expetunt, hoc est, lupos, seductores, & pestilentissimæ doctrinæ suæ præcones, quam id iure & rite faciant, ex his, quæ diximus, nulli dubium aut obscurum esse confidimus. Tantum sane habent eorum sacerdotes veræ sacerdotalis autoritatis, quantum habuerunt sacerdotes Hieroboam, nihil plus sacri, nihil plus Christi est in illis officis eorum, aut cœnis, quas dicunt, dominicis, quibus ministri tales præsent, quam in cœnis quibuscunque prophanissimis, nihil veri in penitentia, nulla vera peccatorum remissio, sed ficta mentitaque omnia, ut verissime sit apud illos, qualis populus, talis sacerdos.

Ad confirmationem vero eiusdem sententiæ suæ, quam ex scripturis moliuntur, quoties respicio, & in hac controuersia, & in omnibus alijs, toties apud me certa stat illa sententia, nullos unquam hæreticos, quorum scripta mihi videre contigit, impudentius abusos scripturarum testimonij quam hi faciant: nullos eas induxisse improbabilius, longius aut alienius a germana eaque clarissima sua sententiâ, cuius & in superioribus subinde specimen exhibuimus.

Hortatur

DE POTESTATE ECCLESIA TICA

Hortatur nos in epistola ad Ephesios Apostolus, conseruare vnitate[m] ecclesiastici corporis, vt quod vno spiritu contineatur, quod vocati & coadunati simus etiam in vna spe vocatiōis nostræ, sub vno domino, vna fide, vno baptis[m]ate, vnum habentes deum & patrem vnum omnium, qui dederit vnicuiq[ue] nostrū, qui membra sumus eius corporis, gratiam secundū mensuram donationis Christi: hoc est, per Christum caput huius corporis, & quam ille per suum spiritum influit in membris singulis. Id quod scripturæ autoritate de Christo loquentis comprobatur. Ita enim Psalmo LXVII. legitur. Ascendisti in altum, cepisti captiuitatem, ac cepisti dona in hominibus. Quæ Apostolus ita nunc dictæ suæ sententiæ accommodat, Propter quod dicit, inquit, nimirum scriptura. Ascendēs in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quæ autem sint illa dona, quæ vnicuiq[ue] nostrum diuersa vt diuersis membris sui corporis influit, consequenter enumerans: Et ipse dedit, inquit, quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Hactenus Apostolus. In cuius verbis, quod ad rem præsentē attinet, num quid est obscurum aut ambiguum? A Christo dari hæc dona vnicuiq[ue] nostrum affirmat, & velut membris sui corporis diuersis diuersa influi ad vtilitatem & ministerium necessarium corpori, atq[ue] ad eius ædificationem. Non dicit hæc dona, has diuisiones gratiarum, ipsum dedisse ecclesiæ, vt eadem, quibus sibi videretur, illa distribueret: sed vnicuiq[ue] nostrum, inquit, data est gratia sua. Et ipse quosdam, inquit, dedit apostolos, quosdam autem prophetas, quosdam vero euangelistas. Ecclesia vero nullos vnquam apostolos fecisse legitur: nullos item aut prophetas aut euangelistas. Hæc enim singularia diuini spiritus dona sunt.

Quas Christi sententias illi inuenerunt, quibus ipse affirmet dedisse se clauēs ecclesiæ, inuenire ego nullas potui. Hoc inuenio, qd Christus vni singulariter inter omnes apostolos vna præsentis Petro promiserit se daturū clauēs regni huius sui & ecclesiæ, inuenio quoq[ue] vbi dedit: ibi nepe cum vni singulariter eiusdem illius sui regni commisit pastorem curam & regimen. Vbi vero ecclesiæ primo & immediate clauēs aliquas, aut promiserit, aut dedit, nullam syllabam inuenio. Hoc in primis certū est, verba illa quæ citāt, nihil pertinere ad clauēs: sed cōmendant Christianam vnitatem & consensum, atq[ue] efficaciam cōmunis orationis comprobant. Ita enim ipsdem præmisit continuo. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis cōsenserint super terrā, de omni re, quamcūq[ue] petierint, fiet illis a patre meo qui in coelis est. Vbi eū sunt duo vel tres cōgregati in nomine meo, ibi in medio eorum sum. Vides quam nihil hæc ad clauēs pertineant. Quocūq[ue] tamen pertinent, ad aduersarios & ecclesias eorū pertinere non possunt: vt qui non congregantur in Christi nomine. In quo nulli

nulli congregantur, qui in ouili eius non sunt, qui eius pastorem & rectorem, quem ipse constituit, non agnoscunt, sed plusquam hostiliter impugnant, qui sunt diuisi ab illo corpore, ad quod congregantur aquilæ, in quo solo Christus est.

Ex illa, quam adiungunt, Petri sententia, nihil habetur aliud, quam sacerdotium regale esse in ecclesia: & in eo consistere præcipuum, imo proprium magistratum, dignitatemque ecclesiæ. Sed quod penes ecclesiam primo sit eius committendi ordinandique autoritas, ex verbis illis Petri consequens non est.

Quæ causæ diuino iure proprie pertineant ad iurisdictionem sacerdotalem, aut forum, quod dicimus ecclesiasticum, ex dictis intelligere non est difficile. Omnes nempe, quæ concernunt societatem Christianæ ecclesiæ ut eiusmodi, quæcunque ordines, gradus & officia ministrorum eiusdem respiciunt, quæ stipendia diuino iure deputata ministris ecclesiæ, hoc est, decimas, & quæ sacerdotia dicimus, quæ ex sacramento aliquo ecclesiastico, ut causæ matrimoniales, dependent, quæ item instituuntur via & modo correptionis euangelicæ, quæ ad correctionem ciuiliū magistratum pertinent, qui nullum alium supra se magistratum ciuilem recognoscunt, seu negligentium in suo officio, seu delinquentium, vel aduersum se mutuo, vel in subditos. Nam in alijs ordinate usque ad primos illos ut procedatur, ipsa societatis cuiusque forma & ratio exigit. Præter has causas si quæ aliæ ad ecclesiasticum & episcopale iudicium alicubi translatae sunt, vel præscriptione, vel longa consuetudine hoc obtentum est, vel tanquam iurisdictionem, etiam secularem, donatione regum aut principum, aut vtronea populorum submissione obtinentibus episcopis, ad eandem quoque pertinent.

Ut vero demonstrent, nulli in ecclesia competere super alium auctoritatem aliquid præcipiendi, statuendi, ordinandi, leges condendi, seu de caeremonijs obseruandis in ecclesia, de ieiunijs, ferijs, aut alijs quibuscunque, etiam quæ gradus ministrorum atque ordinum ecclesiasticorum, eorum officia, aut exercitium concernerent: breuiter nihil, quod non æque in cuiusque libertate & arbitrio maneat, facere aut non facere (quod nos supra falsissimum, impiissimum, & vniuersæ Christi ecclesiæ perniciosissimum demonstrauius) mihi est graue & difficile ascribere, quod nullam in illis omnibus sententiarum coherentiam, nullam demonstrationis formam videre potuerim: sed vnum illud, quod prouerbio dicitur: Nihil apprehende, & fortiter tene, adeo sine vlllo sensu & coherentia, constructa sunt omnia. Ne tamen sibi aut alijs persuadeant, quod declinauerim argumentorum suorum pondus, vim & efficaciam, conabor vniuersæ demonstrationis eorundem, si quæ modo sit, membra exprimere, colligere & componere, ut tu lector vna mecum videas & perpendas, quod monstrum resultet ex omnibus.

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

In primis docere suos affirmant: episcopos non habere potestatem statuendi aliquid cōtra euangelium. Huic adiungunt, contra scripturam esse traditiones condere aut exigere, vt per obseruationem earundem mereantur remissionē peccatorum, & satisfaciamus pro peccatis. Vt hæc ita se habeant atque illis detur sicut volunt, quid tamen ex his assumptis inferant aut cocludant, tametsi multa subiiciant, inuoluta, perplexa, & alio pertinentia, non possum intelligere. Certe ex illis non astrui, quam ipsi affirmant sententiam, per se euidentis atq; indubitatum est.

Non possint episcopi contra euangelium aliquid statuere. Esto, contra euangelium sit leges condere aut exigere, vt per obseruationem earum mereamur remissionem peccatorum: quod verum est, de proprio dicto illo merito, condigni videlicet: non vero de altero liberalis meriti genere, quod vni gratiæ, misericordiæ ac liberalitati domini innititur. Sit & hoc quoq; scripturis aduersarium, vt in condendis eiusmodi legibus ad hoc respiciat earum conditor, vt homines per earum obseruationem pro peccatis satisfaciant. Quod tamen falsum est, nec vlla ab eis ratione, vlllo argumento astruitur: & eo respiciebant canones illi pœnitentiales, qui in vsu erant in primitiua ecclesia. Sint tamen hæc, vt voluerint, nunquid propterea nullo etiam alio respectu licet ecclesiasticæ hierarchiæ præsidibus & rectoribus leges vllas condere: nihil statuere: nihil præcipere: nunquid eo respectu, vt honeste, decore, decenter, & cum reuerentia omnia agantur in domo ecclesiasticæ: nunquid præscripto aliquo tempore exigere, quod sine temporis præscriptione tamen a nobis exigit Christus & lex euangelica: quo nostram pigritiam, socordiam & negligentiam excitet?

Exigit a nobis deus, vt eius cultui intendamus, nec tamen certum eius modum aut tempus præscribit. Præceperunt ecclesiasticæ hierarchiæ præsides, vt certis diebus intendamus diuino cultui: conveniamus in locis & templis ad hæc dicatis: intersimus sacrosancto illo sacrificio, quod per sacerdotes suos pro omnium nostrum salute deo offert ecclesia, atq; interim populus etiam dei verbum audiat. Item vt dei erga nos beneficiorū & mysteriorum, redemptionis nostræ, statis per annum & recurrentibus temporibus solenniter agamus & celebremus singularem memoriam, quo in hunc modum in timore, amore & cultu dei contineatur populus: ne si totum eius permitteretur arbitrio, plane irreligiosus fieret. Quo etiam respectu, in diuinis officijs, quibus suis temporibus iussit interesse populum, decentes cæremonias seruari instituit, quibus aleretur religio & deuotio fidelis populi, & discerent atque assuescerent se reuerentius erga deum & diuina gerere.

Requirit a nobis deus peccatorum nostrorum veram pœnitentiam, & vt eorundem remissionē quæramus sacerdotali ministerio: sed certum nobis tempus non præscripsit. Exigit quoque vt reficiamur pane illo viuifico,

CONTROVERSIA XVI.

uifico, qui de cœlo descendit & dat vitam mundo: sed nec huius certum nobis tempus præfixit. Qui salutis suæ diligentiorē curam agunt, intel- ligunt frequenter sibi confugiendum ad hæc salutis recuperandæ & obti- nendæ remedia. Crassioribus & negligentioribus, stimulis & calcaribus opus est. Qui ne prorsus suæ salutis redderentur immemores, si vniuer- sa hæc dimitterentur in eorum arbitrio, saluberrime constitutum est ab ecclesia, vt saltem semel in anno quilibet Christi fidelis rationis compos, salutari se subdat poenitentiae, & mensæ dominicæ particeps fiat.

Ad hæc considerans, quanta sit ieiuniorum & necessitas, & vtilitas, & efficacia, non solum ad mortificationem in nobis veteris hominis, sed etiam ad diuinam erga nos iram placandam, misericordiam impetran- dam, & obtinendum a deo quæ petimus (quemadmodum supra contro- uersia XII. euident fecimus) indixit fidelibus, filiis suis, certis diebus ab- stinere a carnibus: paucorum etiam dierum ieiunia præscripsit, quibus salutis suæ diligentiores admoneret plus facere, quam ipsa exigat: neg- ligentiores, præcepti vi a carnis desideriis nonnunquam abstraheret. Quadragesimale vero ieiunium, quale ex apostolorum traditione acce- pit, conseruat: & exigat, quo in eo singulariter admonerentur Christi fi- deles poenitentiae, ad quam ipsum nos ieiunium præparat & sollicitat. Et quo salubrius, maiorique cum fructu celebraremus dominicæ passionis & nostræ per eam salutis redemptionisque mysteria: quibus singulari- ter celebrandis ab initio, ab ipsis apostolis, in vniuersa toto orbe ecclesia, hoc tempus ante pascha constitutum est. Quo ita, velut concrucifixi, commortui, & consepulti Christo, etiam cum eodem cōresurgentes, my- sterij festorum paschalium efficeremur participes.

Hæc autem cur ita instituere non potuerunt ecclesiasticæ hierarchiæ præsidēs, quibus gubernandæ regendæq; ecclesiæ a Christo est commis- sa autoritas? Quibus dixit, fixum firmumq; in cœlis habiturum se, quic- quid ipsi in eadem fingerent, ligarent & constituerent? Cur Christi fidelis quispiam, eorum a Christo subiectus auctoritati & regimini, illis his in re- bus obedientiam non debeat? Ad hæc enim, assumpta illa per aduersa- rios in hac sua (quam nescio qualem moliuntur) demonstratione, princi- pia nihil pertinent. Nam palam est, hæc omnia, non solum non aduersa- ris, sed maxime consentire Christi euangelio. Palam est etiam ex præmis- sis, præcipientes ista rectores ecclesiæ, non eo in iisdem præcipiendis ref- pexisse, vt per obseruationem eorundem vere & proprie mereremur re- missionem peccatorum: nec item vt per ea pro peccatis suis satisfacere- rent homines: sed ad causas, quas explicauimus, vtilissimas, sanctissimas & plane necessarias.

Alijs proinde, quibus hæc demonstrent, principiis illis opus est: Quæ circumspectantes omnia, & excutientes vniuersos illius demonstrationis ipsorum angulos, requirimus equidem, sed nusquam inuenimus. Nam

LL ij quasi

DE POTESTATE ECCLESIA TICA

quasi ex principijs illis omnia ipsis clare demonstrata sint, tamen si nullam ex eisdem conclusionem inferant, ne statim suboleret nasuto lectori eius collectionis (quam etiam ipsi mihi intellexisse videntur) inefficacia, hanc continuo illis quaestionem subiiciunt: Vnde, inquiunt, habent ius episcopi has traditiones imponendi ecclesijs ad grauandas conscientias: Diligenter cauent, ne loquantur more consueti, & vtantur proprijs & intellectis omnibus vocabulis. Non interrogant, vnde episcopi ius habeant leges aliquas condendi in ecclesia: aliquid etiam praecipendi pro tempore, aut Christi fidelibus in vniuersum, aut vni & alteri, put ipsi exigere videtur praesentis status ecclesiae necessitas aut utilitas: sed interrogant, vnde ius habeant has traditiones imponendi ecclesijs: quasi in (traditionis) vocabulo insidiarum aliquid moliantur. Sed facessant istiusmodi nugae & captiunculae, loquantur nobiscum intellectis omnibus vocabulis. Si hoc interrogant, vnde ecclesiasticae hierarchiae praesides ius habeant suis legibus aut praecipis obligandi aliquem in domo ecclesiastica: mihi in terroganti vicissim respondeant, vnde ius habeant patres familias praecipendi aliquid in domo sua ac familia: domini seruis: praepceptores & paedagogi suis discipulis: ciuiles magistratus, Reges, Principes, suis subditis. Habere illos hanc auctoritatem, cui subditi, quique suis, obedientiam debeant, etiam coram deo debeant, ita vt peccent eisdem inobedientes, contumaces, & rebelles: ex diuinarum scripturarum auctoritate supra demonstraui. Ex quibus tamen non constat, vnde illi talem auctoritatem habeant. Nam scripturae de illis loquentes, hanc eis auctoritatem non tribuunt, sed in eisdem praesupponunt. Itaque, vt huic illorum quaestioni non possemus satisfacere: inde tamen consequens non foret, episcopos nostros talem in nos potestatem non habere: nisi demonstrarent, vnde illis in suo regimini commissos eiusmodi auctoritas competat, quae ecclesiae rectoribus, in suae curae & regimini commissos non cōpetat. Tamē dictae eorum quaestioni supra abunde satisfacimus, vbi demonstraui, ecclesiae rectoribus & pastoribus a Christo proprie datam auctoritatem istiusmodi: & omnibus suis ouibus obediēdi iisdem necessitatem impositam.

Nec tamen dictae leges constitutionesque ecclesiasticae sunt graues aut onerosae pijs conscientijs: imo velut quidam ad pietatem stimuli. In quarum etiam humili fidelique obedientia propter deum & Christum, quem in suis sacris ab ipso nobis constitutis magistratibus respiciunt ac venerantur, singularis coram deo fructus est.

Si vero de alijs quibusdam traditionibus loquantur, aut caballisticis, aut thalmudicis, aut pharisaicis, non loquuntur rei consentanea.

Quod illi quaestioni subiungunt & connectunt: Extare clara testimonia, quae prohibeant tales traditiones cōdere, vel ad promerendam remissionem peccatorum, vel tamquam necessarias ad iusticiam noui testamenti, aut ad salutem, quam nihil ad rem faciat, ex nunc dictis notum est.

Aequē

CONTROVERSIA XVI.

Æque nihil huc pertinent scripturæ, quas ingenti aceruo, sed suo illo more congerunt, ut illud Pauli ad Coloss. Nemo vos iudicet in cibo & potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum, quæ sunt vmbra futurorum. Item, Si mortui estis cū Christo ab elementis huius mundi, quid adhuc tanquam viuentes in mundo decernitis, Ne tetigeris, neq; gustaueris, neq; contrectaueris? Et ad Titum, Non attendas Iudaicis fabulis, & mandatis hominum auersantium veritatem. Et illud Christi, Si nite eos: cæci sunt, & duces cæcorum. Item omnis plantatio, quam non plantauit pater meus, eradicabitur. His addunt, a scriptura vocari dictas leges ecclesiasticas, doctrinas dæmoniorum. Hæc, inquā, vniuersa, quam sint aliena a re, de qua agitur, nulli esse dubium potest, qui ea suis locis legit, præcedentia cum sequentibus conferens. Vniuersa enim illa, quæ citant ex Apostolo, aduersus Iudaicam illam doctrinam pertinent, quæ etiam sub Christo exigebat legem Moysei tanquam ad salutem necessariam: aduersus quam Paulo vbique fuit ingens negocium. Quas vero idem doctrinas dæmoniorum dixerit, supra controversia XII. demonstraui-
mus. Quæ Christi verba citant, ad prædictas leges rectorum ecclesiæ non pertinent: sed primis, stultas quasdam & superstitiosas, imo & impias ac legi dei contrarias phariseorum doctrinas coarguit: secundis vero, aduersariorum & hæreticorum omnium doctrinas suggillat.

Habes lector aduersariorum demonstrationem, qua affirmant, ecclesiæ rectoribus & pastoribus nullam in eadem constituendi aliquid, aut quenquam obligandi auctoritatem competere. Quam si diligenter contuleris cum rationibus nostris, quibus demonstrauius contrarium, securus sum de tuo in hac controversia iudicio.

Vnum superest, quod admonitos omnes cupio, qui vlla cura tanguntur utilitatis publicæ, ut secum perpendant & considerent, quæ sit miseranda & plane deploranda, quam foeda, quam confusa Christianæ ecclesiæ facies: ut a plâta pedis vsque ad verticem capitis non sit in ea sanitas: & vix vllum eius membrum in omni ordine & gradu, seu sacro, seu seculari, suo ordini, gradui, & officio satisfaciât: sed suo loco emota, confusa, perturbataq; omnia, & neglecta, contempra conculcata, & paulo minus obliterata vniuersa disciplina publica. Episcopos toto orbe, ordinis dignitati vita & moribus parum respondere: suo officio parum satisfacere: minimè vero omnium in hac nostra Germania, quæ in tam multis nobilissimis atq; opulētissimis ecclesijs ac diocesibus, tam paucos habet dignos episcopali honore & nomine. Quorum tæti gradus dignitatē auctoritatemq; asserui, non palpor vitijs, sed dico illis vix atque iterum vix, qui sua culpa, istorum malorum non minimam causam præbuerunt & præbent in ecclesia. Sacerdotes sub eis, & ecclesiarum pastores, tales merito sunt, quales episcopi. Seculares etiā principes nullus dei timor, nulla religio, nulla deniq; in suo ordine superioris potestatis reuerentia cōtinet: sed

LL iij quisq;

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

quisque fertur suo impetu & arbitrio. Monarchæ aut supremæ potestates insidiantur sibi mutuo: & in mutuam perniciem machinantur & intentæ sunt. Nullus vero inter omnes ad reipub. ecclesiasticæ utilitatem & regni Christi honorem consensus est: nulla sympathia: nulla conspiratio. Vniuersa hæc, magna atque efficacissima reformatione indigent: & reformatione non perfunctionaria aut momentanea, sed solida, & quæ duret. Quam optant quidem boni omnes, sed non omnes efficacem eius modum perspiciunt. An quem vero ego dispiceam, nescio: tamen vna mecum quæso omnes cogitent. Nullis certe synodis, nullis concilijs his malis mederi posse mihi certo videtur. Celebrentur synodi, quotquot volueris, constituentur præfiganturque omnibus ordinibus, gradibus & membris ecclesiæ, leges optimæ ac saluberrimæ (quæ non desunt iam olim statutæ, si qui eas seruare currarent) Quid tum denique? Quis exactor & vindex earundem erit, si quis in eas delinquat: si quis sequi nolit? Quis coercebit rebelles? Inobedientiam & transgressiones quis puniet? Quis, inquam, nisi superintendentem omnibus efficacissimam aliquam auctoritatem feceris? Da, hodie reformatam te habere in omnibus suis membris ecclesiæ, episcopos, presbyteros, atque alios ecclesiasticos ordines: da etiam seculares omnes principes, quenque in suo gradu & ordine, facere quod est sui officij: quamdiu quæso duraret ista facies ecclesiæ? Vt demutabiles omnes homines sumus, ut etiam exigui temporis vita nostra, & bonis mali succedunt. Quos quæ imaginabilis reformatio, vel metu poenæ continebit in officio: vel submouebit officio incorrigibiles: nisi efficacissimam aliquam, ut diximus, auctoritatem habuerimus in ecclesiâ: semper intendentem & superintendentem omnibus? Multos valde episcopos vniuersa habet ecclesiâ: multos etiam habet magistratus summos, quenque in suo ordine, quorum vnus non est subiectus alteri. Vt bonos semper sua sponte habeamus omnes, fieri prorsus non potest. Quid igitur remedium? Ego, quod mihi efficacissimum videtur, libere prolaturus sum. Quisque secum cogitet, & perpendat, an inueniri possit facilius & efficacius: & oro Christum, ut dignetur omnibus inspirare, seu qui quod erit optimum.

In primis hoc certum habeo, attestante idipsum scriptura, propter peccata populi irato illi deo fieri, ut quales meretur, pastores & rectores habeat. Quod si ita est, sicut certo est, quilibet intelligit, vnde hac in re nobis necessario inchoandum sit, nempe ut diuinam ante placemus offensam, & quisque reuertatur a vijs suis pessimis, & sincero corde ad deum conuertatur, & illius fideliter imploret misericordiam. Quod quamdiu non facimus, frustra consultamus: frustra conamur, ut amoliamur plagam, quam nobis, peccatis nostris iratus, deus infligit.

Ab hoc proximum & secundo loco mihi esse videtur, ad prædicta mala omnia in omnibus ecclesiæ ordinibus & statibus persananda efficacissimum

num medium & remedium : vt reuocata ante omnia in ecclesiam disciplina illa publica secundum morem veterem & antiquos canones ecclesiae (nisi qui plane non conuenirent nostris his seculis) & in ordinem suum secundum ecclesiasticæ hierarchiæ exigentiā, si quæ (vt multa) inde exorbitarunt & exorbitent (quocunque id prætextu ac titulo factum sit, nihil id referat, nullus eius respectus sit pro publica reformatione ecclesiae) restitutis omnibus, quod fiet, si clerus & religiosi quique suis episcopis subiecti sint : & sublata e medio omnis exemptio, quæ necessario turbat disciplinam publicam, episcopi quoque subiecti suis archiepiscopis : Illi suis primatibus, secundū exigentiā formæ hierarchiæ ecclesiasticæ : si denique in vsum reuocentur, & statutis suis temporibus serio pergantur & non simulentur, concilia & diocesana & prouincialia.) super hæc omnia vigilet vnus igemonici autoritas : quæ tantum valeat, quantum conseruandæ vnitatis eiusmodi corporis, ecclesiasticæ societatis necessitas exigit, & ipse Christus valere voluit : per quam membra eius vniuersa possit in consensu & conspiratione in mutuam totiusque vtilitatem continere, quodque in suo officio, ab vnoquoque rationem eius exigere, delinquentes punire, excessus corrigere, vnitatem religionis & fidei, & disciplinæ publicæ vigorem conseruare in domo ecclesiastica : & efficere, vt in ea, omnia ordine decenterq; gerantur.

Nam si in hunc modum restitutis suo loco omnibus, suam rectori ecclesiae auctoritatem omnes religiose recognoscerent, & is bonus esset, in vnam sui domini gloriam, & sibi commissæ intentus vtilitatem ecclesiae : omnes intelligunt, vnus officio, non solum pacata, sed decenter ordinata, correctæ reformataq; facile fore omnia in domo ecclesiastica.

Non confirmaret vllos electos aut nominatos ad regendas ecclesias, nisi diligenti inquisitione præuia, ætate, vita, doctrina digni inuenti essent, qui præficerentur ecclesijs, & episcopalibus præeminerent virtutibus. Si quando sibi præsentarentur alij, aut intelligeret principes, ad quos forte priuilegio concessum est nominare ad vacantes ecclesias, ex eisdem vel nudinationem facere, vel carnis aut seruitiorum (vt fere fit) magis quam ecclesiarum vtilitatis rationem habere, & quærere magis prouidere sibi gratis de ecclesijs, aut earundem prouentibus, quam ecclesijs de pastore : eiusmodi electiones & nominationes libera auctoritate reiiceret, moneretq; electores aut nominatores, vt eligerent dignos, nisi priuari vel lent electionis priuilegio. Breuiter, igemonici rectorisq; opera, si suam illi auctoritatem, vt tenentur, omnes religiose agnoscerent, & illum bonum, prudentem & strenuum haberet ecclesia, singula membra in officio suo facile continerentur in domo ecclesiastica.

Vt autem bonum habeamus, magna parte in nobis situm est, si tales erga deum nos reddiderimus, vt ipse dignetur nobis præstare pastores secundum cor suum; & non, quales meretur nostra iniquitas.

DE POTESTATE ECCLESIASTICA

Deinde multo facilius, etiam humanitus, prouideri posset, ut vnum bonum rectorem habeamus superintendentem omnibus & episcopis & principibus, quam ut bonos tam multos episcopos & principes. Postremo, ut non semper bonus is sit, sed ut sunt res humanæ, intermisti nunc bonos nunc malos habeamus: quisquis tamen is erit, virorum bonorum & prudentium concilio circumspectus erit, & nihilo minus autoritatis eius efficacia, vnitatem, sympathiam & conspirationem omnium conseruabit in domo ecclesiastica, etiam si ipse, vita inculcata non sit.

Quod si hic multos quis sceleratos nobis Pontifices proferat, is meminerit propter peccata nostra tales nobis dari in ira furoris domini. Nul- lum tamen adeo sceleratum proferent, cuius si viguisset autoritas, & fuisset religiose recognita ab omnibus, ut oportuit, non multo utilior fuisset ecclesiæ, quam quod ea neglecta contemptaq; fuerit.

Sed quid, inquit, si hic tantam, tam absolutam potestatem vertat in tyrannidem? Quibus ego occinam vicissim, Quid si Christus ecclesiæ suæ omnem curam plane abijciat? At se non abiecturum nos securos reddidit, promittens se nobiscum fore ad consummationem vsq; seculi. Deinde, quam tu hic tyrannidem tantopere metuis? Cogita non humanæ, sed diuinæ atq; omnipotentis sapientiæ opificium esse ecclesiā. Quæ eius rectorem tali armavit autoritate, quæ ubi viget, quantum oportet, religio, efficax est ad continendos omnes in officio: ad coercendos delinquentes: punienda delicta: humiliandos superbos, cõtumaces, & qui perturbant pacem, vnitatem scindunt in domo ecclesiastica: quæ tamen nulli facile possit inferre iniuriam: non vi vlla quenquam opprimere, neq; enim est armata materiali illo gladio. Tametsi, qui gladium in ecclesia portant, illius autoritati, aduersus contumaces & rebelles, pro conseruanda vnitatem & pace in domo ecclesiastica, subseruire debeant, quo aufe- ratur malum de medio ecclesiæ, & cæteri timorem habeant.

Sed quid, inquit, si euangelio Christi contraria aut doceat, aut præcipiat? Iterum occurram, Quid si Christus ecclesiā suā plane desererat? Sed hanc curam illi per mitte, qui tibi præcepit, præsidi cathedræ & Petro obsequi indiscussæ, simpliciter, & in omnibus. Omnia, inquit, quæ cunq; vobis dixerint, seruate & facite, etiam si sint vite perditæ. Et ad Petrum, ecclesiasticæ hierarchiæ designatum præsidem: Quod cunq; ligaueris aut solueris super terram, in coelis ratum habebitur a deo. Nostræ discussioni hic nihil reseruatum est: sed simpliciter nobis imposita obediendi necessitas. Cui humiliter fideliterq; nos submittentes, in eo errare nō possumus. Nam idem ille nos iudicaturus est, qui eam nobis necessitatem imposuit. Quæ vero aduersarij criminantur doceri & præcipi ab illis contra Christi euangelium: sunt impudentissima contra Christum & sanctum euangelium eius mendacia, quemadmodum supra in omnibus controuersijs nostris euidenter demonstraui. Saltem, inquit, in sa- cerdo-

CONTROVERSIA XVI.

cerdotijs & stipendijs ecclesiasticis in quoslibet conferendis ius ordinari-
orum omnium vsurpabunt, & ecclesias implebunt ministris inidoneis.

Ego vero nihil nisi ad Christi gloriam & ecclesiae vtilitatem facturos
puto, si boni fuerint: Vt autem boni sint, nobis quo diximus modo cu-
randum est. Cui forte addi posset districtio nonnulla in deligendo Ponti-
fice, designandisque Cardinalibus: si quæ efficacior, quam obseruata est ha-
ctenus, excogitari poterit. Quam sua autoritate haud grauatim edictu-
rus esset Paulus Pontifex, ecclesiasticæ vnitatis & reformationis cupien-
tissimus, pro vtilitate ecclesiae. Qualescunque tamen sint, nihilo fere peis-
tis sacerdotia dispensabunt, quam nunc faciant ordinarij, quod res ipsa
satis demonstrat. Qui si in his ad vnam respicerent vtilitatem ecclesiae
& CHRISTI gloriam, nihil sibi eripi quererentur: imo onere illo,
nec mediocri sane, se leuatos gauderent, si quando in vacantibus sacerdo-
tibus summus Pontifex eorum ordinationem & prouisionem anteuerte-
ret. Certe debet rector ecclesiae, in eadem dignos & benemeritos de re-
publica, remunerare posse ecclesiasticis stipendijs: quenque secundum
rationem suæ dignitatis & meriti. Deinde & hoc velut vinculo, arctius
colligantur vniuersa membra ecclesiae cum suo rectore & igemonico,
& admonetur quisque digne se gerere in commissio sibi officio, sentiens
vbique vigere auctoritatem ecclesiasticæ hierarchiæ præsidis, atque se a-
mouere posse, si faciat aliter. Postremo & hoc certum est, absque euiden-
ti no cumento ecclesiastici corporis restringi non posse auctoritatis igemo-
nici & rectoris eius efficaciam. Vt vero tales habeamus, qui eadem vti-
tur pro vna ecclesiae vtilitate & Christi gloria, in hoc nobis omnibus vo-
tis & viribus incumbendum est.

Itaque vt reuertar ad id vnde nonnihil digressus sum: Ego sane vt alio-
villo modo ecclesiae restitui possit sua forma, species, vnitas, concordia, vi-
gor, intelligere omnino non possum, quam vt eius rectori ab omnibus
religiosissime agnoscat sua auctoritas: demusque operam omnem, vt
eum habeamus optimum ac probatissimum. Quod fiet, quo dictum est
modo, si emendatis nostris vita & moribus, diuinæque aduersum nos ira
placata, dignos nos bono pastore exhibuerimus. Et si quæ forte exacti-
or districtio excogitari posset, obseruanda in electione Pontificis, & de-
signatione Cardinalium, edicenda ex auctoritate ecclesiasticæ hierarchiæ
præsidis. Nam ex his duobus, vniuersæ ecclesiae salutem, vnitatem, con-
cordiam, vigorem, reformationemque pendere, euident mihi esse videtur:
Vt domus salus inde præcipue penderet, si patrisfamilias in eadem auto-
ritas vehementer vigeat: eumque bonum, frugi & prudentem habeat.
Et cuiuslibet humanæ societatis vnitas, concordia & felicitas, ex effica-
cia auctoritatis, simul & bonitate eius, quo regitur, igemonici. Mona-
stica societas ea regitur & valet optime, in qua maxime pollet boni
abbatis auctoritas: Ita quoque regnum illud felicissime administratur,
in quo

DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

in quo autoritas boni regis, & maxime valet, & est pollentissima. Neque ullæ leges, ullæ regulæ pro conseruanda disciplina publica, pro continendis in officio ad mutuam & totius vtilitatem omnibus vllam efficaciam obtinent, nisi illa vigeat, quæ easdem exigat, igemonici autoritas.

Neque est, quod quisquam hac ratione aut tolli aut imminui, auctoritatem dignitatemque cuiusquam forte imaginetur: quam contra, nulla quam hac ratione magis crescere, augeri stabiliri que posse, plane certum indubitatumque est. Quandoquidem vna hæc ratio recepta serio & fideliter, perpetuam necessario pacem in ecclesiam secum introduceret & conseruaret: & mutuis, quodque eius membrum, viribus, niti & crescere faceret. Quæ nunc, non obediens vnus rectoris imperio, in mutuam sunt intenta perniciem: suas in se vires frangunt, opes exhauriunt: & Christianam rempublicam in tot particulas dissectam, religionis nostræ hostibus diripiendam conculcandamque exponunt, in Christiani nominis non leue opprobrium.

Quod si nihil hac ratione certius & efficacius, pro vnitatem, pace, concordia, & disciplina publica conseruanda, nihil etiam facilius inueniri poterit, oro CHRISTVM, vt inspiret suorum mentibus, eam amplexari & fideliter sequi: aut certe vt meliorem, faciliorem, efficaciorumque ostendat aliam, & omnes sequi faciat.

Finis Controuersiarum.

Dedit.

DE DIVORTIATORVM NOVIS CONIVGIIS CONTRA

ctis cum alijs, & vxorum pluralitate sub
lege euangelica, quæstio.

An sub lege euangelica coniugibus diuortiatīs legitime, per-
missum sit alijs nubere, vtroq; diuortiatorum superstite: Aut
etiam licita absq; prioris diuortio, vxorum pluralitas.

Vandoquidē Philippus, libello nuper e-
misso tractās de potestate ecclesiastica, hāc
inter cæteras rationē affert, cur nō debeat
mus iurisdictionē episcoporum in causis ma-
rimonialibus agnoscere, etiam si eandē le-
gitime p̄scripserint, qđ traditionē, vt ipse
loquit̄, aut legem iniustā condiderūt, quæ
phibeat nouū coniugium p̄sonæ innocen-
ti post diuortiū: quod facto diuortio, parti
alterutræ licere (nisi forte pars rea impedi-
retur) idem cum Luthero in epist. ad Co-

rinthios affirmat. Sint etiā & alijs eiusdē p̄fessores euangelij, qui vxorū
pluralitatē simpliciter & absq; prioris diuortio, Christianis æque vt illis
veteribus licere doceant, & alijs suæ ea in re libidini obsequendi autores
sunt (quod ipsum etiā a Lutheri nō abhorret sententia) qui malle se digā-
miam quā diuortiū alicubi affirmat, imo & ancillam aduocare p̄mittit, si
qua causa vxor sit parum idonea complexibus & vir in Venerē turgeat.
Quin & Philippus post hūc suum præceptorē Paulo eū dici digamum
affirmat, quem a sacerdotio excludit, qui duas simul, non successiue, vxo-
res habeat, quos tota armenta sequuntur, innuunt proinde, hoc licere lai-
cis: tametsi sacerdotibus interdictum sit. Et præsупponunt fuisse inter
Christianos apostolicis temporibus, qui duas simul vxores haberent, vn-
de consequens est, virum vnum duabus simul vxoribus copulatum fuisse
legitimo matrimonio. Nam cui quis stupri consuetudine adhæreret,
& quam legitimæ vxori superinducit, pellex & adultera, non vxor est:
neq; eiusmodi, duarum simul vxorum maritus est, sed vnus legitimæ tan-
tum: & moechus alterius. Sed Paulo quis sit digamus, cui sacerdotio in-
terdicit, controuersia XV. demonstratum est. Hic vero visum est nūc pro-

positā quæstionem separatim pertractare, & paulo diligentius excutere.
In primis, quanti cuiq; Christiano fieri merito debeat catholicæ ab i-
nitio Christianæ ecclesiæ consensus, & tot seculorum successione confir-
mata atq; eadē immutataq; permanens sententia, etiam si nunq̄ inuenire-
tur ita clare expressa in scripturis, aduersus quas nō inueniret ingeniosus
cauillator aliq; qđ diceret: nulli Christiano obscuræ merito esse debet: et
supra

DE DIVORTIAT. NOVIS CONIVG.

supra a nobis atq; alibi luculentissime demonstratum est.

Fuisse autem hunc totius ab initio ecclesiæ Christianæ toto orbe diffusæ consensum & communem sententiam, vxorum pluralitatem, & diuortiorum, inter quos fuerat verum, ratum consummatumq; matrimonium, noua coniugia viuentibus prioribus non licere, ipsa rei probat euidencia, quæ nemini obscura esse potest: quādo nō est vllum, pferre inter Christianos & orthodoxos probatosq; habitum, qui contra fecerit. Nec permisit ecclesiā etiam his qui sub infidelitate secundum ritum patrum, aut contraxerunt cum pluribus, aut legitimam vxorem repudiarent, conuersis ad fidem, vt vel plures vxores retinerent, aut contraherent cum alia, viuente ea, quam repudiauerant: sed illis primæ tantum adhærere iussit: his vero interdixit contrahere cum alia, quamdiu repudiata viueret. Nisi post conuersionem viri, illa requisita, cum eo habitare renueret: aut non sine creatoris contumelia. Quo solo casu, etiam in non rato, quod dicunt, hoc est, in paganismo contracto matrimonio, permisit ecclesiā diuortiato contrahere cum altero. In matrimonio autem rato quod vocāt, hoc est, inter fideles contracto, nullo casu hoc permittit aut permisit vnamquam. Quæ catholicæ ab initio ecclesiæ sententiā clarissime explicatur in c. Gaudemus, de diuortijs, in quo dicitur. Si quis autem infidelium plures vxores simul habuerit (cum id Christianæ fidei inimicum sit, & c.) post fidem susceptam, primæ adhærere debet. Quod si secundum ritum suum legitimam repudiauit vxorem, cum tale repudium veritas in euangelio reprobauerit, nunquam ea viuente licite poterit aliam, etiam ad fidem Christi conuersus, habere: nisi post conuersionem ipsius illa renuat cohabitare cum ipso, aut sine contumelia creatoris: vt eum pertrahat ad mortale peccatum. Hæc dicto c. Gaudemus. Cuius auctoritatem quanti faciant aduersarij, nihil refert ad præsens, certe explicat communem ecclesiæ de proposita quæstione sententiam. Quam ipsa rei euidentia confirmat & comprobatur: quando ab initio ad præsentem vsq; diem nemo inuenitur vir honestus & orthodoxus inter Christianos habitus, qui contra fecerit, aut cui hoc facere tentanti ecclesiā permiserit. Quod vnū, quisquis animaduertit & cogitat, merito execratur impiam temeritatem hoc præsumptis, contra omne exemplum tot seculorum retro ab initio totius ecclesiæ. Quam hoc ipsum damnare, vt illicitum, & propterea a Christi fidelibus vitatum, non vero casu & fortuito, ex eo etiam quilibet intelligit: quod quamuis subscribat libertati carnis, & nostræ cupiditati & libidini, posse quem plures simul vxores habere, aut quam quis habet & forte non sine causa odio habet, repudiare, & aliam ducere: & proinde hoc voluissent, si licitum credidissent, multi facere: præsertim cum & veterum patriarcharum, & ethnicorum ritu ac more, licitum id habitum fuerit: nemo tamen (vt dixi) Christi fidelium, qui orthodoxus & vir probus, salutemq; suam alicuius facere sit habitus, ad hunc vsq; diem, quam contra

ET VXORVM PLVRALITATE.

contra facere tentauerit, inuentus sit, velut clare intelligentibus omnibus, id non licere Christi fidelibus sub lege euangelica.

Si cui tamen non sufficiat hic consensus, & communis sententia ecclesiae, sed (quæ est aduersariorum nostrorum in non parum multis impudentia) euidenti diuinæ scripturæ autoritate hoc ipsum sibi demonstrari exegerit: nihili alioqui facturus, tam consonam immutatamq; tot seculis perdurantem totius ecclesiæ sententiam, quam Paulus columnam & firmamentum veritatis affirmat: & per quam solam etiam scripturarum omnium nobis constare autoritatem, supra atque alibi euidentissimum fecimus. Videndum est, nunquid de hac quæstione definitum inueniamus a Christo in euangelio, aut apostolicis literis.

Ante omnia, ex Christi ipsius definitione certum est, plane indissolubile suis constare coniugij vinculum, nec solui vlllo repudio. Et quamuis iusta aliqua causa sit, ob quam liceat coniugibus a se discedere, & dimittere vnus alterum, fornicationis nempe: ex dimissione tamen, quamuis iusta, non solui matrimonij vinculum, & quod dimittens aut dimissus sine crimine adulterij, altero viuentem, alteri coniungi non possit, ex Christi & Apostoli eius verbis plane indubitatum est.

Nam Christum, interrogatibus tentandi gratia Phariseis, an ex quacunque causa liceret viro vxorē dimittere, ille respondit, primū verbis scripturæ de ptoplastis. Quia qui fecit hominem ab initio, masculum & feminā creauit eos, & dixit: Propter hoc dimittet homo patrē & matrem & adhærebūt vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo deus coniunxit, homo non separet. Intelligentibus autem illis ex eisdem verbis affirmari a Christo indissolubile plane matrimonij vinculū, & contra de libello repudiij, quem ipsis permiserat Moyses replicantibus: permissionem eam fuisse velut minoris mali ob cordis eorum duritiam ad vitanda grauiora scandala, idem respondit. Ab initio autem, hoc est, secundum institutionem matrimonij in primis parentibus nostris in paradiso factam a deo, non fuisse sic, sed potius pugnare cum eadem. Itaq; quod res erat, clare explicans: Dico, inquit, vobis, quia quicumq; dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur, & qui dimissam duxerit, mœchatur.

In quibus Christi verbis, hoc in primis animaduertendum est: responsione sua plus innuisse ipsum, quam illi interrogauerāt. Interrogauerant enim, an liceret homini quacunque ex causa vxorem dimittere. Interrogauerant autem hoc, tentantes eū, & sperantes illū in sermonibus suis posse capere: memores (vt apparet) ante docuisse illum: dictum quidem antiquis, vt qui vxorem suam dimitteret, illi daret libellum repudiij, se vero dicere, Omnem dimittentem vxorem suam excepta vna fornicatiōis causa, eam mœchari facere, mœchari quoq; omnē illum, qui dimissam duceret. Cui contra videbatur stare legis permissio: qua viris mittebatur qua-

MM cunq;

DE DIVORTIAT. NOVIS CONIUG.

cunq; ex causa, absq; vlla eius specificatione aut restrictione, vxorem dimittere: nec minus licere & dimittenti & demisse, vt alteri nuberet. Christus autem insidiosæ eorum interrogationi respõdens, ita verba sua librabat, vt qd calumniari in eis possent, non inuenirent, qui vnam quærebant calumniam, certam autem veritatem ex hisdem intelligere possent, qui eam quærerent. Nam ad scripturam illos, & primæuam coniugij a deo institutionem reuocans, ex illis indissolubile prorsus eius vinculum demonstrat: nec ipsum nisi inter duos subsistere debere (quemadmodum paulo post explicabimus) subinnuit: & polygamiam, tam ante legem, quam etiam sub lege vsitatam, in suis tacite condemnat. Vnicam tamē causam approbat, ob quam licite se possint dimittere coniuges: fornicationem nempe, præter quam sancta diuortia tolerata quidem & permessa illis fuisse a Moyse ob cordis eorum duritiem, at non probata a deo significat. Fornicationem tamen non solum corporalem, sed etiam spirituales, communis ecclesiæ sententia, & sanctorum patrum consensus hic intelligit ex verbis Apostoli, docentis, licere quidem coniugi fidei infidelem dimittere secundum hanc permissionem domini, quamuis consulat, ne faciant velut non, expediens vt multa licent quæ non expediunt.

Secundo, ex eisdem Christi verbis etiā hoc aduertendū est, manere nihilominus indissolubile illud matrimonij vinculum inter separatos, qualicunq; etiā repudio ac diuortio, iuxta eam, quā ex verbis scripturæ de prima coniugij institutione simpliciter concluderat, sententiā, nempe a deo indissolubilitate coniungi virū & vxorem. Et quos deus coniunxit, homo non separet. Itaq; affirmat, mœchari illum, quisquis repudio dimissam duxerit. Quod si verū est, ergo dimissa nō est soluta a lege coniugij, quo priori viro astricta exitit. Et quia coniugij vinculum (quod ipsa nominis ratio indicat) non potest nisi inter duos esse mutuum: sequit̃ necessario, quod etiam dimittēs eodē maneat astrictus vinculo. Nec vllam q̃ ad hoc, distinctionem aut restrictionē addidit, quin dimissam ducens adulter aut mœchus sit, siue iuste, nempe ob eius commissum adulteriū: siue iniuste, ob aliam quampiam prætensam causam dimissa sit, sed quicunq; inquit, dimissam duxerit, mœchatur. Nam quæ præcedit restrictio (excepta fornicationis causa) dimittentem respicit: certe dimissam omnino nō respicit. Neq; em̃ existimandū est, dictū illud Christi in dimissa ex alia q̃ fornicationis causa, locum tantū habere: in dimissa vero ex fornicationis causa, locum non habere: sed simpliciter atq; indistincte de dimissa & ducente eam loquit̃, vno omnium euāgelistarum consensu. Et adulterium, nō coniugium, quod inter ipsos contrahitur, non hoc tantū loco, sed etiam in sermone in monte, pronunciat. Et absurdū sane foret, si quo ad hoc, adultera & iuste dimissa a viro, quā proba matrona et iniuste repudiata, esset liberior & plus priuilegij haberet: vt huic nō liceret, illi vero liceret alteri nubere. Nec quicquam hic valet quorundam commentum, quo adultera, & eam

ET VXORVM PLVRALITATE.

eam ob causam dimissę interdictam hic volunt a Christo nubendi licentiam: & proinde mœchari dicatur, quisquis illam duxerit: quamuis, qui eandem dimisit ob fornicationis causam, velut iã liber a prioris illius matrimonij vinculo, licite cum altera contrahat. Primum, quoniam ex certa ecclesię definitione certum est, non esse lege Christi interdictum adulteris, ne matrimonia contrahant: quando liberi sunt, potestatem habentes sui corporis, nec alteri alligati coniugij vinculo. Tamen si in duobus casibus illud ipsum eis interdicitur ab ecclesia: nempe si quando adulterę, viuente adhuc viro suo, adulter fidem dedit, sumpturum se eam in coniugem, si viro eius superuineret, vel si quid machinati sunt in mortem priorũ coniugum. Extra quos casus, mortuo eo (vt D. Augustini hoc verbis dicam) cum quo fuit verum cõiugium, potest fieri coniugium etiam cum eo, cum quo præcessit adulterium. Multo ergo magis cũ alio, cum quo non præcessit adulteriũ. Deinde huic commento, ipsa Christi verba clarissime resistunt. Dicit enim eũ, qui dimissam ducit, mœchari, aut adulterium committere (vtrõq; enim verbo vsus est: hoc in sermone in monte, illo in hac sua ad Phariseorum interrogationem responsione.) Si committit adulterium, qui etiam iusta de causa dimissam ducit, ea ergo alterius sit vxor oportet. Quod si est, non est resolutum, quamuis per iustum repudium, prioris matrimonij vinculum. Quod quia non potest nisi inter duos esse mutuum, etiã dimittens eodẽ adhuc ligatus permanet. Tertio notandum est, ex eisdem illis Christi verbis euidenter etiam cõstare, nisi inter duos, marem & fœminam, constare nobis non posse matrimonij vinculum. Quia inquit, qui fecit hominẽ ab initio, masculum & fœminam creauit eos, & dixit. Propter hoc dimittet homo patrẽ & matrem, & adhærebit vxori suę: & erunt duo in carne vna. Itaq; iam non sunt duo, sed vna caro. Vides ab initio inter vnum & vnã institutum fuisse matrimoniũ. Adhærebit, inquit, vxori suę, non vxoribus suis: & erunt duo in carne vna, non tres, decem, aut viginti in carne vna, qđ tamẽ ad coniugum pluralitatẽ necessario sequitur. Nam omnes vxores, si plures sint, & earum quelibet sunt vna caro cum viro, essent ergo seu decem seu viginti, vna caro. Qua in re, tametsi a primæua illa institutione iam dudum longe recessum fuerat: ipse tamen velut legislator nouus eandem in vsum reuocans: Ego autẽ, inquit, dico vobis, etiã eum qui priorem quã habuit dimittit, & ducit alteram, adulterium committere aut mœchari. Si mœchatur, ergo non nisi inter duos stat sacramentum coniugij: nec potest idem simul copulari vxoribus pluribus. Nam si potest, non mœchatur, qui dimissa seu iuste seu iniuste priore, ducit alteram: non inquam magis, quam si eadem retenta illi superinduceret alteram. Posset quidem in dimittendo peccasse: posset etiam obligari iniuste dimissam iterum recipere: non tamen committeret adulterium illi superinducens alteram, si simul inter plures quam binos legitimum constare posset coniugium

MM ij Et

DE DIVORTIAT. NOVIS CONIUG.

Et quāvis interiecta illa exceptione (nisi ob fornicationem) velut studio obscuriorem responsionem suam & sententiam fecit: non tamen dubiam ei, qui veritatem & non calumniam (quēadmodum quibus respōdebat) in Christi verbis quærit. Siquidem vis ipsa enunciatae sententiae, quæque eidem premitit, & quæ subiungit, euidenter loquuntur & conuincunt restrictionem illam, exceptionemque, solam dimissionem (de qua vna illi interrogauerant) modificari & respicere. Præmisit enim inter duos, ex diuina ab initio institutione (ad quam nos reuocat, nō constare coniugium: præmisit quoque indissolubile plane coniugij vinculum, vt quod deus connexuit. Addit ad hæc, mœchari ducentem aliam, etiam dimissa priore quam habuit. Vnde euidenter sequitur, non posse constare coniugium inter virum & vxorem secundam, viuente priore, quamuis dimissa, multo minus eadē retenta, & vtraque thori focia. Addit secundo, mœcharium, quisquis dimissam duxerit. Quod non magis in dimissa iniuste, quam in dimissa ob fornicationis causam verum esse & necessario intelligendum, paulo ante demonstraui. Ergo a paritate rationis, mœcharatur etiam vir qui dimisit vxorem, si aliam duxerit. Quæ vniuersa, quando diligenter conferuntur in vnum, non sinunt dubiam esse in dictis Christi verbis sententiam, tametsi sit obscurior.

Cur vero interiecta dicta exceptione, velut studio ille suā obscurarit sententiam, ea mihi causa fuisse videtur. Quoniam Pharisei, vt prædictum est, insidiabantur illi, sperantes in verbis & responsione eius inuenturos se, quod calumniari possent apud populum: memores, vt videtur, eorum quæ in monte eadē de re, ante docuerat, & aduersus ea efficacem atque irrefragabilem ex verbis legis se putantes habere obiectionem & calumniam. Id quod euangelista nobis innuit dicēs, quod accesserint ad eum, tentantes ipsum. Hac de causa, nec apertis clarisque verbis damnauit polygamiā, tam ante legem, quam sub lege vsitatam patribus: nec iusta de causa dimittenti vxorem dicit non licere alterā ducere. Vtrunque enim expositum fuisset graui calumniæ apud populū, vt quod præsumeret nouas ipse leges condere: & Mosaicæ legis, qualis secundum literā videbatur, arctare, aut reuocare potius licentiam. Vtrunque tamen vt verbis illis suis efficaciter, quamuis paulo obscurius, ob insidiatores illos innuit: ita discipulis suis, de eodem rursus domini percunctantibus, apertioribus verbis & liberius expressit: nec minus nobis per suum Apostolum.

Apud Marcum ita legitur. Et in domo discipuli eius de eodem interrogauerunt eum, & ait illis. Quicumque dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eā. Et si vxor dimiserit virum suum & alij nupserit, mœchatur. Vides vt iam loquat simpliciter & vniuersaliter, absque vlla restrictione aut exceptione. Quicumque dimiserit vxorē suā & aliam duxerit, mœchat super eam. Quare super eam? Quia priori (quæ quāuis dimissa, ob matrimonij indissolubile vinculum tñ sua quādiu viuit per manet)

ET VXORVM PLVRALITATE.

manet) superinducit alterā: cum qua nō potest, illa viua, constare coniugij
vinculum: vt quod duos tantū in vnam carnem copulat. Ergo mœchat
super illam, ea viua se coniungens alteri. Æque absolutā de muliere pro-
fert sententiam. Et si vxor, inquit, dimiserit virum suum, & aliū nupserit,
mœchatur, nec vlla eam causa in hoc tutatur. Cur virum licite dimittere
possit causa est: cur eo viuo, quamuis licite dimisso, alteri nubere possit,
nulla causa est. Itaq; etiam Lucas eandem hanc Christi sententiam, simpli-
cibus, absolutis, claris, & nihil scrupuli ingerentibus verbis nobis pro-
ferre voluit. Ita em̄ refert dixisse Christum. Omnis qui dimittit vxorem
suam & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam a viro ducit, mœcha-
tur. Vides vniuersalem, simplicibus & absolutis verbis prolatam Chri-
sti sententiam. Nec tamen hic voluit, quibus scripsit, Christi fideles in er-
rorem inducere, qđ indubie fecisset, nisi simpliciter & absolute ita se ha-
beret, quomodo eam profert, Christi sententia. Quam nunc vide, quo pa-
cto, quam simpliciter & aperte nos doceat Apostolus.

In primis, non nisi inter duos, vnam nempe vxorem & vnum virum,
constare nobis secundum premissam Christi doctrinam legitimum con-
iugij, clarissime docet in prima ad Corinth. affirmans viri vxori cōiun-
ctū, sui corporis potestatem non habere, sed eam esse penes mulierē. Æque
& hanc sui corporis potestatem non habere, sed eam esse penes virū. Quod
si est, neuter potest corpus suū (cuius qđ ad actum illum, & effectū coniuga-
lē, potestatem non habet) dare alteri, non magis vir, quam mulier: quos
pares in hac causa, dictis verbis pronunciat Apostolus. Deinde, indisso-
lubile plane esse cōiugij vinculum, nec quocunq; diuortio, sed morte tan-
tum alterius coniugij eius iura ac leges resolui, non vno loco inculcat. Ita
que ad Rom. Nam quæ sub viro, inquit, est mulier, viuentē viro alliga-
ta est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est a lege viri. Igitur viuen-
te viro, vocabitur adultera, si fuerit cū alio viro. Si autē mortuus fuerit vir
eius, liberata est a lege viri: vt nō sit adultera, si fuerit cum alio viro. Et rur-
sus in prima ad Corinthios: Mulier alligata est legi, quanto tempore vi-
uit vir eius. Quod si dormierit vir eius, libera est: vt cui vult, nubat. Vi-
des, vt vna mors alterius coniugum, nulla autē dimissio, nullum repudiū
resoluat mutuā illā seruitutē & nexū cōiugalē vinculi, qđ deus astringit
& colligat. Vides deinde, vt apertis verbis affirmet, nexis atq; astrictis
hoc vinculo, liberum non esse, vt nubant alteri. Ex quibus duobus, quis
euidenter consequat, ob nullam causam, nullā dimissionem, nullum di-
uortium, fieri posse, vt qđ deus coniunxit indissolubili illo matrimoni
vinculo, vtroq; supstite possint alijs nubere: nihilo minus idem Aposto-
lus etiā hoc ipsum diserte exp̄ssit eodē in loco in eadē epist. ad Corinth.
lis, inquit, qui matrimonio inuēti sunt, p̄cipio, non ego, sed dñs, vxorē
a viro non discedere. Exceptā tñ in eo dñi praecepto tacite intelligens,
velut notā om̄ibus, causam, quā ipse dñs excepit. Quamuis nec hoc suo

DE DIVORTIAT. NOVIS CONIVG.

mysterio careat, quod exceptionē eandem non expresse adiecerit, sed potius simpliciter dixerit, præcipere dominum, ne a se discedant coniuges: quippe eo ipso significans, magis sibi probari, etiā subexistente iusta discessionis causa, ne tamen a se discedant. Nam quod sit causa, ob quam licite discedat vxor a viro, in his quæ subiunxit aperte innuit. Quod si, inquit, discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Hoc autem est, quod dicit: non suum, sed domini esse præceptum, vt quæ mulier virum dimiserit, eo viuo (quod necessario subintelligendū est) innupta permaneat, aut illi reconcilietur. Certum est autem, de ea muliere quæ licite & iusta de causa a viro discessit, hic loqui Apostolū, ex disiunctiua, quā eidem proponit, & in eius ponit optione atq; arbitrio, nempe illi præcipi a domino, vt vel innupta permaneat, vel vt viro suo recōcilietur. Nam si qua ex iniusta causa mulier a viro suo recesserit, in eius arbitrio nō ponitur, an innupta permanere, an reconciliari viro suo velit, sed reconciliari viro suo tenetur. Ergo etiam, quæ iusta causa & licite dimisit virum, nempe ob fornicationem, nō potest tamen secundum præceptum domini alteri nubere. Cum autem, quod sæpe dictum est, ex ipsa rei natura mutuum necessario sit coniugij vinculum: & apud nos, quod non licet fecerim, æque non liceat viris: eademq; seruitus pari conditione censeatur, quæadmodū paulo ante ex verbis Apostoli euidenter fecimus, plane constat, æque non posse etiam virum, quamuis iusta causa vxorem dimittentem, eadem superstite alteri nubere: sed æque ad ipsum pertinere illud præceptum domini, quod nobis Apostolus explicat: aut manere innuptum, aut vxori suæ reconciliari. Proinde, etiam de coniugatis in paganismo dicit Augustinus, quod quamuis altero se conuertente ad fidem, liceat eidem ab altero velut a fornicante spiritualiter, discedere secundum permissionem domini: id ipsum tamen vt faciat, nō perpetuo expedire: quia affert alijs impedimētum salutis. Non solum, quia dimissi perniciosissime scādalizant offensi: verū etiam, quia cum in alia coniugia ceciderint viuuntur. Et citatur hæc Augustini sententia XXVII. q. l. c. Sic enim. Quæ si vera est de coniugibus, qui in paganismo contraxerunt matrimonium (quod non ratum dicimus) vt inter diuortiatos, quamuis ex iusta causa, nihilo minus constet & permaneat coniugale vinculum, adeo vt qui priore superstite, a quo iusto diuortio separatus est, alteri se coniunxit, adulterium cōmittat: multo est verius atq; indubitatus de cōiugibus fidelibus, inter q̄s ratum coniugium, velut a deo indissolubiliter coniunctum, dicimus. Dictis itaq; diuinæ scripturæ, vt irrefragabilibus, ita euidentibus testimonijs, cum subscribat totius ab initio toto orbe diffusæ ecclesiæ consensus & communis sententia, quæ semper vxorū pluralitatē, & diuortiatorū noua cōiugia pro illicitis habuit: nec sit reperire vllū ab initio inter Christianos & orthodoxos habitum, q̄ plures simul vxores habuerit, aut priore

ET VXORVM PLVRALITATE.

ore repudiata & superstite aliam duxerit: nisi forte prætendens causas, cur ab initio nullum esset aut fuisset cum priore coniugium: intelligunt omnes, quam pernicioso intolerandoque omnibus bonis exemplo, quidam Machometanam vitæ licentiâ, in vxorum, 'quot volueris, pluralitate, & nouis diuortiatorum coniugijs superstitionibus prioribus, inter nos introducere conantur, imo iam introduxerunt. Sunt enim etiam ex illis viris, qui vtrunq; fecerunt. Quorû excusata a suis illis exempla, libertati carnis & vitæ licentiæ subscribentiâ, quam facile sequatur populus, nemo est qui ignorat. Et quamuis nulla Christi lex pluralitati vxorum, aut diuortiatorum nouis obstaret coniugijs: viri tamen boni non foret, ab institutis ac moribus auertis, imo totius ab initio Christiani populi desciscere: & suo exemplo inter nos introducere nouam vitæ licentiâ. Quamquam & nostrorum quibusdam, qui videri volunt, non paruam huius mali partem debeamus, vt qui laborantes perniciosissima illa affectatæ in omnibus nouitatis & singularitatis pruriginē, quæ hæreticæ lepræ valde cognata est, pestilentissimæ huius atque alienissimæ a Christiana veritate sententiæ, iam dudum semina iecerunt, & fomenta suggesserunt, nec desunt qui aut sodalitijs, aut personarum affectu, magis quam veritatis studio ducti, tam impudentes ac manifestarios errores conentur defendere.

Et hætenus de quæstione proposita.

Errata.

Columna 8. BB. linea 19. lege, donorum. Columna 10. DD. linea 26. lege, Ionianus. Columna 11. EE. linea 39. lege, ex legem viuere.

